

Journal of MCU Peace Studies

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

ISSN : 2985-1556 (Online)

หลักสูตรสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Vol. 12 No. 5

(September-October 2024)

ปีที่ 12 ฉบับที่ 5

(กันยายน-ตุลาคม 2567)

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 12 ฉบับที่ 5 (กันยายน - ตุลาคม 2567)

Vol. 12 No. 5 (September – October 2024)

ISSN: 2985-1556 (Online)

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May - June, 4th issue July - August, 5th issue September – October and 6th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภовังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● บรรณาธิการบริหาร

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● Executive Editor

Prof.Dr. Phra Medhivajarapundit
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● กองบรรณาธิการ

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นายสุชนา ศิริธัญญ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.อุทัย สติมัน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.ดร.นิตานาจ โสภภาพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ดร.สัณญา เคนาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

● Editorial Board

Dr.Phrakru Nitithambundit
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr.Phra Pramote Vadakovid
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phrakrupalad Adisak Vajirapañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Mr.Suchaya Siritanyaporn
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University
Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University
Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom
Udon Thani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew
Suan Dusit University
Dr.Sanya Kenaphoom
Rajabhat mahasarakham University

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

มหาวิทยาลัยมหิดล

ดร.ชลัท ประเทืองรัตน

สถาบันพระปกเกล้า

รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สุรัชย์ พุดชู

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana

Mahidol University

Dr.Chalat Pratheuagrattana

King Prajadhipok's Institute

Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Asst.Prof.Dr.Phamaha Maghavin Purisuttamo

Mahamakut Buddhist University

Dr.Surachai Phutchu

Mahamakut Buddhist University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว),

มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725

อีเมลล์: Somporn.lang@mcu.ac.th

ดร.ประติสธิษฐ์ ประคองสาย,

มือถือ: 082-551-5991 Line ID: ohho456

อีเมลล์: Pradisist.pra@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phra Somporn Pasanno (Langkeaw),

Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725

Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

Dr. Pradisist Prakongsai,

Tel. 082-551-5991 Line ID: ohho456

Email: Pradisist.pra@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr. Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตนโน (โสมมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanno (Langkaew)

ดร.ประติสธิษฐ์ ประคองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr. Pradisist Prakongsai

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทบรรณาธิการ

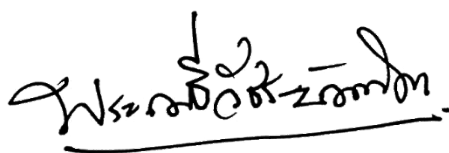
วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร
เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่
บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐาน
สู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้
เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย
และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจาก
สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ
และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิก
ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้ง
เชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหา
ดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการ
ค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง
และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ขุดองค์ความรู้จาก
บทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ
หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน

หรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการ เชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 12 ฉบับที่ 5 (กันยายน- ตุลาคม 2567) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอยู่อย่างอารยชนยิ่งขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขออภัยไว้ด้วยความยินดี

(พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิจัย: Research Articles	

Peace Innovation to Bridge the Generation Gap for Entrepreneur in Family Business.....	1700-1713

*Piyachat Sakulsuwan, Khanthong Wattanapradith
and Phrakhupalad Adisak Vajirapañño*

Peaceful Innovation: Personality Analysis by Face Decoder for Empowering of the Department of Women's Affairs and Family Development	1714-1727

*Dhanabongkoch Siripattkitti, Khanthong Wattanapradith
and Phrakhupalad Adisak Vajirapañño*

บทความวิจัย: Research Articles

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2: A Model for Local Wisdom Management in Schools under Maha Sarakham Primary Educational Service Area Office 2..	1728-1739

ลาววัลย์ นนทะสี, ชยาگانต์ เรืองสุวรรณ และ วิมลมาศ ปฐมวนิชกุล:

*Lawan Nonthasi, Chayakan Ruangsuwan
and Wimonmas Pathomvanichkul*

รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดใน พระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: A Model of Participation in Effective Academic Administration Charity School Buddhist Temple's in Northeast.....	1740-1751

พระมหาชนะชัย คำแก้ว, ชวนคิด มะเสนะ และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์:

*Phramaha Chanachai Kamkaew, Chaunkid Masena
and Pongthorn Singpan*

เรื่อง	หน้า
การจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นเพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่สำหรับเด็กปฐมวัย: Learning Experience Management by Using Games to Promote the Ability of Using Large Muscles in Early Childhood Children.....	1752-1764
จาน มิน และ ฟีบูลย์ ตัญญบุตร: Zhan Min and Phibun Tanyabut	
การพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน: The Development of a Non-Formal-Education Activity Package to Strengthen Self-Esteem of the Homebody-Grouped Elderly.....	1765-1779
สิริลักษณ์ คุณุ, จุฬารัตน์ วัฒนะ และ ภัทธา วายาจุต: Sirilak Kunu, Jularat Wattana and Pattra Vayachuta	
การประเมินผลโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ระดับตำบล: กรณีศึกษาโครงการตำบลละ 5 ล้านบาท จังหวัดอุบลราชธานี: Evaluation of Economic Stimulus Project in Sub-District Areas: A Case Study of the 5 Million Baht per Sub-District Program, Ubon Ratchathani Province.....	1780-1794
ไกรเลิศ ตั้งกิจบำรุง และ อัครณณ์ วงศ์ปรีดี: Krailert Tangkitbamrung and Achakorn Wongpreedee	
กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข ฟื้นฟู เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธี: Mediation Process for Criminal Cases at the Court of Appeals to Resolve Disputes, Rehabilitate, Heal, and Forgive Using Buddhist Peaceful Means.....	1795-1808
สุนทร ทิมจ้อย: Soontorn Timchoi	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ของครูโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ศึกษาธิการจังหวัดยโสธร: Development of the Training Program for Enhancing Blended Learning Approach Instructional Management Competencies for Private School Teachers under Office of Yasothon Provincial Education Commission.....	1809-1823
<i>เสาวลักษณ์ โชฬิมาย, ภูมิพงศ์ จอมหงษ์พิพัฒน์ และ พีรญา ทองเฉลิม:</i> <i>Saowaluk Sopimai, Bhumbhong Chomhongpipat</i> <i>and Peeraya Thongchalerm</i>	
กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาเฉพาะกรณี ศาลอาญาพระโขนง: Mediation Process of Criminal Cases Involving Compoundable Offence by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of the Phrakhanong Criminal Court.....	1824-1837
<i>กัญจน์ที่ รัตนศิลป์กัลชาญ:</i> <i>Kannathee Ratanasilpkalcharn</i>	
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสุพรรณบุรี: The Development Model of Learning Leadership in the New Era of School Administrators under Kalasin Secondary Education Service Area Office.....	1838-1852
<i>บรรจง วันทา และ เสน่ห์ คำสมหมาย:</i> <i>Banjong Wuntha and Sanae Kamsommai</i>	
กระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงอายุโดยพุทธสันติวิธี: The Development Process of Peaceful Well-Being for the Elderly by Buddhist Peaceful Means.....	1853-1866
<i>กัญยรัตน์ คอนกรีต และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท:</i> <i>Kanyarat Khonkrit and Phra Pramote Vadakovido</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลัก อริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง: The Development of the Examination of Evidence for the Election of Members of the House of Representatives According to the Four Noble Truths of the Election Commission.....	1867-1879
ณัฐวุฒิ วงศ์เนียม: <i>Natthawut Wongneam</i>	
คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้: Attributes of Multicultural Leadership for Chief Subdistrict Officer in Southern Border Provinces of Thailand.....	1880-1891
นิพนธ์ ชายใหญ่, ปัญญา เทพสิงห์ และ เกษตรชัย และหิเม: <i>Nipon Chaiyai, Punya Tepsing and Kasetchai Laeheem</i>	
ครอบครัวไร้ความรุนแรงด้วยพี่เลี้ยงชุมชน: Family Against Violence in Dysfunctional Family by Community Mentors.....	1892-1908
ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, สุริยเดว ทรีปาตี และ สีฟ้า ณ นคร: <i>Khantong Watanapradith, Suriyadeo Tripathi and Seefar Na Nakorn</i>	
การเปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะ ศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์: The Comparative Study of Current and Desirable Image of Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat Institute of Management.....	1909-1922
เวธนี ประสาทัมมาภรณ์, จินตวีร์ เกษมสุข และ อีรวีร์ วราธรไพบูลย์: <i>Wethanee Prasarttummaporn, Chintawee Kasemsuk and Teeravee Varatornpaibul</i>	

เรื่อง	หน้า
การเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ: Community Empowerment for Managing Community Welfare in Crisis Situations.....	1923-1937
ธีระวัฒน์ แก้วลังกา และ ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์: <i>Theerawat Kaewlangka and Silawat Chaiwong</i>	
การสื่อสารผ่านอัตลักษณ์กับการคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี: Communication through Identity and Existence of Ethnic Groups along the Border of Ratchaburi Province.....	1938-1953
อรรณพ แสงภู: <i>Unnop Sangpoo</i>	
การพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย: The Development of Career Maturity Norms among High School Students.....	1954-1970
สุมาลี ขำอิน, พัชรารณ ศรีสวัสดิ์ และ วิไลลักษณ์ ลังกา: <i>Sumalee Kham-in, Patcharaporn Srisawat and Wilailak Langka</i>	
การพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย: The Development of Blended Learning System to Strengthen High School Students' Resilience.....	1971-1984
ศศิวัฒน์ ตันติบุญยานนท์, ธนะวัฒน์ วรรณประภา และ นคร ละลอกน้ำ: <i>Sasiwat Tantiboonyanont, Thanawat Wannaprapha and Nakhon Lalognum</i>	

เรื่อง	หน้า
การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดลำพูน: Improving the Product Quality of Fabrics Dyed with Natural Dyes Using the Cultural Capital of Ethnic Groups in Takhian Pom Sub-District, Thung Hua Chang District, Lamphun Province.....	1985-1999
<i>เสน่ห์ ใจสิทธิ์, ญาณิศา โกมลสิริโชค, ไพรินทร์ ณ วันนา, อาเดช อุปนันท์ และ จันทร์ลัม ตาปูลิง:</i>	
<i>Sanae Jaisit, Yanisa Komonsirichok, Phairin Na Wanna, Ardej Upanan and Chantararat Tapuling</i>	
การพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร: The Development of Novices within a Framework of Bowon by Buddhist Peaceful Means at Wat Sarod, Bangkok.....	2000-2012
<i>พระภุชงค์ ธมฺมจาโร เหลืองคิล และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ:</i>	
<i>Phra Phawat Dhammacharo Luangsin and Phrakrupalad Adisak Vajirapañño</i>	
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสุพรรณบุรี: The Development Model of Innovative Leadership toward Quality Education in Thailand 4.0 Era for Educational Administrators under Kalasin Secondary Education Area Office	2013-2027
<i>ภูมิศักดิ์ แสนกันยา และ เสน่ห์ คำสมหมาย:</i>	
<i>Phumsak Saenkanya and Sanae Kamsommai</i>	
การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา: The Competency Development of Mediators at Phra Khanong Criminal Court Based on the Buddhist Peaceful Means to Increase Efficacy in Mediating Criminal Cases.....	2028-2040
<i>จตุรงค์ สรรณวัตร และ อดุลย์ ชันทอง:</i>	
<i>Jaturong Sornnuwat and Adul Khunthong</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์: The Development of Model Volunteering Youth for Enhancing Peaceful Community by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Ban Muad Ae Community, Chao Tha Sub-District, Kamalasai District, Kalasin Province.....	2041-2056
ปัญจจริย์ จุลไกรอาณิสงส์ และ ถวิลวดี บุรีกุล: <i>Panjaree Julkraianisong and Thawilwadee Bureekul</i>	
การสังเคราะห์นวัตกรรมการจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่: The Synthesis of Innovative Contemplative Education to Develop the Spirit of Teacher for the New Generation of Teachers.....	2057-2067
ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์, ประสาท เนืองเฉลิม และ วาสนาไทย วิเศษสัตย์: <i>Channarong Wisetsat, Prasart Nuangchalerm and Wassanathai Wisetsat</i>	
มาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560: Legal Measures to Protect the Rights of Victims in Criminal Cases under the Constitution of the Kingdom of Thailand Buddhist Era 2560.....	2068-2083
พัฒน์ พ่วงสมุทร และ รัฐชญา ฤาแรง: <i>Pattanee Paungsamut and Radchada Lurang</i>	
รูปแบบการบริหารจัดการน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยั่งยืน: Sustainable Water Management Model of Communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.....	2084-2096
อนุชิตา แสงอรุณ: <i>Anuchida Saengarun</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดขอนแก่น: Model of a New Normal Classroom Management for Private Schools under the Jurisdiction of Khon Kaen Provincial Education Office.....	2097-2111
สุจิตรา หล้าอรามาตย์ และ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์: <i>Sujitra La-Aramart and Sutum Tummatasananon</i>	
กระบวนการพัฒนาขันติธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี: The Development Process of Religious Tolerance for peaceful Coexistence by Buddhist Peaceful Means.....	2112-2124
อรวรรณ พรจุลศักดิ์, พระธรรมวัชรบัณฑิต และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท <i>Orawan Ponjulsakdi, Phra Dhammawatcharabundit and Phra Pramote Vadakovido</i>	
บทความวิชาการ : Articles	
ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการเงินที่มีผลต่อสถาบันทางการเงินไทย ในศตวรรษที่ 21: The Impact of Changes in Financial Innovations Affecting Thai Financial Institutions in the 21 st Century.....	2125-2134
วัลลภ สุรทศ, พระปลัดสุระ ญาณธโร และ พระครูปริยัติปัญญาโสภณ: <i>Wallop Surathos, Phrapalad Sura Yanatharo and Phrakhupariyatpanyasophon</i>	
กลยุทธ์การตลาดกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร: Marketing Strategies for Agro- Ecotourism.....	2135-2147
ธนัญภัสร์ ศรีเนธิยวสิน, ยุทธพงษ์ ลีลากิจไพศาล, วัฒนาภรณ์ แต่งจ้อย, สฤณี ศรีโยธิน และ จิรัฐ ขวนชม: <i>Tananyaphat Srinathiyawasin, Yutthapong Leelakitpaisarn, Winaphorn Tangjui, Sarid Sriyothin and ⁵Jirat Chuanchom</i>	

เรื่อง	หน้า
การเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม คดีนักท่องเที่ยว: Cross-Cultural Mediation	
Tourist Case.....	2148-2157
สมเกียรติ รัตนโอภาส:	
<i>Somkiet Ratanaopath</i>	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Peace Innovation to Bridge the Generation Gap for Entrepreneur in Family Business*

¹Piyachat Sakulsuwan, Khanthong Wattanapradith
and Phrakhupalad Adisak Vajirapañño

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: psbabym@gmail.com

Abstract

The objectives of this research article were 1) To investigate the context, problem situations, and necessary requirements related to bridging the generation gap for family business entrepreneurs. 2) To develop and propose methods to bridge the generational gap for entrepreneurs in family businesses, by using a Mixed Methods Research Design. The research includes an exploratory sequential design, qualitative data collection through in-depth interviews with 56 entrepreneurs, 59 qualified individuals from various fields, and other process discussions including 15 experts in Focus Group. The experimental group consisted of 16 entrepreneurs from both generations. After Action Review technique. Statistical analysis was conducted using a t-test to compare mean values along with participatory.

This study found that: 1) Both Entrepreneurs Generation lack of communication skills to transfer the business, convey intentions, reflect problems integrated the concept of communication, and relationship management to enhance family business along with mindfulness of the Buddhist Peace method, including The Four Noble Truths, Principles of Virtuous Speech, and The Six Principles of Ethical Relations. 2) The seminar involved three practical training sessions with nine components: 1. Peace 2. Innovation 3. Communication 4. Family 5. Attitude 6. Moral 7. Business 8. Understanding 9. Strategies and then 21 days follow-up process with three priorities to promote improvement are 1. Knowledge 2. Coexistence and 3. Leadership. The collective knowledge from this research refers to this Model framework as the "PIC.FAM.BUS.Mo.De.L". The evaluation using t-test statistics showed a significant improvement in relationship development among entrepreneurs who participated in the program, with a level of significance at .05 ($t = 20.63$).

Keywords: Peace; Innovation; Generation Gap; Family Business; Entrepreneurs

Introduction

Family business is considered a crucial structure and foundation of the economy and society, passed down from generation to generation globally. It has been continuously

*Received February 21, 2024; Revised March 15, 2024; Accepted March 28, 2024

growing, with people increasingly turning their attention to be entrepreneurship rather than work for public or private organizations. Family businesses play a significant role in economic development, providing stability and creating jobs in every country. For Thailand, where family businesses account for over 80 % of the business sector, they are widely distributed across various industries, ranging from large to small enterprises, commonly known as Small and medium-sized enterprises. According to Wealth Planning, Private Banking Group at Kasikorn Bank, in 2019, family businesses contributed 80 % to the country's GDP, with a total value exceeding 300 billion baht. It becomes more prominent over time and family business is a key factor to driving sustainability in the development of the world economy at the macro level and linking the overall society within each country. The Family Firm Institute reveals global survival rates for family businesses states that Globally Family Business, the 1st generation has a 100%, the 2nd generation in 30%, the 3rd generation with 12%, and the 4th generation has only 3% (Brand Inside, 2021). While family businesses in Thailand show a 75% survival rate for the second generation, dropping to only 4 % for the third generation (The Standard Team, 2023) and diminishing further in subsequent generations. A key factor driving family businesses, fundamental to the economic system, is concept of "heirs." Sustaining the business's longevity depends on maintaining and passing on the legacy to heirs and family members who share blood relationships. This approach nurtures the founder's vision, ensuring the well-being of family members and contributing to the business's success. The challenges lie with business founders and their successors. The founder's commitment aligns with the dedication of heirs to perpetuate the business. Beyond this, various factors such as business associates, industry standards, government policies, and environmental considerations, also play crucial roles. These dynamic factors constantly evolve, posing challenges that require adaptability and cooperation to sustain and develop family businesses in a rapidly changing and unpredictable global landscape.

The study of the behavior of Entrepreneurs is categorized into two main groups: 1) Successors or heirs of the next generation who will continue The Family Business, and 2) Founders or heirs of the old generation who pass on their values and family business to the next generation. The behavior of the preceding generation, shaped by experiences and resilience through trial and error in work and sustained growth, is crucial. Many people may recognize the phrase, "The First generation builds, The Second maintains, and The Third destroys" (Nimsuwan, 2020). However, the researcher considers that potentially disproves this statement by effective communication and management, starting to understand oneself to another, allows for explaining structured positions in business, defining roles of responsibilities, negotiating progress, and maintaining a continuous dialogue. Relationship maintenance is crucial for mutual learning and bridging generational gaps (Sumetha-aksorn, 2019).

According to the Wisdom Academy (2023), effective communication requires an understanding of six pre-communication elements, known as the 5W1H framework including

1. Who: Identifying the intended audience 2. What: Determining the purpose of the communication 3. Where: Establishing the appropriate communication channel 4. When: Selecting the optimal time for communication 5. Why: Understanding the underlying reasons for communication 6. How: Deciding on the most effective communication method. These are considered basic of communication to transmit and receive information efficiently intended. In addition, Canon (1984) outlines the five key characteristics of effective business communication; 1. Clarity: Communicating clearly and concisely 2. Interactivity: Engaging in two-way communication 3. Action-Oriented: Focusing on achieving specific objectives 4. Goal Alignment: Ensuring that communication aligns with organizational goals 5. Quality Control and Measurement: Regularly monitoring and evaluating communication effectiveness. After the implementation of these measures, it is imperative to conduct regular inspections and solicit feedback to facilitate ongoing development, improvement, and optimization of efficiency. Furthermore, the promotion of equal respect for the rights of all individuals should serve as a cornerstone principle in the direct resolution of any challenges encountered. Moreover, the researcher posits that communication is both a cause and consequence of intergenerational relationships and gaps. To address this issue, they propose integrating religious principles with modern knowledge to create a "Peace Innovation" that incorporates: The Four Noble Truths: Promoting self-awareness and consideration for others, Principles of Virtuous Speech: Minimizing conflict through appropriate communication, and The Six Principles of Ethical Relations: Fostering a sense of unity and respect within the family. Good communication can make work more effective and personal growth through mindfulness also makes the workflow smoothly (Junsaguan, 2023) which is crucial in bridging intergenerational gaps in family businesses. This empowers individuals to develop strong communication skills, Collaborate effectively and efficiently, and create a harmonious work environment characterized by cooperation and peace.

Objectives of the Research

1. To investigate the context, problem situations, and requirements related to bridging the generation gap for family business entrepreneurs.
2. To develop and propose innovative methods to bridge the generational gap for entrepreneurs in family business.

Research Methodology

This research adopts a Mixed-Methods Research Design, based on the principles of Exploratory Sequential Design as proposed by Tashakkori, and Teddlie (2003). The study incorporates a Qualitative Research Design, as outlined by Johnson, and Christensen, (2014). Data collection methods include document analysis, literature review, and in-depth interviews conducted with entrepreneurs from two generations and experts in relevant fields. The aim is

to present diverse perspectives and exchange ideas with qualified individuals for research development. The research these follows steps:

1st Step: Qualitative Research through Document Analysis, Studying Concepts Related to Bridging the Generation Gap for Family Business Entrepreneurs. This involves searching for documents, reviewing literature, and examining relevant research on the content matter, including foundational principles such as The Four Noble Truths, Principles of Virtuous Speech, and The Six Principles of Ethical Relation, and teachings from various religions, such as the Christian concept of loving one's fellow humans and the Islamic principle of mutual support. These insights applied to formulate and construct a conceptual framework and research tools.

2nd Step: In-depth Interviews: Structured, in-depth interviews are conducted with key informants. A purposive sampling was employed to identify key informants. These informants were assigned to specific groups based on the research objectives: **Group 1: Entrepreneurs** (n = 56): which criteria for selection: Business operators with more than one generation within the Business divided into two sessions: (1) Experimental group (Pre-Arrival): Interviewed before the research intervention. (2) Target group: Interviewed after the research intervention; participants included founders or heirs of the previous generation and successors or heirs of the later generations. Main Target population in Lop Buri province and family business operators throughout Thailand. **Group 2: Specialists** (n = 44): Expertise from 21 related fields, including Family, Business, Communications, Peace and Buddhism, Training and development, Potential, Administration and promotion of social activities, Psychology and counseling, Human resources and relations, Activities and recreation, Leadership and governance, Legal and conflict mediation, Service work and document work, Policy and strategic planning, Program operations and time management, Research and content development, System structure and organizational development, Work and location preparation, Investment and risk management, Hygiene and health care, Budget and finance and Special group: Honorary experts. **Group 3: Experts** (n = 15): Involved in various research processes: Presenting research topics, Focus Group, Public Hearing and Defense Examination. Tool Quality Assessment; The quality of the research tool was evaluated by five experts using the Index of Item Objective Congruence (IOC). The IOC value was determined to be 1.00, indicating a high level of congruence between the items and the research objectives.

3rd Step: Focus Group Discussions; Expert groups in various fields, totaling 9 groups/individuals, verify activities under the intergenerational relationship curriculum. These groups include experts in psychology, family research, organizational management, family business, Buddhism, communication, training and development, leadership and governance, and economics and trade.

4th Step: Quantitative research; Pre-experimental research is designed with a one-group pre-test/post-test design. Two experimental groups, with significant age differences, undergo testing before and after the intervention. The sample consists of 16 family business

owners, divided into two age groups (8/8). The validity of the research instrument is tested by comparing the experimental and control groups ($n=45$), using content validity and calculating the IOC. Additionally, Cronbach's alpha coefficient is used to determine the reliability of the questionnaire, achieving a high level of reliability ($CITC = 0.974$). Finally, the research proposal, documents, and tools have undergone ethical scrutiny and received approval from the Institutional Review Board at the Institute of Buddhist Research of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, with certification number ว.464/2566.

5th Step: The implementation of an intergenerational relationship curriculum to foster family business concern was tested with a sample group of entrepreneurs from both generations. The selection criteria were as follows: 1) Family business entrepreneur 2) Being open-minded and ready to learn new things together. The training was conducted in a participatory workshop format. Quantitative research was used in the exploratory sequential design pilot study, with follow-up with volunteer participants who met the selection criteria from all trainees. They were divided into two groups: the founders or first-generation heirs (8 people) and the successors or second-generation heirs (8 people), a total of 16 people (with the condition that they had to participate in at least 80% of the total course content). Pre/Post P test evaluation forms were used and feelings were reflected using the after action Review technique. Statistical analysis compared the mean values using a t-test. The research results are summarized in the next step.

6th Step: Conclusion and Discussion of Research Results with t-test Statistical Values and Descriptive Presentation

Research Results

The **1st objective:** The study of data and field interviews revealed that the context and problems of family business stem primarily from the generation gap, which caused by born-and raised which is caused by being born and growing up in different eras, information access is disparately leading to contrasted opinions which result in a lack of acceptance of differences. To address this, adaptation is necessary and requires time for mutual understanding. Communication is also crucial for successful negotiation and effective transfer of intentions, management, and family business operations. In summary, adaptability is crucial for business operators, especially in generational succession within family businesses. This process requires empathy, understanding of backgrounds, and appreciation of relationships. The study analyzes context, problems, and needs related to relationships in family businesses with age differences, aiming to reduce the generation gap through innovative approaches. **SOAR** analysis, assessing strengths, opportunities, aspirations, and results. The data gathered will enhance relationships and future collaboration. Findings include **Strengths:** Family businesses have established income-generating foundations with a love-based family structure, a valuable asset. **Opportunities:** Family businesses are economic cornerstones,

offering collaboration opportunities with government and private entities. Investment capital pooling fosters diverse perspectives and informed decision-making. **Aspirations:** Sustain family business as a primary income source, supporting the economy, combining traditional and modern approaches for effective experience advantage, and strengthening family ties. **Results:** Provide financial stability, enabling the pursuit of various endeavors, contributing to economic growth, leveraging each generation's advantages and external experiences for family business development, with a priority on enhanced collaboration within the family.

The 2nd objective Creation and development of a hybrid workshop curriculum. The training is divided into three sessions (two sessions per cohort) for a total of 12 hours, followed by a 21-day follow-up process after the training. The curriculum for sessions 1 and 2 (3 hours each) will cover the same foundational content but separated into two generational groups: 1) successors or younger generations, and 2) founders or older generations. These two sessions will introduce the **PAU** concept as a foundation, consisting of the following modules: **Module P:** Peace within Mind - Inner peace from within to without; Activities: Mindful introductions / Self-reflection through pencil tips. **Module A:** Attitude Growth Mindset - Growth mindset attitudes; Activities: Watching to understand the essence / Building positive attitudes for stable growth and development / solving specific situations. **Module U:** Understanding The Situation - Understanding and recognizing situations; Activities: Participation and shared perspectives / Facing problems alone but not in isolation. The two generations are brought back together for session 3, a full-day training (6 hours), divided into morning and afternoon learning activities. The first part will build on the previous sessions by introducing the **CMB** concept, consisting in following modules: **Module C:** Communication Skills - Cultivating diverse dimensions of communication; Activities: Basic Communication & NVC / Positive Communication & Characteristic Type. **Module M:** Moral Motivation - Dharma for joy; Activities: Applying the principles of Dharma / Blessings of life. **Module B:** Business Management - The science of business management; Activities: The Three Circles of Family Business / Business Model Canvas to Reflect Self & Business. The second half will focus on the **FIS** concept to review all content and summarize the understanding for practical application, consisting of the following modules: **Module F:** Family Firm - Strengthening family relationships; Activities: Conflict Management / Family Constitution. **Module I:** Innovation Development - Innovation for development; Activities: Pick 2 Cards. **Module S:** Success by Strategies - Strategies for Success and Sustainability; Activities: Content review and additional tips. The **Mo.De.L;** follow-up process includes three additional activities (1 hour for each; total 3 hours) to drive and promote the development of the entrepreneurs' potential, consisting of the following: **Follow Mo:** Moderation of Knowledge - Distilling knowledge into the process; Activities: Q&A Game in Kahoot. **Follow De:** Definition in Coexist - Together we stand; Activities: Sharing KEYWORDS & Idea. **Follow L:** Leadership Destination - Defining leadership; Activities: Ready to Lead. This completes the entire process, consisting of 21 activities throughout the training.

This Active learning, all in individual and group activities such as simulating the draft of a joint charter and self-assessment through various exercises in the activity, by measuring the results of assessment through observation inquiry to reflect concept by using the After-Action Review technique. In conclusion, communication within a family should cultivate virtue, and vision, and promote leadership attitudes in entrepreneurs, which are important factors that reflect the direction of development for mutual peace (Wattanapradith, Buranasing, Na Nakorn, and Warapho, 2021).

Table 1 Compares the overall mean difference Pre and Post the experiment.

						n =16
Relationship Development	Pre-test		Post-test		T	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
Communication for building relationships between two generations of business	3.53	0.28	4.75	0.98	-20.63	.000

*p < 0.05

Table 2 Compares the difference in means, separated by side, Pre and Post experiment.

						n = 16
Relationship Development Results	Pre-Test		Post-Test		T	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1) Communication to create Self-peace	3.62	0.34	4.74	0.16	-12.30	.000
2) Communication to build family relationships	3.56	0.27	4.78	0.17	-27.13	.000
3) Communication to maintain family business	3.40	0.32	4.74	0.15	-17.73	.000

*p < 0.05

The table shows that the average score of relationship building of entrepreneurs in family businesses with different ages before and after the training course were significantly different at the 0.05 level. The average relationship score of entrepreneurs in family businesses with different ages was higher after the experiment than before the experiment. When considering each aspect, it found that the average score of relationship-building competence of entrepreneurs in family businesses with different ages in each aspect after the experiment was higher than before the experiment, with statistical significance at the 0.05 level.

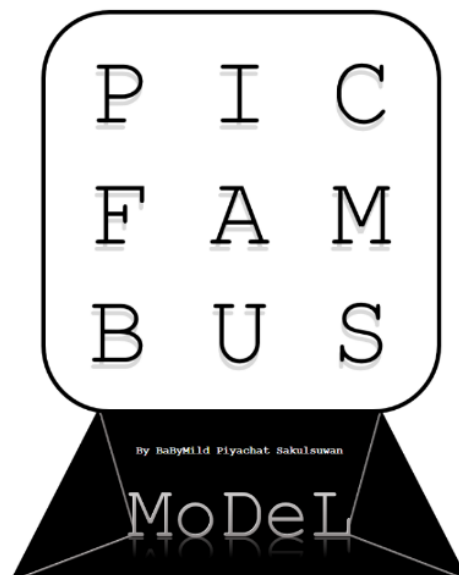
In addition, the trainees: OG = founder or heir of the previous generation / NG = successor or heir of the latter generation had AAR reflections after observation-based training lessons. From listening to the results, it found that entrepreneurs originally had a common understanding of some factors on the love and understanding that came from the same family. However, there were still many points that were not understood, such as in the matter of

technology the older generation still had to rely on the younger generation for advice on how to use it (OG 1-8 agreed). In parallel, the younger generation also had to rely on advice from the experience of the older generation in running the business (NG 1-8 agreed). The information mentioned refers to the dimension of interdependence between two generations. At the same time, before the training, both generations reflected that it might be because they did not listen to each other enough or did not have a space that allowed sharing their opinions in various dimensions. This led to an ambiguous relationship in working within the family business, in which both generations were neither sure nor what could be asked. Nevertheless, when they have a chance to join activities that randomly several generations, if they are not from the same family, they are still able to understand the ideas of different ages people. This made them dare to take what had learned to develop and improve the businesses, especially in terms of communication and working together, which also promoted good relationships.

The New Body of Knowledge

Knowledge derived from the research has been synthesized to create a model that aligns with the context and needs of family business entrepreneurs with age differences. This model, named the "PIC.FAM.BUS. Mo.De.L," encapsulates nine conceptual frameworks aimed at enhancing the relationships of entrepreneurs with age differences in family businesses.

Additionally, it outlines three follow-up processes to yield effective outcomes for family business development.

Picture 1: "PIC.FAM.BUS. Mo.De.L" by Piyachat Sakulsuwan

The nine conceptual frameworks include Peace within Mind (Model P): Fostering inner peace leading to external harmony, Innovation Development (Model I): Utilizing innovation for continuous development, and Communication Skills (Model C): Cultivating multidimensional communication. Family Firm (Model F): Strengthening relationships within the family. Attitude Growth Mindset (Model A): Instilling a growth mindset for attitude development. Moral Motivation (Model M): Incorporating moral values and motivation. Business Management (Model B): Applying business management principles. Understanding The Situation (Model U): Gaining insight into the current situation. Success by Strategies (Model S): Achieving success through strategic planning. The three follow-up processes consist of Moderation of Knowledge (Follow Mo): Refining knowledge into actionable processes. Definition in Coexist (Follow De): Unifying collective existence and Leadership Destination (Follow L): Defining leadership qualities.

Drawing from the research findings, these conceptual frameworks and follow-up processes are presented as a learning journey and a novel model. The development process incorporates data from in-depth studies, experiential knowledge, and advice from various experts, resulting in the "PIC.FAM.BUS.Mo.De.L"- a comprehensive 9 conceptual frameworks and 3 follow-up processes to solve the generation gap in family business entrepreneurs through training programs aimed at connecting all generations. This research focuses on Peace Innovation to Bridge the Generation Gap for Entrepreneur in Family Business.

Discussion of Research Results

The result of research from the 1st objective; gathered through general data collection and on-site investigations of identified needs, including training, reveal that family business entrepreneurs face challenges related to generational gaps, differing perspectives, and conflicting attitudes. These challenges stem from growing up in different eras, resulting in diverse attitudes, behaviors, and conflicting ideas. This, in turn, leads to communication breakdowns. To address this, a comprehension of the **Conflict Theory** into four dimensions: 1) Goal-oriented, 2) Cognitive, 3) Emotional, and 4) Behavioral. These conflicts affect family business relationships, necessitating the application of communication aligned with innovative thinking. This leads to the development of relationships and various self and mutual learning processes. Emphasizing communication, it underscores understanding diverse family businesses, blending activities and relationships within the business and family. **The family business** can be divided into **three dimensions**: 1) Ownership, 2) Business, and 3) Family (Kasemphitisuksaku, 2020). Understanding differences and clearly defining responsibilities within each dimension benefits entrepreneurs. By applying relevant theories, overall relationship development occurs across generations, affecting not only the family but also the economy at the familial, community, provincial, national, and international levels in follows.

The result of research from the 2nd objective; All the collected data utilized to develop an integrated curriculum combining Buddhist peace principles and modern science for creating participatory peace innovations leading to a peaceful, harmonious society (Bulakul, Phra Dhamvajarabundit, and Wattanapradith, 2021). This curriculum designed as training program to improve relationships between family business entrepreneurs across generations.

Study Results: Implementing Buddhist principles that contribute to reducing generational gaps for family business entrepreneurs. This aligns with **The Four Noble Truths**, as follows: Generosity: Refers to share and support each other. If family support one another, it fosters love and harmony within business. This creates an open atmosphere, to joint decision-making and exchange, and collaborative problem solving. Kindly Speech: Involves speaking gently and respectfully. This fosters mutual respect, admiration, and motivation among family members and employees, encouraging effective collaboration. Beneficial Conduct: Acting for benefit of others physically, verbally, and mentally, demonstrates responsibility towards the collective and society. This aligns with cooperative decision-making within family supports, efficient teamwork and result in smooth collaboration. (Janjuha-Jivraj, Spence, 2009). Equality in Sharing: Creating equilibrium through shared joys and sorrows, fair distribution of responsibilities, and mutual accountability. This nurtures a sense of belonging and shared responsibility, enhancing the efficiency of collaborative efforts. **Principles of Virtuous Speech**; encompass five elements for gentle communication without causing distress. Truthfulness involves aligning words with reality and being mindful of the target audience's needs. Adapting communication to the family's cultural context ensures understanding and trust within the family. Speaking with empathy benefits the collective well-being, resonating with the teaching that *"a single beneficial word is superior to a thousand useless words"* (Thai Tripitakas: 25/100/61). Politeness emphasizes speaking amiably, considering the audience's sensitivities for respect and a positive atmosphere. Compassion in Expression focuses on bringing happiness and prosperity to the audience Result-oriented Communication stresses generating positive outcomes, while Timeliness and Appropriateness encourage speaking at the right time and place. Rooted in virtuous speech, these principles guide considerate communication, fostering understanding and trust in family businesses. Adapting communication techniques to cultural nuances contributes to a harmonious exchange of information among family members. **The Six Principles of Ethical Relations**; An Essential Framework for Sustainable Business and Family Life, expounded by Phramahawiset Kantadhammo (2019), constitute a fundamental framework aimed at fostering values and ethics in both business operations and family life. This framework serves as a guide to cultivating mutual awareness within a collective, emphasizing sustainable economic development and high ethical standards: 1. Offering assistance willingly and showing politeness, respect, and consideration openly, both publicly and privately. 2. Expressing beneficial things, advising, recommending, and warning with goodwill. 3. Setting good intentions action what is beneficial, looking at the positive side, and smiling with bright and clear countenances. 4. Sharing

together without favoring one individual, promoting common consumption, and fostering mutual participation. 5. Maintaining purity and righteousness equally among all members, with moral conduct adhering to discipline, and not causing displeasure within the group. 6. Approving mutually based on agreed principles, leads to mutual agreement that eliminates suffering, solves problems, and provides a foundation for individuals to feel secure in their lives. By applying these ethical principles in family businesses, Mangsang (2023) suggests a practical approach to collective living. This involves creating a secure environment for family members, promoting openness, and supporting the introduction of innovative ideas. This contributes to the development of relationships that bridge generational gaps and identifies common ground between the old and new generations. In summary, ethical principles in various contexts can be harnessed to advance and apply in research, guided by a 9-stage staircase model rooted in the **ARIYASAJ model**. This not only enhances the efficiency of developmental work but also serves societal and economic benefits. Additionally, it creates value in businesses, fosters a sense of belonging among family members, and facilitates mutual involvement, ultimately enabling individuals to navigate life's challenges efficiently at every level.

The curriculum was tested by using the "PIC.FAM.BUS.Mo.De.L" approach, which revealed 9 key concepts that progressively developed relationships through carefully designed activities and tools. **The critical factor is understanding the root causes of problems** originating from differences in eras, upbringing, beliefs, attitudes, and behaviors affecting personal and interpersonal dynamics. These factors contribute to structural issues in family businesses, impacting the sustainability cherished by members. Effective communication is **the key to mutual understanding** (Termkitkhajornsuk, 2019) and **the development of unity** (Sutheethorn, 1997) for smooth business operations. Incorporating management concepts that facilitate shared learning between both generations of entrepreneurs through activities like establishing family constitutions, holding regular family meetings, assemblies, or councils to define common rules and boundaries (Wiriyakulkit, 2014) as well as continuous development programs building leadership and coexistence skills produced promising initial results. The 16 participants in the test group showed development from day one before the training, a positive sign for family businesses and relationships.

Conclusion

In conclusion, the implementation of intergenerational innovation will reduce the generation gap for entrepreneurs in family businesses. Those who participate in the training course will be able to apply the knowledge and adapt it to their situations and contexts. This will help to develop close-knit relationships between family members, improve understanding, and foster good relationships with all relevant parties. As a result, family members will be able to work together more effectively in the family business, leading to

increased potential for work that will contribute to business development and support the economic base of the community, province, country, and the world respectively.

Suggestions

1. Recommendations for Implementation Research:

In the Practical and Education Sector: The knowledge gained from this research can be used to develop training programs on intergenerational relationships in business for all provinces in Thailand and internationally. Relevant organizations and institutions, such as Business School at various universities, The Thai Chamber of Commerce, YEC Thailand, Rotary International, and other entities involved in family businesses, should utilize the research findings to extract lessons and expand their knowledge base. This knowledge can be disseminated to family businesses, universities, and related organizations to enhance training programs and provide continuous professional development for entrepreneurs.

2. Policy Recommendations:

Educational institutions should integrate training programs into core curricula, focusing on business administration and management. Courses like Entrepreneurship, Management, and Family Business should establish a foundation for understanding intergenerational gaps. Simulated real-life scenarios can better prepare younger generations. Implementing a rigorous selection process ensures accurate dissemination of family business knowledge, mitigating risks associated with intergenerational differences in these businesses, crucial for national development.

3. Recommendations for Future Research:

3.1 Expand "PIC.FAM.BUS.Mo.De.L": Enhance the model by integrating dimensions from diverse disciplines, such as business networks, accounting, finance, document management, and service management.

3.2 Extend Research Scope: Broaden the research to include other provinces and international contexts to facilitate knowledge sharing, collaboration, and networking among family business entrepreneurs.

3.3 Disseminate Findings at Academic Conferences: Present research findings at national and international academic conferences to share knowledge on mitigating conflicts among family business entrepreneurs with intergenerational differences. Incorporate Findings into Non- Business Curricula: Extend research findings beyond business administration programs, providing tools and methodologies to fortify the foundation of family businesses, essential to the global economy.

References

- Brand Inside. (2021). Solve Problems - Reduce Risks with Family Wealth Planning from KBank Private Banking to Make Family Business Transfers Sustainable. Retrieved June 15, 2023, from <https://brandinside.asia/kbank-private-banking-family-wealth-planning/>
- Bulakul, V., Phra Dhamvajarabundit, & Wattanapradith, Kh. (2021). Buddhist Peace Innovation for Developing Peaceful Organization through Participation Method for Service Industry Organization. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(7), 2804-2817.
- Janjuha-Jivraj, S., & Spence, L. J. (2009). The Nature of Reciprocity in Family Firm Succession. *International Small Business Journal*, 27(6), 702-719.
- Johnson, R. B., & Christensen, L. (2014). *Educational Research Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. (5th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Junsaguan, C. (2023). *Peace Innovation Empowers the Elderly to Leaders in the Community Economy*. Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Mangsang, S. (2023). *Saraniyadhamma 6: Principles for Living Together*. Retrieved March 25, 2023, from <https://mgonline.com/daily/detail/9620000029668>
- Nimsuwan, S. (2020). *Tamteebaan: How to Work in a Family Business*. Nonthaburi: Parbpim Ltd.
- Phramahawiset Kantadhammo. (2019). Conflict Management according to Saraniyadhamma. *Journal of Interdisciplinary Innovation Review*, 2(1), 32-38.
- Sumetha-Aksorn, P. (2019). *I'm the Heir*. Bangkok: Wish Group.
- Sutheethorn, B. (1997). *Interpersonal Communication Behavior*. (2nd ed.). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2003). *Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research*. Thousand Oaks: Sage.
- Termkitkhajornsuk, M. (2019). *A Model of Motivational Speaking Techniques in Volunteering by Buddhist Peaceful Means*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- The Standard Team. (2023). *From Challenge to Opportunity, the SME Handbook by UOB Season 7 [Advertorial]*. Retrieved October 10, 2023, from <https://thestandard.co/the-sme-handbook-by-uob-season-7/>
- The Wisdom Academy. (2022). *What is 5W1H? How Can It Be Applied of Marketing?* Retrieved June 5, 2023, from <https://thewisdom.co/content/5w1h-marketing-strategy/>
- Wattanapradith, Kh., Buranasing, T., Na Nakorn, S., & Warapho, D. (2021). The Development of Leader Competencies by an Innovative Model for Enhancing Local Peace Engineer Resulting in the Building of Peaceful Community. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(3), 895-907.

Wiriyakulkit, N. (2014). *How to Successfully Write the Right Family Constitution*. Bangkok: Money & Banking Magazine.

Peaceful Innovation: Personality Analysis by Face Decoder for Empowering of the Department of Women's Affairs and Family Development*

¹Dhanabongkoch Siripattkitti, Khanthong Wattanapradith
and Phrakhupalad Adisak Vajirapañño

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Siripattkitti.d@gmail.com

Abstract

The objectives of this research article are twofold: first, to examine the problem situation, requirements, theoretical concepts, and Buddhist principles that support the improvement of leadership potential by analyzing personal images through facial coding of leaders in the Department of Women's Affairs and Family Institution; Second, to research and propose innovations in the analysis of personal photos using facial coding in order to strengthen the leadership capacity of To achieve these objectives, a mixed-methods strategy was taken, specifically an exploratory sequential design. This entailed conducting in-depth interviews with 15 heads of units from the Department of Women's Affairs and Family Institution. Holding focus group conversations with 8 specialized experts selected using purposeful sample criteria, conducting experimental training sessions for 24 leaders and networks, and evaluating performance using a leadership potential evaluation. A statistical t-test was performed, along with participant observation and reflective thought.

The research findings revealed that various difficulties at the Department of Women's Affairs and Family Institution must be addressed to increase leadership potential. These include centralized personnel allocation, which causes a mismatch between abilities and tasks, uneven job distribution among leaders, a lack of knowledge of individual differences, and poor leadership communication skills. To overcome these challenges, individuals must engage in self-development, be open to learn, and use their experiences in accordance with current theoretical conceptions. This includes comprehending individual diversity in personal images from Eastern and Western viewpoints, as well as transformative leadership communication and ethics. Furthermore, leadership potential is developed using face coding analysis innovation, which includes a two-day interactive training curriculum and three weeks of leadership development activities. Self-awareness, facial expression decoding for personal image analysis, ethics in leadership communication skill development, usage of facial coding analysis tools (Face Decoder), and leadership for organizational peacebuilding are among the topics covered in the program. The experimental results showed a statistically significant rise

*Received March 1, 2024; Revised August 7, 2024; Accepted September 12, 2024

in leadership potential enhancement scores using face coding analysis, with the post-experimental mean score significantly higher than the pre-experimental score at a significance threshold of 0.05 ($t = -6.57$). As a result of the study, the G.R.A.C.E LEADERSHIP COMMUNICATION MODEL and the T.C.P Model were identified as valuable insights for improving leadership communication and competency.

Keywords: Physiognomy; Personal Assessment Tool; Innovation; Face Decoder; Transformational Leadership; Leadership Communication

Introduction

Analyzing personal images is an essential skill for organizational leadership, particularly in the context of change leadership in rapidly evolving societies. This skill encompasses technological advancements, effective communication, confidence-building, and fostering social cohesion. Change leaders play a pivotal role in guiding organizations through transformative processes. According to Bass, and Avolio's (1994) theory of change leadership, Individualized Consideration (IC) is crucial. This approach involves leaders treating each follower as unique, valuing their contributions, and providing opportunities for growth and development. By recognizing and appreciating individual differences, leaders empower followers to leverage their strengths, maximizing their potential. Consequently, the ability to analyze personal images significantly impacts leadership in change initiatives, enhancing communication skills for persuasion, information presentation, and conveying messages effectively amidst significant organizational transformations.

Personal image analysis helps leaders understand their followers' needs and aspirations, leading to innovation and corporate success. Understanding diverse personalities is crucial, as personal image reflects behavior. This draws from psychological theories like Freud's, emphasizing the subconscious in shaping personality. Buddhist philosophy links personality to ethics, according to Phra Bhramagunabhorn (P.A. Payutto) (2016).

Personal photo analysis techniques often involve tests, but may be affected by language barriers and stress. Users must interpret results based on specific criteria, which may not fully capture their identity. In character analysis, the Six Temperaments (Jarita) include lustful, hating, misguided, faithful, intellectual, and speculative types. These temperaments, according to Phra Sorapong Paññātarō (Jullapho) (2018), explain virtuous actions in individuals based on Buddha's coordination theory.

Researchers aim to develop non-judgmental tools for personal image analysis, like the Face Decoder, which combines physiognomy with Buddhist insights. This tool helps leaders quickly analyze behavior, thoughts, and emotions by observing facial characteristics, aiding in persuasion and conflict management. Western scholars are exploring its potential, as seen in Tidball, Prabhala, and Gallimore's (2006) study, "Making Faces: Exploring Perceptions of

Personality Based on Emotional Expressions," investigates how facial expressions influence personality perception, focusing on emotions and traits from the Big Five Factor model. This interdisciplinary approach, merging Western psychology with Buddhist concepts, can enhance leadership tools for better individual care and organizational effectiveness.

The study focuses on the Department of Women's Affairs and Family Institution, which plays a crucial role in gender equality, rights protection, and social issues. The department partnered with Chulalongkorn University to integrate Buddhist peace principles into addressing social violence. The researchers' study, part of a Ph.D. program in Peace Studies, explores innovative techniques for analyzing personal photos using facial recognition technology to enhance the department's leadership capabilities.

Objectives of the Research

1. To examine issues and principles for evaluating self-representations to strengthen leadership in the Department of Women's Affairs and Family Institution.
2. To develop innovative facial recognition techniques for analyzing personal images to enhance leadership competencies in the Department.

These objectives aim to explore leadership development, integrate Buddhist principles, and create facial recognition tools to improve leadership capabilities.

Research Methodology

This study employs a mixed-methods research design, specifically an exploratory sequential design, following the standards established by Tashakkori and Teddlie, Johnson, and Christensen. It incorporates both qualitative and experimental research methods, which include the following:

1st Step: papers and theories on analyzing personal images to enhance leadership skills are examined and evaluated. The review encompasses: Understanding the fundamental nature and significance of leadership, Leadership potential, Decision-making and team management challenges, Western-based psychological personality analysis theories, Physiognomy, The Six temperament moral principles (Jarita), Facial recognition technology (The Face Decoder) for assessing personal images. The goal of this phase is to establish a conceptual framework and develop research tools.

2nd Step: Conduct qualitative research through semi-structured, in-depth interviews. The sample for this study is divided into two groups: department heads and members of the leadership network inside the prominent Department of Women's Affairs and Family Institution, totaling seven people, and an expert panel of eight. Key informants are carefully chosen by purposeful sampling, with a focus on those with competence in leadership development, moral principles, and personality analysis, as well as at least ten years of experience as department heads. The Index of Item Objective Congruence (IOC) is used to

assess the quality of the research instrument, and it is evaluated by five experts with an IOC value of 0.80.

3rd Step: entails gathering data through lengthy interviews and document analysis to create a leadership program that incorporates advanced facial image analysis technology. The curriculum is validated through Focus Group Discussions with seven experts in diverse organizational management and human resource sectors. Pre-post testing, Cronbach's alpha reliability evaluation, and Corrected Item-Total Correlation (CITC) are among the outcome analysis approaches used to examine individual item discriminant power. The Human Research Ethics Committee of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Research Institute for Buddhist Studies, confirmed the dependability coefficient of 0.819 after rigorous testing on a sample group resembling the initial 50 persons, under registration number W.465/2566.

4th Step: Develop a Face Decoder tool in Google Sheets and test its functionality using the principles learned in the instructional program on cutting-edge methodologies for analyzing facial images via face decoding, with the goal of empowering leaders at the Department of Women's Affairs and Family Institutions.

5th Step: Data collection and evaluation. In quantitative analysis, pre- and post-experiment findings are compared using descriptive statistics such as mean percentage and standard deviation, as well as inferential statistics such as the t-test. Interpretive approaches are used to analyze qualitative data.

6th Step: involves summarizing and discussing data using an interpretative approach.

Research Results

Objective 1: The issue at hand involves the inability of Department of Women's Affairs and Family Institutions executives to select their own teams due to governmental regulations. Despite their exceptional skills and alignment with organizational aims, team members may lack job-specific skills due to the Civil Service Commission's hiring procedures. This necessitates time-consuming training and development efforts. Improper workload distribution resulting from urgent tasks often leads to subpar performance. Leaders are well-informed about their field but struggle with staff management, particularly in interpersonal interactions, leading to biases, unfair treatment, and workplace tension. Additionally, leaders' inadequate self-analysis hinders personal development and effective communication. Transformative leadership is advocated to address these challenges, utilizing the SOAR analysis framework to assess strengths, opportunities, aspirations, and expected outcomes.

Strengths: Despite lacking autonomy in team selection, leaders at the Department possess exceptional skills and consistently achieve organizational objectives. Although team members may lack specific skills, their expertise enables them to effectively identify and address challenges.

Opportunities: Leaders are committed to finding solutions and are receptive to learning new strategies to enhance teamwork and productivity. They are particularly interested in leveraging individual and group personality assessments for development.

Aspirations: The aim is to foster collaborative and harmonious work environments, characterized by acceptance, understanding, and an absence of conflict.

Results: Utilizing self-analysis tools and supporting team members' development fosters improved interpersonal interactions, marked by effective communication and swift behavioral adjustments. This approach represents a transformative leadership breakthrough, fostering long-term attitudinal and intellectual changes.

To enhance leadership skills, this study developed a personality analysis tool that integrates principles from three distinct psychological approaches: Gestalt psychology, Western psychology, and Buddhist mindfulness. Gestalt psychology contributes by focusing on facial and bodily characteristics to predict personality traits. This approach emphasizes visual features, allowing for rapid and accurate assessment without the need for formal testing. Western psychology, on the other hand, employs standardized evaluation methods such as DISC, Enneagram, and Satir. These methods emphasize the acquisition of skills in voice analysis, expression interpretation, and facial recognition over time. The Buddhist mindfulness approach, particularly concepts rooted in the Enneagram, promotes self-reflection. It incorporates principles such as enlightenment, faith, righteousness, wrath, ignorance, and desire. These concepts aid in understanding individuals' preferences and mental states. By integrating these diverse psychological perspectives, the tool aims to provide a comprehensive approach to personality analysis, thereby enhancing leadership capabilities within the organization.

Objective 2: Creation of the Face Decoder Tool.

The development of the Face Decoder tool aims to analyze the behavioral manifestations of the Big Six personality traits and their correlation with specific facial codes. This process involves several key steps:

1. Behavioral Configuration Analysis: Each Big Six behavioral configuration is systematically broken down into non-repetitive sub-behaviors, with a minimum of 25 sets of behaviors for each trait.

2. Facial Code Correlation: These behaviors are then compared to the Face Decoder code to determine corresponding facial codes. Each combination of actions is limited to a maximum of two facial codes, with behaviors encoded into more than three facial codes considered ambiguous.

3. Profile Creation: The results are used to create a comprehensive Big Six X Face Decoder Profile, highlighting the facial codes associated with each personality trait.

The diagram shows two 6x6 grids. The left grid has a yellow pattern that is a 6x6 grid with a yellow border and a yellow interior. The right grid has a yellow pattern that is a 6x6 grid with a yellow border and a yellow interior.

Mapping rules are created by integrating and assessing two models. If a score exceeds 20%, the Big Six X Face Decoder Mapping table shows "YES". A score of 0% to 20% is tagged "MAYBE" in the table. If there is no score, the table will display "FALSE". The association between the Face Decoder facial codes and the Big Six temperament (Jarita) is then evaluated to determine the individual's behavioral characteristics and provide an interpretive profile.

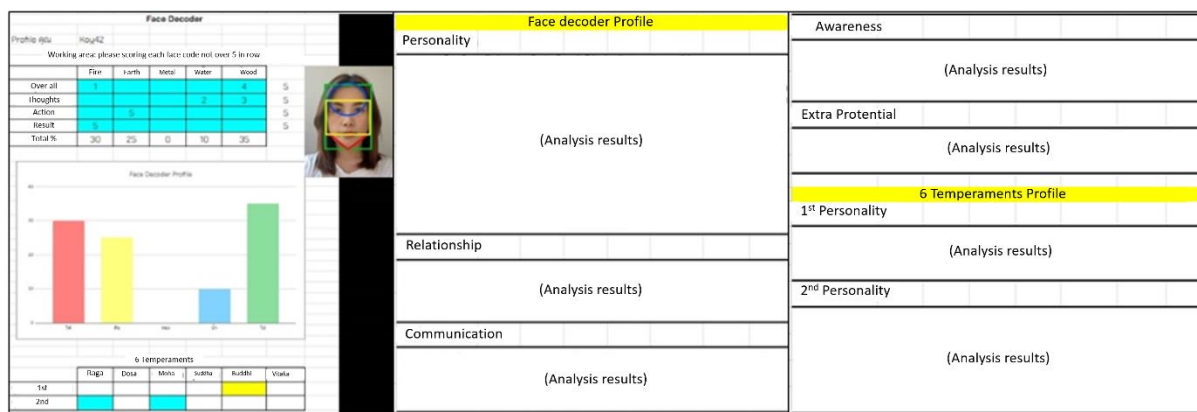

Image 2: Results sheet of the evaluation from the Face Decoder tool.

Since its inception, researchers have found that the tool can generate approximately 7.9 trillion profiles, each representing unique behavioral and psychological patterns, through repeated rounds. Leaders from the Department of Women's Affairs and Family Institutions are honing their leadership abilities at a two-day training on mindful face analysis.

An instructional design was created for the "Training Program on Innovative Techniques for Analyzing Facial Images via Face Decoder to Develop Leadership Potential of Department of Women's Affairs and Family Institutions Leaders." This program brought together 24 professionals, including department heads and network leaders, all with at least ten years of experience. The quantitative evaluation used the Face Decoder facial image analysis skill assessment tool, as well as leadership trait analysis in individual team assessments. The evaluation process included pre- and post-experiment assessments, participation and skill observations, as well as individual and group work assignments, with the After Action Review technique encouraging reflection.

The two-day interactive session lasted 12 hours in total. Day 1 consisted of three six-hour courses: 1) Self-awareness as a foundation, 2) Face Decoding to Understand Others, and 3) The Big Six Personality Traits and Leadership Communication Skills. Day 2's training included two six-hour modules: 1) Leaders of Change: Promoting Organizational Peace and Happiness; and 2) Peace Assessment: Using Face Decoder facial image decoding technology. Throughout the program, participants engaged in hands-on activities such as group discussions, practical exercises, application exercises, and mentorship, with a focus on learner-centric methodologies and active learning.

Table 1 Compares the overall mean leadership capability development for leaders at the Department of Women's Affairs and Family Institution before and after using the mindfulness-based face decoding personality analysis tool trial.

n=24

Competency Development	Before		After		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
Leadership Development Using Face Decoder for Personality Analysis	3.45	0.06	4.31	0.49	-6.57	.000

*p<0.05

The experimental results showed a statistically significant rise in leadership potential enhancement scores using face coding analysis, with the post-experimental mean score significantly higher than the pre-experimental score at a significance threshold of 0.05 (S.D.=0.49, $t = -6.57$).

Table 2 Compares the individual average leadership competency development for each leader in the Department of Women's Affairs and Family Institution before and after testing a face decoding personality analysis tool based on mindfulness innovation.

n=24

Competency Development	Before		After		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. Increased self-awareness and understanding of the leadership role and responsibilities.	2.5	0.9	4.1	0.5	-8.18	.000
2. Proficiency in utilizing facial decoding tools for analyzing individual facial expressions.	4.0	0.6	4.4	0.6	-2.67	0.014
3. Effective utilization of facial decoding tools for team management purposes.	3.8	0.7	4.2	0.5	-2.93	0.008

*p<0.05

The experimental results showed a statistically significant rise in the individual average leadership competency development for each leader in the Department of Women's Affairs and Family Institution with the post-experimental mean score significantly higher than the pre-experimental score at a significance threshold of 0.05 (no.1= S.D.=0.5, $t = -8.18$), (no.2= S.D.=0.6, $t = -2.67$), (no.3= S.D.=0.5, $t = -2.93$)

The seminar covers five interactive modules: 1) self-awareness; 2) face decoding and personality analysis; 3) the Six temperaments (Jarita) and leadership communication development; 4) Peace Assessment using the Face Decoder tool for personality profiling; and 5) Leaders of Change promoting workplace happiness and peace. Experimental results (Tables 1 and 2) indicate significant statistical differences at the 0.05 level between pre- and post-seminar leadership capability development for participants utilizing the face decoding personality analysis tool based on mindfulness innovation.

Qualitative Data Analysis. Leaders from the Department of Women's Affairs and Family Institution underwent training in a mindfulness innovation-based face decoding personality analysis tool for leadership development, yielding positive outcomes. The analysis indicated enhanced accuracy, facilitating quicker comprehension of each individual's personality, especially for those unfamiliar with the tool. Results notably improved for individuals already acquainted with it. There were noticeable enhancements in planning, task assignment, and communication skills. Additionally, attitudes and personalities displayed clear signs of personal development.

The New Body of Knowledge

The research findings, integrated into the framework of transformational leadership theory-based leadership development, highlight the importance of cultivating management and personality traits to nurture relationships conducive to a positive work environment and successful outcomes. Consequently, researchers formulated a leadership communication model combining Dr. Marshall Rosenberg's nonviolent communication theory with ethical speech principles, including honesty, eloquence, compassion, utility, and appropriateness (2015), resulting in the G.R.A.C.E. LEADERSHIP COMMUNICATION paradigm.

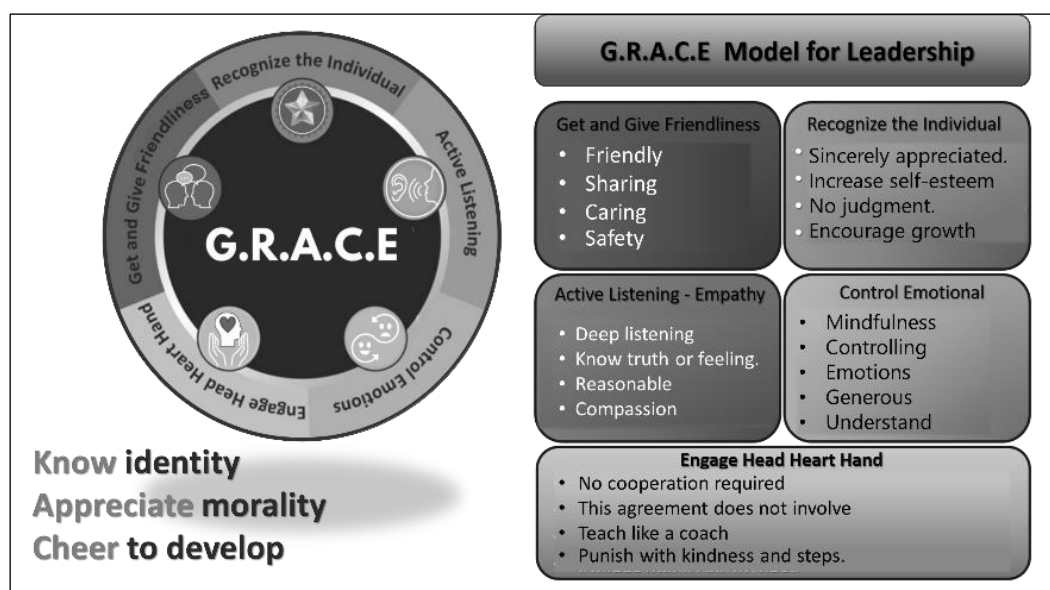

Image 3: G.R.A.C.E Leadership Communication

G: Get and Give Friendship. Establish links by being transparent and cultivating relationships, so that everyone believes they can rely on the leader. **R Recognize the Individual** Individuality must be remembered and understood, unique growth valued, and distinctions recognized in order to respect and protect each person's dignity and feeling of worth. **A: Active Listening and Empathy Effective listening** involves discriminating between fact and bias in order to provide accurate, focused teaching, stimulation, and counsel. **C Control your emotions.** Genuine inner desires can be exposed through openness in seeing and communicating sensations, which is enabled by emotional management and judgment abilities. **E: Engage your head, heart, and hands** Encourage participation at all levels, from asking to agreeing, and demonstrate empathy, accountability, and understanding.

According to David C. McClelland's 1973 description, the competency enhancement component of the Face Decoder tool comprises three elements: skill, knowledge, and attributes/behavior. The T.C.P. Model for driving competency involves training to reinforce classroom-taught knowledge, followed by monitoring experiments or practical applications to assess skill development effectiveness. Finally, monitoring outcomes and adjustments made by the application aim to develop traits or habits.

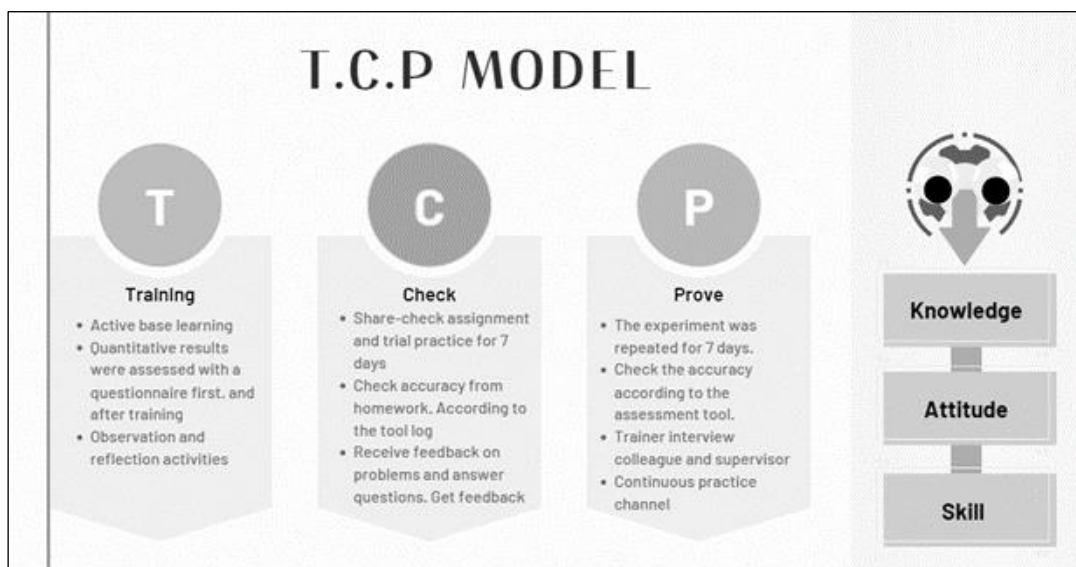

Image 4: T.C.P Model - Competency Driving Model

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that the issue at hand involves the inability of Department of Women's Affairs and Family Institutions executives to select their own teams due to governmental regulations. Despite their exceptional skills and alignment with organizational aims, team members may lack job-specific skills. Leaders must develop the capabilities of their teams to ensure the success of their endeavors. This necessitates an understanding of individual differences and proficiency in communication skills

to effectively stimulate development. Through training and testing, participants demonstrated a keen interest in enhancing their leadership skills, particularly in self- and team-development through the use of face decoding to assess distinct personalities. They acknowledged the significance of interpersonal relationships in achieving work success, aligning with Bass, and Avolio's (1994) Improving organizational effectiveness through transformational leadership, definition of transformational leadership, which emphasizes individualized concern. This underscores the importance of personal development, consideration of personality, sincerity in interactions, genuine interest, and one-on-one mentorship in leader-follower relationships within organizations, fostering a culture of teaching and learning.

Self- and team development align with the Six Temperaments (Jarita), representing the natural mental states of humans: lustful temperament (Ragajarita), hating temperament (Dosajarita), deluded temperament (Mohajarita), faithful temperament (Saddhajarita), intelligent temperament (Buddhijarita), and speculative temperament (Vitakajarita) according to Phra Sorapong Paññātarō (Jullapho). (2018) A Study of Personality according to Six Intrinsic Natures of a Person. Integrating Buddhist mindfulness principles into leadership skill development involves assessing individuals' feelings and sentiments through speech, observation, and nonverbal cues. Compared to traditional approaches, this promotes acceptance, trust, and voluntary cooperation more effectively in instructional design, communication, and personal and situational leadership development. In terms of learning, it was discovered that employing the Face Decoder tool enhanced both interest in and desire for skill development. Experiential learning activities enabled trainees to apply face decoding skills more quickly and efficiently while relying less on technology. Once these skills have been established through practice, they can be employed automatically without the need for testing; analysis can be done in an instant by merely viewing faces.

From the research result of the 2nd objective, it was found that the Face Decoder tool is exclusively designed for self-evaluation and assessment. It is a learning-by-doing strategy that is consistent with the Deweyian educational philosophy according to Thomassen, and Jørgensen (2021) John Dewey and continuing management education: problem-based learning for organizational sustainability, which encourages the development of active learning processes that highlight learners' abilities.

Training participants using the Face Decoder tool observed a 75% improvement in reflection accuracy on average. Accuracy can exceed 90% with proper analysis, reflecting the concept of learning for change, which necessitates action for learning. Applying this knowledge to self and team development, trainees demonstrated increased self-awareness and understanding of team members, leading to immediate changes such as improved attitudes, perceptions, satisfaction, reduced biases, and enhanced abilities in teaching, persuading, praising, and advising. Over the four-week training and follow-up period, trainees improved task assignment efficiency, achieving satisfactory outcomes and enhancing the working

atmosphere, as witnessed firsthand by the researcher at the Department of Women's Affairs. Emphasizing leadership development through education, practice, and ongoing improvement, the researcher conducted random interviews with trainee teams.

Conclusion

The current issues and needs in enhancing leadership capabilities within the Department of Women's Affairs and Family Institution. Despite possessing high professional competencies, leaders face challenges in personnel management, including bias, lack of flexibility, and insufficient understanding of individual differences, resulting in a tense work environment. Additionally, leaders demonstrate deficiencies in communication skills and self-analysis. Nevertheless, they exhibit a willingness to address these issues and are receptive to novel tools for capacity development. The research proposes that promoting people management skills and utilizing personality analysis tools can foster improved understanding and relationships within the organization, ultimately leading to a harmonious work environment.

This research demonstrates that integrating various concepts and theories can be effectively used to analyze personality and enhance leadership potential. It combines Feng Shui face reading, DISC theory, Enneagram, Satir Model, and the Six Temperaments (Charita 6) from Buddhism. Each approach has its own strengths and limitations. For instance, Feng Shui face reading offers quick analysis but lacks standardization; DISC focuses on work behaviors but may not be comprehensive; Enneagram provides deep insights but requires trust; the Satir Model emphasizes communication and relationships; and the Six Temperaments analyze inner thought processes. By blending these concepts, leaders can analyze and understand their own and others' personalities more comprehensively, leading to improved work potential and more effective team management.

The development of peace innovation in personality analysis using the Face Decoder integrates Feng Shui face reading, modern sciences, and Buddhist peaceful methods. This resulted in a tool for personality analysis, which was tested through a two-day practical training course consisting of 5 main modules to enhance leadership potential at the Department of Women's Affairs and Family Development. The experiment results showed that the average leadership competency scores after the experiment were significantly higher than before. Consequently, the Face Decoder emerged as a new body of knowledge and tool with the advantage of rapid application, eliminating the need for Western psychological personality tests, and offering accuracy without the typical beliefs associated with traditional Feng Shui. Additionally, the research yielded the "G.R.A.C.E LEADERSHIP COMMUNICATION" model for leadership communication and the T.C.P Model for competency enhancement. These can lead to developmental changes in four areas: physical, behavioral, mental, and intellectual, resulting in peaceful and sustainable organizational development. These models can lead to

developmental changes in four aspects: physical, behavioral, mental, and intellectual, resulting in peaceful and sustainable organizational development.

Suggestions

According to the study's conclusions, the following:

1. The suggestions from the research.

To foster competitiveness and resilience in long-term organizational change, companies should promote policies facilitating employee learning and proficiency in face decoding for personal analysis. This approach enhances leadership traits and emphasizes hands-on education to bolster analytical skills. Encouraging the sharing of case studies and successful tool utilization is essential for improving skill development quality. Continuous examination and evaluation of tool utilization are necessary for long-term success and goal alignment. Increasing awareness of the benefits of workplace connections is crucial for promoting understanding, cooperation, and harmony.

2. The Suggestions for future research.

Future studies, as suggested by the researchers, should concentrate on enhancing skills and applying instruments to a broader spectrum of target groups. Potential target groups include human resource specialists for hiring decisions, conflict resolution experts, sales professionals, life coaches, psychologists, and educators for lesson plan development.

This research not only introduces innovative techniques for personality analysis but also carries societal implications that foster peace and well-being. It promotes peace at both individual and societal levels, emphasizing relationship management rooted in an understanding of human differences, blending Buddhist ethical concepts with other disciplines. These findings hold promise for further refinement and application across various sectors, such as communication strategies and psychology, adapting to contemporary trends. Ultimately, this can lead to lasting positive outcomes, aiding in the prevention and resolution of real conflicts.

References

- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving Organizational Effectiveness through Transformational Leadership*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Phra Bhramagunabhorn (P.A. Payutto). (2016). *Buddhist Dictionary Code of Conduct*. (27th ed.). Bangkok: Education for Peace of Phra Dhammapitaka Foundation.
- Phra Sorapong Paññātarō (Jullapho). (2018). *A Study of Personality according to Six Intrinsic Natures of a Person*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

- Thomassen, A. O., & Jørgensen, K. M. (2021). *John Dewey and Continuing Management Education: Problem-Based Learning for Organizational Sustainability*. *Journal of Workplace Learning*, 33(3), 229-242.
- Tidball, B. E., Prabhala, S., & Gallimore, J. (2006). Making Faces: Exploring Perceptions of Personality Based on Emotional Expressions. *In Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Conference, 50th Annual Meeting, October 16-20 (pp. 885-888)*. San Francisco.

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2*

A Model for Local Wisdom Management in Schools under Maha Sarakham
Primary Educational Service Area Office 2

¹ลาวัลย์ นนทะสี, ชยาگانต์ เรืองสุวรรณ และ วิมลมาศ ปฐมวนิชกุล

¹Lawan Nonthasi, Chayakan Ruangsuan and Wimonmas Pathomvanichkul

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Maha Sarakham Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: 639540210101@rmu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน 3) สร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน 4) ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน แบ่งเป็น 4 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดมี 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์ ขั้นตอนที่ 2 ยืนยันองค์ประกอบและตัวชี้วัดโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบประเมิน ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น กลุ่มตัวอย่าง 319 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.98 ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบมี 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ร่างรูปแบบ โดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ขั้นตอนที่ 2 ประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบประเมิน ระยะที่ 4 ทดลองใช้รูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ แบบประเมินการใช้รูปแบบ แบบประเมินคู่มือการใช้รูปแบบ และแบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และค่า t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ 35 ตัวชี้วัด มีความเหมาะสมโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.07) 2) สภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = 0.71) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.35) ค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) อยู่ระหว่าง 0.34 - 0.51 3) รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน KATAD มี 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (K) 2) ด้านการได้มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น (A) 3) ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (T) 4) ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ (A) 5) ด้านการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น (D) องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มี 6 ส่วน ประกอบด้วย (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหา (4) วิธีการดำเนินงานมี 5 กิจกรรม ประกอบด้วย (1) กิจกรรมสำรวจภูมิปัญญา (2) กิจกรรมค้นหาสิ่งเก่า (3) กิจกรรมบอกเล่าของดี (4)

*Received November 26, 2023; Revised February 20, 2024; Accepted March 11, 2024

กิจกรรมบ่งชี้ปฏิบัติ (5) กิจกรรมพัฒนาต่อยอด มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.40) 4) ผลการทดลองใช้รูปแบบฯ พบว่า หลังการใช้รูปแบบฯ มีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สูงกว่า ก่อนการใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบ และความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the factors and indicators for local wisdom management; 2) to explore the current and desirable conditions, as well as the needs for local wisdom management in schools; 3) to create a model for local wisdom management in schools; and 4) to study and experiment a model for local wisdom management in schools. The study was divided into four phases: 1) Phase 1 was an investigation of factors and indicators, consisting of two steps: (1) exploring related concepts and theories and (2) interviewing seven experts. The tool utilized was an interview form, and seven experts confirmed the factors and indications. The instrument utilized was an evaluation form; 2) Phase 2 involved an examination of current and desired conditions, as well as needs. The sample group consisted of 319 persons. The instrument employed was a questionnaire with a reliability of 0.98; 3) Phase 3 involved the construction of a model in two steps, (1) developing a model through a focus group discussion with nine specialists. The tool used was the discussion record and a model was assessed by 7 experts. The instrument employed was an assessment form, and 4) Phase 4 involved experimenting with a model. The instruments employed were a form for assessing model use, a form for assessing the instructional book, and a satisfaction assessment form. The following statistics were used for data analysis: percentage, mean, standard deviation, priority needs index (PNI), and t-test.

From the study, the following results were found: 1) Local wisdom management in schools consists of 55 factors and 35 indicators. All of which are overall and in each aspect, at the highest level ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.07); 2) The current conditions are moderate overall and in every aspect ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = 0.71). The desirable conditions are at the highest level in all aspects and overall ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.35). The modified priority needs index (PNI) ranges from 0.34 to 0.51; 3) A model for local wisdom management in schools known as "KATAAD" has 5 parts: (1) knowledge management of local wisdom (K), (2) acquisition of local wisdom (A), (3) transfer of local wisdom (T), (4) application of local wisdom (A), and (5) development of local wisdom (D). A model for local wisdom management in schools consists of 6 factors: (1) principles, (2) objectives, (3) content, (4) methods, which include five activities: investigating local wisdom; looking for old things; telling the good things; preparing for implementation; and planning for future development. The model has the highest level of propriety, feasibility, and utility ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.40); and 4) After experimenting with a model, it was discovered

that a posttest outperformed a pretest with a statistical significance of 0.05. The instructional book was of propriety, and the level of satisfaction was at the highest.

Keywords: Knowledge Management; Local Wisdom; Local Wisdom in Schools

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วที่ขับเคลื่อนโดยภูมิปัญญาและนวัตกรรมในอีก 20 ปีข้างหน้า (Office of the National Economic and Social Development Broad, 2017) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ว่าด้วยยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยในอนาคตจะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบ ต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารีมีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิด ที่ถูกต้องมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สาม และอนุรักษ์ภาษา ท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็น วัตรกร นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีฟตามความถนัดของตนเอง สอดคล้อง กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 มาตรา 7 (Ministry of Education, 2010) ระบุว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความ เป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของ ชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

การจัดการความรู้ในสถานศึกษามีหลากหลายสาขาวิชา แต่มักมองข้ามภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นมรดก ทางความคิดของชุมชนซึ่งเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์สืบต่อกันมาเพราะภูมิปัญญา ท้องถิ่น (Wasi, 1993) จะแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ไทย เป็นเครื่องชี้วัดความเจริญและการพัฒนาของคน ในชาติไทยที่เป็นรากเหง้าของสังคมที่แท้จริง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือหรือวิธีการ ในการเพิ่มมูลค่าหรือคุณค่าของกิจกรรมของกลุ่มบุคคลหรือชุมชนท้องถิ่น เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ของคน ในชุมชน (Panich, 2008) โดยคำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชนร่วมกับสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ตาม บริบทของท้องถิ่น และเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ในกิจกรรมของตนจากประสบการณ์จริงหรือ “ความรู้ ปฏิบัติ” จนเกิดเป็นฐานความรู้ของผู้ปฏิบัติ (Davenport, and Prusak, 1998) ส่วนเป้าหมายสำคัญของการ จัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเพื่อให้คนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่เช่นนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเกิดการสูญหายได้ตามกาลเวลาเพราะขาดการเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน สถานศึกษาในฐานะองค์กรที่จัดการศึกษาควรนำการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อรวมพลังครู ให้พัฒนางานการเรียนการสอน เป็นการเพิ่มพูนความรู้เป็นทุนปัญญาขององค์กรเพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น “ทรัพย์สินทางปัญญา” เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและสถานศึกษาที่มีการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นจะมีผลผลิตและบริการที่ได้รับการยอมรับมากขึ้น

จากความสำเร็จของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเร่งรัดโรงเรียนในสังกัดให้พัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความสามารถในการจัดประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพตามหลักสูตรกำหนด โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนามุ่งสู่มาตรฐานวิชาชีพ และมีวิทยฐานะสูงขึ้น (Maha Sarakham Primary Educational Service Area Office 2, 2021) ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาให้เอื้อต่อการยกระดับคุณภาพตามความต้องการของโรงเรียนอย่างแท้จริง ดังนั้นโรงเรียนในฐานะผู้ปฏิบัติจึงจำเป็นต้องนำการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อเป็นการสืบสาน รักษา และต่อยอดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคงอยู่กับวิถีชีวิตของคนไทยตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
3. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
4. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มี 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มี 2 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ประกอบด้วย 1) ผู้วิจัยสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน 2) ดำเนินการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) 3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์ มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

ขั้นตอนที่ 2 ประกอบด้วย 1) ยืนยันองค์ประกอบและตัวชี้วัดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยผู้วิจัยนำผลการวิจัยจากระยะที่ 1 มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและสร้างแบบสอบถาม สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ แล้วนำไปตรวจสอบค่าดัชนีความเที่ยงตรงของข้อคำถาม อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน

สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

2.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 221 คน และครู จำนวน 1,345 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซี และมอร์แกน (Thaweerat, 2000) ได้กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 45 คน และครู จำนวน 274 คน ตามรายละเอียด ดังนี้

2.1) ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในอำเภอบึงสามพัน 14 โรงเรียน จำนวน 14 คน โรงเรียนในอำเภอยางชุมน้อย 11 โรงเรียน จำนวน 11 คน โรงเรียนในอำเภอนาคู 29 โรงเรียน จำนวน 6 คน โรงเรียนในอำเภอนาเชือก 43 โรงเรียน จำนวน 9 คน โรงเรียนในอำเภอยางสีสุราช 23 โรงเรียน จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 45 คน

2.2) ครู โรงเรียนในอำเภอบึงสามพัน 99 คน โรงเรียนในอำเภอยางชุมน้อย 70 คน โรงเรียนในอำเภอนาคู 33 คน โรงเรียนในอำเภอนาเชือก 43 คน และโรงเรียนในอำเภอยางสีสุราช 29 คน รวมทั้งสิ้น 274 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย สถานภาพ ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 สภาพปัจจุบัน มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.98 สภาพที่พึงประสงค์ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยนำผลการวิจัยจากระยะที่ 2 มาร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

3.2 ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ด้วยวิธีการออนไลน์ผ่านระบบ Zoom Meeting กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

3.3 ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

ระยะที่ 4 ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยนำผลการวิจัยจากระยะที่ 3 มาทดลองใช้

กับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยมีโรงเรียนที่สมัครใจ ดังนี้

4.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู โรงเรียนบ้านหนองรุ้แซ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 11 คน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.2.1 แบบประเมินก่อน/หลัง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

4.2.2 แบบประเมินคู่มือการใช้รูปแบบ มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

4.2.3 แบบประเมินความพึงพอใจ มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ 35 ตัวชี้วัด ดังนี้ (1) ด้านความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 7 ตัวชี้วัด (2) ด้านการได้มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น 7 ตัวชี้วัด (3) ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 7 ตัวชี้วัด (4) ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ 7 ตัวชี้วัด และ (5) ด้านการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น 7 ตัวชี้วัด ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน พบว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.07)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = 0.71) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.35) ดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) อยู่ระหว่าง 0.34 - 0.51

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มี 6 ส่วน ประกอบด้วย (1) หลักการของรูปแบบ (2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (3) เนื้อหาของรูปแบบ (4) วิธีการดำเนินงาน KATAD มี 5 กิจกรรมดังนี้ 1) กิจกรรมสำรวจภูมิปัญญา 2) กิจกรรมค้นหาสิ่งเก่า 3) กิจกรรมบอกเล่าของดี 4) กิจกรรมบ่งชี้ปฏิบัติ 5) กิจกรรมพัฒนาต่อยอด (5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ (6) การวัดและประเมินผล ดังภาพที่ 1 และผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.40)

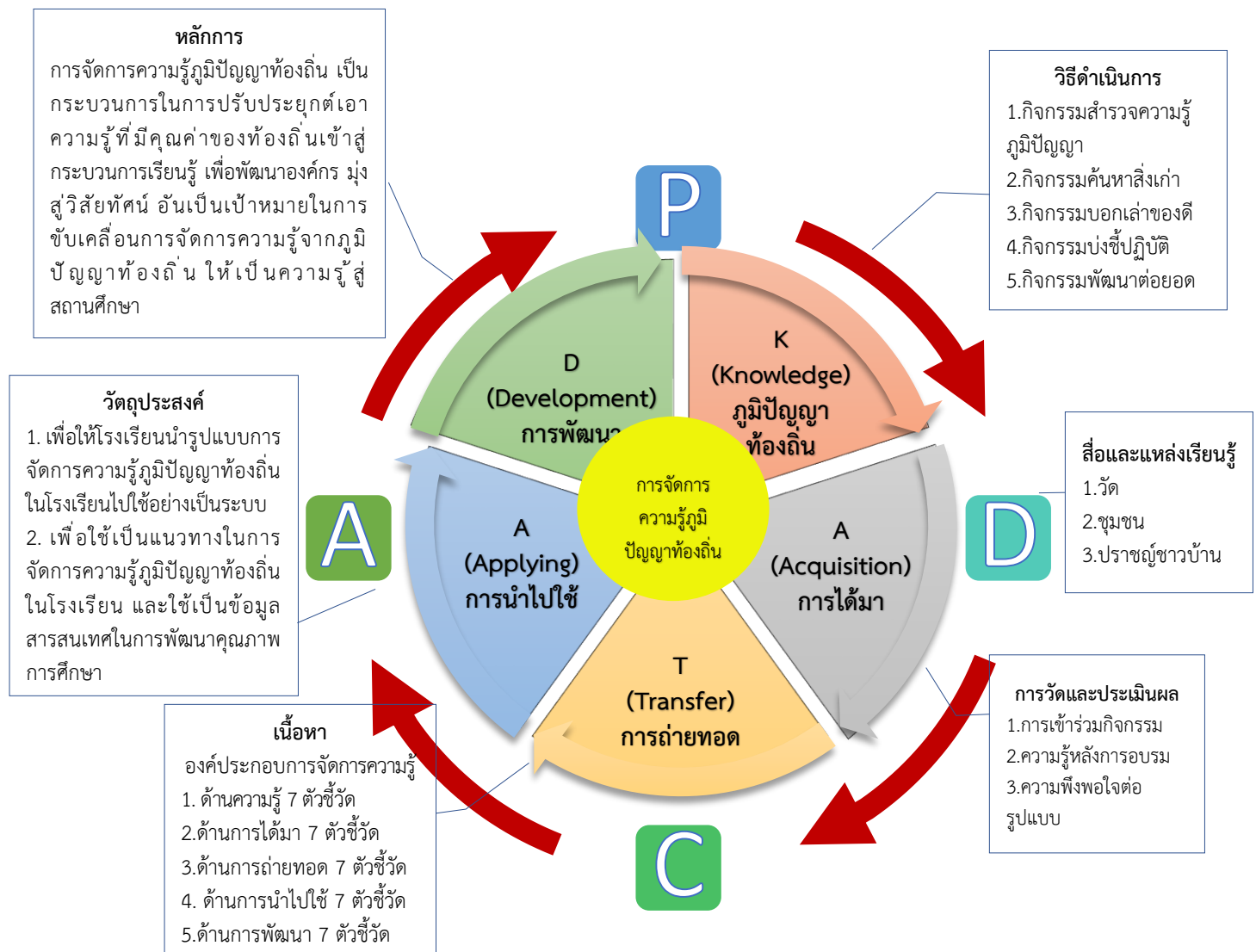

Figure 1: Local Wisdom Knowledge Management Model in Schools under Maha Sarakham Primary Educational Service Area Office 2

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้รูปแบบฯ ครูมีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.1) ผลการประเมินความเหมาะสมคู่มือการใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.31)

4.2) ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.48)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาหัวข้อวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยค้นพบดังนี้

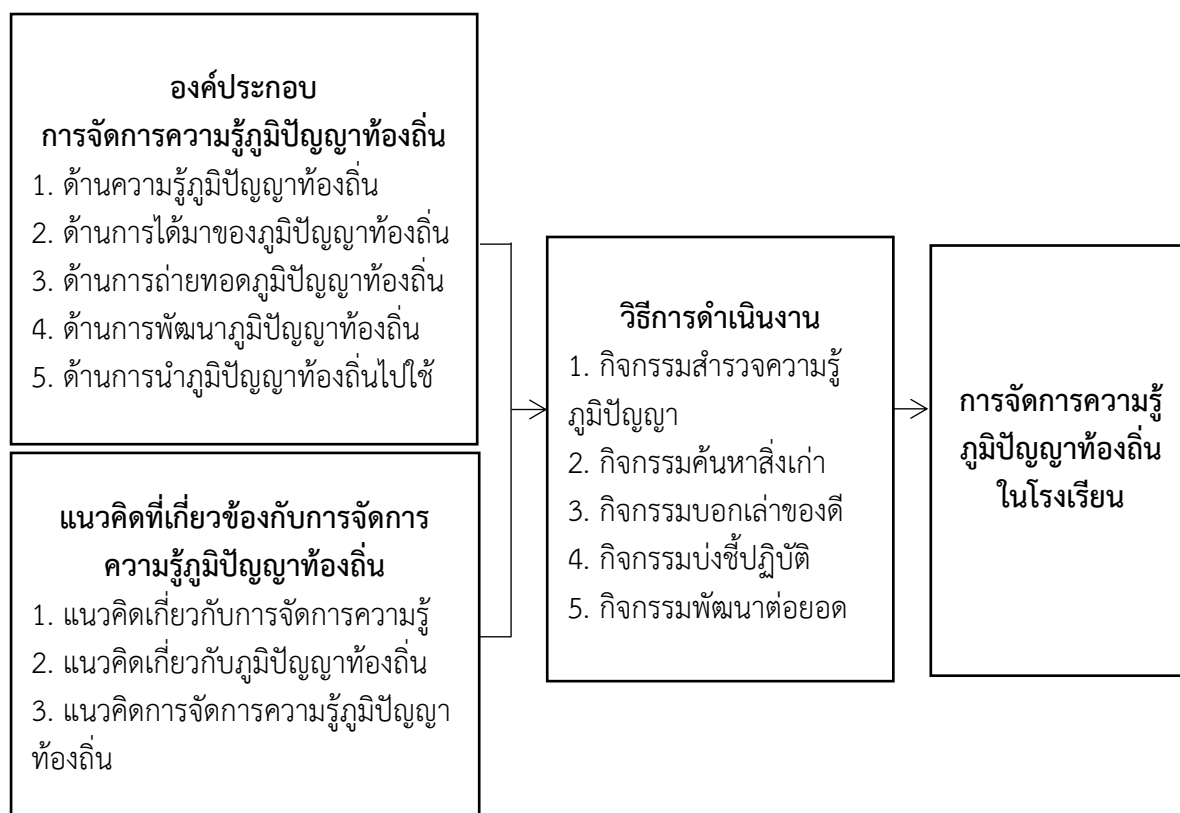

Figure 2: The New Body of Knowledge

จากแผนภาพแสดงองค์ความรู้ใหม่สามารถอธิบายได้ว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ องค์ประกอบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้นั้นจะต้องผ่านวิธีการดำเนินงานตาม KATAD มี 5 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมสำรวจความรู้ภูมิปัญญา เป็นการค้นหาภูมิปัญญาในท้องถิ่นด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อนำความรู้ที่ได้เข้าสู่สถานศึกษา กิจกรรมค้นหาสิ่งเก่าเป็นการแสวงหาและได้มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้านของรุ่นใหม่วัยวิธีการที่หลากหลาย เพราะถ้าคนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหาย เนื่องจากไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ในส่วนของกิจกรรมบอกเล่าของดีเป็นการส่งต่อหรือถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการที่แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมและบริบทของแต่ละท้องถิ่น กิจกรรมบ่งชี้ปฏิบัติเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้เพื่อมิให้สูญหาย และกระบวนการที่จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคงอยู่คู่ชุมชนคือกระบวนการศึกษา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องช่วยกันนำภูมิปัญญาท้องถิ่นกลับสู่สถานศึกษาผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย และกิจกรรมพัฒนาต่อยอดเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่เป็นการสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ไปในสถานศึกษาให้เหมาะสมกับวัยและยุคสมัยของผู้เรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการศึกษาและในการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ครูสามารถจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในโรงเรียนด้วย KATAD ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีองค์ความรู้และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่
คู่ชุมชนและประเทศต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความรู้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ 35 ตัวชี้วัด โดยมีผลการประเมินความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด
องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ ด้านการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการได้มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำภูมิปัญญา
ท้องถิ่นกลับสู่สถานศึกษาโดยส่งเสริมสนับสนุนให้ระบบการศึกษาทุกระดับทำการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำ
เป็นโครงการในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ Ministry of
Education (2012) ได้กล่าวถึงการนำภูมิปัญญากลับสู่สถานศึกษาว่าสามารถจัดได้โดยส่งเสริมให้มีการ
ถ่ายทอดภูมิปัญญาในสถานศึกษาทั้ง 3 ระบบ โดยการเปิดกว้างให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
ในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาถ่ายทอดให้กับผู้เรียน ทั้ง
ในด้านหลักสูตร การให้คำปรึกษาในแนวทางจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
ความสำคัญของภูมิปัญญามุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้มีความเจริญบนพื้นฐานของความเป็นไทย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการ
ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
พบว่า สภาพปัจจุบัน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ ปานกลาง ซึ่งค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการได้มาของ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ปราชญ์หวงแหนจึงยังไม่มีการนำเข้าสู่โรงเรียน
ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการฝึกและถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชนเฉพาะภายในชุมชน ทั้งจากการสังเกต
แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นการสืบทอดภายในครอบครัวด้วยการ
ลงมือปฏิบัติจริง และมีการแลกเปลี่ยนความรู้เฉพาะในชุมชนและระหว่างชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ
Charoenphon (2007) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้จากแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า
สถานศึกษาส่วนใหญ่ใช้แหล่งเรียนรู้ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านกระบวนการ
จัดการความรู้ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ใน
ระดับ มากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการได้มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนยังขาด
การได้มาซึ่งความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะที่ผ่านมาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการฝึกและถ่ายทอดจากปราชญ์
ชุมชนภายในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการสืบทอดภายในครอบครัวผ่านการลงมือปฏิบัติจริง และมีการ
แลกเปลี่ยนความรู้เฉพาะภายในชุมชนและระหว่างชุมชน จึงทำให้โรงเรียนมีสภาพที่พึงประสงค์ด้านนี้มากที่สุด
ซึ่งสอดคล้องกับ Chimplee (2012) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม
เครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และ
ถ่ายทอดสืบทอดกันมาจนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่น และเมื่อพิจารณาดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญ
ของความต้องการจำเป็น พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการได้มาของภูมิปัญญา
ท้องถิ่น อาจเป็นเพราะมีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาครูเร่งด่วน คือ ครูต้องมีการจัดการความรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการฝึกและถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชนผ่านการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง และมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ทั้งภายในและระหว่างชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มี 6 ส่วน ประกอบด้วย (ส่วนที่ 1) หลักการของรูปแบบ (ส่วนที่ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (ส่วนที่ 3) เนื้อหาของรูปแบบ (ส่วนที่ 4) วิธีการดำเนินงาน KATAD มี 5 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมสำรวจความรู้ภูมิปัญญา 2) กิจกรรมค้นหาสิ่งเก่า 3) กิจกรรมบอกเล่าของดี 4) กิจกรรมบ่งชี้ปฏิบัติ 5) กิจกรรมพัฒนาต่อยอด (ส่วนที่ 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ (ส่วนที่ 6) การวัดและการประเมินผล ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะหลักการของรูปแบบสอดคล้องกับรายละเอียดและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ เนื้อหาของรูปแบบสอดคล้องกับแนวทางองค์ประกอบและตัวชี้วัดในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน วิธีการดำเนินงานมีความชัดเจนกิจกรรมครอบคลุมสามารถปฏิบัติได้จริง สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความทันสมัยเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง การวัดและประเมินผลตามตัวชี้วัดมีความหลากหลายในการประเมิน สอดคล้องกับ Hakaew (2015) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา พบว่า มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวทางการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 2) หลักการของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 4) วิธีดำเนินการ (PDCA) การบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 4 ด้าน ในด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนฯ พบว่า หลังการใช้รูปแบบฯ ครูมีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความพึงพอใจของครูต่อรูปแบบฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาครูตรงตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างชัดเจน ครูได้ลงมือปฏิบัติจริง พร้อมทั้งได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากทุกภาคส่วน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้ครูได้จัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนตามตัวชี้วัด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำของ จอห์น ดิวอี้ John-Dewey (Laowreandee, 2007) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนให้ครูได้ลงมือกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยผ่านการทำกิจกรรม การลงมือปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมจริง ได้ฝึกคิด ฝึกทำ ฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะไปจนถึงค้นคว้าในสิ่งที่ตนเองสนใจหรือถนัดด้วยตนเอง เพื่อใช้เป็นแรงจูงใจและมีความสุขในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

สรุป

จากการวิจัยองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ 35 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย (1) ด้านความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) ด้านการได้มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ และ (5) ด้านการ

พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมระดับ มากที่สุด สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สภาพปัจจุบันโดยรวม อยู่ในระดับ ปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าดัชนี การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) อยู่ระหว่าง 0.34 - 0.51 รูปแบบการจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มี 6 ส่วน ประกอบด้วย (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหา (4) วิธีการดำเนินงาน KATAD มี 5 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมสำรวจความรู้ภูมิปัญญา 2) กิจกรรมค้นหาสิ่งเก่า 3) กิจกรรมบอกเล่าของดี 4) กิจกรรมบ่งชี้ปฏิบัติ 5) กิจกรรมพัฒนาต่อยอด (5) สื่อ/แหล่งเรียนรู้ และ (6) การประเมินผล และผลการ ประเมินรูปแบบฯ โดยรวมทุกด้านมีความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ที่สุด ผลการทดลองใช้ พบว่า หลังการใช้รูปแบบฯครูมีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงกว่าก่อนการใช้ รูปแบบฯอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินความเหมาะสมคู่มือการใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ ในระดับมากที่สุด และผลการศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบฯ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สภาพปัจจุบันการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการได้มาของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ดำเนินการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการได้มาให้มากขึ้นและต่อเนื่อง

1.2 สภาพที่พึงประสงค์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการได้มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้น ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนและบุคลากรในสถานศึกษาร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมด้านการได้มาของภูมิปัญญา ท้องถิ่นให้มากขึ้นโดยอาศัยความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่มีอยู่อย่างหลากหลายของแต่ละคน มาร่วมกันพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

1.3 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ใน ระดับมากที่สุด ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและสถานศึกษาอื่นๆ สามารถนำรูปแบบไปใช้ได้ ตามความเหมาะสมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรทำวิจัยติดตามผลการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน เพื่อศึกษาความเป็น วัฒนธรรมและความยั่งยืนของการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

2.2 ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในโรงเรียน ด้านความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการได้มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

References

- Charoenphon, A. (2007). *Knowledge Management from Learning Sources of Educational Institutions*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Bangkok.
- Davenport, T. H., & Prusak, L. (1998). *Working Knowledge*. Massachusetts: Press Boston.
- Hakaew, S. (2015). Development of a Community Participation Management Model in Educational Management in Educational Institutions under the Office of the Basic Education Commission. *Journal of Community Development Research*, 8(1), 32-46.
- Kanokporn, C. (2012). *Knowledge Management Model of Local Wisdom in Basketry Handicraft: A Case Study of a Community Enterprise Nakhon Ratchasima Province*. (Doctoral Dissertation). National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Laowreandee, W. (2007). *Techniques and Tactics for Developing Thinking Skills in Learner-Centered Learning Management Important*. Nakhon Pathom: Faculty of Education Silpakorn University.
- Maha Sarakham Primary Educational Service Area Office 2. (2021). *Action Plan*. Maha Sarakham: Policy and Planning Department.
- Ministry of Education. (2010). *National Education Act 1999, Amended (No.3) 2010*. Bangkok: Phrik Wan Graphic.
- Ministry of Education. (2012). *Thai Wisdom in Education Management*. Retrieved November 13, 2023, from <https://www.moe.go.th/ภูมิปัญญาไทยในการจัดการ/>
- Office of the National Economic and Social Development Broad. (2017). *National Strategy (2018-2037)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Broad.
- Panich, W. (2008). *Knowledge Management*. (4th ed.). Bangkok: Tathata Publication Company Limited.
- Puangrat, T. (2000). *Research Methods in Behavioral and Social Sciences*. (7th ed.). Bangkok: Bureau of Educational and Psychological Testing Srinakharinwirot University.
- Wasi, P. (1993). *The Study of the Nation and Local Wisdom: Folk Landscape and Rural Development*. (1st ed.). Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- _____. (2007). *Knowledge Management: The Process of Releasing Humans to their Potential, Freedom and Happiness*. (2nd ed.). Bangkok: Institute for the Promotion of Knowledge Management for Society (KST).

รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล
โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*
A Model of Participation in Effective Academic Administration Charity School
Buddhist Temple's in Northeast

¹พระมหาชนะชัย คำแก้ว, ชวนคิด มะเสนะ และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์
¹Phramaha Chanachai Kamkaew, Chaunkid Masena and Pongthorn Singpan

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tananamallbi079@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี 4 ระยะ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา และครูฝ่ายวิชาการในโรงเรียนชั้นนำของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 3 โรงเรียน และจำนวนทั้งหมด 45 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และ 3) แบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) การประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ ผลการประเมินรูปแบบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ; การมีส่วนร่วม; ประสิทธิภาพ

Abstract

The purpose of this research article was to present an effective participatory academic administration model for charity schools of Buddhist temples in the Northeast by using a mixed research method in 4 phases. The target group included administrators, school committees, and academic teachers in 3 leading charity schools of Buddhist temples, in a total of 45 monks/people. The research tools were: 1) a questionnaire with a 5-point rating

*Received October 17, 2023; Revised May 20, 2024; Accepted October 9, 2024

scale; 2) a structured interview; and 3) a model evaluation form. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and content analysis.

The results of this research revealed that an effective participatory academic administration model for charity schools of Buddhist temples in the Northeast has 5 elements: 1) principles of the model; 2) objectives of the model; 3) operation methods of the model; 4) evaluation of the mode; and 5) conditions for the success of the model. The overall results of the model evaluation were of propriety at a high level and of feasibility at the highest level. The overall results of the assessment of the propriety, feasibility, and utility of the model were rated at the highest level.

Keywords: Academic Administration; Participation; Effectiveness

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพการศึกษามาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึง และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม การศึกษาจึงมีบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพราะว่าเป็นกระบวนการในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และเป็นการเตรียมความพร้อมของการเปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยแบบตัวแทน เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น ยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาความไม่เรียบร้อยในห้องเรียนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม (Wattana, 2010)

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (2555-2561) หลักการที่สำคัญในการปฏิรูป คือการสร้างคุณภาพและเนื้อหาในการศึกษา การสร้างโอกาสและการเข้าถึงการศึกษา การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม โดยคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ในยุคปฏิรูปการศึกษานั้นที่คุณภาพคนไทยยุคใหม่ คุณภาพครูยุคใหม่ คุณภาพแหล่งเรียนรู้สถานศึกษายุคใหม่ และคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชน คือ นโยบายในการจัดการศึกษา และเงื่อนไขสำคัญในชุมชนหลายประการ เช่น เงื่อนไขทางด้านพื้นฐานของความคิดของคนในชุมชน ได้แก่ ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาส ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูผู้ปกครองนักเรียนงานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใดมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องมาจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา เพราะว่าการบริหารงานวิชาการเป็นงานที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์มาประยุกต์ให้ได้เหมาะสมกับการพัฒนาองค์กร เพราะงานวิชาการถือเป็นงานหลักของโรงเรียน (Wonganutrohd, 2010)

งานวิชาการถือเป็นงานหลักของการบริหารการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท เนื่องจากการบริหารงานวิชาการจะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงมาตรฐานและคุณภาพของสถาบันการศึกษานั้นๆ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของโรงเรียนและเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหารในโรงเรียน ให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการศึกษาเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข มีคุณภาพตามต้องการ ผู้บริหารจึงเป็นผู้นำ

ทางวิชาการและการทำงานร่วมกับครู ให้คำแนะนำและประสานงานในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การบริการงานวิชาการจึงเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารสถานศึกษาผู้บริหารย่อมผลักดันให้มีคุณภาพทางวิชาการเป็นรูปแบบในการปฏิบัติงาน การนำกระบวนการบริหารงานวิชาการที่ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน พร้อมทั้งจะขับเคลื่อนภารกิจที่สำคัญและขอขยายเนื้อหาวิชาการ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพทางวิชาการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ว่ามีองค์ประกอบหลักองค์ประกอบย่อยอย่างไรบ้าง ตลอดจนแนวทางในการปฏิบัติด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและวัดในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนการกุศลอื่นๆ

โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีโอกาสให้ได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการตามเนื้อหาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดตลอดจนถึงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จึงเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ และให้สอดคล้องกับสถาบันที่เป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้รับใบอนุญาต โรงเรียนได้รับการจัดตั้งเพื่อเป็นการกุศลให้ผู้มีฐานะยากจนได้รับการศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงขึ้น โรงเรียนการกุศลในพระพุทธศาสนาจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของสถาบันการศึกษาที่น่าสนใจในการให้บุตรหลานไปเรียนเพื่อให้ได้มีโอกาสได้เรียนทั้งวิชาการต่างๆ และมีโอกาสได้รับการกล่อมเกลาจิตใจด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนเป็นทั้งคนดีและคนเก่งในสังคม โดยมีแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาให้เป็นโรงเรียนต้นแบบด้านการพัฒนาความรู้ควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม คณะสงฆ์ควรเข้ามามีส่วนร่วมทางการบริหารและการจัดการโรงเรียน และผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถนำสถานศึกษาให้ดำเนินงานไปได้ด้วยการกำหนดแผนงาน วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ ซึ่งได้รับการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าและเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพสูงขึ้นจากเดิมมาก โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนได้ให้เงินอุดหนุนเพิ่มขึ้นจากเดิม โดยให้การอุดหนุนถึงร้อยละ 100 ตามแนวทาง ของบัตรอุดหนุนค่าเล่าเรียน ทำให้โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา มีหลักประกัน ความมั่นคงด้านการเงินจากรัฐบาลระดับหนึ่ง จากสรุปผลการประชุมผู้บริหารประจำปี พ.ศ. 2563 พบว่า ปัญหาสำคัญของการบริหารงานวิชาการ ยังขาดความเชื่อมโยงในการ วางแผนงานการพัฒนาหลักสูตร ขาดประสิทธิภาพในการบริหาร (Office of the Buddhist Temple Charity School Association Group, 2020)

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดหลักการและรูปแบบในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการบริหารจัดการองค์การให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพเพราะการบริหารงานวิชาการเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในสถานศึกษาที่ทำให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างบรรลุเป้าหมายบรรลุลักษณะวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ ผู้วิจัยจึงสนใจเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีกรอบทิศทางการมุ่งสู่การบริหารงานวิชาการเพื่อการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาองค์ประกอบ แนวทางของการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาหลักการ แนวคิด และสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยประชากร คือ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 3 กลุ่ม รวม 50 โรงเรียน ผู้บริหารและครูโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1,714 รูป/คน แบ่งเป็น กลุ่มที่ 1 จำนวน 438 รูป/คน กลุ่มที่ 2 จำนวน 675 รูป/คน และ กลุ่มที่ 3 จำนวน 601 รูป/คน กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นผู้บริหาร คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มที่ 1 จำนวน 205 รูป/คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie, and Morgan, 1970) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหาร คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาและครูวิชาการ จำนวน 12 รูป/คน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนชั้นนำที่มีระบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล เป็นเลิศทางวิชาการ โรงเรียนที่ผ่านการประเมินภายนอกจาก สมศ. รอบที่ 4 ที่ได้ระดับดีทุกมาตรฐานขึ้นไป โดยผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียนชั้นนำของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจำนวน 3 โรงเรียน

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบและความเหมาะสมคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจงแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 อาจารย์มหาวิทยาลัย สาขาการบริหารการศึกษา จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน และกลุ่มที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้แทนกรรมการสถานศึกษา จำนวน 3 รูป/คน

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา และครูโรงเรียนอบลวิทยากร สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

ระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประเมินรูปแบบ

การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 25 รูป/คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในสถานศึกษาที่นำรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปใช้ในสภาพจริง จำนวน 15 คน และ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ และความเชี่ยวชาญด้านการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก ประกอบด้วยนักวิชาการ คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และผู้บริหารสถานศึกษา 10 คน

ผลการวิจัย

ผลตามวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งออกเป็น 3 ระยะย่อย ดังนี้

1.1) ผลการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของรูปแบบ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของรูปแบบ ให้มีความเหมาะสมกับของบริบทการพัฒนา รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล โดยมีองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) การประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขนำไปสู่ความสำเร็จ ผลการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิผลจำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการนิเทศการศึกษาแบบมีส่วนร่วม และ 4) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม และผลการสังเคราะห์ กระบวนการมีส่วนร่วมของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนและตัดสินใจ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และ 3) ด้านการติดตามประเมินผล

1.2) ผลการศึกษาแนวทางของการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงเรียนที่มีระบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล เป็นเลิศทางวิชาการ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงในการจัดทำหลักสูตรที่มีความเป็นลักษณะตามความต้องการของผู้เรียน ความสามารถโดยอิงจากหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน มองเห็นคุณค่าตนเอง มีวินัยในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการศึกษาค้นคว้า มีทักษะในการจัดการความรู้ รู้จักการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการเรียนรู้ให้เข้ากับสถานการณ์จริง เช่น ออนไลน์ โปรแกรมเสริมการเรียนรู้ เพิ่มทักษะเด่นเฉพาะด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิชาการทหาร ทักษะการคิด ทักษะชีวิต และการสร้างปัญญาจากแหล่งเรียนรู้ เสริมสร้างการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาไทย พัฒนาสิ่งแวดล้อม รวมถึงการส่งเสริมความรู้ความสามารถของผู้เรียนตามศักยภาพของตนเอง รักประเทศชาติ และท้องถิ่น ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนการกุศลของวัดที่มุ่งในการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพผู้เรียนตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาครูผู้สอนให้ทักษะความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งครูและ

ผู้บริหารเป็นผู้อำนวยความสะดวกการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความสามารถ โดยขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยเริ่มจากการพัฒนาผู้เรียนหลักสูตรโครงการ ห้องทั่วไป พร้อมทั้งดำเนินการใช้หลักสูตรจากการมีส่วนร่วมวางแผนการตัดสินใจ การใช้หลักสูตร และติดตามประเมินผล เพื่อให้ทุกภาคส่วนของโรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผล

1.3) ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม

2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งออกเป็น 2 ระยะย่อย ดังนี้

2.1) ผลการยกร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย (1) หลักการกระจายอำนาจ (2) หลักการมีส่วนร่วม และ (3) หลักความรับผิดชอบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย เพื่อให้โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาได้แนวทางในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่จะทำให้เกิดประสิทธิผล และ เพื่อยกระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) การประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขนำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของตน และผู้บริหาร คณะครูจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการให้เกิดประสิทธิผล

2.2) ผลตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้ร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปอยู่ในระดับมากที่สุด และ ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือการนำรูปแบบไปใช้ในสถานศึกษาเป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและระบบ และดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการจัดการศึกษาในรูปแบบที่เป็นลักษณะของการทดลองใช้นวัตกรรมที่สร้างขึ้นโดยดำเนินการการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบที่ 4 ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมมาทำการทดลองเนื่องจากเป็นด้านที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการในชั้นเรียนและให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่รวดเร็ว เข้าใจง่าย และเข้าถึงต่อเรื่องที่เรียนโดยผู้ที่ทดลองใช้รูปแบบ ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนอุบลวิทยากร จำนวน 30 คน พบว่า

3.1) ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม

พบว่า จากจำนวนข้อที่เป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาก่อนการทดลองใช้ จำนวน 10 ข้อ จาก 15 ข้อ และจำนวนข้อที่เป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาหลังทดลองใช้รูปแบบ จำนวน 14 ข้อ จาก 15 ข้อ โดยการพิจารณาต่อจำนวนข้อที่พิจารณา ก่อนทดลองใช้ $(10 \times 100) / 15 = 66.66$ อยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ หลังทดลองใช้ $(14 \times 100) / 15 = 93.33$ อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

3.2) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการนิเทศการศึกษาแบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม และ ด้านการเรียนการสอน ตามลำดับ และผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$)

4) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาซึ่งการดำเนินการตามคู่มือของรูปแบบและสะดวกต่อการนำไปใช้ ผู้วิจัยเขียนรูปภาพ ดังนี้

จากภาพรูปแบบการบริหารวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย (1) ด้านการวางแผนและตัดสินใจ (2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและ (3) ด้านการติดตามประเมินผล และผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการมีดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) การประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขนำไปสู่ความสำเร็จ

Figure 1: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย “รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผู้วิจัยขอเสนอผลการอภิปรายตามประเด็นที่ได้ศึกษา ดังนี้

1) ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงในการจัดทำหลักสูตรที่มีความเป็นลักษณะตามความต้องการของผู้เรียน ความสามารถโดยอิงจากหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน มองเห็นคุณค่าตนเอง มีวินัยในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการศึกษาค้นคว้า มีทักษะในการจัดการความรู้ รู้จักการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการเรียนรู้ให้เข้ากับสถานการณ์จริง สอดคล้องกับ Phramaha Suthit Aphakaro (Oboun) (2012) กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนา 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา และ 6) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ประสพการณ์ทำงาน และการสรุปบทเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thamanan (2021) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผลมี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ ได้แก่ การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ 2) จุดมุ่งหมาย ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีใช้ในการบริหารงานวิชาการ 3) กลไกการดำเนินการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร 4) การดำเนินการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีใช้ในการบริหารงานวิชาการ ทั้ง 4 ด้าน คือ การวางแผนงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) การประเมินผล ได้แก่ การประเมินประสิทธิผลจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ความพึงพอใจและความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย (1) หลักการกระจายอำนาจ (2) หลักการมีส่วนร่วม และ (3) หลักความรับผิดชอบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย เพื่อให้โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาได้แนวทางในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่จะทำให้เกิดประสิทธิผล 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบประกอบด้วย องค์ประกอบด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา องค์ประกอบด้านการเรียนการสอน องค์ประกอบด้านการนิเทศการศึกษาแบบมีส่วนร่วม และองค์ประกอบด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม 4) การประเมินผลรูปแบบประกอบด้วย ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้ใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และ 5) เงื่อนไขไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของตน และผู้บริหาร คณะครูจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการให้เกิดประสิทธิผลและผลการประเมินร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งนี้เพราะว่า การดำเนินการตามองค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลจำนวน 4 องค์ประกอบหลักและในการดำเนินงานทั้ง 4 องค์ประกอบหลัก มีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในแต่ละขั้นตอนดำเนินการอย่างเหมาะสม เช่น Google Meet Google Form Line Facebook และระบบ Zoom สอดคล้องกับ Wongyai (2011) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้

นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนาหลักสูตรและการสอนคือ ระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำราแบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่างๆ การวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตรการปรับปรุงแก้ไขและการให้การอบรมครูผู้ให้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและบริการหลักสูตร

3) ผลการทดลองใช้รูปแบบไปใช้ในสถานศึกษาเป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและระบบ และดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการจัดการศึกษาในรูปแบบที่เป็นลักษณะของการทดลองใช้นวัตกรรมที่สร้างขึ้นโดยดำเนินการการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำ องค์ประกอบที่ 4 ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมมาทำการทดลองเนื่องจากเป็นด้านที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการในชั้นเรียนและให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่รวดเร็ว เข้าใจง่าย และเข้าถึงต่อเรื่องที่เรียนผลการประเมินการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม ก่อนทดลองใช้ อยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ และหลังทดลองใช้ อยู่ในระดับคุณภาพ ดีมาก รวมถึงผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม พบว่า ความคิดเห็นของครูที่ได้นำรูปแบบไปใช้เกี่ยวกับประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากครูที่ได้นำรูปแบบนี้ไปใช้เข้าใจในขั้นตอน กระบวนการ และการวัดผลประเมินผลของรูปแบบได้ชัดเจน จึงทำให้ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ Buason (2009) กล่าวว่า รูปแบบ มีความหมายใน 3 ลักษณะ คือ 1) แผนภาพหรือ ภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง 2) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวอักษรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ และ 3) แผนการที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงาน สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือ แนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และสอดคล้องกับ Poepakdee (2010) ได้สรุปไว้ว่า รูปแบบประกอบด้วยส่วนประกอบ 3 ส่วนคือส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ และ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 โครงสร้างและสาระสำคัญของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) ฐานะของสถานศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่วนกลาง 2) บทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้อำนวยการ 3) การกระจายอำนาจภารกิจการจัดการศึกษา 4) ด้าน 4) หน่วยงานกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และส่งเสริมสนับสนุนภารกิจของโรงเรียน และ 5) มาตรฐานและการประกันคุณภาพผู้เรียน ส่วนที่ 3 การนำสู่การปฏิบัติและเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การนำไปสู่การปฏิบัติ และ 2) เงื่อนไขความสำเร็จในส่วนการบริหารขององค์การ

4) ผลการประเมินรูปแบบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด เพื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า คู่มือและรูปแบบามีกระบวนการที่ชัดเจน มีวิธีการดำเนินการที่เป็นขั้นตอนและเนื้อหา มีความชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ Assawapoom (2007) ได้เสนอแนวทางในการตรวจสอบรูปแบบ ที่เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัยและพัฒนาแบบไว้ อาจใช้วิธีใด วิธีหนึ่ง จาก 3 วิธีดังนี้ คือ 1) การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 15-20 คน พร้อมกับแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ตลอดจนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่างๆ 2) ตรวจสอบโดยการประชุมสัมมนา โดยผู้วิจัยจัดประชุมสัมมนากับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่ง

แล้วนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เสร็จแล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนา วิพากษ์ ประเมินรูปแบบทั้งในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และให้ข้อเสนอแนะต่อไปและ 3) ตรวจสอบโดยการทดลอง โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นในสภาพจริง หรือเหตุการณ์จำลอง ตามแบบแผนที่ออกแบบไว้ เพื่อสังเกตรวบรวมข้อมูล และความเห็นต่อผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบต่อไป

สรุป

สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม มีรูปแบบการบริหารวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผนและตัดสินใจ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและ 3) ด้านการติดตามประเมินผล และองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการ มีดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) การประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขนำไปสู่ความสำเร็จ การนำเสนอรูปแบบ โดยการตรวจสอบรูปแบบ ดังนี้ การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะทาง ผลจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และด้านการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1) ก่อนนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปใช้ควรแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อทำการวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา รวมถึงความต้องการของครูผู้สอนเพื่อประสิทธิผลของรูปแบบฯ

1.2) ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

1.3) สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและแผนงานที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านการออกแบบสื่อและเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานบุคคลแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

2.2) ควรศึกษาเกี่ยวกับระบบการบริหารงานวิชาการเชิงรุกที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

References

- Assawapoom, S. (2007). The Use of Research to Develop a Model in a Doctoral Thesis. *Journal of Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 2(2), 76-85.
- Buason, R. (2009). *Qualitative Research in Education*. Bangkok: Khamasamai.

- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Office of the Buddhist Temple Charity School Group. (2020). *The Buddhist Temple Charity School Group and Association Activity Information and the Buddhist Temple Charity School Association Group, Wat Mai Krong Thong Secondary School under Royal Patronage*. Prachin Buri: Office of the Buddhist Temple Charity School Group.
- Phramaha Suthit Aphakaro (Oboun). (2012). *The Model and Process of Buddhism-Based Tourism Development in Thailand*. (Report Research). Bangkok: Thailand Science Research and Innovation.
- Poepakdee, P. (2010). *Development of the Model of School Administration and Management for Independent School under Office of Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Thamanan, J. (2021). *An Effective Model of Modern Participatory Academic Administration of the Basic Education Institute*. (Doctoral Dissertation). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.
- Wattana, W. (2010). *Handbook for Public Participation in Community Decision-Making*. Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute.
- Wonganutrohd, P. (2010). *Academic Administration*. Bangkok: Bangkok Media Center.
- Wongyai, W. (2011). *Curriculum Development at Higher Education Level*. (2nd ed.). Bangkok: R & Print.

การจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นเพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่สำหรับเด็กปฐมวัย*

Learning Experience Management by Using Games to Promote the Ability of Using Large Muscles in Early Childhood Children

¹จ่าน มิน และ ²พิบูลย์ ตัญญบุตร

¹Zhan Min and ²Phibun Tanyabut

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต

Curriculum and Instruction, Suryadhep Teachers College, Rangsit University, Thailand.

²Corresponding Author's Email: phibun.t@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นอนุบาล 1 จำนวน 8 คน จากโรงเรียนอนุบาลนานาชาติแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้เกมการเล่นจำนวน 8 แผน ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและหาประสิทธิภาพได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และมีค่าประสิทธิภาพ 86.67/88.89 และแบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเกี่ยวกับความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน คือค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยใช้สถิติ t-test แบบ dependent samples

จากการศึกษาเรื่อง การจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นเพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นส่งผลให้ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่อยู่ในระดับดี และความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่หลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์เรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกมการเล่นมีส่วนช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและสนุกสนาน

คำสำคัญ: การจัดประสบการณ์เรียนรู้; เกมการเล่น; ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่; เด็กปฐมวัย; พัฒนาการ

Abstract

This research aims to compare the gross motor skills of preschool children before and after implementing learning experiences through play-based games. The sample group consisted of 8 first-year kindergarten students, selected through simple random sampling, from an international kindergarten school in Bangkok. The research tools included 8 lesson plans incorporating play-based learning, which were validated for content validity and had an Index of Item Objective Congruence (IOC) of 1.00 and an efficiency of 86.67/88.89. An observation form was also used for assessing gross motor skills, which was also validated for content validity and had an IOC of 0.67-1.00. Descriptive statistics, including mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.), were used to analyze gross motor skills before and after the intervention. A dependent samples t-test was used to compare gross motor skills before and after the intervention.

The study on learning experience management by using games to promote the ability of using large muscles in early childhood children found that the ability to use large muscles in early childhood children after receiving learning experiences through play-based games was at a good level. Moreover, the ability to use large muscles after the learning experience was significantly higher than before the learning experience at a statistical significance level of 0.05. This indicates that play-based games can effectively and enjoyably contribute to the development of large muscles in early childhood children.

Keywords: Learning Experience Management; Play-Based Games; Gross Motor Skills; Early Childhood Children; Development

บทนำ

การศึกษาปฐมวัยถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศชาติ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับเด็กปฐมวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการที่สมวัยและเตรียมความพร้อมให้เด็กสำหรับการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการเล่น กิจกรรมสร้างสรรค์ และประสบการณ์จริง ถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (Hordal, 2017)

ในบริบทของสังคมไทยที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายเหล่านี้ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาเด็กให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 (Ministry of Education (MOE), 2017) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและแผนระดับชาติ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12, แผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (Office of the Council of State, 2017; Office of the National Economic and Social Development Council, 2017; Ministry of Education, 2009; Office of the Promotion of Welfare and Protection of Children, Youth, the Disadvantaged, and the Elderly, 2017) การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความรู้ที่สมบูรณ์ครบทุกด้านเป็นเป้าหมายสำคัญของ

การจัดการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เน้นย้ำถึงความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีทักษะชีวิต และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (MOE, 2017)

พัฒนาการด้านร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเด็กปฐมวัย เนื่องจากเป็นพื้นฐานของการเคลื่อนไหว การทำกิจวัตรประจำวัน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ยังส่งผลต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาการรับรู้ การพัฒนาการทางสังคม และการพัฒนาการทางอารมณ์ (Wat Vajiralongkorn Wararam School, 2017)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาพัฒนาการในการเคลื่อนไหวด้วยกล้ามเนื้อมัดใหญ่ยังคงเป็นประเด็นที่น่ากังวล ปัจจัยหลายประการ เช่น พันธุกรรม ภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์และหลังคลอด โรคหรือภาวะผิดปกติทางระบบประสาท และการขาดการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการ อาจส่งผลต่อพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็ก (Department of Health, Ministry of Public Health, 2021) ดังนั้น การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เด็กมีร่างกายที่แข็งแรง มีสุขภาพที่ดี และมีโอกาสประสบความสำเร็จในชีวิต

งานวิจัยก่อนหน้านี้พบว่า การใช้กิจกรรมการเล่นและเกมสามารถส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Nahuanin et al. 2020) การเล่นเป็นกิจกรรมที่เด็กมีความสุขและสนใจ มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้ การเล่นยังช่วยให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกาย ผักกักขยะต่างๆ และพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ (Suwannawong, 1985)

จากความสำคัญของการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ในเด็กปฐมวัย และศักยภาพของเกมการเล่นในการส่งเสริมพัฒนาการดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น เพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ และสนุกสนานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

การวิจัยเชิงทดลองนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นที่มีต่อความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัย โดยได้ดำเนินการศึกษาด้านเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบความเข้าใจเชิงทฤษฎีที่รองรับการออกแบบและดำเนินการวิจัย

การศึกษาเอกสารทางกฎหมายและนโยบาย เริ่มต้นด้วยการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาในประเทศไทย โดยเน้นย้ำถึงหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-centered approach) และส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง (Ministry of Education, 1999) การศึกษานี้ช่วยให้เข้าใจถึงบริบททางกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทย

จากนั้นได้ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นกรอบหลักในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการที่สมบูรณ์ครบทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา (Ministry of Education, 2017) การศึกษานี้ช่วยให้เข้าใจถึงมาตรฐานและแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นในงานวิจัยนี้

การทบทวนวรรณกรรมมุ่งเน้นไปที่ประเด็นสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกล้ามเนื้อใหญ่ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมาย ความสำคัญ กลไกการทำงาน คุณสมบัติและประเภทของกล้ามเนื้อ พัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ การประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย เพื่อให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงธรรมชาติและความสำคัญของกล้ามเนื้อใหญ่ในเด็กปฐมวัย ตลอดจนวิธีการประเมินและส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้อย่างเหมาะสม การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกล้ามเนื้อใหญ่ พบว่า มีนักวิชาการ นักการศึกษา รวมถึงแพทย์ได้ให้ความหมายของกล้ามเนื้อใหญ่ไว้ เช่น Wittayachart (2012) ได้ให้ความหมายของกล้ามเนื้อใหญ่ไว้ว่า เป็นกล้ามเนื้อใหญ่ในกล้ามเนื้อลายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหว เช่น กล้ามเนื้อศีรษะและลำคอ กล้ามเนื้อ ลำตัว กล้ามเนื้อส่วนขา และกล้ามเนื้อส่วนแขนช่วยในการทรงตัว เคลื่อนไหวร่างกาย ทำให้นักเรียนสามารถชันคอคว่ำ หงาย คลาน และเดิน 2) ด้านเกม โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายปรัชญาหลักปรัชญา ทฤษฎีทางปรัชญา ประเภทของเกม ประโยชน์และคุณค่าของเกม หลักเกณฑ์และข้อควรพิจารณาในการเลือกใช้เกม และการประเมินผลการใช้เกม เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทของเกมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และสามารถเลือกใช้เกมได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของเกม เช่น (Yaowapattana, 2000) กล่าวว่า เกม หมายถึง กิจกรรมทางพลศึกษาแขนงหนึ่งที่ได้จัดให้เด็กและเยาวชน หรือบุคคลทั่วไปทุกเพศทุกวัยได้ออกกำลังกาย เพื่อเป็นส่งเสริมให้มีการพัฒนาทางด้านสมอง ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยอยู่ภายใต้กฎกติกาที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนมากนัก ทำให้ผู้เล่นเกิดความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน ผ่อนคลายความเครียดและได้รับทักษะขั้นพื้นฐานที่สามารถพัฒนาไปสู่การฝึกกิจกรรมการออกกำลังกายอื่น ๆ ได้ และ 3) ด้านการเล่น โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมาย ทฤษฎี ประเภทของการเล่น ประโยชน์และความสำคัญของการเล่น เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเล่นกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย และสามารถออกแบบกิจกรรมการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการได้อย่างรอบด้าน โดย (Jeeradechakul, 1998) ได้ให้ความหมายของการเล่นไว้ว่า การเล่นเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาปรากฏให้เห็นโดยชัดเจน ไม่ว่าการแสดงออกนั้นจะเป็นการแสดงออกด้านร่างกาย เช่น กิริยาท่าทาง ต่าง ๆ ตลอดจนความคิดจากการสนทนาพูดจา

นอกจากนี้ ยังได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อศึกษาถึงผลของการใช้เกมการเล่น กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว การจัดประสบการณ์ด้วยเกมการละเล่นพื้นบ้านแบบร่วมมือ และการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวเชิงโยคะที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ Pansang (2008) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลของกิจกรรมเคลื่อนไหวเชิงโยคะต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย พบว่ากิจกรรมดังกล่าวช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายโดยรวมและทักษะการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เช่น การเดิน การยืน และการกระโดด

จากการศึกษาด้านเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ในเด็กปฐมวัย และศักยภาพของเกมการเล่นในการเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาด้านนี้ เกมการเล่นไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ แต่ยังส่งเสริมพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของเด็กอีกด้วย เช่น พัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญา

ปัญหาที่ต้องการศึกษา คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่สำหรับเด็กปฐมวัยหรือไม่ ซึ่งการวิจัยนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงผลกระทบของเกมการเล่นต่อพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็ก และนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับเด็กปฐมวัยต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

การวิจัยนี้เริ่มต้นโดยการขออนุญาตเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต และโรงเรียนอนุบาลนานาชาติแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร โดยอ้างอิงตามแนวทางจริยธรรมการทำวิจัยในคนในประเทศไทย พ.ศ. 2560 (Sueblinvong, 2008) จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) เลือกกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นอนุบาล 1 จำนวน 1 ห้อง จาก 2 ห้องเรียนที่มีอยู่ทั้งหมด หลังจากได้กลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นตามแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 8 แผน ซึ่งออกแบบมาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัย ในขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยประเมินความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยกลุ่มตัวอย่างทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อวัดผลกระทบของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นที่มีต่อความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา (การศึกษาปฐมวัย) และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล โดยทุกท่านมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 5 ปี

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นอนุบาล 1 จำนวน 8 คน จากโรงเรียนอนุบาลนานาชาติแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) เพื่อให้เป็นตัวแทนของประชากรที่ต้องการศึกษาและนำผลการวิจัยไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วย 1) แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น จำนวน 8 แผน และ 2) แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ ซึ่งดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น จำนวน 8 แผน ได้ผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เริ่มต้นจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560, เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแผนการจัดประสบการณ์, แนวคิดเกี่ยวกับเกมการเล่น, และแนวทางการพัฒนาความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัย จากนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น 8 แผน ซึ่งประกอบไปด้วยเกมที่หลากหลาย เช่น เกมโยนลูกบอล เกมกบกระโดด เกมกระต่ายน้อยขาเดียว เกมกระโดดสลับมือสลับเท้า เกมลูกเปิดอู้อย่าย เกมช้อนฟุตบอล เกมกระโดดข้ามอุปสรรคกีฬา และเกมโยนกระสอบทราย เพื่อให้มั่นใจในคุณภาพและความน่าเชื่อถือของแผนการจัดประสบการณ์ ผู้วิจัยได้นำแผนการดังกล่าวไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อรับคำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้น แผนการจัดประสบการณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแล้วได้ถูกนำไปตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล โดยใช้เกณฑ์การประเมินของ Taweerattana (2004) ผลการประเมินพบว่า แผนการจัดประสบการณ์ทั้งหมดมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ซึ่งบ่งชี้ว่า

แผนการจัดประสบการณ์มีความเหมาะสมทางภาษาและเนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย ต่อมา ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดประสบการณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 ปีการศึกษา 2566 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 คน โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ ผลการทดลองใช้พบว่า แผนการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น มีค่าประสิทธิภาพอยู่ที่ 86.67/88.89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 80/80 นอกจากนี้ จากการสังเกตและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า จำนวนนักเรียนที่ใช้ในการทดลองใช้นั้นเพียงพอต่อการควบคุมตัวแปรและขั้นตอนการทดลอง ส่งผลให้นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมการเล่นเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ได้อย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของเครื่องมือประเมินที่ใช้ หลังจากผ่านกระบวนการทั้งหมดแล้ว แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นที่ได้รับการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพแล้ว จึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

2. แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ พัฒนาขึ้นโดยอ้างอิงจากคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกมและการเล่นของเด็กปฐมวัย การสังเกตพฤติกรรม การบันทึกพฤติกรรม และแบบประเมินพัฒนาการ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เครื่องมือนี้เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ที่ประกอบด้วย 5 ข้อ ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมการเล่นเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ที่สำคัญของเด็กปฐมวัย แต่ละข้อมีเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ ได้แก่ 3 คะแนน (ระดับคุณภาพดี), 2 คะแนน (ระดับคุณภาพพอใช้), และ 1 คะแนน (ระดับคุณภาพปรับปรุง) คะแนนรวมสูงสุดของแบบสังเกตพฤติกรรมนี้คือ 15 คะแนน โดยนำคะแนนที่ได้จากการสังเกตมาหาค่าเฉลี่ย เพื่อกำหนดระดับความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็ก คือ คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.99 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับปรับปรุง คะแนนเฉลี่ย 2.00 - 2.99 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ และคะแนนเฉลี่ย 3.00 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับดี เพื่อให้มั่นใจในคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสังเกตพฤติกรรมนี้ไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อรับคำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข จากนั้นจึงนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาและความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้เกณฑ์ของ Taweeratana (2004) ผลการตรวจสอบพบว่า แบบสังเกตพฤติกรรมมีความเหมาะสมทางภาษาและเนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงของเครื่องมือในการวัดความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการภายใต้กรอบจริยธรรมการวิจัยในคน ผู้วิจัยได้นัดหมายกลุ่มตัวอย่างและผู้ปกครองเพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนสิทธิและความสมัครใจในการเข้าร่วมของกลุ่มตัวอย่าง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 1) การประเมินความสามารถก่อนการจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยผู้วิจัยดำเนินการประเมินความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น 2) การดำเนินการจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยผู้วิจัยดำเนินการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นที่พัฒนาขึ้น จำนวน 8 แผน เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ โดยจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที รวมทั้งสิ้น 8 ครั้ง 3) การประเมินความสามารถหลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยผู้วิจัยดำเนินการประเมินความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยกลุ่มตัวอย่างอีกครั้งหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมชุดเดียวกับที่ใช้ในการประเมินก่อนการจัด

ประสบการณ์เรียนรู้ 4) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยนำผลการประเมินทั้งก่อนและหลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อสรุปผลการวิจัยและนำไปสู่การอภิปรายผล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเกี่ยวกับความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน คือค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยใช้สถิติ t-test แบบ dependent samples

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results)

การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาเป็นข้อความที่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจผลการวิจัยได้ง่ายขึ้น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าหลังได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น เด็กปฐมวัยมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่อยู่ในระดับดี และความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่หลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์เรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงระดับความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างหลังได้รับการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น (N = 8)

ที่	ความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ยืนทรงตัวขาเดียว	2.88	0.35	ดี
2	กระโดดขาเดียวไปข้างหน้า	2.75	0.46	ดี
3	รับลูกบอลที่กระดอนจากพื้น	2.63	0.52	ดี
4	โยนลูกบอลไปที่เป้าหมาย	2.38	0.52	พอใช้
5	วิ่งกลับตัวเปลี่ยนทิศทาง	3.00	0.00	ดี
เฉลี่ย		2.73	0.34	ดี

จากตารางที่ 1 พบว่าความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น ในภาพรวมมีความสามารถอยู่ที่ดี โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.73) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ทักษะการวิ่งกลับตัวเปลี่ยนทิศทาง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.00) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.00) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ทักษะการโยนลูกบอลไปที่เป้าหมาย โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.38) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.52) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานสามารถแสดงได้ดังต่อไปนี้

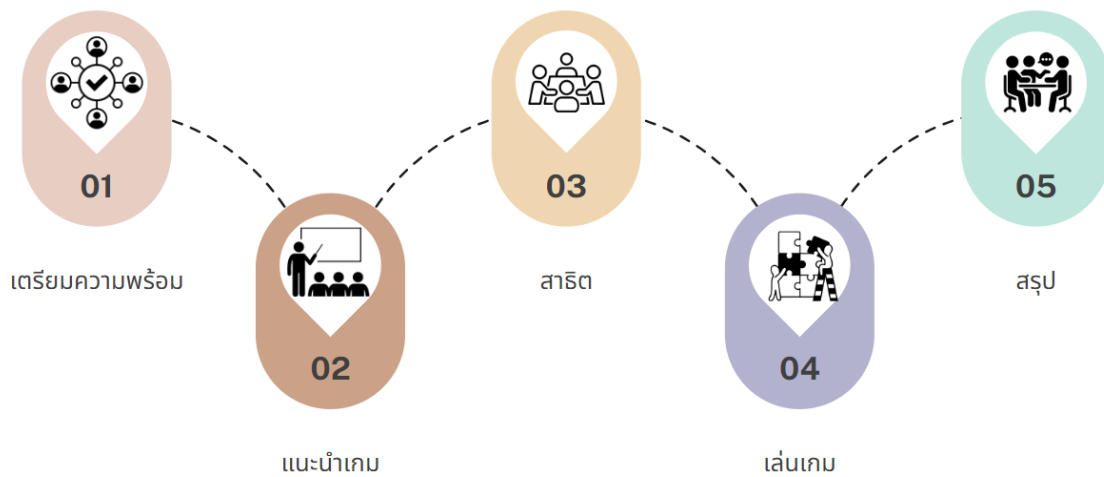
ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น (N = 8)

การประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	df	t
ก่อนจัดประสบการณ์เรียนรู้	1.88	0.60	7	6.38
หลังจัดประสบการณ์เรียนรู้	2.73	0.34		

*p < .05

จากตารางที่ 2 พบว่าความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยก่อนได้รับการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นอยู่ในระดับปรับปรุง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 1.88) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.60) และความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.73) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.34) เมื่อตรวจสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติทดสอบค่า (t-test) พบว่าความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นสูงกว่าก่อนได้รับการจัดประสบการณ์เรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

องค์ความรู้ใหม่

Picture 1: A Learning Experience Model Using Play-Based Games to Enhance Gross Motor Skills Development in Early Childhood Children.

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น เพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่สำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก คือ 1) เตรียมความพร้อม โดยครูเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ ได้แก่ การเตรียมอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ และสถานที่

ให้พร้อมและเหมาะสมกับการจัดกิจกรรม รวมถึงการเตรียมความพร้อมของเด็ก ทั้งร่างกายและจิตใจ 2) แนะนำเกม โดยครูแนะนำชื่อเกม อธิบายกฎ กติกา และวิธีการเล่นเกมให้เด็ก ๆ เข้าใจอย่างละเอียดและชัดเจน อาจใช้สื่อการสอนหรือการสาธิตประกอบ เพื่อให้เด็กเข้าใจง่ายขึ้น 3) สาธิต โดยครูสาธิตวิธีการเล่นเกมให้เด็ก ๆ ดูเป็นตัวอย่าง เพื่อให้เด็กเห็นภาพและเข้าใจขั้นตอนการเล่นมากขึ้น 4) เล่นเกม โดยเด็ก ๆ ลงมือเล่นเกมตามกติกาที่กำหนด โดยมีครูคอยดูแล ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจ และ 5) สรุป โดยครูและเด็ก ๆ ร่วมกันสรุปบทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับจากการเล่นเกม เพื่อทบทวนความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นนี้ มีประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัย 4 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย คือ ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ให้แข็งแรง คล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน ส่งเสริมการทำงานของระบบต่างๆ ในร่างกาย 2) ด้านอารมณ์ คือ ช่วยให้เด็กมีความสุข สนุกสนาน ผ่อนคลาย และลดความเครียด 3) ด้านสังคม คือ ช่วยให้เด็กรู้จักการรอคอย การแบ่งปัน การทำงานเป็นทีม และการเคารพกติกา และ 5) ด้านสติปัญญา คือ ช่วยให้เด็กมีสมาธิ มีความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ

รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นนี้ สามารถนำไปปรับใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในโรงเรียนอนุบาล หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ โดยครูสามารถเลือกเกมที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็ก และปรับเปลี่ยนกติกาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและจำนวนผู้เล่น นอกจากนี้ ผู้ปกครองยังสามารถนำเกมการเล่นไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการของลูกที่บ้านได้อีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นเพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์เรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกมการเล่นมีส่วนช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก 1) เกมการเล่นที่ออกแบบมาอย่างเหมาะสมมักจะเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวร่างกายที่หลากหลาย เช่น การวิ่ง กระโดด ปีนป่าย การทรงตัว และการเคลื่อนไหวอื่น ๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ส่งเสริมการทำงานของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรงขึ้นและเด็กสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวร่างกายได้ดีขึ้น 2) เกมการเล่นมักสร้างความสนุกสนานและกระตุ้นให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น เมื่อเด็กสนุกกับกิจกรรม พวกเขามีแนวโน้มที่จะเคลื่อนไหวร่างกายมากขึ้นและใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การเล่นเกมยังช่วยลดความเครียดและความกังวล ทำให้เด็กผ่อนคลายและสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข 3) เกมการเล่นหลายเกมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การทำงานเป็นทีม และการแก้ไขปัญหา ซึ่งทักษะเหล่านี้ส่งผลทางอ้อมต่อพัฒนาการทางร่างกาย เมื่อเด็กรู้สึกมั่นใจและมีความสุขในการเล่นกับเพื่อน พวกเขามีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายมากขึ้น และ 4) เกมการเล่นบางเกมต้องใช้การวางแผน การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหา ซึ่งกระบวนการคิดเหล่านี้ส่งผลต่อการพัฒนาสมองและการทำงานของระบบประสาท ซึ่งอาจส่งผลทางอ้อมต่อการควบคุมและการประสานงานของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nahuanin et al. (2020) ที่ศึกษาเรื่องการใช้กิจกรรมการละเล่นของเด็กไทยเพื่อส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น พบว่า การใช้กิจกรรมการละเล่นสามารถช่วยพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กปฐมวัยหลังการทดลองนั้นสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังพบว่า เด็กปฐมวัยมีความสุข สนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส และมีความสุข แสดงให้เห็นว่า การนำการละเล่นของเด็กไทยมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนช่วยส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ และในขณะที่เล่น หรือสิ้นสุดการเล่น นักเรียนจะได้แรงเสริมตลอดเวลา ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการ

กล้ามเนื้อมัดใหญ่ที่สูงขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Thorndike and Edward Lee (1911) ในเรื่อง กฎแห่งความพร้อม ซึ่งการที่ผู้เรียนเกิดความพอใจนั้นเกิดจากการจัดกิจกรรมเรียนปนเล่น เพราะการเล่นทำให้ เด็กเรียนรู้วิธีเรียนด้วยตนเอง

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Horadarn (2017) ได้กล่าวไว้ว่า ครูควรจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาทุกด้าน เพราะพัฒนาการทุกด้านต่างส่งเสริมซึ่งกันและกัน ควรให้ โอกาสเด็กได้เล่นและทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ เช่น การเล่นเกมกลางแจ้ง เพราะเกมมีความสัมพันธ์กับชีวิตและพัฒนาการของเด็ก เกมเป็นกิจกรรมที่เด็กพอใจ มากช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ทำให้การเรียนดำเนินการไปอย่างรวดเร็ว ทั้งยังช่วยผ่อนคลายความเครียดในการเรียน ทำให้เด็กสนใจและไม่เบื่อหน่าย จึงควรนำเกมมาใช้ในการเรียน การสอนเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้ง่ายยิ่งขึ้น (Suwannawong, 1985) การใช้ เกมจะทำให้เด็กเรียนอย่างมีความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน เด็กทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียน การเล่นเกมยัง ครอบคลุมถึงการใช้กล้ามเนื้อด้วย ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเล่นเกมเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อการส่งเสริม พัฒนาการทางด้านร่างกาย

และยังสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (Ministry of Education, 2017) ที่กล่าวว่า การเล่นของเด็กเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ภายใต้การจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการทำงานของสมอง ผ่านสื่อที่ต้องเอื้อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นประสาทสัมผัสทั้งห้า โดยครู จำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการพัฒนา ศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pansang (2008) ศึกษาเรื่องผลการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว เริงโยคะที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า ก่อนและหลังกิจกรรมเคลื่อนไหว เริงโยคะเด็กปฐมวัย มีระดับคะแนนพัฒนาการด้านร่างกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ทั้งนี้โดยรวม ($F = 9.717$) และรายทักษะ คือทักษะการเดิน ($F = 12.393$) ทักษะการยืน ($F = 5.020$) ทักษะการกระโดด ($F = 5.898$) โดยการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวเริงโยคะส่งผลต่อพัฒนาการด้านร่างกาย โดยรวมร้อยละ 41.0 (Partial 2 = 0.410) และส่งผลต่อพัฒนาการทักษะการเดินร้อยละ 47.0 (Partial 2 = 0.470) ทักษะการยืนร้อยละ 26.4 (Partial 2 = 0.264) และทักษะการกระโดดร้อยละ 29.6 (Partial 2 = 0.296) ตามลำดับ แสดงว่า การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวเริงโยคะช่วยให้พัฒนาการด้านร่างกายโดยรวมและราย ทักษะเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jinakart (2007) ผลการจัดประสบการณ์ด้วยเกมการเล่น พื้นบ้านแบบร่วมมือ (Team Pair Solo) ที่มีต่อสมรรถภาพด้านร่างกาย (กล้ามเนื้อใหญ่) ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนบ้านผาลาด จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเด็กมีความสามารถสมรรถภาพทางร่างกาย (กล้ามเนื้อใหญ่) สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pattanajureepan (2004) ที่ศึกษาเรื่อง ผลของการใช้เกมการศึกษาโดยวิธีการชี้แนะจากครู และวิธีเล่นด้วยตนเองต่อความสนใจและพัฒนาการ ของเด็กอนุบาล 2 โรงเรียนบุฤๅษี อำเภอมะนัง จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้ 1) เด็กปฐมวัย ที่เล่นวิธีการชี้แนะจากครูมีความสนใจในการเล่นเกมการศึกษายาวนานกว่าเด็กปฐมวัยที่เล่นด้วยตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) เด็กปฐมวัยที่เล่นวิธีการชี้แนะจากครู มีคะแนนพัฒนาการ ทางด้านอารมณ์ ด้านสังคมและด้านสติปัญญา สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เล่นด้วยตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 สาเหตุที่ผลการวิจัยครั้งนี้แตกต่างจากงานวิจัยของ Pattanajureepan (2004) อาจเป็นเพราะ

1) รูปแบบของเกมที่ใช้ในการวิจัยแตกต่างกัน โดยงานวิจัยของ Pattanajureepan (2004) ใช้เกมการศึกษา ในขณะที่งานวิจัยนี้ใช้เกมการเล่นที่เน้นการเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งอาจส่งผลต่อการพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ได้มากกว่า 2) การมีส่วนร่วมของเด็ก โดยงานวิจัยนี้เน้นการมีส่วนร่วมของเด็กเป็นสำคัญ โดยครูมีบทบาทในการชี้แนะและให้กำลังใจเด็กในการเล่นเกมที่อาจส่งผลให้เด็กเกิดความสนใจและมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่เพิ่มขึ้น และ 3) บริบทของการวิจัย ซึ่งงานวิจัยทั้งสองดำเนินการในบริบทที่ต่างกัน ทั้งโรงเรียนและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจส่งผลต่อผลการวิจัยได้ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยทั้งสองมีความสอดคล้องกันในประเด็นที่ว่า เกมการเล่นมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เพียงแต่มิรายละเอียดและวิธีการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน

สรุป

หลังได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่น เด็กปฐมวัยมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่อยู่ในระดับดี และความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่หลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์เรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าการใช้กิจกรรมการเล่นสามารถช่วยให้พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กปฐมวัยสูงขึ้น และสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ในเรื่องกฎแห่งความพร้อม ซึ่งการที่ผู้เรียนเกิดความพอใจในการเรียนรู้จะส่งผลให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่สนับสนุนการใช้เกมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ที่เน้นการเล่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ขัดแย้งกับงานวิจัยที่พบว่าเด็กที่ได้รับการชี้แนะจากครูในการเล่นเกมนั้นมีพัฒนาการที่ดีกว่าเด็กที่เล่นเกมด้วยตนเอง ซึ่งอาจเป็นเพราะรูปแบบของเกมที่ใช้ในการวิจัยแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของเด็กและบริบทของการวิจัย

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัย โดยครูควรออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลาย เน้นการมีส่วนร่วมของเด็ก และให้กำลังใจเด็กในการเล่นเกม

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นส่งผลต่อความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัย ตามที่เสนอไปแล้วข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์เรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1.1 สถานศึกษา ควรนำเกมการเล่นมาใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของพัฒนาการด้านอื่น ๆ อีกด้วย

1.2 ครูผู้สอน ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย และสามารถออกแบบเกมการเล่นที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็กแต่ละคน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและความสนุกสนานเป็นสำคัญ

1.3 ผู้ปกครอง ควรส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสดำเนินเกมการเล่นที่หลากหลายทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เพื่อให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และทักษะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเต็มศักยภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยเกี่ยวกับประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

2.1 ผลของการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของเด็กปฐมวัย เช่น พัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยได้อย่างรอบด้าน

2.2 ผลของการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นในระยะยาว เพื่อศึกษาว่าเกมการเล่นมีผลต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยในระยะยาวหรือไม่ และมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของพัฒนาการดังกล่าว

2.3 การพัฒนาเครื่องมือและแนวทางการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นที่หลากหลาย และเหมาะสมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้ครูและผู้ปกครองสามารถนำไปปรับใช้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

References

- Bureau of Health Promotion, Department of Health, Ministry of Public Health. (2020). *Handbook for Promoting Early Childhood Development 3-4 Years Old*. Agricultural Cooperative Federation of Thailand., LTD.
- _____. (2021). *Handbook for Promoting Early Childhood Development 4-5 Years Old*. Agricultural Cooperative Federation of Thailand., LTD.
- Horadarn, A. (2017). Physical Development of Early Childhood: Guidelines for Promotion and Development. *Journal of Education Studies*, 10(1), 100-112.
- Jeeradechakul, D. (1998). *Children's Play*. Bangkok: Odeon Store.
- Jinakart, P. (2007). *The Effects of Organizing Experiences with Cooperative Traditional Play Games (Team Pair Solo) on Physical Fitness (Gross Motor) of Early Childhood Children at Banphalad School, Lampang Province*. (Master's Thesis). Lampang Rajabhat University. Lampang.
- Limsupreearat, P. (2006). *Conditions and Problems of Playground Management in Kindergarten Schools*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Mason, J. (1982). *Play and Learning: Perspectives on Early Childhood Education*. London: Croom Helm.
- Ministry of Education. (1999). *National Education Act B.E. 2542 (1999) and Amendment (No. 2) B.E. 2545 (2002)*. Bangkok: Kurusapha Ladprao.
- _____. (2017). *Early Childhood Education Curriculum B.E. 2560 (2017)*. Bangkok: Agricultural Cooperative Federation of Thailand, LTD.
- Nahuanin, Ch. et al. (2020). The Use of Thai Children's Play Activities to Promote Gross Motor Development for Early Childhood. *Eastern Asia University Academic Journal (Science and Technology)*, 10(1), 186-196.

- Pansang, D. (2008). The Effects of Yoga Movement Activities on the Physical Development of Early Childhood. *Journal of Sports Science and Health*, 9(2), 7-16.
- Pattanajureepan, M. (2004). *The Effects of Using Educational Games by Teacher Guidance and Self-Play Methods on the Interest and Development of Kindergarten 2 Children at Burasiri School, Mueang District, Surin Province*. (Master's Thesis). Surin Rajabhat University. Surin.
- Piaget, J. (1962). *Play, Dreams and Imitation in Childhood*. New York: Norton.
- Sueblinvong, T. (2008). Guidelines for Conducting Research Ethics in Humans. *Journal of the Thai Researchers Association*, 23(2), 1-10.
- Suwannawong, P. (1985). *An Experimental Study of Using Games in Teaching Thai Language to Fourth Grade Students*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Thorndike, E. L. (1975). *Connectionism Theory*. London: University of London.
- Wat Vajiralongkorn Wararam School. (2017). *Early Childhood Education Curriculum B.E. 2560 (2017)*. Nakhon Ratchasima: Office of Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area 4.
- Yaowapattana, C. (2000). *Games*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

การพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษาอกระบบเพื่อเสริมสร้าง การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน*

The Development of a Non-Formal-Education Activity Package to Strengthen Self-Esteem of the Homebody-Grouped Elderly

¹สิริลักษณ์ คุณุ, จุฬารัตน์ วัฒนะ และ ปัทรา วายาจุต

¹Sirilak Kunu, Jularat Wattana and Pattra Vayachuta

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sirilak.k@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษาอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน และศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมฯ ดำเนินการวิจัย 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 พัฒนาชุดกิจกรรมฯ ระยะที่ 2 ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมฯ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน และผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน อายุระหว่าง 60 – 69 ปี อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน แบบสะท้อนตนเอง แบบสะท้อนความรู้สึก และแบบประเมินทักษะ สถิติวิเคราะห์ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษาอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ได้พัฒนาโดยบูรณาการทฤษฎี Empowerment และ Andragogy ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้ 4 แผน ได้แก่ (1) รู้เขา เข้าใจตนเอง (2) ทางเลือกสร้างสุข : พบพวงมาลัยผ้าขาวม้า (3) แบ่งปัน เพิ่มพูนพลังใจ (4) เปิดใจ สะท้อนมุมมอง 2. ผลการใช้ชุดกิจกรรมการศึกษาอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านพบว่า ก่อนการเข้าร่วมชุดกิจกรรมการศึกษาอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน กลุ่มตัวอย่างมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ด้านที่ต่ำที่สุด คือ ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเอง หลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ทุกคนมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยค่าเฉลี่ยของผลต่างคะแนนรวมด้านที่มีผลต่างมากที่สุด คือ ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเอง มีผลต่างของค่าเฉลี่ย 12.93 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้สะท้อนความรู้สึกว่า การทำงานฝีมือได้สำเร็จ ทำให้เกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง แล้วยังได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในชุมชนด้วย

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมการศึกษาอกระบบ; การเห็นคุณค่าในตนเอง; ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน

Abstract

The objective of this study was to develop a non-formal education activity package to enhance self-esteem among the home-bound elderly and to study the result of the package's implementation. The study was conducted in two phases: 1) Phase 1 involved the development of the activity package, and 2) Phase 2 focused on analyzing the result of the package's implementation. The study sample consisted of practitioners who worked with the home-bound elderly and the home-bound elderly aged 60-69 living in the Mueang district of Ubon Ratchathani Province. Research tools included interviews, self-esteem assessment questionnaires for the home-bound elderly, self-reflection questionnaires, emotion reflection questionnaires, and skill assessment questionnaires. Statistical analysis methods included percentages, means, and inferential analysis.

The results revealed that; 1. The development of a non-formal education activity package to enhance self-esteem among the home-bound elderly, which incorporates empowerment and andragogy theories, consists of four learning plans: (1) Understanding others and oneself, (2) Creating happiness options: making Thai loincloth garland fabric cotton, (3) Sharing and Boosting confidence; and (4) Opening one's heart and reflecting on oneself. 2. The implementation result of a non-formal education activity package to enhance self-esteem among the home-bound elderly was found that before participating in the activity, the sample group had low self-esteem scores. The lowest score was in dimension 2, which related to achieving success leading to increased self-esteem. After participating, everyone's self-esteem levels improved significantly in all dimensions. The highest difference in average scores was found in dimension 2, which was the achievement of success that led to increased self-esteem, with a mean difference of 12.93. The sample group expressed that the completion of handcrafting boosted their confidence and their pride, and they also used these skills to help the elderly in their community.

Keywords: Non-Formal Education Activity Package; Self-Esteem; Home-Bound Elderly

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากทั้งในระดับชาติและในระดับโลก เนื่องจากมีผลกระทบอย่างกว้างขวางในระดับมหภาค โดยประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) แล้วตั้งแต่ปี 2548 และคาดการณ์ว่าในอีก 20 ปีข้างหน้า สังคมไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) พิจารณาจากจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 หรือมีประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป เกินกว่าร้อยละ 14 ดังนั้น จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนสำคัญที่ประเทศไทยจะต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ และควรเริ่มดำเนินการไว้ล่วงหน้า (Phromphak, 2013) โดยเฉพาะกับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังคนเดียว เนื่องจากโสด หรือคู่สมรสเสียชีวิตไปก่อน ไม่มีลูกหลาน หรือลูกหลานมีการกิจอยู่ต่างถิ่น ทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งและมีสภาพติดบ้าน คือ มีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตในสังคม หรือไม่สะดวกในการออกนอกบ้าน

เกิดภาวะจนส่งผลต่อการรู้คิด การตัดสินใจ ในการทำกิจวัตรประจำวัน (Department of Health Service Support, Ministry of Public Health, 2021) ประกอบกับผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2564 พบว่าประเทศไทยมีผู้สูงอายุจำนวน 14 ล้านคน ซึ่งอาศัยอยู่คนเดียวตามลำพังถึง 8 แสนกว่าคน เพิ่มขึ้นกว่า 2 เท่าในรอบ 20 ปี และยังพบว่า 1.3 ล้านคน เป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาพติดบ้าน และยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (Department of Health Service Support, Ministry of Public Health, 2021) ซึ่งผู้สูงอายุจะให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดี และความพึงพอใจในชีวิต

การดูแลในด้านสังคมและสภาพจิตใจของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ต้องให้ความสำคัญในการเสริมสร้างให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองและกระตุ้นให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองสามารถเสริมสร้างขึ้นได้ด้วยการทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านมีความรู้สึกมีส่วนร่วมว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคม ในทางตรงข้าม ผู้สูงอายุจะรู้สึกลดคุณค่าในตนเองหากรับรู้ว่าคุณค่าของตนเองนั้นถูกเลือกปฏิบัติ (Stokes, 2020) การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุมักเกิดขึ้นจากการที่ตนเองมีบทบาทสำคัญในวงงาน การได้เป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน สิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง จึงมักจะเกี่ยวข้องกับการได้แสดงความสามารถที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จผ่านการทำงาน จนทำให้ผู้สูงอายุได้รับการยกย่องจากสังคม โดยการเห็นคุณค่าในตนเองมีแนวโน้มสูงขึ้น หากมีความภาคภูมิใจในตนเองจากการทำงาน ซึ่งผู้สูงอายุจะให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดี และความพึงพอใจในชีวิตด้วย ดังนั้น การเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นพื้นฐานของประสบการณ์ชีวิตของบุคคล และความสามารถในการทำงาน (Hunter, and Harris, 1982) จากข้อมูลจำนวนผู้สูงอายุที่มีสภาพติดบ้านมีมากถึง 1.3 ล้านคน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ประกอบกับข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุที่ผ่านมาเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุที่เป็นกิจกรรมเดี่ยวมุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะกรณี เช่น กิจกรรมการดูแลรักษาสุขภาพ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ กิจกรรมการฝึกสมอง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นการจัดกิจกรรมที่มีกระบวนการเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะกรณีและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเพียงทางกายและจิตใจ ไม่ได้คำนึงถึงประเด็นแวดล้อมอื่น ๆ ที่มีผลกระทบกับผู้สูงอายุที่ต้องแก้ไขปัญหาควบคู่ไปด้วย

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาและทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน” เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่สร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ (Andragogy) ซึ่งเป็นศิลป์และศาสตร์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ
2. ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ได้แก่ (1) แนวคิดทฤษฎีการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self Esteem Theory) (2) ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment Theory) (3) ทฤษฎี Andragogy (4) แนวคิดการศึกษานอกระบบ (5) การจัดชุดกิจกรรม (6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

กลุ่มติดบ้าน จากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน อายุ 60 – 69 ปี ใน 2 ประเด็น คือ (1) ประเด็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านเพื่อเป็นข้อมูลนำไปร่าง ชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ให้เหมาะสม กับวัย สภาพร่างกาย จิตใจ ความสามารถ และศักยภาพของผู้สูงอายุ รวมทั้งตามความสนใจและความต้องการ ของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ลักษณะสภาพของสถานที่ และลักษณะสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ กลุ่มติดบ้าน (2) ประเด็นปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านไม่ต้องการออกไปทำกิจกรรมรวมกลุ่ม นอกบ้านที่เป็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน กิจกรรมที่ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านมีความสนใจ วัน เวลา ที่สะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรม จำนวนวันที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อให้ได้ ข้อมูลการหาประเภทของกิจกรรมที่ทำให้สามารถจูงใจให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านยินดีที่จะเข้าร่วม ให้สามารถจัด ชุดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นและลดข้อจำกัดที่เป็นปัญหาอุปสรรคของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านได้ และวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงอุปนัย พร้อมก็นำผลข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็น คุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน โดยบูรณาการทฤษฎี Empowerment และทฤษฎี Andragogy ได้ชุดกิจกรรมในรูปแบบแผนการเรียนรู้ 4 แผน แต่ละแผนการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) วัตถุประสงค์ (2) ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม (3) กิจกรรมที่มีลักษณะบูรณาการทฤษฎี Andragogy และทฤษฎี Empowerment โดยใช้วิธีการบรรยายให้ความรู้ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกิจกรรมฝึกปฏิบัติ เพื่อเพิ่มทักษะ (4) การประเมินผล ใช้การสังเกต สัมภาษณ์ แบบประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มติดบ้าน และหาคุณภาพของชุดกิจกรรมฯ โดยนำชุดกิจกรรมฯ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการศึกษานอกระบบ ด้านสาธารณสุข ด้านผู้สูงอายุ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านจิตวิทยา ตรวจสอบความเหมาะสม และแก้ไข ตามข้อเสนอแนะ และยื่นจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เมื่อได้รับการอนุมัติแล้วจึงนำไปเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

ผู้วิจัยประสานและลงเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง โดยการเก็บข้อมูลในระยะที่ 1 ผู้วิจัย สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงาน และผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ตามประเด็นของแบบสัมภาษณ์อย่างละเอียด เพื่อนำข้อมูล มาวิเคราะห์และสรุปผลประกอบการร่างชุดกิจกรรมฯ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน อายุระหว่าง 60 – 69 ปี สมัครใจเข้าเป็นกลุ่มตัวอย่าง และยินยอมให้ข้อมูล คัดเลือกโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) แบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 7 คน โดยผู้วิจัยกำหนดผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์คัดเข้า คือ (1) อายุระหว่าง 60 – 69 ปี (2) อาศัยอยู่ในชุมชนเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี (3) อาศัย อยู่ตามลำพังคนเดียว หรืออยู่กับคู่สมรสเพียงลำพัง (4) ในช่วงระยะเวลา 2 เดือนที่ผ่านมา ไม่เคยได้ออกไป ทำกิจกรรมรวมกลุ่มใด ๆ นอกบ้านเลย (5) สมัครใจเข้าเป็นกลุ่มตัวอย่าง และ (6) ยินยอมให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

นำชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ที่พัฒนาแล้วไปจัดให้กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ของชุดกิจกรรมฯ โดยใช้ เครื่องมือ ดังนี้

1) แบบประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ต้นแบบจากแบบ Coopersmith Self-Esteem Inventory : CSEL ฉบับผู้ใหญ่ ของ Coopersmith พัฒนา แบบโดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งข้อคำถาม

เป็น 4 ส่วน ตาม Self Esteem 4 ด้านที่ต้องการวัด ใช้ประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างก่อน และหลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ

2) ชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน สำหรับจัดให้กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมทำกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือวัดกิจกรรม ดังนี้

1) แบบสะท้อนตนเอง ประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ ประเด็นความเข้าใจต่อสิ่งที่เรียนรู้ และประเด็นการนำไปใช้ในชีวิตส่วนตัว

2) แบบสะท้อนความรู้สึก ประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ ประเด็นความรู้สึกต่อสิ่งที่เรียนรู้ มีข้อคำถาม 2 ข้อ และประเด็นการนำไปใช้ในชีวิตส่วนตัว

3) แบบประเมินทักษะ ประเมินทักษะการพับพวงมาลัยผ้าขาวม้า

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาข้อสรุปผลเชิงอุปนัย (Inductive reasoning)

ขั้นตอนที่ 7 สรุป ผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation)

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน” สรุปผลการวิจัยแยกตามวัตถุประสงค์ ๒ ข้อ คือ (1) พัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน (2) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน โดยนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา และนำเสนอแบบตาราง แผนภูมิ และภาพ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาชุดกิจกรรมฯ พัฒนาจากแนวคิดทฤษฎี Empowerment 4 กระบวนการ คือ (1) การค้นพบสภาพการณ์จริง (Discovering Reality) (2) การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ (Critical Reflection) (3) การตัดสินใจเลือกวิถีปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเอง (Taking Charge) (4) การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ (Holding on) และทฤษฎี Andragogy 5 ข้อ คือ (1) สร้างบรรยากาศ (2) วิเคราะห์ความต้องการ (3) วางแผนร่วมกัน (4) นำประสบการณ์มาใช้ในการเรียนการสอน (5) ประเมินผลการเรียนรู้ ประกอบกับข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ผู้ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ให้ได้ชุดกิจกรรมฯ เพื่อเสริมสร้างให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self Esteem) 4 ด้าน คือ (1) การยอมรับนับถือจากคนรอบข้าง (2) การประสบความสำเร็จและส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเอง (3) การได้ทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนาของตน (4) การไม่สนใจในสิ่งที่ทำให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองลดลง สร้างเป็นชุดกิจกรรมฯ ที่ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้ 4 แผน สำหรับจัดกิจกรรม รวม 9 ชั่วโมง ได้แก่ (1) แผนการเรียนรู้ที่ 1 รู้เขา เข้าใจตนเอง ใช้เวลา 2 ชั่วโมง 20 นาที เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 4 การไม่สนใจในสิ่งที่ทำให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองลดลง (2) แผนการเรียนรู้ที่ 2 ทางเลือกสร้างสุข (พับพวงมาลัยผ้าขาวม้า) ใช้ระยะเวลา 3 ชั่วโมง เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 3 การได้ทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนาของตน (3) แผนการเรียนรู้ที่ 3 แบ่งปัน เพิ่มพูนพลังใจ ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง 40 นาที เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 1 การยอมรับนับถือจากคนรอบข้าง และ (4) แผนการเรียนรู้ที่ 4 เปิดใจ สะท้อนมุมมอง ใช้ระยะเวลา 1 ชั่วโมง

เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเอง พร้อมกับสร้างแบบประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองที่พัฒนาจากแบบประเมินการเห็นคุณค่าในตนเอง ฉบับผู้ใหญ่ของ Coopersmith (Coopersmith Self-Esteem Inventory : Test-retest) สำหรับใช้วัดและประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ก่อนและหลังเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ รวมทั้ง แบบสะท้อนตนเอง แบบสะท้อนความรู้สึก แบบประเมินทักษะ ของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อประเมินผลการทำกิจกรรม ซึ่งตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1

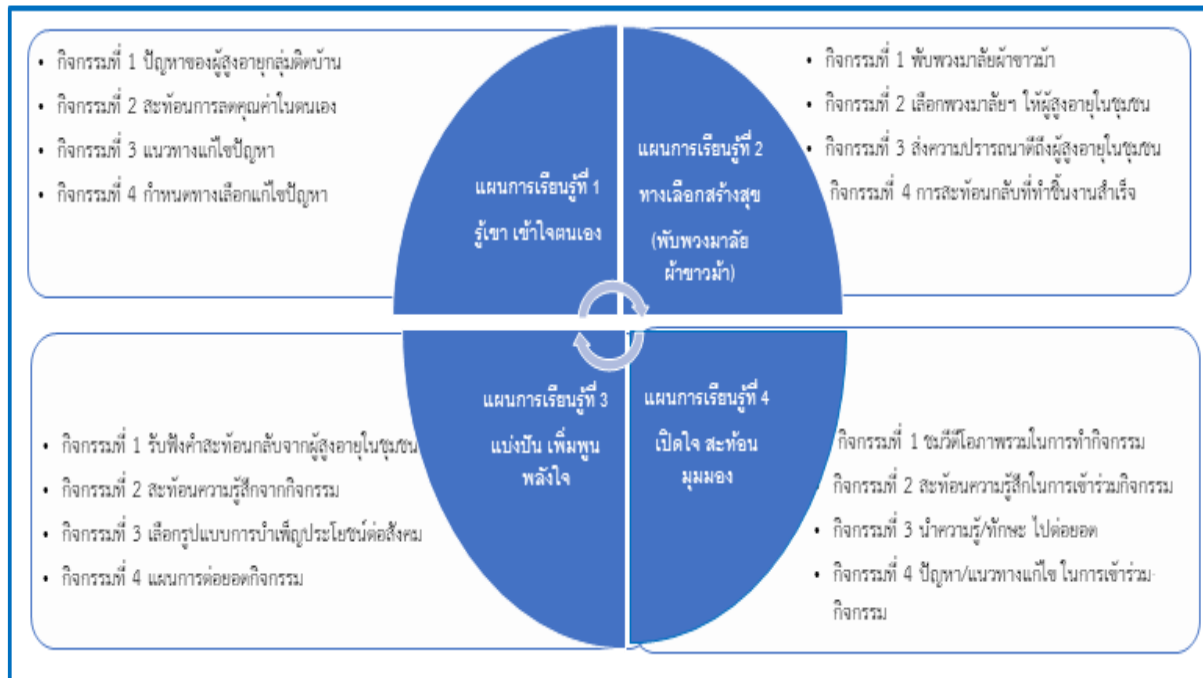

Figure 1: Overview of a Set of Non-Formal-Education Activities to Enhance Self-Esteem of the Elderly Group Living at Home

จากภาพที่ 1 ชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้ 4 แผน ซึ่งกิจกรรมย่อยในแต่ละแผนการเรียนรู้จะส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง 4 ด้านที่ต้องการวัด ได้แก่ (1) แผนการเรียนรู้ที่ 1 รู้เขา เข้าใจตนเอง ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย คือ ปัญหาของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน, สะท้อนการลดคุณค่าในตนเอง, แนวทางแก้ไขปัญหา และกำหนดทางเลือกแก้ไขปัญหา เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 4 การไม่สนใจในสิ่งที่ทำให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองลดลง (2) แผนการเรียนรู้ที่ 2 ทางเลือกสร้างสุข (พับพวงมาลัยผ้าขาวม้า) ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย คือ พับพวงมาลัยผ้าขาวม้า, เลือกพวงมาลัยผ้าขาวม้าให้ผู้สูงอายุในชุมชน, ส่งความปรารถนาถึงผู้สูงอายุในชุมชน และการสะท้อนกลับที่ทำงานสำเร็จ เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 3 การได้ทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนาของตน (3) แผนการเรียนรู้ที่ 3 แบ่งปัน เพิ่มพูนพลังใจ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย คือ รับฟังคำสะท้อนกลับจากผู้สูงอายุในชุมชน, สะท้อนความรู้สึกจากกิจกรรม, เลือกรูปแบบการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และแผนการต่อยอดกิจกรรม เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 1 การยอมรับนับถือจากคนรอบข้าง (4) แผนการเรียนรู้ที่ 4 เปิดใจ สะท้อนมุมมอง ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย คือ ชมวิดีโอภาพรวมในการทำกิจกรรม, สะท้อนความรู้สึกในการเข้าร่วมกิจกรรม, นำความรู้/ทักษะ ไปต่อยอด และปัญหา/แนวทางแก้ไข ในการเข้าร่วมกิจกรรม เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเอง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ เป็นผู้สูงอายุเพศหญิง จำนวน 7 คน ทุกคนจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 อายุระหว่าง 67 - 69 ปี โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับคู่สมรส (ร้อยละ 71.43) โดยเป็นผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนอกระบบเลยในระยะเวลา 2 - 3 เดือน จำนวน 4 คน และในระยะเวลา มากกว่า 3 เดือน จำนวน 3 คน ก่อนการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ กลุ่มตัวอย่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับต่ำ ด้านที่ต่ำที่สุด คือ ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเอง ได้คะแนนรวม 2 คะแนน (9.52%) จึงต้องจัดกิจกรรมให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงฝีมือ กระตุ้นให้ได้แสดงความสามารถเป็นชิ้นงานที่เห็นโดยประจักษ์ ผลจากการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ของกลุ่มตัวอย่างปรากฏผลดังนี้

1) แผนการเรียนรู้ที่ 1 รู้เขา เข้าใจตนเอง ใช้เวลา 2 ชั่วโมง 20 นาที พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมนอกระบบกับคนอื่น ๆ ได้ คือ (1) สุขภาพไม่ดี (2) มีบุคคลที่ไม่ชอบหน้าหรือไม่ถูกกัน ร่วมอยู่ในกิจกรรมนั้นด้วย และ (3) ติดภารกิจเลี้ยงหลานที่บิดา-มารดาเด็ก นำมาฝากเลี้ยงไว้ที่บ้าน และการที่กลุ่มตัวอย่างอยู่ติดบ้านโดยไม่ได้ออกไปปฏิสัมพันธ์กับใคร ไม่ได้ร่วมทำกิจกรรมใด ๆ นอกระบบติดต่อกันเป็นเวลานาน จึงมักเผชิญกับสถานการณ์ที่ทำให้ถูกลดคุณค่าในตนเอง ซึ่งจากกิจกรรมจำลองสถานการณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนสามารถเลือกใช้วิธีรับมือกับสถานการณ์ที่ทำให้ถูกลดคุณค่าในตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ สำหรับการวิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถออกไปทำกิจกรรมนอกระบบร่วมกับคนอื่นได้ กลุ่มตัวอย่างทุกคนเห็นว่าปัญหานี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล ขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตการตัดสินใจของตนเอง และสามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า การแก้ไขปัญหาคือ การได้ทำกิจกรรมที่ตรงกับค่านิยมและความปรารถนาของตนเอง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างโหวตเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาคือ เสริมสร้างให้ตนเองรู้สึกภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง โดยการทำกิจกรรม จำนวน 2 กิจกรรม ที่เป็นกิจกรรมตรงกับค่านิยมและความปรารถนาของตนเอง คือ (1) การพับพวงมาลัยผ้าขาวม้า (2) การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมโดยส่งมอบพวงมาลัยผ้าขาวม้าและส่งคำปรารถนาดีไปถึงผู้สูงอายุในชุมชน

2) แผนการเรียนรู้ที่ 2 ทางเลือกสร้างสุข (พับพวงมาลัยผ้าขาวม้า) ใช้เวลา 3 ชั่วโมง พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนสามารถพับพวงมาลัยผ้าขาวม้าได้ทั้ง 2 รูปแบบ และเลือก 1 พวง ฝากไปให้ผู้สูงอายุในชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างทุกคนเกิดความรู้สึกทั้งในตัวเองที่สามารถพับพวงมาลัยผ้าขาวม้าได้ เห็นว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายทำให้เกิดแรงขับที่อยากจะทำให้สำเร็จ เป็นงานฝีมือใหม่สำหรับชุมชน จึงรู้สึกภาคภูมิใจ มีความสุขที่ได้ทำสิ่งสวย ๆ งาม แล้วได้นำกลับบ้านเป็นที่ระลึกด้วย

3) แผนการเรียนรู้ที่ 3 แบ่งปัน เพิ่มพูนพลังใจ ใช้เวลา 2 ชั่วโมง 40 นาที พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่สามารถทำประโยชน์ให้กับคนอื่นได้ แม้ไม่ได้ไปด้วยตนเอง มีความรู้สึกปีติ ยินดี และปลาบปลื้มใจ โดยเฉพาะเมื่อได้รับฟังเทปเสียงของผู้สูงอายุในชุมชนขอบคุณที่ฝากพวงมาลัยผ้าขาวม้าไปให้ และคำให้พรที่มีมาถึง ดีใจที่ได้ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข และประทับใจที่ได้มีโอกาสส่งความสุขและได้รับคำอวยพรกลับมา ซึ่งทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความประทับใจ ปลาบปลื้มใจเสมือนได้ปฏิบัติต่อบิดา-มารดา หรือญาติผู้ใหญ่ โดยกลุ่มตัวอย่างดีใจที่ได้ทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีความสุข มีความซาบซึ้งใจมาก เป็นกิจกรรมที่น่าจดจำ และวางแผนการต่อยอดกิจกรรม คือ จะนำความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้ไปทำงานฝีมือผ่านกิจกรรมงานประเพณีของชุมชน และพับพวงมาลัยผ้าขาวม้าเป็นของขวัญ ของฝากให้กับญาติพี่น้อง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการพับพวงมาลัยผ้าขาวม้าได้สำเร็จ เป็นเพราะได้ทำในสิ่งที่ท้าทายความสามารถ ได้พบปะเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน มีความสนุก เพลิดเพลิน มีความสุข และทำให้ได้ใช้เวลาว่างให้เกิด

ประโยชน์ ผลการสะท้อนตนเองจากการทำกิจกรรมนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนประทับใจที่ได้ร่วมในกิจกรรมนี้ ทำให้เห็นว่าได้ทำประโยชน์ต่อคนอื่นอย่างชัดเจน เกิดความภาคภูมิใจ รู้สึกมีพลัง จนอยากแบ่งปันสิ่งดี ๆ ส่งต่อถึงคนอื่น ๆ

4) แผนการเรียนรู้ที่ 4 เปิดใจ สะท้อนมุมมอง ใช้เวลา 1 ชั่วโมง การสะท้อนตนเองในการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ากิจกรรมพับพวงมาลัยผ้าขาวม้าเป็นกิจกรรมแปลกใหม่ในชุมชน เมื่อได้ทำงานฝีมือที่คิดว่ายากแล้ว แต่ก็ทำได้ จึงอยากทำงานฝีมืออื่น ๆ ที่ตนเองสนใจด้วย และอยากจะทำให้มีการจัดกิจกรรมสอนงานฝีมืออีก สำหรับปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ คือ กลุ่มตัวอย่างทุกคนติดภารกิจงานที่บ้าน จึงทำให้มีความกังวลในการมาเข้าร่วมกิจกรรม โดยแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ผู้จัดกิจกรรมต้องมาสืบถามข้อมูลวัน เวลา ที่กลุ่มตัวอย่างว่างตรงกัน แล้วจึงนัดจัดกิจกรรมรวมกลุ่ม

ผลการใช้ชุดกิจกรรมฯ พบว่า ภายหลังใช้ชุดกิจกรรมและประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับสูงทุกด้าน หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนเห็นคุณค่าในตนเองหลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ด้านที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตัวเองสูงที่สุด คือ ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและเห็นคุณค่าในตนเอง ร้อยละ 100 ผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรม ร้อยละ 12.93 และด้านที่ 4 การไม่สนใจในสิ่งที่ทำให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองลดลง ร้อยละ 100 ผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรม ร้อยละ 11.56 โดยร้อยละของผลต่างที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองต่างกันมากที่สุด คือ ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเอง ร้อยละ 90.48 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสะท้อนกิจกรรมที่ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าตนเองประสบความสำเร็จ คือ กิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ที่ 2 ทางเลือกสร้างสุข (พับพวงมาลัยผ้าขาวม้า) และกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ที่ 3 แบ่งปัน เพิ่มพูนพลังใจ โดยกลุ่มตัวอย่างสะท้อนความรู้สึกว่า การพับพวงมาลัยผ้าขาวม้าเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถ และทำได้สำเร็จ กลุ่มตัวอย่างทุกคนเกิดความรู้สึกที่ในตนเองที่สามารถพับพวงมาลัยผ้าขาวม้าที่เป็นงานฝีมือใหม่ในชุมชนได้สำเร็จ และมีความสุขที่ได้ทำสิ่งสวย ๆ งาม ๆ แล้วได้เป็นของที่ระลึกนำกลับบ้านด้วย ทั้งได้ทำกิจกรรมนี้ร่วมกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน จึงทำให้มีความสุข เพลินเพลิน มีการสื่อสารสัมพันธ์กันเพื่อเรียนรู้ร่วมกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เกิดความผ่อนคลาย ไม่กังวลหากทำบางขั้นตอนไม่ได้ จะมีเพื่อนที่คุ้นเคยกันช่วยแนะนำ ทำให้มีความสุข และได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ส่วนแผนการเรียนรู้ที่ 3 แบ่งปัน เพิ่มพูนพลังใจ กลุ่มตัวอย่างสะท้อนว่าเกิดความปลาบปลื้มใจ ประทับใจ ที่ได้รับฟังความรู้สึกของผู้สูงอายุในชุมชนที่ได้รับผ้าขาวม้าของฝากจากกลุ่มตัวอย่างส่งไปถึง โดยผู้สูงอายุในชุมชนได้อดเสียงส่งกลับมาถึงกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน ซึ่งคำพูดขอบคุณ และการถ่ายทอดความรู้สึกดีของผู้สูงอายุมีมาถึง ทำให้กลุ่มตัวอย่างปีติ ยินดี มีความซาบซึ้งใจ ที่งานฝีมือที่ตนทำได้ออกไปให้เกิดประโยชน์และให้กำลังใจต่อคนอื่น ๆ ดังแสดงในตารางที่ 1 - 3 และภาพที่ 2 ดังนั้น ในการพัฒนาชุดกิจกรรมฯ จึงควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับศักยภาพ ความรู้ ความสามารถ และทักษะพื้นฐานที่มีอยู่ในตัวของกลุ่มตัวอย่างเป็นสำคัญ เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวส่งเสริมให้การทำกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่างประสบความสำเร็จ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความมั่นใจในการทำกิจกรรม และตัดสินใจได้ง่ายในการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ดังนั้น การจัดเตรียมงานที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุ จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความรู้สึกที่มีคุณค่าในตัวเอง เช่น การทำงานอดิเรก การทำงานที่ผู้สูงอายุชอบ การเป็นอาสาสมัครทำงานช่วยเหลือสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงการจัดชุดกิจกรรมฯ ที่ควรเป็นกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่อสังคม จะทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกถึงการเป็นคนสำคัญ มีตัวตนในสังคม โดยการที่กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสได้ทำชิ้นงานที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ถือเป็นงานฝีมือที่ท้าทายยังไม่เคยมีใครในชุมชนได้เรียนรู้ แต่กลุ่มตัวอย่างสามารถทำได้สำเร็จ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสะท้อนความรู้สึกว่ากิจกรรมที่ได้เข้าร่วม ทำให้เกิดผลงานที่น่าไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในชุมชนได้ จึงมีความมั่นใจและ

ภาคภูมิใจในตนเอง และจัดการเรียนรู้ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถไปเข้าร่วมกิจกรรมได้โดยสะดวก ปลอดภัย มีความยืดหยุ่นด้านเวลา มีกิจกรรมที่หลากหลาย และมีสื่อการเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจง่าย เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2

ตารางที่ 1 แสดงผลสรุปคะแนนประเมินระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านก่อนการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ

กลุ่ม ตัวอย่าง	ด้านที่ 1 การยอมรับนับถือจากคน รอบข้าง		ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและ ส่งผลให้เห็นคุณค่าใน ตนเอง		ด้านที่ 3 การได้ทำในสิ่งที่สอดคล้อง กับค่านิยมและความ ปรารถนาของตน		ด้านที่ 4 การไม่สนใจในสิ่งที่ทำให้ รู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ลดลง	
	Self- Esteem ต่ำ (คะแนนต่ำ กว่า 2)	Self- Esteem สูง (2 คะแนน ขึ้นไป)	Self- Esteem ต่ำ (คะแนนต่ำ กว่า 2)	Self- Esteem สูง (2 คะแนน ขึ้นไป)	Self- Esteem ต่ำ (คะแนนต่ำ กว่า 3)	Self- Esteem สูง (3 คะแนน ขึ้นไป)	Self- Esteem ต่ำ (คะแนนต่ำ กว่า 2)	Self- Esteem สูง (2 คะแนน ขึ้นไป)
คนที่ 1	✓ (1 คะแนน)		✓ (0 คะแนน)		✓ (2 คะแนน)		✓ (1 คะแนน)	
คนที่ 2	✓ (0 คะแนน)		✓ (1 คะแนน)		✓ (1 คะแนน)		✓ (0 คะแนน)	
คนที่ 3	✓ (0 คะแนน)		✓ (0 คะแนน)		✓ (1 คะแนน)		✓ (0 คะแนน)	
คนที่ 4	✓ (1 คะแนน)		✓ (0 คะแนน)		✓ (2 คะแนน)		✓ (1 คะแนน)	
คนที่ 5	✓ (1 คะแนน)		✓ (0 คะแนน)		✓ (2 คะแนน)		✓ (0 คะแนน)	
คนที่ 6	✓ (0 คะแนน)		✓ (1 คะแนน)		✓ (1 คะแนน)		✓ (1 คะแนน)	
คนที่ 7	✓ (1 คะแนน)		✓ (0 คะแนน)		✓ (1 คะแนน)		✓ (1 คะแนน)	

ตารางที่ 2 แสดงผลสรุปคะแนนประเมินระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านหลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรม

กลุ่ม ตัวอย่าง	ด้านที่ 1 การยอมรับนับถือจากคน รอบข้าง		ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและ ส่งผลให้เห็นคุณค่าใน ตนเอง		ด้านที่ 3 การได้ทำในสิ่งที่สอดคล้อง กับค่านิยมและความ ปรารถนาของตน		ด้านที่ 4 การไม่สนใจในสิ่งที่ทำให้ รู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ลดลง	
	Self- Esteem ต่ำ (คะแนนต่ำ กว่า 2)	Self- Esteem สูง (2 คะแนน ขึ้นไป)	Self- Esteem ต่ำ (คะแนนต่ำ กว่า 2)	Self- Esteem สูง (2 คะแนน ขึ้นไป)	Self- Esteem ต่ำ (คะแนนต่ำ กว่า 3)	Self- Esteem สูง (3 คะแนน ขึ้นไป)	Self- Esteem ต่ำ (คะแนนต่ำ กว่า 2)	Self- Esteem สูง (2 คะแนน ขึ้นไป)
คนที่ 1		✓ (2 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)		✓ (6 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)
คนที่ 2		✓ (3 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)		✓ (6 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)
คนที่ 3		✓ (3 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)		✓ (5 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)
คนที่ 4		✓ (3 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)		✓ (6 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)
คนที่ 5		✓ (2 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)		✓ (5 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)
คนที่ 6		✓ (3 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)		✓ (6 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)
คนที่ 7		✓ (3 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)		✓ (6 คะแนน)		✓ (3 คะแนน)

ตารางที่ 3 แสดงผลต่างร้อยละของคะแนนรวมในการประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	ร้อยละของคะแนนรวมการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละด้าน (%)			
	ด้านที่ 1 การยอมรับนับถือจากคนรอบข้าง	ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเอง	ด้านที่ 3 การได้ทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนาของตน	ด้านที่ 4 การไม่สนใจในสิ่งที่ทำให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองลดลง
ก่อนการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ	19.05	9.52	28.81	19.05
หลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ	90.48	100	95.24	100
ผลต่าง	71.43	90.48	66.43	80.95
ค่าเฉลี่ยของผลต่าง	10.20	12.93	9.49	11.56

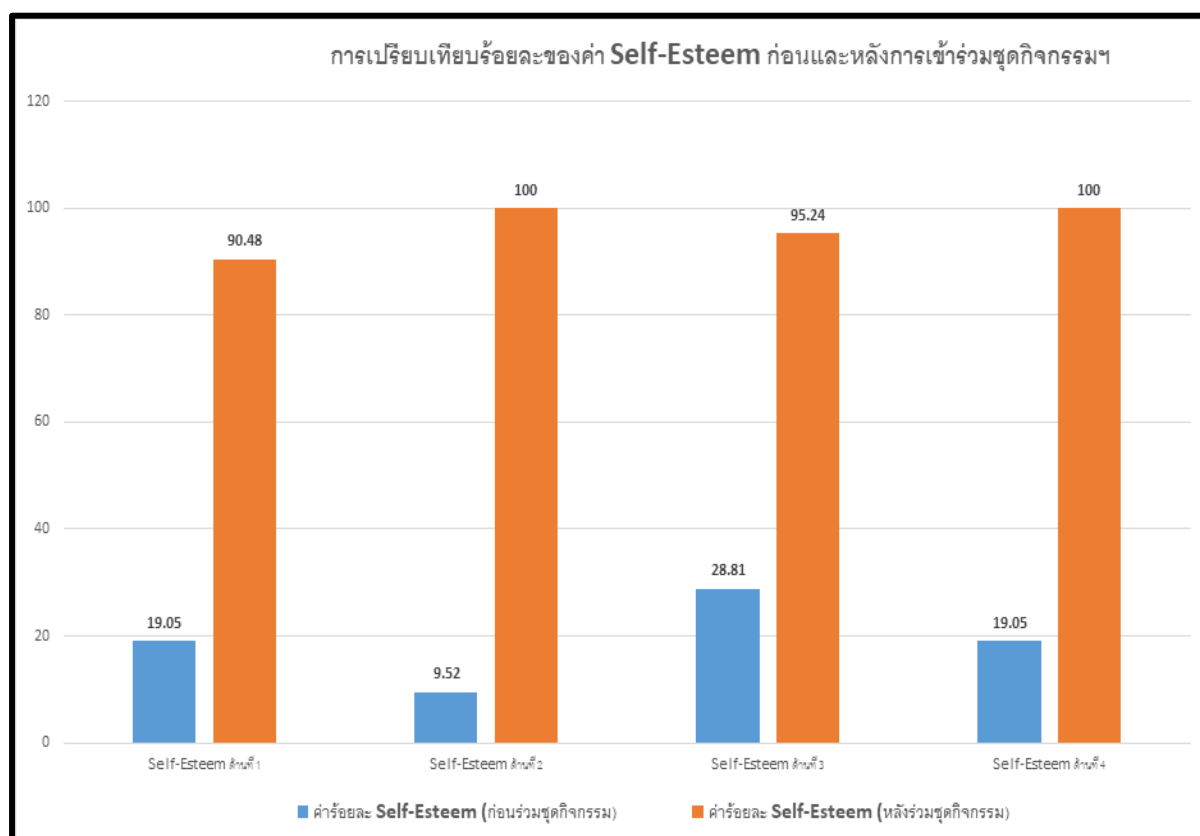

Figure 2: Comparison of the Percentage of Self-Esteem Before and After Participating in the Activity Set.

จากข้อมูลตารางที่ 1 - 3 และข้อมูลจากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่า มีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 คน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านที่สมัครใจเข้าร่วมประเมินการเห็นคุณค่าในตนเอง 4 ด้าน ได้แก่ (1) การยอมรับนับถือจากคนรอบข้าง (2) การประสบความสำเร็จและส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเอง (3) การได้ทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนาของตนเอง (4) การไม่สนใจในสิ่งที่ทำให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองลดลง ด้วยการเข้าร่วมชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ซึ่งผลการประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำทุกด้าน (ตารางที่ 1) โดยหลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ผลการประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ทุกคนมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงทุกด้าน (ตารางที่ 2) ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบร้อยละคะแนนของการเห็นคุณค่าในตนเอง ประเมินก่อนและหลังการเข้าร่วม

ชุดกิจกรรมฯ ของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน พบว่ามีความต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังนี้ (1) ด้านที่ 1 การยอมรับนับถือจากคนรอบข้าง ก่อนเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ได้คะแนนร้อยละ 19.05 หลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ได้คะแนนร้อยละ 90.48 (2) ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเอง ก่อนเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ได้คะแนนร้อยละ 9.52 หลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ได้คะแนนร้อยละ 100 (3) ด้านที่ 3 การได้ทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนาของตนเอง ก่อนเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ได้คะแนนร้อยละ 28.81 หลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ได้คะแนนร้อยละ 95.24 และ (4) ด้านที่ 4 การไม่สนใจในสิ่งที่ทำให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองลดลง ก่อนเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ได้คะแนนร้อยละ 19.05 หลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ได้คะแนนร้อยละ 100 (ภาพที่ 2) ซึ่งผลจากการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ เสริมสร้างให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านเห็นคุณค่าในตนเองตามวัตถุประสงค์การวิจัย

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน” มีดังนี้

1. ลักษณะกิจกรรม

- เป็นกิจกรรมสาธารณประโยชน์
- เป็นกิจกรรมที่ได้แสดงความสามารถเป็นที่ประจักษ์
- เป็นกิจกรรมที่แปลกใหม่

2. องค์ประกอบชุดกิจกรรม

- บูรณาการทฤษฎี Empowerment ทฤษฎี Andragogy
- จัดสื่อการเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน มีความทันสมัย เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน และมุ่งให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านให้ความสนใจ
- จัดกิจกรรมช่วงเวลาเช้า ในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์
- จัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรม โดยเรียงลำดับขั้นตอนและกำหนดระยะเวลาในการทำกิจกรรม

ให้สอดคล้องกับความยากง่ายของกิจกรรม ดังแสดงในภาพที่ 3

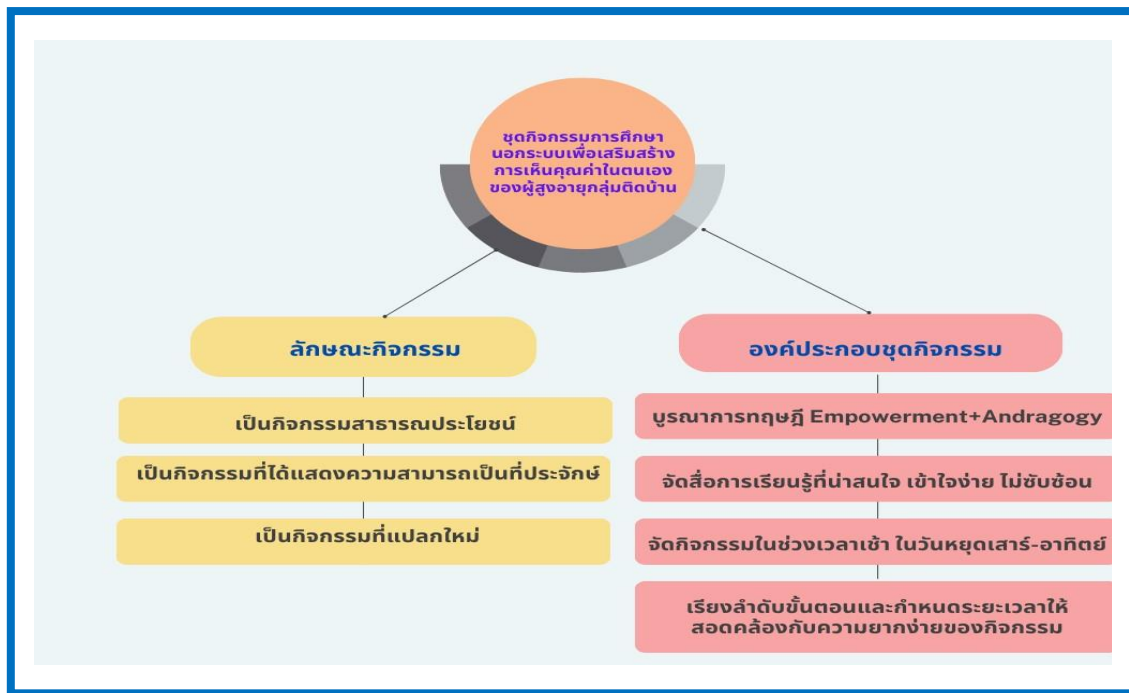

Figure 3: The New Body of Knowledge

จากภาพที่ 3 แสดงให้เห็นการพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ทำให้ค้นพบและเกิดองค์ความรู้ใหม่ในการจัดชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยในการจัดชุดกิจกรรมฯ ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ คือ (1) ฐานคิดโดยบูรณาการทฤษฎี Empowerment ร่วมกับทฤษฎี Andragogy เพื่อกระตุ้นและเพิ่มแรงขับให้กับผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านในการทำกิจกรรม (2) จัดสื่อการเรียนรู้ที่มีความน่าสนใจ ไม่ซับซ้อน ทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านเข้าใจง่าย (3) จัดกิจกรรมในช่วงเวลาเช้า ในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเป็นเวลาที่ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านสะดวก และไม่กังวลใจใด ๆ ในการเข้าร่วมกิจกรรม (4) เรียงลำดับขั้นตอนและกำหนดระยะเวลาให้สอดคล้องกับความยากง่ายของกิจกรรม จะทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านเรียนรู้ได้เร็วขึ้น โดยลักษณะกิจกรรมที่จัดจะต้องเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญ ชูใจ และเข้ากับวัยของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านด้วย ได้แก่ เป็นกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ได้แสดงความสามารถ และเป็นกิจกรรมที่แปลกใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน พบว่าได้พัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน โดยใช้แนวคิดทฤษฎี Empowerment ร่วมกับแนวคิดทฤษฎี Andragogy ทั้งนี้ เป็นเพราะจะดึงศักยภาพของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านออกมาให้ได้ เพื่อสะท้อนการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Lashley (1997) กล่าวว่า การเสริมพลังอำนาจให้กับบุคคล โดยสนับสนุนให้บุคคลได้กระทำการใดที่เป็นการแสดงความสามารถปรากฏสู่สาธารณะในด้านใดด้านหนึ่ง ความสามารถนี้จะเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยภายในที่เสริมสร้างพลังอำนาจของบุคคล ประกอบกับแนวคิดของ Siegall, and Gardner (2000) กล่าวว่า การเสริมพลังอำนาจ เป็นการเพิ่มศักยภาพของแต่ละบุคคล เพื่อให้ตระหนักถึงความสามารถของตน (Sense of Competence) ให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่า มีความหมาย

ก่อให้เกิดผลสำเร็จของงาน และทำให้บุคคลนั้น รู้สึกถึงควมมีศักยภาพ และเห็นคุณค่าในตนเอง และสอดคล้องกับการเรียนรู้ผู้ใหญ่ตามทฤษฎี Andragogy ของ Knowles (1978) กล่าวว่า การเรียนรู้ผู้ใหญ่ต้องจัดการเรียนรู้ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่มีความร่วมมือ มีการวางแผน และการพิจารณาาร่วมกัน และควรจัดให้มีบรรยากาศทางจิตวิทยาโดยให้ความเคารพและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในบรรยากาศของการทำงานร่วมกัน จะทำให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดี ประกอบกับแนวคิด การจัดการศึกษานอกระบบของ Freire (1970) ที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับการปลดปล่อยจากการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม โดยมุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจจากสภาพแวดล้อมรอบตัวผู้เรียน และมีกระบวนการที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง โดยสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในสังคมนั้น และค่านึงว่าไม่มีใครเรียนรู้ตามลำพังได้ ไม่มีใครสอนใครได้ แต่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล รวมทั้ง ในการจัดสภาพแวดล้อมให้กับผู้สูงอายุ กลุ่มติดบ้าน จัดให้เป็นทีโล่ง โปร่งสบาย พื้นราบ มีความปลอดภัยต่อการทำกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างทุกคนสามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมในชุดกิจกรรมฯ ได้ครบทั้ง 4 แผนการเรียนรู้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน พบว่าการเข้าร่วมชุดกิจกรรมฯ ของกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผลประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยระดับการเห็นคุณค่าในตนเองที่ได้คะแนนภาพรวมสูงที่สุด คือ ด้านที่ 3 การได้ทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนาของตนเอง เป็นกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ที่ 2 ทางเลือกสร้างสุข (พับพวงมาลัยผ้าขาวม้า) ทั้งนี้ เป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างได้สะท้อนความรู้สึกในการทำกิจกรรมว่าการพับพวงมาลัยผ้าขาวม้าถือว่าเป็นความปรารถนาหนึ่งในแง่ของการได้ทำสิ่งที่ท้าทายความสามารถที่คิดว่าเกินกว่าจะทำได้ และทำได้สำเร็จ กลุ่มตัวอย่างทุกคนเกิดความรู้สึกทั้งในตนเองที่สามารถพับพวงมาลัยผ้าขาวม้าที่เป็นงานฝีมือใหม่ในชุมชนได้สำเร็จ และมีความสุขที่ได้ทำสิ่งสวย ๆ งาม ๆ แล้วได้เป็นของที่ระลึกนำกลับบ้านด้วย ทั้งได้ทำกิจกรรมนี้ร่วมกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน จึงทำให้มีความสุข เพลินเพลิน มีการสื่อสารสัมพันธ์กันเพื่อเรียนรู้ร่วมกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เกิดความผ่อนคลาย ไม่กังวลหากทำบางขั้นตอนไม่ได้ จะมีเพื่อนที่คุ้นเคยกันช่วยแนะนำ ทำให้มีความสุข และได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิดของ Gebregergis, Mehari, Gebretinsae, and Tesfamariam (2020) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองส่งผลให้เกิดแรงบันดาลใจ มีแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและมีความสามารถ บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองในระดับสูงมักจะพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า โดยผู้ที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองหรือมีการประเมินตนเองด้านนี้ในเชิงบวกมักจะมุ่งมั่นเป้าหมายทำงานอย่างจริงจังเพื่อสมความปรารถนาของตนเอง ในการกระทำที่ตอบสนองต่อความต้องการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนั้น การจัดเตรียมงานที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุ จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความรู้สึกที่มีคุณค่าในตัวเอง เช่น การทำงานอดิเรก การทำงานที่ผู้สูงอายุชอบ การเป็นอาสาสมัครทำงานช่วยเหลือสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงการจัดชุดกิจกรรมฯ ที่ควรเป็นกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่อสังคม จะทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกถึงการเป็นคนสำคัญ มีตัวตนในสังคม และในการพับพวงมาลัยผ้าขาวม้าที่ได้เรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มตัวอย่าง ก็เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจที่มีร่วมกัน สอดคล้องตามแนวคิดของ Conger, and Kanungo (2016) กล่าวว่า อำนาจเป็นการพึ่งพาหรือการพึ่งพาซึ่งกันและกันของบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อเกิดผลการดำเนินงานหรือผลสัมฤทธิ์ของแต่ละบุคคลไม่ได้เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของตนเองเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งที่คนอื่นทำหรือในการตอบสนองของผู้อื่นด้วย

สรุป

ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มติดบ้าน ใช้แนวคิดทฤษฎี Empowerment ร่วมกับทฤษฎี Andragogy เพื่อสะท้อนให้เห็นคุณค่าของ Self-Esteem ที่เพิ่มขึ้น ประกอบด้วย 4 แผนการเรียนรู้ คือ แผนการเรียนรู้ที่ 1 รู้เขา เข้าใจตนเอง (ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 4 การไม่สนใจในสิ่งที่ทำให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองลดลง) แผนการเรียนรู้ที่ 2 ทางเลือกสร้างสุข : พบพวงมาลัยผ้าขาวม้า (ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 3 การได้ทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนาของตน) แผนการเรียนรู้ที่ 3 แบ่งปัน เพิ่มพูนพลังใจ (ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 1 การยอมรับนับถือจากคนรอบข้าง) แผนการเรียนรู้ที่ 4 เปิดใจ สะท้อนมุมมอง (ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านที่ 2 การประสบความสำเร็จและส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเอง) ชุดกิจกรรมฯ ช่วยเสริมพลังอำนาจให้กับผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านในการสนับสนุนให้ได้แสดงความสามารถปรากฏสู่สาธารณะ ซึ่งเป็นความสามารถที่เกิดขึ้นจากเหตุจูงใจภายในที่เสริมสร้างพลังอำนาจของบุคคล โดยผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านสะท้อนตนเองว่าตนเป็นผู้ที่มีศักยภาพทำชิ้นงานสำเร็จ มีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในโครงการวิจัยเป็นผู้หญิงทั้งหมด และกิจกรรมในการทำชิ้นงาน ซึ่งเป็นการพบพวงมาลัยผ้าขาวม้า เป็นงานฝีมือที่ส่วนใหญ่ผู้หญิงถนัดและชอบทำมากกว่าผู้ชาย ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ควรเป็นกิจกรรมที่ทั้งหญิงและชายมีความถนัด จะทำให้ผู้ชายสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

1.2 การแจ้งรายละเอียดในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น สถานที่จัดกิจกรรม วัน/เวลา/ระยะเวลา ในการเข้าร่วมกิจกรรม การบริการรับส่งในการมาเข้าร่วมกิจกรรม หากไม่สะดวกเดินทางมาร่วมได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม มีผลกับผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านมากในการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม

1.3 กิจกรรมที่จัดให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ควรคำนึงถึงลักษณะกิจกรรมที่จะนำมาจัด ซึ่งควรเป็นกิจกรรมที่แปลกใหม่ น่าสนใจ หลากหลาย ทำทลายความสามารถ และเหมาะสมกับทุกเพศ ระดับความรู้ ทักษะ และความสามารถของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ที่จะสามารถทำกิจกรรมร่วมได้ และควรจัดตามความต้องการ ความสนใจ และในช่วงวัน เวลา ที่ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านสะดวก จึงจะจูงใจให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านอยากจะเข้าร่วมทำกิจกรรม

1.4 ควรมีการบันทึกภาพหรือวิดีโอการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน เพื่อเล่าเป็นเรื่องราว บรรยายการทำกิจกรรม ให้ผู้สูงอายุฯ ได้มีโอกาสได้ย้อนดูเก็บเป็นความทรงจำ จะทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านมีความสุข และประทับใจ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาปัจจัยที่เพิ่มศักยภาพผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้เป็นผู้ที่มีศักยภาพพร้อมในการใช้ชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเทคโนโลยีดิจิทัล สื่อออนไลน์

References

- Conger, J. A. & Kanungo, R. N. (2016). The Empowerment Process: Integrating Theory and Practice. *The Academy of Management Review*, 13(3), 471-482.
- Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2021). *Director General of the Department of Health Service Support Pointing out that There Are Elderly People Living There Now. Over 800,000 People Alone, There Are Another 1.3 Million People Stuck at Home, Bed-Ridden, the Trend Is Increasing*. Retrieved April 6, 2021, from https://hss.moph.go.th/show_topic.php?id=337
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. (30th Anniversary ed.). New York: Continuum.
- Gebregergis, W. T., Mehari, D. T., Gebretinsae, D. Y., & Tesfamariam, A. H. (2020). The Predicting Effects of Self-Efficacy, Self-Esteem and Prior Travel Experience on Sociocultural Adaptation among International Students. *Journal of International Students*. 10(2), 339-357.
- Knowles, M. S. (1978). *The Adult Learner: A Neglected Species*. (2nd ed.). Houston, TX: Gulf Publishing Company.
- Lashley, C. (1997). *Empowering Service Excellence*. (1st ed.). Beyond the Quick Fix. London: Cassell.
- Phromphak, Ch. (2013). Academic Office, Aging Society in Thailand. *Office of Academic, the Secretariat of the Senate*, 3(16), 1-23.
- Siegall, M., & Gardner, S. (2000). Contextual Factor of Psychological Empowerment. *Personnel Reviews*, 29(6), 703-723.

การประเมินผลโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ระดับตำบล : กรณีศึกษาโครงการตำบลละ 5 ล้านบาท จังหวัดอุบลราชธานี*

Evaluation of Economic Stimulus Project in Sub-District Areas: A Case Study of the 5 Million Baht per Sub-District Program, Ubon Ratchathani Province

¹ไกรเลิศ ตั้งกิจบำรุง และ อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี

¹Krailert Tangkitbamrung and Achakorn Wongpreedee

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

National Institute of Development Administration, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: krailerttee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินผลการดำเนินโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ระดับตำบล 2) จัดทำข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการดำเนินโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ในอนาคต เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารและพนักงานส่วนท้องถิ่น ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนจากพื้นที่ที่มีผลการเบิกจ่ายในระดับสูง ได้แก่ อำเภอตระการพืชผล อำเภอเขื่องใน และอำเภวารินชำราบ รวม 413 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน จำนวน 10 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) (1) บริบท C (Context) พบว่า ระดับรายได้ มีอัตราส่วนที่ลดลง ระดับการบริโภคภาคครัวเรือน และระดับการจ้างงานนั้น มีอัตราส่วนที่เพิ่มขึ้น (2) ปัจจัยนำเข้า I (Input) พบว่า สัดส่วนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรโครงการประเภทที่ 1 คือ โครงการซ่อมแซมหรือบูรณะทรัพย์สินที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะใช้งบประมาณ 971,147,830 บาท คิดเป็น 87.56% ของงบประมาณทั้งหมด (3) กระบวนการ P (Process) พบว่า มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการอย่างชัดเจน กระบวนการครบถ้วนสมบูรณ์ มีการสร้างการมีส่วนร่วมในพื้นที่ มีกลไกในการกำกับดูแลและตรวจสอบทุกขั้นตอนการดำเนินงาน (4) ผลผลิต P (Product) พบว่า โครงการสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ทั้งในทางตรงและทางอ้อม การสร้างการบริโภคภาคครัวเรือนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) พบว่า หากมีโครงการตำบลละ 5 ล้านบาทในอนาคต ควรผันงบประมาณไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเนื่องจากมีความพร้อมด้านบุคลากรบุคลากร โดยเฉพาะช่างโยธา เพราะโครงการโดยส่วนใหญ่เป็นโครงการก่อสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีช่างในการออกแบบ ปร.4, ปร.5 ดูแลได้อย่างครอบคลุมและอีกทางหนึ่งงบประมาณจะลงสู่ประชาชนโดยตรง

คำสำคัญ: การประเมินผลโครงการ; ตำบลละ 5 ล้านบาท; การกระตุ้นเศรษฐกิจระดับตำบล

Abstract

The objectives of this research were: 1) to assess the implementation of economic stimulus measures in sub-district areas; and 2) to create guidelines for the development of a model for implementing local economic stimulus projects in the future. A mixed-methods design was employed, including both quantitative and qualitative techniques. For qualitative research, multistage sampling was used to select 413 participants, who were local administrators and officials in the three districts that received the highest budget, comprising Trakan Phuet Phon District, Khueang Nai District, and Warin Chamrap District. The qualitative data were collected using documentary research and interviews with 10 key informants involved in the implementation. The research tools were questionnaires for quantitative research and interview forms for qualitative research. The quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, and mean, while the qualitative data were analyzed using content analysis with descriptive presentation.

The results of the first objective comprise the following: 1) The income level decreased, whereas the levels of household consumption and employment increased (C-Context). 2) The budget for type-1 projects concerning public asset maintenance and restoration was 971,147,830 baht, or 87.56% of the total budget (I-Input). 3) The implementation process was clear and organized, and all steps were completed on time, focusing on building public participation in the local areas, with a mechanism to supervise and examine every step of the implementation (P-Process). 4) The program could directly and indirectly generate income and effectively increase household consumption for the local people (P-Product). 2) the results suggested that if the 5 million baht per sub-district program continues in the future, the budget should go to the local government organization with sufficient personnel, especially civil engineers, to prepare construction documents such as Por Ror 4 and Por Ror 5 and oversee construction work since most of the projects involve basic infrastructure construction. Another solution is to allocate the budget directly to the local people.

Keywords: Project Evaluation; 5 Million Baht Per Sub-District; Economic Stimulus at the Sub-District Level

บทนำ

โครงการตำบลละ 5 ล้านบาท เป็นมาตรการส่งเสริมความเป็นอยู่ระดับตำบล เป็นหนึ่งในมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2558 เห็นชอบให้กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการ และให้กำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ เงื่อนไขต่าง ๆ ของโครงการตามมาตรการส่งเสริมความเป็นอยู่ เพื่อจัดทำโครงการที่จะก่อให้เกิดการจ้างงาน การบริโภคและการลงทุนในพื้นที่ ทั้งนี้ โครงการจะเป็นโครงการที่กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับหมู่บ้านและตำบล โดยกระทรวงมหาดไทยมอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ กำกับดูแลการดำเนินการ

อย่างใกล้ชิด ดังนั้น กรมการปกครอง จึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการดังกล่าวในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการร่วมกับสำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย ที่ออกมาเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้มียาได้น้อยที่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว ซึ่งมาตรการดังกล่าวต้องการช่วยเหลือฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจในระดับฐานราก โดยคณะรัฐมนตรีมีมติ เห็นชอบให้ กระทรวงมหาดไทยดำเนินโครงการฯ โดยมุ่งเน้นสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในรูปแบบประชารัฐ ภายใต้เงื่อนไขสำคัญ คือ ทุกโครงการจะมาจากความต้องการของประชาชน โดยผ่านการทำประชาคมโครงการมาจากในพื้นที่ และได้รับความเห็นชอบหรือถูกเสนอโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยรัฐได้จัดสรรงบประมาณลงในระดับตำบลละ 5 ล้านบาท จำนวน 7,255 ตำบล คิดเป็นเงิน 36,275 ล้านบาท ซึ่งได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอน ตามระเบียบหลักเกณฑ์และเงื่อนไขต่าง ๆ และมีลักษณะโครงการ คือ 1. โครงการส่งเสริมการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 2. โครงการซ่อมแซมหรือบูรณะทรัพย์สินที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ 3. โครงการด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นการ กระจายเม็ดเงินลงไปสู่พื้นที่หมู่บ้าน ตำบลทุกจังหวัดทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2558 (Chechad News, 2017)

สำหรับสภาพปัญหาของการดำเนินโครงการตำบลละ 5 ล้าน ในพื้นที่บางแห่ง พบว่า กลุ่มชาวบ้านยังขาดประสบการณ์ที่ได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินโครงการทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด ซึ่งอาจส่งผลให้โครงการไม่เกิดความยั่งยืน หากขาดการบริหารจัดการที่ดี สำหรับการดำเนินโครงการที่มีลักษณะการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคยังขาดองค์ความรู้ในเรื่องมาตรฐานการผลิต ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อกำหนดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้โครงการไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าโครงการตำบลละ 5 ล้าน เป็นโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยใช้แนวเขตตำบลในการดำเนินงาน เป็นโครงการพิเศษแบบนาร่อง เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับพื้นที่แบบบูรณาการทั่วประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าโครงการฯ ดังกล่าวประสบปัญหาหลายประการ อาทิ มีความไม่ชอบมาพากล โครงการส่งเสริมอาชีพการทำอาหารเพื่อช่วยเหลือผู้ว่างงานและยกระดับคุณภาพชีวิต แต่กลายเป็นเพียงการทำกับข้าวกินกันเอง ไม่มีการสอนหรือบอกสูตรการปรุง จะเห็นได้ว่า การดำเนินโครงการฯ บางครั้งอาจเกิดจากการขาดประสบการณ์ของกลุ่มชาวบ้าน ที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด ซึ่งอาจทำให้โครงการไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม พบว่า มีการแยกโครงการเป็นโครงการย่อย ๆ ด้านการก่อสร้างที่ไม่ส่งผลให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ บางพื้นที่ผู้ประกอบการรายเดียวเป็นผู้รับจ้างหลายโครงการ ซึ่งอาจส่งผลให้ไม่สามารถส่งมอบงานได้ทันตามระยะเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ ยังพบว่าวัสดุครุภัณฑ์การเกษตรบางรายการ ได้รับอนุมัติงบประมาณต่ำกว่าราคาตลาดในพื้นที่เนื่องจากเป็นพื้นที่ห่างไกล มีค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูง เช่น พื้นที่เขา พื้นที่ชายแดน หรือพื้นที่เกาะ เป็นต้น สำหรับบางพื้นที่ประสบปัญหาเรื่องของระยะเวลาที่ได้รับอนุมัติงบประมาณไม่สอดคล้องกับฤดูกาล ฯลฯ (TCIJ Team, 2017)

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีจำนวนตำบลมากเป็นอันดับ 3 ของประเทศ คือ มี 219 ตำบล เมื่อพิจารณางบประมาณที่ได้รับการอนุมัติผ่านโครงการตำบลละ 5 ล้านบาท พบว่า จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการตำบลละ 5 ล้านมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศ คือ 1,109,126,140 บาท และเมื่อพิจารณางบประมาณที่ได้รับการอนุมัติผ่านโครงการตำบลละ 5 ล้านเฉลี่ยรายตำบล พบว่า จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีข้อมูลการเฉลี่ยงบประมาณรายตำบลสูงที่สุดของประเทศเมื่อเทียบกับจังหวัดที่มีจำนวนอำเภอและตำบลมากที่สุดใน ประเทศไทย 3 จังหวัด (Department of Provincial Administration, Ministry of Interior, 2021) รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 จังหวัดที่มีการจัดสรรงบประมาณโครงการตำบลละ 5 ล้านบาทที่สุด 3 อันดับแรกของประเทศ

อันดับ	จังหวัด	จำนวนอำเภอ	จำนวนตำบล	งบประมาณ/ตำบล
1	อุบลราชธานี	25	219	5,064,502
2	ขอนแก่น	26	199	5,007,645
3	นครราชสีมา	32	289	4,941,359

จากข้อมูลการดำเนินการโครงการฯ พบว่า มีการศึกษาวิจัยในรูปแบบของการประเมินผลการดำเนินงานโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ระดับตำบลอยู่บ้างแล้ว แต่ยังไม่พบว่าการดำเนินโครงการดังกล่าวยังมีข้อจำกัดและต้องการข้อค้นพบที่ต้องหาคำตอบ หรือทบทวนโครงการ เพื่อให้โครงการฯ บรรลุผลสำเร็จและเกิดความยั่งยืนในอนาคตหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ระดับตำบล: กรณีศึกษาโครงการตำบลละ 5 ล้านบาท จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการดำเนินโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed methods) โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีการประยุกต์ใช้ CIPP Model มีแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รายละเอียดวิธีการวิจัย ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร โดยอาศัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี ระเบียบ กฎหมาย ยุทธศาสตร์ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับมาตรการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนตำบลละ 5 ล้านบาท โดยมีแนวทางในการศึกษา 4 มิติ คือ 1. ด้านบริบท (Context) มีตัวชี้วัด คือ ความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย 2. ปัจจัยนำเข้า (Input) มีตัวชี้วัด คือ ความพอเพียงของบุคลากร ความพอเพียงของงบประมาณ ความพอเพียงของวัสดุอุปกรณ์ คู่มือการปฏิบัติงาน และระยะเวลา 3. กระบวนการ (Process) มีตัวชี้วัด คือ ประสิทธิภาพ (ระยะเวลา, ปัญหาอุปสรรค) และ 4. ผลผลิต (Output) มีตัวชี้วัด คือ ประสิทธิภาพของการขับเคลื่อนโครงการตำบลละ 5 ล้านบาทแต่ละประเภท (2 ปีหลังดำเนินการฯ : พ.ศ. 2560-2561)

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก ในการวิจัยนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานและผู้แทนภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการฯ ทั้งสิ้น 10 คน ดังนี้

- 1.2.1 ผู้แทนที่ทำการปกครองอำเภอ คือ นายอำเภอหรือปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงาน/ฝ่ายบริหารงานปกครองหรือเสมียนตราอำเภอที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน
- 1.2.2 ผู้แทนองค์กรบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน
- 1.2.3 ผู้แทนภาคประชาชน คือ ผู้แทนท้องที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้านที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน

1.2.4 ผู้บริหารระดับจังหวัด คือ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการตำบลละ 5 ตำบลจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2558 - 2559 จำนวน 1 คน

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ มีวิธีการดำเนินการดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่าง

วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เลือก คือ การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Stage sampling) ตามลักษณะพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 3 อำเภอ ที่มีผลการเบิกจ่ายในระดับสูง ได้แก่ อำเภอตระการพืชผล 118,645,115 บาท อำเภอโขงเจียม 92,774,900 บาท และอำเภวารินชำราบ 85,367,923 บาท รวม 57 ตำบล รวมทั้งสิ้น 413 คน โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1) ส่วนราชการระดับอำเภอ กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการจากอำเภอตระการพืชผล อำเภอโขงเจียม และอำเภวารินชำราบ อำเภอละ 10 รวมจำนวน 30 คน

2) ผู้แทนประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย 57 ตำบล ได้แก่ รวมจำนวนประชากรจำนวน 389,184 คน ใช้ตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973 อ้างใน อธิรุติเอกะกุล, 2543) ในการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น 95 % ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 399 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่อำเภอโขงเจียม โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลและได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามได้ 383 ชุด คิดเป็นร้อยละ 96 ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกกลุ่มตัวอย่างจากอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

- อำเภอตระการพืชผล 23 ตำบล ๆ ละ 5 คน รวม 115 คน
- อำเภวารินชำราบ 16 ตำบล ๆ ละ 10 คน รวม 160 คน
- อำเภอโขงเจียม 18 ตำบล ๆ ละ 6 คน รวม 108 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามขึ้นจากการศึกษาทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างข้อคำถาม ซึ่งโครงสร้างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคล ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check – List)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า เป็นการวัดเพื่อแสดงระดับความคิดเห็น มี 5 ระดับ คือ

ค่าน้ำหนักคะแนน		ระดับความคิดเห็น
5	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
4	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
3	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
2	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย
1	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

2.3 การจัดทำข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการดำเนินการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 1) ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง เมื่อรับแบบสอบถามฯ กลับคืน
- 2) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้วไปบันทึกหรือใส่ข้อมูลเพื่อการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

3) นำแบบสอบถามทั้งหมดที่ผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้อง ประมวลผลด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป

4) วิเคราะห์และแปลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยสถิติที่ใช้เป็นดังนี้

4.1) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency distribution) และค่าร้อยละ (percentage) ของข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถาม ทั้งในส่วนที่เป็นความคิดเห็นปัจจุบันและความคาดหวังในอนาคต

4.3) การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย แบ่งเป็น 5 ระดับ แล้วแปรผลค่าเฉลี่ยโดยใช้หลักเกณฑ์การกำหนดระดับดังนี้ (Sinjaru, 2010)

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50 – 5.00 หมายความว่า อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 – 4.49 หมายความว่า อยู่ในเกณฑ์มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 – 3.49 หมายความว่า อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50 – 2.49 หมายความว่า อยู่ในเกณฑ์น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.49 หมายความว่า อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง (Facts) โดยการสืบค้นแหล่งข้อมูลของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง (Secondary Data) เช่น สำนักงานคลังจังหวัด สำนักงานสถิติจังหวัด กรมการปกครอง สำนักงานจังหวัด เป็นต้น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ระดับตำบล : กรณีศึกษาโครงการตำบลละ 5 ล้านบาท จังหวัดอุบลราชธานี โดยผลการวิจัยจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ผลจากการศึกษา สรุปได้ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ด้านบริบท : C (Context) ความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย มีการดำเนินงานที่ชัดเจนตามที่รัฐบาลกำหนด จังหวัดเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิบัติและรวบรวมความต้องการของประชาชน ซึ่งโครงการส่วนใหญ่มีการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ในพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตามพบว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ค่อนข้างยาก เพราะไม่สามารถนำเม็ดเงินส่งถึงประชาชนได้โดยตรง สำหรับผลการดำเนินโครงการสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลง ระดับรายได้ ระดับการบริโภคภาคครัวเรือน และระดับการจ้างงาน แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อัตราการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ ระดับการบริโภคภาคครัวเรือน และระดับการจ้างงาน เหมีการดำเนินการในพื้นที่

Context	ปี พ.ศ. 2556	ปี พ.ศ. 2557	มูลค่า การเปลี่ยนแปลง	อัตรา การเปลี่ยนแปลง
ระดับรายได้	65,478 บาท	60,568 บาท	-4,910	-7.50 %
ระดับการบริโภคภาค ครัวเรือน	13,586.50 บาท	15,477.57 บาท	+1,891.07	+13.92 %
ระดับการจ้างงาน	867,394 คน	914,801 คน	+47,707 คน	+5.47 %

ด้านปัจจัยนำเข้า : I (Input) พบว่า เรื่องของบุคลากรที่ดำเนินโครงการฯ ยังขาดแคลนบุคลากร เนื่องจากเป็นโครงการที่เกี่ยวกับการก่อสร้างสาธารณูปโภค ซึ่งต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านวิศวกรรมหรือทางด้านช่างโยธา ในบางพื้นที่ที่ยังไม่มีผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินโครงการอย่างเพียงพอ บางโครงการมีการดำเนินการที่เกินศักยภาพของบุคลากร โดยเฉพาะงานช่างและงานวิศวกร ในส่วนของงบประมาณเป็นไปตามความต้องการของประชาชน เนื่องจากแต่ละโครงการได้รับการจัดสรรตามสัดส่วน แต่บางโครงการมีความซ้ำซ้อนกับท้องถิ่นที่ดูงานด้านการพัฒนาอยู่แล้ว และความพอเพียงของวัสดุอุปกรณ์ คู่มือการปฏิบัติงาน และระยะเวลา พบว่า ในบางครั้งอาจจะไม่มีเพียงพอ ต้องอาศัยเครื่องจักรวัสดุอุปกรณ์ของชาวบ้าน สำหรับระยะเวลาในการดำเนินการทั่วไปมีความเหมาะสม จังหวัดสามารถดำเนินการได้ตามกรอบเวลาที่กำหนดไว้ แต่ในบางครั้งพบว่ามีปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากภัยธรรมชาติ

ด้านกระบวนการ : (Process) พบว่า ประสิทธิภาพของโครงการฯ สามารถแสดงข้อมูลให้เห็นได้ว่าโครงการฯ มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการอย่างชัดเจน กระบวนการมีความครบถ้วนสมบูรณ์ มีการประชุมในพื้นที่ยึดลำดับความสำคัญของโครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการกำหนดแผนงาน กรอบระยะเวลาที่ชัดเจน และมีการตั้งคณะกรรมการดำเนินการและตรวจสอบเร่งรัดในการทำงานทุกอย่างให้เป็นไปตามที่กำหนด ตลอดจนมีการรายงานเสนอผลการดำเนินโครงการฯ ต่อส่วนกลางได้รับรู้การดำเนินโครงการ ซึ่งจำนวนโครงการและงบประมาณสนับสนุนโครงการแสดงได้ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 โครงการแต่ละประเภทที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการตำบลละ 5 ล้านบาท

ประเภทโครงการ	จำนวนโครงการ	งบประมาณที่ใช้	ร้อยละ
1. โครงการซ่อมแซมหรือบูรณะทรัพย์สินที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	3,338	971,147,830	87.56
2. โครงการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจ	193	56,628,358	5.11
3. โครงการด้านเศรษฐกิจและสังคม	278	81,349,952	7.33

ด้านผลผลิต : P (Product) พบว่า ประสิทธิภาพของการขับเคลื่อนโครงการตำบลละ 5 ล้านบาท สามารถสร้างรายได้ สร้างการบริโภคของคนในพื้นที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม และโครงการดังกล่าวสามารถสร้างการจ้างงานและกระจายการจ้างงานในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับรายได้ ระดับการบริโภคภาคครัวเรือน และระดับการจ้างงานเปรียบเทียบก่อนและหลังการดำเนินโครงการ (พ.ศ. 2558 - 2561)

ผลผลิต	พ.ศ. 2558	ร้อยละ	พ.ศ. 2559	ร้อยละ	พ.ศ. 2560	ร้อยละ	พ.ศ. 2561	ร้อยละ
รายได้ (บาท)	65,489	+8.13	66,247	+9.38	70,551	+16.48	71,469	+18.00
การบริโภคภาคครัวเรือน (บาท)	13,848.20	-10.53	13,997.21	-9.56	16,045.66	+3.67	14,769.70	- 4.57
การจ้างงาน (คน)	907,108	- 0.84	901,276	+1.49	885,016	-3.26	890,325	-2.68

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกผู้ตอบแบบสอบถามออกเป็น 2 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ คือ กลุ่มที่ 1 ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ ๆ มีการดำเนินโครงการและ กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการในพื้นที่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดังนี้

กลุ่มที่ 1 ข้อมูลทั่วไปประชาชนในพื้นที่

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 50.2 อายุ 51 - 60 ปี จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 เป็นประชาชนในพื้นที่อำเภอตระการพืชผล จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 มีระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 57.3

ผลการดำเนินโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ ระดับตำบล : กรณีศึกษาโครงการ ตำบลละ 5 ล้านบาท จังหวัดอุบลราชธานี (ภาพรวมสำหรับผู้แทนประชาชน) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อผลการดำเนินโครงการฯ ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$ และค่า S.D. = 0.81) คิดเป็นร้อยละ 76.8

กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 73.3 มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 มีตำแหน่งเป็น กลุ่มข้าราชการในพื้นที่ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 มีระดับการศึกษา ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 17 คน คิดเป็น ร้อยละ 56.7

ผลการประเมินโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ ระดับตำบล โครงการตำบลละ 5 ล้านบาท จังหวัดอุบลราชธานี (กลุ่มเจ้าหน้าที่) ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อผลการดำเนินโครงการฯ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$ และค่า S.D. = 0.90) คิดเป็นร้อยละ 66.15 เมื่อวิเคราะห์รายด้าน พบว่า

ด้านบริบท (Context) ผู้ตอบแบบสอบถาม (กลุ่มเจ้าหน้าที่) มีความคิดเห็นต่อผลการดำเนินโครงการฯ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$ และค่า S.D. = 1.00) คิดเป็นร้อยละ 69.27

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ผู้ตอบแบบสอบถาม (กลุ่มเจ้าหน้าที่) มีความคิดเห็นต่อผลการดำเนินโครงการฯ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$ และค่า S.D. = 0.93) คิดเป็นร้อยละ 66.3 **ความพอเพียงของบุคลากร** ความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติมีความเหมาะสมกับการดำเนินโครงการฯ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.80$ และค่า S.D. = 0.89) คิดเป็นร้อยละ 76.0 **ความพอเพียงของงบประมาณ** จำนวนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรในการดำเนินโครงการมีพอเพียงต่อการดำเนินงาน ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$ และค่า S.D. = 0.86) คิดเป็นร้อยละ 69.4 **ความพอเพียงของวัสดุอุปกรณ์** คู่มือการปฏิบัติงาน และระยะเวลา เวลาในการดำเนินงานเหมาะสม ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$ และค่า S.D. = 1.02) คิดเป็นร้อยละ 66.0

ด้านกระบวนการ (Process) ผู้ตอบแบบสอบถาม (กลุ่มเจ้าหน้าที่) มีความคิดเห็นต่อผลการดำเนินโครงการฯ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$ และค่า S.D. = 0.85) คิดเป็นร้อยละ 64.84 **ประสิทธิภาพ (ระยะเวลา และปัญหาอุปสรรค)** ผู้ปฏิบัติงานสามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการอนุมัติโครงการของคณะกรรมการบูรณาการกลั่นกรองโครงการระดับจังหวัดได้ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$ และค่า S.D. = 0.88) คิดเป็นร้อยละ 68.6

ด้านผลผลิต (Product) ผู้ตอบแบบสอบถาม (กลุ่มเจ้าหน้าที่) มีความคิดเห็นต่อผลการดำเนินโครงการฯ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$ และค่า S.D. = 0.85) คิดเป็นร้อยละ 64.2

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการดำเนินโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการดำเนินโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ในอนาคต ดังนี้

1. ในอนาคตควรมีการผันงบประมาณให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล เนื่องจากมีความพร้อมทุกด้าน สามารถดูแลงานดังกล่าวได้ครอบคลุมมากกว่า และงบประมาณลงสู่ประชาชนโดยตรง

2. การใช้จ่ายงบประมาณควรมีการลดขั้นตอน โดยมีการกำกับดูแลโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากกระบวนการการเบิกจ่ายมีความล่าช้า
3. ควรมีการดำเนินการตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ มีการกำหนดแผนงานที่ชัดเจน
4. การกำหนดผู้รับผิดชอบควรมีความต่อเนื่อง เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนผู้รับผิดชอบโครงการฯ อยู่บ่อยครั้ง
5. ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการฯ ให้ชัดเจน
6. ควรมีการกำหนดแผนงานและห้วงเวลาที่ชัดเจน เนื่องจากพื้นที่ที่ต้องไปดำเนินการงานตามอำนาจหน้าที่เสียก่อนเพื่อให้ห้วงเวลาไม่ทับซ้อนกัน

องค์ความรู้ใหม่

สำหรับการดำเนินโครงการตำบลละ 5 ล้านบาทในอนาคต ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากที่ผ่านมาโครงการดังกล่าวได้มอบหมายให้ระดับท้องที่เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งโครงการต่างๆ ซึ่งอาจมีความซ้ำซ้อนกับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น โครงการและงบประมาณควรมีการมอบหมายให้หน่วยงานที่มีความพร้อมเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Department of Provincial Administration, Ministry of Interior (2016) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนการบริหารจัดการตามมาตรการส่งเสริม ความเป็นอยู่ของประชาชน ตำบลละ 5 ล้านบาท ตามข้อ 4 ที่กล่าวว่ากรมการปกครองควรให้การสนับสนุนการดำเนินการในระดับพื้นที่อย่างเหมาะสม คือ (1) สนับสนุนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานให้เพียงพอ (2) กำหนดกรอบอัตรากำลังบุคลากรที่จำเป็นเพิ่มเติม เช่น เจ้าหน้าที่ด้านการเงิน การพัสดุ ด้านช่าง เป็นต้น (3) พัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน (4) มีระบบสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน เช่น การพิจารณาบำเหน็จความชอบเป็นกรณีพิเศษ เป็นต้น (5) สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานให้เพียงพอ ได้แก่ ยานพาหนะ ครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์ ค่าเบี้ยเลี้ยงในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

นโยบายการคลังที่รัฐบาลได้กำหนดมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ โครงการตำบลละ 5 ล้าน ถือเป็นโครงการที่ดี สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจได้ระดับหนึ่ง โครงการฯ ดังกล่าว ควรมีการดำเนินการต่อเนื่อง และมีการมอบหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลักในการดำเนินโครงการ ทั้งนี้ให้มีการนำผลการประเมินโครงการมาปรับใช้อย่างเหมาะสมเพื่อให้โครงการก่อให้เกิดประสิทธิผลของโครงการ และประชาชนได้ประโยชน์อย่างแท้จริงจากมาตรการดังกล่าว

Figure 1: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จากผลการรวบรวมข้อมูลการดำเนินโครงการฯ ด้านบริบท : C (Context) ได้แก่ ระดับรายได้ ระดับการบริโภคภาคครัวเรือน และระดับการจ้างงาน ของจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ.2556 – 2557 คือ ระดับรายได้ มีอัตราส่วนที่ลดลง ระดับการบริโภคภาคครัวเรือน มีอัตราส่วนที่เพิ่มขึ้น สำหรับข้อมูลก่อนการดำเนินโครงการ พบว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีความจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างความเชื่อมั่นของรัฐที่ได้ออกมาตรการทางการเงิน – การคลัง อย่างต่อเนื่อง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง พบว่า ในภาพรวมมีความคิดเห็นต่อโครงการฯ ในระดับปานกลาง เมื่อวิเคราะห์รายด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความเห็นต่อด้านบริบท (Context) มีความคิดเห็นต่อโครงการฯ ในระดับมาก เนื่องจากโครงการฯ มีการดำเนินการที่ชัดเจน มีหน่วยงานในพื้นที่รับผิดชอบหลัก มีการสอบถามถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก

สำหรับกลุ่มผู้แทนประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อผลการดำเนินโครงการฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลทางสถิติที่ใช้ปี พ.ศ. 2557 เป็นปีฐาน เมื่อมีการดำเนินโครงการดังกล่าวสามารถสร้างรายได้ สร้างการบริโภคภาคครัวเรือน และสร้างการจ้างงานของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ และสำนักงานแรงงานจังหวัดอุบลราชธานี ที่แสดงข้อมูลภาพรวมอัตราการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ ระดับการบริโภคภาคครัวเรือน และระดับการจ้างงาน ของจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2558-2561 โดยปีก่อนมีการดำเนินโครงการจะมีข้อมูลติดลบ แต่เมื่อมีการดำเนินโครงการฯ พบว่า ในส่วนของรายได้ของประชาชนมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกับการบริโภคภาคครัวเรือนและการจ้างงานในพื้นที่มีอัตราส่วนที่ลดลง ดังนั้น หากจะทำให้โครงการฯ ดังกล่าวบรรลุตามเจตนารมณ์ที่รัฐตั้งไว้ รัฐบาลควรกำหนดให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมอบหมายให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบที่ชัดเจน โดยมอบหมายให้จังหวัดหรืออำเภอเป็นผู้นำกับดูแลหรือตรวจสอบ เพื่อให้การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนการบริหารจัดการตามมาตรการส่งเสริม ความเป็นอยู่ของประชาชน ตำบลละ 5 ล้านบาท ของ The Technical Services and Planning Division, Department of Provincial Administration, Ministry of Interior (2016) ซึ่งได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการงานส่งเสริม ความเป็นอยู่ของประชาชนในอำนาจหน้าที่ของกรมการปกครองในอนาคต ในประเด็นหน่วยงานระดับนโยบาย ควรเน้นให้จัดทำโครงการที่มีผลให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ มากกว่าโครงการที่เป็นสิ่งก่อสร้าง เพื่อให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ เป็นโครงการที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของมาตรการส่งเสริม ความเป็นอยู่ของประชาชนมากที่สุด ดังนั้นเป็นการเหมาะสมที่รัฐบาลซึ่งเป็นหน่วยงานนโยบายที่ได้กำหนดให้มีมาตรการในการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับพื้นที่

สำหรับปัจจัยนำเข้า : I (Input) ซึ่งหมายถึง สัดส่วนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรโครงการประเภทที่ 1 คือ โครงการซ่อมแซมหรือบูรณะทรัพย์สินที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะใช้งบประมาณ 971,147,830 บาท คิดเป็น 87.56 % ของงบประมาณทั้งหมด สำหรับความพอเพียงของบุคลากรพบว่ายังขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทาง เนื่องจากโครงการส่วนใหญ่ที่ดำเนินการในพื้นที่เป็นโครงการที่เกี่ยวกับการก่อสร้างสาธารณูปโภค ซึ่งต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านวิศวกรรมหรือทางด้านช่างโยธา ในส่วนของความสามารถของผู้ปฏิบัติงานนั้นภาพรวม มีความเหมาะสมดี **ด้านความพอเพียงของงบประมาณ** ภาครัฐมีการจัดสรรงบประมาณให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ **ด้านความพอเพียงของวัสดุอุปกรณ์** คู่มือการปฏิบัติงาน และ

ระยะเวลา อาจจะมีอย่างจำกัด เนื่องจากในบางครั้งอาจจะต้องอาศัยเครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ของชาวบ้าน สำหรับระยะเวลาในการดำเนินการทั่วไปมีความเหมาะสม แม้ว่าโครงการดังกล่าวจะเป็นโครงการที่เร่งด่วน ของทางรัฐบาลแต่จังหวัดสามารถดำเนินการได้ตามกรอบเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทาง ในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการงานส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนในอำนาจหน้าที่ของ กรมการปกครองในอนาคต ตามที่ The Technical Services and Planning Division, Department of Provincial Administration, Ministry of Interior (2016) ได้เสนอไว้ คือ หน่วยงานระดับนโยบาย ควรบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด และให้ความสำคัญกับการดำเนินงานนโยบายสำคัญเร่งด่วน ของรัฐบาล ควรเน้นให้จัดทำโครงการที่มีผลให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ มากกว่าโครงการที่เป็น ตลอดจน มีการปรับปรุงระเบียบกฎหมายให้อำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงาน ให้การสนับสนุนการดำเนินการดำเนินงาน ในระดับพื้นที่อย่างเหมาะสม เพียงพอ การติดตามประเมินผลโครงการ ควรมีมาตรฐานและไม่ยุ่งยากซับซ้อน และสนับสนุนบทบาทการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการจัดทำ “แผนพัฒนาหมู่บ้าน” อย่างจริงจัง

ในส่วนของผลผลิต : P (Product) มีข้อค้นพบดังนี้

ช่วงขณะดำเนินโครงการฯ และช่วงหลังดำเนินโครงการฯ ปี พ.ศ. 2558 - 2559 คือ ระดับรายได้มี อัตราส่วนที่เพิ่มขึ้น ระดับการบริโภคภาคครัวเรือนและระดับการจ้างงานนั้นมีอัตราส่วนที่ลดลง จากผลการดำเนินโครงการดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดของเคนส์ ที่ได้เสนอทฤษฎี เศรษฐศาสตร์ในหนังสือชื่อทฤษฎีเกี่ยวกับการจ้างงาน ดอกเบี้ย และเงินตรา (The General Theory of Employment, Interest, and Money) หรือสำนักเศรษฐศาสตร์เคนส์ ที่กล่าวถึงนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ครั้งสำคัญ โดยเฉพาะการใช้นโยบายการคลังแบบ ขยายตัวหรือแบบขาดดุลเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ซึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้พยายามนำนโยบายการคลังมาใช้ กระตุ้นเศรษฐกิจในเชิงพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดการสร้างรายได้ระดับชุมชน กระตุ้นให้เกิดการจ้างงานและ การบริโภคในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม และลักษณะโครงการฯ ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ The Office of the Permanent Secretary for Interior (2017) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ถอดบทเรียนการดำเนินการ มาตรการส่งเสริมความเป็นอยู่ระดับตำบล (ตำบลละ 5 ล้านบาท) โดยพบว่า โครงการเกี่ยวกับการปรับปรุง ซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งเป็นเพียงการจ้างแรงงานในพื้นที่ระยะสั้น ขณะที่ระยะยาวจะไม่ได้ ก่อให้เกิดการสร้างงาน ส่งเสริมอาชีพ หรือสร้างรายได้เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่แต่อย่างใด

สำหรับกระบวนการ (Process) ที่ศึกษาจากประสิทธิภาพ (ระยะเวลา, ปัญหาอุปสรรค) พบว่า ประสิทธิภาพของการทำงานภาครัฐ มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการอย่างชัดเจน มีการจัดลำดับความสำคัญ ของโครงการที่พื้นที่ได้เสนอมา สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และลดความขัดแย้งในพื้นที่ มีการกำหนดแผนงานที่ชัดเจน มีการตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานดำเนินการและตรวจสอบเร่งรัด การทำงานทุกอย่างให้เป็นไปตามกรอบที่กำหนด มีการจัดทำรายงานเสนอรายงานผลการดำเนินโครงการฯ ต่อส่วนกลางได้รับรู้การเคลื่อนไหวของโครงการในแต่ละระยะและผลสำเร็จของโครงการ ซึ่งมีความสอดคล้อง กับ The Office of the Permanent Secretary for Interior (2017) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ถอดบทเรียนการ ดำเนินการมาตรการส่งเสริมความเป็นอยู่ระดับตำบล (ตำบลละ 5 ล้านบาท) เกี่ยวกับเรื่องของประสิทธิภาพ ของโครงการที่เป็นความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน ผ่านการทำประชาคมโดยชาวบ้านได้รับประโยชน์ จากโครงการอย่างแท้จริง

สำหรับผลผลิต (Product) ที่ศึกษาจากประสิทธิผลของการขับเคลื่อนโครงการตำบลละ 5 ล้านบาท พบว่า สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ทั้งในทางตรงและทางอ้อม เมื่อมีการดำเนินการดังกล่าวจะ

เกิดการขยายตัวทางธุรกิจในพื้นที่ เกิดปัจจัยการผลิตหรือการขนส่งสินค้า ซึ่งสร้างรายได้เสริมของประชาชน การสร้างการบริโภคภาคครัวเรือนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นไปตามเป้าประสงค์ของทางรัฐบาล มีการจ้างงานแรงงานในพื้นที่ คนงานมีการใช้จ่ายใช้สอยร้านค้าในพื้นที่ รายได้จะเป็น Multiplier Effect ซึ่งในส่วนนี้จะเป็แรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความพอใจสภาพคล่อง (Theory Liquidity Preference) เคนส์สรุปว่า ความต้องการในการถือเงินของบุคคล เพื่อการใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน เพื่อการใช้จ่ายในยาม และถือเงินเพื่อการเก็งกำไร โดยที่ความต้องการในการถือเงินเพื่อการใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันและความต้องการในการถือเงินจะขึ้นอยู่กับรายได้เพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ขึ้นอยู่กับรายได้ส่วนความต้องการในการถือเงินเพื่อการเก็งกำไรผผันกับอัตราดอกเบี้ยพื้นฐานแนวคิดข้างต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า

1. หากมีโครงการตำบลละ 5 ล้านบาทในอนาคต ควรผันงบประมาณไปทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเนื่องจากมีความพร้อมด้านบุคลากรบุคลากร โดยเฉพาะช่างโยธา เพราะโครงการโดยส่วนใหญ่เป็นโครงการก่อสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน หากให้ทางอำเภอเป็นผู้ดำเนินการ อาจทำให้การดำเนินการไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ และเกิดความล่าช้าได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีช่างในการออกแบบ ปร.4, ปร.5 ดูแลได้ครอบคลุมมากกว่า หรืออีกทางหนึ่งลงสู่ประชาชนโดยตรง สอดคล้องกับการศึกษาของกองวิชาการและแผนงาน The Technical Services and Planning Division, Department of Provincial Administration, Ministry of Interior (2016) ได้ทำการการศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนการบริหารจัดการตามมาตรการส่งเสริม ความเป็นอยู่ของประชาชน ตำบลละ 5 ล้านบาท ข้อ 4 โดยกรมการปกครองควรให้การสนับสนุนการดำเนินการในระดับพื้นที่อย่างเหมาะสม เพียงพอ คือ (1) โดยสนับสนุนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในระดับอำเภอให้เพียงพอ โดยอาจจัดจ้างเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติงานตามโครงการเพิ่มเติม (2) กำหนดกรอบอัตรากำลังบุคลากรที่จำเป็นเพิ่มเติม เช่น เจ้าหน้าที่ด้านการเงิน การพัสดุ ด้านช่าง เป็นต้น (3) พัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน (4) มีระบบสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน เช่น การพิจารณาบำเหน็จความชอบในการเลื่อนเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษ เป็นต้น (5) สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานให้เพียงพอ ได้แก่ ยานพาหนะ ครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์ ค่าเบี้ยเลี้ยงในการปฏิบัติงาน ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น

2. การใช้จ่ายงบประมาณควรมีการลดขั้นตอน หรือทำให้ง่ายขึ้น โดยมีการกำกับดูแลโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะจากสภาพปัจจุบันพบว่าการดำเนินการหลายขั้นตอน และมีการเบิกจ่ายเงินอย่างล่าช้า หากเป็นไปได้ขอให้มีการยกเว้นระเบียบพัสดุให้ ให้ประชาชนสามารถเบิกจ่ายได้เอง ซึ่งในส่วนนี้เงินงบประมาณจะถึงมือประชาชนมากกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ The Technical Services and Planning Division, Department of Provincial Administration, Ministry of Interior (2016) ได้ทำการการศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนการบริหารจัดการตามมาตรการส่งเสริม ความเป็นอยู่ของประชาชน ตำบลละ 5 ล้านบาท ข้อ 3 ควรมีการปรับปรุงระเบียบกฎหมายให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน เช่น (1) การมีกฎหมายพิเศษที่ให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัด/นายอำเภอเป็นการเฉพาะกิจ ในการบูรณาการส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มาทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ว่าราชการจังหวัด/นายอำเภอมีอำนาจสั่งการในการขอรับการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากหน่วยงานอื่นได้ เนื่องจากเป็นโครงการที่เป็นเรื่องสำคัญและเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล (2) มีระเบียบกฎหมายที่ใช้ในการจัดซื้อจัดจ้างเป็นการเฉพาะ โดยอาจมีการยกเว้นระเบียบการพัสดุ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน (3) ในระหว่างการดำเนินโครงการหากมีการแก้ไขรายละเอียดโครงการในส่วนที่ไม่เป็นสาระสำคัญหรือไม่กระทบกับงบประมาณ ควรมอบอำนาจให้นายอำเภอสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการได้

3. การดำเนินโครงการควรมีการดำเนินการตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ มีการกำหนดแผนงานที่ชัดเจน แต่ที่ผ่านมาเงินงบประมาณมาก่อนแล้วจึงให้พื้นที่เสนอโครงการในส่วนนี้โครงการที่เสนอไปอาจจะไม่ตรงตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่รัฐบาลกำหนด และมีการกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการควรมีความต่อเนื่อง เนื่องจากที่ผ่านมาข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐมีการโยกย้ายอยู่บ่อยครั้ง และผู้รับผิดชอบโครงการมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ The Technical Services and Planning Division, Department of Provincial Administration, Ministry of Interior (2016) ได้ทำการการศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนการบริหารจัดการตามมาตรการส่งเสริม ความเป็นอยู่ของประชาชน ตำบลละ 5 ล้านบาท ข้อ 6) รัฐบาลและกรมการปกครองควรส่งเสริม/สนับสนุนบทบาทการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการจัดทำ “แผนพัฒนาหมู่บ้าน” อย่างจริงจัง เพื่อสร้างความเข้มแข็งและให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่และปรับปรุง “แผนพัฒนาหมู่บ้าน” ให้เป็นแผนที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน เพื่อสามารถดำเนินงานได้ทันทีที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จะทำให้การดำเนินงานมีความรวดเร็ว และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

4. การกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ ควรมีการกำหนดให้ชัดเจน เช่น การซ่อมบำรุงโครงสร้างพื้นฐานที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้รับผิดชอบ เช่น วัด โรงเรียน ศาลากลางบ้าน แต่เพื่อความโปร่งใสต้องมีการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบ ควรมีคนตรวจรับงานที่ไม่ใช่คนในหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกองวิชาการและแผนงาน The Technical Services and Planning Division, Department of Provincial Administration, Ministry of Interior (2016) ได้ทำการการศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนการบริหารจัดการตามมาตรการส่งเสริม ความเป็นอยู่ของประชาชน ตำบลละ 5 ล้านบาท ข้อ 5 การติดตามประเมินผลโครงการ พบปัญหาว่า หน่วยงานส่วนกลางกำหนดแบบรายงานผลการดำเนินการหลายแบบเกิดความซ้ำซ้อนและเป็นภาระต่อผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้น หน่วยงานระดับนโยบายหรือหน่วยงานส่วนกลางต้องหารือเพื่อกำหนดรูปแบบและช่องทางการรายงานให้เป็นมาตรฐาน ไม่ซ้ำซ้อน มีระยะเวลาการรายงานที่เหมาะสม

สรุป

การวิจัยเรื่องโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจตำบลละ 5 ล้านบาทในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า โครงการมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับชุมชน โดยเน้นการสร้างงานและการกระตุ้นการบริโภคภายในครัวเรือน ผลการดำเนินโครงการพบว่าระดับรายได้ของประชาชนในพื้นที่ที่มีการลดลงในช่วงแรก แต่กลับพบว่าการบริโภคภาคครัวเรือนและการจ้างงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดีต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจระดับชุมชน นอกจากนี้ การประเมินผลยังชี้ให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่เห็นด้วยและพึงพอใจกับโครงการ เนื่องจากโครงการมีการสร้างงานในพื้นที่ ส่งผลให้มีการบริโภคและการใช้จ่ายในท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งกระตุ้นเศรษฐกิจในภาพรวมได้ดี อย่างไรก็ตาม ยังคงพบปัญหาบางประการ เช่น การขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทางด้านวิศวกรรมหรือโยธา ที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการเกี่ยวกับการก่อสร้างสาธารณูปโภค ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของโครงการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หากมีการดำเนินโครงการตำบลละ 5 ล้านบาทในอนาคต ควรผันงบประมาณไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีความพร้อมในทุกมิติทั้งในแง่ลักษณะงาน งบประมาณ บุคลากรและความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินโครงการเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.2 การใช้จ่ายงบประมาณควรมีการลดขั้นตอน หรือทำให้ง่ายขึ้น โดยมีการกำกับดูแลโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากสภาพปัจจุบันพบว่าการดำเนินการหลายขั้นตอน และมีการเบิกจ่ายเงินอย่างล่าช้า

1.3 การดำเนินโครงการควรมีการดำเนินการตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ มีการกำหนดแผนงานที่ชัดเจน แต่ที่ผ่านมาเงินงบประมาณมาก่อนแล้วจึงให้พื้นที่เสนอโครงการในส่วนนี้โครงการที่เสนอไปอาจจะไม่ตรงตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่รัฐบาลกำหนด และมีการกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการควรมีความต่อเนื่อง เนื่องจากที่ผ่านมาข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐมีการโยกย้ายหรือเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง

1.4 การกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ ควรมีการกำหนดให้ชัดเจน เช่น การซ่อมบำรุงโครงสร้างพื้นฐานที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้รับผิดชอบ เช่น วัด โรงเรียน ศาลากลางบ้าน แต่เพื่อความโปร่งใสต้องมีการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบ ควรมีคนตรวจรับงานที่ไม่ใช่คนในหมู่บ้าน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินโครงการตามมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจตำบลละ 5 ล้านบาท ในเชิงพื้นที่และงบประมาณที่มีความใกล้เคียงกัน

2.2 ควรมีการถอดบทเรียนความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการในพื้นที่เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้ สร้างการบริโภค และสร้างการจ้างงาน ที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

References

- Akakul, T. (2000). *Research Methodology in Behavioral Sciences and Social Sciences*. Ubon Ratchathani: Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat Institute.
- Chechad News. (2017, March 27). *MOI's Spokesman Clarifies that 5 Million Baht per Sub-District Complies with the State-People Collaboration Strategy as It Is Based on Local People's Needs, and Survey Results Support their Satisfaction*. Chechad Newspaper. Retrieved March 10, 2023, from https://chechadnews.blogspot.com/2017/03/5_27.html?m=0
- Department of Provincial Administration, Ministry of Interior. (2016). *Lessons Learned from Management according to Livelihood Promotion Measures of the People, 5 Million Baht per Sub-District*. Bangkok: The Technical Services and Planning Division, Department of Provincial Administration, Ministry of Interior.
- Department of Provincial Administration, Ministry of Interior. (2021). *The Implementation of the Well-Being Promotion Measures at the Sub-District Level*. Retrieved March 10, 2023, from <http://164.115.41.23/web/main.php>
- Office of the Permanent Secretary for Interior. (2017). *The Lessons Learned from the Implementation of the Well-Being Promotion Measures at the Sub-District Level*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary for Interior.
- Sinjaru, T. (2010). *Research and Statistical Data Analysis by SPSS Covering Version*. (11th ed.). Bangkok: Business R&D.
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2023). *Keynesian Economics*. Retrieved February 25, 2023, from <https://www.stou.ac.th/Schools/Sec/Services/e-Learning2/02-01.html>

TCIJ Team. (2017, March 26). *The 5 Million per Sub-District Program Used up 38 Billion Baht, Another Problem Caused by Populism*. TCIJ. Retrieved from February 25, 2023, <https://www.tcijthai.com/news/2017/3/scoop/6862>

กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข พินทุ เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธี*

Mediation Process for Criminal Cases at the Court of Appeals to Resolve Disputes, Rehabilitate, Heal, and Forgive Using Buddhist Peaceful Means

สุนทร ทิมจ้อย

Soontorn Timchoi

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: s.timchoi29@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ ภาค 6 2) บูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข พินทุ เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธี และ 3) นำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข พินทุ เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 รูปหรือคน ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านศาลและนักกฎหมาย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธีและพระพุทธศาสนา และกลุ่มนักวิชาการขององค์กรภาครัฐและเอกชน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ในศาลอุทธรณ์ภาค 6 พบว่า ยังมีได้กำหนดนโยบายในการนำคดีอาญาให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดี และขั้นตอนในการปฏิบัติงานของผู้ประนีประนอมยังไม่ชัดเจน รวมทั้งผู้ประนีประนอมยังไม่เข้าใจเป้าหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา และขาดความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เช่น ป.อ. มาตรา 56, ป.วิ.อ. มาตรา 35 และ มาตรา 39 (2) เป็นต้น 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา โดยพุทธสันติวิธี พบว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ ได้แก่ (1) เมตตาทายกรรม ช่วยเหลือกันอำนวยความสะดวกเมื่อคู่พิพาทมาเผชิญหน้ากัน (2) เมตตาจริกรรม พุดกันด้วยความรักความปรารถนาดี พุดอย่างเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (3) เมตตาโมกรรม เป็นผู้คิดดี ปรารถนาดี มีความรักความเมตตาต่อกัน (4) สาธารณโภคี อำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นด้วยความชอบธรรม (5) สีลสามัญญตา มีความประพฤติสุจริตดีงาม ประพฤติตนถูกต้องตามกฎหมายและทำนองคลองธรรม และ (6) ทิฐิสามัญญตา มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างถ่องแท้ และ 3) กระบวนการไกล่เกลี่ยพินทุสัมพันธเพื่อสันติภาพ (Peace Restorative justice) ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ (1) ให้โอกาสจำเลยและผู้เสียหายบอกเล่าความจริงที่เกิดขึ้น (2) ให้จำเลยได้รู้สึกสำนึกถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำความผิดของตน (3) จำเลยหามาตรการเยียวยา แก้ไข พินทุ ผู้เสียหาย (4) ให้จำเลยได้มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบ

*Received September 17, 2024; Revised October 1, 2024; Accepted October 8, 2024

และแก้ไขพฤติกรรม (5) สามารถสานสัมพันธ์กันต่อไปได้ และจำเลยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และ (6) ผู้เสียหายได้ให้อภัย และถอนคำร้องทุกข์-จำหน่ายคดี และรอการลงโทษ

คำสำคัญ: กระบวนการไกล่เกลี่ย; คดีอาญา; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate problems with mediation process for criminal cases at the court of appeals in region 6; 2) to integrate the mediation process for criminal cases at the court of appeals to resolve disputes, rehabilitate, heal, and forgive by using Buddhist peaceful means; and 3) to present the mediation process for criminal cases at the court of appeals to resolve disputes, rehabilitate, heal, and forgive using Buddhist peaceful means. The study used a qualitative research method. The tool employed was an interview form. The data were gathered from 26 key informants, including court specialists and legal professionals, experts on peaceful means and Buddhism, and academics from the government and private sectors.

From the study, the following results were found: 1) Problems with the mediation process for criminal cases at the court of appeals in region 6 include a lack of policy for the bringing of criminal cases into the mediation process prior to the first hearing. The working practices are likewise unclear. The mediators lack comprehension of the goals of mediating disputes in criminal cases, as well as legal knowledge pertinent to criminal cases, such as the criminal code sections 56, 35, and 39; 2) The Buddhist peaceful means contributing to the development of mediation process for criminal cases using Buddhist peaceful means refer to *Sārāṇīyadhamma* (6 states of conciliation), including (1) *Mettākāyakamma*, which refers to offering support and facilitation when the disputing parties face one another, (2) *Mettāvacīkamma*, which is loving speech grounded in impartiality and well-wishes, (3) *Mattāmanokamma*, which refers to positive thinking and spreading loving-kindness to one another, (4) *Sādhāraṇabhogitā*, which promotes equitable dispute resolution, (5) *Sīlasāmaññatā*, which refers to honest and proper behavior according to the laws and ethics, and (6) *Diṭṭhisāmaññatā*, which refers to having knowledge and understanding in mediation process; and 3) The mediation process for restorative justice for peace is divided into six parts: (1) giving the defendant and the victim the opportunity to tell the truth about what happened, (2) letting the defendant realize the consequences of his/her wrongdoings, (3) allowing the defendant find measures to resolve, heal, and rehabilitate the victim, (4) giving the defendant a chance to take responsibility and change the way he or she behaves, (5) encouraging both sides to maintain their friendship and the defendant to refrain from committing any future offenses, and (6) encouraging the victim to forgive, withdraw the complaint, and dispose the case.

Keywords: Mediation Process; Criminal Cases; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมนิยมอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน หมู่บ้าน การอยู่ร่วมกันย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อันเป็นสาเหตุให้เกิดความความขัดแย้งระหว่างบุคคล หลังจากนั้นจะสร้างความขัดแย้งเพิ่มขึ้นระหว่างกลุ่มบุคคล หรือระหว่างประเทศ และนานาชาติต่อไป ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวบางฝ่ายอาจใช้อำนาจ สิทธิตามกฎหมาย ความรุนแรงหรือกำลังในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ย่อมก่อให้เกิดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ ชีวิตทรัพย์สิน แม้ฝ่ายที่ชนะหรือฝ่ายแพ้ก็ต้องสูญเสียด้วยกันทั้งสิ้น เช่น การเกิดสงครามระหว่างประเทศ หรือสงครามโลก ประเทศต่าง ๆ ที่เข้าร่วมสงครามย่อมได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงดังกล่าวด้วย ดังนั้นสังคมใดที่มีความขัดแย้งหรือความรุนแรงแล้วใช้กำลังในแก้ปัญหาไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งหรือความรุนแรงได้ การแก้ไขความขัดแย้งและความรุนแรงจึงต้องใช้หลักสันติวิธีเพื่อให้เกิดสันติภาพในสังคมได้ ซึ่งความขัดแย้งหรือความรุนแรงในทางกฎหมาย เช่น การทำร้ายร่างกาย การลักทรัพย์ การลักขโมยทรัพย์ จำเลยหรือผู้กระทำความผิดดังกล่าวย่อมมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295, 334 และ 352 รัฐหรือสังคมอาจใช้สิทธิตามกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลย เพื่อให้จำเลยได้รับโทษจำคุกตามกฎหมาย จึงต้องมีหน่วยงานของรัฐ เช่น เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล กรมบังคับคดี กรมราชทัณฑ์ รวมทั้งทนายความ อันเป็นกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางหลัก เมื่อศาลชั้นต้นพิจารณาพยานหลักฐานในคดีอาญาตามกฎหมายแล้ว ถ้าพยานหลักฐานโจทก์รับฟังได้ โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้อง ศาลชั้นต้นย่อมใช้ดุลยพินิจพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยให้เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี และให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายอีกด้วย แต่ในทางปฏิบัติเมื่อจำเลยถูกจำคุกแล้ว จำเลยย่อมเพิกเฉยไม่ชำระเงินค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อนไม่ได้รับการเยียวยา จำเลยถูกคุมขังในเรือนจำโดยไม่จำเป็น ทำให้มีคนอยู่ในเรือนจำจำนวนมาก เรือนจำไม่สามารถบริหารจัดการให้จำเลยกลับตัวเป็นพลเมืองดีกลับคืนสู่สังคมได้ และเป็นเหตุให้สังคมโดยรวมจะมั่นใจได้อย่างไรว่าเมื่อจำเลยพ้นโทษกลับคืนสู่สังคมจะมีความสงบสุขในสังคมได้ หรือมีวิธีการอื่นที่จะสามารถแก้ไขปัญหาของผู้เสียหาย จำเลย และสังคมได้ดีกว่าการลงโทษจำคุกตามกฎหมาย

การดำเนินกระบวนการพิจารณาการตามประมวลกฎหมายวิธีความอาญาดังกล่าว จะสามารถนำตัวจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย มาลงโทษจำคุกเพื่อป้องกันมิให้จำเลยมากระทำความผิดอีกตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาที่มุ่งคุ้มครองสังคมให้เกิดความสงบสุขตามแนวคิดของกฎหมาย หากจำเลยหรือผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ในคดีดังกล่าว ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลชั้นต้นสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์เพื่อให้ศาลอุทธรณ์ตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษาดังกล่าวว่าถูกต้องตามกฎหมายและการลงโทษจำเลยเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดีหรือไม่ ถ้าศาลอุทธรณ์พิจารณาอุทธรณ์ของคู่ความแล้ว เห็นว่าการลงโทษจำคุกจำเลยดังกล่าวไม่ได้ทำให้สังคมเกิดความสงบสุข แต่กลับทำให้สังคมเกิดความวุ่นวายสับสนไม่อยู่ในความสงบ และที่จำเลยถูกจำคุกนั้นเป็นการเพิ่มผู้ถูกจำคุกเกินความจำเป็น และผู้เสียหายย่อมไม่ได้รับการเยียวยาทางด้านจิตใจ หรือทรัพย์สินจากรัฐหรือสังคม หรือจำเลยย่อมทำให้ผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อน และภายหลังจากที่จำเลยพ้นโทษแล้วจำเลยไม่สามารถหวนเข้าสู่สังคมอย่างปกติมีความสุขได้ เพราะสังคมจะตราหน้าจำเลยว่าเป็นคนชั่วและไม่ให้โอกาสจำเลยเข้าสู่สังคมได้ สังคมต้องสูญเสียคนดีไป 1 คนอย่างน่าเสียดาย การที่ศาลชั้นต้นลงโทษจำคุกจำเลยโดยไม่ให้จำเลยมีโอกาสแก้ไข ฟ้นฟู เยียวยา การกระทำความผิดของตน และผู้เสียหาย รวมทั้งสังคมไม่ยอมให้อภัยแก่จำเลยเป็นเหตุให้จำเลยถูกจำคุกและถูตราหน้าว่าเป็นคนชั่ว เมื่อถูกปล่อยตัวพ้นโทษจำคุกแล้วยากที่จำเลยจะหวนเข้าสู่สังคมอย่างปกติสุข อันเป็นการสูญเสียบุคคลดังกล่าวจากสังคมและเป็นภาระของสังคมต่อไป

ดังนั้น เมื่อคู่ความอุทธรณ์คดีดังกล่าวแล้ว ศาลอุทธรณ์อาจใช้ดุลพินิจรอการลงโทษจำคุกจำเลยได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 โดยให้ออกาสจำเลยแก้ไข ฟื้นฟู เยียวยาการกระทำความผิดของตน ด้วยการชำระเงินค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายอันเป็นบรรเทาความเสียหาย และรู้สำนึกในการกระทำความผิดของตน รวมทั้งจำเลยต้องการให้ผู้เสียหายและสังคมให้อภัยแก่จำเลย และให้ออกาสจำเลยกลับตัวเป็นพลเมืองดี หวนคืนสู่สังคมอย่างเดิมโดยไม่ต้องถูกจำคุก และจำเลยจะไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก องค์คณะผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์จำนวน 3 คน ที่จะพิพากษารอการลงโทษจำคุกให้แก่จำเลยต้องการที่จะได้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงและพฤติการณ์รวมทั้งแนวทางดังกล่าวว่าเป็นวิธีการที่ถูกต้องตามหลักกฎหมายอาญาที่จะคุ้มครองสังคมให้มีความสงบสุขเกิดสันติภาพขึ้นในสังคม และจำเลยรู้สำนึกในการกระทำความผิด และต้องการได้ออกาสกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดี ผู้เสียหายและสังคมยอมให้อภัยจำเลย โดยการให้ออกาสจำเลย ผู้เสียหาย และสังคมมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว ซึ่งเรียกว่ากระบวนการ โกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข ฟื้นฟู เยียวยา ให้อภัยแก่กันจึงเป็นแนวทางที่สำคัญ

กระบวนการโกล่เกลี่ยคดีอาญาดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของประธานศาลฎีกา ปี 2565 คือ รักศาล ร่วมใจ รับผิดชอบต่อประชาชน (Luengprasert, 2022) แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565-2568 ยุทธศาสตร์ T เชื่อมมั่นศรัทธาการอำนวยความยุติธรรม (Trusted Justice) ประเด็นยุทธศาสตร์ เรื่องการส่งเสริมพัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางเลือก แนวทางการดำเนินการ พัฒนาระบบการโกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลยุติธรรมในทุกชั้นศาลให้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์กระบวนการโกล่เกลี่ยคดีอาญาชั้นศาลอุทธรณ์ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาบูรณาการกับการพิจารณาคดีอาญาของศาลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 คือการพิพากษารอการลงโทษให้ออกาสจำเลยกลับตัวเป็นพลเมืองดี โดยพิจารณาว่าจำเลยรู้สำนึกในการกระทำความผิด และการบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและผู้เสียหายพอใจ ไม่ติดใจเอาความแก่จำเลยอันเป็นการให้อภัยจำเลย

หลักการดังกล่าวเป็นหลักกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ตรากฎหมาย ป.อ. ม. 56 และ ป.วิ.อ. มาตรา 35, 39(2) ออกมารองรับเพื่อให้ฝ่ายตุลาการได้พิจารณาหลักการด้านมโนธรรม ศีลธรรมเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยาอย่างรอบด้าน แล้วให้ออกาสจำเลยกลับตัวเป็นพลเมืองดีโดยไม่ต้องนำจำเลยเข้าไปคุมขัง อันเป็นการสอดคล้องกับหลักธรรมของพุทธศาสนา คือ อริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค พรหมวิหาร 4 หลักการพิจารณาคดีของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางหลักยังไม่มีหลักการ กระบวนการ หรือบุคลากร และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนที่จะได้ข้อมูลดังกล่าว เพราะการพิจารณาคดีของศาลมุ่งเน้นที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้องหรือไม่ หากจำเลยไม่มีความผิดศาลย่อมพิพากษายกฟ้อง หรือแม้จำเลยจะมีความผิดแต่ตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ร้ายแรงนัก ศาลสามารถพิพากษารอการลงโทษให้แก่จำเลยได้ อันแสดงว่าการพิจารณาคดีของศาลมุ่งเน้นที่จะช่วยเหลือจำเลยเพียงฝ่ายเดียว โดยมีได้พิจารณาช่วยเหลือฝ่ายผู้เสียหายเลย ผู้เสียหายมีสถานะเป็นเพียงพยานปากหนึ่งเท่านั้น (Sermasilatham, 2021)

ส่วนหลักการของกระบวนการโกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรม ที่เป็นเครื่องมือสำหรับประชาชน จำเลย ผู้เสียหาย ทนายความ ตำรวจ อัยการ และศาลจะได้นำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายและให้ออกาสผู้เสียหายแสดงความรู้สึก ผลกระทบ ความเห็นอกเห็นใจ และการเยียวยาจากจำเลย อันเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญต่อผู้เสียหาย ส่วนจำเลยเป็นเพียงผู้ที่รู้สำนึกในการกระทำความผิด และแสดงความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มาตรการต่าง ๆ ทำเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมให้มากที่สุด โดยต้องการโอกาสและการให้อภัยจากผู้เสียหาย สังคมให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี และหวนคืนเข้าสู่สังคมอย่างปกติ ดังนั้น การใช้กระบวนการโกล่เกลี่ย

คดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ จึงมีความสำคัญที่ผู้วิจัยจะทำวิจัยเรื่อง กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข พินพู่ เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธี เป็นกระบวนการที่มุ่งคุ้มครองผู้เสียหาย เพื่อเป็นการถ่วงดุลกับกระบวนการพิจารณาตัดสินคดีอาญาของศาล การนำกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญามารับข้อพิพาทยังมีจำนวนไม่มากนักเพราะยังไม่มีว่ากระบวนการพิจารณาตัดสินคดีอาญาประเภทใดบ้างที่สมควรจะนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ และต้องมีการอธิบายให้คู่ความได้ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมายเกี่ยวกับคดีของคู่ความดังกล่าวว่า จำเลยจะมีสิทธิอะไรบ้าง และผู้เสียหายมีสิทธิที่จะพูดคุยกับจำเลยที่รู้สำนึกและเยียวยาความเสียหายได้อย่างไร และผลของการไกล่เกลี่ยดังกล่าวศาลอุทธรณ์สามารถนำไปประกอบดุลยพินิจประกอบการลงโทษจำเลยได้ หรืออาจมีคำสั่งจำหน่ายคดีดังกล่าวได้ ดังนั้นการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์จึงมีความสำคัญที่ผู้วิจัยจะได้ทำการวิจัยเพื่อนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายและสังคม รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) ศึกษาสภาพปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ ภาค 6
- 2) บูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข พินพู่ เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธี
- 3) นำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข พินพู่ เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยนี้มุ่งเน้นเสนอเดินตามกรอบของ Peace Research Model เป็น Action Research ด้วยการค้นหาปัญหาการวิจัย มีทฤษฎีมาเป็นกรอบแนวทางเครื่องมือในการวิจัย นำเสนอหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการนำไปพัฒนาผ่านการบูรณาการ สร้างการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย ทำให้ส่งผลกระทบได้ องค์ความรู้ใหม่ นำไปสู่คำตอบตามประเด็นปัญหา เป็นการศึกษาผ่านสถิติพื้นฐาน 4 โมเดล ซึ่งเป็นหลักธรรมหลัก มีวิธีวิจัย 4 ในทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วย 1) ทุกข์ ชั้นวิเคราะห์ ปัญหา 2) สมุทัย ชั้นวิเคราะห์ สาเหตุของปัญหาการวิจัย 3) นิโรธ ชั้นจัดวางเป้าหมายของการวิจัย และ 4) มรรค ชั้นหากลยุทธ์เครื่องมือ นำไปสู่การพัฒนาพัฒนากลุ่มเป้าหมาย และเครื่องมือในการแก้ปัญหาผ่านกระบวนการที่เหมาะสม โดยนำไปพัฒนากับกลุ่มเป้าหมายเป็นการวิจัยโดยการลงมือปฏิบัติ เพื่อค้นหาความรู้ และสร้างนวัตกรรม โดยผลงานวิจัยสามารถนำไปเผยแพร่ และขยายผลในวงกว้างได้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารงานวิจัยและแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยทำการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาชั้นอุทธรณ์ตามศาสตร์สมัยใหม่ และตามหลักพระพุทธศาสนา ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และพระไตรปิฎกฉบับสากล พ.ศ. 2561 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ หนังสือ ข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ในประเทศ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดตามสถาบันการศึกษา อินเทอร์เน็ต และจากนิตยสารต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ตีความอธิบาย บูรณาการ สังเคราะห์ เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาชั้นอุทธรณ์โดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลหรือหาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารศาล ผู้ประนีประนอม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์ทั้งแบบ

ตัวต่อตัว และแบบกลุ่ม ทั้งแบบออนไลน์โดยใช้โทรไลน์กรุป และแบบออนไลน์ การเก็บข้อมูลจะใช้การจดบันทึกภาคสนาม (Field Note) แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์หาประเด็นปัญหา และความจำเป็น

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ 1) เชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งหมด 26 ท่าน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านศาลและนักกฎหมาย จำนวน 16 คน 2) ด้านสันติวิธีและพระพุทธศาสนา จำนวน 6 รูปหรือคน และ 3) กลุ่มนักวิชาการภาครัฐและเอกชน จำนวน 4 คน

ขั้นตอนที่ 4 สร้างกระบวนการใกล้เคียงในคดีอาญาชั้นอุทธรณ์ เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารปฐมภูมิ เอกสารทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์พร้อมกับการบูรณาการข้อมูลความรู้เข้าด้วยกันออกมาเป็นกระบวนการใกล้เคียงในคดีอาญาชั้นอุทธรณ์ โดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 5 ทดสอบกระบวนการกับผู้ประนีประนอม แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงกระบวนการ จากนั้นนำกระบวนการใกล้เคียงในคดีอาญาชั้นอุทธรณ์โดยพุทธสันติวิธี ไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิรับรองกระบวนการ นำคำแนะนำที่ได้ไปปรับปรุงให้กระบวนการมีความถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการพัฒนาพื้นที่เป้าหมาย นำกระบวนการที่ผ่านการรับรองแล้ว นำไปอบรมผู้ประนีประนอมของศาลอุทธรณ์ภาค 6 จำนวน 5 ท่าน จำนวน 8 ชั่วโมง ระหว่างการอบรมผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการประเมินผลพร้อมทั้งติดตามผลต่อจากนั้นอีก 1 เดือน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำผลที่จากการพัฒนากลุ่มเป้าหมายมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อเข้าสู่การทำประชาพิจารณ์ก่อนนำเสนอสู่สาธารณะ เมื่อได้รับการตรวจสอบและแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยทำการแก้ไข จากนั้นได้นำเสนอกระบวนการใกล้เคียงในคดีอาญาชั้นอุทธรณ์ โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอุทธรณ์ภาค 6 และเพื่อการเผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาของกระบวนการใกล้เคียงคดีอาญาในศาลอุทธรณ์ ภาค 6 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของกระบวนการใกล้เคียงคดีอาญาในศาลอุทธรณ์ ภาค 6 เกิดจากผู้ประนีประนอมบางส่วนยังไม่เข้าใจข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องในการใกล้เคียงคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ รวมถึงความชำนาญและความเข้าใจถึง หลักการ แนวคิด ทฤษฎี จุดประสงค์ และองค์ประกอบของการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียง ยังไม่ชัดเจน ดังนั้น ก่อนเข้าทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอม ควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการใกล้เคียงคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ ก่อนลงมือปฏิบัติการใกล้เคียง

วัตถุประสงค์ที่ 2 บูรณาการกระบวนการใกล้เคียงคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาทแก้ไข ฟ้นฟู เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธี ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมที่เอื้อต่อกระบวนการใกล้เคียงในคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาทแก้ไข ฟ้นฟู เยียวยา ให้อภัย คือ หลักสารณียธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับกระบวนการใกล้เคียงในคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาทแก้ไข ฟ้นฟู เยียวยา ให้อภัย ได้แก่ 1) เมตตาภาวกรรม ช่วยเหลือกันอำนวยความสะดวก คู่พิพาทสามารถทำการใกล้เคียงที่บ้านหรือที่ใดก็ได้ตามที่คู่พิพาทสะดวก ทำให้คู่พิพาทสามารถใกล้เคียงในเวลาใดก็ได้ตามที่คู่พิพาทต้องการ โดยไม่ต้องคำนึงว่าคู่พิพาทมีเวลาว่างในการที่จะมาเผชิญหน้ากัน เพียงแค่ทั้งสองฝ่ายมีเวลาตรงกันอยู่ที่ไหนก็สามารถใกล้เคียงได้ 2) เมตตาจริกรรม เน้นการพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดกันด้วยความรักความปรารถนาดี พูดอย่างเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รู้จักการพูดให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และรับฟังความทุกข์ของคู่พิพาทหรือปัญหาต่าง ๆ ควรพูดแนะนำแต่สิ่งที่ดีให้กับคู่พิพาททั้งสองฝ่ายทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตาโมกกรรม ผู้เจรจาใกล้เคียงต้องเป็นผู้คิดดี ปรารถนาดี มีความรักความเมตตาต่อกัน คิดทำแต่สิ่งที่เป็น

ประโยชน์แก่กัน คิดพิจารณาวินิจฉัยคิดวางแผนต่าง ๆ โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันของคู่พิพาท ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีใจเป็นกลางทั้งต่อหน้าและลับหลัง 4) สาธารณโกศล ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยทำหน้าที่ สนับสนุนอำนวยความสะดวก และส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นด้วยความชอบธรรม 5) สีส-สามัญญตา ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยต้องมีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ปฏิบัติตาม กฎระเบียบ ข้อบังคับของสังคมที่ตนเองอยู่ร่วม เป็นผู้รับผิดชอบรักษาระบบการไกล่เกลี่ยให้ดำเนินต่อไป ด้วยดี โดยจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นกลาง ปราศจากอคติ ประพฤติตนถูกต้อง ตามกฎหมายและทำนองคลองธรรม และ 6) ทิฐิสามัญญตา ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยต้องช่วยเหลือสนับสนุน การเจรจา มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างถ่องแท้ และมีความพร้อมที่จะ เสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังนั้น หลักสาราณียธรรม 6 จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมและเอื้อต่อ กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข ฟ้นฟู เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธีนี้ อย่างเหมาะสมตรงตามเจตนารมณ์ของกระบวนการนี้

วัตถุประสงค์ที่ 3 กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข ฟ้นฟู เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข ฟ้นฟู เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธี โดยการนำเอาหลักสาราณียธรรมเข้ามา ประยุกต์ใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยความมีเมตตาเป็นที่ตั้ง มีใจที่จะช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความ ตั้งมั่นที่จะสร้างความสงบเกิดสันติระหว่างคู่พิพาทให้เกิดขึ้น ซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาล อุทธรณ์ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

1. Preparation ขั้นตอนการเตรียมการ (ต้นน้ำ) คือ ขั้นตอนเตรียมการก่อนเข้าสู่กระบวนการ ไกล่เกลี่ย ซึ่งแบ่งรายละเอียดออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

1.1 ศาลอุทธรณ์หรือศาลชั้นต้น (กรณีดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยศาลชั้นต้นต้องมีการคัดกรอง คดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในศาลอุทธรณ์ ต้องเป็นคัดกรองคดีอาญาดังต่อไปนี้ ถ้าคดีมีอัตราโทษสูง เกินไม่อาจนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ และแจ้งศาลชั้นต้นว่า คดีดังต่อไปนี้ให้นำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ ได้แก่ คดีความผิดอันยอมความได้ คดีความผิดอันยอมความไม่ได้ มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี และคดี ความผิดอาญาอันยอมความไม่ได้ที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี

1.2 ศูนย์ไกล่เกลี่ยในศาลอุทธรณ์ ดำเนินการคุ้มครองสิทธิของคู่ความ และประเมินพฤติการณ์ของ คู่ความและลักษณะคดีว่ามีเหตุสมควรจะดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือไม่ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนไกล่เกลี่ย

ศูนย์ไกล่เกลี่ยในศาลชั้นต้น เมื่อจำเลยยื่นอุทธรณ์ต้องแสดงตัวต่อศาลให้งานอุทธรณ์แจ้งศูนย์ ไกล่เกลี่ยดำเนินการคุ้มครองสิทธิแก่จำเลยก่อน

คณะกรรมการจะประเมินคดีก่อนว่า คดีดังกล่าวควรนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือไม่ หากเห็นว่า คดีนั้นไม่สมควรนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยให้ส่งสำนวนคืน มติไม่เป็นเอกฉันท์ ให้ผู้บริหาร ชี้ขาดและถึงที่สุด

1.3 การตั้งสำนวนไกล่เกลี่ยคดีอาญาศาลอุทธรณ์

(1) เมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายประสงค์เข้าไกล่เกลี่ย เจ้าหน้าที่หรือนิติกรประจำศูนย์ไกล่เกลี่ย ตั้งสำนวนไกล่เกลี่ย

(2) ให้ผู้ประเมินคดีแจ้งวันนัดให้เจ้าหน้าที่หรือนิติกรประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยทราบ เพื่อจัดเตรียมสถานที่และแต่งตั้งผู้ประนีประนอมต่อไป

2. In Process ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย (กลางน้ำ) คือ ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ซึ่งแบ่ง รายละเอียดออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

2.1 การเริ่มไกล่เกลี่ยในห้องไกล่เกลี่ยพร้อมคู่ความ การเปิดการประชุมไกล่เกลี่ย การแนะนำตัว การอธิบายหน้าที่ของผู้ประนีประนอม 1 หรือ 2 คน ว่าเป็นคนกลาง ช่วยคู่ความให้ตกลงกัน กระบวนการเป็นเรื่องความสมัครใจไม่ใช่เป็นมาตรการบังคับ และเป็นความลับ ต้องวางกฎกติกาเบื้องต้น การสวดมนต์ การนั่งสมาธิ สร้างสันติภายในของผู้ประนีประนอม คู่ความ และเมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือการรู้สึกความผิด และพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น หรือเหตุอันอันควรปรานีแล้ว ศาลจะพิพากษาว่า ผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ ไม่ว่าจะเป็นโทษจำคุกหรือปรับ อย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่าง เพื่อให้โอกาสกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนดแต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้

2.2 ให้ฝ่ายจำเลย รวมทั้งผู้ใกล้ชิด แสดงความความเห็นในคดีและเรื่องจำเลยรู้สำนึกอย่างไร จำเลยมีส่วนรับผิดชอบค่าเสียหายด้านทรัพย์สิน จิตใจต่อผู้เสียหาย และสังคมอย่างไร

2.3 ให้ฝ่ายผู้เสียหาย รวมทั้งผู้ใกล้ชิด แสดงความความเห็นในคดี และความต้องการของฝ่ายตน

2.4 ประชุมทีละฝ่ายเพื่อให้ผู้ไกล่เกลี่ยประเมิน และค้นหาความต้องการที่แท้จริง ผู้ประนีประนอมอยู่กับผู้เสียหาย 1 คน และจำเลย 1 คน ดำเนินไปพร้อมกัน จากนั้นผู้ประนีประนอมมาปรึกษากัน นำข้อเท็จจริงที่ได้มาประชุมร่วมกัน

2.5 การสรุปผล แนวทางปฏิบัติ การแก้ไข ฟื้นฟู เยียวยา ให้อภัย การผ่อนชำระเงิน เป็นต้น ทำบันทึกข้อตกลงตาม ป.อ. มาตรา 56, ป.วิ.อ. มาตรา 35

3. Court Order ขั้นตอนหลังการไกล่เกลี่ย (ปลายน้ำ) คือขั้นตอนหลังกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งแบ่งรายละเอียดออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้

3.1 การเสนอบันทึกข้อตกลงพฤติการณ์แห่งคดี คุณสมบัติของจำเลยตาม ป.อ. มาตรา 56 การให้อภัย ไม่ติดใจเอาความเพื่อเสนอศาล และการสืบเสาะข้อเท็จจริงของจำเลย เป็นข้อเท็จจริงประกอบดุลพินิจลงโทษจำเลยในสำนวนต่อองค์คณะผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

3.2 ผู้ประนีประนอมติดตามผลการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ความต้องการ ความรู้สึก และผลการปฏิบัติตามข้อตกลงของจำเลยต่อผู้เสียหาย

3.3 ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษารอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษ หรือจำหน่ายคดี ตามความประสงค์ของคู่ความ เพื่อให้โอกาสจำเลยกลับตัวเป็นพลเมืองดี ผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ที่ดีกับจำเลย มีความสามัคคีต่อกัน ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา สังคมได้คนดีคืนสู่สังคมแทนการนำจำเลยเข้าคุกซึ่งทำให้เสียคนดีไปหนึ่งคนและเป็นภาระแก่ชุมชนหลังจากจำเลยพ้นการจำคุกแล้วด้วย ผลดีจากการไกล่เกลี่ยดังกล่าวทำให้เป็นผลดีต่อประชาชนทุกฝ่าย และคู่พิพาทด้วย คู่พิพาทและญาติพี่น้องสามารถกลับมาสู่สังคมอย่างปกติสุข ทำให้สังคมโดยรวมได้รับสันติ และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) เพื่อให้ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษารอการลงโทษตาม ป.อ. มาตรา 56 หรือจำหน่ายคดีตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 35 เมื่อผู้เสียหายถอนฟ้องหรือถอนคำร้องทุกข์

3.4 แจ้งคำพิพากษาให้ผู้ประนีประนอม และผู้เสียหายทราบ โดยศูนย์ไกล่เกลี่ย

หลังจากที่ศาลอุทธรณ์ภาค 6 ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามขั้นตอนดังกล่าวครบถ้วนแล้ว จึงต้องแจ้งคำพิพากษาให้ผู้ประนีประนอมและผู้เสียหายทราบ

ซึ่งในกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ย จึงต้องให้ชักนำเข้าสู่ Restoration คือ การให้อภัย การรู้สึกสำนึก, แก้ไข ฟื้นฟู เยียวยา, ความรับผิดชอบ, การสานสัมพันธ์กัน และการให้อภัย ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1) Opportunity ให้โอกาสจำเลยและผู้เสียหายได้มีโอกาสพูดคุยบอกเล่าการกระทำที่เกิดขึ้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ส่งผลต่อผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายได้มีโอกาส ได้บอกเล่าความจริงที่เกิดขึ้นแก่กันและกัน ทั้งสองฝ่าย

2) Remorse ให้โอกาสจำเลยและผู้เสียหายได้มีโอกาสพูดคุยบอกเล่าการกระทำที่เกิดขึ้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ส่งผลต่อผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายได้มีโอกาส ได้บอกเล่าความจริงที่เกิดขึ้นแก่กันและกัน ทั้งสองฝ่าย

3) Healing Solution จำเลยหามาตรการเยียวยา แก่ใจ ฟ้นฟู ผู้เสียหาย ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลต่อผู้เสียหาย เมื่อผู้เสียหายได้รับการชดเชย แก่ใจ ฟ้นฟู เยียวยา ผู้เสียหายก็รู้สึกดีขึ้น ซึ่งอย่างน้อยได้ช่วยบรรเทาทุกข์ และบรรเทาความเดือดร้อนให้เบาลง ผู้เสียหายไม่รู้สึกรู้ว่าถูกทอดทิ้ง และไม่ต้องได้รับความทุกข์แต่เพียงฝ่ายเดียว รวมทั้งผู้กระทำความผิดก็รู้สึกดีว่ากระบวนการนี้ให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้ปรับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อให้แก่ใจต่อผู้ได้รับความเดือดร้อน เสียหาย ของผลการกระทำของตนเอง

4) Responsibility ให้จำเลยมีโอกาสแสดงความรับผิดชอบและแก้ไขพฤติกรรม ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลต่อจำเลย เพราะผู้กระทำความผิดได้รับโอกาสให้แสดงความรับผิดชอบในการชดเชย แก่ใจ ฟ้นฟู เยียวยา ต่อผู้เสียหาย และการที่ผู้เสียหายได้รับการชดเชย แก่ใจ เยียวยา เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อน และบรรเทาทุกข์ให้กับผู้เสียหายไม่มากนักน้อย ทำให้ผู้เสียหายรู้สึกดีต่อกระบวนการนี้ และรู้สึกดีต่อจำเลยด้วยเช่นกัน รวมทั้งจำเลยหรือผู้กระทำความผิดมีโอกาสแก้ไขพฤติกรรมของตนเองด้วย

5) Relationship สามารถสานสัมพันธ์กันต่อไปได้ และจำเลยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการที่ผู้เสียหายและจำเลยได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลเรื่องราวและความรู้สึกของแต่ละฝ่ายที่เกิดขึ้น อันเป็นผลจากการกระทำความผิดอาญานี้ จะมีส่วนช่วยให้แต่ละฝ่ายรู้จักตัวตนของกันและกันมากขึ้น กระบวนการไกล่เกลี่ยนี้จะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายสามารถสานสัมพันธ์กันต่อไปได้ และผู้กระทำความผิดก็ไม่คิดหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

6) Forgiveness ผู้เสียหายให้อภัย และยินดีถอนคำฟ้อง/คำร้องทุกข์ และจำหน่ายคดีหลักการ และกระบวนการนี้จะประสบความสำเร็จได้ ต้องเริ่มจากการมีผู้ประนีประนอมที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการดังกล่าวนี้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอุทธรณ์ภาค 6 ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ได้องค์ความรู้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ **P = Peaceful Means** ประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธี โดยนำหลักสาราณียธรรม 6 มาเป็นแนวทางสำหรับการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ **R = Restoration** ได้แก่ การให้โอกาส, การรู้สึกสำนึก, แก่ใจ เยียวยา, ความรับผิดชอบ, การสานสัมพันธ์กัน และการให้อภัย และ **J = Justice** คือ ขั้นตอน กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาชั้นอุทธรณ์ ดังแผนภาพที่ 1

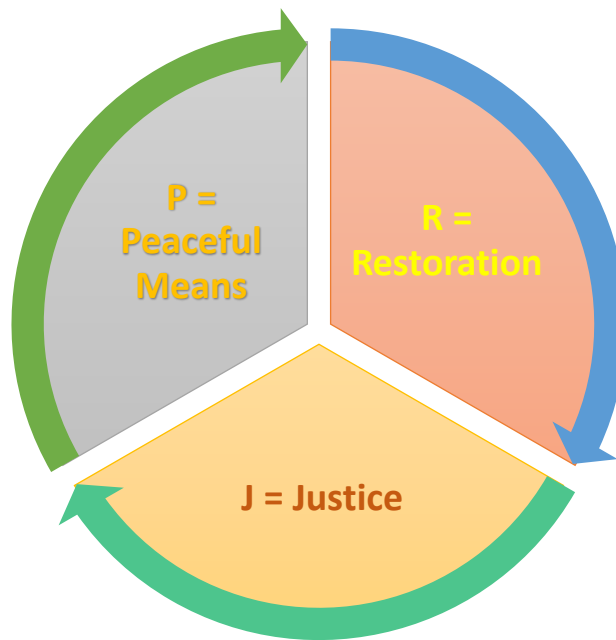

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากแผนภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า กระบวนการใกล้เคียงคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอุทธรณ์ภาค 6 ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

P = Peaceful Means ได้แก่ หลักสารณียธรรม 6 ประการ

- 1) เมตตากายกรรม ช่วยเหลือกันอำนวยความสะดวกแก่คู่พิพาท
- 2) เมตตาวจีกรรม เน้นการพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดกันด้วยความรักความปรารถนาดี
- 3) เมตตามโนกรรม ปรารถนาดี คิดทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน
- 4) สาธารณโภคี ส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นด้วยความชอบธรรม
- 5) สีสลสามัญญตา ซื่อสัตย์สุจริต เป็นกลาง ประพฤติตนถูกต้องตามกฎหมายและทำนองคลองธรรม
- 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทอย่างถ่องแท้

R = Restoration การให้ออกาส, การรู้สึกสำนึก, แก้ไข เยียวยา, ความรับผิดชอบ, การสานสัมพันธ์กัน และการให้อภัย ได้แก่

- 1) Opportunity ให้ออกาสจำเลยและผู้เสียหายได้มีโอกาสพูดคุยบอกเล่าการกระทำที่เกิดขึ้น
- 2) Remorse ให้ออกาสจำเลยและผู้เสียหายได้มีโอกาสทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งสองฝ่าย
- 3) Healing Solution จำเลยหามาตรการเยียวยา แก้ไข พ้นฟู ผู้เสียหาย
- 4) Responsibility ให้จำเลยมีโอกาสดูแลความรับผิดชอบและแก้ไขพฤติกรรม
- 5) Relationship สามารถสานสัมพันธ์กันต่อไปได้ และจำเลยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ
- 6) Forgiveness ผู้เสียหายให้อภัย และยินดีถอนคำฟ้อง/คำร้องทุกข์

J = Justice กระบวนการใกล้เคียงคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์

- 1) Preparation ขั้นตอนการเตรียมการ (ต้นน้ำ) คือ คณะกรรมการจะประเมินคดีก่อนว่า คดีดังกล่าวควรนำเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงหรือไม่ หากเห็นว่าคดีนั้นไม่สมควรนำเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงให้ส่งสำนวนคืน มติไม่เป็นเอกฉันท์ ให้ผู้บริหารชี้ขาดและถึงที่สุด

2) In Process ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย (กลางน้ำ) คือ ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ให้ฝ่ายจำเลย รวมทั้งผู้ใกล้ชิด แสดงความความเห็นในคดีและเรื่องจำเลยรู้นึกอย่างไร จำเลยมีส่วนรับผิดชอบค่าเสียหายด้านทรัพย์สิน จิตใจต่อผู้เสียหาย และสังคมอย่างไร และให้ฝ่ายผู้เสียหาย รวมทั้งผู้ใกล้ชิด แสดงความความเห็นในคดี และความต้องการของฝ่ายตน จากนั้นผู้ประนีประนอมมาปรึกษากัน นำข้อเท็จจริงที่ได้มาประชุมร่วมกัน แล้วสรุปผล แนวทางปฏิบัติ การแก้ไข ฟื้นฟู เยียวยา ให้อภัย การผ่อนชำระเงิน เป็นต้น ทำบันทึกข้อตกลงตาม ป. อ. มาตรา 56, ป. วิ. อ. มาตรา 35

3) Court Order ขั้นตอนหลังการไกล่เกลี่ย (ปลายน้ำ) คือ ขั้นตอนหลังกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยเสนอบันทึกข้อตกลงพฤติการณ์แห่งคดี ข้อเท็จจริงประกอบดุลพินิจลงโทษจำเลยในสำนวนต่อองค์คณะผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ผู้ประนีประนอมติดตามผลการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ความต้องการ ความรู้สึก และผลการปฏิบัติตามข้อตกลงของจำเลยต่อผู้เสียหาย เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษารอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษ หรือจำคุกคดี ตามความประสงค์ของคู่ความ เพื่อให้โอกาสจำเลยกลับตัวเป็นพลเมืองดี ผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ที่ดีกับจำเลย มีความสามัคคีต่อกัน ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา หลังจากศาลอุทธรณ์ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามขั้นตอนดังกล่าวครบถ้วนแล้ว จึงต้องแจ้งคำพิพากษาให้ผู้ประนีประนอมและผู้เสียหายทราบ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ไม่ได้กำหนดระเบียบนโยบาย แนวปฏิบัติ นำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้อย่างชัดเจน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากว่า ศาลอุทธรณ์ภาค 6 ยังไม่ได้กำหนดระเบียบ นโยบาย แนวปฏิบัติ นำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้ ซึ่งที่ผ่านมาคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ นำเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ย ซึ่งในกระบวนการไกล่เกลี่ยยังเป็นความประสงค์ของคู่ความด้วย ซึ่งหากกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ได้กำหนดระเบียบ นโยบาย แนวปฏิบัติ นำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้อย่างชัดเจน จะทำให้เกิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยมีคนกลางทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการประชุมและช่วยเหลือให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสพูดถึงความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับ Tajai (2016) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาอุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทชั้นศาลในคดีครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง (สาขามีนบุรี) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทชั้นศาลในคดีครอบครัว ประเด็นด้านกระบวนการไกล่เกลี่ย การติดต่อนัดหมาย การสื่อสาร ได้แก่ กระบวนการไกล่เกลี่ย ไม่มีความชัดเจนหรือรูปแบบที่แน่นอนตายตัว จึงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจและประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ผู้ติดต่อประสานงานและผู้ประนีประนอมที่จะเป็นผู้กำหนดรูปแบบที่เหมาะสม การติดต่อสื่อสารไปยังโจทก์ จำเลย และบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงการนัดหมายและการประสานงาน แทบจะไม่ใช่ปัญหาเลย เนื่องจากมีการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างแพร่หลาย และยังสอดคล้องกับ Kaewlae (2013) ได้กล่าวว่า เนื่องจากในปัจจุบันนี้ยังไม่มีกฎหมายกำหนดรูปแบบขั้นตอนและวิธีการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนไว้ ดังนั้น พนักงานสอบสวนแต่ละคนก็จะมีวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องมาจากคดีอาญาในรูปแบบอย่างไม่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะตัวของพนักงานสอบสวนในการโน้มน้าวให้คู่กรณีมาตกลง เจรจากัน ซึ่งทำให้เกิดความเสี่ยงต่อพนักงานสอบสวนและกระบวนการยุติธรรมเนื่องจากฝ่ายผู้เสียหายอาจมองว่าพนักงานสอบสวนมีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้ต้องหาได้ จึงส่งผลให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของพนักงานสอบสวนขาดแนวทางและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการที่จะนำมาใช้ปฏิบัติร่วมกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาได้ คือ หลักสาราณียธรรม 6 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ ได้แก่ (1) เมตตาทายกรรม ช่วยเหลือกัน อำนวยความสะดวกเมื่อคู่พิพาทมาเผชิญหน้ากัน (2) เมตตาวจีกรรม พูดกันด้วยความรักความปรารถนาดี พูดอย่างเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (3) เมตตาโมหกรรม เป็นผู้คิดดี ปรารถนาดี มีความรักความเมตตาต่อกัน (4) สาธารณโภคี อำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นด้วยความชอบธรรม (5) สีลสามัญญตา มีความประพฤติสุจริตดีงาม ประพฤติตนถูกต้องตามกฎหมายและทำนองคลองธรรม และ (6) ทัญญูสามัญญตา มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างถ่องแท้ ซึ่งสอดคล้องกับ Phramaha Wiset Kantadhammo (2019) ได้กล่าวว่า สังคมไทยเกิดปัญหาความขัดแย้งหลายประการเนื่องจากมีปัจจัยหลายด้านที่ส่งผลกระทบก่อให้เกิดความขัดแย้ง ปัญหาความขัดแย้งในบ้านเมือง สถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม ในการจัดปัญหาความขัดแย้งสามารถนำหลักธรรมที่เหมาะสมสอดคล้องคือ สาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นธรรมแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี ผู้ใดได้ประพฤติจะเกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกื้อกูลกันไม่ทะเลาะวิวาทกันอันจะก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันตลอดไป และยังสอดคล้องกับ Rattanasanyanuphap (2023) ได้กล่าวว่า หลักสาราณียธรรม เป็นชุดแนวคิดแห่งพุทธสันติวิธีที่ใช้เพื่อการแก้ไขความขัดแย้ง เป็นช่องทางที่ช่วยเสริมสร้างเกื้อกูลคนในสังคมให้เกิดความรักและสามัคคีกัน สามารถขจัดความขัดแย้งและแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ การดำรงตนเป็นผู้มีเหตุผล การยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมปรับตัวให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขและเป็นความเจริญแก่สังคม หลักธรรมดังกล่าวจึงเป็นแนวทางที่ดี ที่จะหยุดยั้งปัญหาความขัดแย้งที่มีอยู่เดิมและปัญหาความขัดแย้งอื่น ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นตามมาภายหลังได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลอุทธรณ์เพื่อระงับข้อพิพาท แก่ไข พ้นฟู เยียวยา และให้อภัย มีความเป็นไปได้โดยพุทธสันติวิธี ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากว่าการไกล่เกลี่ยโดยอาศัยหลักพุทธสันติวิธีที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ขั้นตอนเตรียมการก่อนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย โดยประเมินคดีก่อนว่า คดีดังกล่าวควรนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือไม่ หากเห็นว่า คดีนั้นไม่สมควรนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยให้ส่งสำนวนคืน 2) ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา และ 3) ขั้นตอนหลังกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยการนำเอาหลักสาราณียธรรม 6 ประการ มาเป็นหลักในการดำเนินการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอมจะต้องทำหน้าที่สานสัมพันธ์กันระหว่างคู่พิพาท และจำเลยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการที่ผู้เสียหายและจำเลยได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลเรื่องราวและความรู้สึกของแต่ละฝ่ายที่เกิดขึ้น อันเป็นผลจากการกระทำ ความผิดอาญานี้ จะมีส่วนช่วยให้แต่ละฝ่ายรู้จักตัวตนของกันและกันมากขึ้น แต่การได้เรียนรู้ความรู้สึกและผลกระทบที่เกิดขึ้นร่วมกันนี้ อาจจะทำให้สายสัมพันธ์ที่เคยถูกทำลายหรือทำให้เสียหาย ได้รับการสมานให้ดีขึ้นบ้าง อย่างน้อยการรู้จักสิ่งต่าง ๆ ของแต่ละฝ่ายย่อมจะลด “ความเป็นคนแปลกหน้า” ในระหว่างกันให้น้อยลงตามไปด้วย เพราะการที่เราได้รู้จักตัวตนและได้รู้จักความคิดของอีกฝ่าย ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งกลายเป็นคนที่เรารู้จักข้อมูลเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่ง ความสัมพันธ์ที่หลงเหลืออยู่แม้ว่าจะไม่ใช่ความสัมพันธ์อันดีที่สนิทสนมแนบแน่น แต่อย่างน้อยก็ไม่ใช่ความสัมพันธ์ของคนแปลกหน้าที่ไม่รู้จักรู้อยู่กันและกัน จนบางครั้งแทบจะรู้สึกในความมีตัวตนของอีกฝ่ายหนึ่ง กระบวนการไกล่เกลี่ยนี้จะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายสามารถสานสัมพันธ์กันต่อไปได้ และผู้กระทำความผิดก็ไม่คิดหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งสอดคล้องกับ Nuyimsai (2018) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธี: กรณีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ

กรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบด้านวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อันประกอบด้วยบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทและเทคนิคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยใช้บทบาทด้านเมตตาตามหลักสารานีธรรม และใช้เทคนิคที่เป็นทางสายกลางหรือมีสมาธิปฏิบัติ ด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) ตั้งต้นวิเคราะห์ทุกข์ 2) เปิดमुखด้วย ปิยวาจา 3) ใช้เมตตาค้นหาประเด็น 4) ร่วมคิดเห็นอย่างไว้อคติ และ 5) มุ่งมีดีอภัยทาน โดยมีเป้าหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ “สันติ” หรือการที่คู่พิพาทยุติข้อพิพาทโดยไม่ติดใจเอาความต่อกันอีก

สรุป

กระบวนการไกล่เกลี่ยคืออาญาในชั้นศาลอุทธรณ์ เพื่อระงับข้อพิพาท แก้ไข พันฟู เยียวยา ให้อภัย โดยพุทธสันติวิธี นั้น ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอม ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการ กระบวนการในการไกล่เกลี่ยให้ถูกต้องชัดเจน จึงจะช่วยทำให้การไกล่เกลี่ยมีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ทั้งนี้ หลักพุทธสันติวิธีที่มีความเหมาะสมและผู้ประนีประนอมควรนำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ หลักสารานีธรรม 6 ซึ่งได้แก่ 1) เมตตากายกรรม ช่วยเหลือกันอำนวยความสะดวก ทำให้คู่พิพาทสามารถไกล่เกลี่ยในเวลาใดก็ได้ตามที่คู่พิพาทต้องการ 2) เมตตาวจีกรรม เน้นการพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดกันด้วยความรัก ความปรารถนาดี พูดอย่างเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง 3) เมตตามโนกรรม มีความคิดดี ปรารถนาดี มีความรักความเมตตาต่อกัน คิดทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันของคู่พิพาท 4) สาธารณโภคี สนับสนุนอำนวยความสะดวก และส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นด้วยความชอบธรรม 5) สีลสามัญญตา มีความประพฤติสุจริตดีงาม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นกลาง ปราศจากอคติ ประพฤติตนถูกต้องตามกฎหมายและทำนองคลองธรรม และ 6) ทิฏฐิสามัญญตา ช่วยเหลือสนับสนุนการเจรจา มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างถ่องแท้ และมีความพร้อมที่จะเสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาสามารถนำขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาไปเป็นต้นแบบ และแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาชั้นอุทธรณ์ ซึ่งเป็นคดีลหุโทษ เพื่อให้เกิดสังคมสันติสุข

1.2 ศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำขั้นตอนและแนวทางดังกล่าวไปออกระเบียบ และแนวปฏิบัติ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

- 2.1 กระบวนการคุ้มครองสิทธิในคดีอาญาชั้นอุทธรณ์ โดยพุทธสันติวิธี
- 2.2 กระบวนการติดตามผลจากผู้เสียหายในคดีอาญาชั้นอุทธรณ์ โดยพุทธสันติวิธี
- 2.3 กระบวนการพัฒนาผู้ประนีประนอมสำหรับศาลอุทธรณ์ โดยพุทธสันติวิธี

References

- Kaewlae, N. (2013). *Problems with Mediation in Criminal Cases at the Investigative Level*. Retrieved January 22, 2022, from <http://www.lawgrad.ru.ac.th/Abstracts/1997>
- Luengprasert, Ch. (2022). *Policies of the President of the Supreme Court of Thailand "Solidarity, Unity and Public Service"*. Bangkok: Office of the President of the Supreme Court.
- Nuyimsai, W. (2018). *A Model of the Mediation by Buddhist Peaceful Means: A Case of the Mediation Center of Lawyers Councill, Bangkok*. (Doctoral Dissertation) . Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Wiset Kantadhammo. (2019). Conflict Management according to Saraniyadhamma. *Journal of Interdisciplinary Innovation Review*, 2(1), 32-38.
- Rattanasanyanuphap, S. (2023). Dispute Mediation and Resolution by Buddhist Peaceful Means. *Journal of MCU Peace Studies*, 12(3), 1188-1203.
- Sermasilatham, P. (2021). *Criteria for Imposing Criminal Penalties under the Information Support Project for the Work of Members of Parliament*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Tajai, S. (2016). *Problems and Obstacles of the Mediation in Family Cases: A Case Study at Central Juvenile and Family Court (Meenburi Branch)*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้
แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
ส่งเสริมการศึกษาเอกชน ศึกษาธิการจังหวัดยโสธร*

Development of the Training Program for Enhancing Blended Learning
Approach Instructional Management Competencies for Private School
Teachers under Office of Yasothon Provincial Education Commission

¹เสาวลักษณ์ โช้พิมาย, ภูมิพงศ์ จอมหงส์พิพัฒน์ และ พีรญา ทองเฉลิม

¹Saowaluk Sopimai, Bhumbhong Chomhongpipat and Peeraya Thongchalerm

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: std.61671940102@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาปัญหาและความต้องการสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียน เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีสุ่มแบบเป็นกลุ่ม ได้แก่ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจังหวัดยโสธร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และการทดสอบที

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน พบว่า ระดับสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$) และระดับความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$) 2. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมฯ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยมีผลการประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) และ ผลการศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมฯ พบว่า หลังการฝึกอบรมกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของสมรรถนะฯ สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของครูต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$)

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม; การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน; สมรรถนะครูเอกชน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate problems and the needs for blended learning approach instructional management competencies for private school teachers; and 2) to develop the training program and experiment the training program for enhancing blended learning approach instructional management competencies for private school teachers. The study employed a research and development method. The sample group included teachers under the Office of the Private Education Commission in Yasothon Province, who were chosen by random sampling method. The tools used for the study were questionnaire and evaluation form. The statistics used for data analysis were percentage, mean ($\bar{X}$), and t-test.

From the study, the following results were found: 1) From investigating problems and the needs for blended learning approach instructional management competencies for private school teachers, the results reveal that both problems ($\bar{X} = 4.62$) and needs ($\bar{X} = 4.75$) are at the highest level. 2) The training program consists of the following seven components: principles, objectives, competencies, content, training activities, media and learning sources, measurement and evaluation. From experimenting the training program, the results reveal that the experiment group has competencies higher than the control group with a statistical significance of .01. The teachers' satisfaction toward the use of training program is at the highest level ($\bar{X} = 4.62$).

Keywords: Development of the Training Program; Blended Learning Approach; Competencies of Private School Teachers

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 หรือโคโรนาไวรัสช่วงปลาย พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2563 ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนแพร่กระจายไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ผู้คนเจ็บป่วยและล้มตายจำนวนมาก จนกลายเป็นความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงอีกครั้งหนึ่งของมนุษยชาติ มนุษย์จำเป็นต้องป้องกันตนเองเพื่อให้ชีวิตรอดด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดำรงชีวิตที่ผิดไปจากวิถีเดิม ๆ ก่อเกิดเป็นยุควิถีชีวิตใหม่ (New normal) รวมไปถึงระบบการศึกษาไทยจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนด้วย โดยมีการนำเทคโนโลยีการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม และยืดหยุ่นให้แก่สถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน โดยคำนึงถึงความอิสระในการหาวิธีจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละแห่งและสอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในอนาคต การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานจึงรูปแบบการเรียนอีกทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทยที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดีและกำลังได้รับความนิยมกันมากขึ้นทั้งในวงการศึกษา (Kukulthida, 2021) หากพิจารณาจากความสำคัญดังกล่าวจะเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนจะต้องใช้ทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมส่วนบุคคลของครูสมรรถนะ (Competency) จึงเป็นส่วนสำคัญที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ ที่ทำให้บุคคลแตกต่างจากคนอื่นซึ่งส่งผลการทำงานสูงกว่ามาตรฐานหรือทำงานให้เกิดผลสำเร็จที่ดีเลิศในงานและมีความรับผิดชอบได้ดีกว่าคนอื่น (Mc Clelland, 1999) แต่เนื่องจากผู้ประกอบการอาชีพครูของโรงเรียนเอกชน

มีการโยกย้ายเปลี่ยนงานกันจำนวนมาก โดยการเปลี่ยนงานของครูโรงเรียนเอกชนเป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงการที่ครูยังไม่มีคามยึดมั่นผูกพันกับองค์กร ส่งผลการพัฒนาครูให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องเป็นเรื่องยาก (Thanat, 2020) ซึ่งในการพัฒนาครู มีเทคนิคและวิธีการหลายรูปแบบ แต่เทคนิควิธีการที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานและทำให้ครูมีกระบวนการสอนที่ดีคือ การฝึกอบรมซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระบบ แต่การจัดอบรมครูในบางกิจกรรมการอบรมโรงเรียนเอกชนไม่ได้รับงบประมาณในการเข้าร่วมกิจกรรมการอบรม และขาดการนิเทศ ติดตาม ทำให้การติดตามการพัฒนาครูไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ แต่เพื่อความอยู่รอดของโรงเรียนเอกชนโรงเรียนจึงจำเป็นต้องพัฒนาครูเพื่อให้ครูพัฒนาการศึกษาของผู้เรียนต่อไป และหลักสูตรฝึกอบรมจึงเป็นการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้บุคลากรได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง กระทั่งเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ตลอดจนพัฒนาความสามารถจนเกิดทักษะและความชำนาญได้ (Ministry of Education, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีการวางแผนการจัดการกระบวนการสอนให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่ดีโดยการใช้เทคโนโลยีการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยการผสมผสานการเรียนแบบดั้งเดิมที่สอนแบบบรรยาย เน้นกิจกรรมการเรียนแบบนำตนเอง ผสมผสานกับการเรียนด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทำให้กระบวนการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นขึ้น เหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง (Boonliang, 2013; Allen and Seaman, 2015) และเพื่อพัฒนาการเรียนรู้โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ไปที่ผู้เรียนโดยที่ผู้เรียนสามารถ พัฒนาการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านการวางแผน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นวัฒนธรรม หรือชุมชนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียน แนวคิดของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) จึงเป็นแนวทางการพัฒนาครูโดยมีกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครูในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ของวิชาชีพครูที่ทำงานร่วมกัน ตลอดจนร่วมดำเนินการวางแผนอย่างเป็นระบบ และร่วมพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นวัฒนธรรมหรือชุมชนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (Marquardt, 2011) นอกจากนี้แล้ว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการอบรม การอบรมควรเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มที่มีการจัดวางการทำงานกลุ่มเป็นอย่างดีซึ่งจะทำให้มีการเปิดใจกว้าง ที่จะเรียนรู้ร่วมกันแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และการเป็นพี่เลี้ยง และโค้ชทีมงานจึงเป็นเทคนิคและกระบวนการที่ได้ผลในการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากร ในการขับเคลื่อนทีมงานไปสู่เป้าหมายของหน่วยงาน ระบบพี่เลี้ยงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของการจัดการความรู้ในแง่ของการถ่ายทอดความรู้ระหว่างผู้ที่ประสบการณ์มากกว่าและเพื่อนร่วมงานที่มีประสบการณ์น้อยกว่า ระบบพี่เลี้ยงจึงได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพสูงและนิยมใช้กันมากในหลายๆ ปีที่ผ่านมา เป็นช่องทางที่ดีสำหรับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กร (Somkid, 2011)

จากสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าว หากพิจารณาถึงแนวทางในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับนโยบายและมุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ การนำเอาแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่วางกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์โดยมีพี่เลี้ยงเป็นผู้แนะแนวมาใช้ในการฝึกอบรม จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพครู ผู้วิจัยจึงนำกระบวนการฝึกอบรมดังกล่าวมาเป็นวิธีการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมฐานสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ที่แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน โดยการพัฒนาศูนย์ฝึกอบรมครูในครั้งนี้จะทำให้ครูได้รับความรู้ ได้รับการฝึกปฏิบัติและสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานอันเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหาทางด้านการเรียนของเด็กให้มีประสิทธิภาพอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมาย ของมาตรฐานการศึกษาตลอดจนตอบสนองต่อนโยบายการจัดการศึกษาของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ศึกษาธิการจังหวัดยโสธร ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน โดยวิธีการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ จากนั้นนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสมรรถนะและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในจังหวัดยโสธร จำนวน 210 คน โดยวิธีสุ่มแบบเป็นกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชนจากการวิเคราะห์เอกสารและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครู จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 4 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษาหรือการวัดการประเมินผล จำนวน 2 คน 2) ยกร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน 3) การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชนโดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของร่างหลักสูตรฝึกอบรมและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index Item Objective Congruence : IOC) 4) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน โดยวิธีการ 1) เตรียมการก่อนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน 2) ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบ 2 กลุ่ม มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (Two group Pretest-Posttest)

Design) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษาเอกชน ศึกษาธิการจังหวัดยโสธร จำนวน 70 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 38 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 32 คน จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันด้วยวิธีการจับสลาก โดยมีการนำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานฯ ทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง แต่กลุ่มควบคุมดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ซึ่งการจัดกิจกรรมการอบรมแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ระยะที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 16 ชั่วโมง ระยะที่ 2 การนิเทศ ติดตามผล ดำเนินการ จำนวน 3 เดือน และ 3) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน จากการศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม ศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพและปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม และนำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชนดังกล่าวเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 ท่าน ตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชนฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเผยแพร่ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน และแบบเป็นอิสระต่อกัน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน ปรากฏดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน

สมรรถนะและตัวบ่งชี้สมรรถนะ	ระดับปัญหา		ระดับความต้องการ	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
สมรรถนะด้านความรู้ (Knowledge)				
1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน	4.55	0.38	4.73	0.29
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบการจัดการเรียน แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน	4.60	0.37	4.82	0.31
3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อ แหล่งเรียนรู้ และ สภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนการเรียนรู้แบบผสมผสาน	4.69	0.39	4.81	0.31
4. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินการจัดการ เรียนรู้แบบผสมผสาน	4.64	0.36	4.68	0.57
ค่าเฉลี่ยรวมสมรรถนะด้านความรู้	4.62	มากที่สุด	4.76	มากที่สุด

สมรรถนะและตัวบ่งชี้สมรรถนะ	ระดับปัญหา		ระดับความต้องการ	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
สมรรถนะด้านทักษะ (Skill)				
5. สามารถออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานได้	4.73	0.40	4.76	0.54
6. สามารถนำแผนการเรียนการสอนไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานได้	4.67	0.42	4.36	0.57
7. สามารถใช้และพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานได้	4.58	0.41	4.72	0.60
8. สามารถเลือกและสร้างเครื่องมือวัดและประเมินการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานได้	4.53	0.44	4.73	0.49
ค่าเฉลี่ยรวมสมรรถนะด้านทักษะ	4.63	มากที่สุด	4.64	มากที่สุด
สมรรถนะด้านคุณลักษณะ (Attributes)				
9. มีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน	4.67	0.43	4.87	0.30
10. มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน	4.66	0.44	4.81	0.39
11. มีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน	4.52	0.49	4.83	0.33
ค่าเฉลี่ยรวมสมรรถนะด้านคุณลักษณะ	4.61	มากที่สุด	4.62	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน	4.62	มากที่สุด	4.67	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน โดยรวมมีระดับสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.21) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับสภาพปัจจุบันจากมากไปน้อย ได้แก่ สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.27) สมรรถนะด้านทักษะ ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.31) และสมรรถนะด้านความรู้ ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.24) ตามลำดับ ส่วนด้านความต้องการ โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.18) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับตามความต้องการจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สมรรถนะด้านความรู้ ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.29) สมรรถนะด้านทักษะ ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.38) และสมรรถนะด้านคุณลักษณะ ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.35)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน

รายการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรม			
1. หลักการของหลักสูตร	4.55	0.20	มากที่สุด
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.51	0.33	มากที่สุด
3. สมรรถนะสำคัญ	4.37	0.35	มาก
4. เนื้อหาหลักสูตร	4.41	0.43	มาก
5. กิจกรรมของหลักสูตร	4.31	0.31	มาก
6. สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบหลักสูตร	4.00	0.62	มาก
7. การวัดและประเมินผลหลักสูตร	4.66	0.26	มากที่สุด
เฉลี่ยรวมตอนที่ 1	4.40	0.18	มาก
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบคู่มือการดำเนินการฝึกอบรม			
1. หลักการของหลักสูตร	4.69	0.20	มากที่สุด
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.29	0.35	มาก
3. สมรรถนะสำคัญของหลักสูตร	4.25	0.54	มาก
4. บทบาทของวิทยากร	4.55	0.42	มากที่สุด
5. กิจกรรมของหลักสูตร	4.33	0.31	มาก
รายการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร			
6. ตารางการฝึกอบรม	4.29	0.38	มาก
7. สื่อและอุปกรณ์ในการฝึกอบรม	4.59	0.36	มากที่สุด
8. แนวการวัดและประเมินผลการฝึกอบรม	4.48	0.24	มาก
9. หน่วยการเรียนรู้	4.47	0.28	มาก
เฉลี่ยรวมตอนที่ 2	4.44	0.19	มาก
เฉลี่ยรวมทั้ง 2 ตอน	4.42	0.17	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน พบว่า ผลการประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมฯ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า หลักการของหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.20) โดยหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชนประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

ตารางที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน

สมรรถนะ	กลุ่มตัวอย่าง			
	กลุ่มควบคุม (N=32)		กลุ่มทดลอง (N= 38)	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ด้านความรู้	9.38	1.31	16.03	1.36
ด้านทักษะ	11.44	1.93	15.68	1.31
ด้านคุณลักษณะ	11.03	1.75	16.18	1.37
รวม	10.61	1.66	16.13	1.34

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษาค้นคว้าทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมฯ พบว่าหลังการฝึกอบรมกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานทั้ง 3 ด้านสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความพึงพอใจของครูต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ของกลุ่มทดลอง พบว่า โดยรวมระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.16)

องค์ความรู้ใหม่

จากการการศึกษาวิจัยนี้จากการสังเคราะห์แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานเพื่อการสร้างและพัฒนาพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดยโสธร ประกอบด้วย 1) แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน 2) สมรรถนะครู และ 3) แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรม แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ แนวความคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบชี้แนะและเทคนิคพี่เลี้ยง ทฤษฎีการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ และแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จึงทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ และการวัดและการประเมินผล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) หลักการ ประกอบด้วย เน้นการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูผู้สอน โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การสร้างความสัมพันธ์โดยการชี้แนะและการใช้เทคนิคพี่เลี้ยง แลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเอง

2) จุดมุ่งหมาย เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ

3) สมรรถนะของการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ประกอบด้วย สมรรถนะด้านความรู้ (Knowledge) สมรรถนะด้านทักษะ (Skills) สมรรถนะด้านคุณลักษณะ (Attributes) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านที่ 1 สมรรถนะด้านความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้สมรรถนะ จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

- (1) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน
- (2) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน
- (3) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อ แหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน

(4) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน
 ด้านที่ 2 สมรรถนะด้านทักษะ (Skills) ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้สมรรถนะ จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ ดังนี้
 (1) สามารถออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานได้
 (2) สามารถนำแผนการเรียนการสอนไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานได้
 (3) สามารถใช้และพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานได้

(4) สามารถเลือกและสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานได้
 ด้านที่ 3 สมรรถนะด้านคุณลักษณะ (Attributes) ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้สมรรถนะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

- (1) มีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน
- (2) มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน
- (3) มีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน

4) เนื้อหา ประกอบด้วย หลักการแนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้แบบผสมผสาน และโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม

5) กิจกรรมการฝึกอบรม ประกอบด้วยกระบวนการอบรม 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 16 ชั่วโมง เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติที่ช่วยให้ผู้เข้ารับการ เกิดการเรียนรู้ ตาม วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการฝึกอบรมนี้เน้นทั้งด้านวิชาการหรือทฤษฎีและด้านการปฏิบัติโดยคำนึงถึงการเสริมสร้างให้ผู้เข้ารับการอบรมนำสิ่งที่ตนเรียนรู้นั้นมาปฏิบัติในสถานการณ์ทำงาน อันแท้จริงได้ ซึ่งประกอบไปด้วยการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการได้รับประสบการณ์ เป็นขั้นตอนการรับรู้ด้วยการมีความรู้สึกต่อประสบการณ์และทางอ้อม โดยผ่านการไตร่ตรองโดยเชื่อมโยงเข้ากับสถานการณ์ในชีวิตจริง 2) ขั้นการไตร่ตรอง เป็นขั้นตอนที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมุ่งที่จะทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์ที่ได้รับโดยการสังเกตอย่างรอบคอบ กระบวนการเรียนการสอนในขั้นตอนนี้ จะส่งเสริมให้ผู้เรียนอธิบายเหตุผลตามความคิดของแต่ละคน 3) ขั้นการสรุปเป็นหลักการ เป็นขั้นที่ผู้เรียนใช้เหตุผลและใช้ความคิดในการสรุปรวบยอดเป็นหลักการต่าง ๆ และ 4) ขั้นการวางแผนการปฏิบัติตนในขั้นตอนนี้ต่อไป เป็นขั้นตอนที่เกิดจากการรับรู้ความคิดรวบยอดแล้วมาสู่การลงมือปฏิบัติหรือทดลองกระทำตามความคิดของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ระยะที่ 2 การนิเทศ ติดตามผล ดำเนินการ จำนวน 3 เดือน กิจกรรมในระยะที่ 2 เป็นการต่อยอดในการพัฒนาและติดตามความคงอยู่ของการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์การสอนจริง เมื่อผู้เข้ารับการอบรมกลับไปดำเนินงานตามโครงการคือการจัดการเรียนรู้ที่โรงเรียนต่อเนื่องจากระยะที่ 1 จากนั้นวิทยากร และผู้วิจัยดำเนินการออกนิเทศ ติดตามประเมินตามกิจกรรมการนิเทศ 2 ระยะ โดยเริ่มจากการจัดประชุมสัมมนาก่อนการสังเกตและการประชุมย่อยทุกๆ 2 สัปดาห์ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการเรียนการสอนระหว่างครูผู้สอน ผู้บริหาร และผู้นิเทศ ซึ่งการดำเนินการนิเทศ ติดตามผลนี้ จะประยุกต์ใช้หลักการสอนงาน (Coaching) และหลักการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) โดยความร่วมมือของผู้บริหารโรงเรียนครูในโรงเรียนร่วมกิจกรรมแล้วบันทึกผลการสอน ความก้าวหน้า ปัญหาและข้อค้นพบที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ รวมถึงวิธีการแก้ปัญหาและผลการแก้ปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพต่อไป

6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับกิจกรรมการฝึกอบรม เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ใบความรู้ ภาพประกอบ ใบกิจกรรม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องโปรเจคเตอร์ อินเทอร์เน็ต และแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด และแหล่งข้อมูลต่างๆ

7) การวัดและประเมินผล ระยะเวลาในการวัดและประเมินผล กำหนดระยะเวลาดังนี้ ระยะก่อนการทดลอง ประกอบด้วย 7.1) ประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ในบางสมรรถนะที่เหมาะสม ระยะในระหว่างการทดลอง 7.2) ประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน หลายทุกสมรรถนะ 2 ระยะโดยการประเมินแต่ละครั้ง ควรเว้นระยะห่างประมาณ 2 สัปดาห์ และ ระยะหลังการทดลอง ประกอบด้วย 1) ประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ทุกสมรรถนะ 2) การสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน

Picture 1: Development of the Training Program for Enhancing Blended Learning Approach Instructional Management Competencies for Private School Teachers under Office of Yasothon Provincial Education Commission

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน โดยรวมมีระดับสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.21) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับสภาพปัจจุบันจากมากไปน้อย ได้แก่ สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.27) สูงกว่ารายด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นว่าครูควรมีการปรับพฤติกรรมพึงประสงค์ในด้านคุณลักษณะมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพในครั้งนี้ พบว่า ครูเอกชนส่วนใหญ่จะขาดการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองจากต้นสังกัด เนื่องจากขาดงบประมาณ และขาดผู้ชี้แนะในการทำงาน ทำให้กระบวนการในการพัฒนาขาดความต่อเนื่องและขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายส่วนทั้งในด้านงบประมาณ ผู้บริหาร และต้นสังกัดระดับศึกษาธิการจังหวัดขึ้นไป หากไม่มีนโยบายในการพัฒนาสมรรถนะครู ครูก็จะขาดการพัฒนาหากต้องการพัฒนาตนเองครูจึงต้องมีความมุ่งมั่นและดำเนินการด้วยตนเอง ส่งผลให้การพัฒนาสมรรถนะของครูเอกชนเป็นส่วนน้อย สอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (Office of the Secretariat of the Education Council, 2019) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าในการศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ สิ่งหนึ่งที่พบคือ การแก้ปัญหาส่วนองค์ประกอบสมรรถนะด้านคุณลักษณะ มี 1 ประเด็น คือ คุณลักษณะความเป็นครู ในด้านความต้องการ โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ Prayoon (2021) ที่การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูประถมศึกษา พบว่าสมรรถนะของครูผู้สอน คือ คุณลักษณะหรือพฤติกรรมของครูที่มีการปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนที่แสดงออกมาใช้เชิงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ และสามารถวัดค่าได้ ประกอบด้วยมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะ และสมรรถนะด้านเจตคติคุณลักษณะ จากการศึกษาของผู้วิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ เหมาะสมแก่ช่วงวัยของผู้เรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้ในยุควิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน พบว่าหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนเอกชน ซึ่งประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล แสดงให้เห็นองค์ประกอบและตัวบ่งชี้องค์ประกอบที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร ตั้งแต่การกำหนดทิศทางและขอบเขตในการศึกษา ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งเกิดจากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชนนำมาสังเคราะห์เป็นร่างหลักสูตรฯ โดยมีการประเมินด้วยผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านวิจัยหรือประเมินผล และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามขั้นตอน จากนั้นจึงทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชนสามารถสรุปได้ว่าหลักสูตรดังกล่าวข้างต้นมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ Manasich (2020) ทำการศึกษาหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมายหลักสูตร สมรรถนะสำคัญ โครงสร้างและ เนื้อหาหลักสูตร ระยะเวลา สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล สะท้อนให้เห็นว่า ครูจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการวัดและประเมินผลซึ่งในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นการจัดการ

เรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นแก่ผู้เรียนโดยผู้เรียนทุกคนมีสิทธิในการเรียนรู้เท่าเทียมกันแม้จะมีบริบทที่แตกต่างกัน ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อการเรียนรู้แบบหลากหลายการวัดและประเมินก็ต้องหลากหลายเพื่อให้เหมาะสมแก่กลุ่มผู้เรียนที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (Royal Gazette, 2019) ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพครูด้านความรู้ข้อการวัดและการประเมินผลการศึกษาที่ระบุให้ครูต้องมีความรู้ในหลักการและเทคนิคการวัดและประเมินผลทางการศึกษาและการสร้าง การใช้เครื่องมือและประเมินผลการศึกษา ทั้งการประเมินตามสภาพจริง ประเมินจากแฟ้มผลงาน การประเมินภาคปฏิบัติและการประเมินผลแบบย่อยและแบบรวม และมีสมรรถนะสามารถวัดและประเมินผลได้ตามสภาพจริงและสามารถนำเอาผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และหลักสูตร

และผลการศึกษาค้นคว้าทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน 1) ผลหลังการอบรมระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 โดยที่สมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูเอกชนของกลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมทั้ง 3 ด้าน คือ สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะ และสมรรถนะด้านคุณลักษณะ จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นเมื่อนำไปทดลองใช้แล้วมีประสิทธิภาพที่ดี สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานได้ ซึ่งจากการสังเกตการณ์จากการทดลองใช้ผู้วิจัยเห็นว่ากิจกรรมการฝึกอบรมที่ประกอบด้วย 2 ระยะ เป็นระยะเวลาที่เหมาะสมในการจัดอบรม ประกอบด้วยระยะที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 16 ชั่วโมง มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการได้รับประสบการณ์ ขั้นการไตร่ตรอง ขั้นการสรุปเป็นหลักการ และขั้นการวางแผนการปฏิบัติตนในขั้นตอนต่อไป ระยะที่ 2 การนิเทศติดตามผล ดำเนินการ จำนวน 3 เดือน ซึ่งในการจัดกิจกรรมทั้ง 2 ระยะนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดที่หลากหลายมาปรับใช้ทั้งแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนทางวิชาชีพ เพื่อให้กลุ่มผู้เข้ารับการอบรมได้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการร่วมอบรมในครั้งนี้ แนวความคิดการสอนแบบชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงที่สร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงตนเองให้ครูมีความกระตือรือร้นในการจัดการเรียนรู้เพื่อผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ที่ตรงตามเป้าประสงค์ของการจัดอบรม รวมไปถึงการนำเอาประสบการณ์เดิมมาปรับใช้กับประสบการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นระหว่างการอบรมเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งผู้วิจัยประยุกต์ใช้หลักการสอนงาน (Coaching) และหลักการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) โดยความร่วมมือของผู้บริหารโรงเรียน ครูในโรงเรียนร่วมกิจกรรมแล้วบันทึกผลการสอน ความก้าวหน้า ปัญหาและข้อค้นพบที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ รวมถึงวิธีการแก้ปัญหา และผลการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยหรือครูพี่เลี้ยงควรให้คำปรึกษาแนะนำ ติดตามเป็นรายบุคคลอย่างใกล้ชิด โดยการนิเทศยังเป็นไปอย่างมีกัลยาณมิตรและทั่วถึง ผู้นิเทศให้การนิเทศโดยใช้เทคนิคการนิเทศที่หลากหลาย สอนแนะทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ผู้รับการนิเทศ ทำให้การพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีการให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงเพื่อสร้างแรงจูงใจเพื่อฝึกความเป็นผู้นำในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา สอดคล้องกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่ (Phrae Provincial Education Office, 2019) ที่ทำการศึกษาค้นคว้าที่เกิดจากการใช้รูปแบบการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการบริหารการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสอดคล้องเหมาะสมตามบริบทของพื้นที่ในจังหวัดแพร่ ซึ่งครูมีการปรับเปลี่ยนการ จัดกระบวนการเรียนการสอน มีการสร้างและใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลตามมาตรฐานและตัวชี้วัด มีชุมชนทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อพัฒนานวัตกรรม ผู้บริหารและครูนำความรู้หลักการไปใช้ในการยกระดับผลการทดสอบ O-NET ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการนิเทศ ติดตามอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน

จะส่งผลให้ครูเกิดการพัฒนาสมรรถนะในการทำงานของตนเองและส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และยังส่งผลดีไปยังผู้เรียนอีกด้วย ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะจำเป็นต้องกระบวนการในการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะให้แก่บุคลากรอย่างมีรูปแบบ ซึ่งการฝึกอบรมมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการให้ความรู้ เพิ่มพูน พัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรให้เป็นไปตามที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น การฝึกอบรมในแต่ละครั้งจะต้องมีการระบุเป้าหมายอย่างชัดเจน ซึ่งเป้าหมายของการฝึกอบรมในแต่ละครั้งอาจแตกต่างกัน สอดคล้องกับ Chotika (2020) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่าสมรรถนะด้านคุณลักษณะของครูหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม จากผลการอภิปรายข้างต้นแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมฯ ที่ผู้วิจัย จัดทำขึ้นโดยนำเอาแนวคิดการชี้แนะ ระบบพี่เลี้ยง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ในกระบวนการอบรมซึ่งเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพและเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ดีในการเอานำหลักสูตรนี้ไปใช้เพื่อพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานอันจะส่งผลดีต่อผู้เรียนอีกด้วย

และผลการศึกษาวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของกลุ่มทดลอง พบว่า โดยรวมระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.62 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลผลิต ($\bar{X} = 4.72$) มีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{X} = 4.58$) และด้านกระบวนการผลิต ($\bar{X} = 4.56$) ตามลำดับ จากผลการทดลองใช้หลักสูตรสะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้หลักสูตรมีความพึงพอใจในการอบรมครูเอกชนเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนแบบผสมผสานมากยิ่งขึ้นทำให้เกิดความรู้สึกทางบวกต่อการจัดการเรียนรู้ ที่มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับ Thiparee (2023) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูประถมศึกษา โรงเรียนมูลนิธิภูมิเทวะวันวิทยา ในด้านความพึงพอใจพบว่า ครูประถมศึกษาที่มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

สรุป

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ศึกษาธิการจังหวัดยโสธร ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนเอกชน และยังเป็นการพัฒนาสมรรถนะของครูและบุคลากรของสถานศึกษาในสังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยเฉพาะกิจกรรมการฝึกอบรมที่มีการอบรมเป็น 2 ระยะ ตั้งแต่การอบรมเชิงปฏิบัติการ จนการนิเทศ ติดตามการปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่สร้างสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน อันได้แก่สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะ และสมรรถนะด้านคุณลักษณะให้แก่ผู้เข้าอบรมเริ่มต้นตั้งแต่การให้ความรู้แก่ผู้เข้ารับการอบรมจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน จนไปถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มผู้เข้าอบรม จนถึงขั้นสรุปองค์ความรู้ใหม่ และนำเอาความรู้เดิมและความรู้ใหม่มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานต่อไป โดยผลการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ ของหลักสูตรฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวได้ว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นแนวทางในการฝึกอบรมฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชน ควรมีการนิเทศติดตามให้คำแนะนำแก่ครู ร่วมสังเกตชั้นเรียน ร่วมสะท้อนผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูเอกชนมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานให้มีความสมบูรณ์มากขึ้นและเป็นครูมืออาชีพต่อไป

1.2 ควรมีการพัฒนาครูในเรื่องการใช้สื่อออนไลน์ และเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดผสมผสาน

1.3 ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนจากการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของครูโรงเรียนเอกชนที่ประสบความสำเร็จหรือเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและส่งเสริมให้ครูมีความภาคภูมิใจในการทำงานอย่างมืออาชีพ สามารถสังเคราะห์แนวทางสู่การกำหนดแนวปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานสำหรับครูโรงเรียนเอกชน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่อื่นๆ ที่มีบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมนี้

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในระดับชั้นอื่นๆ โดยใช้หลักการหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานสำหรับครูโรงเรียน โดยเน้นการพัฒนาสมรรถนะด้านอื่น ๆ ของครู เช่น ด้านการผลิตสื่อ การวัดและประเมินผล เป็นต้น

2.3 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรสำหรับฝึกอบรมครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานทฤษฎีอื่นๆ ในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้มีความแตกต่างหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐาน เป็นต้น

References

- Allen, I. E., & Seaman, J. (2015). *Growing by Degrees: Online Education in the United States*. Retrieved May 28, 2015, from http://www.sloanc.org/resources/growing_by_degree.PDF
- Boonliang, T. (2013). *Theory and Development of Learning Management Models (Theories and Development Instructional Model)*. Bangkok: S Printing Thai Factory.
- Chotika, K. (2020). *Development of Training Curriculum to Enhance Competency in Organizing Learning Experiences Science Based on Brain-Based Concepts for Early Childhood Teachers under the Jurisdiction of the Educational Service Area Office Sakon Nakhon Primary Education Area 1*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Kulthida, T. (2021). Blended Learning in the New Normal Blended Learning Way in a New Normal. *Educational Journal*, 15(1), 29-43.
- Manasich, S. (2020). *Research Science*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.

- Marquardt, M. J. (2011). *Building the Learning Organization: Achieving Strategic Advantage through a Commitment to Learning*. (3rd ed.). Boston, MA: Nicholas Brealey.
- Ministry of Education. (2020). *Educational Reform*. Bangkok: Ministry of Education.
- Office of the Secretariat of the Education Council. (2019). *Framework for Core Competencies for Students at the Basic Education Level*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.
- Phrae Provincial Education Office. (2019). *Research Report on Supervision Model Follow up and Evaluate Management Results Organize Basic Education That is Consistent and Appropriate According to the Context of the Area in Phrae Provincial Education Office*. (Research Report). Research and Development Organization: Phrae Provincial Education Office.
- Prayoon, B. (2021). Development of a Model for Enhancing Learning Management Competencies to Develop Students in 21st Century for Primary School Teachers. *Journal of Teaching and Learning Development Rangsit University*, 15(1), 118-137.
- Somkid, B. (2011). *Training and Meeting Techniques*. Bangkok: Bring the Printing Alphabet.
- Teachers Council regulations Concerning Professional Standards 2019. (2019, March 10). *Royal Gazette*. No.4, 118-137.
- Thanat, P. (2020). Teacher Administration in Private Basic Education: Processes, Laws, and Incentives Graduate School. *Suan Dusit Graduation School Academic Journal*, 16(1), 211-219.
- Thiparee, K. (2023). *Developing a Training Curriculum to Strengthen the Ability to Design Organize Active Learning for Primary School Teachers Bhumtawan Wittaya Foundation School*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาเฉพาะกรณี ศาลอาญาพระโขนง*

Mediation Process of Criminal Cases Involving Compoundable Offence by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of the Phrakhanong Criminal Court

กัญจน์นที รัตนศิลป์กัลชาญ

Kannathee Ratanasilpkalcharn

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: kanrat88@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ของศาลอาญาพระโขนง 2) เพื่อบูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ตามแนวพุทธสันติวิธี และ 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยตามแบบอริยสัจโมเดล โดยเดินตามบันได 9 ขั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านศาลและนักกฎหมายและผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและสันติวิธี จำนวน 10 ท่าน และวิเคราะห์ผลด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ของศาลอาญาพระโขนง ในปัจจุบัน พบว่า ยังมีได้กำหนดนโยบายในการนำคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดี และขั้นตอนในการปฏิบัติงานของผู้ประนีประนอมยังไม่ชัดเจน รวมทั้งผู้ประนีประนอมยังไม่เข้าใจเป้าหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และขาดความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ เช่น ป. อาญามาตรา 56, ป.วิ อาญามาตรา 35 และ มาตรา 39 (2) เป็นต้น 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ได้แก่ หลักอริยสัจสี่ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรค เมื่อคู่ความมีทุกข์ ผู้ประนีประนอมต้องค้นหาวาจาที่ทุกข์มีทุกข์อย่างไร จำเลยมีทุกข์อย่างไร และช่วยคู่ความหาสาเหตุของทุกข์นั้น และช่วยชี้แนะหาทางออกแห่งทุกข์ เพื่อให้คู่ความบรรลุแห่งการดับทุกข์และหลุดพ้นจากทุกข์ และผู้ประนีประนอมเองควรต้องมีหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) เป็นธรรมประจำใจ และต้องควบคุมกระบวนการด้วยการมีสติ มีขันติ เพื่อให้เกิดสันติ เกิดสันติภาพภายใน สันติภาพภายนอก และเกิดสังคมสันติสุข และ 3) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธีของศาลอาญาพระโขนง ได้แก่ การไกล่เกลี่ยฟื้นสัมพันธ์เพื่อสันติภาพ (Peace Restorative Mediation) 6 ด้าน คือ (1) ให้โอกาสจำเลยและผู้เสียหายบอกเล่าความจริงที่เกิดขึ้น (Opportunity) (2) ให้จำเลยได้รู้สึกสำนึกถึงผลกระทบ

*Received September 17, 2024; Revised October 1, 2024; Accepted October 8, 2024

ที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดของตน (Remorse) (3) จำเลยหามาตรการเยียวยา แก่ไข ฟ้นฟู ผู้เสียหาย (Healing Solution) (4) ให้จำเลยได้มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบและแก้ไขพฤติกรรม (Responsibility) (5) สามารถสานสัมพันธ์กันต่อไปได้ และจำเลยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก (Relationship) และ (6) ผู้เสียหายได้ให้อภัย และถอนคำร้องทุกข์-จำหน่ายคดี (Forgiveness)

คำสำคัญ: กระบวนการไกล่เกลี่ย; ข้อพิพาท; คดีอาญา; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze problems with mediation process of criminal cases involving compoundable offence at Phrakhanong Criminal Court; 2) to integrate mediation process of criminal cases involving compoundable offence by Buddhist peaceful means; and 3) to present the mediation process of criminal cases involving compoundable offence by Buddhist peaceful means at Phrakhanong Criminal Court. The research employed action research method. The study was based on *Ariyasacca* (the Four Noble Truths) model in accordance with the action research method under the 9-step research framework. In-depth interviews were conducted with 10 key informants, including court and legal specialists, as well as experts on Buddhism and peaceful means. The collected qualitative data were examined in accordance with the research objectives.

From the study, the following results were found: 1) Problems with the mediation process for criminal cases at the court of appeals in region 6 include a lack of policy for the bringing of criminal cases into the mediation process prior to the first hearing. The working practices are likewise unclear. The mediators lack comprehension of the goals of mediating disputes in criminal cases, as well as legal knowledge pertinent to criminal cases, such as the criminal code sections 56, 35, and 39; 2) The Buddhist peaceful means contributing to the development of mediation process for criminal cases using Buddhist peaceful means refer to *Ariyasacca* (the Four Noble Truths), comprising *dukkha* (suffering), *samudaya* (the cause of suffering), *nirodha* (the cessation of suffering), and *magga* (the path leading to the cessation of suffering). When the other party to the conflict is in suffering, the mediator should identify that suffering, determine its causes, and guide the solution so that the person can find the path leading to the cessation of suffering and end it. The mediator should also adhere to *Brahmavihāra* (the Four Sublime States of Mind), comprising *mettā* (loving-kindness), *karuṇā* (compassion), *muditā* (sympathetic joy), and *upekkhā* (equanimity) and have mindfulness and tolerance in order to bring about both inner and outer peace, resulting in a peaceful society; and 3) The mediation process of criminal cases involving compoundable offence by Buddhist peaceful means at Phrakhanong Criminal Court refers to the mediation process for restorative justice for peace, which is divided into six parts: (1) giving the defendant and the victim the opportunity to tell the truth about what happened, (2) letting the defendant realize the consequences of his/her wrongdoings and feel remorse, (3) allowing the defendant find

measures to resolve, heal, and rehabilitate the victim, (4) giving the defendant a chance to take responsibility and change the way he or she behaves, (5) encouraging both sides to maintain their relationship and the defendant to refrain from committing any future offenses, and (6) encouraging the victim to forgive, withdraw the complaint, and dispose the case.

Keywords: Mediation Process; Disputes; Criminal Cases; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ศาล เป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่ประชาชนสืบมาตราប់เท่าทุกวันนี้ และในโอกาสที่กรุงเทพมหานครครบรอบ 220 ปี ซึ่งตรงกับศาลยุติธรรมครบรอบ 120 ปี ในปี พ.ศ. 2545 สำนักงานศาลยุติธรรมจึงร่วมกันจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุขึ้นเพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ที่มีต่อศาลยุติธรรม จึงถือเอาวันที่ 21 เมษายนของทุกปี เป็น "วันศาลยุติธรรม" ทรงเล็งเห็นว่า บ้านเมืองจะอยู่ด้วยความสงบสุขร่มเย็นต้องอาศัยการศาลเป็นสำคัญ จึงทรงจัดระบบกฎหมายและระเบียบทางการศาลขึ้นใหม่เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของชาติตะวันตก โดยมีกรมหลวงพิชิตปรีชากร และพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์เป็นกำลังสำคัญในการแก้ไขกฎหมายและปฏิรูประบบการศาลยุติธรรมให้เจริญรุ่งเรืองเป็นที่ยอมรับของนานาชาติอารยประเทศ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2478 ได้มีการประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมแบ่งแยกงานศาลยุติธรรมออกจากกันเป็นสองฝ่าย คือ งานธุรการและงานตุลาการ โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบงานธุรการส่วนงานตุลาการ คือการพิจารณาพิพากษา เป็นอำนาจของตุลาการโดยเฉพาะ นับแต่ตั้งกระทรวงยุติธรรมทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานธุรการของศาลยุติธรรมมาได้ 100 ปีเศษ จึงได้เกิดแนวความคิดที่จะแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม เพื่อให้พ้นจากข้อระแวงสงสัยว่า ศาลยุติธรรมอาจถูกแทรกแซงจากฝ่ายบริหารและไม่มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี จนกระทั่งได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม บัญญัติให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 5 บัญญัติให้มีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคล เมื่อกฎหมายดังกล่าว มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2543 จึงถือว่าศาลยุติธรรมแยกออกจากกระทรวงยุติธรรมนับแต่นั้นเป็นต้นมา (Court of Justice, 2018)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศาลยุติธรรม ระยะ 4 ปี (2565-2568) ที่จะปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ (TRUST) ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ Trust เชื่อมั่นและศรัทธาอำนวยความยุติธรรม (Trusted Justice) ในการอำนวยความยุติธรรมของศาลเป่าประสงค์ประชาชนมีความยุติธรรม เพื่อเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและสันติสุขให้เกิดขึ้นกับสังคม 2) ยุทธศาสตร์ Reliability เชื่อถือในระดับสากล (Reliability) เป่าประสงค์การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนของศาลยุติธรรมเป็นที่ไว้วางใจและการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานสากล 3) ยุทธศาสตร์ Uniformity การดำเนินงานอันเป็นมาตรฐานไปในทิศทางเดียวกัน (Uniformity) 4) ยุทธศาสตร์ Sustainability พัฒนที่ยั่งยืน (Sustainability) เป่าประสงค์ศาลยุติธรรมมีระบบงานที่มุ่งผลสำเร็จและผลประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และ 5) ยุทธศาสตร์เปลี่ยนผ่านสู่อนาคต (Transformation) เป่าประสงค์นวัตกรรมของศาลยุติธรรมเสริมสร้างอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่สะดวก รวดเร็ว ประหยัด และ

เป็นธรรม เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เป็นองค์กรที่สำคัญของบ้านเมืองเพื่อสร้างความสงบสุขของประชาชนและสังคมมาโดยตลอด จัดทำขึ้นเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรศาลยุติธรรม และตอบสนองบริบทของการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกมิติ อันจะทำให้ศาลยุติธรรมสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามหลักนิติธรรมและสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาแก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมฉบับนี้ เกิดขึ้นจากความร่วมมือของข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม ข้าราชการศาลยุติธรรม นักวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันระดมความคิดเห็น และให้ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะในนามของศาลยุติธรรม เสร็จสมบูรณ์ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันที่ใช้อำนาจตุลาการ เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมาได้ ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่สำคัญของบ้านเมืองเพื่อสร้างความสงบสุขของประชาชนและสังคมมาโดยตลอด การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ (Strategy Management) มีแผนปฏิบัติราชการ ยุทธศาสตร์ชาติ องค์กร สังคมต้องมีการปรับวิธีการนโยบาย ยุทธศาสตร์ และวิถีชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับยุควิฤติ ไม่มีองค์กรใดไม่ถูก disrupt และยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ศาลยุติธรรมเป็นหนึ่งในสถาบันที่มีการปรับตัวอย่างมากเพื่อตอบสนองอย่างเท่าทันกับบริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงจนวันนี้หลายคนเริ่มสัมผัสได้ถึงการพัฒนากระบวนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม Innovative Justice หมายถึง การพัฒนาเครื่องมือที่ศาลมีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อนำไปสู่ภาพลักษณ์ใหม่ของศาลยุติธรรมรูปแบบใหม่หรือมิติใหม่สร้างปรากฏการณ์ในการทำงานเชิงรุก มุ่งสู่จุดหมายการเป็นที่พึ่งแห่งแรกของประชาชน การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างสะดวก รวดเร็วและลดค่าใช้จ่ายจึงเป็นที่มาของการนำเทคโนโลยี ศาลดิจิทัล หรือระบบ D-Court มาใช้ใน กระบวนการของศาลช่วยอำนวยความสะดวกให้ประชาชนนวัตกรรมทางความคิด Innovative Justice เป็นแนวนโยบายที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางโดยเน้นว่าให้ความคิดจะต้องให้ได้หลายรูปแบบและเป็นนโยบายที่ครอบคลุมอย่างกว้างขวางโดยเป็นไปเพื่อประโยชน์ของทุกคนซึ่งหลายเรื่อง สำนักงานยุติธรรมได้รับมาทำให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประธานศาลฎีกา ศาลยุติธรรมมองว่านวัตกรรมเป็นการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดเพื่อให้สิ่งที่อยู่แล้วดียิ่งขึ้น ฉะนั้น การก้าวสู่จุดหมายที่พึ่งแห่งแรกของประชาชนความคาดหวังของประชาชนที่มาขึ้นศาลมีเพียง 3 เรื่องหลัก ๆ ได้แก่ ความถูกต้อง ความเป็นธรรม และความรวดเร็ว (Court of Justice, 2022)

ศาลอาญาพระโขนง มีภาระหน้าที่อำนวยความสะดวกยุติธรรมในคดีอาญาต่าง ๆ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และการปฏิบัติ ภารกิจอื่น ๆ ตามอำนาจ หน้าที่ของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม โดยมีศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญาพระโขนง ศาลอาญาพระโขนงนั้นเดิมเป็นศาลแขวงพระโขนง และตั้งอยู่ที่ทำการในสำนักงานเขตพระโขนง เรียกว่าศาลแขวงพระโขนง ต่อมาเป็นศาลจังหวัดพระโขนง ต่อมาก็คดีเข้าสู่ศาลมากขึ้นจึงแยกเป็น 2 ศาล คือ ศาลแพ่งพระโขนง และศาลอาญาพระโขนงในปัจจุบัน เขตพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของศาลอาญาพระโขนง มี 4 เขต ได้แก่ 1) เขตพระโขนง 2) เขตบางนา 3) เขตสวนหลวง และ 4) เขตประเวศ โดยมีวิสัยทัศน์ที่จะอำนวยความสะดวกยุติธรรมเพื่อให้สังคมสงบสุขเป็นธรรม และเสมอภาคโดยยึดหลักนิติธรรม และปฏิบัติพันธกิจ อันได้แก่ 1) อำนวยความสะดวกยุติธรรมเพื่อสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม 2) พัฒนาและสร้างระบบสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้มีความรวดเร็ว สะดวก ทันสมัย และเป็นสากล 3) เสริมสร้างความร่วมมือทางการศาลและกระบวนการยุติธรรมไทยและต่างประเทศ และ 4) อารงความศรัทธาและความเชื่อมั่นในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเพื่อความสงบสุขและความมั่นคงของสังคมไทยที่ยั่งยืน (Phrakhanong Criminal Court, 2018) การพัฒนาของศาลยุติธรรม ศาลอาญาพระโขนง เพื่อนำไปสู่การสร้างปรากฏการณ์ยุติธรรม รูปแบบใหม่หรือมิติใหม่ในการทำงานเชิงรุก เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของศาลยุติธรรม หมายรวมถึงบุคลากร ของศาลยุติธรรม ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประนีประนอมข้อพิพาทที่เป็นส่วนหนึ่งในการทำงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้บริการกับประชาชนเป็นจิตอาสา

ทำงานร่วมกับศาลยุติธรรมศาลอาญาพระโขนง ผู้ประนีประนอมจึงควรได้รับการพัฒนาสร้าง Innovative ให้ทันกับการพัฒนาของศาลยุติธรรมศาลอาญาพระโขนง การพัฒนาองค์ความรู้ภายนอกสู่องค์ความรู้ภายในของผู้ประนีประนอมข้อพิพาท จึงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญเป็นคนกลางที่เป็นจิตอาสา เป็นมนุษย์ Human ไม่ใช่ Machine เป็นผู้มีความรู้ ช่วยเหลือ สนับสนุนการทำงานร่วมกันต่อเพื่อนผู้ประนีประนอมต่อบุคลากรองค์กร คือศาลยุติธรรมศาลอาญาพระโขนง และที่สำคัญการให้บริการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกประชาชนคู่กรณี หรือคู่ความ ผู้เสียหายโจทก์ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เข้ามาพึ่งความยุติธรรมให้สามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันจากศาลอาญาพระโขนง ทุกภาคส่วนมีความจำเป็นความเชื่อมโยงมนุษย์ต่อมนุษย์เข้าด้วยกันกับสังคม จะประสบความสำเร็จได้ต้องมาจากความเข้าใจเชื่อมโยงประสานสังคมให้สามัคคีและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง เป็นกลไกที่สำคัญในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติ และยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้ผู้ประนีประนอมสามารถใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ตามนโยบายและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาบุคลากร ของศาลอาญาพระโขนง แผนปฏิบัติราชการศาลยุติธรรม และศาลอาญาพระโขนงไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ สำนักงานศาลยุติธรรมได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินงานในระยะ 4 ปี โดยมีมุ่งหมายให้การอำนวยความสะดวก การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และการปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ตามอำนาจ หน้าที่ของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้ประนีประนอมศาลอาญาพระโขนง ซึ่งเป็นจิตอาสา เป็นบุคลากรส่วนหนึ่งศาลยุติธรรมมีบทบาท หน้าที่ที่ค้ำค้ำคู่ความและความอำนวยความสะดวกให้คู่ความได้พูดคุยตกลงกันเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ประชาชน การเป็นผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา จึงมีความสำคัญให้สังคมเกิดความสงบสุข สมานฉันท์ ผู้ประนีประนอมที่ดีต้องเข้าถึงความจริงจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ทั้งภายในและภายนอก ต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ความเข้าใจในกระบวนการในการประนีประนอม มีกติกาจริยธรรมให้มีความสำคัญในการทำงานร่วมกัน จึงส่งผลให้ศาลอาญาพระโขนง ทำงานช่วยประชาชน สังคมให้มีความสงบเรียบร้อย ลดความขัดแย้ง ลดข้อพิพาท ไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลทำให้ประหยัดเวลา ไม่เสียค่าใช้จ่าย รักษาความสัมพันธ์ จากการที่ผู้ประนีประนอมมีส่วนช่วยงานศาลอาญาพระโขนงในการไกล่เกลี่ยการเจรจาระหว่างคู่พิพาทด้วยกันแก้ปัญหาข้อพิพาทคดีลดลงที่เกิดขึ้นอย่างสันติ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเน้นความต้องการที่แท้จริง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ความต้องการ และข้อกังวลของคู่พิพาทแต่ละฝ่าย วิธีการนี้เป็นกระบวนการที่ให้อำนาจแก่คู่พิพาทที่จะบรรลุถึงวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง หรือผู้ประนีประนอมทำหน้าที่เป็นคนกลางนำวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ให้คู่พิพาทพิจารณา ปัญหาที่พบได้ทั่วไปทุกองค์กรคือทางความคิดเห็น “มโนกรรม 3” ดีหรือร้ายที่อาจเห็น ต่างกันทางความคิดที่มีหลากหลายปัญหาทั้งในด้านภายในและด้านภายนอก การแสดงออกทางความเห็น เมื่อหลุดมาเป็นคำพูดจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ “วจีกรรม 4” และเป็นปัญหาโดยทั่วไปใน สังคมไทยปัจจุบันยุคดิจิทัลไม่ตระหนักรู้อาจก้าวสู่ “กายกรรม 3” เป็นความรุนแรงได้ การเปิดกว้างการเรียนรู้ การรับรู้ ไร้พรมแดน และการแสดงออกซึ่งแตกต่างจากสังคมในอดีตเป็นอย่างมาก การเปิดกว้างวัฒนธรรมทางสังคมในการเรียนรู้ หลากหลายทางความคิด การสื่อสารกันได้หลายช่องทาง ความคิดเห็นที่แตกต่างกันมีมากขึ้น ปัญหาเพิ่ม หรือรักใคร่สามัคคีกันมากขึ้น ทั้งนี้มีส่วนมาจากพื้นฐานของครอบครัวที่ต่างกัน และต่างยุคสมัย คุณวุฒิ วิทยุฉวีด้วยความหลากหลายดังกล่าว เมื่อมาอยู่ร่วมกันในองค์กร ทำงานร่วมกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี หรือความไม่เข้าใจกันจากการแสดงออก ทำให้การแสดงออกส่งผลให้การใช้ชีวิตการอยู่ร่วมกันในองค์กร ซึ่งในหลายกรณีอาจก่อให้เกิดผลเสียหลายต่อส่วนรวม การเสริมสร้างให้เกิด

ประสิทธิภาพประสิทธิผล แก่การอยู่ร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดี ร่วมกันเรียนรู้พัฒนาสันติภายในโดยสันติวิธี ซึ่งจะมีผลที่ดีต่อการทำงานการอยู่ ร่วมกันของในองค์กร หมู่คณะโดยรวม ซึ่งนั่นถือเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ ร่วมกันด้วยความสามัคคี พร้อมเพรียง เสียสละเพื่อส่วนร่วมให้การทำงานราบรื่นระหว่างบุคคลในการอยู่ ร่วมกันเป็นหมู่คณะในสังคม

ผู้วิจัยได้จำแนกสภาพปัญหา และความจำเป็นหลัก ๆ ได้แก่ 1) คดีเข้าสู่ศาลเป็นจำนวนมากขึ้น และ คดีค้างการพิจารณาสืบพยาน 2) ยังไม่ได้ออกระเบียบ แนวปฏิบัติ ให้นำคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยทุกคดี 3) ประเทศชาติสูญเสียค่าใช้จ่าย และงบประมาณเป็นจำนวนมาก และ 4) สังคมขาดความสงบสุข ขาดสันติภาพภายใน และสันติภาพภายนอก จึงส่งผลกระทบทำให้ 1) ผลของการ ประนีประนอมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไม่ประสบความสำเร็จ 2) ศาลต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณา สืบพยานหลักฐานต่าง ๆ ของแต่ละคดี 3) ผู้กระทำความผิดอาจต้องโทษจำคุก และ 4) สังคมขาดความสงบสุข ขาดสันติภาพภายใน และขาดสันติภาพภายนอก และ 5) ประเทศชาติต้องสูญเสียงบประมาณ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมาย

จากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยต้องทำการศึกษา ค้นคว้า และเลือกทำการศึกษาเฉพาะ กรณียของศาลอาญาพระโขนง ดังนั้น ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ดังกล่าว และสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ สภาพปัจจุบัน ของการบริหารจัดการคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และวิธีการ กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา ความผิดอันยอมความได้ในปัจจุบัน รวมทั้งผู้วิจัยจำเป็นต้องทำการวิจัย เพื่อศึกษาหาเทคนิค วิธีการ และ กระบวนการไกล่เกลี่ยที่สามารถบูรณาการเพื่อการคุ้มครองสิทธิในการแก้ไข ฟื้นฟู เยียวยา และชดเชยให้ แก่คู่กรณีได้ทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหาย และผู้ที่กระทำความผิดก็ตาม โดยมุ่งเน้นให้เกิดการ ยุติปัญหา แก้ไขความขัดแย้งและเกิดความพึงพอใจร่วมกันทุกฝ่าย รวมทั้งทำให้เกิดสังคมสันติสุข เกิดสันติภาพ ภายนอก และสันติภาพภายใน เกิดความสงบสุขในสังคมและประเทศชาติ โดยมุ่งเน้นทำให้ผู้กระทำความผิด ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และเพื่อให้โอกาสการคืนคนดีกลับสู่สังคม ฟื้นฟูความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน สามารถสานสัมพันธ์และทำธุรกิจการค้าร่วมกันต่อไปได้ รวมทั้งการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุขและ เกิดความสันติสุขในชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ของศาลอาญาพระโขนง
2. เพื่อบูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ตามแนวพุทธ สันติวิธี
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารงานวิจัยและแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยทำการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิด อันยอมความได้ตามศาสตร์สมัยใหม่ และตามหลักพระพุทธศาสนา ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์ พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และพระไตรปิฎกฉบับสากล พ.ศ. 2561 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ หนังสือ ข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์

ชุมชนในพื้นที่ประเทศ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดตามสถาบันการศึกษา อินเทอร์เน็ต และจากนิตยสารต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ ตีความอธิบาย บูรณาการ สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลหรือหาประเด็นปัญหากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารศาล ผู้ประนีประนอม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์ทั้งแบบตัวต่อตัวและแบบกลุ่ม ทั้งแบบออนไลน์โดยใช้โทรเลขกรุป และแบบออนไลน์ การเก็บข้อมูลจะใช้การจดบันทึกภาคสนาม (Field Note) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์หาประเด็นปัญหา และความจำเป็น

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาลและนักกฎหมาย และผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและสันติวิธี จำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ 4 สร้างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารปฐมภูมิ เอกสารทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์พร้อมกับการบูรณาการข้อมูลความรู้เข้าด้วยกันออกมาเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 5 ทดสอบกระบวนการกับผู้ประนีประนอม แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงกระบวนการ จากนั้นนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิรับรองกระบวนการ นำคำแนะนำที่ได้ไปปรับปรุงให้กระบวนการมีความถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการพัฒนาพื้นที่เป้าหมาย นำกระบวนการที่ผ่านการรับรองแล้ว นำไปอบรมผู้ประนีประนอมของศาลอาญาพระโขนง จำนวน 30 ท่าน จำนวน 8 ชั่วโมง ระหว่างการอบรมผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการประเมินผลพร้อมทั้งติดตามผลต่อจากนั้นอีก 1 เดือน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำผลที่จากการพัฒนากลุ่มเป้าหมายมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อเข้าสู่การทำประจักษ์การก่อนนำเสนอสู่สาธารณะ เมื่อได้รับการตรวจสอบและแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยทำการแก้ไข จากนั้นได้นำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง และเพื่อการเผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ของศาลอาญาพระโขนง ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัญหาของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง บางส่วนยังไม่เข้าใจข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ รวมถึงความชำนาญและความเข้าใจถึง หลักการ แนวคิด ทฤษฎี จุดประสงค์ และองค์ประกอบของการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยยังไม่ชัดเจน ดังนั้นก่อนเข้าทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมในศาลอาญาพระโขนง ควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และคดีอาญาความผิดลหุโทษก่อนลงมือปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังมีรายละเอียดดังนี้

1.1) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้

การระงับข้อพิพาท โดยวิธีการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทเป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี โดยที่คู่พิพาทตกลงกันให้บุคคลที่สามเข้าช่วยไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความกัน โดยคู่พิพาททั้งสองฝ่ายยอมผ่อนผันข้อเรียกร้องของตนและแต่ละฝ่ายจะได้สิทธิตามที่ไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความกันนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทไม่มีอำนาจบังคับให้คู่พิพาท

ตกลงกัน ไม่มีอำนาจให้คำตัดสินหรือกำหนดผลลัพธ์แห่งการเจรจาให้แก่คู่ความแต่จะช่วยลดความตึงเครียด และสร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจา โดยในบางครั้งผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอมข้อพิพาท อาจทำการชี้ช่องเสนอแนวทางในการตกลงให้แก่คู่พิพาทได้

1.2) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีกฎหมายที่ได้มีการกล่าวถึงความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ทางศาลได้มีการกระบวนกรที่ให้ออกาสผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกผิด และกลับตัว โดยศาลคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพร่างกาย ภาวะทางจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น และสภาพความผิด และพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น หรือเหตุอื่น ๆ อันควรแก่การปราชญ์แล้ว ศาลจะพิพากษาว่าผู้ที่มีความผิดแต่รอการกำหนดโทษ หรือกำหนดโทษแต่มีมาตรการรอการลงโทษไว้ ไม่ว่าจะเป็นโทษจำคุกหรือปรับอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่าง เพื่อให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจำได้กำหนดแต่ต้องไม่เกินห้าปี นับจากวันที่ศาลพิพากษาพิพากษา

1.3) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ อาจได้แก่ การไกล่เกลี่ย การประนีประนอมข้อพิพาท การประชุมกลุ่ม และการพิพากษาโดยการประชุมล้อมวง “ผลในทางสมานฉันท์” หมายถึง ข้อตกลงที่เป็นผลมาจากกระบวนการเชิงสมานฉันท์ ผลในทางสมานฉันท์ได้แก่ การตอบสนองต่อโครงการ เช่น การฟื้นฟู เยียวยา และการทำงานบริการสังคม โดยมีมุ่งหมายเพื่อให้ตรงกับความต้องการและความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล และความต้องการและความรับผิดชอบร่วมกันของคู่กรณี และเพื่อให้บรรลุผลในการทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้กลับคืนสู่สังคมได้ต่อไปอย่างปกติสุข

1.4) การไกล่เกลี่ยฟื้นฟูสัมพันธ์ในคดีอาญา (Restorative Mediation)

การกระบวนกรยุติธรรมทางอาญากับวัตถุประสงค์การลงโทษในการดำเนินคดีอาญาตามปกติ วัตถุประสงค์หลักของการดำเนินคดี คือ การที่เรามุ่งเน้นที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดแต่ละข้อหา การดำเนินการทั้งหมดตั้งแต่ขึ้นเจ้าพนักงานตำรวจ จึงเป็นการสืบสวน สอบสวนว่าได้มีการกระทำตามที่มีการกล่าวหาเกิดขึ้นจริงหรือไม่ การกระทำความผิดกล่าวเป็นการกระทำที่ครอบงำประกอบความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ จำเลยหรือผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดดังกล่าวหรือไม่ มีเหตุอื่นใดที่จะทำให้การกระทำของจำเลยหรือผู้ต้องหาไม่มีความผิดตามกฎหมายหรือมีเหตุที่จะทำให้จำเลยหรือผู้ต้องหานั้นไม่ต้องรับโทษ และสุดท้ายหากเป็นกรณีที่จำเลยนั้นต้องรับโทษในความผิดได้กระทำสมควรจะลงโทษจำเลยสถานใด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ได้แก่ 1) อริยสัจ 4 ผู้ประนีประนอมที่ได้รับมอบหมายในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี จะต้องดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยตามแนวทางพุทธสันติวิธี ด้วยการค้นหาความทุกข์ของคู่ความตามหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค คือการที่คู่ความมีข้อพิพาทในคดีอาญา หมายถึงคู่ความมีทุกข์ ผู้ประนีประนอมต้องช่วยคู่ความในการค้นหาสาเหตุแห่งความทุกข์นั้น และช่วยชี้แนะแนวทางหรือช่วยเสนอทางออกให้แก่คู่ความเพื่อการพ้นจากทุกข์หรือบรรเทาความทุกข์ให้เบาบางลง ด้วยความเป็นกลาง ยึดถือหลักมัชฌิมาปฏิปทา และ 2) พรหมวิหาร 4 ผู้ประนีประนอมที่ได้รับมอบหมายในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ต้องทำหน้าที่โดยมีคุณธรรมประจำใจด้วยคุณสมบัติของพรหมวิหารสี่ โดยมีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา คือมีความเมตตาต่อคู่ความและปรารถนาดีต่อคู่ความ เพื่ออำนวยความสะดวกการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้หาทางออกร่วมกันด้วยความพึงพอใจกันทั้งสองฝ่าย ถ้าคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยความ

พึงพอใจทั้งสองฝ่าย ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะแสดงมุทิตาจิตคือแสดงความยินดีต่อคู่ความด้วย แต่ถ้าคู่ความไม่สามารถตกลงกันได้ ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว จะต้องมีการอุเบกขา คือการปล่อยวางให้คู่ความได้คิดตรองและตัดสินใจด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ที่ 3 นำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี ซึ่งขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี เป็นกระบวนการตามแนวทางของอริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค) และผู้ประนีประนอมใช้ สติ ชันติ เพื่อสันติ ในการควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยผู้ประนีประนอมจะต้องมีพรหมวิหารสี่ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นคุณสมบัติประจำใจในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา มีรายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย (ต้นน้ำ)

1. ศาลส่งสำนวนและผู้กระทำความผิด ของคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ทุกคดี มายังศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล
2. ศูนย์ไกล่เกลี่ย ตั้งสำนวน แต่งตั้งผู้ประนีประนอม 1-2 ท่าน กำหนดวันนัดเวลา และสถานที่เพื่อจัดการประชุม
3. ผู้ประนีประนอมเตรียมการสำหรับพบผู้กระทำความผิด และผู้เสียหายที่ละฝ่ายก่อนถึงวันประชุม การไกล่เกลี่ย เพื่อแจ้งการคุ้มครองสิทธิ

ขั้นตอนที่ 2 เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย (กลางน้ำ)

1. ผู้ประนีประนอม 1-2 ท่าน และผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ผู้ใกล้ชิดของทั้งสองฝ่ายพร้อมกันที่ห้องประชุม ผู้ประนีประนอมกล่าวเปิดประชุมและแนะนำตัว คู่ความทั้งสองฝ่ายแนะนำตัว จากนั้นผู้ประนีประนอมขอให้ทุกคน นั่งสงบนิ่ง หรือนั่งสมาธิ 3-5 นาที (ถ้าเป็นศาสนาอื่นให้ปฏิบัติตามศาสนาของตนเอง) โดยผู้ประนีประนอมอธิบายข้อกฎหมายคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น ๆ และ ป.อาญา มาตรา 56, ป.วิ. อาญา มาตรา 35, 39(2), วิ. อาญา มาตรา 35, 39(2)

2. ให้ฝ่ายจำเลยได้แสดงเจตนาถึงความรับผิดชอบ การรู้สึกสำนึก และการขอโทษ ในสิ่งที่ตนเองได้กระทำความผิด และเต็มใจหามาตรการเยียวยาต่อผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาด้านจิตใจ และด้านทรัพย์สิน รวมทั้งการเยียวยาผู้ใกล้ชิดของผู้เสียหายด้วย โดยถามความประสงค์ว่าต้องการ การชดเชย เยียวยา แบบไหน อย่างไร

3. ให้ฝ่ายผู้เสียหาย แสดงถึงผลกระทบที่ได้รับจากการกระทำของจำเลย รวมทั้งผู้ใกล้ชิดกับผู้เสียหายว่าได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นว่ามีอะไรบ้าง จากการกระทำของจำเลย และต้องการการชดเชยเยียวยา แบบไหน อย่างไร

4. แยกการประชุมที่ละฝ่าย หรือจะแยกออกเป็นแต่ละฝ่าย (ถ้ามี) เพื่อค้นหาความต้องการที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย การเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา การหาทางออกร่วมกันและสรุปผลการไกล่เกลี่ย รวมทั้งวางแผนแนวทางปฏิบัติในการแก้ไข พ้นฟู เยียวยา และการขอโทษ การให้อภัย รวมถึงการชดเชย การผ่อนชำระเป็นต้นเงิน (ถ้ามี) เพื่อหาข้อยุติแห่งคดี และทำบันทึกข้อตกลงส่งให้ศาลพิจารณาพิพากษาต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 หลังกระบวนการไกล่เกลี่ย (ปลายน้ำ)

1. นำเสนอบันทึกข้อตกลงผลของการไกล่เกลี่ย ส่งให้ศาลเพื่อประกอบดุลพินิจในการพิพากษา หรือมีคำสั่งต่อไป

2. ผู้ประนีประนอมจะมีการติดตามผล จากผู้เสียหายว่าได้รับการแก้ไข ชดเชย ฟื้นฟู เยียวยา ตามบันทึกข้อตกลงหรือไม่ เพียงใด

3. แจ้งคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลให้ผู้ประนีประนอม และผู้เสียหาย รับทราบด้วย

โดยสามารถนำเสนอเป็นแผนภาพกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี ดังนี้

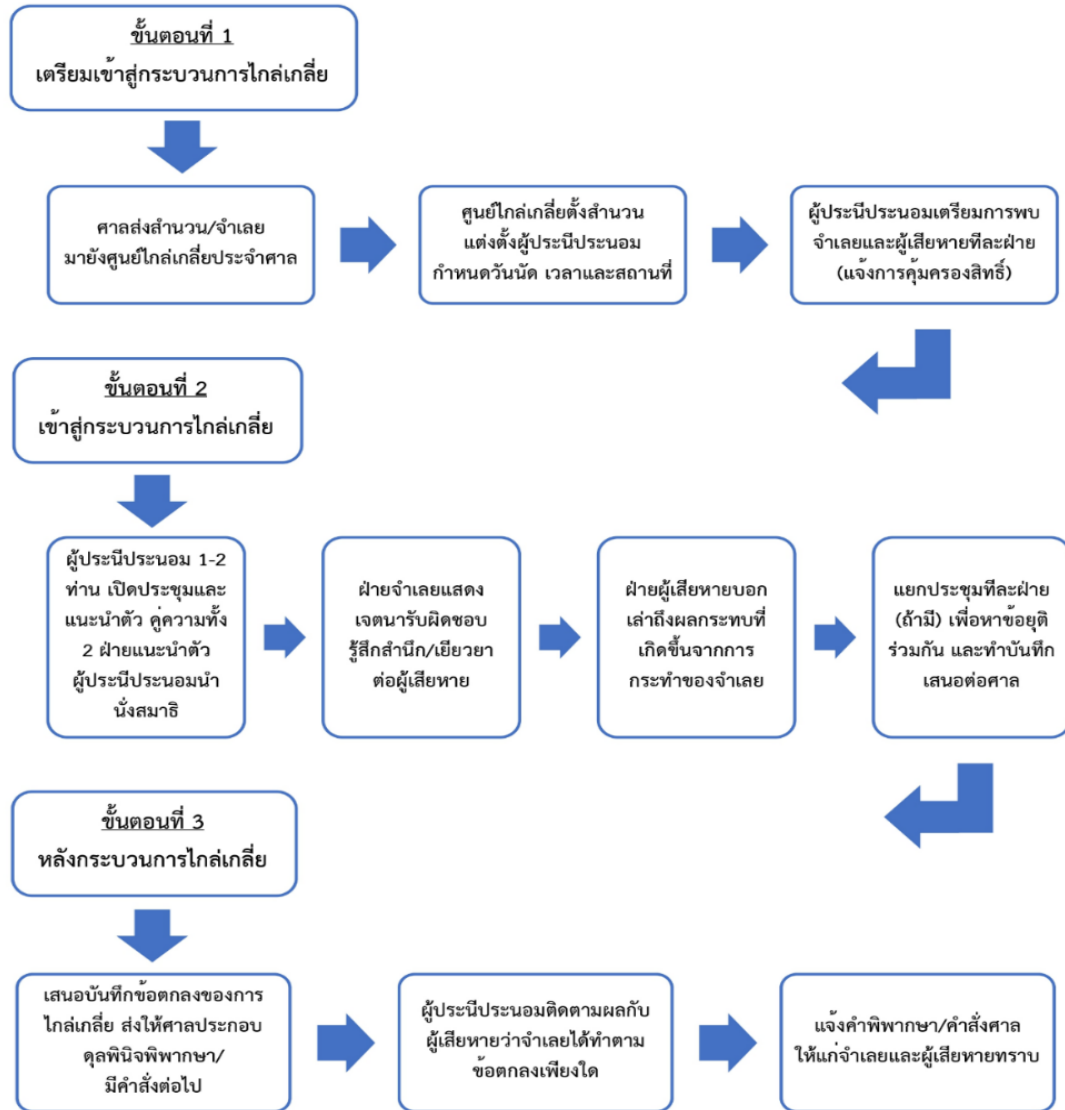

Figure 1: Mediation Process of Criminal Cases Involving Compoundable Offence by Buddhist Peaceful Means

องค์ความรู้ใหม่

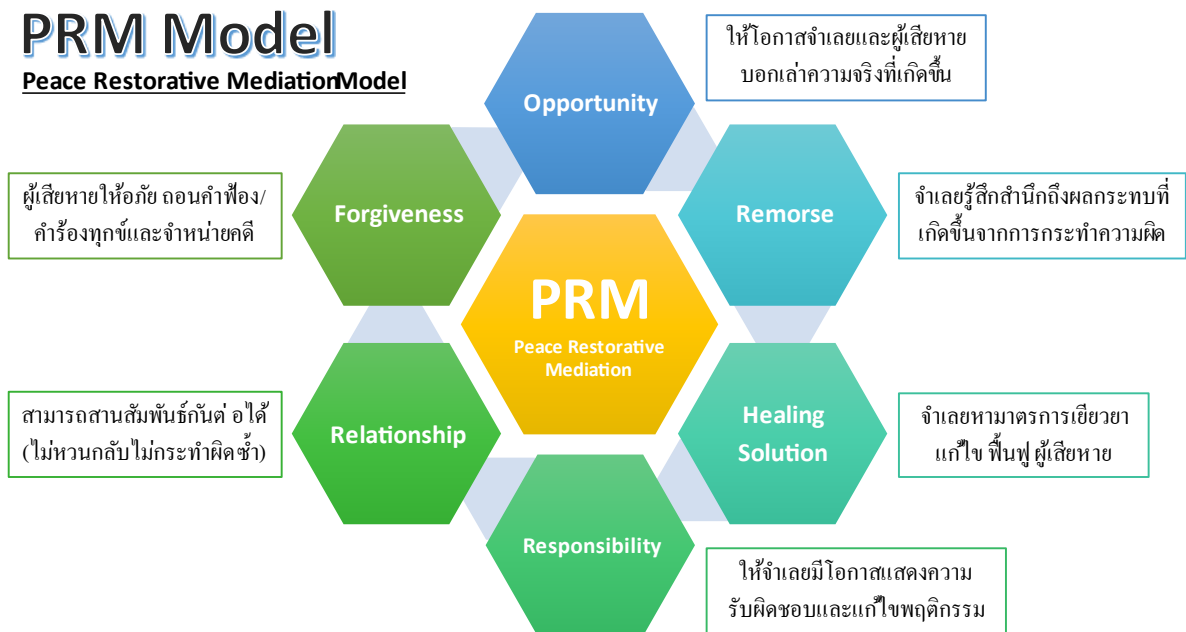

Figure 2: PRM Model (Reconciliation Mediation for Peace)

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาการไกล่เกลี่ยและหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งประกอบด้วยหลักอริยสัจ 4, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4 และสติ ขันติ มาเป็นฐานเครื่องมือในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนากระบวนการ และประกอบเป็น Model ที่เป็นองค์ความรู้ใหม่นี้ เรียกว่า PRM Model เป็นโมเดลในการบูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธีกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง ใช้ PRM Model (Peace Restorative Mediation) ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

P = Peaceful Means (พุทธสันติวิธี โดยอริยสัจ 4, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4 และสติ ขันติ เพื่อสันติ)

R = Restoration (การให้โอกาส, การรู้สึกสำนึก, แก้ไข เยียวยา, ความรับผิดชอบ, การสานสัมพันธ์กัน และการให้อภัย)

M = Mediation Process (ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้)

และมีรายละเอียดขั้นตอน ทั้ง 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) Opportunity ให้โอกาสจำเลยและผู้เสียหายได้เล่าความจริงที่เกิดขึ้น
- 2) Remorse จำเลยรู้สึกสำนึกถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด
- 3) Healing Solution จำเลยหามาตรการเยียวยาและฟื้นฟูผู้เสียหาย
- 4) Responsibility ให้จำเลยมีโอกาสดำเนินการแสดงความรับผิดชอบและแก้ไขพฤติกรรม
- 5) Relationship สามารถสานสัมพันธ์กันต่อได้ (ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ)
- 6) Forgiveness ผู้เสียหายให้อภัย ถอนคำฟ้อง/คำร้องทุกข์ มีผลให้จำหน่ายคดี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาเกิดจากการประนีประนอมที่เป็นประสบความสำเร็จ ส่งผลให้การนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเกิดความล้มเหลว อันมีสาเหตุมาจากผู้ประนีประนอมบางส่วนยังไม่เข้าใจข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ รวมถึงความชำนาญและความเข้าใจถึงหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จุดประสงค์ และองค์ประกอบของการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยยังไม่ชัดเจน ดังนั้น ก่อนเข้าทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมในศาลอาญาพระโขนง ควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และคดีอาญาความผิดลหุโทษ ก่อนลงมือปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งสอดคล้องกับ Tajai (2016) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาอุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทชั้นศาลในคดีครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง (สาขามีนบุรี) พบว่า ประเด็นด้านคุณสมบัติความรู้ ความสามารถของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว ได้แก่ ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวกับผู้พิพากษาสมทบมักจะเป็นบุคคลคนเดียวกันทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติหน้าที่ อันอาจส่งผลลบในกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ และพินความรู้ที่ระบุไว้ในข้อบังคับเพียงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ไม่เหมาะสมเพียงพอ อีกทั้งการฝึกอบรมทั้งก่อนและระหว่างปฏิบัติงานในฐานะผู้ประนีประนอม เป็นเพียงการฝึกอบรมระยะสั้น ๆ และไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เนื่องด้วยสาเหตุการที่คู่ความมีข้อพิพาทในคดีอาญา หมายถึงคู่ความมีทุกข์ ผู้ประนีประนอมต้องช่วยคู่ความในการค้นหาสาเหตุแห่งความทุกข์นั้น และช่วยชี้แนะแนวทางหรือช่วยเสนอทางออกให้แก่คู่ความเพื่อการพ้นจากทุกข์หรือบรรเทาความทุกข์ให้เบาบางลง ด้วยความเป็นกลาง ยึดถือหลักมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเรื่องนี้สอดคล้องกับ Phra Paisal Visalo (n.d.) เรื่องการไกล่เกลี่ยแบบพุทธ เมื่อคู่ความมีความทุกข์ ผู้ประนีประนอมต้องช่วยให้คู่ความหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์และยังสอดคล้องกับ Phrakrubhavanasarabundit (2023) ได้ให้ความเห็นว่าเมื่อคู่ความมีความทุกข์ ผู้ประนีประนอมต้องช่วยให้คู่ความหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์ และหลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่ผู้ประนีประนอมควรมีความเมตตาคู่ความและปรารถนาดีต่อคู่ความ เพื่ออำนวยความสะดวกให้คู่ความได้หาทางออกร่วมกันด้วยความพึงพอใจกันทั้งสองฝ่าย ถ้าคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะแสดงมุทิตาจิตคือแสดงความยินดีต่อคู่ความด้วย แต่ถ้าคู่ความไม่สามารถตกลงกันได้ ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว จะต้องมิอุเบกขา คือการปล่อยวางให้คู่ความได้คิดตรึกตรองและตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับPratheuangrattana (2019) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หลักการและวิธีการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธบูรณาการ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย พบว่า พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นธรรมประจำใจ และแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนอันประเสริฐบริสุทธิ์ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อช่วยเหลือมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา โดยมีหลักความประพฤติ 4 ประการ คือ 1) เมตตา มีความรักใคร่ ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญ และมองแง่ดีของผู้อื่น 2) กรุณา มีความสงสาร อยากช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ รับฟังความคิดเห็นและปัญหาของผู้อื่น สงสารและช่วยเหลือผู้ที่ทุกข์ยากอย่างเต็มที่ 3) มุทิตา มีความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ มีความสุข ไม่คิดริษยาที่ผู้อื่นมีความสุขหรือได้รับความยกย่องดีกว่าตน สนับสนุนส่งเสริมและให้โอกาสผู้อื่นเสมอ และ 4) อุเบกขา ความวางเฉย เป็นกลาง หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางคือความเมตตา คนกลางมีความรัก ปรารถนาดีต่อผู้อื่น (Mercy) และอุเบกขา คือวางเฉย มีความ

เป็นกลางต่อทุกฝ่าย (Equanimity) และยังสอดคล้องกับ Phramaha Weerasak Abhinandhavedhi (2023) ให้ความเห็นว่าผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีพรหมวิหาร 4 ในการควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาความผิดอันยอมความได้นี้ให้คู่ความได้มีโอกาสพูดคุยกันเพื่อหาข้อยุติร่วมกันได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ของศาลอาญาพระโขนง ด้วยการไกล่เกลี่ยพื้นสัมพันธ์เพื่อสันติภาพ เนื่องจากตามหลัก PRM Model ซึ่งประกอบไปด้วย P = Peaceful Means โดยนำเอาหลักพุทธสันติวิธี ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 และหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยได้ดียิ่งขึ้น R = Restoration ได้แก่การให้โอกาสแก่จำเลย ให้โอกาสในการรู้สึกสำนึก และมีความคิดที่จะแก้ไข เยียวยา มีความรับผิดชอบต่อการกระทำที่ต่ำลงไป และการสานสัมพันธ์กัน การให้อภัยซึ่งกันและกันระหว่างคู่กรณี และ M = Mediation Process การปฏิบัติตามขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Sreeyaphai, Chachikul, and Uthaphun (2022) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น พบว่า การสร้างสันติการสร้างสันติเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พุทธวิธีการไกล่เกลี่ยที่นำมาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนนี้คือการอุปมาอุปไมยที่เป็นการเล่าเรื่องเชิงเปรียบเทียบเพื่อชี้ให้คู่พิพาทตระหนักถึงโทษของความขัดแย้งและเห็นประโยชน์ของความสามัคคีการสร้างสันติเป็นขั้นตอนที่ดำเนินการเพื่อให้คู่พิพาทกลับมาอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีในขั้นตอนนี้ผู้ประนีประนอมต้องช่วยคู่พิพาทหาข้อตกลงเพื่อยุติข้อพิพาทตามที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การค้นหาความต้องการที่แท้จริงซึ่งสัมพันธ์กับแรงจูงใจภายในของคู่พิพาท 2) การแสวงหาข้อตกลงที่สมมูล ตอบสนองความจำเป็นอันเป็นข้อสาระสำคัญของคู่พิพาทได้ครบถ้วน และ 3) ทำข้อตกลงยุติข้อพิพาทที่ตรงตามความต้องการของทุกฝ่ายอย่างยุติธรรม

สรุป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ของศาลอาญาพระโขนงนั้น เห็นได้ว่าผู้ประนีประนอมบางส่วนยังไม่เข้าใจข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ จึงควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และคดีอาญาความผิดลหุโทษ ก่อนลงมือปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยการนำเอาหลักพุทธสันติวิธีมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อันได้แก่ หลักอริยสัจ 4 และหลักพรหมวิหาร 4 โดยมีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา คือ มีความเมตตาต่อความและปรารถนาดีต่อคู่ความ เพื่ออำนวยความสะดวกให้คู่ความได้หาทางออกร่วมกัน ตกลงกันได้ด้วยความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย และปล่อยวางให้คู่ความได้คิดตรองและตัดสินใจด้วยตนเอง จึงนำไปสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยพุทธสันติวิธี ตามแนวทางของอริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) และผู้ประนีประนอมใช้ สติ ขันติ เพื่อสันติ ในการควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยผู้ประนีประนอมจะต้องมีพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) เป็นคุณสมบัติประจำใจในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาสามารถนำขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา ไปเป็นต้นแบบ และแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ และคดีอาญาความผิดอันยอมความไม่ได้ ซึ่งเป็นคดีลหุโทษ เพื่อให้เกิดสังคมสันติสุข

1.2 ศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำขั้นตอนและแนวทางดังกล่าวไปอกระเบียบและแนวปฏิบัติต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษากระบวนการคุ้มครองสิทธิในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี

2.2 ควรมีการศึกษากระบวนการติดตามผลจากผู้เสียหายในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ โดยพุทธสันติวิธี

2.3 ควรมีการศึกษากระบวนการพัฒนาผู้ประนีประนอม โดยพุทธสันติวิธี

References

- Court of Justice. (2018). *History of Court of Justice*. Retrieved January 8, 2023, from <https://coj.go.th/th/content/page/index/id/3>
- Court of Justice. (2022). *Judiciary Development Strategy (2022-2025)*. Retrieved January 8, 2023, from https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=38228&table=files_biblio
- Phra Paisal Visalo. (n. d.). *Buddhist Mediation*. Retrieved January 20, 2023, from https://www.visalo.org/article/P_karnKlaiKlear.htm
- Phrakhanong Criminal Court. (2018). *Vision and Mission*. Retrieved April 12, 2023, from <https://crimpkc.coj.go.th>
- Phrakrubhavanasarabundit. (2023). Director, Office of Buddhism-Promotion and Social. *Interview*. February 3.
- Phramaha Weerasak Abhinandhavedhi. (2023). Lecturer of Peace Studies Program. *Interview*. February 3.
- Pratheuangrattana, Ch. (2019). Principle and Methods of Buddhist Integration that Lead to Success in Mediation. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(1), 193-212.
- Sreeyaphai, S., Chachikul, P., & Uthaphun, Ph. (2022). An analytical Study of Applying Buddhist Principle for Reconciliation of Mediators in Khon Kaen Provincial Court. *Dhammathas Academic Journal*, 22(1), 139-151.
- Tajai, S. (2016). *Problems and Obstacles of the Mediation in Family Cases: A Case Study at Central Juvenile and Family Court (Meenburi Branch)*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์*

The Development Model of Learning Leadership in the New Era of School Administrators under Kalasin Secondary Education Service Area Office

¹บรรจง วันทา และ เสน่ห์ คำสมหมาย

¹Banjong Wuntha and Sanae Kamsommai

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

Graduate College of Management, Sripatum University Khon Kaen Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: banjong133@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เลือกแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 159 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เลือกแบบเจาะจง 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เลือกแบบเจาะจง 3) ทดลองใช้รูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน โดยสมัครใจ 4) ประเมินรูปแบบฯ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสอบถามความเหมาะสมองค์ประกอบ 2) แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ 3) แบบสัมภาษณ์ 4) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม 5) แบบทดสอบ 6) แบบสอบถามพฤติกรรม 7) แบบสอบถามประสิทธิภาพ และ 8) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 การกล้าคิดสร้างสรรค์ 2) รูปแบบฯ ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 เนื้อหาของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) การกล้าคิดสร้างสรรค์ 2) การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ยุคใหม่ 3) การเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบทยุคใหม่ ส่วนที่ 3 กระบวนการพัฒนา ส่วนที่ 4 การประเมินผล และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด 3) คะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมพัฒนา สูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนา ระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา 4) ด้านความเป็นประโยชน์รูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด และระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the current and desirable conditions, as well as the needs for developing learning leadership in the new era of school administrators under Kalasin Secondary Education Service Area Office. The key informants consisted of 7 experts chosen through purposive sampling. The sample group consisted of 159 school administrators chosen by stratified random sampling. 3 experts selected through purposive sampling served as key informants in providing guidance for developing the model; 2) to create the development model of learning leadership in the new era of school administrators under Kalasin Secondary Education Service Area Office. The key informants included 7 experts who were chosen by purposive sampling; 3) to experiment the model. The target group was 15 school administrators who were willingly to join the study; and 4) to evaluate the model. The key informants were 15 school administrators who were chosen by purposive sampling. The tools used were 1) suitability assessment questionnaire of factors; 2) questionnaire inquiring about current and desirable conditions; 3) interview form; 4) focus group discussion record form; 5) test; 6) behavioral questionnaire; 7) efficiency survey; and 8) satisfaction survey. The statistics used were percentage, mean, standard deviation, and PNI (Priority Needs Index).

From the study, the following results were found: 1) The current conditions are moderate, whereas the desirable conditions are at the highest level. The first priority needs index is the courage to think creatively; 2) The model consists of the following 5 parts namely, (1) model principles and objectives, (2) model content, which includes the courage to think creatively, the use of technology and learning innovation in the new era, and change appropriate to the context in the new era, (3) development process, (4) evaluation, and (5) conditions for success. The model is of propriety and feasibility at the highest level; 3) The posttest of knowledge and the posttest of behavioral level are both higher than the pretest; and 4) The utility level of the model and the satisfaction level are at the highest.

Keywords: Development Model; Leadership; Learning Leadership in the New Era

บทนำ

ภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่เป็นภาวะผู้นำที่จำเป็นและเหมาะสมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งในยุคปัจจุบัน เนื่องจากสถานศึกษาและชุมชนเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรมและการสร้างคนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ต้องมีกล้าหาญทางความคิด มีความคิดสร้างสรรค์ (Runcharoen, 2014) นอกจากนี้ ภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ ยังจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลักหลายองค์ประกอบ เช่น การเป็นผู้นำแบบสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่น ต้องบูรณาการศาสตร์และวิธีการอย่างหลากหลายเพื่อความสมบูรณ์ โดยนำเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาช่วยในการปฏิบัติงาน มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณและสะท้อนคิดเป็นหลัก มีการเรียนรู้ด้วยกันเป็นทีม นำหลักของความพอเพียงมาประยุกต์ใช้ มีการบริหารจัดการเปลี่ยนแปลง ให้เหมาะกับบริบทแวดล้อมโดยมี

รูปแบบขึ้นมาใหม่ มีการสะท้อนผลตลอดเวลา มีความเป็นพลวัตเพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบหลักๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการขยายขีดความสามารถและสร้างคนที่มีความสามารถ และยังผลให้สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงขึ้น มีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการจัดการศึกษา (Somprach, 2017) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อนำและสร้างพลังความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะผลักดันให้สถานศึกษาเกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ยุคใหม่

การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อก้าวสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในยุคใหม่ ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ภาวะผู้นำกับการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ชี้นำองค์กรไปในทิศทางใหม่ๆ สอดคล้องกับบริบทของสังคมของการเปลี่ยนแปลงแข่งขัน และพัฒนาในยุคใหม่ของสังคมแห่งความรู้ นอกจากนี้วัฒนธรรมทางการศึกษาในระบบการศึกษาของไทยที่เปลี่ยนจากวัฒนธรรมของการรับรู้ เป็นวัฒนธรรมของการผลิต โดยการศึกษาเริ่มจากการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ และการใช้ความรู้ของครูผู้สอน ด้วยสภาวะการณ์ความจำเป็นในยุคของการแข่งขันในปัจจุบัน การรับมือกับกระแสโลกาภิวัตน์เชิงรุก วัฒนธรรมทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารทางการศึกษาจึงต้องเสริมสร้างภาวะผู้นำในแบบต่างๆ (Sinlarat, 2011) สอดคล้องกับ Somprach (2017) กล่าวว่า ภาวะผู้นำการเรียนรู้เป็นกระบวนการเสริมสร้าง ช่วยเหลือ สนับสนุนการปฏิบัติการเรียนรู้ให้บรรลุผล และสร้างสิ่งแวดล้อมที่มีพลังต่อการเรียนรู้หรือต่อการขยายศักยภาพการเรียนรู้และเกิดนวัตกรรม ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นโดยผ่านการกระจายแบ่งปันการเชื่อมต่อกิจกรรมและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก หุ่นส่วนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในระบบและนอกระบบของการศึกษาเรียนรู้หรือในชุมชนแห่งการเรียนรู้ นำพาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ยุคใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Crawford (2004) ได้วิจัยคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาของครูใหญ่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาปฏิบัติและความเชื่อในองค์กรแห่งการเรียนรู้ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าความเชื่อในการปฏิบัติตามหลัก 5 ประการของครูใหญ่แต่ละคนเป็นการปฏิบัติคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีเพื่อการพัฒนา และทำให้องค์กรแห่งการเรียนรู้มีความยั่งยืน แนวคิดที่พบเพิ่มเติมคือการใช้ข้อมูลอย่างจริงจังเพื่อนำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงความต้องการทีมงานที่มีคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนเพื่อจะส่งเสริมครูให้ไปสู่การปฏิรูป และให้ความสำคัญของการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมที่เน้นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงความยากลำบากที่พบคือการไม่มีเวลาการมีขอบเขตจำกัดและบุคคลในแผนกซึ่งไม่มีส่วนในแนวคิดเรื่ององค์กรแห่งการเรียนรู้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ เป็นหน่วยงานการศึกษาที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ลงสู่การปฏิบัติในระดับจังหวัด ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีศักยภาพในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ในยุคใหม่ จากสภาพปัจจุบันปัญหาที่พบ ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่น้อยมาก โดยเฉพาะในด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการใช้เทคโนโลยีสื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ยุคใหม่ และในด้านการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบทยุคใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาโดยเร่งด่วน (Secondary Educational Service Area Office Kalasin, 2022)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสนใจที่จะใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ เพื่อให้นำความรู้จากการพัฒนาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เป็นผู้นำการ

เรียนรู้ยุคใหม่ ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน แสวงหาความรู้ทั้งเชิงทฤษฎี การปฏิบัติ และประสบการณ์ การนำเทคโนโลยีมาบริหารจัดการ สัมกับเป็นผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของ สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างรูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์
4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีการดำเนินการวิจัย 4 ระยะ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างรูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์

1.1 การศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา Chaemchoy (2018); ISTE (2009); Elloitt (2017) ประกอบด้วย 1) การกล้าคิดสร้างสรรค์ 2) การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ยุคใหม่ 3) การเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบทยุคใหม่

1.2 การตรวจสอบยืนยันและประเมินองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ คณาจารย์ระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

1.3 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์

1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ จำนวน 270 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ จำนวน 159 คน ซึ่งได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie, and Morgan, 1970) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) (Srisard, 2017)

1.4 การศึกษาแนวทางการพัฒนภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และ 2) แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด จำนวน 30 ข้อ แบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณ

ค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความเหมาะสม เท่ากับ 0.95 3) แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ จำนวน 30 ข้อ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.91 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.53-0.87 แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.54-0.87 และ 4) แบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ข้อ มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00

ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร

2.1 ยกร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร

2.2 ตรวจสอบยืนยันและประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ คณาจารย์ระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ มีค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00 และ 2) แบบประเมินรูปแบบ จำนวน 40 ข้อ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความเหมาะสม เท่ากับ 0.93

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมและนิเทศติดตามประเมินผล

กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร จำนวน 15 คน โดยสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ จำนวน 20 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ก ข ค และ ง ค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00 และ 2) แบบประเมินระดับพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้ของรูปแบบ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00

ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมและนิเทศติดตามประเมินผล

กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้น
จำนวน 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (ที่เข้ารับการพัฒนารูปแบบ)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) รูปแบบ 2) แบบประเมินความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ จำนวน
40 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า
IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00 และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบ จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะ
เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วง
ระหว่าง 0.80-1.00

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะ
ผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้น
ผลการวิจัย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าความต้องการจำเป็น
โดยรวมรายด้าน

ภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ ของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (I-D) D	ลำดับความต้องการจำเป็น
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การดำเนินงาน		
1. ด้านการคิดสร้างสรรค์	3.29	0.52	ปานกลาง	4.80	0.40	มากที่สุด	0.294	1
2. ด้านการใช้เทคโนโลยีและ นวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคใหม่	3.30	0.51	ปานกลาง	4.78	0.42	มากที่สุด	0.265	2
3. ด้านการเปลี่ยนแปลงที่ เหมาะสมกับบริบทยุคใหม่	3.38	0.50	ปานกลาง	4.73	0.44	มากที่สุด	0.238	3
โดยรวม	3.32	0.51	ปานกลาง	4.77	0.42	มากที่สุด	0.265	

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.51) เรียงลำดับจาก
จากเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบทยุคใหม่ ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.50)
ด้านการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคใหม่ ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.51) ด้านการคิดสร้างสรรค์
($\bar{X} = 3.29$, S.D. = 0.52) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.42)
เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.40) ด้านการใช้
เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคใหม่ ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.42) ด้านการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม
กับบริบทยุคใหม่ ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.44) ลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็น
จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 การคิดสร้างสรรค์ (PNI_{modified} = 0.294) ลำดับที่ 2 การใช้เทคโนโลยี

และนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคใหม่ ($PNI_{\text{modified}} = 0.265$) ลำดับที่ 3 การเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบทยุคใหม่ ($PNI_{\text{modified}} = 0.238$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ส่วน ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 เนื้อหาของรูปแบบ ประกอบด้วย การกล่าวดำเนินการ การใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเรียนรู้ยุคใหม่ การเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบทยุคใหม่ ส่วนที่ 3 กระบวนการพัฒนา ส่วนที่ 4 การประเมินผล และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

3.1 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ คะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมพัฒนาสูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนา โดยรวมรายด้าน ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.46) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.46)

3.2 ผลการประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา โดยรวมรายด้าน ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.46) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.46) สรุปได้ว่า พฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

4.1 ผลการประเมินความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.49) และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.46)

4.2 ผลการประเมินระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.46)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้จากวิจัยเป็นโมเดลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาากาสินธุ์ ดังนี้

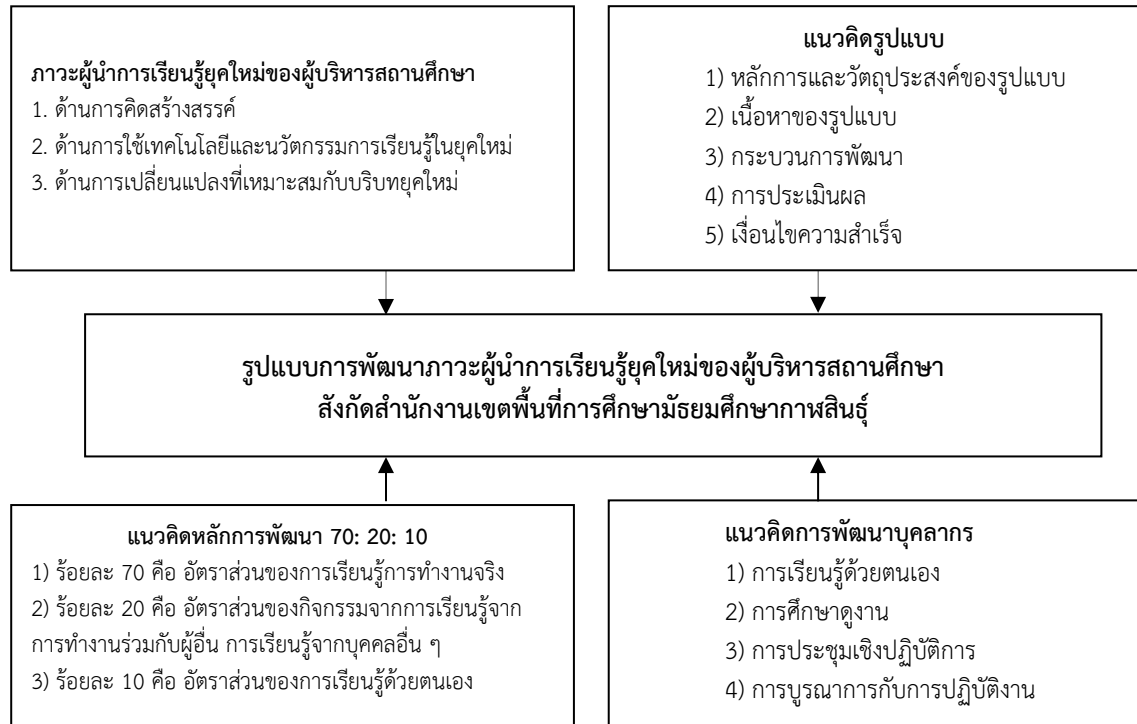

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากภาพที่ 1 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาากาสินธุ์ ไม่ได้มีขอบข่ายเพียงแต่เรื่องของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนางานเท่านั้น การที่จะพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนั้น ต้องมีแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา แนวคิดหลักการพัฒนา 70: 20: 10 แนวคิดการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดหลักการพัฒนา 70: 20: 10 ประกอบไปด้วย แนวคิดการพัฒนาบุคลากร 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) การศึกษาดูงาน 3) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 4) การบูรณาการกับการปฏิบัติงาน ที่เป็นกรอบสำคัญในการพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษาเกิดคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ ตามโครงสร้างของรูปแบบประกอบด้วย 1) หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) เนื้อหาของรูปแบบ ประกอบด้วยเนื้อหาตามตัวแปรสำคัญของการวิจัย ได้แก่ ภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา (1) ด้านการคิดสร้างสรรค์ (2) ด้านการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคใหม่ (3) ด้านการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบทยุคใหม่ 3) กระบวนการพัฒนา 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จจึงจะสามารถพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์ สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์ อภิปรายผลดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบันของการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารตำรา นำมาสังเคราะห์ให้ต้องประกอบและตัวบ่งชี้มาสร้างเครื่องโดยผ่านการตรวจสอบยืนยันเชิงคุณภาพให้ได้ข้อคำถามที่มีคุณภาพนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์มีความพยายามในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อให้ตอบสนองและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคใหม่ ดังที่ Misdey (2019) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารระดับต้น มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารระดับต้น มหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Borwonchaidet (2017) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wannasee (2021) ได้เสนอว่า ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลต้องปรับตัว เปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติ วิธีการบริหารจัดการ และวิธีการจัดการศึกษาแบบใหม่ที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยตนเอง มีสมรรถนะดิจิทัล ความเป็นมืออาชีพ มีความรอบรู้ในศาสตร์การบริหาร มีทักษะการบริหารจัดการ มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการศึกษาในยุคนี้ให้บรรลุเป้าหมาย

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้ข้อคำถามที่มีคุณภาพนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์ มีความต้องการในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับยุคสมัยที่เน้นการบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ จึงมีสภาพที่พึงประสงค์ในระดับมากที่สุดแสดงให้เห็นถึงความต้องการในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ ดังที่ Yossomsakdi (2006) นำเสนอว่า การพัฒนาภาวะผู้นำ เป็นความพยายามในการปรับปรุงงาน การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การปลูกฝังความรู้ การเพิ่มทักษะ โดยมีจุดมุ่งหมายที่การส่งเสริมผลของการปฏิบัติงานในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Misdey (2019) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารระดับต้น มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thummatasananon (2019) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด

1.3 ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา เรียงลำดับความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 ด้านการคิดสร้างสรรค์ มีความต้องการสูงสุด ในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ ด้านการคิดสร้างสรรค์ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามความมุ่งหมาย จึงต้องมีการพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะมองกว้างมองไกล

จะกำหนดเป้าหมายได้ถูกต้องตามทิศทางการพัฒนา ดังที่ Somprach (2017) ได้เสนอความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ ไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองของบุคคลที่จะคิดได้หลายทิศทางหรือคิดได้หลายคำตอบ ทำให้เกิดความคิดแปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Charoenchai (2019) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการองค์การสมรรถนะสูงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า การจัดลำดับความสำคัญของการจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการความรู้ มีความต้องการมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sairam (2016) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะภาวะผู้นำด้านการสร้างทีมงานของผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะภาวะผู้นำด้านการสร้างทีมงานของผู้บริหารโรงเรียนมากที่สุด คือ ด้านการสร้างบรรทัดฐานของทีม รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติงานของทีม ด้านการก่อตั้งทีมงานด้านการสะท้อนผลงานและการขับเคลื่อนทีมและด้านการรวมทีม

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นดิน ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 เนื้อหาของรูปแบบ ประกอบด้วย การกล้าคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ยุคใหม่ การเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบทยุคใหม่ ส่วนที่ 3 กระบวนการพัฒนา ส่วนที่ 4 การประเมินผล และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำไปศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาয়กร่างรูปแบบตามหลักการทฤษฎีของนักวิชาการทำให้ได้รูปแบบ ดังที่ Asawapoom (2007) ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบไว้ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) องค์ประกอบหลักของรูปแบบ 4) แนวทางในการประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ และได้้นำกระบวนการตามวงจรคุณภาพ PDCA เข้ามาเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ดังที่ Deming (1986) ได้เสนอขั้นตอนของวงจรคุณภาพเดมมิง (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข สอดคล้องกับงานวิจัยของ Leenalad, Phabuttra, Suwantrai, and Dungchatom (2017) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระของรูปแบบ 4) กระบวนการพัฒนา 5) ผลที่ต้องการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Haseesuk (2022) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาของรูปแบบ มี 3 หน่วย ได้แก่ (1) เข้าใจ (2) เข้าถึง และ (3) พัฒนา 3) กลไกของรูปแบบ 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นดิน อภิปรายผลดังนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมายมีคะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมพัฒนา สูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนา ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นดิน ที่ผ่านการวิพากษ์โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่มได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไข และนำมาสร้างคู่มือการใช้รูปแบบ อีกทั้งได้มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพื่อให้ผู้เข้ารับการพัฒนาได้เกิดความรู้ความเข้าใจ ดังที่ Robbins (2001) ได้เสนอว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำย่อมจะส่งผลให้การจัดการศึกษา

ในสถานศึกษาเกิดการศึกษาเป็นทักษะที่มาจากศักยภาพภายในตัวของผู้บริหารสถานศึกษาและมีความสำคัญยิ่งสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้รับนโยบายมาสู่การปฏิบัติ โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการปรับใช้ภาวะผู้นำให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์และความรู้ความสามารถของครูและบุคลากรในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thummatasananon (2019) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดสอบความรู้หลังการใช้รูปแบบการพัฒนาฯ สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบการพัฒนาฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pawabutra, Dungchatom, and Hansuri (2020) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผลการทดสอบความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล พบว่า คะแนนของผู้เข้ารับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา

3.2 ผลการประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาทุกด้าน ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ผ่านการเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒินำมาสร้างคู่มือและนำไปใช้โดยเริ่มจากการอบรมพัฒนาด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถจึงทำให้ผู้ใช้รูปแบบมีสภาพหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามรูปแบบการพัฒนา ดังที่ Borwonchaidet (2017) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษา หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pakotang (2018) ได้เสนอว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลหรือผู้นำแห่งการเรียนรู้ในยุคข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยี คือ ภาวะผู้นำที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จได้ ผู้นำที่มีภาวะการณการเรียนรู้ด้านดิจิทัลจึงต้องเป็นผู้ที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ เพราะต้องใช้ทั้งการสื่อสารในองค์กรและเครือข่ายที่มีอยู่ทั่วโลก ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ไร้พรมแดนและต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ภาวะผู้นำยุคนี้จึงต้องเป็นผู้นำที่เรียกได้ว่าเป็นผู้นำมืออาชีพทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากการอบรมสัมมนา การศึกษาดูงานและการปฏิบัติการ อีกทั้งต้องมีวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่จะมาขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Leenalad, Phabutra, Suwantrai, and Dungchatom (2017) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และมีเจตคติต่อพฤติกรรมการใช้ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล หลังการพัฒนาด้วยการใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่าก่อนการพัฒนา

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ อภิปรายผลดังนี้

4.1 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างรูปแบบและมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างรอบด้าน ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนำมาวิเคราะห์สร้างรูปแบบตามโครงสร้างที่ได้ศึกษาค้นคว้าและทำการสังเคราะห์องค์ประกอบผ่านการวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม นำมาใช้จริงตามบริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์กับผู้เข้ารับการพัฒนาซึ่งเป็นผู้บริหาร

สถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และมีคุณลักษณะของภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ตามที่รูปแบบกำหนด เกิดคุณลักษณะตามตัวบ่งชี้ที่สร้างในรูปแบบส่งผลให้นำรูปแบบที่ได้พัฒนาแล้วไปให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประเมิน ประสิทธิภาพจึงมีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดสามารถนำไปพัฒนาผู้บริหาร สถานศึกษาต่อไปได้ตามความมุ่งหมายต่อไป ดังที่ Sheninger (2014) นำเสนอว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์และพันธกิจ ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องเป็นต้นแบบที่ดีในการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ผู้บริหาร สถานศึกษาในยุคใหม่ต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีทั้งนี้เพราะผู้บริหารเป็นกุญแจสำคัญในการ เปลี่ยนแปลงทั้งในทางปฏิบัติและสร้างวัฒนธรรมใหม่ในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Maneewan, Phoklin, and Singphan (2021) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้บริหาร สถานศึกษาชั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานยุคดิจิทัลภาพรวมทั้งหมดอยู่ใน ระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wannasee (2021) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของ ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ประเมินรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

4.2 ผลการประเมินระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็น เพราะได้ว่าผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างรูปแบบและรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพทำให้ได้รูปแบบ ที่สมบูรณ์ นำมาใช้กับกลุ่มเป้าหมายในสถานการณ์จริงตามบริบททำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจและ มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์จากการใช้รูปแบบมีความเป็นไปได้ตามสภาพบริบทของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ผู้บริหารที่เข้าร่วมพัฒนามีพฤติกรรมในทางที่พึงประสงค์ ตามรูปแบบ ดังที่ Swanson, and Holton (2001) ได้เสนอว่า การพัฒนาภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการในการ พัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญของบุคลากร เป็นการปลดปล่อยศักยภาพของมนุษย์โดยผ่านกระบวนการ ฝึกอบรมและพัฒนา เพื่อก่อให้เกิดผลการปฏิบัติงาน ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Umpai (2021) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการนิเทศภายในเพื่อยกระดับ คุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Borwonchaidet (2017) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มี ประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อการ ใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอยู่ ในระดับมากที่สุด

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับ การคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคใหม่ การเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบท ยุคใหม่ ตามลำดับ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 เนื้อหาของรูปแบบ ประกอบด้วย การกล่าวดำเนินการ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ยุคใหม่ การเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบท ยุคใหม่ ส่วนที่ 3 กระบวนการพัฒนา ส่วนที่ 4 การประเมินผล และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ มีความ

เหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ คะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมพัฒนา สูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนา และผลการประเมินระดับพฤติกรรมการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำสามารถเสริมสร้างและพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ และสามารถนำไปเป็นนวัตกรรมสำหรับพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้ ทักษะ ต่อยอดการพัฒนาหรือการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้อย่างสูงสุด สอดคล้องกับสภาพสังคมยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาและส่งผลให้ครู ผู้บริหารในสถานศึกษาเกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ดังนั้น ผู้บริหารในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประสิทธิผล

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำนโยบายการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ กำกับติดตาม อย่างต่อเนื่อง

1.3 ควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ ไปบูรณาการใช้ ส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ ตามหลักการพัฒนา 70: 20: 10 และใช้หลักการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันพบว่า ด้านการคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเมื่อนำมาจัดเรียงตามค่าความต้องการจำเป็นปรากฏว่าอยู่ลำดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ เป็นสิ่งจำเป็นที่ควรพัฒนาเป็นลำดับแรก ควรมีการวิจัยในครั้งต่อไปลงเชิงลึกเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ ให้มีการพัฒนาขึ้น ในลักษณะการพัฒนาโปรแกรม หรือการพัฒนากลยุทธ์ โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา เช่น

2.1 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 การพัฒนากลยุทธ์ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา

References

- Ampai, T. (2021). *Development of Internal Supervision Model to Raise the Quality of Education in Small Schools under the Office of the Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Asavapoom, S. (2007). Using Research to Develop Models in Doctoral Theses. *Journal of Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 2(2), 76-85.
- Bowonchaidet, R. (2017). *Development of a Program to Strengthen Effective Leadership of School Administrators under the Provincial Administrative Organization*. (Doctoral Dissertation). Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Chaemchoi, S. (2018). *Educational Institution Administration in the Digital Age*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Charoenchai, W. (2019). *Development of a High-Performance Organization Management Model to Develop the Quality of Education in Educational Institutions under the Provincial Administrative Organization*. (Doctoral Dissertation). Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Crawford, J. (2004). *Educating English Learners: Language Diversity in the Classroom*. (5th ed.). Los Angeles: Bilingual Education Services.
- Crompton, H. (2018). *Education Reimagined: Leading Systemwide Change with the ISTE Standards*. USA: International Society for Technology in Education.
- Deming, E. W. (1995). *Out of the Crisis*. USA: The Massachusetts Institute of Technology, Center for Advanced Engineering Study.
- Elliott, T. (2017). *Digital Leadership: A Six-Step Framework for Transformation*. Retrieved November 27, 2023, from <https://1th.me/ZQPLH>
- Haseesuk, S. (2022). Teaching and Learning Management Model Based on the Concept of Understanding, Access and Development of Ban Muang Kae School under the Buriram Primary Educational Service Area Office, Area 4. *Journal of Social Innovation and Mass Communication Technology*, 5(2), 1-10.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Leenalad, P., Phabutra, C., Suwantrai, W., & Duangchatham, S. (2017). Effective Leadership Development Model of Administrators of International Standard Schools in the Northeastern Region. *Journal of Educational Administration Khon Kaen University*, 13(1), 11-20.
- Misdee, P. (2019). *Development of a Program to Strengthen Transformational Leadership of First-Level Executives Rajabhat University*. (Doctoral Dissertation). Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Pakotang, J. (2018). *Leadership in the Digital Age for Professional School Administrators*. Ubon Ratchathani: Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University.

- Phapabutr, C., Duangchathom, S., & Hansuri, S. (2020). Technological Leadership Development Model of School Administrators in the Digital Era. *Journal of Educational Administration and Leadership Sakhon Nakhon Rajabhat University*, 9(33), 1-11.
- Robbins, S. P. (2001). *Organizational Behavior*. (9th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Runcharoen, T. (2014). *Professionalism in Organizing and Administering Education in the Era of Educational Reform for Reform Round 2 and External Evaluation Round 3*. (8th Printing). Bangkok: Khao Fang.
- Sairam, B. (2016). *Development of a Program to Enhance Leadership Skills in Team Building for School Administrators*. (Doctoral Dissertation). Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Secondary Educational Service Area Office Kalasin. (2022). *Action Plan for Fiscal Year 2022*. Kalasin: Secondary Educational Service Area Office Kalasin.
- Sheninger, E. (2014). *Digital Leadership Changing Paradigms for Changing Times*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Sinlarat, P. (2011). *A New Educational Framework*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Somprat, K. (2017). Learning Leadership of Administrators of Basic Educational Institutions: A Study of Foundational Theory. *Journal Academic and Research Faculty of Education Social Science Khon Kaen University*, 12(34), 51-65.
- Srisa-at, B. (2017). *Preliminary Research*. (10th ed.). Bangkok: Suviriyasan.
- Swanson, R. A., & Holton, E. F (2001). *Foundations of Human Resource Development*. San Francisco: Berrett-Koehler.
- Thammatasananon, S. (2019). Model for Developing Creative Leadership of Administrators of Basic Educational Institutions. *Journal of Educational Research*, 14 (2), 149-162.
- Wansri, J. (2021). *Educational Management in the Digital Age*. Phitsanulok: Rattanasuwan Printing 3.
- Yossomsak, S. (2006). *Human Resource Management: Principles and Concepts*. Bangkok: A.T. Press.

กระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี*

The Development Process of Peaceful Well-Being for the Elderly

by Buddhist Peaceful Means

¹กัณยารัตน์ คอนกรีต และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท¹Kanyarat Khonkrit and Phra Pramote Vadakovido

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kcongreet@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อ ต่อกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี 3) พัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาสันติสุข ภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดจำนวน 35 รูป/คน ได้แก่ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา จำนวน 20 รูป/คน ผู้สูงวัย จำนวน 15 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง และนำมาวิเคราะห์อธิบาย เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของผู้สูงวัยโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย มีปัญหา ด้านสุขภาพ การปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวสังคม สถานที่ทำงาน มีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ การช่วยเหลือตนเองน้อยลงซึ่งจะต้องพึ่งพาผู้อื่น ผู้สูงวัยต้องเตรียมความพร้อมเพื่อจะอยู่กับครอบครัวและ สังคมอย่างมีความสุข 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี ผู้สูงวัยมีการพัฒนาฝึกฝนอย่างเป็นองค์รวมตามหลักของอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย (1) ฉันทะ มีความความ พอใจในชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลง (2) วิริยะ มีความเพียรพยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (3) จิตตะ มีสติ มีสมาธิสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต ผ่องใส และสงบสุข 4) วิมังสา มีความใคร่ครวญมรปัญญา รู้จักแก้ปัญหาและ รู้จักดำเนินชีวิต 3) กระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี มุ่งพัฒนาเพื่อให้ผู้สูงวัย “เปิดใจ เรียนรู้ คิดบวก และพัฒนา” เริ่มจากการเสริมสร้างสติ เรียนรู้แบบองค์รวม สนทนาปลูกปัญญา และนำไปใช้ พัฒนาในชีวิต ผู้วิจัยพบ “สูงสุขโมเดล” ประกอบด้วย สูงภายนอก (สุขภาพกายแข็งแรง) สูงภายใน (จิตแจ่มใส) สูงสติ (ฉลาดในการใช้ชีวิต) ส่งผลให้ผู้สูงวัย “เป็นที่รัก หนักแน่น มั่นคง”

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนา; สันติสุขภาวะผู้สูงวัย; พุทธสันติวิธี

Abstract

This research article consisted of the following objectives: 1) to analyze context, problems, needs, and the development process of peaceful well-being for the elderly

*Received July 1, 2023; Revised July 6, 2024; Accepted July 9, 2024

according to modern science; 2) to examine the Buddhist peaceful means that contribute to the development process of peaceful well-being for the elderly by Buddhist Peaceful Means; and 3) to develop and present the development process of peaceful well-being for the elderly by Buddhist peaceful means for Chiang Rak Noi Subdistrict Municipality School for the Elderly. The study was conducted using research and development (R&D) method. All 35 key informants included academics, community leaders, and religious leaders for a total of 20 persons, as well as the elderly of 15 persons. The obtained data were analyzed using the descriptive method.

The research results found that: 1) The elderly at Chiang Rak Noi Sub-district Municipality School for the Elderly face a variety of problems, including health issues, adaptation to family, society, and the workplace, physical, emotional, and mental changes, a lack of self-help, and dependence on others. The elderly must be ready to live happily with their family and in society. 2) The Buddhist peaceful means conducive to the development process of peaceful well-being for the elderly by Buddhist peaceful means require the elderly to develop and practice themselves holistically according to *Iddhipāda* (the four paths of accomplishment). This includes the following: (1) *Chanda* refers to aspirations in a changing life; (2) *Viriya* refers to continuous attempt to improve oneself; (3) *Citta* refers to thoughtfulness with a healthy, bright and tranquil mind; and (4) *Vīmaṃsā* refers to investigating with wisdom to solve problems and lead one's life. 3) The development process of peaceful well-being for the elderly by Buddhist peaceful means aims to develop the elderly so that they are "opened to learn, think positively, and develop themselves". This begins with enhancing mindfulness, learning holistically, conversing and cultivating wisdom, and putting all of this into practice to improve one's life. The study established a model called "Soong Suk" (high happiness) that consists of external high (strong physical health), internal high (clear mind), and mindfulness high (smart in life), all of which result in the elderly being "loving, firm, and stable".

Keywords: Development Process; Peace Well-Being for the Elderly; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

สภาพการณ์โลกยุคปัจจุบันมีแนวโน้มที่ประชากรจะก้าวเข้าสู่สังคมวัยของผู้สูงวัยเป็นจำนวนมาก ผู้สูงอายุมีสัดส่วนของประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นที่น่าจับตามองทุกประเทศทั่วโลกเป็นประเด็นทางเศรษฐกิจและสังคมเนื่องจากประเทศทั่วโลกมีผู้สูงอายุในสัดส่วนที่สูงขึ้นและแสดงถึงจำนวนวัยทำงานมีการลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการพัฒนาประเทศในอนาคต จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563 (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2021) แสดงสถิติประชากรโลกในปี พ.ศ.2563 มีผู้สูงอายุทั้งหมด 7,795 ล้านคน โดยมีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 1,050 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด สำหรับทวีปที่มีอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ยุโรป ร้อยละ 26 อเมริกาเหนือ ร้อยละ 23 และภาคพื้นมหาสมุทร ร้อยละ 18 ได้แก่ ญี่ปุ่น ร้อยละ 34 อิตาลี

ร้อยละ 30 และโปรตุเกส ฟินแลนด์ กรีซ ร้อยละ 29 ส่วนสำหรับประเทศอาเซียน พ.ศ.2563 มีประชากรรวมทั้งหมด 664 ล้านคน มีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 73 ล้านคน หรือร้อยละ 11 ของประชากรทั้งหมด ประเทศสมาชิกอาเซียน 6 ประเทศ เป็นสังคมผู้สูงอายุแล้ว คือมีอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 10 ได้แก่ สิงคโปร์ (ร้อยละ 21) ไทย (ร้อยละ 18) เวียดนาม (ร้อยละ 12) มาเลเซีย (ร้อยละ 11) อินโดนีเซีย (ร้อยละ 10) และเมียนมา (ร้อยละ 10) ส่วนข้อมูลสถิติขององค์การอนามัยโลก (World health Organization, 2022) แสดงให้เห็นว่าระหว่าง พ.ศ.2558 - พ.ศ.2593 สัดส่วนประชากรที่มีช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปจะเพิ่มขึ้นเกือบสองเท่า จาก 12 เปอร์เซ็นต์ เป็น 22 เปอร์เซ็นต์ สถิติปี พ.ศ.2562 มีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า 5 ปี ในปี พ.ศ.2593 จำนวนผู้สูงอายุ 80 เปอร์เซ็นต์ จะอาศัยอยู่ในประเทศที่มีรายได้ต่ำและปานกลาง แสดงให้เห็นว่าในอนาคตทุกประเทศจะพบกับปัญหาหลักที่ท้าทายจะต้องพัฒนาระบบสุขภาพการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมผู้สูงอายุ และพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์นี้การขับเคลื่อนมาตรการรองรับสังคมสูงวัยคนไทยอายุยืนของประเทศไทยไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพปัจจุบันประชากรไทยอายุยืนยาวขึ้นมากกว่าในอดีต โดยมีอายุคาดเฉลี่ยสูงถึง 76 ปีและมีแนวโน้มว่าจะมีอายุยืนขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉลี่ยมากกว่า 80 ปีการที่ประเทศไทยมีอัตราการเกิดและอัตราการตายที่ลดลง ประกอบกับอายุที่ยืนยาวขึ้นของคนไทยอันเนื่องมาจากการพัฒนาทางการแพทย์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางด้านการดูแลสุขภาพรวมทั้งระบบสาธารณสุขที่มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น และมุ่งเน้นการบริการสุขภาพระดับอำเภอ ตำบล และการกระจายบุคลากรทางด้านสุขภาพไปยังพื้นที่ชนบทห่างไกลและพื้นที่ขาดแคลน จึงทำให้คนไทยมีอายุยืนยาวขึ้นทำให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วโดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุประมาณร้อยละ 4 ต่อปี

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัย (Ageing Society) มาตั้งแต่ปี 2548 โดยมีประชากรสูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งเข้าสู่สังคมสูงวัยเป็นอันดับ 2 ของอาเซียนและอันดับ 4 ของเอเชีย ปี 2565 ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสมบูรณ์ (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2021) โดยจะมีประชากรสูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ และคาดว่า ในปี 2576 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) โดยจะมีประชากรสูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 28 ของประชากรทั้งประเทศ ข้อที่ต้องทำเร่งด่วนคือการปรับเปลี่ยน Mindset ของคนทุกวัย ให้พร้อมที่จะมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกันในเรื่องสังคมสูงวัย คือ สังคมของคนทุกวัยที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันทุกช่วงวัย และที่สำคัญคนทุกช่วงวัยต้องอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยทุกคน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต้องเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ “บวร วร” (บ้าน วัด โรงเรียน วิสาหกิจ ชุมชน โรงพยาบาล) ในการรองรับสังคมสูงวัยในชุมชน การกำหนดให้มี “ผู้พิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ” และการส่งเสริมผู้ที่มีความพร้อมให้มีบุตรและชะลอการตั้งครรภ์ของผู้ที่ไม่พร้อม เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ประกอบด้วยเป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจนในทุกรูปแบบทุกที่ ทุกวัย รวมถึงผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการต่าง ๆ จากทางภาครัฐ สร้างงานสร้างอาชีพ มีรายได้ช่วยเหลือตนเองและครอบครัว เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการที่ดีขึ้นและส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ผู้สูงอายุปลูกพืชผักผลไม้บางท่านทำโคกหนองนาไว้ก่อนเกษียณ มีแหล่งอาหารไว้รองรับ ไม่เดือดร้อนเป็นภาระของสังคม เป้าหมายที่ 3 ทำให้แน่ใจถึงการมีสุขภาพในการดำรงชีวิต และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงวัย เป้าหมายที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ที่ต้องนำมาพิจารณาในการแปลงเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนสู่การปฏิบัติ คือ ความมั่นคงทางรายได้ บริการสุขภาพ การดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงการเตรียม

ความพร้อมเพื่อรับมือภัยพิบัติและควรเน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุรวมทั้งทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับการสูงวัย ซึ่งจะมีผลต่อการวิเคราะห์ตัดสินใจในเรื่องต่างๆเกี่ยวกับประเด็นผู้สูงอายุ ซึ่งจะสะท้อนแนวคิดที่จะไม่ทอดทิ้งใคร (Department of Older Persons, 2017)

สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุจึงเป็นวาระเร่งด่วนที่หน่วยงานภาครัฐต้องหามาตรการรองรับอย่างเป็นระบบประธานกรรมการดำเนินงานการประชุมสมัชชานโยบายรองรับสังคมสูงวัยจึงทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลนำเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะรองรับสังคมสูงวัยที่ครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ (1) มิติเศรษฐกิจ มุ่งเน้นในการออมหลากหลายรูปแบบ (2) มิติสุขภาพ มุ่งเน้นการเข้าถึงระบบสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐ จึงนำเสนอการขยายทรัพยากรในชุมชน เช่น ศาสนสถาน สถานศึกษา หน่วยบริการสุขภาพ (3) มิติสภาพแวดล้อม ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้คิดเป็นร้อยละ 5 ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังร้อยละ 11 ผู้สูงอายุอยู่กับคู่สมสร้อยละ 21 การเดินทางออกนอกบ้านค่อนข้างลำบาก ต้องอาศัยผู้อื่น ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่กับบ้าน (4) มิติสังคม เน้นการเสริมสร้างศักยภาพและชมรมผู้สูงอายุ จึงเสนอการมีพื้นที่ส่วนกลางเพื่อทำกิจกรรมภายใต้การบริหารของผู้สูงอายุเอง

ปัญหาที่พบหลายพื้นที่ในชุมชนเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะมีผู้สูงอายุบางส่วนที่มีสภาวะคล้ายๆ กัน เช่น ทางกายภาพ ป่วยด้วยโรคชรา โรคเรื้อรัง เบาหวาน หัวใจ ความดัน โรคไขมันอุดตัน หลอดเลือด ปวดหลัง โรคข้อต่อและกระดูกข้อต่อ ปวดข้อ ปวดเข่า หู ตา มีปัญหาโรคอ้วน โรคภูมิแพ้ โรคระบบประสาท ขาดการออกกำลังกาย ขาดความรู้ในการบริโภคอาหาร ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้บางรายมีปัญหาการเงิน ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ พฤติภาพ ย่ำทำ บ่น โวยวาย เดินออกจากบ้าน ชอบดื่มน้ำเมา เล่นการพนัน จิตภาพ โรคซึมเศร้าคิดมาก ฟุ้งซ่าน น้อยใจ ว่าเหว เหงา เอาแต่ใจ จิตใจอ่อนไหว ควบคุมตัวเองไม่ได้ หาทงออกในทางที่ไม่ถูกต้อง หลอน ปัญญาภาพ ภาวะความจำเสื่อม ลืม หลง ขาดสติคิดฆ่าตัวตาย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัย สนใจศึกษาในประเด็นการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงอายุโดยพุทธสันติวิธี โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเป้าหมายหลักคือ การมุ่งพัฒนาทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงอายุโดยพุทธสันติวิธี สะสมความดีแห่งวิถีพุทธธรรมจะนำตนไปสู่ชีวิตที่ดีงาม เกิดคุณค่าต่อชีวิตตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงอายุตามศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงอายุโดยพุทธสันติวิธี
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงอายุโดยพุทธสันติวิธี โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) อย่างเป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสนทนากลุ่มเฉพาะ

(Focus Group Discussion) และการปฏิบัติจริง (Action Research) โดยมุ่งกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธีโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี เพื่อพัฒนานวัตกรรมสอดรับแผนชาติที่จะเป็นกุญแจสู่การก้าวผ่านเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ โดยมีสถาบันครอบครัวเป็นแกนหลักในการสร้างเกราะของความสัมพันธ์ที่แข็งแรง มีสมาชิกที่เก่ง แกร่ง ดีและมีความสุข ประเทศไทยได้มีการประกาศยุทธศาสตร์ชาติ มีเป้าหมายตามพันธกิจของเทศบาลประกอบด้วยวิสัยทัศน์ (Vision) เชียงรากน้อยน่าอยู่ แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต สร้างเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มุ่งสู่อาเซียน พันธกิจ (Mission) สังคม และประเทศชาติ

วิธีการดำเนินการโดยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัย บทความและหนังสือต่างๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารและแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2546 และจากเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ ทฤษฎี หนังสือ ตำรา วารสาร นิตยสาร บทความ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุด สถาบันการศึกษา และอินเทอร์เน็ต และนำข้อมูลมาอธิบายและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยตรวจสอบเนื้อหาของเอกสาร จำแนกประเภทข้อมูลตามประเด็นต่าง ๆ ที่จะดำเนินการวิจัย และคัดเลือกเอาแต่เฉพาะเอกสารซึ่งมีข้อมูลและเนื้อหาที่ถูกต้องชัดเจน เพื่อได้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะของผู้สูงวัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม การสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบ Face-to-Face Structural Interview ด้วยการดำเนินการแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และบุคคลที่เกี่ยวข้อง การใช้เครื่องมือคำถามสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยกำหนดประเด็นระบุไว้ในแบบสัมภาษณ์ หนังสือขอความอนุเคราะห์ขอการลงพื้นที่และการขอสัมภาษณ์ที่ออกโดยหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) หรือกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยใช้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงทั้งหมด 35 คน เป็นกลุ่มเดียวกันที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อย ที่ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) ประกอบด้วยกลุ่มผู้สูงวัยในพื้นที่กรณีศึกษา จำนวน 15 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถมีความเชี่ยวชาญซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านความสำเร็จด้านการพัฒนาสันติสุขภาวะของผู้สูงวัย จำนวน 20 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกำหนดยุทธศาสตร์ในการศึกษาสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม และนำเอาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาขั้นที่ 1 - ขั้นที่ 3 เพื่อมาบูรณาการตามหลักพุทธสันติวิธีกับศาสตร์สมัยใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาล ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่เกิดจากการสังเคราะห์เอกสารการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านความสำเร็จด้านผู้สูงวัยต้นแบบ พัฒนาด้านทักษะการสื่อสาร พัฒนาด้านสันติสุขภาวะทางกายทางใจ พัฒนาด้านพุทธสันติวิธีและพัฒนาด้านทักษะการเข้าใจสังคม รับรองความเหมาะสมในการจัดประชุม

เสวนาวิพากษ์นำเสนอการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จำนวน 9 รูป/คน และนำไปพัฒนาพัฒนาโดยใช้นาร่องกับผู้สูงวัย โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาล พร้อมทำการศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติงานในพื้นที่ด้วยการกำหนดประเด็นในการศึกษาและเพื่อการรักษา และต่อยอดการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การถ่ายภาพถ่ายภาพกิจกรรม สอบถามความพึงพอใจ และการนำไปขยายผลต่อยอดงานวิจัยเพื่อสร้างความยั่งยืน หลังจากจัดอบรมพัฒนา กับผู้สูงวัยที่เข้าร่วมอบรมครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล จากการจัดเวทีแบบออนไลน์ผ่าน ZOOM เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบันทึก VDO บันทึกเสียง การจดบันทึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและภาพถ่ายกิจกรรม การจัดประชุมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นของผลกระทบที่เกิดขึ้น จากการดำเนินการพัฒนาพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สร้างรูปแบบ หลักการ กระบวนการสันติสุขภาวะของผู้สูงวัย นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาพัฒนาและกำหนดเป็นกรอบเพื่อการออกแบบสร้างหลักการ Model ของกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะของผู้สูงวัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดหมวดหมู่ จัดกระทำข้อมูล และลดทอนข้อมูล เกี่ยวกับการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี ตลอดทั้งแนวคิดและศึกษาแนวคิดพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเชิงรำน้อย บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมเพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ และรับฟังความคิดเห็นสำหรับงานวิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาล ตำบลเชิงรำน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้สูงวัย ที่เกี่ยวข้อง และเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาแนวทางการผู้สูงวัยเกิดความสุข ผู้สูงวัยเกิดความคิด ผู้สูงวัยเกิดอารมณ์ดี ผู้สูงวัยเกิดความสามัคคี ผู้สูงวัยเกิดความแข็งแกร่ง ผู้สูงวัยเกิดความตื่นตัว ผู้สูงวัยเกิดความสงบ ผู้สูงวัยเกิดสติ ผู้สูงวัยเกิดความสำเร็จช่วยเหลือตนเองได้ไม่เป็นภาระของผู้อื่น มีความหนักแน่น มีจิตใจมั่นคง มีความรู้ นำเคารพ ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎี กระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยตามศาสตร์สมัยใหม่ ผลการวิจัยพบว่า บริบท ของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเชิงรำน้อย จัดตั้งขึ้นโดยการรวมตัวของคนสูงวัยหรือมีอายุเกษียณเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการช่วยเหลือผู้สูงวัยที่ถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ปัจจุบันสังคมในหลายๆ ประเทศทั่วโลก เข้าสู่สังคมสูงอายุ ทำให้เกิดปัญหาผู้สูงวัยพลัดถิ่น ทางเทศบาลจึงมองเห็นความสำคัญของผู้สูงวัยอีกหลายๆ คนที่สามารถ ดึงศักยภาพออกมาสู่สังคม ช่วยกันสร้างคุณประโยชน์เพื่อเป็นผู้สูงวัยต้นแบบต่อไป ทั้งนี้เพราะสภาพปัญหา ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการเข้าร่วมโครงการของทางเทศบาล โดยเข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้คลุกคลี สันทนาสอบถาม สัมภาษณ์เชิงลึก ถึงปัญหาในการใช้ชีวิตของผู้สูงวัยในชุมชนซึ่งเป็นปัญหาระดับชาติ การอยู่ ร่วมกันจากความแตกต่างทางครอบครัวและสังคม เศรษฐกิจ อุดมการณ์ ทักษะ คุณลักษณะ วิธีการดำเนินชีวิต มาอยู่ร่วมกัน จึงควรมีการปรับเข้าหากัน ถ้อยทีถ้อยอาศัย รักใคร่ปรองดองช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามกำลัง ความสามารถของแต่ละคนที่มี ทางกำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา ปัจจุบันสังคมไทยมักจะมองข้ามผู้สูงวัย

ในขณะที่ ในความเจียบอาจมีคุณค่าแอบซ่อนอยู่ภายใน ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการอยู่ใช้ชีวิตร่วมกัน เป็นผู้สูงวัยต้นแบบทำตัวอย่างที่ดีให้คนรุ่นหลังดู เปิดใจ เรียนรู้ ผักผันพัฒนาดน มีความมุ่งมั่นเพื่อร่วมสานฝัน สร้างคุณธรรมความดีเพื่อครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ สูงวัยนั้นต้องมีสติ ขันติ และจะพบสันติ บั้นปลายชีวิตจะพบสันติสุขของชีวิตได้ ความจำเป็น เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผู้สูงวัย จำเป็นต้องมีฉันทะ มีใจรัก คือ พอใจจะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการงานที่ทำ วิริยะ ความเพียร หมั่นกระทำให้สำเร็จด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย ก้าวไปข้างหน้า จนกว่าจะสำเร็จ จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ ในสิ่งนั้น เอาจิตฝักใฝ่ คือตั้งสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ความมีชีวิตชีวา ความรู้สึกสดชื่น เบิกบานใจ มีพลังในการทำสิ่งต่าง ๆ

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีบุคลิกภาพทางจิตวิทยาของอีริกสัน (Erikson) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของคนเรามาจากแหล่งสำคัญ 3 แหล่งด้วยกันคือ พันธุกรรม วัฒนธรรม ของกลุ่มคนที่เราอาศัยอยู่ และสภาพทางจิตใจ ซึ่งทั้ง 3 แหล่งนี้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันแล้วก่อให้เกิดการปรับตัว และการพัฒนาการของบุคลิกภาพในตัวบุคคล ซึ่งอีริกสันมีความเห็นว่า ในแต่ละช่วงชีวิตซึ่งเขาแบ่งออกเป็น 8 วัย คนเราจะเรียนรู้เพื่อสร้างบุคลิกภาพเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวของเราในแต่ละวัย และลักษณะของบุคลิกภาพดังกล่าวมักจะมาเป็นคู่และตรงกันข้ามกัน ซึ่งขัดแย้งกันเองให้เราเลือกที่จะเป็นในแต่ละวัยของชีวิต โดยเฉพาะวัยที่ 8 ซึ่งเป็นวัยของผู้สูงอายุที่เป็นช่วงเวลาแห่งการเลือกลักษณะบุคลิกภาพประจำตัวระหว่าง “ความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเอง” (Integrity) กับ “ความรู้สึกหมดหวัง” (Despair) เรื่องราวในชีวิตของคนเราส่วนมากมักจะเป็นการเตรียมขึ้นมาเพื่อวัยผู้ใหญ่ตอนกลางคนหรือวัยผู้ใหญ่ตอนปลายหรือสูงอายุ ช่วงวัยสุดท้ายนี้คือการชดเชยจากวัยอื่นที่ผ่านมาทั้งหมด และการที่คนในวัยนี้ได้มีโอกาสสมอย้อนไปในอดีตที่ผ่านมาในชีวิตอย่างมีความสุขและความพอใจ รู้สึกว่าได้ทำอะไรมาอย่างเต็มที่ตามที่ชีวิตควรจะมีคามหมายอย่างไร เราได้มีส่วนทำอะไรให้กับสังคมแล้ว ทำให้เขารู้สึก “สมบูรณ์ในตัวเอง” ด้วยปัญญาที่เกิดความรู้ว่าโลกนี้ใหญ่เกินกว่าที่มนุษย์จะหั่งการไปแก้ไขด้วยกำลังเพียงน้อยนิดของตนเอง การที่ตัวเองทำมาได้ถึงขนาดนี้ก็ควรจะต้องภูมิใจได้แล้ว และควรจะต้องปลดปล่อยความกังวลที่ว่ายังมีสิ่งที่ควรจะต้องทำทิ้งไป ยอมรับในความตายว่าเป็นเรื่องธรรมดา (Erikson, 1963 cited in Khowtrakul, 2016)

ในทางตรงกันข้าม คนผู้สูงวัยบางคนมาถึงวัยนี้อย่าง “หมดหวัง” รู้สึกว่าตนเองล้มเหลวต่อเหตุการณ์ในชีวิตที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งล้มเหลวในสิ่งที่เคยเป็นความหวังในตอนเป็นวัยรุ่นหรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้น คนอย่างนี้จะกลัวความตาย เพราะเขายังคงดิ้นรนเพื่อแสวงหาเป้าหมายในชีวิตอยู่ ยังรู้สึกว่า การเดินทางในชีวิตที่ผ่านมาไม่คุ้มค่า แม้บางคนอาจจะรู้สึกว่าตัวเองมีคำตอบต่อทุกเรื่องราวแล้ว แต่เป็นเพียงคำตอบที่ถูกต้องในสายตาของเขาเท่านั้น คนอื่นไม่เห็นด้วยเป็นเพราะคนอื่นเหล่านั้นคิดผิด จึงทำให้ตนเองกลายเป็นคนยึดในความคิดเห็นของตนเองอย่างหนักที่เรียกว่าดื้อรั้น (Dogmatism) เพราะเขายอมรับก็เหมือนกับว่าเขาผิดมาตลอด ดังนั้นในการพัฒนาผู้สูงวัยจึงควรให้ความสำคัญกับด้านบวกมากกว่าด้านลบ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เกิดความภูมิใจในตัวเองทั้งเรื่องราวในอดีตและปัจจุบัน ควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้คิด ได้ทำในสิ่งที่ชอบและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม เพื่อการสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนอื่นๆ ในฐานะมนุษย์ภาพอันเป็นเพื่อนร่วมโลกที่มากเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งนั้น และทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้สูงวัยด้วยการเน้นความสัมพันธ์ทางบวก ระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งแม้ว่าบุคคลที่มีอายุมากขึ้น สถานภาพ และบทบาททางสังคมจะลดลงก็ตาม แต่ผู้สูงวัยยังมีความต้องการทางสังคมเหมือนบุคคลในวัยกลางคน ผู้สูงอายุจึงมีความต้องการทางสังคม ต้องการความสุขทางจิตใจเช่นเดียวกับวัยผู้ใหญ่ และต้องการอยากเข้าร่วมที่กิจกรรมที่ตนเองสนใจเช่นเดียวกัน ดังนั้นในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้สูงอายุจึงควรให้ความสำคัญกับประสบการณ์การลงมือปฏิบัติกิจกรรม

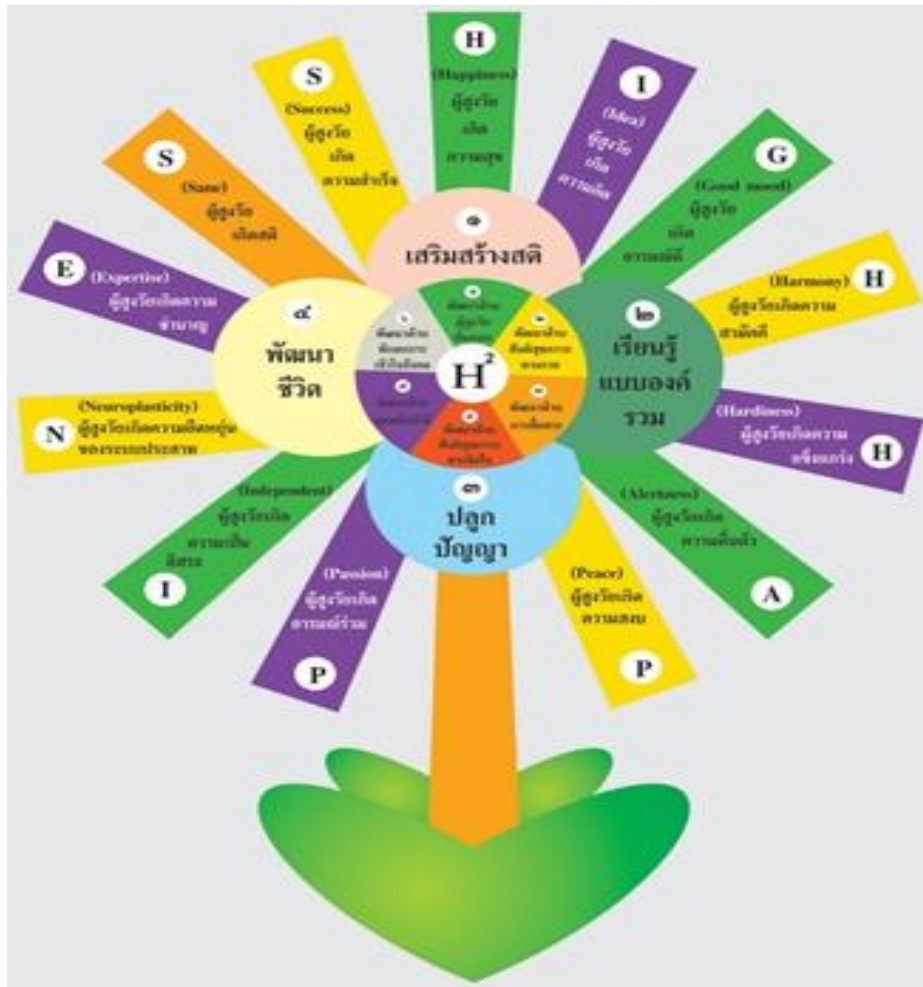
ที่ผู้สูงอายุมีความสนใจ ยึดผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางหรือให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในการปฏิบัติกิจกรรม ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับการดูแล เอาใจใส่ ให้ความเอื้ออาทร เป็นความสัมพันธ์เชิงบวกที่ดีต่อจิตใจของผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์ที่ 2 หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธีของหลักอริยบท 4 ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น จิตตะ ความเอาใจใส่ ผูกพันในสิ่งนั้น วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลก และชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา การทำอะไรทำด้วย ปัญญา ความรู้เข้าใจ การดำเนินชีวิตด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา หมั่นฝึกฝนพัฒนา ดังพุทธพจน์ว่า ผู้ที่ฝึกแล้วเป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ การมีทัศนคติตามความสัมพันธ์ สิ่งทั้งหลายที่ดำรงอยู่ ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามใจ ประพฤติ และปฏิบัติตนต่อมนุษย์ สัตว์ทั้งหลาย ด้วยความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ มีความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใส ความวางใจเป็นกลาง วางเฉยสงบใจมองดู เขาควรได้รับผลอันสมกับ ความรับผิดชอบของตน (equanimity; neutrality; poise) มีใจมุ่งมั่น มีความจริงใจ พุดจริง ทำจริง รู้จักความเพียร พยายาม อุตทน

วัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนาตาม High Happiness มีกระบวนการพัฒนา 4 ประการ ซึ่งประกอบด้วย 1) เสริมสร้างสติ ทักทายผู้เข้าร่วมด้วยคำพูด ทำดีและน้ำเสียงที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อสร้างความรู้สึกร่าเริงใจ ต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ให้ข้อมูลเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ผู้เข้าร่วม 2) เรียนรู้แบบองค์รวม แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มยื่นเป็นวงกลมโดยหันหน้าเข้าตรงกลางวง ให้ผู้เข้าร่วมทุกกลุ่มนั่งลงแก้ปมเท่านั้น โดยห้ามสมาชิกในกลุ่มคนใดคนหนึ่งปล่อยมือหลุดออกจากกันขณะแก้ปม 3) สนทนาปลูกปัญญา เมื่อทำกิจกรรมเสร็จแล้ว วิทยากรได้ซักถามถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม โดยใช้คำถามชี้แนะให้แต่ละบุคคลสำรวจความรู้สึกในแต่ละขณะจิตที่ทำกิจกรรมได้เรียนรู้อะไรจากกิจกรรมนี้ และได้เห็นตัวเองเพิ่มขึ้น 4) นำไปใช้พัฒนาในชีวิต ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนสะท้อนบทเรียนในกลุ่มใหญ่ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ความรู้สึกจากการทำกิจกรรมครั้งนี้ องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นกับตนเองหรือสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ และจากการทำกิจกรรมนี้ มีอะไรบ้างที่เราจะนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตตนเองให้มีความสุข และจะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตของตนเองอย่างไรบ้างวิทยากรสรุปตามวัตถุประสงค์และเชื่อมโยงเข้าสู่ชีวิตจริง ทำให้เกิดสันติสุขภาวะผู้สูงวัย

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาการสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี ตามองค์ประกอบ 4 ประการ ของ HIGH HAPPINESS MODEL ดังกล่าว ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ที่ตอบโจทย์เป็นกระแสไหลเวียนในกรอบไม่รู้จบ สิ้น สามารถส่งต่อความยั่งยืนให้ผู้สูงวัย ได้อย่างไม่สิ้นสุด นำพาตนเองและคนในชุมชน เข้าถึงความคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย ซึ่งองค์ความรู้ใหม่ มีอยู่ 13 ประการ คือ ผู้สูงวัยเกิดความสุข ผู้สูงวัยเกิดความคิด ผู้สูงวัยเกิดอารมณ์ดี ผู้สูงวัยเกิดความสุขสามัคคี ผู้สูงวัยเกิดความแข็งแกร่ง ผู้สูงวัยเกิดความตื่นตัว ผู้สูงวัยเกิดความสุขสงบ ผู้สูงวัยเกิดอารมณ์ร่วม ผู้สูงวัยเกิดความเป็นอิสระ ผู้สูงวัยเกิดความยืดหยุ่นของระบบประสาท ผู้สูงวัยเกิด ความชำนาญ ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมและพัฒนา ผู้สูงวัยเกิดสติ ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมและพัฒนา ผู้สูงวัยเกิดความสำเร็จ ได้แก่

Picture 1: High Happiness Model

Source: Author

จากการพัฒนากระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี ด้วยการพัฒนาผู้สูงวัย 6 ด้าน ได้แก่ พัฒนาด้านผู้สูงวัยต้นแบบ พัฒนาด้านทักษะการสื่อสาร พัฒนาด้านสันติสุขภาวะทางกาย ทางใจ พัฒนาด้านพุทธสันติวิธีและพัฒนาด้านทักษะการเข้าใจสังคม มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เสริมสร้างสติ ทักทายผู้เข้าร่วมด้วยคำพูด ท่าทีและน้ำเสียงที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อสร้างความรู้สึกไว้วางใจต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ให้ข้อมูลเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ผู้เข้าร่วม โดยแจ้งวัตถุประสงค์ของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทราบ นำพาผู้เข้าร่วมเตรียมกายและจิตใจให้พร้อมการเรียนรู้สิ่งใหม่ ด้วยการทำกิจกรรมฝึกสติ โดยวิทยากรสาธิตให้ดู หลังจากนั้นให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกสติอยู่กับตนเองด้วยการฝึกสติ ใช้เวลาโดยประมาณ

ขั้นที่ 2 เรียนรู้แบบองค์รวม แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มยืนเป็นวงกลมโดยหันหน้าเข้าตรงกลางวง จากนั้นอธิบายและชี้แจงกติกาการทำกิจกรรม ดังนี้ -ให้ผู้เข้าร่วมแต่ละคนจับมือหรือข้อมือกับเพื่อนคนข้างๆ ซ้ายและขวามือเรา -ให้ผู้เข้าร่วมได้จดจำว่า “มือขวาของเราจับมือซ้ายใคร และมือซ้ายของเราจับมือขวาของใคร” เมื่อทุกคนจดจำได้แล้วให้ปล่อยมือออกจากกัน ให้ผู้เข้าร่วมสลับเปลี่ยนที่ยืนกันใหม่ โดยมีเงื่อนไขว่า “ห้ามยืนอยู่เคียงข้างคนเดิมที่ตนเองเพิ่งจับมือไปเมื่อสักครู” ให้ผู้เข้าร่วมเดินเข้าไปจุดศูนย์กลางของวงพร้อมกันแล้วให้จับมือกับคนที่ตนเองได้จับมือไปเมื่อสักครู โดยให้ยืนจับมือเพื่อนโดยไม่ต้องย้ายที่ไปไหน เมื่อทุกกลุ่มจับมือพร้อมกันแล้ว กระบวนการให้แต่ละกลุ่มได้ช่วยกันคลายปมออกมาให้เป็นวงกลมเหมือนเดิม

โดยมีเงื่อนไขในการปฏิบัติ คือ ให้ผู้เข้าร่วมทุกกลุ่มนั่งลงแก้ปมเท่านั้น โดยห้ามสมาชิกในกลุ่มคนใดคนหนึ่ง ปลอมมือหลุดออกจากกันขณะแก้ปม

ขั้นที่ 3 สนทนาปลุกปัญญา เมื่อทำกิจกรรมเสร็จแล้ว วิทยากรได้ซักถามถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม โดยใช้คำถามชี้แนะให้แต่ละบุคคลสำรวจความรู้สึกในแต่ละขณะจิตที่ทำกิจกรรมผ่านตัวอย่างคำถาม การใคร่ครวญต่อไปนี้ -รู้สึกอย่างไรจากการทำกิจกรรมนี้ -ได้เรียนรู้อะไรบ้างจากกิจกรรมนี้ -ปัจจัยอะไรที่ทำให้การแก้ปัญหานี้สำเร็จ หรือไม่สำเร็จ เพราะอะไร -ได้เรียนรู้อะไรกับตนเอง จากการทำกิจกรรมนี้ ให้จับกลุ่มกัน 4 คน แลกเปลี่ยนกันในกลุ่มย่อยว่า รู้สึกอย่างไรจากการทำกิจกรรม ได้เรียนรู้อะไรบ้างจากกิจกรรมนี้ และได้เห็นตัวเองเพิ่มขึ้นอย่างไรบ้าง

ขั้นที่ 4 นำไปใช้พัฒนาในชีวิต ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนสะท้อนบทเรียนในกลุ่มใหญ่ ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ความรู้สึกจากการทำกิจกรรมครั้งนี้ องค์กรความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นกับตนเองหรือสิ่งได้เรียนรู้ อะไรจากกิจกรรมนี้ และจากการทำกิจกรรมนี้มีอะไรบ้างที่เราจะนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตตนเองให้มีความสุข และจะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตของตนเองอย่างไรบ้าง วิทยากรสรุปตามวัตถุประสงค์และเชื่อมโยงเข้าสู่ชีวิตจริง ทำให้เกิดสันติสุขภาวะผู้สูงวัย

สูงสุข (High Happiness) โมเดล ทำให้ผู้สูงวัย มีคุณลักษณะดังนี้

- 1) H (Happiness) ผู้สูงวัยเกิดความสุข
- 2) I (Idea) ผู้สูงวัยเกิดความคิด
- 3) G (Good mood) ผู้สูงวัยเกิดอารมณ์ดี
- 4) H (Harmony) ผู้สูงวัยเกิดความสามัคคี
- 5) H (Hardiness) ผู้สูงวัยเกิดความแข็งแกร่ง
- 6) A (Alertness) ผู้สูงวัยเกิดความตื่นตัว
- 7) P (Peace) ผู้สูงวัยเกิดความสงบ
- 8) P (Passion) ผู้สูงวัยเกิดอารมณ์ร่วม
- 9) I (Independent) ผู้สูงวัยเกิดความเป็นอิสระ
- 10) N (Neuroplasticity) ผู้สูงวัยเกิดความยืดหยุ่นของระบบประสาท
- 11) E (Expertise) ผู้สูงวัยเกิดความชำนาญ
- 12) S (Sane) ผู้สูงวัยเกิดสติ
- 13) S (Success) ผู้สูงวัยเกิดความสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัย แบบ “สติรู้คู่ปัญญา นำพาชีวิต” เพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี พบว่า กระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัย เป็นการพัฒนาและฝึกอบรมกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัย มีการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ และพุทธสันติวิธี ให้สอดคล้องผสมผสานกัน และเป็นไปตาม ทักษะของผู้เชี่ยวชาญการฝึกอบรมว่า การฝึกอบรมที่สามารถสร้างสันติสุขภาวะให้กับผู้สูงวัย ได้สูงวัยสันติสุข มีคุณลักษณะดังนี้ 1) เป็นที่รักของทุกคน 2) มีความหนักแน่น มีจิตใจมั่นคง มีความรู้ นำเคารพ 3) มีความประพฤติดีงาม 4) เป็นผู้ฉลาดในการดำเนินชีวิตรอบด้าน ผู้เข้ารับการอบรมมี “ความพึงพอใจระดับมากที่สุด เป็นเพราะการฝึกอบรมแบบเป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ มีการเคลื่อนไหว มีส่วนร่วม การถ่ายทอดความรู้สึกที่อยู่ภายในออกมาจึงทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจ

มาก และจากการอบรม ผู้สูงวัยที่เข้าการอบรมยังสามารถใช้หลักธรรม แนวคิดในการสร้างสันติสุขชีวิตประจำวัน ซึ่ง “เป็นสันติสุขในใจ ส่งผลให้เกิดสันติสุขภายนอกส่งต่อเพื่อนร่วมโลกได้” เพราะโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีนายกเทศมนตรีที่เพียบพร้อมมีการดำเนินงานเปี่ยมด้วยคุณธรรม มีหัวใจพระโพธิสัตว์ ไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งชนชั้น ศาสนา เปิดใจอย่างเป็นรูปธรรม มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ดูแลผู้สูงวัยอย่างจริงจัง แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย มีคำขวัญของทางเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ว่า “เชียงรากน้อยน่าอยู่ แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต สร้างเสริมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มุ่งสู่อาเซียน” โดยมีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงวัยได้มีการปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น มีชมรมผู้สูงอายุ การรวมตัวมาเรียน การต้อนรับคณะศึกษาดูงาน การประชุมประจำเดือนของอาสาสมัครต่างๆ ผู้สูงวัยมีการร่วมสวมนบพาทพณาน้ำที่หลายอย่างร่วมกันในชุมชน สังคมสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Thinakorn, Phrarajpariyattikavi, and Phra Pramote Watakovito (2021) ศึกษาเรื่องการเสริมสร้างสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัยด้วยหลักอริยบท 4 ผู้สูงวัยมีความพร้อมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยนำหลักอริยบท 4 มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต หรือทำให้การทำกิจกรรม ทำงานประสบความสำเร็จ ด้วยการยึดหลักอริยบทซึ่งเป็นทางหรืออุบายเป็นเครื่องบรรลุความรุ่งเรืองหรือความสำเร็จ จึงกล่าวได้ว่าหากผู้สูงวัยต้องการทำงานหรือกระทำการสิ่งใดให้ประสบความสำเร็จตามปรารถนาควรยึดหลักอริยบท 4 เป็นแนวทางเนื่องด้วยอริยบท 4 เป็นคุณเครื่องสำเร็จ เป็นหลักธรรมที่สกัดกันต่ออุปสรรคทั้งหลาย เป็นแรงผลักดันให้เกิดการปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุประโยชน์และเป้าหมายอันสูงสุดได้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Wattanasirithorn, and Phramaha Hansa Dhammaso (2021) ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การสร้างสันติสุขภาวะเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอปรังค์ภู จังหวัดศรีสะเกษ ดังปรัชญา “แข็งแรงสมวัย จิตใจเข้มแข็ง ปัญญาเบิกบาน” ช่วยเหลือตนเองได้ไม่เป็นภาระของผู้อื่น รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันเพื่อนร่วมโลก ไม่พุดร้าย การไม่คิดร้าย เบียดเบียน ทำลายผู้อื่นทุกชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขภาวะคือ “การมีความสุขสงบร่มเย็นทุกขณะจิต”

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธีความพยายามในการพัฒนาตนเองให้สามารถเป็นกำลังสำคัญในการดูแลครอบครัวให้มีความอยู่รอดได้อย่างสุขสบายซึ่งเป็นความต่อเนื่องมาจนถึงวัยสูงอายุทำให้ต้องดำเนินกิจกรรมต่างๆ อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทันต่อยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ตนเองสามารถใช้ชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้การนำหลักธรรมอริยบท 4 การนำทฤษฎีตะวันตกศึกษาตามศาสตร์สมัยใหม่นำมาประยุกต์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต้องเริ่มต้นมาจากการสร้างสติสอดคล้องกับพุทธศาสนาเถรวาทที่มุ่งเน้นฉันทะ (aspiration) คือ ความพอใจ รักใคร่ เต็มใจ และฝึกฝนในงานอยู่เสมอทุ่มเทความสามารถ และปรารถนาเพื่อที่จะทำงานนั้นให้ดีที่สุด วิริยะ (exertion) คือ ความเพียรพยายามความอดทน และมานะบากบั่น ที่จะทำงานหรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีที่สุด ไม่ท้อถอยเมื่อเกิดอุปสรรค และความกล้าบากต่างๆ ด้วยการมองปัญหาหรืออุปสรรคที่ขัดขวาง จิตตะ (thoughtfulness) คือ การเอาใจใส่และให้ใจจดจ่ออยู่กับอยู่กับสิ่งที่ทำ มีสมาธินั่นคงอยู่กับงาน ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ และทำงานด้วยความตั้งใจที่จะให้งานนั้นสำเร็จโดยเป็นสภาวะทางอารมณ์ที่สะท้อนมาจากจิตที่เข้มแข็ง มั่นคง มุ่งมั่นและความจดจ่อ สอดคล้องกับ Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), (2015) ที่อธิบายว่าองค์ประกอบของอริยบท 4 ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ได้อธิบายเกี่ยวกับฉันทะว่า ฉันทะ มีใจรัก คือ พอใจจะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการงานที่ทำมิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผล วิริยะ ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิริยะ ว่า วิริยะ

ความพากเพียร คือขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดทิ้ง ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ ในสิ่งนั้น จิตตะ เอาจิตฝักใฝ่ คือตั้งสติรับรู้ ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาล ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 4 ขั้นตอน เพื่อการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัย ประกอบด้วย 1) เสริมสร้างสติ 2) เรียนรู้แบบองค์รวม 3) สนทนาปลูกปัญญา และ 4) นำไปใช้พัฒนาในชีวิต ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้และกำหนดคุณลักษณะของผู้สูงวัยที่มีสันติสุขภาวะไว้ว่า “เปิดใจ เรียนรู้ คิดบวก และพัฒนา” ทั้งนี้เป็นเพราะการที่จะสร้างสันติสุขภาวะผู้สูงวัยให้เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องมีความเข้าใจด้วยความมีสติ รู้จักที่จะเรียนรู้ รู้จักตนเอง เข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้น และหาแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้พ้นจากสิ่งที่น่าไปสู่ความขัดแย้งในจิตใจ อันอาจส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมได้ ดังนั้นความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ไม่มองตนเองและผู้อื่นเป็นศัตรู ไม่มองแต่ด้านลบ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของ Phra Paisal Visalo (2003) ที่กล่าวว่า 1) ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของชีวิตและสังคม 2) ในความขัดแย้งนั้น ไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายถูกหรือเป็นฝ่ายผิดโดยสมบูรณ์ ศัตรูของเราในชื่อของความเกลียดชัง ความโลภน้อยธรรม ความโกรธ เสรีภาพ โฉมหน้าของความหลอกลวง ศัตรูของเราสวมหน้ากากของลัทธิการเมือง ศัตรูของเรา มีถ้อยคำโต ๆ เต็มตะกร้าใบใหญ่ พยายามแบ่งแยกพวกเรออกจากกัน ศัตรูของเราไม่ใช่มนุษย์ ถ้าเราเช่นฆ่ามนุษย์ แล้วเราจะไปอยู่กับใคร 3) ความขัดแย้งนั้นจะระงับไปได้ต่อเมื่อทุกฝ่ายร่วมกันแก้ไข 4) ทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน 5) ศัตรูของมนุษย์ที่ต้องกำจัดมิใช่บุคคล หรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากคือความเลว 6) วิธีการต้องสอดคล้องกับเป้าหมาย 7) อำนาจมิได้เกิดจากอาวุธ

สรุป

บริบทและสภาพปัญหาในพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย มีคำขวัญของทางเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ว่า “เชียงรากน้อยน่าอยู่ ผู้เข้ารับการอบรมมี “ความพึงพอใจระดับมากที่สุด เป็นเพราะการฝึกอบรมแบบเป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ มีการเคลื่อนไหว มีส่วนร่วม การถ่ายทอดความรู้สึกที่อยู่ภายในออกมา จึงทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจมาก และจากการอบรม ผู้สูงวัยที่เข้าการอบรมยังสามารถใช้หลักธรรม แนวคิดในการสร้างสันติสุขชีวิตประจำวัน ซึ่ง “เป็นสันติสุขในใจ ส่งผลให้เกิดสันติสุขภายนอกส่งต่อเพื่อนร่วมโลกได้” เพราะโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีนายกเทศมนตรีที่เพียบพร้อมมีการดำเนินงานเปี่ยมด้วยคุณธรรม มีหัวใจพระโพธิสัตว์ ไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งชนชั้น ศาสนา เปิดใจอย่างเป็นรูปธรรม มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ดูแลผู้สูงวัยอย่างจริงจัง แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต สร้างเสริมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มุ่งสู่อาเซียน” โดยมีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงวัยได้มีการปฏิบัติร่วมกัน อย่างต่อเนื่อง เช่น มีชมรมผู้สูงอายุ การรวมตัวมาเรียน การต้อนรับคณะศึกษาดูงาน การประชุมประจำเดือนของอาสาสมัครต่าง ๆ สูงวัยมีการร่วมสวมนบทบาทหน้าที่หลายอย่างร่วมกันในชุมชน สังคม เพื่อนำมาปรับใช้จริงในชีวิตประจำวัน โดยมีจุดมุ่งหมายการดำเนินชีวิตตามคุณสมบัติของอุบาสก อุบาสิกาที่ดี ใช้ชีวิตตามแบบอย่างคฤหัสถ์อุบาสกในสมัยพุทธกาล ปฏิบัติธรรมตามหลักธรรม มีเป้าหมายหลักคือ การมุ่งพัฒนาทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ มีกิจกรรมต่างๆ ที่สนับสนุนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัยโดยพุทธสันติวิธี สะสมความดีแห่งวิถีพุทธธรรมจะนำตนไปสู่ชีวิตที่ดีงาม เกิดคุณค่าต่อชีวิตตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้สูงวัยต้นแบบมีความสำคัญมากในการพัฒนาสันติสุขภาวะ ผู้สูงวัยให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากผู้สูงวัยเป็นบุคลากรที่สำคัญของครอบครัว หากสามารถดึงศักยภาพมาใช้ให้ตรงกับความสามารถ ให้ตัวผู้สูงวัยเองเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตน แบ่งปันผู้อื่นส่งผลทำให้ลดภาระในครอบครัว ชุมชนและสังคมได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “แก่อายุมีคุณค่า ชราอย่างมีคุณภาพ” ด้านการดูแลผู้สูงวัย ด้านการสื่อสาร ด้านการเข้าใจสังคม ด้านพุทธสันติวิธี ด้านสันติสุขภาวะด้านกายและใจ ถึงปัญหาในการใช้ชีวิตของผู้สูงวัยในชุมชนซึ่งเป็นปัญหาระดับชาติ การอยู่ร่วมกันจากความแตกต่างทางครอบครัวและสังคม เศรษฐกิจ อุดมการณ์ ทักษะ คุณลักษณะ วิธีการดำเนินชีวิตมาอยู่ร่วมกัน จึงควรมีการปรับเข้าหากัน ถ้อยทีถ้อยอาศัย รักใคร่ปรองดองช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามกำลังความสามารถของแต่ละคนที่มี ทางกำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา เป็นผู้สูงวัยต้นแบบที่ดีให้คนรุ่นหลังดู เปิดใจ เรียนรู้ ฝึกฝนพัฒนาตน มีความมุ่งมั่นเพื่อร่วมสานฝันสร้างคุณธรรมความดีเพื่อครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติสืบไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะ ผู้สูงวัย ความพยายามในการพัฒนาตนเองให้สามารถเป็นกำลังสำคัญในการดูแลครอบครัวให้มีความอยู่รอดได้อย่างสุขสบายซึ่งเป็นความต่อเนื่องมาจนถึงวัยสูงอายุทำให้ต้องดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทันต่อยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ตนเองสามารถใช้ชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ การนำหลักธรรมอริยบท 4 ซึ่งเป็นธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมแก่การพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงอายุนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้มาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัย ความรู้ด้านพุทธสันติวิธี ด้านผู้สูงวัยต้นแบบ ด้านสันติสุขภาวะทางกาย ด้านการสื่อสาร ด้านสันติสุขภาวะทางจิตใจ ด้านทักษะการเข้าใจสังคม และข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ได้พัฒนาระบบการพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตาม สูงสุขโมเดล (High Happiness) ที่ผู้สูงวัยเกิดความสุข รู้สึกมีความสุขชีวิตมีคุณค่างดงาม มีอารมณ์ดี ยิ้มแย้มกับทุกคน มีความสามัคคี มีสติรู้คู่ปัญญานำพาชีวิต ร่วมคิด ร่วมสนทนา มีพลังช่วยเหลือชุมชน มีใจที่กล้าหาญ ปรับปรุงแก้ไข รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันเพื่อนร่วมโลกมีความหนักแน่น มีจิตใจมั่นคง มีความรู้ นำเคารพเป็นผู้ฉลาดในการดำเนินชีวิตรอบด้าน มีความสุขสงบร่มเย็นทุกขณะจิต มีความรู้ในการนำหลักธรรมมาปรับใช้ ครอบครัว ชุมชน สังคม แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต สร้างเสริมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มุ่งสู่อาเซียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษากระบวนการพัฒนาและฝึกอบรมสันติสุขภาวะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ทั้งบุคคล ทุกวัย

2.2 ศึกษากระบวนการพัฒนาและฝึกอบรมสันติสุขภาวะผู้สูงวัย ให้เป็นรูปแบบที่สามารถใช้ได้กับทุกศาสนาและประเทศอื่นๆ ได้

2.3 จัดกระบวนการพัฒนาและฝึกอบรมสันติสุขภาวะผู้สูงวัยสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุ รุ่นใหม่ เพื่อสามารถนำกระบวนการพัฒนาสันติสุขภาวะผู้สูงวัย ไปอบรมนักเรียนผู้สูงอายุ ทั่วประเทศไทย และประเทศอื่น ๆ ต่อไป

References

- Department of Older Persons. (2017). *Strategy of Department of Older Persons 20 Years (2018-2037)*. Bangkok: Samlada Printing.
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2021). *Situation of the Thai Elderly 2021*. Retrieved November 20, 2022, from <https://thaitgri.org/?p=40108>
- Khowtrakul, S. (2016). *Educational Psychology*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Phra Paisal Visalo. (2007). *Create Peace with Our Hands: Nonviolent Action Guide for Nonviolent Operators*. Bangkok: Center for the Study and Development of Peaceful Means.
- Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2015). *Dictionary of Buddhism*. (13th ed.). Bangkok: Phitham Publishing House.
- Thinakorn, J., Phrarajpariyattikavi, & Phra Pramote Watakovito. (2020). Enhancing Well-Being in Daily Life of Elderly Persons with Iddhipāda 4. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(5), 1736-1748.
- Wattanasirithorn, Ch., & Phramaha Hansa Dhammahas. (2021). Peacebuilding Strategy to Support the Elderly Society: A Case Study of Sawai Sub-District, Prang Ku District, Sisaket Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(3), 976-987.
- World Health Organization. (2022). *Ageing and Health*. Retrieved December 4, 2022, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>

การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง*

The Development of the Examination of Evidence for the Election of Members of the House of Representatives According to the Four Noble Truths of the Election Commission

ณัฐวุฒิ วงศ์เนียม

Natthawut Wongneam

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Corresponding Author E-mail: natthawut-law@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 2) เพื่อพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 3) เพื่อวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 4) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยใช้การวิจัยเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง สัมมนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญทางด้านรัฐศาสตร์และทางด้านนิติศาสตร์ จำนวน 10 รูป/คน วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสัมมนากลุ่มเฉพาะมาศึกษาวิเคราะห์ตามขอบเขตของการวิจัย โดยการสังเคราะห์จากเอกสาร นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แบบอุปมา และนำเสนอสรุปการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบูรณาการอริยสัจ 4 เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีของหลักธรรม “ทุกข์” ผู้ร้องแสวงหาหลักฐานในการร้องคัดค้านผลการเลือกตั้ง ผู้ถูกร้องคดีวิถีกลยุทธทางการเมืองเพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม “สมุทัย” ผู้ร้องอาจสร้างพยานหลักฐานเท็จ ผู้ถูกร้องอาจใช้เทคนิควิธีการจูงใจผู้มีสิทธิการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องกลั่นกรองพยานหลักฐานให้รอบด้าน “นิโรธ” ผู้ร้องต้องไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ถูกร้อง ผู้ถูกร้องต้องไม่ทุจริตการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องมีกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนตรวจสอบและรับฟังพยานหลักฐาน มีความเป็นกลาง โปร่งใส และ “มรรค” ผู้ร้องจะต้องไม่กลั่นแกล้งทางการเมือง ผู้ถูกร้องให้ถ้อยคำต่อความเป็นจริง 2. การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐาน เป็นการตรวจสอบภายในองค์กร แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน

*Received October 17, 2023; Revised November 14, 2023; Accepted November 24, 2023

3. ทิศทางและแนวโน้ม ควรให้คณะกรรมการภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนและไต่สวน นำเทคโนโลยีขั้นสูงมาตรวจสอบ วิเคราะห์พยานหลักฐาน การให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ร้องและผู้ถูกร้อง โดยเปิดโอกาสนำพยานหลักฐานมาเข้าสู่สำนวนเต็มที่ 4. แนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐาน ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร องค์กรตุลาการและภาคประชาชน

คำสำคัญ: การบูรณาการ; หลักอริยสัจ 4; การตรวจสอบพยานหลักฐาน; กระบวนการยุติธรรม; คดีเลือกตั้ง

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to synthesize the Four Noble Truths in the examination of evidence for the house of representatives election by the Election Commission; 2) to develop the examination of evidence for house of representatives election according to the Four Noble Truths by the Election Commission; 3) to analyze the directions and trends of the examination of evidence for the house of representatives election according to the Four Noble Truths by the Election Commission; and 4) to present the guidelines for the development of the examination of evidence for house of representatives election according to the Four Noble Truths by the Election Commission. The documentary research approach was employed in conjunction with in-depth interviews with related individuals, as well as a focus group discussion with 10 experts on political science and law. The key informants were identified using purposive sampling. Data from documents, interview, and document group discussion were examined analogically based on the scope of the research.

From the study, the following results were found: 1) The integration of the Four Noble Truths is an application of Dhamma principles. “*Dukkha*” or suffering, in which the petitioner seeks evidence to contest the election results, the defendant plans a political strategy to win the election, and the Election Commission conducts and supervises elections in an honest and fair manner. “*Samudaya*” or the cause of suffering, in which the petitioner may produce false evidence, the defendant may use strategies to persuade voters, and the Election Commission must extensively evaluate the evidence. “*Nirodha*” or the cessation of suffering, in which the petitioner has no grounds for anger, the defendant does not cheat in the election, and the Election Commission conducts an examination and investigation procedure while remaining impartial. “*Magga*” or the path leading to the cessation of suffering, in which the petitioner does not play political games and the defendant tells the truth. 2) The development of the examination of evidence is the examination within the organization, which is divided into 3 parts: Investigation and Inquiry Committee, Committee on Adjudication identify problems or disputes, and the Election Commission allow the public sector participate in the investigation or inquiry. 3) Regarding the direction and trends, the public sector should participate in the investigation and inquiry, use advanced technology in the examination, analyze evidence, and provide fairness to both the petitioner and the defendant by allowing

them to present full evidence in the case files. 4) There are 3 guidelines for developing the examination of evidence: internal examination within the organization, judiciary, and public sector.

Keywords: Integration; Ariyasacca 4; Examination of Evidence; Justice System; Election-Related Cases

บทนำ

การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตัวแปรสำคัญ ได้แก่ ปัญหากระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนรับคำร้อง รูปแบบคำร้อง ความปรากฏและข้อมูลเบาะแส ปัญหาเนื้อหาและรูปแบบคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐาน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาในชั้นสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน การสรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ดุลพินิจในการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน การวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Pakeerath, 2011) จะเห็นได้ว่าขาดกระบวนการตรวจสอบภาคประชาชน โดยเฉพาะการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มี 3 ชั้น ตรวจสอบซึ่งกันและกันภายในองค์กร ได้แก่ ชั้นคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนประจำจังหวัด คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ส่วนจะโปร่งใสและตรวจสอบได้เป็นที่ยอมรับกันทุกฝ่าย พยานหลักฐานเหล่านั้นจะต้องผ่านกระบวนการพิสูจน์ความจริง ซึ่งสามารถบูรณาการหลักฐาน หลักอริยสัจ 4 อันเป็นหลักการพิสูจน์ความจริงทางธรรม สามารถนำมาประยุกต์ได้ในทางโลก (Mektrairat, and Chaiyachit, 2009)

ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนภายในองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง ปัญหาของคำร้อง ปัญหาความปรากฏและข้อมูลเบาะแส การตรวจสอบพยานหลักฐาน (Muangjeen, 2009) ซึ่งปัจจุบันพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยี เข้าถึงประชาชนทางโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือมือถือ ทำให้ใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานของฝ่ายผู้ร้องหรือฝ่ายสนับสนุนของผู้ร้อง โดยผู้ร้องส่วนใหญ่จะเป็นคู่แข่งทางการเมือง การบันทึกภาพและเสียง จึงเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการเอาผิดแก่ผู้ถูกร้องและนำมาเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการพิจารณาตัดสินในชั้นศาล แต่ขณะเดียวกัน การกลั่นแกล้งทางการเมือง โดยสร้างพยานหลักฐานเท็จ หรือการกลับคำให้การในชั้นศาล ทำให้ไม่มีพยานหลักฐานที่จะเอาผิดผู้ถูกร้อง ย่อมเป็นปัญหาต่อการตรวจสอบพยานหลักฐาน การนำพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวน หรือการนำพยานบุคคลมานำสืบพยานในศาลเหล่านี้ จึงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้การจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (Mooksong, 2021)

ในการบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ หลักความจริงอันประเสริฐ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค โดย ทุกข์ คือ ความจริงว่าด้วยความทุกข์ การเข้าสู่ทางการเมือง ความอยากเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยไม่เป็นที่นิยมหรือประชาชนไม่รู้จัก เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ส่วน สมุทัย คือ ความจริงว่าด้วยเหตุให้เกิดทุกข์ การทุจริตการเลือกตั้งเพื่อให้ตนเองชนะการเลือกตั้งเป็นเหตุให้เกิดทุกข์หรือสมุทัย ส่วนนิโรธ คือ ความจริง ที่ว่าด้วยการดับทุกข์ หากชนะการเลือกตั้งจะต้องมีจิตอาสา สร้างความนิยมทางการเมือง ลงพื้นที่ คลุกคลีและทำงานให้แก่ประชาชนพื้นที่ การเลือกตั้งจะต้องแข่งขันกันในการเมืองโดยแข่งขันกัน

ที่นโยบายพรรคการเมือง และความชื่นชอบผู้สมัครเพราะมีความรู้ ความสามารถของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการที่จะเป็นตัวแทนประชาชน ส่วนมรรค คือ ความจริงที่ว่าด้วยทางแห่งความดับทุกข์ ความมีวินัยทางการเมือง การไม่ซื้อเสียงเลือกตั้งทำให้การเมืองสีขาว เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริงในระยะยาว จะเห็นได้ว่า แนวโน้มและทิศทางการบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ในปัจจุบัน หากพิจารณาจากสถิติจำนวน การสืบทอดหรือไต่สวนของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรล่าสุด หากนำหลักอริยสัจ 4 ความจริงอัน ประเสริฐ 4 ประการ มาใช้กับผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและนำมาแก้ปัญหาการพิสูจน์ความจริงทางโลก จะสามารถแก้ปัญหาต้นเหตุอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์แท้จริงได้ และสร้างแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการ ตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างยั่งยืน (Inthasara, 2005)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบูรณาการทางธรรมตามหลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐาน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยแยกวิเคราะห์ในแนวทางบูรณาการ ทางธรรมตามหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค โดยวิเคราะห์จากการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล สำคัญในการลงภาคสนาม ทิศทางและแนวโน้ม ได้แก่ มิติทางด้านการเมือง มิติทางด้านกฎหมาย มิติทางด้าน เศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านการบูรณาการทางธรรมตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งแนวทางการพัฒนา ได้แก่ แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร แนวทางการตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการและแนวทางการ ตรวจสอบโดยภาคประชาชน นอกจากนี้การสัมภาษณ์เฉพาะจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านรัฐศาสตร์และ ด้านนิติศาสตร์ นำมาวิเคราะห์เพิ่มเติมผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ องค์ความรู้ ที่ได้รับการวิจัยและองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์จากการวิจัย มาเป็นแนวทางการพัฒนาการ ตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
2. เพื่อพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
3. เพื่อวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
4. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

1) รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยทางเอกสารเป็นหลัก โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความ รายงานการวิจัย หนังสือ วารสารทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ข้อมูลระบบสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ นอกจากนั้นผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน มากขึ้น

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยคัดเลือกกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายวงการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง นักวิชาการ

ด้านรัฐศาสตร์-ด้านนิติศาสตร์ พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตัวแทนวัดหรือพระภิกษุ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 38 รูป/คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูป/คน ประกอบด้วย พระภิกษุเป็นนักวิชาการเป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 1 รูป/คน ตัวแทนของพรรคการเมืองที่จดทะเบียนและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองจำนวน 1 คน พนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งตำแหน่งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนชำนาญงาน จำนวน 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์และด้านนิติศาสตร์ จำนวน 7 คน โดยกำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการทำวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดตัวบุคคลให้มีความหลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้าน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1) ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำราและสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ เก็บผลการวิเคราะห์ไว้ในบันทึกเสียงและบันทึกข้อความไว้ในเอกสารที่จัดเตรียมไว้

3.2) นำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลเพื่อกำหนดโครงสร้างของเครื่องมือและขอบเขตเนื้อหา โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยนำข้อมูลสรุปประเด็นจากการวิเคราะห์ มาสังเคราะห์จัดทำเป็นข้อคำถาม

3.3) หาความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยการนำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาฯ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับแก้ไขให้เหมาะสม

3.4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตรวจสอบแก้ไขความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญนำมาคำนวณหาค่าของความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกคำถามที่มีค่าความสอดคล้องแบบ IOC ที่มีค่า 0.5 ขึ้นไปจำนวน 17 ข้อ

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และบุคคลอื่น ๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนากับกลุ่มเป้าหมาย

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม จะนำมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากตำรา สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และอินเทอร์เน็ต ศึกษารวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และประมวลข้อมูล โดยนำมาศึกษาวิเคราะห์ตามขอบเขตของการวิจัย และนำเสนอสรุปการวิจัย เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีความเหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผลการวิจัยพบว่า ทุกข์ คือ ความจริงว่าด้วยความ

ทุกข์ การเข้าสู่ทางการเมือง ความอยากเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยไม่เป็นที่นิยมหรือประชาชนไม่รู้จักร เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ส่วน สมุทัย คือ ความจริงว่าด้วยเหตุให้เกิดทุกข์ การทุจริตการเลือกตั้งเพื่อให้ตนเอง ชนะการเลือกตั้งเป็นเหตุให้เกิดทุกข์หรือสมุทัย ส่วนนิโรธ คือ ความจริง ที่ว่าด้วยการดับทุกข์ หากชนะ การเลือกตั้งจะต้องมีจิตอาสา สร้างความนิยมทางการเมือง ลงพื้นที่คลุกคลีและทำงานให้แก่ประชาชนพื้นที่ การเลือกตั้งจะต้องแข่งขันกันในการเมืองโดยแข่งขันกันที่นโยบายพรรคการเมือง และความชื่นชอบ ผู้สมัครเพราะมีความรู้ ความสามารถของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการที่จะเป็นตัวแทนประชาชน ส่วนมรรค คือ ความจริงที่ว่าด้วยทางแห่งความดับทุกข์ ความมีวินัยทางการเมือง การไม่ซื้อเสียงเลือกตั้งทำให้การเมืองสีขาว เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริงในระยะยาว (Inthasara, 2005) ต้นเหตุในการก่อให้เกิดทุกข์เริ่มจาก ตัวผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะกรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา อีกทั้งตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นตำแหน่งเฉพาะเจาะจงจึงมีการแข่งขันสูง ทำให้เกิดกระบวนการแย่งคะแนนแย่งฐานเสียงอันเป็นวิธีการ ทุจริตการเลือกตั้ง การสืบทอดและได้สืบทอดความเป็นกลาง การประวิงเวลา และผลการวินิจฉัยชี้ขาดที่ผิดไป จากความเป็นจริง สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดทุกข์ การตรวจสอบพยานหลักฐานโดยผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ ไม่ลำเอียง สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องดับทุกข์ได้ (Ratamrit, 2000) คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตรวจสอบพยานหลักฐาน จะต้องมีความละเอียด จะต้องมีการรวบรวมการคุ้มครองพยานที่สร้างความมั่นใจว่าหากเป็นพยานไปแล้ว ครอบคร้วและพยานไม่เดือดร้อน ในการสืบสวนหรือไต่สวนจะต้องกำหนดกรอบระยะเวลาให้กระชับ พร้อมทั้ง หากยกคำร้องจะต้องจัดทำคำวินิจฉัยส่งให้ผู้ร้อง ผู้ถูกร้องและผู้อำนวยการเลือกตั้งทราบและประกาศเป็นการ ทัวไป สิ่งเหล่านี้ เป็นแนวทางในการดับทุกข์ (Davies, Hazel, and Jane, 2005)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 ในการออก ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวน และคำวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ ขั้นตอน กระบวนการพิจารณาในการสืบสวนหรือไต่สวนคณะกรรมการ การเลือกตั้ง ส่วนศาลฎีกาที่มีอำนาจวินิจฉัยคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ว่า ด้วยการพิจารณาการเพิกถอนสิทธิรับสมัครหรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากออกแบบให้คณะกรรมการ ภาคประชาชน มีส่วนร่วมตรวจสอบในสายธารขั้นต้น จะเกิดตัวแปรความโปร่งใสและตรวจสอบได้ นำไปสู่การ จัดการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หากนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการแสวงหาข้อเท็จจริง ตรวจสอบพยานหลักฐาน ส่งผลให้เกิดแนวทางปฏิบัติไปสู่การดับทุกข์ที่ยั่งยืนและระยะยาวได้ (Chueathai, 2016)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐาน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผลการวิจัยพบว่า หากนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้กับผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและนำมาแก้ปัญหาการพิสูจน์ความจริง ทางโลก จะสามารถแก้ปัญหาต้นเหตุอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์แท้จริงได้ และสร้างแนวทางในการแก้ปัญหา ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างยั่งยืน เพราะหลักธรรมคำสอน พระพุทธศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบคนอื่น ไม่เห็นแก่ตัว ละซึ่งความรัก โลภ โกรธ หลง ทำให้รู้จักการยับยั้งชั่งใจ ทำให้ผู้สมัครฯ หรือผู้สนับสนุนเกรงกลัวและไม่กล้า กระทำความผิด อันเป็นการขัดเกลาลจริตทางธรรม ทั้งหลักการตรวจสอบพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้ร้อง หรือผู้ถูกร้อง คณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนจะต้องทำความจริงให้ปรากฏ ก่อนวินิจฉัยชี้ขาดและปรับ

กับข้อกฎหมายเพื่อชี้มูลความผิดว่าจะยกคำร้อง ดำเนินคดีอาญาหรือยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิรับเลือกตั้ง (Singkaneti, 2020)

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผลการวิจัยพบว่าจากการสังเคราะห์ วิเคราะห์จากวัตถุประสงค์ข้อ 1 ถึงข้อที่ 3 ประกอบการลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลวิจัยโดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเพื่อตอบโจทยงานวิจัย สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาเป็น 3 แนวทาง ดังนี้

1. แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร หากมีการแก้ไขระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 โดยเพิ่มคณะกรรมการภาคประชาชนจำนวน 5 คน เป็นองค์คณะในการสืบสวนหรือไต่สวนด้วยจะทำให้เกิดความเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และไม่เกิดข้อครหา (Singkaneti, 2020)

2. แนวทางการตรวจสอบองค์กรตุลาการ อำนาจในการตรวจสอบขององค์กรตุลาการ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกา ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 226 แต่หากมีการประกาศผลการเลือกตั้งและผู้ถูกร้องรายนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อำนาจวินิจฉัยอยู่ที่ศาลรัฐธรรมนูญการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ได้เป็นการใช้อำนาจปกครอง จึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง คำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ผ่านมากับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีความแตกต่างตรงข้ามกัน แนวทางคำวินิจฉัย หากศาลยุติธรรมและศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไว้เป็นหลักฐาน ย่อมส่งผลความเชื่อมั่นของประชาชนเพราะประชาชนมองว่า พรรคการเมืองที่เขาสนับสนุนอยู่ไม่ถูกรังแก และประเทศปกครองด้วยระบบนิติรัฐอย่างแท้จริง (Chueathai, 2016)

3. แนวทางตรวจสอบโดยภาคประชาชน หากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานขั้นต้น จะเป็นการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 อย่างแท้จริง หากนำหลักธรรมอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้หลักการตรวจสอบพยานหลักฐานจะทำให้การถ่วงดุลพยานหลักฐานและคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาดโดยสุจริตและเที่ยงธรรมตามเจตนารมณ์ในการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบรรลุผลอย่างแท้จริง

องค์ความใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัย สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง นอกจากการใช้หลักของอริยสัจ 4 ในการสร้างจิตสำนึกให้แก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐและนักการเมือง หาเหตุที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไข นำประจักษ์พยาน หลักฐานต่าง ๆ มาช่วยส่งผลให้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งหาวิธีปฏิบัติและลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาให้ประสบความสำเร็จแล้วนั้น ยังต้องคำนึงถึงแนวทางที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยควรมีคณะกรรมการภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนและไต่สวน นำเทคโนโลยีขั้นสูงมาตรวจสอบ วิเคราะห์พยานหลักฐาน และการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ร้องและผู้ถูกร้องในการแสดงพยานหลักฐานอย่างเต็มที่

Picture 1: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าการบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการยกระดับนำแนวคิดทฤษฎีของหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาบูรณาการทางโลกผสมผสานระหว่างกัน แนวทางปรัชญาการเมืองของนักปรัชญาทั่วโลก โดยเฉพาะนักปรัชญาการเมืองตะวันตก มักมีแนวคิดในการปกครองประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน ในระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองคนหมู่มากจะต้องฟังเสียงประชาชนส่วนใหญ่ และเมื่ออยู่ในรัฐและประชาชนมีจำนวนมากจะต้องเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นปากเป็นเสียงแทน ผ่านการเลือกตั้งและกระบวนการเลือกตั้งที่เป็นการยอมรับกติกาจากทุกฝ่าย แต่แนวคิดทางความเชื่อทางพุทธศาสนากลับนำมาอ้างอิงจำนวนน้อย ทั้ง ๆ ที่หลักธรรมคำสอนเป็นแนวคิดหลักธรรมชาติ สอดคล้องกับหลักกฎหมายบ้านเมือง จะเห็นได้จาก หลักการพิสูจน์ความจริงทางโลก ไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน การใช้วิธีซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐาน จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ว่าพยานหลักฐานประเภทใดเชื่อถือได้หรือไม่ โดยดั้งเดิมใช้วิธีการตามหลักธรรมชาติอาทิ พระอาทิตย์ขึ้นทางตะวันออก วันข้างขึ้นข้างแรม เป็นที่มาของการพิสูจน์ในเรื่องแสงสว่าง ประจักษ์พยานได้เห็นเหตุการณ์หรือไม่ ส่วนการพิสูจน์ทางธรรม เป็นการนำหลักการเพื่อค้นหาความจริงร่วมกัน โดยธรรมชาติมนุษย์เห็นแก่ตัว เอารอด เอาเปรียบผู้อื่น การนำหลักธรรมมาบูรณาการมาขัดเกลาความประพฤติดโดยมีจุดมุ่งหมายให้ทุกคนเป็นคนดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่มุสา หรือไม่ลักทรัพย์ของผู้อื่น หรือไม่ประพฤติดในกาม สิ่งเหล่านี้ ในทางพุทธศาสนา คือ การทำให้เกิดทุกข์การเอาเปรียบบุคคลอื่น การทุจริตแจกเงินซื้อเสียง ก็เป็นทุกข์ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานไม่เป็นกลาง ไม่รับหลักฐานสำคัญเข้าสู่สำนวนยอมเป็นทุกข์ การวินิจฉัยเอนเอียง ไม่เป็นกลาง และไม่โปร่งใส เหล่านี้ ย่อมเป็นทุกข์ ดังนี้ แหล่งที่มาของทุกข์ คือ ความเห็นแก่ตัว ความอยากมีอยากได้ รัก โลภ โกรธ หลง เหล่านี้ เป็นที่มาของความต้องการหรือตัณหาที่ต้องการชนะการเลือกตั้ง ดังนั้นการนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้จะก่อประโยชน์ต่อการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งและเกิดความกลมกลืนไปกับตัวบทกฎหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Phrasamuh Phutthiphong Buddhivaso (2023) ผู้ช่วย

เจ้าอาวาสวัดบางกุ้ง และอาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์จังหวัดอุทัยธานีระบุว่า แนวทางทางการบูรณาการทางธรรมหลักอริยสัจ 4 กรณีทุกข์ ผู้ร้อง ในกรณีที่ผู้ร้องต้องการหาความยุติธรรมทำให้เกิดทุกข์ ในเมื่อพบเห็นการกระทำความผิด ส่วนผู้ถูกร้อง เห็นว่า ในกรณีเหตุหรือพยานหลักฐานเชิงประจักษ์ย่อมกระทำไม่เกิดทุกข์ เพื่อกระทำแล้วไม่เกิดทุกข์ ส่วนสมุทฺธย กรณีผู้ร้อง เมื่อเป็นการกระทำ จึงต้องอธิบายถึงเหตุของการกระทำ ส่วนผู้ถูกร้อง ต้องทำความจริงให้ปรากฏ เพราะเป็นเหตุที่ปรากฏเชิงประจักษ์ส่วนกรณีนี้โรธ เห็นว่า ผู้ร้องยอมรับมีเหตุมีผล ส่วนผู้ถูกร้อง ยอมรับในเหตุแห่งการกระทำ ยอมรับในคำตัดสินในคำพิพากษาถึงที่สุด ส่วนมรรค เห็นว่า ผู้ร้องจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองในการเลือกตั้ง ส่วนผู้ถูกร้อง ยอมรับในคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และ/หรือคำพิพากษาของศาลสูงสุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ากระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เกิดจาก 3 แนวทาง ในการรับคำร้องในการสืบสวนและไต่สวน ได้แก่ คำร้องของผู้ร้อง ความปรากฏและข้อมูล เบาะแส โดยรูปแบบคำร้องหรือหนังสือที่จะรับเป็นคำร้องจะต้องไม่เคร่งครัดเกินไป แต่จะให้มีความเป็นมาตรฐานสากล สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องออกแบบเป็นคำร้อง คำขอ คำแถลง เป็นแบบฟอร์มที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพราะประชาชนผู้ร้องส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการบรรยายคำร้อง พฤติการณ์แห่งคดีแต่ละระบบไต่สวน ควรจะรับคำร้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่ก่อนที่จะรับคำร้องจะตรวจสอบ กลั่นกรองที่มาก่อนรับคำร้อง ความปรากฏตามข้อมูลโซเชียลจะตรวจสอบให้ละเอียดรอบคอบให้เป็นธรรม ส่วนข้อมูลเบาะแส จะต้องตรวจสอบแหล่งที่มา จากการเปลี่ยนแปลงจากคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดมาเป็นผู้ตรวจการเลือกตั้ง ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนหรือไต่สวน แต่เป็นการให้รายงานข้อเท็จจริงจากการสืบสวนให้แก่คณะกรรมการเลือกตั้งตัวทราบ อาจเกิดจากการนั่งเทียนเขียนก็ได้ ที่ผ่านมาการทำงานเชิงรุกของผู้ตรวจการเลือกตั้ง สถิติการปราบปรามทุจริตและเข้าถึงข้อมูลพยานหลักฐานขั้นต้นน้อยมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ Wuttiso (2023) คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาและข้อโต้แย้ง เห็นว่ากระบวนการตรวจสอบขั้นต้นควรออกแบบให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยตั้งคณะกรรมการประชาชนเป็นองค์คณะ 5 คน และคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนอีก 3 คน จะทำให้กระบวนการตรวจสอบโปร่งใสและเมื่อได้วินิจัยชี้ขาด ไม่ว่าจะดำเนินคดี โดยให้ใบสั่ง ใบเหลือง ใบแดงและใบดำ หรือยกคำร้อง หรือสั่งยุติการดำเนินคดีจะต้องแจ้งให้แก่ผู้ร้อง ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดและเผยแพร่ให้แก่ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะวิเคราะห์ในด้านใด เป้าหมายหลัก คือ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ในกระบวนการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้ต่างชาติเชื่อมั่นในการเมืองไทยที่มีเสถียรภาพ เศรษฐกิจเติบโต ภาคสังคมไม่มีการประท้วงผลการเลือกตั้งหรือเบื้องหน้าการเลือกตั้ง เพราะการเลือกตั้ง เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน หากประชาชนร่วมตรวจสอบนักการเมือง ตรวจสอบอำนาจรัฐ จะทำให้กระบวนการโปร่งใสและยอมรับได้ทุกฝ่าย ทำให้สังคมสงบสุข สอดคล้องกับแนวคิดของ Wuttiso (2023) คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาและข้อโต้แย้ง แนวโน้มหากออกแบบให้คณะกรรมการภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนและไต่สวน นำเทคโนโลยีขั้นสูงมาตรวจสอบ วิเคราะห์พยานหลักฐาน การให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ร้องและผู้ถูกร้อง โดยเปิดโอกาสนำพยานหลักฐานมาเข้าสู่สำนวนเต็มที่ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ย่อมจะเกิดความเป็นธรรมทุกฝ่าย ส่วนคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องเปิดเผยให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ไม่ว่าจะวินิจัยชี้ขาด โดยยกคำร้องสั่งยุติดำเนินคดี หรือยื่นคำร้องต่อศาลเพิกถอนสิทธิ

สมัครรับเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นใบส้ม ใบเหลือง ใบแดงและใบดำ รวมทั้งการดำเนินคดีอาญา จะทำให้กระบวนการตรวจสอบโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นต่อระบบการเมือง ทำให้ประเทศพัฒนา เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ เพราะการสืบสวนหรือการไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถือว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง จะต้องสร้างกลไกตรวจสอบที่เชื่อถือได้ ให้สอดคล้องกับการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่าแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีสามช่องทางที่สามารถยกระดับการสืบสวนหรือไต่สวนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยตั้งคณะกรรมการประชาชนมาร่วมกันตรวจสอบจะเกิดความเชื่อมั่น โปร่งใส ในกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐาน กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนจะต้องเริ่มตั้งแต่รับคำร้อง ความปรากฏและได้รับข้อมูลเบาะแส ก่อนที่จะรับคำร้อง จะเห็นได้จากกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฉบับล่าสุด ได้กำหนดหลักเกณฑ์ใหม่ในกฎหมายเสียงล่งหน้า ก่อนถึงวันสิ้นมหาวาระอายุสภาผู้แทนราษฎรก่อนจะมีพระราชกฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนถึงวันเลือกตั้ง หากพิจารณาระเบียบการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดพบว่า ข้อมูลเบาะแสข่าวสาร ที่ปรากฏ ทั้งก่อน ขณะ หรือหลังเลือกตั้ง ให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งให้รวบรวมเป็นข้อมูลไว้อันแสดงให้เห็นว่า ระยะเวลาการรวบรวมข้อมูลเป็นการสืบสวนหาข่าวล่งหน้าและรายงานให้กับผู้บังคับบัญชาทราบ แต่กระบวนการสืบสวน คือ การแสวงหาข้อเท็จจริงในข้อเท็จจริง จะต้องประกอบพยานหลักฐาน ส่วนการไต่สวน คือ การไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงยุติก่อนที่จะวินิจฉัยว่า คดีมีมูลหรือไม่อย่างไร หากมีมูลมีพยานหลักฐานโดยยืนยันในการกระทำ ความผิด แต่กระบวนการทั้งหมดเป็นการทำหน้าที่ในกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานภายในองค์กร 3 ชั้น ได้แก่ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัด คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่เป็นการตรวจสอบตามสายบังคับบัญชา จุดแตกต่างเพียงการตั้งคณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง โดยคัดเลือกจากที่เป็นข้าราชการระดับสูงหรืออดีตข้าราชการระดับสูง ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกองค์กร ที่มีประสบการณ์และมีความรู้ความเชี่ยวชาญหลากหลายมาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการ โดยเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งจะแต่งตั้งผู้อำนวยการสำนักวินิจฉัยต่างๆ มาเป็นเลขานุการหรือผู้ช่วยเลขานุการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการประสานงาน ช่วยเหลือในการกลั่นกรองงานอีกชั้นหนึ่ง แต่คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง จะต้องยึดสำนวนหลักของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัดในการสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อค้นหาความจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน แสวงหาพยานหลักฐาน ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและวินิจฉัยชี้ขาดก่อนที่จะเสนอต่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด ช่องว่างเกิดขึ้นช่วงระยะเวลาในการสืบสวนหรือไต่สวนในขั้นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Wuttiso, (2023) คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาและข้อโต้แย้ง หากมีคณะกรรมการภาคประชาชน โดยคัดเลือกจากบุคคลในพื้นที่และเป็นกลางทางการเมือง หมายความว่า ประชาชนผู้นั้นไม่ฝักใฝ่ทางการเมือง ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดหรือเป็นผู้สนับสนุนในพรรคการเมืองใด โดยออกแบบให้คณะละ 5 คน มาร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน จะทำให้พยานบุคคลในพื้นที่ลดความหวาดกลัวในการให้ข้อมูลและติดตามตัวไปเบิกความต่อศาลได้ง่าย

สรุป

การบูรณาการทางธรรมโดยนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการยกระดับนำแนวคิดทฤษฎีของหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาบูรณาการทางโลกผสมผสานระหว่างกัน การนำหลักธรรมมาบูรณาการมาขัดเกลาความประพัตโดยมีจุดมุ่งหมายให้ทุกคนเป็นคนดี ไม่เอาเปรียบบุคคลอื่น ไม่ทุจริตแจกเงินซื้อเสียง ไม่เป็นกลาง ไม่รับหลักฐานสำคัญเข้าสู่สำนวน วินิจฉัยเอนเอียง และไม่โปร่งใส เหล่านี้ เป็นทุกข์ โดยแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป้าหมายหลัก คือ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้ต่างชาติเชื่อมั่นในการเมืองไทยที่มีเสถียรภาพ ภาคสังคมไม่มีการประท้วงผลการเลือกตั้งหรือเบี่ยงเบนการเลือกตั้ง ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน หากประชาชนร่วมตรวจสอบนักการเมือง ตรวจสอบอำนาจรัฐ จะทำให้กระบวนการโปร่งใสและยอมรับได้ทุกฝ่ายทำให้สังคมสงบสุข แนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากมีคณะกรรมการภาคประชาชน โดยคัดเลือกจากบุคคลในพื้นที่และเป็นกลางทางการเมืองไม่ฝักใฝ่ทางการเมือง ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดหรือเป็นผู้สนับสนุนในพรรคการเมืองใด โดยออกแบบให้คณะละ 5 คน มาร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน จะทำให้พยานบุคคลในพื้นที่ลดความหวาดกลัวในการให้ข้อมูลและติดตามตัวไปเบิกความต่อศาล โดยง่ายเกิดความเชื่อมั่น โปร่งใส ในกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐาน กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการยกระดับนำแนวคิดทฤษฎีของหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาบูรณาการทางโลกผสมผสานระหว่างกัน ดังนั้นในการตรวจรับคำร้องกรณียกคำร้อง จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์แนวทางเพื่อเป็นมาตรฐานเดียวกันและโดยเร็วโดยนำหลักธรรม หลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องพิสูจน์ความจริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่ากระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนผู้ร้องส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการบรรยายคำร้อง พฤติการณ์แห่งคดีแต่ระบบไต่สวน ดังนั้นรูปแบบคำร้องจะต้องไม่เคร่งครัดเกินไป หากจะกำหนดรูปแบบให้เป็นแบบฟอร์มสำเร็จรูป ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้ร้องสามารถได้เขียนบรรยายข้อเท็จจริง หรือกรอกรายละเอียดข้อเท็จจริงได้ง่าย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ ทำให้ต่างชาติเชื่อมั่นในการเมืองไทยที่มีเสถียรภาพ เศรษฐกิจเติบโต ภาคสังคมไม่มีการประท้วงผลการเลือกตั้งหรือเบี่ยงเบนการเลือกตั้ง ดังนั้นควรใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการรวบรวมพยานหลักฐาน การวิเคราะห์ข้อมูล และจัดเก็บข้อมูลเบื้องต้นเพื่อประมวลผลก่อนส่งให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมาย และการบันทึก

ถ้อยคำในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้ดำเนินการบันทึกวิดีโอภาพและเสียงเพื่อป้องกันกลับคำให้การในชั้นศาลหรือให้ถ้อยคำปฏิบัติหรือไม่สามารถติดตามพยานบุคคลมาเบิกความต่อศาลได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่าแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีสามช่องทาง ที่สามารถยกระดับการสืบสวนหรือไต่สวนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยตั้งคณะกรรมการประชาชนมาร่วมกันตรวจสอบจะเกิดความเชื่อมั่น โปร่งใส ในกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐาน ดังนั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องออกแบบให้มีคณะกรรมการภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยประกอบด้วยคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัดจำนวน 3 คนและคณะกรรมการภาคประชาชน 5 คน โดยให้มีประธานคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน จำนวน 1 คน กรรมการสืบสวนและไต่สวน จำนวน 7 คน เป็นองค์คณะต่อหนึ่งคณะ เพื่อให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมและตรวจสอบพยานหลักฐานขั้นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในการเลือกตั้งครั้งถัดไป ว่ากระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โปร่งใส เป็นธรรมตรวจสอบได้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในคำวินิจฉัยชี้ขาด เพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร

2.3 การบูรณาการทางธรรมตามหลักอริยสัจ 4 โดยหลักธรรมในเรื่องเดียวกัน สามารถนำหลักธรรมอื่นๆ มาสังเคราะห์งานวิจัยได้ เช่น สัปบุริสธรรม 7 ซึ่งเป็นผู้รู้เหตุ รู้ผล หรือธรรมทั้งหลายในพระไตรปิฎกย่อมทางต่อการเพ่งพิสูจนให้ชัดแจ้งเชิงประจักษ์

References

- Chueathai, S. (2016). *Introduction to Public Law*. (13th ed.). Bangkok: Thammasat University.
- Davies M., Hazel C., & Jane T. (2005). *Criminal Justice System in England and Wales*. (3rd ed.). Harlow, England: Pearson Education.
- Inthasara, W. (2005). *Buddhist Logic*. Bangkok: Thammada.
- Mektrairat, N., & Chaiyachit, C. (2009). Referendum: Direct Democracy. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 7(3), 5-40.
- Mooksong, C. (2021). *Medicine and Public Health During the Reign of King Prajadhipok 1925-1934*. Bangkok: King Prajadhipok's Museum King Prajadhipok's Institute.
- Muangjeen, J. (2009). *Guidelines for Developing the Investigation System in the Supreme Court's Criminal Division for Persons Holding Political Positions*. (Master's Thesis). Ramkhamhaeng University. Bangkok.
- Organic Act on the Election Commission B.E. 2560. (2017). *Government Gazette*. (13th September B.E. 2560). Vol. 134 Part 93 Gor. pp. 1-31.
- Pakeerath, W. (2011). *Administrative Law: General Section*. Bangkok: Nitirat.

- Phrasamuh Phutthiphong Buddhivaso. (2023). Assistant Abbot of Bang Kung Temple and Lecturer at the Sangha College, Uthai Thani Province. *Interview*. July, 5.
- Ratamrit, U. (2000). Open Trial: Principles and Exceptions to the French Criminal Procedure Law. *Thammasat Law Journal*, 20(1), 68-69.
- Singkaneti, B. (2020). *General Knowledge about the Constitutional Court*. (3rd ed.). Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Wuttiso, P. (2023). Lecturer at Chaiyaphum Rajabhat University. *Interview*. July, 5.

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้*

Attributes of Multicultural Leadership for Chief Subdistrict Officer in Southern Border Provinces of Thailand

¹นิพนธ์ ชายใหญ่, ปัญญา เทพสิงห์ และ เกษตรชัย และทิม

¹Nipon Chaiyai, Punya Tepsing and Kasetchai Laeheem

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University Thailand.

¹Corresponding Author's Email: niponchaiyai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 34 คน ซึ่งประกอบด้วย 1) ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ระดับบริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในพื้นที่ 3) ผู้นำศาสนาและประชาชนทั่วไปที่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและประเด็นสนทนากลุ่มตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และการตีความสร้างข้อสรุป และสรุปข้อค้นพบ

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สำคัญยังมี 5 ประการ ได้แก่ คุณลักษณะที่เกี่ยวกับการสร้างความไว้วางใจ คุณลักษณะด้านความรู้ คุณลักษณะด้านทักษะ คุณลักษณะด้านทัศนคติ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชทาน คุณลักษณะดังกล่าวนี้จะส่งผลให้การปฏิบัติงานของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยิ่ง และจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความสมานฉันท์และความสันติให้กับพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในด้านพหุวัฒนธรรม

คำสำคัญ: คุณลักษณะ; ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม; ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล; จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

The research article aimed at investigating the attributes of multicultural leadership for chief subdistrict officers who are also subdistrict leaders in the southern border provinces of Thailand. The study employed a qualitative research method. A sample group consisted of 34 people: 1) district chiefs who are also subdistrict leaders and work in the southern border

*Received November 25, 2023; Revised January 8, 2024; Accepted January 24, 2024

provinces; 2) scholars and executive officers active in policy implementation in the area; and 3) religious leaders, including Buddhists and Muslims. The data were collected through in-depth interviews and focus group discussions using a semi-structured interview form and discussion points tailored to the research objectives. The collected data were examined using content analysis and interpretation to develop a summary and findings.

According to the study, there are five important attributes of multicultural leadership for chief subdistrict officers who are also subdistrict leaders in Thailand's southern border provinces: trust building, knowledge, skills, attitudes, and King's philosophy. These attributes will help subdistrict chiefs perform more efficiently and effectively. They are also crucial in fostering reconciliation and peace within areas, particularly in Thailand's southern border provinces, which are renowned for their multiculturalism.

Keywords: Attributes; Multicultural Leadership; Chief Subdistrict Officers; Southern Border Provinces

บทนำ

การเป็นผู้นำนั้นเป็นได้ไม่ยากแต่การที่จะเป็นผู้นำที่ดีให้ได้นั้นต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของการบังคับบัญชา “ผู้นำ” เป็นบุคคลสำคัญในองค์กรมีบทบาทที่ต้องดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะที่อยู่รอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและการแข่งขันกันอย่างสูง จากปัญหาและสภาพของวิกฤติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพแวดล้อม ผู้นำนอกจากจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเท่านั้นแต่ต้องมีวิธีการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยสามารถจัดปัญหาความขัดแย้งและการต่อต้านได้อย่างเหมาะสม เพราะผู้นำเป็นกลไกสำคัญ ที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ (Kangpheng, and Kunlong, 2016) ให้ทัศนะว่าการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันที่เป็นไปอย่างรวดเร็วย่อมนำไปสู่การปรับเปลี่ยนและการใช้รูปแบบภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับสภาพสังคมมีส่วนสำคัญยิ่งที่จะทำให้การบริหารจัดการองค์กรเกิดประสิทธิภาพสูงสุด Maxwell (2009) ประมาจารย์ด้านภาวะผู้นำอันดับหนึ่งของโลกให้ทัศนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำว่า คือ ความกล้าเสี่ยงมองเห็นทุกโอกาสในขณะที่ผู้อื่นมองเห็นเป็นวิกฤต สร้างแรงบันดาลใจสร้างจินตนาการ ปลุกความกล้า มุ่งสู่ความสำเร็จ รู้จักใช้หัวใจประสานงานกับคนรอบข้าง และให้ข้อคิดว่า “ภาวะผู้นำไม่สามารถสร้าง และพัฒนาขึ้นในชั่วพริบตาแต่สามารถพัฒนาได้ตลอดชีวิต”

ภาวะผู้นำมีหลายรูปแบบ เช่น ภาวะผู้นำในสภาวะปกติ ภาวะผู้นำทางการเมือง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม เป็นต้น ในปัจจุบันมีนักวิชาการได้ให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นรูปแบบภาวะผู้นำที่สำคัญอย่างยิ่งในการนำไปใช้ในสภาพสังคมที่มีความแตกต่างกันในด้านความเชื่อ ศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องมีความละเอียดอ่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่เป็นพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรม มีประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามอยู่ร่วมกัน ด้วยสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนทั้งสองศาสนาในบางพื้นที่ค่อนข้างมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ขาดความสามัคคีกันในชุมชน ส่งผลให้ในชุมชนขาดการร่วมมือกันในการพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้นำในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีเอกสารของ The Development Potential of the Community to Create

Sustainable Economic Foundations (2022) รายงานว่า สถานการณ์ความไม่สงบส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจระหว่างชาวพุทธและมุสลิม จนเกิดความแตกแยกของชุมชน การแก้ไขทำได้โดยการพัฒนาศักยภาพผู้นำผ่านการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตั้งแต่ระดับตำบลขึ้นมา โดยการหลอมรวมผู้นำธรรมชาติในพื้นที่ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำองค์กรชุมชน และภาคีหน่วยงานในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมใน เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรม และผลศึกษาของ Sri-in, and Kriwichai (2010) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนที่มีความแตกต่างทางด้านศาสนา โดยผู้นำชุมชนต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวเชื่อมให้ศาสนิกชนในพื้นที่ที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ นั้น หน่วยงานระดับท้องถิ่น และระดับอำเภอต้องมีการวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน จากข้อวินิจฉัยของ Na Nakhon et al. (2012) กล่าวว่าสาเหตุของความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้รับความยุติธรรมและประชาชนเองก็ไม่เข้าใจในกระบวนการยุติธรรมของประเทศ นอกจากนั้นแล้วนโยบายของรัฐยังมีสับสนระหว่างแนวทางสันติวิธีกับการแก้ปัญหาด้วยวิธีเดิม ๆ โดยใช้ความรุนแรงเป็นหลัก เด็กและเยาวชนในพื้นที่ไม่ได้รับการศึกษาที่มีประสิทธิภาพพอที่จะทำให้เข้าสู่ตลาดงานได้ ชาวบ้านในท้องถิ่นเผชิญหน้ากับปมขัดแย้งภายใน รัฐไม่เห็นความสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรม และบางฝ่ายเห็นว่าเรื่องดังกล่าว เป็นปัญหาคูกคามรัฐหรือเป็นภัยต่อความมั่นคง เทคนิคและกระบวนการจัดการความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่ารัฐต้องดำเนินการ ต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน จัดอบรมสัมมนา ให้กับผู้นำทุกประเภทเพื่อทำข้อตกลง หรือทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามกับคนไทยที่นับถือศาสนาอื่น นอกจากนี้มีผลการศึกษาของ Tepsing, Laeheem, and Azizskul (2020) ที่ชี้ว่าเงื่อนไขของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิมยังขึ้นกับการสนับสนุนกิจกรรมและงานมวลชนสัมพันธ์ของรัฐ เช่น ศอบต. กอ.รมน. หน่วยปกครองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทในการช่วย ผลักดันให้งานบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่เดียวกันก็ประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่ชาวบ้าน เข้าไม่ถึงให้มาร่วมช่วยเหลือ ถ้ารัฐเปิดพื้นที่หรือสร้างกิจกรรมให้พบปะกัน โอกาสในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ก็มีมากขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมพื้นที่ชายแดนใต้จำเป็นต้องพัฒนาผู้นำด้านต่าง ๆ ให้มีสถานะผู้นำที่คอยขับเคลื่อนไปสู่สังคมสันติสุขได้

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายการแก้ไขปัญหาความไม่สงบไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการสังเคราะห์งานเขียนทางวิชาการต่าง ๆ ประกอบด้วย บทความวิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่น ๆ พบว่าปัจจัย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายการแก้ไขปัญหาความไม่สงบไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ทศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกต่าง ๆ ภาวะผู้นำ วัตถุประสงค์ของนโยบาย การคำนึงถึงวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของพื้นที่ การสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ และปัจจัยสมรรถนะและความเพียงพอของทรัพยากร โดยเฉพาะภาวะผู้นำในการดำเนินงานภายใต้สถานการณ์ที่กดดันและมีความเสี่ยงสูงทำให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่จำเป็นต้องมีผู้นำที่มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นหลักยึดในการปฏิบัติหน้าที่และพร้อมที่จะเป็นแบบอย่าง และเป็นคนที่ประสานกลไกต่าง ๆ ภายในหน่วยงานให้เป็นเอกภาพ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติผู้บังคับบัญชาของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีความเป็นผู้นำสูงสามารถปฏิบัติหน้าที่กับผู้ใต้บังคับบัญชาได้อย่างราบรื่นและก่อนการปฏิบัติงานทุกครั้งผู้บังคับบัญชาได้ มีการวางแผนก่อนเสมอเพื่อป้องกันการเกิดความผิดพลาดนั้น หมายถึงชีวิตและทรัพย์สินของผู้ปฏิบัติหน้าที่รวมถึงประชาชนในพื้นที่ด้วย Seedam (2010) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้โครงการสำเร็จ ชุมชนใดที่มีผู้นำมีความเข้มแข็ง มีคุณธรรม มีจิตอาสา หุ่เมเทให้ประชาชนได้ประโยชน์จริง

ไม่หวังผลประโยชน์ตนเอง พื้นที่นั้นจะพัฒนาไปได้เร็วมาก ทำให้ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธาให้ความร่วมมือ Monkongpitukkul, Thamrongthanyawong, and Jitpiromsri (2016) กล่าว ทั้งนี้ ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ และยังเป็นแบบอย่างที่ดีมีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการทำให้ผู้บังคับบัญชาไม่สับสนในคำสั่ง Seedam (2010) กล่าวโดยสรุปคือ ผู้นำต้องมีผู้ตามที่ดี สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นเกิดความร่วมมือ

ปี 2547 คณะรัฐมนตรีได้มีมติจัดทำโครงการศูนย์ปฏิบัติการประจำตำบลเพื่อพัฒนาปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล เจ้าหน้าที่ปกครอง และคณะผู้ปฏิบัติงานในระดับตำบล ได้ร่วมกันปฏิบัติการกิจหน้าที่ตามวัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐบาล โดยมีบทบาทและหน้าที่ ในด้านความมั่นคงภายในและการจัดเก็บข้อมูลด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและการอำนวยความสะดวก ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ประสานงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง บูรณาการแผนงาน/โครงการของแต่ละหน่วยงานที่ดำเนินการในพื้นที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน กระทรวงมหาดไทยมีความเห็นว่าปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล และทีมงานคณะผู้ปฏิบัติงานในระดับตำบล จะเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และการดำเนินงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตามนโยบายของรัฐบาลที่จะลงไปสู่ระดับตำบล หมู่บ้าน (Cabinet Resolution, 2004)

อย่างไรก็ตาม หลักสูตรที่ใช้ในการจัดอบรมปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลก่อนลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่นั้น ไม่ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจากบทบาทหน้าที่ที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลทำหน้าที่เป็น “นายอำเภอตำบล” การดำเนินงานร่วมกับภาครัฐ ท้องถิ่น และประชาชนที่มีความแตกต่างกันทางด้านศาสนาและความเชื่อย่อมต้องใช้ทักษะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมเข้ามาเพื่อบริหารจัดการเพื่อสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจอันดี ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชน

ทั้งนี้ในปี 2565 ยังพบข้อมูลการร้องเรียนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่บ่อยครั้ง และที่สำคัญมีการร้องเรียนการปฏิบัติงานของปลัดอำเภอและการร้องเรียนถึงข้อสงสัยในการทุจริตของปลัดอำเภอชี้ให้เห็นว่าประชาชนยังคงมีความไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่าที่ควร ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (Office of the National Security Council, 2021) อย่างไรก็ตามเพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการและพัฒนาปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และทิศทางการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน่วยงานภาครัฐให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการและพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะเข้ามาปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีลักษณะอันพึงประสงค์ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ภาวะผู้นำ ทักษะในการปฏิบัติงาน ความเข้าใจในอัตลักษณ์ วิถีชีวิต กฎหมาย นโยบายเฉพาะพื้นที่

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้เกิดความรู้ที่กระจ่างชัดและเพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลและการปฏิบัติราชการในระดับตำบล หมู่บ้านเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษา ถึงสถานการณ์ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของ โดยผลจากการวิจัยก่อให้เกิดรูปแบบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่นำไปใช้ในการ

เสริมสร้างการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ผู้วิจัยทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ โดยศึกษาประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมตามแนวคิดของนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศจำนวน 10 เรื่อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศจำนวน 10 เรื่อง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนบทสรุปสาระสำคัญ นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการของคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยการสังเคราะห์เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงสัมภาษณ์นักวิชาการจากสถานศึกษาในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ของระดับผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล และผู้นำศาสนาในพื้นที่ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 7 คน และนับถือศาสนาอิสลามจำนวน 7 คน รวม 14 คน

2) นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ระดับบริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในพื้นที่ จำนวน 5 คน

3) ผู้นำศาสนาพุทธ และประชาชนทั่วไปชาวพุทธ จำนวน 7 คน ผู้นำศาสนาอิสลาม และประชาชนทั่วไปชาวมุสลิมจำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้การ สัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะนโยบายสำหรับการสร้างรูปแบบภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทั้งหมด การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยมีการกำหนดประเด็นที่ชัดเจน แต่รูปแบบการสัมภาษณ์ของผู้วิจัย ใช้ลักษณะเป็นกันเองไม่มีพิธีรีตอง ไม่เคร่งครัดขั้นตอนหรือลำดับของข้อคำถาม ไม่มีการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าคำตอบจะเป็นอย่างไร มีคำถามปลายเปิด ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการให้คำตอบ ตามความเห็นของตัวเอง และเสริมในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยมีความต้องการที่จะยึดหยุ่นในด้านข้อคำถาม สามารถปรับได้ตามความเหมาะสมผู้วิจัย

ได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแล้วนำมาแยกแยะจับประเด็น อีกทั้งตัดคำพูดบางคำที่ไม่เหมาะสม และไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไปเพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้มาถอดเทปคำให้สัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมาประมวลผล เพื่อแจกแจงจัดกลุ่มข้อมูล แล้วทำความเข้าใจกับข้อมูล สรุปประเด็นสำคัญเพื่อวิเคราะห์และตีความเนื้อหาของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการตีความสร้างข้อสรุป (Conclusion Interpreting) และสรุปข้อค้นพบ เชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีเพื่อตอบคำถามการวิจัย นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะสรุปความแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 5 คุณลักษณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. คุณลักษณะที่เกี่ยวกับการสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ จากการศึกษาคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลควรมีคุณลักษณะที่แบ่งประเด็นย่อยเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1.1 การมีลักษณะท่าทางหรือการวางตัวที่ดี ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลควรสร้างความประทับใจให้แก่ประชาชนและคนในชุมชนในเรื่องท่าทาง การวางตัวและความประพฤติที่ดี มีความสุภาพ นุ่มนวล หลีกเลี่ยงการพูดด้วยถ้อยคำหยาบคาย หรือเหยียดหยามดูถูกผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีความสง่างาม เผยควบคุณธรรมได้ดี แต่งกายสะอาดเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบแบบแผน ถ่อมตัวตามกาลเทศะ มารยาทของสังคมท้องถิ่นและหลักสากลทั่วไป

1.2 มีความอดทน อดทนนี้แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ด้านแรก อดทนทางกายวัดได้จากขีดความสามารถในการทนต่อความเหน็ดเหนื่อยจากภาระงาน ความยากลำบาก ความเคร่งเครียด และด้านที่สอง คืออดทนทางจิตใจ อดทนต่อสถานการณ์ที่บีบคั้นและอำนาจกิเลสที่มารุมเร้าช่วยให้ทำในสิ่งที่ไม่ดี ผิดศีลธรรม รวมไปถึงการอดทนต่อการไม่แสดงความอึดอัดคับข้องใจในสถานการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และทำใจยอมรับสภาวะการณนั้นด้วยใจที่สงบเยือกเย็น มีสติ

1.3 มีความกระตือรือร้น ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลที่ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพมักเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง คิดไว ทำไวกว่าคนปกติตามหลักจิตวิทยา มีการแสดงออกซึ่งสนใจในงานอย่างจริงจัง และมีความจดจ่อต่อการปฏิบัติงานด้วยความใส่ใจ

2. คุณลักษณะด้านความรู้ พบว่า ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลนอกจากจะเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติด้านการศึกษาก็ดีแล้วนั้น ควรเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ เป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลา มีความรู้สึกที่ตนยังไม่รู้อะไรอีกมาก และตระหนักถึงความเป็นผู้ใฝ่รู้ตลอดเวลา เข้าใจดีถึงการเปลี่ยนแปลงของโลก มุ่งแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อหน้าที่การงานในวิชาชีพของตน และการบริหารงาน ตลอดจนความรู้รอบตัวทั้งภายในและภายนอกประเทศ ควรมีจิตใจฝึกฝน ขวนขวายหาความรู้อยู่เสมอ โดยสามารถเรียนรู้จากบุคคลรอบข้าง หรือสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้ตลอดเวลาสามารถเลือกเก็บมาจดจำ และหยิบออกมาใช้ได้อย่างเหมาะสมฝึกค้นหา ติดตาม ความรู้ทุกเรื่อง โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ และการดำรงชีวิตมุ่งเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและจริงจังให้เป็นผู้รู้และเข้าใจ ในแต่ละเรื่องอย่าแท้จริงสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้อง ถูกเวลา และเหมาะสม นอกจากความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานแล้ว

ความรู้ในด้านประวัติศาสตร์พื้นที่ และความรู้ด้านศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ทั้งข้อบัญญัติ กฎเกณฑ์หรือหลักปฏิบัติก็มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลทุกคน ความรู้ดังกล่าวเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ใช้เป็นหลักในการปฏิบัติและวางตัวกับประชาชนในพื้นที่ เช่น เลี่ยงการจัดกิจกรรมในช่วงป่ายของวันศุกร์ เนื่องจากประชาชนเพศชายที่นับถือศาสนาอิสลามต้องประกอบศาสนกิจที่มีสยิด รวมถึงการให้ความสำคัญต่อวันสำคัญทางศาสนาของทุกศาสนาอีกด้วย

3. คุณลักษณะด้านทักษะ จากการศึกษาคณะคุณลักษณะด้านทักษะที่สำคัญในการปฏิบัติงานของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล พบว่า ประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ 2 ด้าน ได้แก่

3.1 มีความสามารถในการสื่อสาร ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการสื่อสารเพื่อลดความขัดแย้ง สามารถเจรจาต่อรองและไกล่เกลี่ยได้ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารเพื่อจูงใจให้เกิดสันติภาพหรือเกิดประโยชน์ในพื้นที่ได้ และหากมีทักษะการสื่อสารภาษามลายูขึ้นพื้นฐานได้จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในพื้นที่เป็นอย่างดี

3.2 การเป็นนักประสานงาน ปฏิเสธไม่ได้ว่าในการปฏิบัติงานของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลนั้นจำเป็นที่จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับหลากหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะบริบทในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นอกจากหน่วยงานราชการหลัก ๆ ที่มีอยู่แล้ว ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่ประจำอยู่ เช่น ทหาร ตำรวจ องค์กรอิสระ องค์กรภาคประชาสังคม เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจต่าง ๆ นั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยการประสานงานซึ่งกันและกันเพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันและสามารถบรรลุเป้าหมายของภารกิจได้

4. คุณลักษณะด้านทัศนคติ พบว่า ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลต้องดำรงตนเป็นกลางเที่ยงตรง ไม่ลำเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่มีอคติต่อวัย เพศ เชื้อชาติ ศาสนา บุคคล หรือกลุ่มบุคคล ต้องไม่มีอคติทั้ง 4 คือไม่ลำเอียงเพราะรัก เพราะเกลียด เพราะโกรธ เพราะหลง และเพราะเกรงกลัวภัยใด ๆ คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมที่ดีต้องมีความเสมอต้นเสมอปลายในการปฏิบัติงาน ดังนั้นคุณลักษณะด้านทัศนคติจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

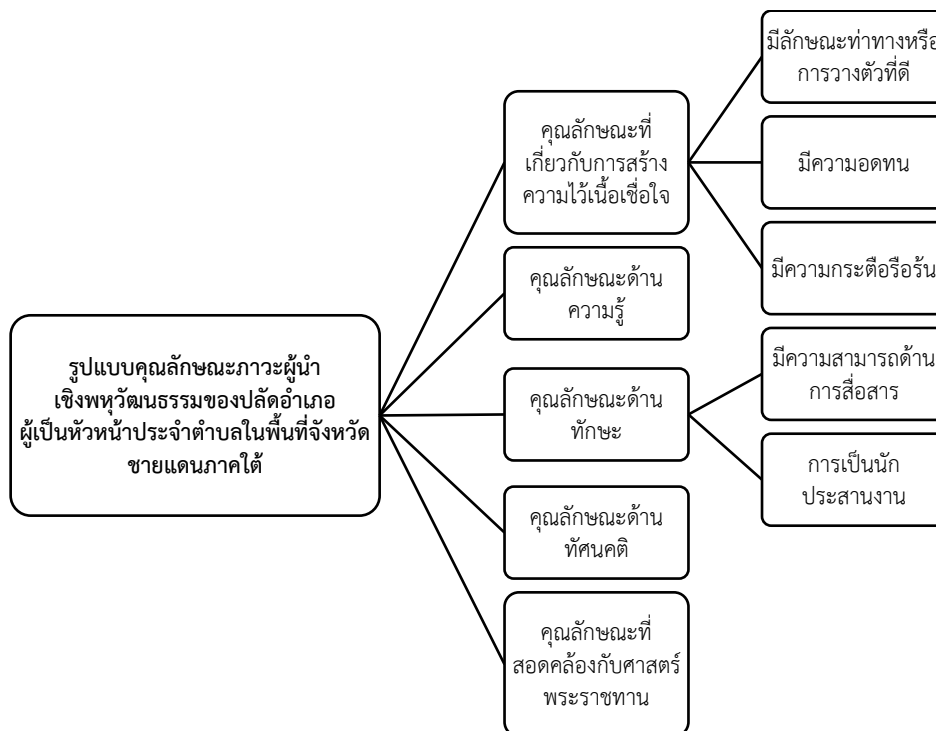
5. คุณลักษณะที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชา พบว่า ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลควรน้อมนำยุทธศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 แนวคิด “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และหลักรัฐประศาสนบาย ของรัชกาลที่ 6 มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน และแก้ไขปัญหาในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อความสุข สงบ สันติ และสมานฉันท์ ทั้งนี้หลักรัฐประศาสนบายเป็นหลักการปฏิบัติงานที่ รัชกาลที่ 6 ทรงพระราชทานให้เป็นแนวทางแก่ผู้ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นหลักการปฏิบัติงานที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลที่มีบทบาทและหน้าที่ที่ใกล้ชิดกับประชาชนเป็นอย่างมาก

หลักแนวคิดเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา คำว่า “เข้าใจ” หมายถึง เข้าใจเขาและเข้าใจเรา เข้าใจเขา คือเข้าใจในความหลากหลายของสังคมให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ การเข้าใจสถานการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้นเป็นอย่างไร เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เคารพให้เกียรติในประเพณีและวัฒนธรรมของคนต่างศาสนา เป็นต้น ต้องเข้าใจว่า อะไรที่เป็นเงื่อนไขทำให้เกิดปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งในมิติภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สภาพสังคมวัฒนธรรม จารีตประเพณี ท้องถิ่น และวิถีชีวิต ทั้งนี้เข้าใจเรา หมายถึงต้องให้ประชาชนในพื้นที่เข้าใจเรา ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าต้องการเข้าไปช่วยเหลือ และความจริงใจในการแก้ไขปัญหา สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่เชื่อมั่นในนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหา

“เข้าถึง” คือ เมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้ว ก็ต้องเข้าถึง เพื่อให้เข้าไปสู่การปฏิบัติให้ได้ สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องเข้าถึงพื้นที่และประชาชนในพื้นที่ ตามกระบวนการทำงาน ทำให้ทราบถึงลักษณะของพื้นที่ และความรู้สึกนึกคิด ปัญหาต่าง ๆ ของคนในพื้นที่ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และประชาชนก็ต้องเข้าถึงเราด้วย โดยต้องทำให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่เข้าใจและไว้วางใจ ให้ความร่วมมือ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรึกษาหารือร่วมกัน โดยได้รับความร่วมมือจากผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และคนในพื้นที่ สุดท้าย “พัฒนา” เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายเข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเรื่องของ การเข้าใจปัญหา และสาเหตุของปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ร่วมกันแก้ไขปัญหายอย่างจริงจัง บนหลักของ สันติ ความจริงใจ ความกล้าหาญ ความเสียสละ โดยการใช้ทักษะการบริหารจัดการที่สามารถรวมเอาปัจจัยต่าง ๆ เช่น ทุน คน องค์ความรู้ เทคโนโลยี ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ มาทำให้สังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ดีขึ้น เจริญขึ้น และมีความสงบ สันติสุขเกิดขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ในด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 5 ประการ ได้แก่ คุณลักษณะที่เกี่ยวกับการสร้างความไว้วางใจประกอบด้วยการมีลักษณะท่าทางหรือการวางตัวที่ดี มีความอดทน และมีความกระตือรือร้น คุณลักษณะด้านความรู้ คุณลักษณะด้านทักษะประกอบด้วยการมีความสามารถในการสื่อสาร และการเป็นนักประสานงาน คุณลักษณะด้านทัศนคติ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชทาน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่เป็นแผนภาพได้ดังนี้

Picture 1: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย โดยแบ่งเป็นประเด็นตามคุณลักษณะที่ค้นพบในแต่ละด้าน รายละเอียดดังต่อไปนี้

คุณลักษณะที่เกี่ยวกับการสร้างความไว้วางใจ จากผลการวิจัยที่ปรากฏว่าปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลนั้นควรมีคุณลักษณะที่เกี่ยวกับการสร้างความไว้วางใจ ซึ่งประกอบด้วย การมีลักษณะท่าทางหรือการวางตัวที่ดี มีความอดทน และมีความกระตือรือร้น ซึ่งคุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนสัมพันธ์กับการสร้างความไว้วางใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความไว้วางใจที่อิงอยู่กับการคำนวณ (Calculus-Based Trust : CBT) ของ Dibben, Morris, and Lean (2000) ซึ่งความไว้วางใจแบบนี้คือการชั่งน้ำหนักระหว่างการกระทำที่อาจเสี่ยงต่อการเกิดความไม่ไว้วางใจกับผลที่ได้จากการกระทำนั้น หรือชั่งน้ำหนักระหว่างผลประโยชน์ระยะสั้น กับผลกระทบในระยะยาว ซึ่งเปรียบเหมือนกับการสร้างความไว้วางใจที่ต้องค่อยๆ สร้างจนกว่าจะถึงระดับที่ไว้วางใจ แต่หากการกระทำเพียงครั้งเดียวที่ก่อให้เกิดความผิดพลาด อาจทำให้ทำลายความไว้วางใจได้อย่างมาก หรืออาจกลายเป็นเกิดความไม่ไว้วางใจเลยก็ได้ นอกจากนั้นการที่ปลัดอำเภอนั้นมีความรู้ในภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาพื้นถิ่นนั้นก็เป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงถึงความเป็นพวกเดียวกัน และมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Pongsapich (2003) ที่ได้พบว่า การที่สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันแล้ว จะทำให้สมาชิกในชุมชนนั้นไม่มีอคติและการเลือกปฏิบัติต่อกัน ซึ่งการที่เป็นพวกเดียวกันย่อมทำให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน เข้าใจและเห็นใจกัน มีการปรับทัศนคติและพฤติกรรมเพื่อทำให้เป็นพวกเดียวกัน ซึ่งทำให้สามารถฟื้นฟู และสร้างความไว้วางใจขึ้นมาได้

คุณลักษณะด้านความรู้ จากผลการวิจัยในประเด็นคุณลักษณะด้านความรู้ ที่อธิบายว่าปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลควรเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ เป็นผู้เรียนรู้ตลอดกาล และนอกจากความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานแล้ว ความรู้ในด้านประวัติศาสตร์พื้นที่ และความรู้ด้านศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ ทั้งข้อบัญญัติ กฎเกณฑ์หรือหลักปฏิบัติก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง สอดคล้องกับคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ดีของ Nawawithakarn, Napapongs, Sornlertlamvanich, and Chengchao (2022) ที่อธิบายว่าการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อันจะเป็น ประโยชน์ต่อหน้าที่การงานในวิชาชีพของตน และการบริหารงาน ตลอดจนความรู้รอบตัวทั้งภายใน และ ภายนอกประเทศ เป็นคุณลักษณะขั้นพื้นฐานของการเป็นผู้มีภาวะผู้นำที่ดี โดยควรมีจิตใจใฝ่ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ โดยสามารถเรียนรู้จากบุคคลรอบข้าง หรือสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้ตลอดเวลา ควรทำตนเปรียบเสมือนน้ำครึ่งแก้วที่มีพื้นที่ว่าง เพื่อให้คนอื่นสามารถเติมน้ำลงไปได้อีกได้ นั่นได้เสมอ

คุณลักษณะด้านทักษะ จากผลการวิจัยในประเด็นคุณลักษณะด้านทักษะที่สำคัญในการปฏิบัติงานของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล พบว่า ประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ 2 ด้าน ได้แก่ มีความสามารถด้านการสื่อสาร และการเป็นนักประสานงาน ซึ่งทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับคุณลักษณะด้านทักษะที่สำคัญของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลอย่างยิ่ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Siruntawineti (2015) ที่อธิบายว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีทักษะด้านการสื่อสารและการประสานงาน เนื่องจากพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเป็นอัตลักษณ์ค่อนข้างสูง ขณะเดียวกันก็มีความอ่อนไหวของความเชื่อ ศาสนาและวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหลายครั้งที่การสื่อสารที่เหมาะสมนั้นเป็นเงื่อนไขนำมาซึ่งความขัดแย้ง และความสอดคล้องกับแนวคิดความไว้วางใจอิงอัตลักษณ์คือ ถ้าพวกเดียวกันจะไว้วางใจ ขณะเดียวกันถ้าคนละพวกก็จะไม่ไว้วางใจเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นการสื่อสารซึ่งอยู่ในทุก ๆ ขั้นตอนของการจัดการความขัดแย้งดังเช่นในคุณลักษณะในการเป็นนักประสานงาน

ซึ่งคุณลักษณะหรือบุคลิกที่ตื้นๆ ก็คือ ทักษะในการฟัง ก็มีความสอดคล้องกับกระบวนทัศน์แห่งการสนทนา (The Dialogic Paradigm) ซึ่งผู้รับสารจะไม่ใช้มีบทบาทเป็นผู้รับสารเฉย ๆ แต่เปลี่ยนเป็นผู้รับสารที่มีความตั้งใจ (Active Listener) มีการตั้งคำถามเพื่ออธิบายให้กระจ่างเพื่อทำให้การสื่อสารนั้นสร้างความเข้าใจที่ตรงกันอย่างแท้จริง นั่นคือการที่ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลนั้นมิใช่เป็นเพียงผู้รับฟังปัญหาหรือข้อขัดแย้งเพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องมีความตั้งใจฟังและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับและสามารถตั้งคำถามกลับไปยังคู่ขัดแย้ง เพื่อขจัดข้อสงสัยและข้อมูลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คุณลักษณะด้านทัศนคติ จากผลการวิจัยคุณลักษณะด้านทัศนคติเป็นประเด็นที่มีความสำคัญยิ่งต่อปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลต้องดำรงตนเป็นกลางเที่ยงตรง ไม่เลือกปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางด้านพหุวัฒนธรรม มีสอดคล้องกับยุติธรรมในการแบ่งปัน (Distributive Justice) โดยหลักของความเท่าเทียมกัน (Wattanasap, 2007) ซึ่งถือว่าสมาชิกทุกคนของกลุ่มควรได้รับผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน โดยเราสามารถพบหลักความเท่าเทียมกันได้ในสังคมที่เน้นความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความยึดเหนี่ยวกันอย่างเข้มแข็งและกลมกลืน โดยให้ความสำคัญกับทุกคนไม่ว่าจะมีส่วนสำคัญมากน้อยเพียงใด และการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ยึดหลักความเป็นธรรมและมีการอ้างอิงตัวบทกฎหมายก็เป็นสิ่งที่สะท้อนถึง "กระบวนการ" ที่มีความเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมในวิธีการ (Procedural Justice) โดยคนเรามักจะสนใจ "กระบวนการ" มากกว่า "ผลของกระบวนการ" นั้นเพราะกระบวนการที่เกิดขึ้นนั้น ส่งผลต่อ "ผลของกระบวนการ" ดังกล่าว กล่าวคือกระบวนการที่ยุติธรรมนั้นจะนำมาซึ่งความยุติธรรมนั่นเอง ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ได้โดยมีประสิทธิภาพ ควรจะเริ่มจากการมองปัญหาในอดีต ซึ่งหนึ่งในรากเหง้าของปัญหาคือ "ความรู้สึกไม่ยุติธรรม" แล้วจึงมาปรับแก้ไขในปัจจุบันให้ดีขึ้น และฟันเฟืองหนึ่งตัวที่มีความสำคัญคือปลัดอำเภอนั่นเอง อันนั้นปลัดอำเภอที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น จึงควรมีความเข้าใจในพื้นที่ รวมถึงมีทักษะความสามารถในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่มีความยั่งยืนต่อไป

คุณลักษณะที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชทาน ในประเด็นนี้อธิบายถึงปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลควรน้อมนำยุทธศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 แนวคิด “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และหลักรัฐประศาสน์นโยบาย ของรัชกาลที่ 6 มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน และแก้ไขปัญหาในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อความสุข สงบ สันติ และสมานฉันท์ มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะที่ดีของข้าราชการที่กำหนดขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) และรัฐประศาสน์นโยบายของรัชกาลที่ 6 ที่พระราชทานแก่ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ในมณฑลปัตตานี เมื่อ พ.ศ. 2466 โดยทรงให้ข้าราชการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (มณฑลปัตตานีเดิม) นั้นละเว้นการปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกที่เป็นการขัดกับหลักศาสนาอิสลามหรือบริบทในวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงให้มีการส่งเสริมวิถีชีวิตของประชาชนตามหลักศาสนาอิสลามด้วยเช่นกัน นอกจากนั้นยังโปรดให้ข้าราชการนั้นตระหนักถึงการรับใช้ประชาชน จะต้องรับใช้ดูแลทุกข์สุขของประชาชนอย่างเต็มที่รวมถึงปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรมไม่เอื้อเอียงไปฝ่ายใดโดยปฏิบัติงานภายใต้มาตรฐานเดียวกันไม่มีการแบ่งแยกมีการบุคลิกที่สุภาพ อ่อนโยน ไม่ใช้คำหยาบคายหรือสร้างความแตกต่าง ดูหมิ่น ซึ่งกันและกัน โดยทางสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ก็ได้เน้นให้ข้าราชการนั้นมีคุณลักษณะที่มีความคิดที่สร้างสรรค์ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ มีความน่าเชื่อถือ ทำงานโดยสุจริตปราศจากการเรียกรับผลประโยชน์ มีการประพฤติตัวที่เหมาะสม มีกิริยามารยาทที่สุภาพอ่อนโยน และส่งเสริมการปฏิบัติงานเป็นทีมและคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมและประชาชนเป็นหลัก

สรุป

จากผลการวิจัย สามารถสรุปได้ว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สำคัญยิ่งมี 5 ประการ ได้แก่ คุณลักษณะที่เกี่ยวกับการสร้างความไว้วางใจ คุณลักษณะด้านความรู้ คุณลักษณะด้านทักษะ คุณลักษณะด้านทัศนคติ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชทาน คุณลักษณะดังกล่าวนี้จะส่งผลให้การปฏิบัติงานของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยิ่ง และจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความสมานฉันท์และความสันติให้กับพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในด้านพหุวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ถึงแม้จะมีการจัดการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐที่ลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจัดโดยศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้(ศอ.บต.) แล้ว หากแต่ผู้วิจัยเห็นสมควรว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) กรมการปกครอง หรือกระทรวงมหาดไทยก็ตาม ควรจะมีการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการเฉพาะ โดยเน้นถึงการให้ความรู้และความเข้าใจในบริบทพื้นที่โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่ของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล รวมถึงให้ความสำคัญกับทัศนคติ ของปลัดอำเภอต่อพื้นที่และประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงการเสริมสร้างคุณลักษณะหรือทักษะที่ตรงกับความต้องการในการปฏิบัติงานและใช้ชีวิตในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยอาจเพิ่มเติมการเก็บข้อมูลจากข้าราชการหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับการรณรงค์เรียนจากประชาชนหรืออุกถลักโทษ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

References

- Cabinet Resolution. (2004). *Report on the Implementation of the Project for District Chiefs as Heads of Government Agencies in Sub-District Administrative Organizations in the Southern Border Provinces*. Bangkok: Cabinet Resolution on Criteria and Methods.
- Dibben, M. R., Morris, S. E., & Lean, M. E. (2000). Situational Trust and Co-Operative Partners between Physicians and their Patients: A Theoretical Explanation Transferable from Business Partnership Practice. [Electronic Version]. *QJM*, 93, 55-61.
- Kangpheng, S., & Kunlong, S. (2016). *21st Century Curriculum Leadership Model*. Teaching Documents for Course 210208. Ayutthaya: Curriculum Management and Teaching, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Maxwell, J. C. (1998). *The 21 Irrefutable Law of Leadership: Follow Them and People Will Follow You*. Nashville, TN: Thomas Nelson.

- Ministry of Interior. (2021). *Statistics Report on Complaints of Corruption and Misconduct of Agency Officials*. Bangkok: Office of the National Security Council.
- Monkongpitukkul, S., Thamrongthanyawong, S., Sahapattana, P., & Jitpiromsri, S. (2016). Conflict Resolution in the 3 Southern Border Provinces of Thailand: Policy Process and Outcomes. *Al-HIKMAH Journal, Fatoni University*, 6(12), 35-53.
- Na Nakhon, K. et al. (2012). *Final Report of the Independent Truth and Reconciliation Commission of Thailand (TRCT)*. Retrieved May 3, 2023, from <https://peaceresourcecollaborative.org/theories/justice-and-remedies/reconthailand>
- Nawawithakarn, S., Napapongs, W., Sornlertlamvanich, K., & Chengchao, C. (2022). The Competency Development Model for Royal Thai Police Working in Multicultural Society: A Case Study of Southern Border Provinces. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 9(1), 1-20.
- Pongsapich, A. (2003). Cultural Diversity and Coexistence in Asia. *Asian Review*, 16, 171-188.
- Ramsey, P. G., & Williams, L. R. (2003). *Multicultural Education: A Source Book*. (2nd ed.). New York: Routledge Falmer.
- Romney, A. K., Batchelder, W. H., & Weller, S. C. (1987). Recent Applications of Cultural Consensus Theory. *American Behavioral Scientist*, 31(2), 163-177.
- Seedam, I. (2010). Factors Affecting the Implementation of the Peace Building Process in the Four Southernmost Provinces of Thailand Policy: A Case Study of Pattani Province. *Parichart Journal*, 25(2), 91-104.
- Siruntawinetti, P. (2015). *Desirable Attributes of Government Officers in Southern Border Provinces of Thailand*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Sleeter, C. E., & Grant, C. A. (2003). *Making Choices for Multicultural Education: Five Approaches to Race, Class and Gender*. (4th ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Sri-in, S., & Kriwichai, P. (2010). Interactions among Religions' Followers at Tambon Kamphuan, Amphoe Suksamran, Ranong Province. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 31(2), 182-193.
- Tepsing, P., Laeheem, K., & Azizskul, H. (2020). Conditions Enhancing the Role of Buddhist Monks and Islamic Religious Leaders to Strengthen the Relationship between Muslims and Buddhists in the Three Southern Border Provinces. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*, 28(2), 164-190.
- The Development Potential of the Community to Create Sustainable Economic Foundations. (2022). *Report on the Unrest Situation in the Southern Border Provinces*. Bangkok: Community Organizations Development Institute.
- Wattanasap, W. (2007). *Conflict: Principles and Problem Solving Tools*. Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute.

ครอบครัวไร้ความรุนแรงด้วยพี่เลี้ยงชุมชน*

Family Against Violence in Dysfunctional Family by Community Mentors

¹ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, ²สุริยเดว ทรีปาตี และ ³สีฟ้า ณ นคร¹Khantong Watanapradith, ²Suriyadeo Tripathi and ³Seefar Na Nakorn¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)³สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (ดีรี)¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.²Center For Morality Promotion (Public Organization), Thailand.³Dhammachai International Research Institute (DIRI), Thailand.¹Corresponding Author's Email: Kanthong.wat@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากฎหมายด้านความรุนแรงในครอบครัวที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และนำเสนอแนวทางพัฒนาที่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 2) เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิที่เกี่ยวข้อง และทักษะการจัดการกับความรุนแรง ทักษะการให้ความช่วยเหลือ 3) เพื่อสร้างพี่เลี้ยงชุมชนที่สามารถให้ความช่วยเหลือและถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับมาให้กับผู้อื่นในชุมชน ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง กลุ่มผู้นำ อาสาชุมชน เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายท้องถิ่น ในพื้นที่ 4 ภาค จังหวัดน่าน ร้อยเอ็ด จันทบุรี พระนครศรีอยุธยา เชียงราย อุตรดิตถ์ และสุราษฎร์ธานี และขยายผลต่อ 9 จังหวัด เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะตัวอย่าง แนวทางสนทนากลุ่มมีดังนี้ แนวทางการพัฒนาสาระสำคัญของกฎหมายความรุนแรงในครอบครัวที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงและเหมาะสมกับบริบทสังคมไทยควรเป็นอย่างไร คำสำคัญอะไรที่ควรให้เกิดความเข้าใจตรงกันในแต่ละกลุ่ม เช่น นิยาม ความรุนแรงในครอบครัว และ สาระเกี่ยวกับกฎหมายความรุนแรงในครอบครัว (และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง) และสิทธิมนุษยชนที่แต่ละกลุ่มควรรู้ การให้น้ำหนักความสำคัญในแต่ละกลุ่มสาระ ควรให้สาระใดที่เหมาะสม ในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เด็กและเยาวชน กับกลุ่มผู้ใหญ่ เช่น ครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน แบบประเมินความรู้และความพึงพอใจ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสะท้อนคิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วย Wilcoxon Signed Ranks

ผลการศึกษาสรุปผลได้ดังนี้ พบว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมและยังมีข้อกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ที่ควรปรับปรุงแก้ไขในบางมาตราเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมถึงยังมีผู้คนจำนวนมากที่ยังไม่ทราบถึงกฎหมายและสิทธิที่เกี่ยวข้อง เมื่อเกิดความรุนแรงแล้วไม่ทราบว่า จะแจ้งหน่วยงานใด และไม่ทราบว่า จะปรึกษาใคร ผู้วิจัยจึงนำเสนอ ดังนี้ 1) ข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาตรา 3 มาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 มาตรา 12 มาตรา 15 และมาตรา 16 2) การให้ความรู้กฎหมายและสิทธิที่เกี่ยวข้องและทักษะการจัดการกับความรุนแรง ทักษะการให้ความช่วยเหลือ ด้วยหลักสูตร (1) การเสริมสร้าง

เยาวชนพลังบวกร่วมแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (2) การพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนครอบครัวพลังบวก โดยอบรมเชิงปฏิบัติการออนไลน์ 3 วัน มีเยาวชนที่เข้าอบรม 4 จังหวัดนำร่อง จำนวน 1,175 และกลุ่มแกนนำ ผู้ใหญ่ จำนวน 235 คน ผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เกิดเยาวชนพลังบวกร่วมยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัวร่วมผลิตสื่อรวม 40 ชิ้นงาน โครงการขับเคลื่อน 1 หมู่บ้าน 1 ตำบล ครอบครัวพลังบวก 2 ตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โครงการสถานศึกษาสีขาว ร่วมยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 6 แห่ง 3) การสร้างพี่เลี้ยงชุมชนที่เข้มแข็งในพื้นที่ 9 จังหวัดขยาย โดยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ระยะอบรม 2 วัน มี 11 กิจกรรม ผู้เข้าอบรม รวม 357 คน ใน 9 จังหวัด ขยายผล ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรง ในครอบครัว มีความรู้ เข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว การประสานต่อ ช่วยเหลือ ทักหาในการเป็นที่ปรึกษา เกิดพื้นที่ชุมชนที่นำไปขยายผลเผยแพร่ความรู้ 3 พื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สุพรรณบุรี และพะเยา

คำสำคัญ: ครอบครัว; ไร้ความรุนแรง; พี่เลี้ยงชุมชน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the existing enforcement of laws on violence in families and provide development guidelines that could be used to address domestic violence; 2) to provide knowledge about relevant laws and rights, as well as skills in managing violence and providing support; and 3) to develop community mentors who can assist and transmit knowledge to others in their communities. The study employed research and development method. The target group consisted of students, teachers, parents, leaders, community volunteers, and local law enforcement officers in four regions of Thailand. The pilot provinces were Phra Nakhon Si Ayutthaya, Chiang Rai, Udon Thani, and Surat Thani, and also expanded to include 9 other provinces. The research tools were in-depth interview and focus group discussion with a sample group. The topics of discussion included how to develop the core components of domestic violence legislation that are applicable and suitable for Thai society; what terms should be used to foster understanding between the various groups (e.g., the definition of domestic violence); the foundation of domestic violence legislation (and related laws), the knowledge of human rights that each group should have, and the key elements that are appropriate for different target groups (e.g., children and youth, teachers, parents, and community leaders). The form for evaluating knowledge and satisfaction, participant observation, and reflection were also used in the study. The statistics used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, and Wilcoxon signed-rank test.

According to the findings of the study, domestic violence is the primary problem in society, and existing laws should be amended to reflect the present situation. There are also many people who are uninformed of applicable laws and rights. When violence escalates, people are unsure which agency they should notify and have no one to consult with.

Therefore, the researcher would like to suggest as follows: 1) Proposals for improving the Domestic Violence Victim Protection Act, BE 2550 (2007), Sections 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, and 16; 2) Providing knowledge about relevant laws and rights, as well as skills in managing violence and providing support through the following programs, namely (1) positively empowering youth to solve problems of domestic violence, (2) developing community mentors through a three-day online course implemented in four pilot provinces with 1,175 children and 235 adult leaders. As a result, all participants have their learning outcomes improved statistically significance of 0.05 when comparing between pretest and posttest. There are 40 pieces of media produced by youth to help end domestic violence problems. The course also results in two projects: '1 village 1 subdistrict, empowering family in 2 sub-districts' in Phra Nakhon Si Ayutthaya and '6 white schools for the end of domestic violence; and 3) The development of strong community mentors in 9 expanded provinces using a participatory action learning activity package. This training includes 11 activities with 357 participants from 9 expanded provinces. The training results in the change of people's attitudes and perception on domestic violence. Participants have a better understanding of domestic violence victim protection, more active cooperation to provide help, and more counseling skills. Additionally, more communities also develop these outcomes in three other provinces- Bangkok, Suphanburi, and Phayao.

Keywords: Family; Violence-Free; Community Mentors

บทนำ

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องใกล้ตัวที่ถูกกลืนโดยมองเห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว จนในที่สุดความรุนแรงที่เกิดขึ้นยกระดับไปสู่การทำร้ายร่างกายจนถึงเสียชีวิตหรือเป็นบาดแผลในจิตใจที่ไม่มีวันหาย ปัญหานี้เกิดขึ้นทั่วโลกมีรายงานสถิติของสำนักงานอาชญากรรมและยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime; UNODC) ในปี พ.ศ. 2561 พบว่า มีผู้หญิงกว่า 87,000 คน ถูกฆาตกรรม โดยจำนวน 58% ของการฆาตกรรมดังกล่าว หรือประมาณ 50,000 ราย เป็นการกระทำจากบุคคลในครอบครัว สอดคล้องกับ สถิติของ UN Women ในปี พ.ศ. 2561 ระบุว่าผู้หญิงทั่วโลกกว่า 35% มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวทั้งจากคู่สมรสและจากบุคคลในครอบครัว (UNWOMEN, 2018) สำหรับประเทศไทยมีการรายงานผลสถิติความรุนแรงในครอบครัวโดยศูนย์ปฏิบัติการสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว (สค.) พบว่า ตั้งแต่ปี 2559 - ถึงเมษายน 2563 พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นคิดเป็น 1,400 ราย/ปี หรือ 118 ราย/เดือน เฉลี่ย 4 ราย/วัน (Bangkokbiznews, 2020) ความรุนแรงในครอบครัวนี้มิใช่แต่เฉพาะสตรีแต่รวมถึงเด็กและเยาวชนด้วย องค์การสหประชาชาติ ระบุว่า ประเทศไทยมีสถิติคดีความรุนแรงต่อเด็ก และผู้หญิง ติดอยู่ในอันดับ 1 ใน 10 ของโลกอย่างต่อเนื่อง โดย 1 ใน 3 เป็นความรุนแรงทางด้านจิตใจ ซึ่งกลุ่มที่ออกมาเปิดเผยเรื่องราวและร้องขอความช่วยเหลือมีเพียงร้อยละ 17 จากทั้งหมด ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นภัยเงียบซ่อนเร้นเนื่องจากผู้ถูกกระทำส่วนใหญ่จะไม่นิยมแจ้งความ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวได้รวบรวมสถิติ 5 ปีย้อนหลัง (2558-2562) พบว่า มีการดำเนินคดีเอาความผิดการทำร้ายร่างกายคนในครอบครัวเพียง 1 ใน 4 ของจำนวนเหตุการณ์ทั้งหมด (Rattanao, 2020) กล่าวได้ว่า ปัญหา

ความรุนแรงในครอบครัวเป็นภัยเงียบของสังคมไทยและต้องเร่งหาทางแก้ไขด่วนทั้งนี้ ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะมีการพัฒนาให้เกิดมีพี่เลี้ยงชุมชนเพื่อส่งเสริมให้มีความรู้เกี่ยวพร้อมทักษะการจัดการความรุนแรง ความรู้พื้นฐานสิทธิขั้นพื้นฐานรวมถึงความรู้ด้านกฎหมายความรุนแรงในครอบครัวผสมผสานทักษะที่จำเป็นเพื่อเป็นต้นแบบที่ขยายผลสู่สังคมเป็นวงกว้างต่อไป

สำหรับงานวิจัยนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยเริ่มต้นจากการแก้ปัญหาในเชิงปกป้อง (Protection) โดยการศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากฎหมายที่มีความเหมาะสมในการใช้แก้ปัญหาดังกล่าวที่เหมาะสมกับบริบทที่นำไปใช้ปฏิบัติรวมถึงความรู้ที่จำเป็นและพอเพียงในการนำไปเผยแพร่ให้ประชาชนเป็นเชิงป้องกัน (Prevention) ชุมชนและภาคีเครือข่ายได้รู้ถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนถึงการป้องกันเชิงรุก (Prevention) โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างทักษะในการจัดการกับปัญหาดังกล่าวและทักษะในการให้ความช่วยเหลือ การสร้างพลังร่วมมือของเครือข่ายที่สามารถขยายผลไปสู่การสร้างพี่เลี้ยงชุมชนที่เข้มแข็งทั้งความรู้และประสบการณ์ที่จะนำไปสู่ชุมชนซึ่ง โดยใช้พื้นที่ศึกษานำร่องระดับชุมชนใน 4 จังหวัด ที่ตั้งอยู่ใน 4 ภาค ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัดเชียงราย อุดรธานี พระนครศรีอยุธยา สุราษฎร์ธานี และขยายผลจังหวัดในภูมิภาคอีก 9 จังหวัด โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็กนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครองของนักเรียนนักศึกษา ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในท้องถิ่น เป็นต้น โดยหวังว่างานวิจัยนี้จะทำให้เกิดกลไกในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่และเข้าถึงประชาชนได้อย่างแท้จริง สอดคล้องเป้าหมายเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) ของสหประชาชาติ โดยเฉพาะในข้อ 16 ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพและความยุติธรรมที่มุ่งจะลดปัญหาความรุนแรงในทุกรูปแบบ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านยุทธศาสตร์การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ในการสร้างศักยภาพชุมชนให้พึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมายด้านความรุนแรงในครอบครัวที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและนำเสนอแนวทางพัฒนาที่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
2. เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิที่เกี่ยวข้อง และทักษะการจัดการกับความรุนแรง ทักษะการให้ความช่วยเหลือ
3. เพื่อสร้างพี่เลี้ยงชุมชนที่สามารถให้ความช่วยเหลือและถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับมาให้กับผู้อื่นในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้รูปแบบการวิจัยพัฒนา R&D พื้นที่ศึกษาในการวิจัยนี้ออกแบบเป็นพื้นที่ระบบ Hybrid คือ การอบรมออนไลน์ใน 4 จังหวัดนำร่อง และออนไซต์ใน 9 จังหวัดขยาย โดยมีขอบเขตเนื้อหาสำหรับการศึกษาด้านกฎหมาย ได้แก่ พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พ.ร.บ. ส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว สิทธิมนุษยชน อนุสัญญาสิทธิเด็ก สิทธิสตรี ด้านการพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนตามแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก โดยใช้การออกแบบการวิจัยด้วย การวิจัยและพัฒนา (Research & Design) แบ่งระยะการวิจัยให้สอดคล้องกันตามวัตถุประสงค์การวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 (R1D1) การศึกษาวิจัยกฎหมายเพื่อปกป้อง (Protection)

เป้าหมายของระยะการวิจัยที่ 1 (R1D1) เพื่อศึกษากฎหมายที่เหมาะสมที่จะใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวให้ดีกว่าที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เพื่อสกัดกั้นความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานรวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่จะนำไปให้ความรู้กลุ่มเป้าหมายในระยะวิจัยที่ 2 **รูปแบบการวิจัย:** ใช้รูปแบบการศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi structure In-dept Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อศึกษากฎหมายที่ใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างเหมาะสมกับบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มตำรวจระดับชั้นผู้ใหญ่ (2) กลุ่มพนักงานอัยการ (3) กลุ่มผู้พิพากษา (4) กลุ่มทนายความ (5) กลุ่มบุคลากรงานยุติธรรม และ (6) กลุ่มผู้ประนีประนอม โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purpose sampling) กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้ 1) มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวอย่างน้อย 10 ปี 2) เต็มใจในการให้ข้อมูลและอนุญาตให้อ้างอิงชื่อในงานวิจัย จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 23 ท่าน

ระยะที่ 2 (R2D2): เพื่อพัฒนาหลักสูตรการสร้างพี่เลี้ยงชุมชนที่มีความตระหนักรู้ และมีส่วนร่วมในการยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป้าหมายของระยะการวิจัยที่ 2 (R2D2) เพื่อคนในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการกระทำความรุนแรงในครอบครัว และได้เรียนรู้ทักษะการจัดการกับความรุนแรงรวมถึงทักษะในการให้ความช่วยเหลือกรณีคนที่ได้รับผลจากความรุนแรงในครอบครัว โดยการพัฒนาชุดความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายข้างต้นเรื่องของการจัดการความขัดแย้ง การให้คำปรึกษาช่วยเหลือผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยเปิดพื้นที่เสวนาวิชาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับตัวแทนภาครัฐ องค์กรภาคสังคม สื่อ ที่เกี่ยวข้องกับการงานด้านสังคมเพื่อช่วยเหลือผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวในพื้นที่จังหวัดน่าน 4 ภาค **รูปแบบการวิจัย:** ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) สร้างพี่เลี้ยงชุมชนด้วยชุดความรู้ปฏิบัติการออนไลน์พัฒนาให้เกิดพี่เลี้ยงชุมชนที่มีความรู้เรื่องดังกล่าวข้างต้น กลุ่มประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ระยะวางแผนปรับปรุงพัฒนาชุดความรู้ โดยการเสวนาวิชาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับตัวแทนภาครัฐ องค์กรภาคสังคม สื่อ ที่เกี่ยวข้องกับการงานด้านสังคมเพื่อช่วยเหลือผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยใช้การแนะนำแบบแนะนำต่อ (Snowball Technique) ผ่านระบบออนไลน์ โปรแกรมซูม มีผู้เข้าร่วมเสวนา 38 คน **ระยะปฏิบัติการนำความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายตามข้างต้น** ในจังหวัดคุณธรรมต้นแบบ 4 ภาคของศูนย์คุณธรรม ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเชียงราย และจังหวัดสุราษฎร์ธานี การกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก (1) คุณสมบัติตามกลุ่มที่กำหนด (2) คัดเลือกผ่านตัวแทนเครือข่ายหน่วยงานการศึกษา กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พร้อมทั้งจะเข้าร่วมกิจกรรมตลอดโครงการ (3) สามารถใช้สื่อออนไลน์ในการเข้าร่วมประชุมได้ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างแต่ละจังหวัดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ระดับมัธยมต้นถึงมหาวิทยาลัยซึ่งผู้เข้าร่วมที่มีจำนวนมากที่สุดจะอยู่ในกลุ่มมัธยมปลายถึงมหาวิทยาลัย จำนวน 200 คน/จังหวัด และ (2) กลุ่มแกนนำผู้ใหญ่ ได้แก่ ครู/อาจารย์ ผู้นำชุมชน อาสาสมัครชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 50 คน/จังหวัด **เครื่องมือการวิจัย:** ประกอบด้วย 1) ชุดความรู้การอบรมเชิงปฏิบัติการออนไลน์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการตระหนักรู้และมีส่วนร่วมในการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวสำหรับเยาวชน โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการออนไลน์ 3 วัน 2) แบบประเมินความรู้ Pre-Post ก่อนและหลังการอบรม 3) การประเมินการเรียนรู้ After Action Review (AAR) 4) การเขียน Self-

reflection 5) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการใช้สื่อสร้างสรรค์ร่วมยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 6) การทำโครงการร่วมสร้างสังคมพลังบวก ขับเคลื่อนในสถานศึกษา และชุมชน

ระยะที่ 3 (R3D3) การสร้างพื้นที่ชุมชนเข้มแข็งโดยการสร้างพี่เลี้ยงชุมชนร่วมยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป้าหมายของระยะการวิจัยที่ 2 (R3D3) ในพื้นที่เป้าหมายจังหวัดชาย 9 จังหวัด ตามภูมิภาค ภาคกลาง ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) สร้างพื้นที่ชุมชนเข้มแข็งที่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ด้วยกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมและส่งเสริมให้เกิดแกนนำพี่เลี้ยงชุมชนในพื้นที่ **ระยะวางแผนปรับปรุงพัฒนาชุดความรู้** การอบรมสร้างพี่เลี้ยงชุมชนในระยะที่ 2 ในระบบออนไลน์และแยกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ โดยการวางแผน ออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม 2 วัน โดยนำไปทดลองใช้กับพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อให้มั่นใจในเครื่องมือและกระบวนการ ก่อนที่จะขยายผลสู่พื้นที่จังหวัดชายอีก 8 จังหวัด **ระยะปฏิบัติการนำความรู้สู่กลุ่มเป้าหมาย** ในจังหวัดชาย 9 จังหวัด กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มพื้นที่แบบเจาะจง นักวิจัยภูมิภาคเป็นผู้คัดเลือกพื้นที่ โดยพิจารณาตามเกณฑ์ดังนี้ (1) ความเข้มแข็งในเรื่องความร่วมมือของชุมชน (2) การให้ความสำคัญในเรื่องสถานภาพความเป็นอยู่ ชีวิตและจิตใจ และการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร.) (3) ชุมชนมีความสนใจความรู้เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงของสมาชิกในชุมชน (4) มีผู้นำหรือแกนนำที่เข้มแข็งเป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ สามารถขับเคลื่อนกลุ่มขยายผลต่อได้ในพื้นที่ (4) เต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดโครงการ โดยคัดเลือกจังหวัดละ 1 พื้นที่ พื้นที่ละ 30 คน โดยไม่ได้กำหนดสัดส่วนคุณลักษณะของผู้เข้าร่วมเพื่อให้เป็นไปตามบริบทในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งพี่เลี้ยงชุมชน จังหวัดชายกำหนดไว้ 270 คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้ ประกอบด้วย 1) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (การทำกิจกรรม การสะท้อนความคิดในกลุ่ม การนำเสนอ การให้ความร่วมมือ การสนใจเข้าร่วมกิจกรรมครบกระบวนการ) 2) แบบสะท้อนความคิดและความรู้สึกก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม เป็นคำถามปลายเปิด 3) การนำเสนองานกลุ่ม 4) การทำแผนที่ครอบครัว 5) การแสดงบทบาทสมมติในการนำความรู้มาประยุกต์ใช้แก้โจทย์ปัญหาตัวอย่างเหตุการณ์อย่างมีส่วนร่วม

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การแปรผลข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ด้วยสถิติแบบบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การทดสอบสถิติ Wilcoxon Signed Ranks แบบ Dependent Samples เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความแตกต่างของคะแนนความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการอบรม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากแบบประเมินพฤติกรรม การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และแบบประเมินหลังกิจกรรม สังเคราะห์เรียบเรียงข้อมูลเชิงคุณภาพ เทคนิค 6'C Technique Analysis (Connect, Contract, Conversation, Commit, Conclude) สังเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียงนำเสนอด้วยวิธีอุปนัย งานวิจัยนี้ได้รับการตรวจรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลข ว.91/2564

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษากฎหมายด้านความรุนแรงในครอบครัวที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและนำเสนอแนวทางพัฒนาที่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จากการศึกษาในระยะที่ 1 (R1D1) ผลการศึกษา พัฒนาการกฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทยมี 2 ฉบับ กล่าวคือ 1) พ.ร.บ. คู่ครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และ 2) พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ซึ่งแม้จะได้ประกาศใช้แต่ถูกระงับการขยายเวลา

การประกาศใช้ออกไปอย่างไม่ได้กำหนดเวลาใช้ที่ชัดเจน ทำให้ปัจจุบันเมื่อกล่าวถึง กฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว จึงหมายถึง พ.ร.บ. คู่ครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และกฎหมายต่างประเทศ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ลาว กัมพูชา เป็นต้น รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกและการทำสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและครอบครัว พบประเด็นที่นำไปสู่ การเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายนี้เพื่อให้ครอบคลุมบริบทสังคมไทยปัจจุบัน และผู้ใช้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

มาตรา 3 เกี่ยวกับนิยามความหมายของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” และ “บุคคลในครอบครัว”

มาตรา 5 เกี่ยวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ ควรมีการกำหนดให้ชัดเจนว่าเป็นหน่วยงานใด มีบทบาทหน้าที่อย่างไร

พร้อมกับขอบเขตอำนาจหน้าที่ และการระบุถึงแหล่งแจ้งข้อมูลให้ชัดเจน ทันกับช่องทางที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

มาตรา 6 การปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ ควรตัดข้อความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการร้องทุกข์แทนของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้แม้ในกฎหมายมีข้อความให้กระทำแทนได้ แต่ยังคงขาดความชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ การร้องทุกข์ดำเนินคดีแทนของพนักงานเจ้าหน้าที่ควรให้ความขยายโดยมีการลงนามหรือหลักฐานที่ผู้เสียหายแสดงเจตจำนงให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดีแทน ยกเว้นกรณีเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามกฎหมายเด็กและเยาวชน หรือกรณีผู้ใหญ่ มีหลักฐานว่าผู้เสียหายไม่สามารถมีภาวะเจ็บป่วยร่างกายหรือจิตใจและไม่พร้อมในการดำเนินการใด ๆ

มาตรา 7 ระยะเวลาในการร้องทุกข์ที่สั้นในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยาก ขอให้พิจารณาระยะเวลาใหม่ หรือตัดข้อความนับแต่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งความร้องทุกข์เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องการตีความที่มีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องหลายฝ่าย

มาตรา 8 ระยะเวลาในการสอบสวนสั้นเกินไป ควรพิจารณาเวลาที่เป็นไปได้จริง และควรให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งความคุ้มครองชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์ก่อน

มาตรา 9 ควรตัดข้อความ เมื่อมีการแจ้งตามมาตรา 5 หรือมีการร้องทุกข์ตามมาตรา 6 ออกให้กำหนดชัดเจนเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำและผู้ถูกระทำ ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศประเภทใด ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว และบุคคลในครอบครัว โดยเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของบุคคลดังกล่าว หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ” และอาจพิจารณาโทษปรับของสื่อหลักหรือสื่ออาชีพให้มากกว่าปัจจุบัน

มาตรา 10 และ 11 ควรมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นในการกำหนดเงื่อนไขมาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็นและเหมาะสม และควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้สูงอายุ

มาตรา 12 การกำหนดวิธีฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติผู้กระทำความผิด กฎหมายควรเปิดช่องให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การกำหนดเงื่อนไขในการบันทึกข้อตกลง ควรปรับข้อความ โดยอาจรับฟังความเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัว ประกอบด้วยก็ได้ ควรปรับเป็น ให้ศาลรับฟังความของผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัว หรือชุมชนประกอบการพิจารณา ควรกำหนดเพิ่มเติมให้ชัดเจนกรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด และควรปรับปรุงวรรคสุดท้ายของมาตราเรื่องการประกาศหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการ เพื่อให้ระเบียบขั้นตอนดำเนินงานที่ชัดเจนและมีผลในวงกว้างควรปรับจาก รัฐมนตรีประกาศกำหนด เป็นสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อให้มีคำสั่ง ระเบียบไปสู่หน่วยงาน และกระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 15 เรื่องการใช้ไกล่เกลี่ยยอมความมาแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวแก้ไขข้อความวรรค 1 ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกัน

ในครอบครัวเป็นสำคัญ ปรับให้เป็น “ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุข และความปลอดภัยของครอบครัวเป็นสำคัญ ตัดข้อความ “การอยู่ร่วมกัน”

มาตรา 16 เรื่องการแต่งตั้งผู้ประนีประนอม ควรกำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมเป็นเฉพาะ บทบาทหน้าที่ตาม วรรค 1 ตัดคำว่า “ช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ย” ให้ผู้ประนีประนอมที่ได้รับการแต่งตั้ง ทำหน้าที่เพื่อให้คำปรึกษา และควรมีคณะผู้ประนีประนอมในพื้นที่

วัตถุประสงค์ที่ 2 การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิที่เกี่ยวข้อง และทักษะการจัดการกับความรุนแรง ทักษะการให้ความช่วยเหลือ จากการศึกษาระยะที่ 2 (R2D2) นำไปสู่คำตอบการให้คนในชุมชน มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการกระทำความรุนแรง ในครอบครัวและทักษะในการจัดการและช่วยเหลือเมื่อเกิดความรุนแรง ผลการศึกษา พบว่า ในการจัด หลักสูตรในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ควรใช้ระบบออนไลน์เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการค้นหาความรู้เพิ่มเติม และใช้ประกอบให้กับผู้เข้าอบรม จึงได้พัฒนาเว็บไซต์ เพจ ไลน์ ครอบครัวไทยไร้ความรุนแรงด้วยพี่เลี้ยงชุมชน การออกแบบหลักสูตรแบ่งเป็น 2 หลักสูตรตามกลุ่มเป้าหมาย กล่าวคือ 1) หลักสูตรการเสริมสร้างเยาวชน พลังบวกร่วมแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 2) หลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชนครอบครัวพลังบวก สำหรับผู้เข้าอบรม กลุ่มผู้ใหญ่ โดยทั้งสองหลักสูตรเป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการออนไลน์ ระยะเวลา 3 วัน การเสริมสร้างเยาวชน พลังบวกร่วมแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว หลักสูตร ประกอบด้วย Pre-Module และสาระความรู้ 7 Module Home room, After Action Review ท้ายกิจกรรมเรียนรู้ รวม 21 ชั่วโมง ผลการจัดอบรมพบว่า มีเด็กนักเรียนและนักศึกษาเข้าร่วมทั้งหมด 1,175 คน เป็น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 200 คน เชียงราย 382 คน อุตรธานี 246 คน และสุราษฎร์ธานี 347 คน จากสถานศึกษา 27 แห่ง ผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ยผลการ เรียนรู้ก่อนและหลังการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และมีเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมประกวดโครงการ เยาวชนพลังบวกร่วมยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มีผลงาน รวม 40 ชิ้นงาน ได้เผยแพร่สู่สาธารณะผ่านเว็บไซต์ เพจครอบครัวไทยไร้ความรุนแรงด้วยพี่เลี้ยงชุมชน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยความรู้ ความเข้าใจก่อน-หลัง อบรม

n = 1,175

สมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		Wilcoxon Signed Ranks	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว	3.72	.92	4.28	.83	-14.65	.000
2. ปัญหาและสาเหตุความรุนแรงในครอบครัว	3.65	.93	4.22	.86	-14.66	.00
3. กฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว	3.46	.99	4.18	.83	-17.07	.00
4. หลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน	3.58	.95	4.19	.85	-15.45	.00
5. หลักอนุสัญญาสิทธิเด็ก	3.50	.97	4.16	.84	-16.10	.00
6. หน่วยงานองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือ ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว	3.52	.96	4.23	.85	-16.89	.00
7. วิธีการรับมือหากเผชิญเหตุ	3.63	.93	4.26	.80	-16.19	.00
8. ทักษะในการปกป้องตนเอง	3.62	.95	4.23	.83	-15.39	.00
9. ข้อควรระวังในการใช้สื่อออนไลน์	3.76	.92	4.33	.80	-14.41	.00
10. การใช้สื่อให้เหมาะสมเป็นประโยชน์	3.80	.91	4.30	.80	-13.12	.00
11. การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา	3.81	.921	4.31	.81	-13.80	.00
รวม	3.72	.92	4.26	.82	-17.28	.00

ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ ความเข้าใจตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ภาพรวมผู้เข้าอบรมกลุ่มเด็กและเยาวชน มีความรู้ ความเข้าใจในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ข้อควรระวังในการใช้สื่อ, การใช้สื่อให้เหมาะสมเป็นประโยชน์, การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา, วิธีการรับมือกับปัญหาเมื่อเผชิญเหตุ, ทักษะในการป้องกันตนเอง, หน่วยงานองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือ ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว, ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว, ปัญหาและสาเหตุความรุนแรงในครอบครัว และความรู้ ความเข้าใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20) เรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อย ได้แก่ หลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน, กฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว, หลักอนุสัญญาสิทธิเด็ก

การพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนครอบครัวพลังบวก หลักสูตรประกอบด้วย ด้วย Pre-Module และสาระความรู้ 10 Module, Homeroom และ After Action Review รวม 17 ชั่วโมง ผลการจัดอบรมพบว่า มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 235 คน ผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม มีโครงการขับเคลื่อน 1 หมู่บ้าน 1 ตำบล ครอบครัวพลังบวก ใน 2 ตำบล ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีโรงเรียนร่วมขับเคลื่อนโครงการสถานศึกษาสีขาวร่วมยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 6 แห่ง

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยความรู้ ความเข้าใจก่อน-หลัง อบรม

n = 235

สมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		Wilcoxon Signed Ranks	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว	3.49	.82	4.48	.61	-10.43	.000
2. ปัญหาและสาเหตุความรุนแรงในครอบครัว	3.40	.79	4.40	.65	-10.63	.00
3. กฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว	3.00	.85	4.21	.72	-11.03	.00
4. หลักสิทธิเด็กและสตรี	3.03	.85	4.23	.72	-11.18	.00
5. มุมมองเรื่องเพศกับความรุนแรงในครอบครัว	3.20	.78	4.17	.73	-10.05	.00
6. หน่วยงาน องค์กรที่ให้ความช่วยเหลือ	3.15	.87	4.37	.68	-11.43	.00
7. การสังเกตวิเคราะห์เหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวผู้ได้รับความรุนแรง	3.12	.82	4.34	.66	-11.26	.00
8. แนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว	3.14	.81	4.31	.68	-10.98	.00
9. บทบาทของชุมชนในการใส่ใจดูแลกันและกัน	3.13	.88	4.40	.66	-11.39	.00
10. การให้คำปรึกษา ทักษะการฟัง ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	3.14	.86	4.42	.65	-11.30	.00
11. การสื่อสารเชิงบวกและการใช้สื่อได้อย่างรู้เท่าทันและเหมาะสม	3.09	.89	4.42	.69	-11.55	.00
12. การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	3.20	.88	4.41	.63	-11.04	.00
รวม	3.17	.71	4.35	.57	-12.10	.00

ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ ความเข้าใจตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ภาพรวมผู้เข้าอบรม (ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยตามลำดับจากมากไปน้อย การใช้สื่อได้อย่างรู้เท่าทันและเหมาะสม ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาและสาเหตุความรุนแรงในครอบครัว บทบาทของชุมชนในการใส่ใจดูแลกันและกัน หน่วยงาน องค์กรที่ให้ความช่วยเหลือ การสังเกต

วิเคราะห์เหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวผู้ได้รับความรุนแรง แนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว หลักสิทธิเด็กและสตรี ความเข้าใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20) คือ มุมมองเรื่องเพศกับความรุนแรงในครอบครัว

วัตถุประสงค์ที่ 3 การสร้างพี่เลี้ยงชุมชนที่สามารถให้ความช่วยเหลือและถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับมาให้กับผู้อื่นในชุมชน

ผลการวิจัยระยะที่ 3 (R3D3) มีการพัฒนาชุดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยอบรมให้กลุ่มเป้าหมายพี่เลี้ยงชุมชน ได้แก่ เยาวชน ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน อาสาชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ ตำรวจ ใน 9 จังหวัดขยาย ชุดกิจกรรมเรียนรู้ระยะอบรม 2 วัน เพื่อให้เข้าใจบทบาทของพี่เลี้ยงชุมชน ผลการอบรมมีผู้เข้าอบรม รวม 357 คน เป็นคนกรุงเทพมหานครและภูมิภาค ผู้เข้าอบรมมีความประทับใจในกิจกรรมเรียนรู้และได้ความรู้และความเข้าใจเพิ่มขึ้นดังแสดงไว้ข้างต้นในตารางที่ 2 เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว อยากรับเป็นพี่เลี้ยงที่ช่วยเหลือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีความรู้ เข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว การประสานต่อช่วยเหลือ ทักษะในการเป็นที่ปรึกษา เกิดพื้นที่ชุมชนที่นำไปขยายผลเผยแพร่ความรู้ 3 พื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สุพรรณบุรี และพะเยา

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากงานวิจัย เรียกว่า 3 R Model & Empowerment Plus 3

3 R Model & Empowerment Plus 3

Picture 1: 3 R Model & Empowerment Plus 3

Right View -สังคมแห่งความเห็นถูก (สัมมาทิฐิ) กล่าวคือ การรื้อถอน มายาคติของสังคม เกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า “ความรุนแรงในครอบครัวไม่ควรเข้าไปข้องเกี่ยวเป็นเรื่องของคนในครอบครัวต้องจัดการกันเอง” และความเข้าใจเรื่อง **Gender** หรือ เพศสภาพ ที่สังคมไทยไม่ใช่มีแต่เพียง หญิง และชาย แต่ยังมีเพศอื่น ๆ ที่สังคมควรปกป้องสิทธิพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ การปฏิบัติด้วยความเท่าเทียม

Right Intention - ความคิดตั้งใจช่วยเหลือ (สัมมาสังกัปปะ) กล่าวคือ การที่คนในชุมชน สังคม เมื่อเห็นเหตุหรือทราบเหตุความรุนแรงในครอบครัวแล้ว คิดจะช่วยเหลือให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้รับความปลอดภัย และไม่ถูกระทำรุนแรงซ้ำ ทั้งนี้การทำให้ชุมชน สังคม ไม่นิ่งเฉยหรือเพิกเฉย เมื่อพบเห็นเหตุความรุนแรงในครอบครัว ต้องมีการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว กับชุมชน สังคม

Right Action - การให้ความช่วยเหลือที่ถูกต้อง เป็นเรื่องสำคัญของผู้ที่จะเป็นพี่เลี้ยงชุมชน หรือ ผู้ที่ทราบเหตุคนแรก (First Responder) ที่อาจได้รับฟังผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นคนแรก ซึ่งในต่างประเทศให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ เพราะผู้ที่รับฟังคนแรก อาจเป็นบุคคลใกล้ชิดครอบครัว ครู เพื่อน เพื่อนบ้าน ชุมชน รวมถึง เจ้าหน้าที่ตำรวจ การจะรับฟังได้อย่างถูกต้องไม่ทำให้ผู้ถูกระทำต้องเหมือนถูกระทำรุนแรงซ้ำ

Empowerment Plus 3 หมายถึง การเสริมพลังอำนาจด้วยพลังกฎหมาย พลังแห่งการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และพลังความร่วมมือ บ.ว.ร. ทั้งนี้การแก้ปัญหาในระดับชุมชน สังคม และเจ้าหน้าที่รัฐ ตามแนวคิด 3 R จะไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลหากขาดพลังทั้งสามในการสนับสนุนส่งเสริมและเป็นฐานนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนิเวศทางสังคม

พลังที่ 1 พลังทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพสามารถบังคับใช้และนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เพราะต้องยอมรับว่าการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย รัฐนอกจากมีหน้าที่ออกมาตรการปกป้องคุ้มครองให้ผู้ถูกระทำได้รับความปลอดภัยและได้รับความเป็นธรรม อีกด้านหนึ่งยังต้องคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้เสียหายและผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้นมาตรการทางกฎหมายของรัฐเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวต้องไม่ใช่เลนส์มองของนักกฎหมาย แต่ต้องรับฟังผู้เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปการออกมาตรการต้องมีแนวทางให้ผู้ปฏิบัติ และข้อความเกี่ยวกับนิยามต้องชัดเจน ทุกฝ่ายสามารถใช้เป็นกรอบในการพิจารณาดำเนินการได้ไปในทางเดียวกัน

พลังที่ 2 พลังแห่งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่มีชุมชนเป็นฐาน กล่าวคือ การจัดอบรมให้ความรู้ทั้งในส่วนของคนในชุมชน บุคลากร เจ้าหน้าที่ หรือผู้เกี่ยวข้อง ต้องมิใช่การให้ความรู้แบบเดิม คือ รับฟังแล้วจบไป แต่ต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่นำพาชุมชน หรือผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้ร่วมกัน โดยมีเป้าหมาย คือ เรียนรู้แล้วผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง และประการสำคัญการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องวิเคราะห์ชุมชนการออกแบบถ่ายทอดความรู้จึงต้องเป็นไปในลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มีชุมชนเป็นฐานในการจัดกิจกรรมเรียนรู้

พลังที่ 3 พลังแห่งความร่วมมือ บ.ว.ร. การแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวคงมิใช่ความรับผิดชอบเฉพาะของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ต้องอาศัยภาคส่วนสังคมมาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา **บ้าน** หมายถึง ชุมชน ที่ต้องเกิดความตระหนักร่วมกันว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ชุมชนมีส่วนช่วยทั้งในแง่ของการให้ความช่วยเหลือ การฟื้นฟู การติดตาม ดังเช่นกรณีที่หลายประเทศต้นแบบในการจัดการปัญหา ใช้ระบบชุมชนช่วยกำกับติดตามให้ผู้กระทำความรุนแรงปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงตามคำสั่งศาล ส่วนคำว่า **ว. หรือ วัด** หมายถึง วัดของทุกศาสนาที่เป็นศูนย์รวมของ ศาสนิกชนของศาสนานั้น ๆ เห็นได้ว่าผู้นำศาสนามีอิทธิพลต่อชุมชนในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ ดังนั้นกลไกทางศาสนาจึงเป็นฐานที่สำคัญในการพัฒนาจิตใจ เพื่อหล่อหลอม ป้องกัน และแก้ไข ผู้ที่เคยผิดพลาดในการใช้ความรุนแรงได้แก้ไขปรับปรุงพัฒนาตนเป็นศาสนิกชนที่ดี สำหรับคำว่า **ร. มี 2 นัย ร.โรงเรียน และ ร.รัฐ** ทั้งนี้ โรงเรียน สถานศึกษา ในฐานะบ้านหลังที่สองของเด็กและเยาวชน การอบรมบ่มเพาะและการดูแลเอาใจใส่ของครูมีผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและไม่ใช้ความรุนแรง **ร.สอง** คือ รัฐ หรือหน่วยงานรัฐ องค์กรบริหาร

ปกครองท้องถิ่น เป็นต้น ที่ต้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจังทั้งในเชิงปกป้อง ป้องกัน พื้นฟู หรือเยียวยา และสำคัญคือการทำงานแบบบูรณาการของหน่วยงานในพื้นที่ต้องมีแนวคิดที่ทำให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงเผชิญกับการตอบคำถามของพนักงานเจ้าหน้าที่ให้น้อยที่สุด และมั่นใจว่าจะได้รับการปกป้องและความยุติธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยทั้ง 3 วัตถุประสงค์มาใช้ในการอภิปรายผล เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของผลที่ได้ในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า ยังมีกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน ไม่ชัดเจนในบางประเด็นรวมถึงมีความไม่เอื้ออำนวยในการทำงานไม่มีความชัดเจนในการทำงานว่าหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง ทำให้มีการล่าช้าปล่อยปะละเลยในการทำงานดังกล่าวและมองว่าเป็นปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องของครอบครัวหรือสามีภรรยา ซึ่งสภากาชาดหรือองค์กรหนึ่งคนในครอบครัวก็จะจัดการกันเองได้ ทั้งนี้ในความเป็นจริงแล้วปัญหาด้านความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีมาอย่างยาวนานจากทัศนคติดังกล่าวและไม่ได้รับความแก้ไขจากมุมมองของคนในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Gunmintra (2019) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความรุนแรงในครอบครัว: ปัญหาและแนวทางป้องกัน กล่าวว่า สาเหตุจากสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบทบาทของชายและหญิงการยอมรับความแตกต่างเชิงอำนาจ จึงมีการเสนอให้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมตามผลของการวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้นโดยการนำเสนอแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพปัญหาและสังคมในปัจจุบัน ซึ่งหมายถึง พ.ร.บ. คู่ครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยได้เสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ สาระใหญ่เป็นเรื่องของนิยามความหมายของ “ความรุนแรงในครอบครัว” “บุคคลในครอบครัว” สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรัณย์ศิริ คัมภีรานนท์ (Kamphiranon, 2020) และ บวร บุญลพ (Boonlop, 2021) อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายพัฒนากฎหมาย สำนักงานวิชาการ ได้เสนอไว้ในงานสนทนากลุ่มเฉพาะด้านกฎหมาย (2 มิถุนายน 2564) การแก้ปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว นอกจากการขับเคลื่อนในทางสังคมแล้ว การบังคับใช้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงเป็นเรื่องที่สำคัญและทำให้ผู้ถูกระทำมั่นใจในมาตรการทางกฎหมายสามารถปกป้องพวกเขาได้ สรรพชัย รัชตะวรรณ (Ratchatawan, 2022) ได้กล่าวถึงนิยามความรุนแรงในครอบครัว ควรขยายความและมีความร่วมสมัยกับสังคมปัจจุบัน การคุกคามด้วยเทคโนโลยีติดตามตัว เป็นต้น ซึ่งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Tangon, and Sirisaksomboon (2018) เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเหยื่อจากความรุนแรงในครอบครัวศึกษากรณีการคุกคามติดตามทางอินเทอร์เน็ต (Cyberstalking) การกระทำในลักษณะ Cyberstalking ส่งผลกระทบต่อบุคคลในสังคมที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการใช้ชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวรูปแบบใหม่เป็นการทำให้เกิดความเสียหายและความกลัวโดยการใช้อิทธิพลทางอินเทอร์เน็ต

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ยังมีคนในชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในสถาบันครอบครัวขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย ขาดทักษะในการแก้ไขปัญหาหรือการให้ความช่วยเหลือไม่ทราบว่าจะแจ้งหน่วยงานใด จึงมีการให้ความรู้และทักษะด้านที่จำเป็น โดยมีการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายสองกลุ่มออกแบบหลักสูตรแบ่งเป็น 2 หลักสูตรตามกลุ่มเป้าหมาย กล่าวคือ 1) หลักสูตรการเสริมสร้างเยาวชนพลังบวกร่วมแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 2) หลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชนครอบครัวพลังบวก โดยให้ความรู้เช่นด้าน สิทธิมนุษยชนเบื้องต้นและเสริมทักษะที่จำเป็นในการช่วยเหลือเมื่อประสบพบเห็นความรุนแรงต้องไม่เพิกเฉยและมีความคิดที่จะช่วยเหลือทันทีเพื่อให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้รับความปลอดภัยและลดการถูกระทำซ้ำ

ซึ่งสอดคล้องกับศรัณย์ศิริ คัมภีรานนท์ (Kamphiranon, 2020) นำเสนอเรื่อง ความรุนแรงในครอบครัว ของสังคมไทย ได้นำเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หนึ่งในข้อเสนอคือ แนวทางการป้องกันการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในกรณีที่บุคคลภายนอก เมื่อพบเห็นเหตุการณ์การใช้ความรุนแรงควรเข้าไปให้ความช่วยเหลือโดยด่วน หรือโทรแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นให้เข้ามาดูแลช่วยเหลือ เนื่องจากปัญหาการใช้ความรุนแรงไม่ใช่ปัญหาส่วนตัว แต่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวม ทั้งนี้ ประเด็นข้อสังเกตที่พบ แม้ว่ากฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวกำหนดไว้ใน มาตรา 5 แต่ในความเป็นจริงประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้แม้กระทั่งมีกฎหมายนี้ให้ความคุ้มครองอยู่ Pucharoensilp (2018) ศึกษาเรื่อง ก้าวต่อไปของกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า แม้กฎหมายจะกำหนดให้ผู้พบเห็นหรือทราบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่ไม่ได้กำหนดบทลงโทษหรือมาตรการใด ๆ แก่ผู้ที่ไม่แจ้ง การทำให้ทุกคนในสังคมตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหามความรุนแรงในครอบครัว รัฐควรร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการให้ความรู้และจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านการกระทำความรุนแรงในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ต้องมีความเข้าใจในมิติต่างๆ การคำนึงถึงผู้เสียหายโอกาสที่จะได้รับความรุนแรงซ้ำอีกครั้ง และผลที่ได้รับกับผู้ได้รับผลกระทบ เช่น เด็ก และเยาวชน สอดคล้องกับ Theeravut, and Sripa (2019) ศึกษาเรื่อง สภาพการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของตำรวจในการรับมือปัญหาความรุนแรง: ศึกษาเฉพาะกรณี กองบังคับการตำรวจนครบาล 9 ได้เสนอว่า แนวทางในการพัฒนาบทบาทตำรวจในการรับมือปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ควรมีการพัฒนาด้านการศึกษาและฝึกอบรมให้กับตำรวจ เพราะการดำเนินการคดีครอบครัวเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ต้องมีความเข้าใจมิติสัมพันธ์ที่ซับซ้อนจิตใจและความตั้งใจของเจ้าหน้าที่ ต้องมองปัญหาในมุมที่เหนือกว่าคดีทั่วไป การคำนึงถึงผู้เสียหายโอกาสที่จะได้รับความรุนแรงซ้ำอีกครั้ง และผลที่ได้รับกับผู้ได้รับผลกระทบ เช่น เด็ก และเยาวชน เป็นเรื่องที่สำคัญมาก และการทำงานเรื่องครอบครัวต้องประสานงานกับสหวิชาชีพ มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลายส่วนงาน ผู้ปฏิบัติหน้าที่จึงต้องมีสติ ขันติ และสันติในการทำงาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า พี่เลี้ยงชุมชนที่ได้รับการอบรม ในด้านทักษะจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ อย่างมีส่วนร่วม ได้แก่ เยาวชน ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน อาสาชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ ตำรวจ ใน 9 จังหวัดขยาย ชุดกิจกรรมเรียนรู้ระยะอบรม 2 วัน เข้าใจบทบาทของพี่เลี้ยงชุมชน ดังผลการอบรม มีผู้เข้าอบรม รวม 357 คน เป็นคนกรุงเทพมหานครและภูมิภาค ผู้เข้าอบรมมีความประทับใจในกิจกรรมเรียนรู้ เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว อยากเป็นพี่เลี้ยงที่ช่วยเหลือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีความรู้ เข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว การประสานต่อช่วยเหลือ ทักษะในการเป็นที่ปรึกษาและสามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาคนในพื้นที่ได้ซึ่งจะก่อประโยชน์ในระยะยาวทั้งในเชิงป้องกันและแก้ไขด้วยการให้ความช่วยเหลืออย่างถูกต้องจากพี่เลี้ยงชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ตัวการให้ความช่วยเหลือที่ถูกต้อง เป็นเรื่องสำคัญของผู้ที่จะเป็นพี่เลี้ยงชุมชน หรือ ผู้ที่ทราบเหตุคนแรก (First Responder) ที่อาจได้รับฟังผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นคนแรก ซึ่งในต่างประเทศให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ เพราะผู้ที่รับฟังคนแรก อาจเป็นบุคคลใกล้ชิดครอบครัว ครู เพื่อน เพื่อนบ้าน ชุมชน รวมถึง เจ้าหน้าที่ตำรวจ การจะรับฟังได้อย่างถูกต้องไม่ทำให้ผู้ถูกกระทำต้องเหมือนถูกกระทำรุนแรงซ้ำ หรือปล่อยให้ความรุนแรงนั้นเกิดขึ้นด้วยคำแนะนำที่ไม่ถูกต้องอันเกิดจากการขาดทักษะในเรื่องนี้ สอดคล้องกับ สรรพชัย รัชตะวรรณ (Ratchatawan, 2022) กล่าวว่า ทุก ๆ คน อาจจะมีโอกาส หรือมีบทบาทที่ตัวเองจะได้เป็น First responder คือจะเป็นผู้แรกที่ได้รับรู้เรื่องความรุนแรง มีบทบาทสำคัญมาก ในต่างประเทศจะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ยกตัวอย่างประเทศอังกฤษ

การอบรมที่โรงเรียนนานาชาติ หลายร้อยโรงเรียน รวมถึงการอบรมที่เลี้ยงชุมชนต่าง ๆ ให้เข้าถึงและเข้าใจเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว การไม่ตัดสินต้นสรุปตามความเชื่อเดิมของตน รวมถึงความเข้าใจว่าอะไรเรียกว่าความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งต้องไปแก้ไขปรับปรุงนิยามเกี่ยวกับคำว่า ความรุนแรงในครอบครัว เป็นอย่างไรต้องให้ชัดเจนและสื่อสารกับสังคมและผู้เกี่ยวข้องให้ทราบโดยทั่วกัน นอกจากนี้ประเด็นเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดย ธิวลลิต บุรีกุล (Bureekul, 2021) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย สถาบันพระปกเกล้า ผู้ขับเคลื่อนงานด้านสิทธิและกฎหมายเกี่ยวกับสตรี ได้กล่าวในงานเสวนาวิชาการ 28 มิถุนายน 2564 ถึงประเด็นวิธีการของเจ้าหน้าที่ตำรวจมักนำการไกล่เกลี่ยมาใช้และสุดท้ายผู้เสียหายกลับไปถูกระงับความรุนแรงซ้ำบางกรณีถึงแก่ชีวิตซึ่งมิให้เห็นในสังคม ดังนั้นการไกล่เกลี่ยใช้กับบางเรื่องได้แต่บางเรื่องใช้ไม่ได้ เรื่องการกระทำความรุนแรงแล้วไปไกล่เกลี่ยสุดท้ายก็จบลงด้วยความตายก็มีแล้วซึ่งเราก็เห็น เพราะฉะนั้นเราจะเอาศาสตร์ของการไกล่เกลี่ยมาใช้กับบางเรื่องนั้นไม่ได้ ดังนั้นต้องมีรูปแบบอื่น

กล่าวโดยสรุปว่าการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวที่นับวันปรากฏให้เห็นมากขึ้น และยังมีอีกมากที่ไม่ได้เก็บสถิติเนื่องจากผู้ถูกระงับไม่ได้แจ้งความดำเนินคดีหรือแจ้งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม). ทุกฝ่ายในสังคมจึงจำเป็นต้องจับมือร่วมกันและนำประเด็นปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวมาร่วมพัฒนาแก้ไขอย่างจริงจัง โดยทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่รับผิดชอบตามบทบาทของตน ไม่ปล่อยให้มันเป็นเพียงหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงานกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งอีกต่อไป สังคมไทยจึงเป็นสังคมสันติสุขไร้ความรุนแรงอย่างแท้จริง

สรุป

จากกระบวนการพัฒนาขับเคลื่อนครอบครัวไทยไร้ความรุนแรง โดยเป้าหมายหลักของโครงการวิจัยย่อยนี้ คือ การศึกษากฎหมายและนำเสนอเพื่อพัฒนาให้กฎหมายสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง การนำความรู้ทางกฎหมายและสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการกระทำความรุนแรงในครอบครัวไปเผยแพร่สู่ชุมชน รวมถึงการให้ชุมชนได้เรียนรู้ทักษะการจัดการกับความรุนแรงรวมถึงทักษะในการให้ความช่วยเหลือกรณีคนที่ได้รับผลจากความรุนแรงในครอบครัว และสร้างชุมชนที่เข้มแข็งโดยการสร้างพี่เลี้ยงชุมชนที่สามารถให้ความช่วยเหลือและถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับมาให้กับผู้อื่นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลที่เกิดขึ้นแบ่งเป็น 3 ระดับ

1) ระดับ **Expect to see** หมายถึง การถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายให้มีทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาคความรุนแรงในครัว กล่าวคือ ปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวมิใช่เป็นเรื่องของครอบครัวที่คนนอกไม่ควรยุ่งเกี่ยว แต่ปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องที่ทุกคนในสังคมควรพึงตระหนักและให้ความช่วยเหลือ ไม่เพิกเฉยหากทราบหรือเห็นเหตุความรุนแรงในครอบครัว ปล่อยผู้ถูกระงับต้องเผชิญกับความรุนแรงซ้ำ ๆ โดยมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกระงับความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 สิทธิของผู้ถูกระงับ หน้าที่ของผู้พบเห็นหรือทราบเหตุต้องแจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นต้น ผลการศึกษาในระดับ Expect to see นักเรียน นักศึกษา จำนวน 1,175 คน และกลุ่มแกนนำผู้ใหญ่ ได้แก่ ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน อสม. อพม. เจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น จำนวน 235 คน ในพื้นที่ 4 จังหวัดน่าน และสถานศึกษา 37 แห่ง 4 ภาค และมีพี่เลี้ยงชุมชนในพื้นที่จังหวัดชาย 9 จังหวัด จำนวน 357 คน

2) ระดับ **Like to see** หมายถึง เกิดการลงมือทำเพื่อมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว โดยในระดับเยาวชน มีการนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ และในระดับชุมชน มีการรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนร่วมกันแก้ปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว สำหรับในกลุ่มเยาวชน มีจำนวน

80 คน ได้ร่วมกันผลิตสื่อเยาวชนพลังบวกร่วมยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ผลิต 40 ผลงาน เผยแพร่สู่สาธารณะ ในระดับชุมชนเกิดกลุ่มเครือข่ายแกนนำพี่เลี้ยงชุมชนในระดับจังหวัด 4 จังหวัด ในระดับชุมชนมี 6 พื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ

3) ระดับ **Love to see** หมายถึง มีการขับเคลื่อนขยายผลเผยแพร่ความรู้หรือทำโครงการสร้างการเปลี่ยนแปลง ในระดับสถานศึกษามี 6 สถานศึกษา ทำโครงการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาไร้ความรุนแรง ได้แก่ โรงเรียนอยุธยาธรรม โรงเรียนท่าช้างวิทยาคม โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์ โรงเรียนเชียงรากน้อยวิทยา โรงเรียนบ้านนาดีโคกกลาง และอาชีวศึกษาพณิชยการเชียงราย และในระดับชุมชน มี 6 ชุมชน ในภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชุมชนรอบวัดสารอด เขตราชบุรีบูรณะ สุพรรณบุรี ชุมชนพื้นที่ ตำบลไผ่ขวาง ชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ตำบลเลาขวัญ ชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตำบลท่าเรือ ชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ตำบลหนองบัว และชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ตำบลสุเทพ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในด้านการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำผลการศึกษานี้ไปต่อยอดใช้ประโยชน์ในการจัดอบรมให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และทำให้เกิดการตระหนักรู้ถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ให้กับนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง เพื่อเป็นการร่วมกันบ่มเพาะค่านิยมใหม่ที่ช่วยป้องกัน และลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา สามารถนำงานนี้ไปพัฒนาศึกษาถอดบทเรียนปรากฏการเชิงลึกถึงมิติการพัฒนาชุมชนให้เรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนใจ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบตรงเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สามารถนำหลักสูตรที่เป็นผลงานวิจัยนี้ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ 1) เห็นความสำคัญของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและมาคาดคะเนความเชื่อที่ส่งผลให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว และมีจิตอยากช่วยเหลือเมื่อพบเห็นเหตุความรุนแรงในครอบครัว 2) รู้และเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวและสามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้ในฐานะพี่เลี้ยงชุมชน 3) มีแนวทางในการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ไม่ทำให้เกิดการกระทำรุนแรงซ้ำจากการช่วยเหลือและมีทักษะในการแก้ปัญหาเมื่อพบเหตุความรุนแรงในครอบครัวของพี่เลี้ยงชุมชน 4) ชุมชนเรียนรู้การทำงานแบบมีส่วนร่วมภายในชุมชนและกับเครือข่ายเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างเป็นระบบ โดยการใช้กำหนดนโยบายในการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และการกำหนดยุทธศาสตร์ทั้งด้านการประชาสัมพันธ์เชิงรุก การปฏิบัติการบูรณาการในการแก้ปัญหา การสร้างการรับรู้เชิงป้องกันสู่ระดับชุมชน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีอาสาสมัครหมู่บ้านสามารถนำไปเสริมหลักสูตรไปอบรมพัฒนาเพื่อเสริมมิติเรื่องความรุนแรงในครอบครัวให้กับอาสาสมัครมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาเจาะลึกในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 การสำรวจพัฒนาตัวชี้วัดพฤติกรรมบ่งชี้ “ความรุนแรงในครอบครัว” “บุคคลในครอบครัว” เพื่อนำมาเสนอแนะในการพัฒนากฎหมายให้ทันสมัยสอดคล้องกับบริบทของสังคม และนำมากำหนดเป็นคู่มือให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้ไปในทางเดียวกันป้องกันอคติจากการตีความ

2.2 การศึกษาพัฒนาหลักสูตรสำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และการวางแผนปฏิบัติการร่วมกัน เพื่อต่อยอดสร้างวิทยาการตัวคุณครอบคลุมบุคลากรทั่วประเทศ

2.3 การศึกษาการเชื่อมโยงฐานข้อมูล Application เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวสำหรับหน่วยงานภาครัฐแบบบูรณาการเพื่อการแก้ปัญหาแบบครบวงจร

References

- Bangkokbiznews. (2020). *Harness Community Potential, Establish Safe Zones, and Reduce Domestic Violence*. Retrieved November 22, 2021, from <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/908506>
- Boonlop, B. (2021). Provincial Prosecutor at the Office of the Attorney General, Special Prosecutor's Office, Legal Development Division, Academic Office. *Interview*. March, 31.
- Bureekul, T. (2021). *24th Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2022*. Retrieved January 20, 2021, from <https://www.kpi.ac.th/uploads/pdf/R16III1ocDhUqbTPw98BL0Z0gl8sew0EHAOlfbMU.pdf>
- Chaitanyapat, T. (2020). *Problems in the Enforcement of Domestic Violence Laws*. Retrieved January 20, 2021, from <https://library.coj.go.th/ebook.html?bid=56167&fid=14635>
- Department of Women's Affairs and Family Development. (2020). *Study Report on Community-Based Approaches to Prevent and Address Violence Against Women and Family Members: Enhancing Existing Foundations and Establishing New Ones*. Retrieved September 1, 2021, from <https://opendata.nesdc.go.th/dataset/06b51b02-7d70-490e-ac42-e63243060faa/resource/16f88f11-aed7-4705-836e-910ee1d7e974/download/r6.1.29-cba-report.pdf>
- Gunmintra, C. (2019). Domestic Violence: Problems and Prevention. In RSUSSH 2019 Conference Committee (Eds). *Proceedings of RSU Research Conference (2019)* (pp. 984-997). Published Online: Rangsit University. Retrieved December 12, 2021, from <https://rsucon.rsu.ac.th/files/proceedings/nation2019/NA19-136.pdf>
- Kamphiranon, S. (2020). *Domestic Violence in Thai Society*. Bangkok: Academic Bureau, Secretariat of the Senate.
- Pucharoensilp, S. (2018). The Next Step of the Law on Protection of Domestic Violence Victims. *The Journal of Development Administration Research*, 8(2), 32-42.
- Ratchatawan, S. (2022). Prosecutor at the Office of the Attorney General, Office of Criminal Law Research and Justice Process Development, Nitivajra Institute. *Interview*. March, 26.
- Tangon, R., & Sirisaksomboon, C. (2018). Legal Measure to Protect Victimization of Women under Domestic Violence: A Case Study of Cyberstalking in International Law. *Journal of Politics, Administration and Law*, 10(3), 465-490.

- Theeravut, N., & Sripa, K. (2019). Domestic Violence Situation and Police Role Development in Dealing with Violence: A Case Study of Metropolitan Police Division 9. *Journal of the Police Nurses*, 11(2), 326-338.
- Thongkuay, S. (2021). *United Against Domestic Violence Crisis*. Online Academic Seminar Participated on July 28, 2021. Member of the United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities.
- UNWOMEN. (2018). *Fact and Figures: Ending Violence Against Women 2018*. Retrieved November 21, 2021, from <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures>
- _____. (2018). *Global Study on Homicide: Gender-Related Killing of Women and Girls 2018*. Retrieved November 21, 2021, from https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf

การเปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา ของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์*

The Comparative Study of Current and Desirable Image of Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat Institute of Management

¹เวรณี ประสาทธัมมาภรณ์, จินตวีร์ เกษมสุข และ อีรวิร์ วรารธรไพบูลย์

¹Wethanee Prasarttummaporn, Chintawee Kasemsuk
and Teeravee Varatornpaibul

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Panyapiwat Institute of Management, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wethaneepra@pim.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา และ 2) เปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ในทัศนะของผู้มีส่วนได้เสีย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ คณบดีคณะศิลปศาสตร์ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้มีส่วนได้เสียของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ได้แก่ 1) นักศึกษาปัจจุบัน จำนวน 182 คน 2) ศิษย์เก่า จำนวน 169 คน และ 3) สถานประกอบการ จำนวน 49 คน รวมทั้งสิ้น 400 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ เป็นคำถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธี 1) เชิงพรรณนา 2) เชิงอนุมาน ด้วยวิธีการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความ ค่าสมมติฐาน ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) การจำแนกวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปร

ผลวิจัยพบว่า 1) ภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ในทัศนะของผู้มีส่วนได้เสียมีความแตกต่างกัน 2) เมื่อเปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ฯ ผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มมีระดับความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สำหรับภาพลักษณ์ปัจจุบัน กลุ่มศิษย์เก่าและสถานประกอบการเห็นภาพลักษณ์ด้านบุคลากรมากที่สุด ส่วนกลุ่มนักศึกษาปัจจุบันเห็นภาพลักษณ์ด้านคุณภาพบัณฑิตมากที่สุด นอกจากนี้ทุกกลุ่มยังคาดหวังให้มีภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาที่ดีขึ้นไปอีก โดยนักศึกษาปัจจุบันและศิษย์เก่าพึงปรารถนาให้มีภาพลักษณ์ด้านความเป็นนานาชาติมากที่สุด และสถานประกอบการพึงปรารถนาให้มีภาพลักษณ์ด้านนวัตกรรมมากที่สุด

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ปัจจุบัน; ภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา; คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์; ผู้มีส่วนได้เสีย

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the current and desirable images; and 2) to compare the current and desirable images of Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat Institute of Management. The study used a mixed-methods approach, with qualitative research conducted with key informants who were deans in the Faculty of Liberal Arts. The data were collected using an interview form. The quantitative research was conducted with key informants who were stakeholders in the Faculty of Liberal Arts at Panyapiwat Institute of Management, including 1) 182 current students, 2) 169 alumni, and 3) 49 entrepreneurs, for a total of 400 persons. The tool used was an online questionnaire form inquiring about current and desirable images for the Faculty of Liberal Arts at Panyapiwat Institute of Management. The data collected were examined using the following methods: 1) descriptive; 2) inferential by percentage, mean, standard deviation, interpretation, p-value, and statistical significance; and 3) component analysis.

From the study, the following results were found: 1) From the perspective of stakeholders, the Faculty of Liberal Arts at Panyapiwat Institute of Management has different current and desirable images; and 2) After comparing the current and desirable images of the Faculty of Liberal Arts, each group of stakeholder has opinion level toward each aspect of image at a very high level. In terms of current image, alumni and entrepreneurs have the most positive perceptions of personnel, while current students have the most positive perceptions of graduate quality. Furthermore, all groups want the Faculty of Liberal Arts to have an even more desirable image, with current students as well as alumni expressing a preference for an international image and entrepreneurs for an image centered on innovation.

Keywords: Current Image; Desirable Image; Faculty of Liberal Arts at Panyapiwat Institute of Management; Stakeholders

บทนำ

คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จัดการเรียนการสอนภายใต้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Work-based Education: WBE) โดยเล็งเห็นความสำคัญในการผลิตบัณฑิตเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจและสังคม ปัจจุบันมีการจัดการเรียนการสอน จำนวน 3 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางธุรกิจ พร้อมทั้งมีศูนย์สนับสนุน 2 หน่วยงาน คือ ศูนย์อารยปัญญา และศูนย์ที่ปรึกษาและพัฒนาอาชีพนักศึกษา (Committee of Educational Quality Assurance, Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat Institute of Management, 2021) สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์เป็นอีกหนึ่งองค์กรที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและอุปสรรคในการดำเนินงาน จึงจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่คาดหวังในหลายส่วน ที่ผ่านมาสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ประสบปัญหาด้านการสื่อสารภายนอก ซึ่งกลุ่มบุคคลภายนอกจะเข้าใจและมองภาพลักษณ์สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ว่าเป็นมหาวิทยาลัย

“เซเวน” โดยต่างตั้งคำถามกันว่า เมื่อนักศึกษาจบมาแล้วจะต้องทำงานในร้านเซเวน อีเลฟเว่นเพียงอย่างเดียวหรือไม่ คณะศิลปศาสตร์เองเป็นคณะที่ประสบปัญหาดังกล่าวเช่นกัน ทำให้คณะฯ ต้องมีการสื่อสารภาพลักษณ์กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้รับรู้และเข้าใจไปแนวทางเดียวกันว่า คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ มีความแตกต่างจากที่อื่น (Sadeputtibavorn, 2018) จากบทสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูง (Apiwanworarat, 2022) ภาพลักษณ์ของคณะศิลปศาสตร์เดิมในทุก ๆ ที่ จะถูกมองว่าเป็นคณะที่สอนเรื่องของภาษา วรรณคดี วรรณกรรมในเชิงศิลป์ ซึ่งแตกต่างจากคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ทางคณะฯ ไม่ได้สอนภาษาที่ใช้ในงานวรรณกรรม แต่เป็นภาษาที่ใช้ในเชิงธุรกิจที่มีความเป็นนวัตกรรมสอดแทรก เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้อย่างรวดเร็วทันตามความต้องการของโลกภายนอก เนื่องจากเป็น Work-based Education จึงมีความโดดเด่นกว่าที่อื่นคือ นักศึกษามีโอกาสในการฝึกปฏิบัติงานมากกว่าแห่งอื่น และมีทุนการศึกษาแลกเปลี่ยนในต่างประเทศ ซึ่งคณะฯ มีเครือข่ายความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาและสถานประกอบการในต่างประเทศแถบตะวันออกเป็นจำนวนมาก

กลยุทธ์หนึ่งที่ช่วยสร้างความได้เปรียบให้กับสถาบันอุดมศึกษาได้ก็คือ การสร้างภาพลักษณ์ให้นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน มีความสนใจ มีความเชื่อมั่น และต้องการที่เข้ามาสมัครศึกษาต่อ (Chanapan, 2005) ภาพลักษณ์จึงกลายเป็นสิ่งที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่ามีผลต่อการดำเนินงานขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน หากองค์กรใดมีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของคนทั่วไป ผู้คนก็จะเกิดความไว้วางใจ ศรัทธา ยอมรับ จนถึงขั้นให้ความร่วมมือ สนับสนุนต่าง ๆ ให้กับองค์กร ซึ่งในทางกลับกัน หากภาพลักษณ์ถูกมองอยู่ในเชิงลบ ผู้คนก็จะขาดความเชื่อมั่นและไว้วางใจ ซึ่งจะให้ผลตรงกันข้าม ยิ่งในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้คนในสังคมสามารถรับทราบข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว เป็นผลให้ทุกคนสามารถรับรู้และมีส่วนเกี่ยวข้องในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจด้านทัศนคติและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ (Suphakawanich, 2008) คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ในทัศนะของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องศึกษาภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาผ่านความคิดเห็นของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ เพื่อนำไปเป็นแนวทางใหม่ในการพัฒนาคณะศิลปศาสตร์ให้มีภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาสอดคล้องตามความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสีย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานต่อไปในอนาคต

ทั้งนี้ ผู้มีส่วนได้เสียมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร ความต้องการและความคาดหวังจะเป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ ทิศทาง แผนการดำเนินงาน และแนวทางในการพัฒนาองค์กรได้ จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจว่า ผู้มีส่วนได้เสียขององค์กรคือคนกลุ่มใด มีลักษณะเฉพาะอย่างไร มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรในประเด็นใดบ้างทั้งด้านบวกและด้านลบ เพื่อนำไปใช้พัฒนาระบบการบริหารจัดการ อันจะนำไปสู่การสร้างคุณค่าร่วมกันระหว่างองค์กรกับผู้มีส่วนได้เสีย และก่อให้เกิดความผูกพัน (Kasemsuk, 2019) ปัจจัยผู้มีส่วนได้เสียจึงถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้มีส่วนได้เสียจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ แนวคิด หรือแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่มีประโยชน์ระหว่างกัน และทำให้ผู้ประกอบการเข้าใจสภาพแวดล้อมทางสังคมได้ดีขึ้น รวมทั้งส่งผลต่อภาพลักษณ์ของผู้ประกอบการด้วย (Freeman et al., 2010)

จากที่กล่าวข้างต้น หากต้องการสื่อสารภาพลักษณ์ของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ไปยังกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียให้ได้ประสิทธิภาพและมีมุมมองเป็นแนวทางเดียวกันกับผู้บริหารสูงสุดของคณะฯ จึงจำเป็นต้องศึกษาจากผู้ได้รับประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับรูปแบบการเรียนการสอนแบบ

Work-based Education คือ นักศึกษาปัจจุบัน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ได้รับรู้และใช้บริการของคณะฯ ตลอดการศึกษา ทั้ง 4 ปีจนเป็นบัณฑิต ซึ่งกลุ่มนี้จะกลายเป็นศิษย์เก่าในเวลาต่อมา และถือว่าเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่ถึงแม้จะจบไปแล้วแต่ยังรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับคณะฯ ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผ่านการประชาสัมพันธ์ในเพจของคณะฯ การสื่อสารพบปะพูดคุย จาก E-newsletter ฯลฯ นอกจากนี้ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญที่สุด คือ สถานประกอบการ อันเป็นหัวใจสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน Work-based Education และเป็นภาพลักษณ์ที่โดดเด่นของสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ที่ต่างจากมหาวิทยาลัยแห่งอื่น โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทั้ง 3 กลุ่มนี้จะสามารถรับรู้ เข้าใจในภาพลักษณ์ของคณะศิลปศาสตร์ และสามารถให้ข้อคิดเห็นในภาพลักษณ์ปัจจุบันและที่พึงปรารถนาแก่คณะฯ ได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ในทัศนะของผู้มีส่วนได้เสีย
2. เพื่อเปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ในทัศนะของผู้มีส่วนได้เสีย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านภาพลักษณ์และผู้มีส่วนได้เสีย

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของคณะศิลปศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน ในประเด็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ปัจจุบัน และภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการสำรวจ ในฐานะผู้ส่งสาร

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบเครื่องมือในการสำรวจ ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลความสัมพันธ์กับทางคณะศิลปศาสตร์ของผู้มีส่วนได้เสีย

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์ปัจจุบันของคณะศิลปศาสตร์ทั้งหมด 4 ด้าน

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านคุณภาพบัณฑิต 3) ด้านความเป็นนานาชาติ 4) ด้านนวัตกรรม โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นการวัดระดับภาพลักษณ์ปัจจุบัน ใช้มาตราประเมินค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 4 ทดสอบคุณภาพและปรับแก้เครื่องมือตามผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 โดยนำเครื่องมือที่ปรับแก้แล้วไปทดลองใช้ (Try out)

ขั้นตอนที่ 5 ทำการสำรวจกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ด้วยแบบสอบถามออนไลน์ จำนวนทั้งสิ้น 400 คน

ขั้นตอนที่ 6 เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการวิจัย โดยนำผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพมาประกอบร่วมกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ร่วมกับแนวคิดด้วยการบรรยายเชิงพรรณนา และใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา สถิติเชิงอนุมาน และการจำแนกองค์ประกอบ

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ในทัศนะของผู้มีส่วนได้เสีย ผลการวิจัยพบว่า ภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ในทัศนะของผู้มีส่วนได้เสีย ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านคุณภาพบัณฑิต ด้านความเป็นนานาชาติ และด้านนวัตกรรม ตามความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน กลุ่มศิษย์เก่า และกลุ่มสถานประกอบการ มีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ในทัศนะของผู้มีส่วนได้เสีย ผลการวิจัยพบว่า เมื่อทำการเปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ในทัศนะของผู้มีส่วนได้เสียนั้น แต่ละกลุ่มมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของแต่ละด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ทั้งนี้ สามารถสรุปเปรียบเทียบความแตกต่างของภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา ทั้ง 4 ด้าน ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและที่พึงปรารถนา ด้านบุคลากร

กลุ่มผู้มี ส่วนได้ส่วนเสีย	ด้านบุคลากร				Mean D.	t	Sig.
	ภาพลักษณ์		ภาพลักษณ์ที่				
	ปัจจุบัน		พึงปรารถนา				
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
นักศึกษาปัจจุบัน	3.99	0.71	4.36	0.74	-0.37	-7.03	.000*
ศิษย์เก่า	4.33	0.52	4.54	0.53	-0.21	-6.83	.000*
สถานประกอบการ	4.24	0.77	4.35	0.70	-0.11	-2.45	0.18*

หมายเหตุ * Sig < 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ด้านบุคลากร ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน กลุ่มศิษย์เก่า และกลุ่มสถานประกอบการ มีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มมองภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนามากกว่าภาพลักษณ์ปัจจุบัน

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและที่พึงปรารถนา ด้านคุณภาพบัณฑิต

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ด้านคุณภาพบัณฑิต				Mean D.	t	Sig.
	ภาพลักษณ์ปัจจุบัน		ภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา				
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
นักศึกษาปัจจุบัน	4.27	0.50	4.49	0.46	-0.22	-6.82	.000*
ศิษย์เก่า	4.16	0.57	4.50	0.48	-0.34	-8.88	.000*
สถานประกอบการ	3.57	1.13	4.07	0.95	-0.50	-4.55	.000*

หมายเหตุ * Sig < 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ด้านคุณภาพบัณฑิต ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน กลุ่มศิษย์เก่า และกลุ่มสถานประกอบการ มีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มมองภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนามากกว่าภาพลักษณ์ปัจจุบัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและที่พึงปรารถนา ด้านความเป็นนานาชาติ

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ด้านความเป็นนานาชาติ				Mean D.	t	Sig.
	ภาพลักษณ์ปัจจุบัน		ภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา				
	X̄	S.D.	X̄	S.D.			
นักศึกษาปัจจุบัน	4.22	0.75	4.52	0.54	-0.30	-6.04	.000*
ศิษย์เก่า	4.10	0.75	4.49	0.62	-0.40	-7.23	.000*
สถานประกอบการ	3.68	1.36	4.04	1.22	-0.36	-3.16	.003*

หมายเหตุ * Sig < 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ด้านความเป็นนานาชาติ ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน กลุ่มศิษย์เก่า และกลุ่มสถานประกอบการ มีความคิดเห็นภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มมองภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนามากกว่าภาพลักษณ์ปัจจุบัน

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและที่พึงปรารถนา ด้านนวัตกรรม

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ด้านนวัตกรรม				Mean D.	t	Sig.
	ภาพลักษณ์ปัจจุบัน		ภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา				
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
นักศึกษาปัจจุบัน	4.23	0.62	4.46	0.53	-0.23	-7.04	.000*
ศิษย์เก่า	4.19	0.57	4.40	0.58	-0.20	-6.43	.000*
สถานประกอบการ	3.35	1.30	3.99	1.09	-0.64	-4.41	.000*

หมายเหตุ * Sig < 0.05

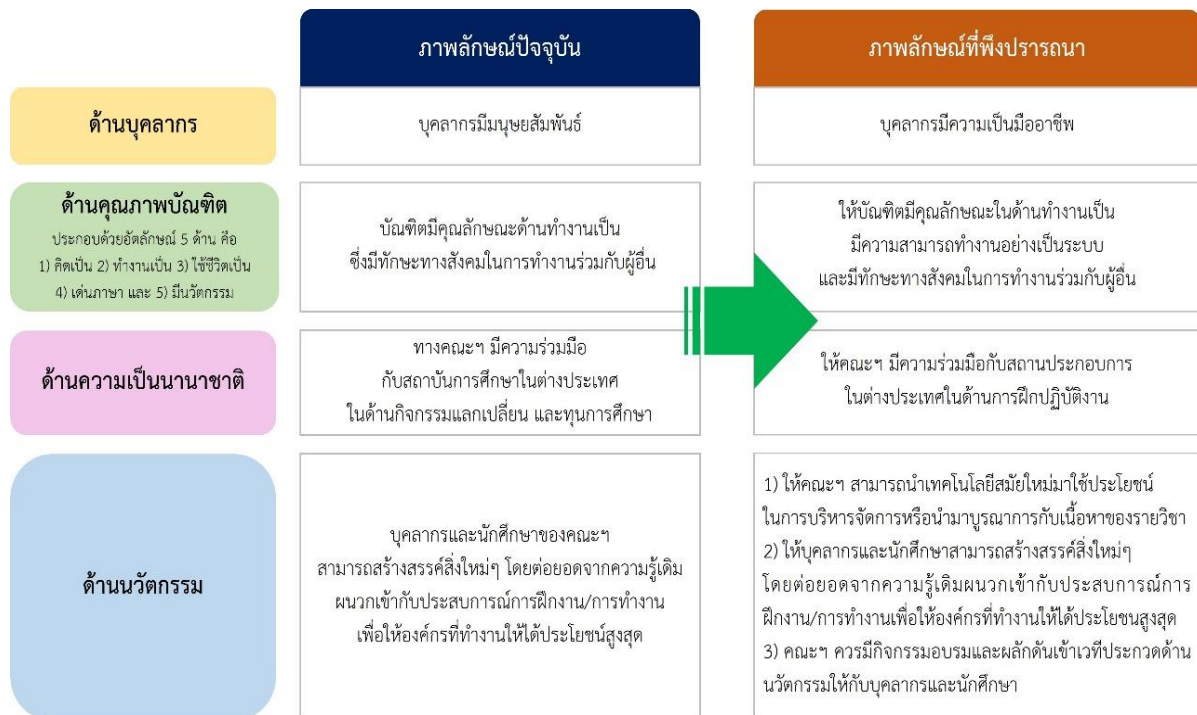
จากตารางที่ 4 พบว่า ด้านนวัตกรรม ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน กลุ่มศิษย์เก่า และกลุ่มสถานประกอบการ มีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มมองภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนามากกว่าภาพลักษณ์ปัจจุบัน

ทั้ง 4 ด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร ด้านคุณภาพบัณฑิต ด้านความเป็นนานาชาติ และด้านนวัตกรรม กลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน กลุ่มศิษย์เก่า และกลุ่มสถานประกอบการ มีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาแตกต่างกัน จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ปัจจุบันด้านบุคลากร พบว่า กลุ่มศิษย์เก่าเห็นด้วยมากที่สุด ด้านคุณภาพบัณฑิต พบว่า กลุ่มนักศึกษาปัจจุบันเห็นด้วยมากที่สุด ด้านความเป็นนานาชาติ พบว่า กลุ่มนักศึกษาปัจจุบันเห็นด้วยมากที่สุด และด้านนวัตกรรม พบว่า กลุ่มนักศึกษาปัจจุบันเห็นด้วยมากที่สุด โดยสรุปได้ว่า กลุ่มนักศึกษาปัจจุบันเห็นด้วยกับภาพลักษณ์ปัจจุบันใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพบัณฑิต ด้านความเป็นนานาชาติ และด้านนวัตกรรม และยังพบอีกว่ากลุ่มสถานประกอบการเห็นด้วยน้อยที่สุดกับภาพลักษณ์ในทุก ๆ ด้าน

สำหรับความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา ด้านบุคลากร พบว่า กลุ่มศิษย์เก่าเห็นด้วยมากที่สุด ด้านคุณภาพบัณฑิต พบว่า กลุ่มศิษย์เก่าเห็นด้วยมากที่สุด ด้านความเป็นนานาชาติ พบว่า กลุ่มนักศึกษาปัจจุบันเห็นด้วยมากที่สุด และด้านนวัตกรรม พบว่า กลุ่มนักศึกษาปัจจุบันเห็นด้วยมากที่สุด โดยสรุปได้ว่า กลุ่มศิษย์เก่าเห็นด้วยกับภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาใน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านคุณภาพบัณฑิต และกลุ่มนักศึกษาปัจจุบันเห็นด้วยกับภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาใน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพบัณฑิต ด้านความเป็นนานาชาติ และยังพบอีกว่า กลุ่มสถานประกอบการเห็นด้วยน้อยที่สุดกับภาพลักษณ์ในทุก ๆ ด้าน

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปประเด็นภาพลักษณ์ของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านคุณภาพบัณฑิต ด้านความเป็นนานาชาติ และด้านนวัตกรรม โดยเสนอเป็นแบบจำลอง (Model) เพื่อให้เข้าใจถึงการศึกษาลักษณะปัจจุบันและที่พึงปรารถนาของ คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน กลุ่มศิษย์เก่า และกลุ่มสถานประกอบการ ดังนี้

Picture 1: Image Model of the Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat Institute of Management

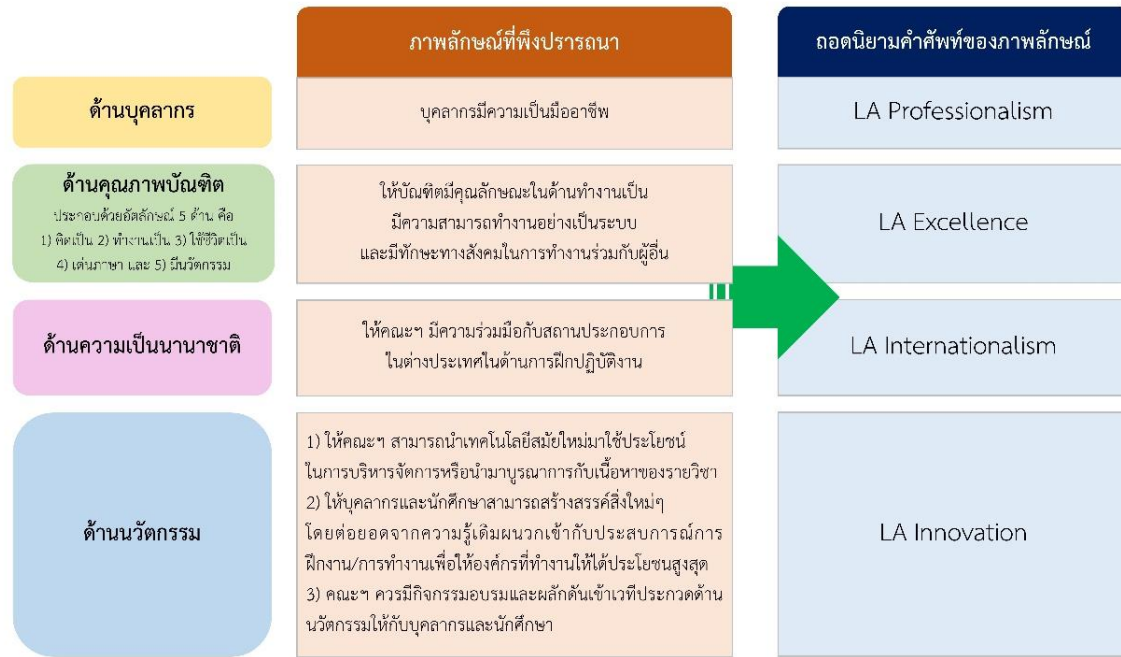
จากแบบจำลองดังกล่าวจะเห็นว่า ทั้งภาพลักษณ์ปัจจุบันและที่พึงปรารถนา มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ ภาพลักษณ์ในอนาคตอาจจะเปลี่ยนแปลงได้เสมอตามสถานการณ์ ทำให้ผู้วิจัยต้องทำการศึกษเกี่ยวกับ ภาพลักษณ์ของคณะศิลปศาสตร์ว่า ณ ปัจจุบัน ผู้มีส่วนได้เสียมองภาพลักษณ์เป็นแบบใด และพึงปรารถนา ให้เป็นแบบใดในอนาคต เพื่อที่จะสามารถพัฒนากระบวนการดำเนินงานให้เกิดภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับ ความต้องการในปัจจุบันหรือความคาดหวังในอนาคต อีกทั้งยังสามารถกำหนดเป็นแนวทางในการสร้าง ภาพลักษณ์ของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ต่อไป ให้มีความโดดเด่นจากคณะ ศิลปศาสตร์ของสถาบันอื่นได้

ด้านบุคลากร กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียพึงปรารถนาให้บุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ ซึ่งคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ มีจุดเด่นที่แตกต่างจากที่อื่น คือ มีรูปแบบการเรียนการสอนแบบ Work-based Education ซึ่งบุคลากรในคณะฯ ล้วนมีความรู้เชิงวิชาการและประสบการณ์เชิงวิชาชีพทางด้านภาษา ในภาคธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับการเรียนการสอนในรูปแบบดังกล่าว ทำให้บุคลากรมีความคิดที่ทันสมัยทันโลกทันสถานการณ์ อีกทั้งความเป็นมืออาชีพนี้ หากได้รับการยอมรับจะสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มได้ จึงนิยามศัพท์ภาพลักษณ์ด้านนี้ว่า “LA Professionalism”

ด้านคุณภาพบัณฑิต กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียพึงปรารถนาให้บัณฑิตมีคุณลักษณะในด้านทำงานเป็น มีความสามารถทำงานอย่างเป็นระบบ และมีทักษะทางสังคมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งคุณลักษณะด้านทำงานเป็นนั้นเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากที่อื่นและเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของการเรียนการสอนแบบ Work-based Education เป็นการเรียนรู้ควบคู่กับการฝึกปฏิบัติงาน โดยก่อนลงฝึกปฏิบัติงานนั้น ทางคณะฯ มีรายวิชาที่สามารถนำไปประยุกต์ตอนฝึกปฏิบัติงาน มีการจัดอบรม Career Development เกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นที่นอกเหนือจากการเรียนในรายวิชา เป็นความรู้จากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญศาสตร์ต่าง ๆ นักศึกษาจะฝึกงานตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 ซึ่งล้วนแตกต่างสถานประกอบการด้วย ทำให้ได้เรียนรู้วัฒนธรรมขององค์กร ทักษะทางสังคม และประสบการณ์การทำงานจริงในสถานประกอบการแต่ละแห่ง คณะฯ ยังมีการส่งเสริมและพัฒนา นักศึกษาตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์และตามค่านิยมของคณะฯ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ คิดเป็น ทำงานเป็น ใช้ชีวิตเป็น เติบโตภาษา และมีนวัตกรรม อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักศึกษาเป็นบัณฑิตที่มีความเป็นเลิศทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ จึงนิยามศัพท์ภาพลักษณ์ด้านนี้ว่า “LA Excellence”

ด้านความเป็นนานาชาติ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียพึงปรารถนาให้คณะฯ มีความร่วมมือในด้านการฝึกปฏิบัติงานกับสถานประกอบการในต่างประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของคณะศิลปศาสตร์ที่แตกต่างจากที่อื่น เพราะทางคณะฯ มีเครือข่ายความร่วมมือกับต่างประเทศหลากหลายประเทศ นักศึกษามีโอกาสการฝึกปฏิบัติงานและได้รับทุนการศึกษาแลกเปลี่ยนในต่างประเทศ ซึ่งส่วนมากเป็นสถาบันการศึกษาและสถานประกอบการในต่างประเทศแถบตะวันออก ในอนาคตจะเพิ่มเติมเครือข่ายสถานประกอบการในต่างประเทศแถบตะวันตกเพิ่มขึ้นตามความต้องการของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย จึงนิยามศัพท์ภาพลักษณ์ด้านนี้ว่า “LA Internationalism”

ด้านนวัตกรรม กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียพึงปรารถนา 1) คณะฯ ควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการหรือนำมาบูรณาการกับเนื้อหาของรายวิชา 2) บุคลากรและนักศึกษาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยต่อยอดจากความรู้เดิมผนวกเข้ากับประสบการณ์การฝึกงาน/การทำงานเพื่อให้องค์กรได้ประโยชน์สูงสุด 3) คณะฯ ควรมีกิจกรรมอบรมและผลักดันเข้าเวทีประกวดด้านนวัตกรรมให้กับบุคลากรและนักศึกษา ถือว่าเป็นจุดเด่นของคณะศิลปศาสตร์ที่แตกต่างจากที่อื่น เพราะคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ไม่ใช่คณะศิลปศาสตร์แบบเดิมที่สอนภาษาอังกฤษจากวรรณกรรม ปัจจุบันเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต การรู้เพียงภาษาอย่างเดียวไม่พอ ซึ่งทางคณะฯ มีการสนับสนุนให้บุคลากรและนักศึกษาเกิดกระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และสร้างสรรค์ผลงานส่งเข้าร่วมประกวดอย่างสม่ำเสมอ โดยทั้งบุคลากรและนักศึกษาสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปต่อยอดในการทำงานได้ จึงนิยามศัพท์ภาพลักษณ์ด้านนี้ว่า “LA Innovation”

Picture 2: Desirable Image Definition Model of the Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat Institute of Management

จากแบบจำลองดังกล่าวนี้ สามารถเป็นแนวทางในพัฒนาและปรับกระบวนการดำเนินงานเพื่อกำหนดภาพลักษณ์ให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนรูปแบบ Work-based Education จนเกิดเป็นภาพลักษณ์ที่ดีและเด่นชัด และมีความสอดคล้องกับความคาดหวังของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย โดยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดภาพลักษณ์ในอนาคตของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ที่บ่งบอกถึงความโดดเด่นและแตกต่างจากที่อื่น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานต่อไปในอนาคต และส่งผลให้เป็นที่ยอมรับต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ในทัศนะของผู้มีส่วนได้เสียนั้นมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทั้ง 3 กลุ่ม ได้รับประสบการณ์กับทางคณะฯ ทั้งทางตรงและทางอ้อมแตกต่างกัน ซึ่งนักศึกษาปัจจุบันเป็นกลุ่มผู้ได้รับรู้และใช้บริการของคณะฯ ตลอดการศึกษาทั้ง 4 ปี จนเป็นบัณฑิตในอนาคต เป็นกลุ่มที่คณะฯ ผลักดันและปลูกฝังผ่านค่านิยมหรืออัตลักษณ์ทั้ง 5 ด้าน ถูกหล่อหลอมให้เป็นนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ที่มีคุณภาพสู่การเป็นบัณฑิตที่ดีในอนาคต และกลายสถานภาพเป็นศิษย์เก่า ซึ่งศิษย์เก่าเองถือว่าเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่ได้รับประสบการณ์ทางตรงตั้งแต่ช่วงที่กำลังศึกษาอยู่ และทางอ้อมคือยังคงรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับคณะฯ ที่พัฒนาให้ทันสมัยขึ้นผ่านการประชาสัมพันธ์ในเพจศิษย์เก่า การสื่อสารพบปะพูดคุย จาก E-Newsletter ฯลฯ นอกจากนี้ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญที่สุด คือ สถานประกอบการเป็นหัวใจสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน Work-based Education ที่ได้รับประสบการณ์ทางตรงกับนักศึกษาที่ไปฝึกงานหรือศิษย์เก่าที่ได้เข้าไปทำงาน อีกทั้งมีการประสานพูดคุยกับบุคลากรของทางคณะฯ เรื่องการฝึกงานหรือเชิญเป็นวิทยากร โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทั้ง 3 กลุ่มนี้สามารถรับรู้ เข้าใจในภาพลักษณ์ของคณะศิลปศาสตร์ และสามารถให้ข้อคิดเห็นแก่คณะฯ ได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumnoonwat,

and Chansawang (2005) ที่กล่าวว่า ภาพลักษณ์องค์กรเกิดขึ้นได้ใน 2 กรณี คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเอง โดยธรรมชาติตามสภาพแวดล้อม โดยที่องค์กรไม่ได้ดำเนินการใด ๆ และเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์โดยผ่านกระบวนการการสร้างภาพที่องค์กรปรารถนาที่จะให้เป็น ภาพลักษณ์เกิดขึ้นต่อเมื่อผู้บริหารหรือผู้รับสารมีการสรุปความคิดรวบยอดจากการรับรู้ข้อมูล มุ่งประเด็นที่เป็นภาพลักษณ์จำนวนมากพอ จากหลายช่องทางอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จนสามารถทำให้เกิดความเข้าใจและรู้สึกได้ว่า องค์กร สินค้าและบริการนั้นเป็นอย่างไร หากมีการสื่อสารดี ภาพนั้นจะชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ จนเกิดความมั่นใจและเกิดเป็นภาพลักษณ์ ซึ่งการศึกษาภาพลักษณ์ปัจจุบันเพียงอย่างเดียวนั้นอาจไม่เพียงพอ จำเป็นต้องศึกษาภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาในอนาคตด้วย เพื่อองค์กรได้รับทราบถึงความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียว่า พึงปรารถนาภาพลักษณ์ในอนาคตแบบใด และสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินงานในอนาคตได้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sennok (2013) ที่ให้ความหมายของภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์หรือพึงปรารถนา (Wish Image) ไว้ว่าเป็นภาพลักษณ์ที่องค์กรปรารถนาให้เกิดขึ้นในใจของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่าง ๆ สิ่งที่สำคัญคือ การสร้างภาพลักษณ์องค์กรหรือสร้างแบรนด์ขององค์กรนั้นถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ฝ่ายบริหารองค์กรต้องตัดสินใจ ต้องกำหนดภาพลักษณ์องค์กรที่ต้องการให้เกิดขึ้น แล้วจึงวางแผนดำเนินการให้สอดคล้องกัน

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า เมื่อทำการเปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ในทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น แต่ละกลุ่มมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของแต่ละด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สำหรับภาพลักษณ์ปัจจุบัน กลุ่มศิษย์เก่าและกลุ่มสถานประกอบการเห็นภาพลักษณ์ด้านบุคลากรมากที่สุด ส่วนกลุ่มนักศึกษาปัจจุบันมองเห็นภาพลักษณ์ด้านคุณภาพบัณฑิตมากที่สุด นอกจากนี้ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มยังคาดหวังให้มีภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาที่ดีขึ้นไปอีก โดยกลุ่มนักศึกษาปัจจุบันและศิษย์เก่า พึงปรารถนาให้มีภาพลักษณ์ด้านความเป็นนานาชาติมากที่สุด และกลุ่มสถานประกอบการ พึงปรารถนาให้มีภาพลักษณ์ด้านนวัตกรรมมากที่สุด จึงสามารถสรุปภาพลักษณ์แต่ละด้านของคณะศิลปศาสตร์ ได้ดังนี้

1) ด้านบุคลากร บุคลากรของคณะฯ มีความเชี่ยวชาญทางศาสตร์ด้านภาษาและมีประสบการณ์ในภาคธุรกิจ และทางสถาบันฯ มีการจัดอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถทันโลกปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสามารถเป็นที่ยืนยันได้ว่า ทางคณะฯ มีความเป็นมืออาชีพสำหรับการนำความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่นักศึกษาหรือการบริการวิชาการให้กับสถานประกอบการ ส่วนมิติอื่น ๆ ยังคงต้องเพิ่มศักยภาพมากขึ้น เพื่อให้เห็นภาพลักษณ์ด้านบุคลากรที่เด่นชัดยิ่งขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของผู้บริหารระดับสูงของคณะศิลปศาสตร์ที่มองว่า ภาพลักษณ์นั้นไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้ จะต้องมีการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ต้องการ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Chairasmisak (2009) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบ Work-based Education เป็นแนวคิดในการสร้างบัณฑิตมืออาชีพด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Creating Professionals through Work-based Education) นักศึกษาจะได้รับความรู้เชิงวิชาการจากอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์การทำงานโดยตรงจากบริษัทในเครือฯ และพันธมิตรทางธุรกิจ รวมถึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongwattana et al. (2016) ศึกษา “ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม” ซึ่งหากเปรียบเทียบกับคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ในส่วนของภาพลักษณ์ด้านบุคลากร ก็มีการผลักดันให้บุคลากรเข้าร่วมอบรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของตนเอง และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักศึกษา

2) ด้านคุณภาพบัณฑิต ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบ Work-based Education คือ การเรียนรู้ควบคู่กับการฝึกปฏิบัติงาน นักศึกษาและบัณฑิตทุกคนควรพึงมีทักษะทางสังคมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งตลอดระยะเวลาของการฝึกงานนั้น นักศึกษาได้ไปฝึกงานแต่ละแห่ง จะได้รับประสบการณ์

ที่แตกต่างกันตามสายงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบริการ งานสุขภาพ งานธุรกิจ ซึ่งมีความแตกต่างกัน ทำให้ต้องมีการปรับตัวและเรียนรู้สังคม อีกทั้งยังได้เรียนรู้การทำงานอย่างเป็นระบบด้วย ทั้งนี้ทางคณะฯ และสถานประกอบการได้ร่วมกันปลูกฝังทักษะทางสังคม โดยจัดอบรมเตรียมความพร้อมก่อนการทำงาน สถานประกอบการเป็นพี่เลี้ยงคอยชี้แนะ ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bucha, and Sukumolchan (2021) เพียงแต่เมื่อเปรียบเทียบกับคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ พบว่า สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ค่อนข้างได้เปรียบในเรื่องของภาพลักษณ์ด้านคุณภาพบัณฑิต เนื่องด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบ Work-based Education คือเรียนควบคู่กับฝึกปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกรับนักศึกษาฝึกงานและเป็นที่ยอมรับสำหรับสถานประกอบการ

3) ด้านความเป็นนานาชาติ ปัจจุบันความร่วมมือของคณะฯ กับสถานประกอบการในต่างประเทศนั้นจะเน้นไปทางทวีปเอเชียภูมิภาคตะวันออกเป็นหลักคือ ประเทศญี่ปุ่น แต่ยังคงความร่วมมือกับภูมิภาคตะวันตก ทำให้เห็นว่าทางคณะฯ ต้องทำความร่วมมือเครือข่ายสถานประกอบการในต่างประเทศสำหรับการฝึกปฏิบัติงานเพิ่มเติม เพื่อที่จะได้ตอบสนองกับสิ่งที่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียพึงปรารถนาในภาพลักษณ์ด้านความเป็นนานาชาติที่เด่นชัดยิ่งขึ้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonrat (2014) พบว่า ด้านความเป็นนานาชาตินั้นพึงปรารถนาให้มีความร่วมมือหรือทุนแลกเปลี่ยนมหาวิทยาลัยต่างประเทศ หากแต่เพียงต่างกันตรงที่ของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์จะเน้นความร่วมมือกับสถานประกอบการ เนื่องด้วยการเรียนการสอนเป็นรูปแบบ Work-based Education และกลุ่มสถานประกอบการเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญ

4) ด้านนวัตกรรม ทางคณะฯ มีการจัดอบรมและผลักดันเข้าเวทีประกวดด้านนวัตกรรมให้กับบุคลากรและนักศึกษาอยู่เสมอ เพื่อเป็นแนวทางให้กับบุคลากรและนักศึกษาสามารถคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ คิดสร้างสรรค์เรื่องนวัตกรรม โดยสามารถนำสิ่งใหม่ ๆ หรือสิ่งที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการทำงานและการเรียนได้ อีกทั้งคณะฯ เองได้ใช้นวัตกรรมและการจัดการสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ในการบริหารให้คณะฯ มีความทันสมัยและรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ยิ่งปัจจุบันเทคโนโลยีมีวิวัฒนาการที่ก้าวหน้ามากขึ้น หากสามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการบริหารจัดการ หรือนำมาบูรณาการกับเนื้อหาของรายวิชา อาจทำให้รายวิชาเกิดความน่าสนใจ ทำให้นักศึกษาเองมีความอยากเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้บุคลากรและนักศึกษายังสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยต่อยอดจากความรู้เดิมผนวกเข้ากับประสบการณ์การฝึกงานหรือการทำงานเพื่อให้องค์กรที่ทำงานได้ประโยชน์สูงสุด เพื่อจะตอบสนองกับสิ่งที่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียพึงปรารถนาในภาพลักษณ์ด้านความเป็นนวัตกรรมที่เด่นชัดยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonrat (2014) ศึกษา “แนวทางการพัฒนาภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย” หากเปรียบเทียบกับคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ มีความสอดคล้องกันในภาพลักษณ์ด้านนวัตกรรม โดยเน้นจัดกิจกรรมอบรมและผลักดันนักศึกษาเข้าสู่เวทีประกวดด้านนวัตกรรม เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยต่อยอดจากความรู้เดิมผนวกเข้ากับประสบการณ์การฝึกงานมาประยุกต์กับความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมอันส่งผลไปสู่การเข้าเวทีประกวดได้ ซึ่งมีความคล้ายกับผลงานวิจัยดังกล่าวคือ มุ่งองค์กรวิชาชีพรองรับ ผู้เรียนสามารถต่อยอดระดับสูงขึ้นได้ จึงเห็นได้ว่าหากนักศึกษา มีผลงานนวัตกรรม จะสามารถเป็นใบเบิกทางสำหรับการต่อยอดวิชาชีพในอนาคตได้

สรุป

จากที่กล่าวข้างต้น สามารถสรุปผลของการศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 กลุ่ม ได้ดังนี้ว่า ด้านบุคลากร ภาพลักษณ์ปัจจุบันที่มองเห็นได้ชัดที่สุด คือ บุคลากรมีมนุษยสัมพันธ์ แต่ในภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนานั้น กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียอยากให้บุคลากรมีความเป็นมืออาชีพที่สุด ด้านคุณภาพบัณฑิต ประกอบด้วยอัตลักษณ์ 5 ด้าน คือ 1) คิดเป็น 2) ทำงานเป็น 3) ใช้ชีวิตเป็น 4) เด่นภาษา และ 5) มีนวัตกรรม โดยภาพลักษณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนามองเห็นได้ชัดที่สุดและเป็นในทิศทางเดียวกัน คือ ให้บัณฑิตมีคุณลักษณะด้านทำงานเป็น มีความสามารถทำงานอย่างเป็นระบบ และมีความซื่อสัตย์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านความเป็นนานาชาติ ภาพลักษณ์ปัจจุบันที่มองเห็นได้ชัดที่สุด คือ คณะฯ มีความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศในด้านกิจกรรมแลกเปลี่ยนและทุนการศึกษา แต่ในภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียคาดหวังให้คณะฯ มีความร่วมมือกับสถานประกอบการในต่างประเทศในการฝึกปฏิบัติงาน และด้านนวัตกรรม ภาพลักษณ์ปัจจุบันที่มองเห็นได้ชัดที่สุด คือ บุคลากรและนักศึกษาของคณะฯ สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยต่อยอดจากความรู้เดิมผนวกเข้ากับประสบการณ์การฝึกงานหรือการทำงาน เพื่อให้องค์กรที่ทำงานให้ได้ประโยชน์สูงสุด ส่วนภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนานั้น กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทั้ง 3 กลุ่ม มองเห็นต่างกันว่า 1) อยากให้คณะฯ นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการหรือนำมาบูรณาการกับเนื้อหาของรายวิชา 2) ให้บุคลากรและนักศึกษาสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยต่อยอดจากความรู้เดิมผนวกเข้ากับประสบการณ์การฝึกงานหรือการทำงาน เพื่อให้องค์กรที่ทำงานให้ได้ประโยชน์สูงสุด 3) คณะฯ ควรมีกิจกรรมอบรมและผลักดันเข้าเวทีประกวดด้านนวัตกรรมให้กับบุคลากรและนักศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สามารถนำภาพลักษณ์ที่คาดหวังไปเป็นแนวทางในการปรับกระบวนการกำหนดอัตลักษณ์และการเรียนการสอนรูปแบบ Work-based Education ต่อไป

1.2 ภาพลักษณ์ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านบุคลากร ด้านคุณภาพบัณฑิต ด้านความเป็นนานาชาติ และด้านนวัตกรรม ในกลุ่มสถานประกอบการยังคงเห็นภาพลักษณ์เหล่านี้ในระดับน้อย จึงควรมีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น เนื่องจากสถานประกอบการเป็นส่วนสำคัญในรูปแบบการเรียนการสอน Work-based Education

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ขยายกลุ่มตัวอย่างให้กว้างขึ้นตามประเภทของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่อาจเพิ่มขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุมและหลากหลายมุมมองมากขึ้น

2.2 ต่อยอดการวิจัยเปรียบเทียบภาพลักษณ์ปัจจุบันและที่พึงปรารถนาในระดับสถาบันฯ เพื่อเป็นตัวกำหนดทิศทางให้แต่ละคณะวิชา และตอบโจทย์กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียได้

2.3 อาจศึกษาการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาภาพลักษณ์ด้วย

References

- Apiwanworarat, T. (2022) Dean of Faculty of Liberal Arts. *Interview*. November, 10.
- Boonrat, A. (2014). *The Roadmap for Developing Image of Private University in Thailand*. (Doctoral Dissertation). Prince of Songkla University. Songkla.
- Bucha, S., & Sukumolchan, W. (2021). *Image of Students of the Faculty of Liberal Arts Rajamangala University of Technology Thanyaburi that Affects the Decision to Accept Students to Practice Cooperative Education in the Organization*. (Research Report). Pathum Thani: Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Chairasmisak, K. (2009). *CEO and Love*. Bangkok: Book Smile Publisher.
- Chanapan, T. (2005). *Communication Management of Faculties of Communication Arts in Private Universities: A Study of the Decision Making of First Year Students to Apply for Bachelor's Degree*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Committee of Educational Quality Assurance, Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat Institute of Management. (2021). *SAR, Faculty of Liberal Arts, 2021*. Nonthaburi: Panyapiwat Institute of Management.
- Freeman, R. E. et al. (2010). *Stakeholder Theory: The State of the Art*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kasemsuk, C. (2019). *Stakeholder Relationship Management*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kumnoonwat, D., & Chansawang, W. (2005). *Public Relations and Communications*. (2nd ed.). Bangkok: Intime Trade Limited Partnership.
- Sadeputtibavorn, I. (2018). *Creating Image of Panyapiwat Institute of Management*. (Master's Thesis). Panyapiwat Institute of Management. Nonthaburi.
- Sennok, M. (2013). *Company Image and Marketing Mix Strategies Affecting Purchasing Decisions New Brand of Soft Drink Products of Consumers in Bangkok: A Case Study of S Brand Soft Drink Products of Serm Suk Public Company Limited*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Suphakawanich, C. (2008). *Brand Building. Thai Contractors*. Retrieved March 23, 2023, from <http://www.thaicontractors.com/content/cmenu/1/20/41.html>
- Wongwattana, S., Amsa-art, L., Phothihang, P., & Prakrongja, P. (2016). The Image of Pibulsongkram Rajabhat University. *Humanities and Social Sciences Journal of Graduate School, Pibulsongkram Rajabhat University*, 10(1), 1-13.

การเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ*

Community Empowerment for Managing Community Welfare in Crisis Situations

¹ธีระวัฒน์ แก้วลังกา และ ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

¹Theerawat Kaewlangka and Silawat Chaiwong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lampang Buddhist College's, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: srawat1@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ 2. เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ และ 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในการจัดการวิกฤติ เป็นงานวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 60 คน ประกอบด้วย ตัวแทนคนในชุมชน ตัวแทนกลุ่มสวัสดิการในชุมชน และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้แบบสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. สถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการในชุมชนนั้นเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงแก่คนในชุมชนตำบลน้ำโจ้ ทำให้คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น โดยไม่เน้นเรื่องตัวเงินแบบสงเคราะห์ แต่มุ่งสร้างความมั่นใจอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข 2. ในการเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนที่ดี คนในชุมชนร่วมกันมีบทบาทพัฒนากระตุ้นชี้แนะให้คนในชุมชนเกิดความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสจะได้รับความช่วยเหลือให้มีโอกาสมีส่วนร่วมและสามารถทั้งเป็นผู้ให้และผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรี 3. สำหรับรูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในการจัดการวิกฤติ มีกระบวนการ ดังนี้ 1) สร้างการรับรู้แบ่งปันข้อมูลกับคนในกลุ่ม 2) มีเป้าหมายการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน 3) เน้นส่วนร่วมในการทำงาน 4) สร้างเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน ท้องถิ่น ศาสนา (นักพัฒนา) แลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้ ยังสามารถต่อยอดไปสู่การสร้างอาชีพ และ 5) การจัดการที่ดี มีการบริหารงานอย่างโปร่งใส

คำสำคัญ: พลังชุมชน; สวัสดิการชุมชน; สถานการณ์วิกฤติ; การมีส่วนร่วม

Abstract

This research article aimed to 1. study the situation of community power for managing community welfare in a crisis situation, 2. empower the community for managing community welfare in a crisis situation, and 3. present a model for empowering the community for managing community welfare in a crisis situation. This is a mixed methods research. The key

*Received November 29, 2023; Revised August 29, 2024; Accepted October 10, 2024

informants were 60 people, consisting of community representatives, community welfare group representatives, and representatives of relevant agencies. Interviews and focus group discussions were used to collect data. Data were presented using descriptive methods and inductive analysis.

The research results found that; 1. the situation of community power for managing community welfare is a guarantee of confidence for people in Nam Cho Subdistrict, which improves the quality of life of people in the community. It does not focus on money as in welfare, but aims to build confidence to live with dignity and happiness. 2. In empowering the community for managing community welfare, people in the community play a role in developing, stimulating, and leading people in the community to take initiative in solving problems, including the disadvantaged who will receive assistance to have the opportunity to participate and be both givers and receivers with dignity. 3. For the community empowerment model for managing community welfare in times of crisis, the process is as follows: 1) creating awareness and sharing information with people in the group, 2) having work goals in the same direction, 3) emphasizing participation in work, 4) creating networks of the government, private, local, and religious sectors (developers) to exchange experiences and provide assistance between different groups. This can also be extended to career creation, and 5) good management with transparent administration.

Keywords: Community Power; Community Welfare Management; Crisis Situations; Participation

บทนำ

การพัฒนาชุมชนของประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการควบคุมและบริหารจัดการโดยภาครัฐลักษณะบนลงล่าง (Top Down) ที่มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนเพื่อไปสู่ความทันสมัย ซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยส่งเจ้าหน้าที่ไปเป็นผู้ปฏิบัติการพร้อมงบประมาณและโครงการสำเร็จที่เน้นพัฒนาโครงสร้างด้านเศรษฐกิจตามประเทศตะวันตก เช่น การทำเกษตรเชิงเดี่ยวการเกษตรเพื่อการส่งออกเป็นต้นจากการพัฒนาดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนติดการพึ่งพาจากภายนอกชุมชนและชุมชนไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นได้แต่กลับอ่อนแอลงมากขึ้นบทบาทของประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับการพัฒนาจากกิจกรรมที่ภาครัฐได้กำหนดขึ้นแล้วนำไปปฏิบัติประชาชนจึงต้องพึ่งพาภาครัฐตลอดมาจนทำให้ประชาชนเกิดความเคยชินต่อระบบพึ่งพาและมักจะมองว่าการพัฒนาไม่ใช่หน้าที่ของตนเองฉะนั้นเจ้าหน้าที่ภาครัฐต้องมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเพียงฝ่ายเดียวด้วยความคิดเช่นนี้จึงทำให้คนในชุมชนไม่กระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองมักคิดว่าตนเองไม่ใช่ นักวิชาการไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในเรื่องการพัฒนาชุมชนทั้ง ๆ ที่การพัฒนาชุมชนตนเองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของตนเองโดยตรงสถานการณ์เช่นนี้จึงเรียกว่าประชาชนตกอยู่ในสภาวะไร้อำนาจ (Nuktreepong, 2020)

เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปบริบทของชุมชนในการดูแลกันลดลงแต่หลังจากสังคมไทยประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและมาถึงช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมา เศรษฐกิจย่ำแย่อีกครั้งผู้คนตกงานและย้ายถิ่นฐานกลับมาสู่บ้านและชนบท การพูดถึงทุนทางสังคมการรวมกลุ่มการจัดสรรประโยชน์ของชุมชน

จึงเริ่มกลับมา สำคัญและดำเนินการเพื่อให้สังคมเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อีกครั้งพร้อมกับมีการแต่งตั้งคณะทำงานส่งเสริมขึ้นมาขับเคลื่อนทั้งในระดับชาติระดับจังหวัดและระดับชุมชนเกิดการกระจายตัวของกองทุนสวัสดิการชุมชนในทุกภูมิภาคมุ่งให้ชุมชนได้พึ่งพาตนเองหลายชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดสวัสดิการของตนและสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่องได้ (Nuktreepong, 2020) พลังชุมชนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นช่องทางให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ ยังสามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องได้ อีกทั้งทำหน้าที่เป็นกลไกในระบบชุมชนเพื่อต้องการอำนาจไปเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยผ่านสวัสดิการชุมชนเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นใจของคนในชุมชนซึ่งหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นอาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สวัสดิการชุมชนเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการทางสังคม โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการอย่างเป็นทางการของรัฐโดยอาศัยทุนทางสังคมชุมชนเป็นพื้นฐานมีความรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีจนเกิดความไว้วางใจกันคนในชุมชนใช้ทุนทางสังคม อีกทั้งการเสริมสร้างพลังชุมชนยังเป็นกระบวนการพัฒนาทั้งบุคคล กลุ่ม องค์กร และชุมชนให้มีความรู้ทักษะมีความเชื่อมั่นความรู้สึกระหนักในคุณค่า อำนาจ และความสามารถของตนเอง และชุมชนและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อใช้ความรู้ความสามารถทักษะภูมิปัญญาเหล่านั้นในการตัดสินใจการจัดการกับปัญหาหรือดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการควบคุมทรัพยากรวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนหรือการพัฒนาเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงทางบวกให้กับชุมชนได้ด้วยตนเองโดยปรัชญา และแนวคิดพื้นฐานที่ส่งผลให้เกิดการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ แนวคิดที่เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ กระบวนทัศน์การพัฒนาแบบองค์ รวมแนวคิดที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางและแนวคิดอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมปฏิบัติการเสริมพลังอำนาจให้มีประสิทธิภาพ และแนวคิดสำคัญที่ควรนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของการสร้างพลังอำนาจ คือ การสร้างความเป็นเจ้าของชุมชน (community Ownership) และการมีส่วนร่วมของประชาชน People participation โดยความเป็นเจ้าของชุมชนนั้นจุดเน้นอยู่ที่การสร้างความตระหนักให้เกิดภายในจิตใจความคิดความรับผิดชอบความผูกพันความรู้สึกร่วมกันจนเป็นพลังในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นให้ความสำคัญกับระดับของการมีส่วนร่วม ลักษณะกิจกรรมที่ตอบสนองประโยชน์ประชาชนทรัพยากรการสนับสนุนจากฐานทุนต่าง ๆ ในชุมชนและการบริหารจัดการของชุมชน (Wechayachai, 2012) ทั้งนี้ พลังอำนาจชุมชนจึงเป็นกลไกขับเคลื่อนระบบสวัสดิการชุมชนเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการภาคบังคับของรัฐแต่ภาครัฐควรมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดสรรสวัสดิการสังคมโดยทั่วไป และการขยายระบบสวัสดิการแบบถ้วนหน้าเข้าถึงคนทุกกลุ่มในสังคมได้สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนจะได้รับสวัสดิการตามที่หลักเกณฑ์กติกาที่สมาชิกร่วมกันกำหนดโดยมีคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชาวบ้านเป็นผู้บริหารเพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย (Parinyasutinun, 2016)

สวัสดิการชุมชนช่วยแก้ปัญหาทำให้ชุมชนเข้มแข็งโดยชุมชนถือว่าเป็นเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยให้เกิดการจัดสวัสดิการของชุมชนที่ดี และส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นโดยกระบวนการดังกล่าวยังประกอบด้วยตัวแปรอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง คือ การมีภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสวัสดิการชุมชนเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีเจตจำนงจากสมาชิกของชุมชน ดังนั้น จะต้องมีความรู้ที่มิวัสัยทัศน์ทู่หมัดการทำงานอย่างเอาจริงเอาจัง เสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชน และมีความสามารถในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ให้แก่ผู้อื่นพร้อม ๆ กับกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิก และสวัสดิการชุมชนจะประสบความสำเร็จในระดับสูงได้นั้นจะต้องได้รับการ

สนับสนุนและความร่วมมือจากสมาชิกภายในชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย เช่น หน่วยงานราชการ สถานศึกษา โดยทำหน้าที่ให้คำปรึกษาให้ความรู้ที่สำคัญและปัจจัยสนับสนุนที่จำเป็นต่อการพัฒนาสวัสดิการชุมชนและเสริมสร้างให้ชุมชนอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง (Nuktreepong, 2020)

เมื่อกล่าวถึงสภาพบริบทในพื้นที่จังหวัดลำปางหน่วยงานราชการให้ความสำคัญร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เนื่องจากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ให้ความสำคัญกับการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมภายใต้นโยบายสานพลังประชารัฐ การทำงานร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม ตลอดจนภาคประชาชน ซึ่งถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือร่วมใจพัฒนาสังคม ชุมชน ในพื้นที่จังหวัดลำปาง เน้นประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่ และประเทศชาติบ้านเมือง เพื่อการพัฒนาสังคมที่ก่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดี ในขณะที่ชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ยังประสบปัญหาวิกฤตต่างๆ เช่น เรื่องน้ำ ทรัพยากร คุณภาพชีวิต ที่อยู่อาศัย เหล่านี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง (Lampang Provincial Administrative Organization, 2022) โดยเฉพาะในพื้นที่ ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ได้ประสบปัญหา ต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Planning and Budget Department Strategy and Budget Division of Nam Jo Subdistrict Municipality, 2023-2027) แต่ละด้านประกอบด้วย ชุมชนหวังพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐในทุก ๆ ด้าน ผลผลิตทางการเกษตรที่มีปริมาณมากส่งผลให้ราคาของผลผลิตตกต่ำ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการใช้สารเคมีในการเกษตร ขาดเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ต่อการดำรงชีพ ขาดการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์จากการจัดทำโครงการที่เป็นระบบ ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ แหล่งน้ำยังไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร ไม่มีการบริหารจัดการขยะอย่างครบวงจร และมลพิษทางอากาศเพิ่มขึ้นในช่วงฤดูแล้ง ส่งผลต่อสุขภาพประชาชน สิ่งต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้ล้วนแล้วเป็นภาวะวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างพลังชุมชนโดยนำกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน (Community Learning Process) บนพื้นฐานทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งการที่จะทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งและมีคุณภาพจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment) ให้คน องค์กรในชุมชนมีความเชื่อมั่นรู้สึกตระหนักในคุณค่าอำนาจและความสามารถของตน และองค์กรสามารถใช้ความรู้ทักษะและภูมิปัญญา ร่วมในการตัดสินใจ การจัดการกับปัญหาหรือดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการได้โดยการเสริมสร้างพลังชุมชนที่มีประสิทธิภาพ และมีความยั่งยืนต้องอาศัยทุนทางสังคมต่าง ๆ ที่มีในชุมชน ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยประสงค์จะพัฒนาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังชุมชนบนฐานทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ
2. เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติ
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในการจัดการวิกฤติ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบวิธีการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยด้วยกัน 3 แบบ คือ 1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) การวิจัยในลักษณะนี้ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลในเอกสารที่ผู้เก็บข้อมูล

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์คนในชุมชน, แกนนำชุมชน และตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 3) แบบเชิงปฏิบัติการ (Action research) ผู้วิจัยจะใช้พัฒนารูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต และตัวแทนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเป็นลักษณะของเครือข่ายมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต

ขั้นตอนที่ 2 พื้นที่ในการวิจัยผู้วิจัยได้เลือก ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนคนในชุมชน จำนวน 30 คน ตัวแทนกลุ่มสวัสดิการในชุมชน จำนวน 20 คน และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่เป้าหมายในการเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และ 3) ชุดปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 5 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความเข้าใจ ระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) และการลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการใช้พื้นที่ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ระยะที่ 3 คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาสถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระยะที่ 4 เป็นการระดมความเห็นของคนในชุมชน กลุ่มสวัสดิการชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต และ ระยะที่ 5 การสรุปองค์ความรู้ของการเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤต แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และการสร้างบทสรุป และการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดการสวัสดิการชุมชน ในตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จากความเปลี่ยนแปลงระบบคมนาคม การสื่อสาร ความก้าวหน้า และความทันสมัยในแง่ของการศึกษา สาธารณสุข และเทคโนโลยี โดยเฉพาะการนำเอาลัทธิบริโภคนิยม และวิถีคิดแบบตะวันตกเข้าไปทำให้ความเป็นอยู่แบบไทยที่มีการเกื้อกูลกันของครอบครัว ชุมชน และสมาชิกในสังคมต้องอ่อนแอ ส่งต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประกอบกับสถานการณ์การระบาดของ

โรคโควิด-19 ทำให้ท้องถิ่นมีประสบการณ์การรับมือกับการระบาดที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะตำบลน้ำโจ้วถือว่าเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอแม่ทะ ทำให้ชุมชนมีรายได้ที่น้อยลง นำไปสู่การกู้หนักระบบกันมากขึ้น ขณะเดียวกันทุกคนมีความกังวล และต้องดูแลปกป้องตัวเองมีการกักตัวอยู่กับบ้าน หลายคนไม่สามารถมาทำงานหาเลี้ยงชีพแบบปกติได้ ธุรกิจจำนวนมากต้องหยุดกิจการ หรือทำได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ จนทำให้ขาดรายได้มาจุนเจือครอบครัว ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีมาตรการเยียวยา ผู้ขาดรายได้ในรูปแบบ คนไทยไม่ทิ้งกัน แต่ก็ยังเกิดความเครียดและปัญหาทางสุขภาพจิตตามมา การค้าและการลงทุนเกิดผลกระทบค่อนข้างรุนแรง ซึ่งมีที่มาจากโควิด 19 การสื่อสารสร้างความเข้าใจกับชุมชนต่อสถานการณ์นี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญด้วยพลังชุมชน จึงกลายเป็นกำลังสำคัญในการควบคุม และป้องกันการแพร่กระจายของโรคโควิด-19 ด้วยความร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็น การช่วยตรวจสอบ ตรวจตราคัดกรองเชื้อโรค ด้วยการคัดกรองคนเข้าออกพื้นที่อย่างเข้มงวด มีการเตรียมสถานที่สำหรับกักตัวผู้ที่มีความเสี่ยงสูง การส่งต่อผู้ป่วย ติดเชื้อไปยังโรงพยาบาล การบริหารจัดการวัคซีนให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการร่วมมือกันป้องกัน ด้วยการใส่แมส ล้างเจลแอลกอฮอล์ ติดตามข้อมูลคนเข้าออก/ผู้ติดเชื้อ/กลุ่มเสี่ยง การสื่อสารกระบวนการ การรายงานตัว และการรับวัคซีน การดูแลตนเองในระบบชุมชนให้กับผู้ที่ติดเชื้อโควิด-19 ในชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วย สถานกักกันโรคท้องถิ่น และระบบการดูแลที่บ้าน (Home Isolation) รวมถึงการสร้างความมั่นคงของชุมชนในการรณรงค์ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ไว้รับประทานในครัวเรือน ด้วยสถานการณ์โควิดที่สินค้าขึ้นราคา และไม่สามารถที่จะออกไปข้างนอกได้อย่างปกติ ยังมีวัตถุดิบในการมาบริโภค โดยไม่ต้องไปจับจ่ายซื้อของนอกบ้าน รวมถึงยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน เหลือก็นำไปแจกจ่าย แลกเปลี่ยนสร้างความสามัคคี ทำให้คนในชุมชนน้ำโจ้ว สร้างความมั่นคงทางอาหารในยามวิกฤตินี้ได้อย่างยั่งยืน ยามเงินเหลือ ชาวบ้านก็นำมาออมเข้ากองทุนสวัสดิการของชุมชนในแต่ละเดือน ด้วยความสำคัญของบทบาทชุมชนที่จะสามารถเป็นเกราะป้องกันการแพร่กระจายของไวรัส มากกว่าการรอความช่วยเหลือจากบุคลากรสาธารณสุขเพียงฝ่ายเดียว ทุกคนไม่รอเป็นภาระของทางราชการเพียงอย่างเดียว สิ่งสำคัญคือ การควบคุมคนที่มีมาจากต่างพื้นที่ตามมาตราการให้ได้ ทุกคนจึงต้องเป็นหูเป็นตา เพื่อไม่ให้เกิดคลัสเตอร์ใหม่ ด้วยความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคนในชุมชน ตลอดจนการตั้งกติกาชุมชนที่กำหนดขึ้นโดยชุมชนเอง ทำให้คลัสเตอร์สถานการณ์วิกฤติไปได้ ทั้งยังเกิดการเรียนรู้ในการรับมือการระบาดของโรคในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไปได้ จะเห็นได้ว่า การดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชนส่วนใหญ่ มีรายได้ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิต ดังนั้นจึงควรหาวิธีเก็บเงิน เพื่อให้มีเงินเก็บสำรองเพียงพอต่อการใช้จ่ายยามจำเป็น หรือเกิดเหตุฉุกเฉิน ด้วยการออมเป็นสิ่งจำเป็นที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นวิธีง่าย ๆ อย่างการหยอดกระปุก การฝากเงินกับธนาคาร การลงทุนออมกับชุมชน หรือลงทุนกับกองทุนต่าง ๆ ย่อมเป็นการเสริมสร้างรากฐานชีวิตให้แข็งแรง และสร้างหลักประกันที่มั่นคงสำหรับอนาคต

การจัดสวัสดิการในชุมชนนั้น จึงเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน ซึ่งหมายความว่ารวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ เช่น ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์/มิตรไมตรีที่ดีของคนในชุมชน รู้สึกรับประกัน ปลอดภัย อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุข โดยไม่เน้นเรื่องตัวเงินแบบสงเคราะห์ แต่มุ่งสร้างความมั่นใจอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนจะเป็นผู้ร่วมกันสร้างให้เป็นของชุมชนและเพื่อชุมชนเอง ชุมชนจึงควรเป็นผู้จัดการเอง โดยรัฐหรือองค์กรภายนอกหนุนเสริม (ไม่ใช่สัมพันธ์กันแบบผู้ให้กับผู้รับ) ภายใต้ความพร้อมและความเห็นชอบร่วมกันของชาวชุมชนเอง ภายใต้ความพร้อมและความเห็นชอบร่วมกันของชาวชุมชนเอง พัฒนาจากสถานการณ์ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชุมชน ด้วยตำบลน้ำโจ้ว ถือว่าความสัมพันธ์ส่วนใหญ่

มีลักษณะของความเคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันจัดตั้งสวัสดิการขั้นพื้นฐานแก่สมาชิก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งพาตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมเป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน

อีกทั้งทำงานแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ด้วยระบบการจัดสวัสดิการตำบลน้ำใจ มีแหล่งที่มาจากการสมทบจากแหล่งทุนต่าง ๆ ดังนี้

1. ระบบการจัดสวัสดิการจากองค์การบริหารส่วนตำบลตามที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเฉพาะในเรื่องของสวัสดิการของประชาชนได้มีการอุดหนุนงบประมาณและมีการสร้างร้านค้าชุมชน และการดูแลผู้ด้อยโอกาสที่เดิมอาจจะไม่สามารถเข้าเป็นสมาชิกกองทุนได้หรือกองทุนยังขยายการดูแลไปไม่ถึง รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่มากกว่าการเกิด แก่ เจ็บตาย ด้วยการสร้างความเสมอภาคเท่าเทียมลดความเหลื่อมล้ำเรื่องสิทธิข้าราชการกับประชาชน มีการสร้างความรัก ความอบอุ่นในครอบครัวผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ครอบครัวสมาชิกทุกช่วงวัย

2. ระบบการจัดสวัสดิการจากกลุ่ม พบว่า การรวมกลุ่มกัน เพื่อส่งเสริมการออมของประชาชนเป็นการสร้างหลักประกัน และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สมาชิกในครัวเรือน โดยมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนวาระชุมชนฯ มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอย่างน้อยคนละ 1 กลุ่ม ซึ่งภาครัฐ โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามารวมตัวกันออมเงินตามศักยภาพของตนเอง เป็นการสร้างหลักประกัน สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สมาชิกในครัวเรือนและช่วยเหลือคนในชุมชนซึ่งดำเนินการภายใต้หลักการ “ใช้เงินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน” ให้คนมีคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจกันและความไว้วางใจกันและพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง เรียนรู้การทำงานร่วมกันในรูปแบบ “กระบวนการกลุ่ม” และใช้ “สัจจะออมทรัพย์” เป็นเครื่องมือในการสร้างวินัยการออมของสมาชิก สมาชิกกลุ่มฯ ได้รับประโยชน์ในการกักเงินเพื่อใช้เป็นเงินทุนประกอบอาชีพ และแก้ไขปัญหาหรือบรรเทาความเดือดร้อนของครอบครัว ลดการพึ่งพาแหล่งทุนภายนอก และในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19

3. ระบบการจัดสวัสดิการมาจากภูมิปัญญา ฅาปนกิจสงเคราะห์การจัดสวัสดิการเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีวัฒนธรรม ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในระบบสังคมและวัฒนธรรม มีการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมและการให้ความคุ้มครองด้านสวัสดิการสังคม มาแต่ดั้งเดิมในระบบสังคมและวัฒนธรรม เช่น การให้การดูแลสมาชิกในครอบครัว อาสาสมัครในชุมชนและหมู่บ้าน ระบบความเชื่อในระดับท้องถิ่นที่ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น และความเอื้อเฟื้อในชุมชน เช่น งานบวช งานวัด ประเพณีสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น รวมถึงการสมทบจากเงินออมของสมาชิกในชุมชนนั้น ในรูปแบบการออมทรัพย์เดิมหรือสัจจะออมวันละหนึ่งบาท การออมในรูปแบบฅาปนกิจสงเคราะห์ เป็นการออมเพื่อสร้างหลักประกันให้คนในชุมชนยามเจ็บป่วย เสียชีวิต เพื่อให้สมาชิกทำการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ หรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของสมาชิกที่ถึงแก่ความตายด้วยเงินสงเคราะห์ โดยไม่ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ในการเสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนที่ดีในตำบลน้ำใจเป็นกิจกรรมที่มาจากกรณีเริ่มของประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของบทบาทของผู้ปฏิบัติงานพัฒนานั้นเป็นผู้กระตุ้นชี้แนะ ให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหา หรือหาทางสนองความต้องการของตนร่วมกัน โดยผู้ที่ได้รับประโยชน์จากสวัสดิการชุมชน ได้ทุกคนในชุมชน รวมทั้งคนในสังคม โดยผู้ด้อยโอกาสจะได้รับความช่วยเหลือให้มีโอกาสมีส่วนร่วมและสามารถทั้งเป็นผู้ให้และผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรี ตั้งแต่อยู่นครถึงจนกระทั่งเสียชีวิตด้วยกระบวนการเสริมสร้างพลังชุมชน ดังนี้

1. หลักการตามเป้าหมายการจัดสวัสดิการจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายของชุมชนว่ามีความต้องการอะไร ระบุสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และความต้องการของชุมชน ด้วยการจัดทำเวทีประชาคม การพูดเล่าเรื่องราวชีวิตหรืออาจใช้วิธีการเขียน ซึ่งการพูดหรือเขียนออกมา จะทำให้เห็นความคิด ความเชื่อ และอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อสถานการณ์นั้น ๆ จะสะท้อนปัญหาที่แท้จริง หลังจากนั้นต้องเผยแพร่ให้ทุกคนได้ทราบ โดยเฉพาะ 1) ด้านสวัสดิการแก่สมาชิก ควรมีการตอบสนองความต้องการของสมาชิก กำหนดสิทธิประโยชน์แก่สมาชิกที่จะได้รับอย่างครอบคลุมและเป็นธรรม ไม่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการช่วยเหลือ กรณีเจ็บป่วย เสียชีวิต คลอดบุตร การศึกษา และการส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งยังช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้พิการ 2) ด้านการระดมทุน ควรมีกิจกรรม สร้างการรับรู้ความเข้าใจแก่ชาวบ้านในพื้นที่ เพื่ทำให้เกิดความสนใจเข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น จากการรวบรวมเงินทุนจากการออมของสมาชิก และการกู้ ดอกเบี้ย 3) ด้านจิตอาสา ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่สาธารณะ สร้างการรับรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วม และความสามัคคีร่วมกัน

2. หลักความร่วมมือในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมแก่ชุมชนนั้น จะต้องมีการเปิดโอกาสให้กับประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์ การวางแผน การมีส่วนร่วม การติดตามร่วมกันของสมาชิก รวมถึงการตรวจสอบการดำเนินงานและสิทธิประโยชน์ ได้อย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบให้คำชี้แจงได้ตามที่สมาชิกมีข้อสงสัย มีกฎระเบียบให้ชัดเจน มีความยืดหยุ่น คล่องตัว จัดทำข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง สามารถตรวจสอบทั้งผลการดำเนินงาน และสถานะการเงินได้อย่างชัดเจน ด้วยหลักการขับเคลื่อนงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายที่ถูกต้อง และรายงานแก่สมาชิก ให้ทราบถึงความเคลื่อนไหว มีการเก็บรักษาเงินและควบคุมค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการอย่างรอบคอบ มีการประหยัดและรู้จักการใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น เป็นการรักษาสภาพคล่อง ด้วยหลักการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก ต้องมีการจัดการประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน หรือตามความเร่งด่วนตามความเหมาะสม จัดเวทีในการพูดคุย แลกเปลี่ยนและเสนอแนะร่วมกัน แลกเปลี่ยนปัญหาของสมาชิกในแต่ละบ้าน

3. หลักการทำงานกับกลุ่ม การสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานต้องมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคม หลักการการมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของสวัสดิการ เป็นการเกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ปัญหา เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบทางเลือกใหม่ที่จะทำให้การจัดสวัสดิการมีประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดทำสวัสดิการรูปแบบใหม่ โดยการปฏิบัติก่อนและพยายามปรับปรุง แก้ไขรูปแบบดังกล่าว ให้สามารถตอบสนองกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด มิติการทำงานในรูปแบบของ อบอุ่นน้ำใจ จึงเป็นรูปแบบแนวราบมากกว่าแนวดิ่ง เน้นการเปิดโอกาสให้คนทุกคนที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมโต้แย้ง ร่วมรับรู้ ร่วมวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน การหาประชามติร่วมกันจากทุกภาคส่วนในการจัดสวัสดิการชุมชน

4. หลักการประสานงาน การจัดให้คนในชุมชนสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนชุมชนให้มีศักยภาพตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้เกิดความศรัทธา ความเข้าใจตรงกันในการร่วมมือปฏิบัติงานให้สอดคล้องทั้งเวลาและกิจกรรมที่ต้องกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยไม่ทำให้เกิดความสับสนขัดแย้งหรือเลื่อมล้ำกันทั้งนั้นเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นทำให้ได้มาซึ่งงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยการสังเกต ทบทวน สะท้อน ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการหรือการกระทำที่นำไปสู่เป้าหมายเพื่อเกิดการเรียนรู้ใหม่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบของสวัสดิการส่วนใหญ่มีการพัฒนาขึ้นมาจากกองทุนต่าง ๆ จากการอยู่ร่วมกันในสังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครองและทรัพยากรที่แตกต่างกัน การเคารพซึ่งกันและกันระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปบทบาทของชุมชนในการดูแลกันและกันก็ลดลง การมีทุนทางสังคมที่มีอยู่มาช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะของการจัดสวัสดิการจากฐานทุนด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ของชุมชน จนมาถึงช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ที่ผ่านมา ทำให้เกิดการตกงานเป็นจำนวนมาก หลายคนต่างย้ายถิ่นฐานกลับบ้าน เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำแย่ เกิดการกระจายตัวของกองทุนสวัสดิการชุมชนในทุกภูมิภาค มุ่งให้ชุมชนได้พึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการเสริมสร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ส่งเสริมการประกอบอาชีพ และการดำรงชีพด้วยการยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการปลูกพืชผักสวนครัว สร้างเงินสร้างรายได้ และสามารถดำรงชีวิตได้ในยามวิกฤต เศรษฐกิจและการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ เช่นนี้ สวัสดิการชุมชน จึงถือว่าเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ทุกสิ่งอย่างที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปของสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย สวัสดิการชุมชน จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ

การสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติมีกระบวนการในการขับเคลื่อนดังนี้

1) สร้างการรับรู้แบ่งปันข้อมูลกับคนในกลุ่มทุกคน เริ่มต้นด้วยการแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น การมีข้อมูลจะทำให้เข้าใจจุดมุ่งหมายของตนเองมากขึ้น ทำให้สมาชิกในกลุ่มรู้สึกว่ามีส่วนร่วมและได้รับความไว้วางใจ สร้างความเป็นอิสระด้วยการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน เตรียมความพร้อมบอกให้รู้ถึงศักยภาพของชุมชน การที่ทำให้รู้ถึงศักยภาพชุมชน จะทำให้ชาวบ้านเกิดการปรับตัว และให้ทรัพยากรสิ่งที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดความคุ้มค่า และสร้างเครือข่ายให้เกิดในชุมชน ซึ่งใช้ทุกวิถีที่ทำให้ประชาชนมีความรู้เรื่องกองทุนสวัสดิการชุมชน

2) มีเป้าหมาย จะทำให้สมาชิกรู้ว่าต้องทำอะไร สามารถทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดการรวมพลังความคิด

3) เน้นส่วนร่วม นอกจากเรื่องเงินแล้ว ยังเป็นการร่วมลงแรงกาย แรงใจ ในการทำงานร่วมกัน โดยการรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น แสดงให้เห็นถึงการยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำให้สมาชิกกล้าแสดงความคิดเห็นทุกความคิดเห็นมีคุณค่า ขณะร่วมทำกิจกรรม ทุกคนควรมีโอกาสแสดงความคิดเห็น

4) สร้างเครือข่าย เราต้องสร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ท้องถิ่น ศาสนา (นักพัฒนา) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้ยังสามารถต่อยอดไปสู่การสร้างอาชีพ

5) การจัดการที่ดี มีการบริหารงานอย่างโปร่งใส จึงจะทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเข้มแข็ง โดยการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในแต่ละชุมชนที่ต่างกัน ส่งผลให้แต่ละชุมชนมีปัญหาที่แตกต่างกันจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขที่แตกต่างกันด้วย การนำชุมชนไปสู่การพัฒนาความสามารถทักษะความรู้ในการบริหารจัดการ โครงการจัดกิจกรรมของชุมชน สามารถทำการวิเคราะห์วางแผนประเมินผลกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส การทำงานอย่างมีหลักการ และสามารถคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้าได้เป็นอย่างดี รวมถึงการเสริมสร้างอาชีพ ทำให้การทำงานของกองทุนเป็นการทำงานที่มีการดำเนินงานโดยภาคประชาชนโดยสมบูรณ์ และเกิดความภาคภูมิใจหนึ่งในการทำงานด้านพัฒนา ช่วยเหลือให้พี่น้องในชุมชนได้อยู่ดีกินดีมากขึ้น มีอาชีพที่มั่นคงมากขึ้น หลุดพ้นจากการเป็นหนี้จนกระทั่งระบบด้วยการ 1) การแปรรูปหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน 2) การ

พัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งพาตนเองขององค์กรชุมชนและเครือข่ายของ องค์กรชุมชน และ 4) การพัฒนาระบบการตลาดและการให้บริการ และการส่งเสริมสวัสดิการให้กับชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

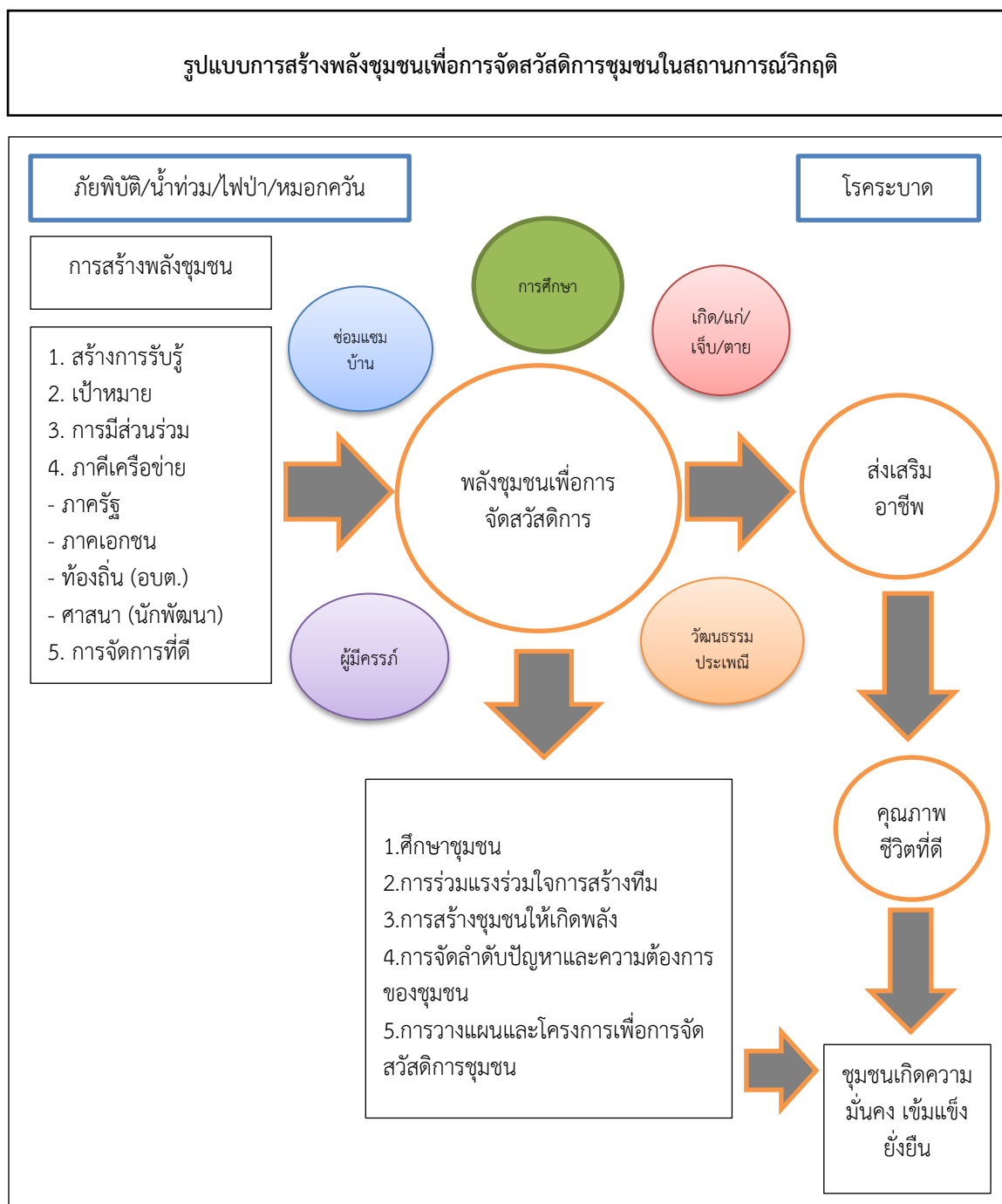

Figure 1: The New Body of Knowledge

การสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติมีกระบวนการในการขับเคลื่อน ดังนี้ 1) บอกให้รู้ 2) มีเป้าหมาย 3) เน้นมีส่วนร่วม 4) สร้างเครือข่าย 5) จัดการที่ดี

ด้วยกระบวนการเหล่านี้เป็นการสร้างพลังชุมชน ให้มีความเข้มแข็งพอที่จะปกป้องคุ้มครองตนเองได้จากปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลในการดำเนินชีวิต สามารถพึ่งพาตนเองได้ เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองประพฤติดีปฏิบัติ ที่เกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจ สร้างประโยชน์ที่จะจัดการให้เกิดความเสมอภาคในการกระจายทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่า เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำโจ้ เป็นต้น จึงทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นกองทุนที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างแท้จริง ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ชุมชนเกิดความมั่นคง เข้มแข็ง ยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สถานการณ์ของพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติกองทุนสวัสดิการภายในตำบลน้ำโจ้ เห็นได้ว่าสามารถดำเนินกิจกรรมตามแผนงานที่กำหนดไว้ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานบ้างแต่ก็สามารถขับเคลื่อนไปได้โดยการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและกลุ่มสมาชิกของกองทุน เกิดขึ้นตั้งแต่ในระดับสมาชิก ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นถึงปัญหา ทบทวนทุนเดิม/บริบทชุมชนผ่านกระบวนการประชุม เวทีพูดคุย ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมไปถึงการปรับทิศทางการจัดสวัสดิการ กระบวนการขับเคลื่อน/ปรับรูปแบบกิจกรรมของโครงการเป็นระยะ ๆ เพิ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่ลงไปทำในชุมชนมากขึ้น เน้นไปที่ชุมชน/ประชาชนมากขึ้น โดยการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ด้วยกระบวนการสร้างความเข้มแข็งผ่านกระบวนการประชุม ระดมสมอง ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยตัวชุมชนเอง ซึ่งคาดว่าจะมีการสร้างความเข้าใจในหน้าที่บทบาทร่วมกันพัฒนาบริหารจัดการของกองทุนระหว่างคณะกรรมการกองทุนกับสมาชิก เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้และส่งเสริมการออมในชุมชนให้สามารถดูแลคนในชุมชนได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนต่อไป สอดคล้องกับ Kiratikobmanee, and Kheawwichai (2017) กล่าวว่ารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการระดับเมืองที่มีประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการระดับเมืองที่มีประสิทธิผล ได้รูปแบบชื่อว่า “HELPEB Model” มีองค์ประกอบสำคัญคือ การกำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยได้เข้าถึงสวัสดิการและมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยการจัดสวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการต้องอิงหลักการสำคัญ 6 ประการ และมีปัจจัยเงื่อนไข 10 ประการ มาเป็นตัวหนุนเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างการทำงานแบบประสานความร่วมมือเชิงบูรณาการระหว่างชุมชน ภาครัฐ กรุงเทพมหานคร สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน ให้มีความเข้มแข็งมีพลังที่จะร่วมมือกันช่วยเหลือประชาชนในเขตเมืองให้มีความมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากเดิมซึ่งรูปแบบนี้ได้ผ่านกระบวนการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วเช่นเดียวกับ Roadkeaw (2007) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลาง พบว่าองค์ประกอบที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) คนในชุมชน 2) ภูมิปัญญาชุมชน 3) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน 4) การมีเป้าหมายร่วมกันที่ทำให้สามารถกำหนดทิศทางและภารกิจได้ชัดเจนและ 5) การบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการดำเนินงาน กระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เสริมสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติจากการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ทำให้ทราบว่าในชุมชนมีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น กลุ่มออมเงินสัจจะ กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่ม อสม. กลุ่มผู้สูงอายุ

กองทุนต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำศักยภาพของแต่ละกลุ่มมาช่วยในการพัฒนาของกองทุนสวัสดิการได้เป็นอย่างดี โดยมีพื้นฐานของคนในชุมชนและบริบทชุมชนที่มีความเข้มแข็ง จากการศึกษาพบว่า ชุมชนประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ชุมชนมุสลิม ชุมชนทางสังคม ชุมชนทางกายภาพ ชุมชนทางธรรมชาติที่เป็นต้นทุนสำคัญสนับสนุนให้เกิดการจัดสวัสดิการชุมชน ด้วยพลังของชุมชน จึงจำเป็นที่ทุกคนจะต้องเข้าใจแนวคิดและลักษณะการดำเนินงานของกองทุนฯ ไม่เพียงรู้เฉพาะในเรื่องของสวัสดิการที่สมาชิกจะได้รับเพียงเท่านั้น แต่ต้องทราบแนวทางเป้าหมายและทิศทางในการดำเนินงานที่ตรงกัน โดยเริ่มจากทำความเข้าใจเรื่องแนวคิด และคุณค่าของสวัสดิการชุมชน ซึ่งเสมือนเป็นหลักประกันการสร้างเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ และการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งในการจัดเวทีชุมชน กองทุนสวัสดิการชุมชน ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย รวมไปถึงคนพิการและการดูแลตั้งแต่ การคลอดบุตร รวมทั้งเรื่องสาธารณะประโยชน์ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้คนในชุมชนมีความเท่าเทียม เป็นการสร้างคนให้มีคุณค่า รับผิดชอบต่อสังคม โดยการทำงานที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุกคนเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ สอดคล้องกับ Chitniratna (2009) กันได้ศึกษาอัตลักษณ์และการเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชนกรณีศึกษาชุมชนเก่าแก่วัดสงขลา พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชนใน 4 ลักษณะ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ให้เชื่อมต่อกับเมืองจากการพัฒนาชุมชนและการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อเปลี่ยนรหัสความหมายและการรับรู้ใหม่เกี่ยวกับพื้นที่ตนและอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน 2) การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของเมืองโดยใช้สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชื่อมโยง 3) การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมด้วยตำนานและเรื่องเล่าบนพื้นฐานของความเชื่อและความศรัทธา 4) การเปลี่ยนแปลง อัตลักษณ์ชุมชนเชิงกายภาพทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพและตำแหน่งแห่งที่ของชุมชนไปเป็นชนชั้นใหม่ที่ทัดเทียมชุมชนเมือง

การพัฒนาสวัสดิการให้เข้มแข็งยั่งยืนนั้น สามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ต้องมีการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย การจัดการกองทุนได้อย่างมีระบบ มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้และขยายผลไปสู่ชุมชนต่างๆ ซึ่งการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการของชุมชน จะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เสมือนเป็นฐานรากในการดำรงชีวิต ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของความช่วยเหลือ ผูกพัน เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยมีองค์กรภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วม ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนทั้ง ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ด้วยการที่สมาชิกเข้ามาร่วมกันคิด ร่วมกันสร้าง บริหารจัดการร่วมกัน โดยมีแนวคิดที่ว่า “ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ” โดยชุมชนต้องคำนึงถึงความสามารถของชุมชนว่าการจัดสวัสดิการชุมชนนั้นไม่ใช่ระบบการประกัน แต่การจัดสวัสดิการชุมชนเป็นกระบวนการของชุมชนที่สร้างหลักประกันความมั่นคงของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการจัดการตนเอง การให้ความช่วยเหลือกันและกัน โดยไม่ใช่เพียงแค่การช่วยเหลือทางการเงินเท่านั้น แต่สวัสดิการเป็นทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ และความรู้ เป็นกระบวนการของการให้อย่างมีคุณค่าซึ่งสอดคล้องกับ Maton (2008) ได้ศึกษาการจัดรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนที่เน้นการบูรณาการเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางบวกของสังคมการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนคือกระบวนการใช้กลุ่มเป็นฐานการมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ที่ถูกกดขี่ให้สามารถควบคุมการดำเนินชีวิตของตนเองและสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้นเข้าถึงทรัพยากรที่มีคุณค่าและสิทธิขั้นพื้นฐานและบรรลุเป้าหมายสำคัญของชีวิตรวมทั้งการลดช่องว่างทางสังคมเส้นทางและกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนแบ่งเป็น 2 ระดับคือระดับบุคคลทั้งผู้ใหญ่เพื่อสภาวะการกินดีอยู่ดีและเยาวชนเพื่อพัฒนาวิถีชีวิตที่ดีในอนาคต 2 การเสริมสร้างพลังอำนาจร่วมหมายถึงการพัฒนาชุมชนและสังคมทั้งท้องถิ่นและสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ดีขึ้นนอกจากนี้ยังแบ่งประเภทของกิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเป็น 7 ประเภทได้แก่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันชุมชนต่าง ๆ องค์การพัฒนาเยาวชนการจัด

การศึกษาองค์การสัญญาประชาคมการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและองค์กรเคลื่อนไหวทางสังคมโดยแต่ละกลุ่มอาจมีกิจกรรมเสริมสร้างพลังอำนาจทั้งประเภทเดียวกันและต่างประเภทกัน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนจะเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงการส่งผ่านสวัสดิการรูปแบบต่าง ๆ จากภาครัฐลงไปยังพื้นที่ รวมทั้งสร้างนวัตกรรมทางสังคมให้กับชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศ ดังนั้น กำลังสำคัญในการร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม คือ เครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งจะทำงานใกล้ชิดกับสำนักงานบูรณาการแก้ไขปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำ สร้างความเข้มแข็งจากฐานรากนำไปสู่การเติบโตอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน สอดคล้องกับ Kongjaroen, and Ratana-ubol (2011) ศึกษา การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ พบว่า 1) องค์ประกอบการเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี 9 องค์ประกอบ คือ 1) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน 2) การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติในชุมชน 3) ระบบคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินกิจกรรม 4) กระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้ของชุมชน 5) การพัฒนาระบบเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง 6) ระบบการเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง 7) การพัฒนาอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิต 8) ระบบทุนของชุมชนที่มีรูปแบบและวิธีการทางวัฒนธรรม และ 9) ความเสมอภาคความยุติธรรมในการจัดการของชุมชน และการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตร่วมกัน ด้วยกระบวนการสร้างพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็งพอที่จะปกป้องคุ้มครองตนเองได้ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำโจ้ จึงพิจารณาแก้ไขปัญหาของชุมชนที่มาจากข้อมูลปัญหาของชุมชนทั้งด้านการศึกษา ผู้สูงอายุ การขาดแคลนรายได้ ประกอบอาชีพทางการเกษตรขึ้นอยู่กับฟ้าฝนแต่ละปี ทำให้การเกษตรไม่แน่นอน ส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่าย รายได้ การดำรงชีพ ตามมาด้วยการจัดสวัสดิการที่เน้นการเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีในการดำเนินชีวิตการศึกษา และการดูแลสุขภาพอนามัยให้กับกลุ่มเด็กนับตั้งแต่แรกเกิดกระทั่งถึงวัยเด็ก/เยาวชน และกลุ่มผู้สูงอายุตามความสามารถของกองทุนฯ อีกทั้งยังสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาอื่น ๆ ในพื้นที่ออกแบบระบบการจัดสวัสดิการพื้นฐานก่อให้เกิดพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการต่าง ๆ คือ 1) ศึกษาชุมชน 2) การร่วมแรงร่วมใจการสร้างทีม 3) การสร้างชุมชนให้เกิดพลัง 4) จัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน และ 5) การวางแผนและโครงการเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชน สอดคล้องกับ Maenpayak, Laosuwan, and Kulbunya (2018) ศึกษา กระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมสู่ความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษากองทุนสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอเสลภูมิ จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานของกองทุนฯ มีเรื่องที่ต้องดำเนินการเสริมสร้างคือความเข้าใจในอุดมการณ์และความรู้สึกเป็นเจ้าของประกอบกับทุนทางสังคมในตำบลอยู่ในช่วงลดลงตามกระแสสังคมโลกาภิวัตน์ที่ทุนนิยมและบริโภคนิยมมีพลังเหนือกว่าทุนทางสังคม ในประเด็นกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม พบว่า มีขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินงานคือ การสร้างการรับรู้และความตระหนัก การสร้างนวัตกรรมสวัสดิการชุมชน เพื่อขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม และการดำเนินงานตามแผน ด้วยการสร้างโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ด้วยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการจัดการความรู้ ในประเด็นการสร้างความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของกองทุนสวัสดิการไต้หวันและการพัฒนาชุมชนที่นำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน จึงทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นกองทุนที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างแท้จริง ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ชุมชนเกิดความมั่นคง เข้มแข็ง ยั่งยืน

สรุป

การสร้างพลังชุมชนเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในสถานการณ์วิกฤติมีกระบวนการในการขับเคลื่อน คือ 1) ศึกษาชุมชนเพื่อจูงใจให้ชุมชนร่วมกันประเมินความต้องการของชุมชนและฝึกชุมชนให้ร่วมคิด และมีวิธีทำงานร่วมกัน โดยวิธีการให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความต้องการของชุมชน จะช่วยให้สมาชิกมองเห็นภาพรวมของสถานการณ์ ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนควรร่วมรับผิดชอบและร่วมมือกันแก้ไข การที่จะทำให้สมาชิกมาร่วมคิด ร่วมมือกันแก้ไข ต้องมีวิธีการสร้างบรรยากาศให้เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำงานร่วมกันด้วยความราบรื่น และแต่ละคนควรได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ 2) การร่วมแรงร่วมใจการสร้างทีม สร้างสุขให้ชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดจิตสำนึกในการสร้างความรับผิดชอบต่อชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการหากิจกรรมสร้างสุขให้ชุมชน และสร้างทีมผู้รับผิดชอบ และเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการสร้างสุขให้ชุมชน ในการร่วมคิดร่วมค้นหา ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดเป้าหมาย กิจกรรม และทีมผู้รับผิดชอบ เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ อันจะนำไปสู่การมีความรับผิดชอบต่อร่วมกัน 3) การสร้างชุมชนให้เกิดพลังจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งตามธรรมชาติในแต่ละชุมชนจะมีมากบ้าง น้อยบ้างอยู่แล้ว เนื่องจากพลังมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่คน ๆ นั้นเผชิญอยู่ ถ้าชุมชนใดมีต้นทุนที่มีคนที่มีพลัง ถือได้ว่าชุมชนนั้นมีต้นทุนที่ดี เพราะคนที่มีพลังจะสามารถเป็นต้นแบบให้กับคนอื่นในชุมชนได้เรียนรู้ เกิดการปฏิบัติตาม มีการถ่ายทอดพลังให้แก่กัน มีการประคับประคองเสริมกำลังใจกัน และกันอยู่เสมอ 4) การจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชนโดยการสร้างและเปิดพื้นที่ให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกิดการสร้างการรวมกลุ่มภายในชุมชนมีการกระจายอำนาจให้ชุมชนจัดการตนเอง ในการจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน และ 5) การวางแผนและโครงการเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความสามารถทักษะความรู้ในการบริหารจัดการโครงการจัดกิจกรรมของชุมชน สามารถทำการวิเคราะห์วางแผนประเมินผลกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส การทำงานอย่างมีหลักการ และสามารถคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้าได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1.1 รัฐบาลควรมีนโยบายในการสนับสนุนการดำเนินงานในเรื่องสวัสดิการชุมชนอย่างจริงจัง
- 1.2 ศึกษาวิเคราะห์ค้นรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนแบบบูรณาการระดับตำบล
- 1.3 ศึกษาหาแนวทางความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน กับกองทุน สวัสดิการชุมชนทุกระดับ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 กองทุนสวัสดิการชุมชน ยังขาดกระบวนการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการจัดสวัสดิการชุมชนให้แก่สมาชิกและผู้ที่ยังไม่เป็นสมาชิกในชุมชน ประกอบกับกองทุนสวัสดิการชุมชนมีโครงสร้างของสมาชิกที่มีแนวโน้มผู้สูงอายุค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับสมาชิกประเภทอื่น ๆ ควรมีการขยายเพิ่มสมาชิกและครอบคลุมในทุกหมู่
- 2.2 พัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล มุ่งเน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมบริหารจัดการและร่วมรับผลประโยชน์

References

- Chitniratna, N. (2009). *Identity and Community Movement: A Case Study of Kaoseang Community in Songkla Province*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Kiratikobmanee, K., & Kheawwichai, K. (2017). An Effectiveness of Integrated Urban Welfare Management Model. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 252-265.
- Kongjaroen, M., & Ratana-ubol, A. (2011). Development of a Community Empowerment Model to Promote the Sustainability of Learning Communities. *Journal of Multidisciplinary in Social Sciences (JMSS)*, 7(2), 19-36.
- Lampang Provincial Administrative Organization. (2022). *Lampang Provincial Administrative Organization (PAO) Collaborates to Strengthen Communities for a Better Quality of Life for Lampang Residents*. Retrieved October 31, 2022, from <https://www.lp-pao.go.th/Main60/index.php/2016-11-09-03-56-07/2887-180125651307.html>
- Maenpayak, A., Laosuwan, T., & Kulbunya, P. (2018). The Reinforcement and Restoration of Social Capital to Strengthen the Community Welfare Fund: A Case Study of “Kong Boon Satja Sawaddikarn Thai Ban” Puai Sub-District, Lue Amnart District, Amnart Charoen Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 9(1), 320-332.
- Maton, K. L. (2008). Empowering Community Setting: Agents of Individual Development, Community Betterment, and Positive Social Change. *American Journal of Community Psychology*, 41(1-2), 4-21.
- Nuktreepong, N. (2020). Community Welfare for the Community. *Journal of Human Society*, 10(2), 37-53.
- Parinyasutinun, U. (2016). Community Welfare: Balancing between Giving and Taking. *Community Development and Quality of Life Journal*, 4(3), 327-336.
- Planning and Budget Department Strategy and Budget Division of Nam Jo Subdistrict Municipality, Mae Tha District, Lampang Province. (2023). *Local Development Plan (2023-2027)*. Retrieved November 22, 2023, from <https://www.namjo-lp.go.th/17965/>
- Roadkeaw, K. (2007). *Development of Learning Processes of Learning Networks Using the Experiential Learning Concept to Strengthen the Communities in the Central Region*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Wechayachai, A. (2012). *Empowerment in Social Work Practice*. Bangkok: Thammasat University Press.

การสื่อสารผ่านอัตลักษณ์กับการคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี*

Communication through Identity and Existence of Ethnic Groups along the Border of Ratchaburi Province

อรรณพ แสงภู

Unnop Sangpoo

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Faculty of Management Science, Muban Chombueng Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: tor.pai2515@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและแนวทางการสื่อสารของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดน 2) ศึกษาอัตลักษณ์กับการคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดน และ 3) ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ที่เสริมสร้างการดำรงทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ การวิเคราะห์เนื้อหา ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทชุมชนส่งผลต่อแนวทางการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดน เพราะในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ มีการนับถือผีและพลังของธรรมชาติ แม้จะมีการเผยแพร่ศาสนาเข้ามาในชุมชน ผีก็ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มมาจนถึงปัจจุบัน 2) อัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องเรื่องเล่าและวิถีชีวิตส่งผลต่อการคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดน โดยมีการแสดงออกใน 4 กลุ่ม คือ อัตลักษณ์ที่รู้จักกันทั่วไป อัตลักษณ์ที่ปัจจุบันได้เลือนหายไปแล้ว อัตลักษณ์ที่ต้องอาศัยวาระหรือโอกาสพิเศษ และอัตลักษณ์ที่มีการปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยนักท่องเที่ยวมีการรับรู้อัตลักษณ์ผ่านสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรม และประเพณี กิจกรรมทางการท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ตามลำดับ และ 3) การคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกันเพื่อให้เกิดการผสมกลมกลืน และการยอมรับระหว่างกัน การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดการยอมรับ มีอำนาจต่อรอง เรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ การมีส่วนร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อฟื้นฟู เชิดชูภูมิปัญญา การสร้างรายได้จากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน การมีส่วนร่วมกับโรงเรียนเพื่อส่งผลให้เยาวชนมีความสมัครสมานสามัคคี และหวงแหนในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง และมีส่วนร่วมกับวัดเพื่อส่งผลให้เกิดความผูกพันระหว่างศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมเกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ นำไปสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรีได้ในอนาคต

คำสำคัญ: การคงอยู่; การสื่อสาร; ชาติพันธุ์; แนวชายแดน; อัตลักษณ์

Abstract

The objectives of this study are as follows: 1) to investigate the context and communication guidelines of ethnic groups along the bordering area; 2) to explore the identity and existence of ethnic groups along the bordering area; and 3) to promote the community's participative process in managing communication through the identity characteristics that strengthen the preservation of culture and set guidelines for promoting community tourism along the border of Ratchaburi Province. It is a mixed-methods research, with data analysis conducted using frequency and percentage values. Content analysis was performed using mean and standard deviation.

The results of the study revealed that 1) The community context has an effect on the communication methods of the ethnic groups along the bordering area. This may be due to the fact that in the past, ethnic groups had high reverence for ghosts and the forces of nature. Even though religion has spread into the community, ghosts still play a significant role in the livelihood and well-being of the group in the present day; 2) Identity that is related to narratives and their way of life affects the group's existence along the bordering area. These identities are expressed through four groups: commonly known identities, identities that have now disappeared, identities that require a special occasion, and identities that adapt to the current daily life. Tourists also recognize a sense of identity obtained through tourist attractions, culture and traditions, as well as tourism activities and local products; and 3) The existence of ethnic groups requires a participatory process between the various ethnic groups in order to achieve assimilation and acceptance amongst themselves. Additionally, cooperation with government agencies also helps to achieve acceptance, and bargaining power to demand various basic rights; cooperation with higher education institutions can also help to eulogize and restore local wisdom, and create income from natural resources in a balanced and sustainable way; collaboration with schools results in creating unity among the youth and cherishing their own ethnicity; and cooperation with temples results in establishing a bond between religion and traditional beliefs, thus creating an area-specific identity and leading toward the determination of guidelines for promoting community tourism along the bordering area of Ratchaburi Province in the future.

Keywords: Existence; Communication; Ethnicity; Bordering Area; Identity

บทนำ

ประเทศไทยนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอันเกิดจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดรากฐานทั้งดงาม เกิดความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นอารยประเทศ มีจารีต ประเพณี มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทั้งที่เป็นประวัติศาสตร์ โบราณคดี ความเชื่อ และประเพณี อาหาร การละเล่น การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นจากกระแสการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ผ่านประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบสัมผัส

สถานที่จริง โดยการยกมาตรฐานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาร่วมและอาชีพ ต่าง ๆ ให้เกิดกิจกรรมที่น่าสนใจและสอดคล้องกับวิถีชุมชน เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ ทั้งยังช่วยให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง เพราะสินค้าหลักของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือประสบการณ์และทักษะด้านวัฒนธรรม (Kongpim, 2020)

ราชบุรีในบริบทเมืองพระราชา เป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งในแถบลุ่มน้ำแม่กลอง มีความรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีต หลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุทำให้เชื่อได้ว่ามีผู้คนตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ตั้งแต่ยุคหินกลาง มีการค้นพบเมืองโบราณสมัยทวารวดีที่ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี ประชากรในจังหวัดราชบุรีมีความหลากหลาย เป็นแหล่งรวมของชาติพันธุ์ที่สำคัญถึง 8 กลุ่มคือ ชาวไทยภาคกลางพื้นถิ่นบ้านโพหัก ชาวไทยจีน ชาวไท-ยวน ชาวโซ่ง (ไทยทรงดำ) ชาวไทยมอญ ชาวไทยกะเหรี่ยง ชาวไทยลาว (ลาวเวียง) และชาวไทยเขมรราชบุรี ชาวราชบุรีจึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งความหลากหลายนี้เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม ต้นทุนทางสังคม และเป็นจุดแข็งของจังหวัดที่ภาคราชการใช้เป็นกลยุทธ์ในการนำกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ยกระดับสังคม คุณธรรม และชุมชนให้เข้มแข็งตามยุทธศาสตร์ของจังหวัดที่กำหนดไว้ในนโยบายการพัฒนาจังหวัดราชบุรี ปีงบประมาณ 2560 (Charoensuk et al. 2020) จากผลกระทบต่อการใช้ชีวิต ชุมชนวิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา เช่น การว่างงาน ที่ การไม่ได้รับบริการของรัฐอย่างเพียงพอ ปัญหาช่องว่างของรายได้ การพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมระหว่างเมือง และชนบท ปัญหาการปรับตัวให้ทันกับวัฒนธรรมต่างชาติ ปัญหาการพัฒนาประเทศและสังคม อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทำได้ยาก เพราะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทุกปัญหาเป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่ซึ่งมีความสลับซับซ้อนเกินกว่าให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแก้ไขตามลำพังได้ (Thammawimutti, and Siriwong, 2017) โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดน จากการศึกษานโยบายของรัฐด้านความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจกระทบต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นอย่างมากการใช้วิธีควบคุมส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ป่าเขาต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ ขาดสิทธิในการจัดการทรัพยากรในชุมชน การทำเกษตรกรรม เพื่อการค้าตามที่ภาครัฐแนะนำทำให้พึ่งตนเองได้น้อยลง ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิต เปลี่ยนอาชีพ และแสวงหาพื้นที่ทางสังคมในบริบทที่แตกต่างจากเดิม อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมถูกทำให้เป็นสินค้า เพื่อธุรกิจการท่องเที่ยวความสัมพันธ์ในชุมชนเปลี่ยนไปอำนาจเงินเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้น อัตลักษณ์ชาติพันธุ์แปรเปลี่ยนไปเพื่อผลประโยชน์ต่าง ๆ กัน (Asawarangsikul, 2019) ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อกระบวนการสื่อสาร เพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ คือ “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งส่งผลให้เกิดความพยายามในการลดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ หรือการถูกกีดกัน จากสังคม กลุ่มชาติพันธุ์จึงพยายามปรับตัวเพื่อสร้างความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยเลือกที่จะแสดงตัวตนในลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละสถานการณ์ (Bunvayaporn, and Chaiyanan, 2017)

ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์กับการสื่อสารในโลกยุคปัจจุบัน สามารถแบ่งได้เป็น 2 มิติ คือ 1. สำนักแห่งอัตลักษณ์ที่มาและการระบุตัวตนซึ่งพบว่าการสำนักอัตลักษณ์ในแต่ละบุคคล ขึ้นกับความ “มีใจ” หรือ “สำนึก” ต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ในกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง 2. การแสดงอัตลักษณ์ในสังคม พหุวัฒนธรรม พบว่า คนมักแสวงหาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่โดดเด่นและเป็นประโยชน์กับตน ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา พบว่า สื่ออิเล็กทรอนิกส์เข้ามามีบทบาทสำคัญในกลุ่มชาติพันธุ์และคนพลัดถิ่นอย่างมาก นอกจากนั้นแล้วการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสูญเสีย ล้มเลือนวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อของตนเองจากการต้องนำเสนอสิ่งเหล่านั้นเป็นกิจกรรมตอบความต้องการนักท่องเที่ยว (Plianroong, 2021)

ดังนั้น การสื่อสารผ่านอัตลักษณ์กับการคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรีต้องอาศัยสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพดี น่าเชื่อถือ มีความทันสมัยมีเอกลักษณ์โดดเด่นจากการสื่อสารการออกแบบ

ลักษณะของสินค้าและบรรจุภัณฑ์ อาคารสถานที่การตกแต่ง บรรยากาศ ที่สื่อความหมายและสร้างความประทับใจ ดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและแนวทางการสื่อสารของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์กับการคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี
3. เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ที่เสริมสร้างการดำรงทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การสื่อสารผ่านอัตลักษณ์กับการคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยอาศัยแนวคิด 5A ของ Dickman (1996) ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ความสะดวกในการเดินทาง (Access) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenities) ที่พัก (Accommodation) และกิจกรรมต่าง ๆ (Activities) ตรวจสอบรูปแบบการวิจัยให้ถูกต้อง เพราะขั้นตอนที่ 3 การวิจัยมีการใช้แบบสอบถามด้วย เป็นกระบวนการเพื่อค้นหาอัตลักษณ์และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสื่อสารที่เสริมสร้างการดำรงทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี จากการวิเคราะห์ บริบทพื้นที่ที่นำไปสู่แนวทางการสื่อสารผู้วิจัยดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารต่าง ๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตและโครงสร้างเนื้อหา ในการสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การกำหนดดังนี้ 1) การกำหนดพื้นที่ดำเนินงาน 2 มิติ คือพื้นที่ที่ติดกับแนวชายแดนโดยตรง จำนวน 2 อำเภอคือ บ้านคาและสวนผึ้ง และ 2) พื้นที่ที่ได้รับผลการเปลี่ยนแปลงจากการทำกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่ (เครือข่าย) ก็คือ อำเภอปากท่อ ในส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้วิจัยได้อาศัยเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย ใน 5 มิติ คือ 1) มีการจัดการที่ยั่งยืน 2) มีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น สังคมและคุณภาพชีวิต 3) มีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม 4) มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ 5) มีบริการและความปลอดภัย (Community Tourism Bureau, 2019) มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผ่านเกณฑ์ดังนี้

1. ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ณ ศูนย์วัฒนธรรมไทย-กะเหรี่ยง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
2. ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ณ บ้าน กุยโน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี
3. ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ณ ตลาดไธ้ป้อย และตลาดห้วยน้ำใส อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก จากตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 21 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากเขตพื้นที่ใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอปากท่อ อำเภอบ้านคา และอำเภอสวนผึ้ง จำนวนอำเภอละ 7 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง มีเกณฑ์คัดเลือก คือ ต้องเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลประวัติศาสตร์และภาพรวมของชุมชนในมิติต่าง ๆ

2. การสอบถามความคิดเห็น จากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในกลุ่มชาติพันธุ์ใน 3 อำเภอ โดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 400 คน

3. การสนทนากลุ่ม จากกลุ่มแกนนำชุมชน จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากเขตพื้นที่ใน 3 อำเภอ ละ 3 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง มีเกณฑ์คัดเลือก คือต้องเป็นผู้ที่ดำเนินงานพัฒนาชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน และภาคเอกชน จำนวน 5 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง มีเกณฑ์คัดเลือก คือต้องเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ทั้งในและนอกชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - structured interview)

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้าแบบปลายเปิด (Open-end questions) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างโดยเน้นเรื่องประวัติศาสตร์และภาพรวมของชุมชนในมิติต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน

2. แบบสอบถาม (Questionnaire)

ผู้วิจัยแบ่งข้อมูลเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ความคิดเห็นต่ออัตลักษณ์ที่สามารถสื่อต่อการคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี ประกอบไปด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น, ด้านวัฒนธรรมและประเพณี, ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และ ด้านสถานที่ท่องเที่ยว และตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ที่เสริมสร้างการดำรงทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริม การท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี

3. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

ผู้วิจัยจัดให้มีการระดมความคิดเห็นเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากแกนนำชุมชน จำนวน จาก 3 พื้นที่ใน 3 อำเภอตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการสร้างประเด็นคำถามเพื่อทำการสนทนา แสดงความคิดเห็นและทัศนคติ รวมถึงเสนอแนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

สืบค้นข้อมูลจากเอกสารในมิติต่าง ๆ ประกอบด้วย เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย หนังสือบทความ และแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ทราบถึงสภาพบริบทเบื้องต้นของพื้นที่ จากนั้นทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบริบทและแนวทางการสื่อสารของชาติพันธุ์ จากตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 21 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง นำกรอบแนวคิดที่ได้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่สามารถสื่อต่อการคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์มาสำรวจความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวใน อำเภอปากท่อ อำเภอสวนผึ้ง และอำเภอบ้านคา จำนวน 400 คน และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการสนทนากลุ่มจากแกนนำชุมชน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 19 คน เพื่อให้ได้แนวทางในการจัดการสื่อสารที่เสริมสร้างการดำรงทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งจากเอกสารและเว็บไซต์ นำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่มตามประเด็น/หัวข้อ เช่น ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ประเพณีศิลปกรรม ประเพณีโบราณสถาน ประเพณีพระพุทธรูป ฯลฯ สรุปและเรียงลำดับแต่ละกลุ่มด้วยความถี่ และคำร้อยละ การวิเคราะห์เนื้อหา โดยการจำแนกประเภทข้อมูลการเปรียบเทียบข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูล การตีความ และการสังเคราะห์เป็นบทสรุป

2. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบทและแนวทางการสื่อสารของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรีผลการวิจัยพบว่าในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์จะมีลักษณะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่และอาศัยอยู่รวมกัน เมื่อเจริญวัยหรือมีครอบครัวก็จะปลูกเรือนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกันและชุมชนใกล้เคียงเพื่อไปมาหาสู่กันช่วยเหลือกัน ลูกหลานส่วนใหญ่จะทำงานอยู่แถวถิ่นอาศัย ทำให้มีเวลาดูแลครอบครัว มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภายนอกท้องถิ่นเข้ามายังชุมชนไม่มากนักพ่อนิยมพาลูกหลานเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตามแต่ละช่วงอายุ ซึ่งจะได้พบเพื่อนมากมายมีการอบรมบ่มนิสัยจากผู้สูงอายุในชุมชน ให้อ่านอักขระโบราณของป่าไม้และให้นำคำสอนเหล่านั้นมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ชาวชุมชนมีการจับจองที่ดินเพื่อทำกิน หาผักหาปลา ทำไร่หน้าฝน ทอผ้าและหาของป่า เน้นการผลิตเพื่อการยังชีพ ไม่พึ่งปัจจัยภายนอก มีการนับถือเทวดา เจ้าป่า เจ้าเขา มีการผลิตเครื่องมือจากวัสดุธรรมชาติ วิถีชีวิตมุ่งเน้นความกลมกลืนระหว่างคนกับธรรมชาติใช้การปกครองตามลำดับอาวุโส ไม่มีการแบ่งชนชั้น ส่งผลให้ไม่เกิดความขัดแย้งภายในชุมชน ชาวชาติพันธุ์นิยมสร้างบ้านเรือนแบบยกพื้นสูง ใช้หนามไผ่มาสานทำเป็นรั้วเพื่อป้องกันสัตว์ป่า มีการนับถือศาสนาที่เป็นความ เชื่อดั้งเดิม แต่ต่อมาเมื่อมีคนไทยเข้ามาในชุมชน ได้มีการนำพุทธศาสนามาผสมผสานกับความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ก่อให้เกิดทุนทางวัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลาย มีความมั่นคงทางด้านอาหาร เมื่อภาครัฐได้เริ่มพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผ่านระบบสาธารณสุขโรคต่าง ๆ ก็เริ่มมีการบูรณาการธรรมชาติ การพึ่งพาธรรมชาติของแต่ละชาติพันธุ์เปลี่ยนไป มีการซื้อขายที่ดินให้กับคนต่างถิ่น เกิดปัญหาที่ดินทำกิน รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ค่าครองชีพสูงขึ้นเกิดการแข่งขันเอาเปรียบกันและกัน ต่างคนต่างแสวงหารายได้ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง แต่จากการศึกษาพบว่าการสร้างสายสัมพันธ์ในงานประเพณีต่าง ๆ ส่งผลให้ครอบครัวอบอุ่น บุตรหลานได้แสดงความกตัญญูต่อบิดา ซึ่งเป็นการรื้อฟื้นค่านิยมที่ดีงามของวัฒนธรรมในอดีต

Picture 1: Example of the Characteristics of House Construction in the Karen Community, Ban Yang Hak

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์กับการคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดราชบุรีนั้นมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ มีวัฒนธรรมและประเพณี อันเป็นลักษณะเด่นเฉพาะของตนเอง ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงจะอาศัยอยู่ตามแนวชายแดนของจังหวัดราชบุรีมากที่สุด ในอดีตชาติพันธุ์นั้นมีการนับถือผีแต่เมื่อมีการเผยแพร่ศาสนาเข้ามาในชุมชน ผีก็ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตมาจนถึงปัจจุบัน จากการลงพื้นที่สำรวจ ศึกษาปฏิทินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนรวมไปถึงการเข้าร่วมกิจกรรมในมิติต่าง ๆ ทำให้พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านการเล่าเรื่องและการจำลองวิถีชีวิตผ่าน 4 ด้านคือ 1) อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายของคนทั่วไป เช่น การผูกข้อมือเรียกขวัญกินข้าวห่อ การแต่งงาน 2) อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปัจจุบันได้เลือนหายไปแล้ว เช่น ประเพณีย่องสาว ประเพณีการเลือกต้นผึ้งประจำปีครอบครัวที่อยู่อาศัย 3) อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องอาศัยวาระ หรือโอกาสพิเศษในการสื่อสาร เช่น กิจกรรมการทำอาหาร-ขนมประจำแต่ละเทศกาลต่าง ๆ ประเพณีแห่ฉัตร ประเพณีก่อเจดีย์ทราย ประเพณีบูชาต้นไม้ การแสดง-ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ การเล่นสะบ้า ประเพณีบูชาศาลประจำหมู่บ้าน ประเพณีการปลูกข้าว 9 ก่อ ประเพณีดำข้าวใหม่ ประเพณีทำขวัญข้าว ประเพณีกินข้าวใหม่ และ 4) อัตลักษณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเลี้ยงผึ้งชันโรงทดแทนการหาน้ำผึ้งป่า ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันมาเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก การใช้ภาษาเดิมใช้เพื่อการสื่อสารระหว่างบุคคล มาเป็นการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงเดิมจะผลิตใช้ภายในครอบครัวตามแต่ละช่วงอายุ มาเป็นผลิตภัณฑ์ของฝาก ผลิตภัณฑ์ข้าวไร่ เดิมผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัวเปลี่ยนมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์และกิจกรรม การท่องเที่ยว

จากการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรีพบว่าอัตลักษณ์ที่สามารถสื่อต่อการคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดน จังหวัดราชบุรี มากที่สุดคือด้านสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ความใกล้ชิดธรรมชาติ ความสมบูรณ์ของทรัพยากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75 รองลงมาคือด้านวัฒนธรรมและประเพณีเช่น ข้าวไร่ การผูกข้อมือเรียกขวัญกินข้าวห่อ การใส่บาตรพระ เครื่องแต่งกาย กิจกรรมการทำอาหาร-ขนมประจำแต่ละเทศกาลต่าง ๆ การแสดงดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.74 ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น บริการให้เช่าเครื่องแต่งกาย การล่องแพไม้ไผ่ การทอผ้ากะเหรี่ยง การใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านชื่อของผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67 ด้านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ผ้าทอกะเหรี่ยง ขนมประจำแต่ละเทศกาลต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ น้ำหมักสมุนไพร ผลิตภัณฑ์ของป่า ได้แก่น้ำผึ้งป่า และผึ้งเลี้ยง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70 ด้านแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความสมบูรณ์ของทรัพยากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.74 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น มีห้องน้ำ ป้ายบอกเส้นทางต่าง ๆ และด้านการคมนาคม เช่น สามารถเดินทางได้ง่าย มีความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.07 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69

Picture 2: Tradition of Eating Wrapped Rice (Ban Kha District)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ที่เสริมสร้างการดำรงทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่าจากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสื่อสารผ่าน อัตลักษณ์ที่เสริมสร้างการดำรงทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์กับภาคีเครือข่ายจะส่งผลต่อการดำรงทางวัฒนธรรมในมิติที่แตกต่างกันออกไปดังต่อไปนี้ 1) การมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกันส่งผลให้เกิดการผสมกลมกลืนและการยอมรับระหว่างกัน มีการปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่ได้บนวัฒนธรรมคู่ขนานได้ 2) การมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้เกิดการยอมรับรวมถึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เริ่มมีอำนาจต่อรองเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานได้ 3) การมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับสถาบันอุดมศึกษา ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้ฟื้นฟู เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น ก่อให้เกิดรายได้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน 4) การมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับโรงเรียน ส่งผลให้เยาวชนมีความรัก สำนึกสมานสามัคคี และหวงแหนในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง และ 5) การมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับวัด ส่งผลให้เกิดความผูกพันระหว่างศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมเกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่

ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงจะอาศัยอยู่ตามแนวชายแดนของจังหวัดราชบุรีมากที่สุด ในอดีตชาติพันธุ์นั้นมี การนับถือผีบรรพบุรุษแต่เมื่อมีการเผยแพร่ศาสนาเข้ามาในชุมชน ผีก็ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตมาจนถึงปัจจุบัน จากการลงพื้นที่สำรวจ ศึกษาปฏิทินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนรวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมในมิติ ต่าง ๆ ทำให้สามารถแบ่งสถานการณ์การใช้อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ออกเป็น 4 กลุ่มคือ 1) อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายของคนทั่วไป 2) อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปัจจุบันได้เลือนหายไปแล้ว 3) อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องอาศัยวาระ หรือโอกาสพิเศษในการสื่อสาร และ 4) อัตลักษณ์ที่มีการปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นักท่องเที่ยวที่มารับรู้การสื่อสารผ่านด้านสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาคือด้านวัฒนธรรมและประเพณี ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และด้านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ตามลำดับ ดังนั้น อัตลักษณ์ที่จะส่งผลต่อการคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจึงควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความเชื่อที่เหมาะสมของแต่ละช่วงอายุวัยผ่านการเชื่อมโยงวิถีชีวิตมนุษย์กับธรรมชาติ อันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงทางด้านอาหารในกลุ่มชาติพันธุ์ในอนาคต เน้นการผลิต เพื่อการยังชีพโดยอาศัยการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ รัฐ มหาวิทยาลัย โรงเรียน วัด เพื่อก่อให้เกิด

การยอมรับ และมีอำนาจต่อรองสิทธิขั้นพื้นฐาน ชุมชนได้ฟื้นฟูและเชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น เกิดความผูกพันระหว่างศาสนากับความเชื่อจนนำไปสู่การปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่ได้บนวัฒนธรรมคู่ขนาน ส่งเสริมพัฒนาภูมิทัศน์ชุมชนผ่านอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อสร้างการรับรู้และส่งเสริมการท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดรายได้ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยั่งยืน รวมถึงใช้มิติทางสังคมและวัฒนธรรมในการบริหารจัดการเรื่องของความขัดแย้ง

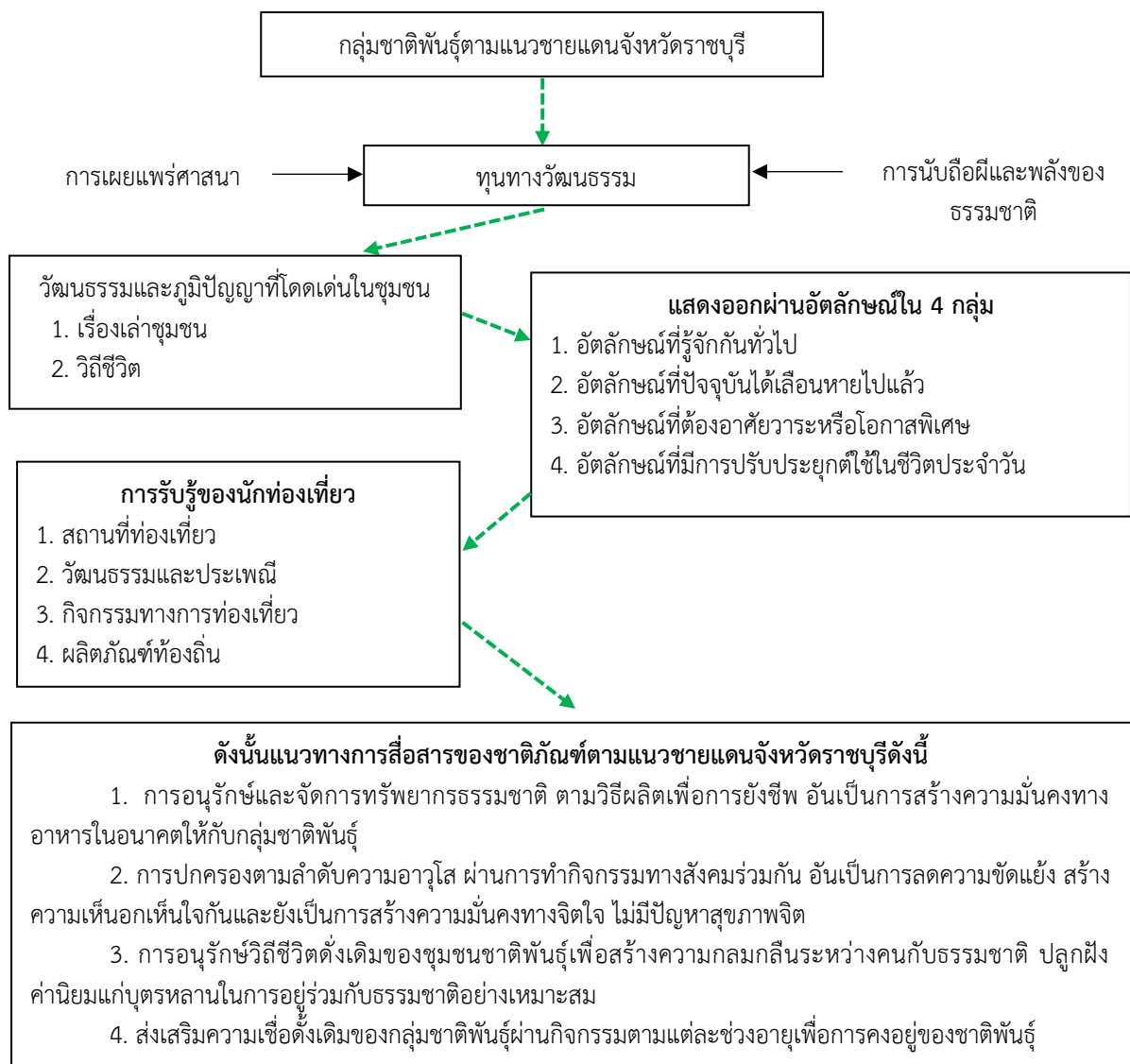
Picture 3: Local Experience Design Project to Promote Mountain Tourism for Groups Trail Running Practice and Mountain Tourist Groups (Hiking, Forest Bathing, Camping) with the Green Concept New Normal to Develop the Tourism Economy and Preserve the Environment at Ethnic Groups, Karen, Ban Kha District, Ratchaburi Province

องค์ความรู้ใหม่

การสื่อสารผ่านอัตลักษณ์กับการคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี เกี่ยวกับอัตลักษณ์และการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ที่เสริมสร้างการดำรงทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี พบว่า 1) บริบทชุมชนส่งผลต่อแนวทางการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดน เพราะในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ มีการนับถือผีและพลังของธรรมชาติ แม้จะมีการเผยแพร่ศาสนาเข้ามาในชุมชน ผีก็ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิต และความเป็นอยู่ของกลุ่มมาจนถึงปัจจุบัน 2) อัตลักษณ์ที่เกี่ยวกับเรื่องเล่าและวิถีชีวิตส่งผลต่อการคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดน โดยมีการแสดงออกใน 4 กลุ่ม คือ อัตลักษณ์ที่รู้จักกันทั่วไป อัตลักษณ์ที่ปัจจุบันได้เลือนหายไปแล้ว อัตลักษณ์ที่ต้องอาศัยวาระหรือโอกาสพิเศษ และอัตลักษณ์ที่มีการปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยนักท่องเที่ยวมีการรับรู้อัตลักษณ์ผ่านสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรมและประเพณี กิจกรรมทางการท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ตามลำดับ และ 3) การคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกันเพื่อให้เกิดการผสมกลมกลืนและการยอมรับระหว่างกัน การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดการยอมรับ มีอำนาจต่อรองเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ การมีส่วนร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อฟื้นฟู เชิดชูภูมิปัญญา การสร้างรายได้จากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล และยั่งยืน การมีส่วนร่วมกับโรงเรียนเพื่อส่งผลให้เยาวชนมีความสมัครสมานสามัคคี และหวงแหนในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง และการมีส่วนร่วมกับวัดส่งผลให้เกิดความผูกพันระหว่างศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมเกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ นำไปสู่การกำหนด

แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี โดยแนวทางการสื่อสารของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรีประกอบไปด้วย

1. การอนุรักษ์ และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตามวิธีผลิตเพื่อการยังชีพ อันเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารในอนาคตให้กับกลุ่มชาติพันธุ์
2. การปกครองตามลำดับความอาวุโส ผ่านการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน อันเป็นการลดความขัดแย้ง สร้างความเห็นอกเห็นใจกัน และยังเป็นการสร้าง ความมั่นคงทางจิตใจ ไม่มีปัญหาสุขภาพจิต
3. การอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนชาติพันธุ์เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างคนกับธรรมชาติ ปลูกฝังค่านิยมแก่บุตรหลานในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเหมาะสม
4. ส่งเสริมความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านกิจกรรมตามแต่ละช่วงอายุเพื่อการคงอยู่ของชาติพันธุ์

Picture 4: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาบริบทและแนวทางการสื่อสารของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี พบว่าในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์จะมีลักษณะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ และอาศัยอยู่รวมกัน เมื่อเจริญวัยหรือมีครอบครัวก็จะปลูกเรือนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกัน และชุมชนใกล้เคียงเพื่อไปมาหาสู่กันช่วยเหลือกัน ลูกหลานส่วนใหญ่จะทำงานอยู่แถวถิ่นอาศัย ทำให้มีเวลาดูแลครอบครัว มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภายนอกท้องถิ่นเข้ามายังชุมชนไม่มาก พ่อแม่นิยมพาลูกหลานเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตามแต่ละช่วงอายุ ซึ่งจะได้พบเพื่อนมากมาย มีการอบรมบ่มนิสัยจากผู้สูงอายุในชุมชนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษของป่าไม้ และให้นำคำสอนเหล่านั้นมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ชาวชุมชนมีการจับจองที่ดินเพื่อทำกิน หาผักหาปลา ทำไร่น้ำฝน ทอผ้า และหาของป่า เน้นการผลิตเพื่อการยังชีพไม่พึ่งปัจจัยภายนอก มีการนับถือเทวดา เจ้าป่า เจ้าเขา มีการผลิตเครื่องมือจากวัสดุธรรมชาติ วิถีชีวิตมุ่งเน้นความกลมกลืนระหว่างคนกับธรรมชาติใช้การปกครองตามลำดับอาวุโส ไม่มีการแบ่งชนชั้น ส่งผลให้ไม่เกิดความขัดแย้งภายในชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์นิยมสร้างบ้านเรือนแบบยกพื้นสูง ใช้หนามไผ่มาสานทำเป็นรั้วเพื่อป้องกันสัตว์ป่า มีการนับถือศาสนาที่เป็นความเชื่อดั้งเดิม แต่ต่อมาเมื่อมีคนไทยเข้ามาในชุมชน ได้มีการนำพุทธศาสนามาผสมผสานกับความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ก่อให้เกิดทุนทางวัฒนธรรม และประเพณีที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปลูกข้าว ซึ่งในเดือนทั้ง 12 เดือนของกลุ่มชาติพันธุ์ยังมีการประกอบประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว (Inploy, and Saisang, 2020) แต่เมื่อภาครัฐได้เริ่มพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผ่านระบบสาธารณสุขโรคต่าง ๆ การดำเนินชีวิตของกลุ่มถูกควบคุมส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ป่าเขาต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ ขาดสิทธิในการจัดการทรัพยากรในชุมชน การทำเกษตรกรรมเพื่อการค้าตามที่ภาครัฐแนะนำทำให้พึ่งตนเองได้น้อยลง ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิต เปลี่ยนอาชีพ และแสวงหาพื้นที่ทางสังคมในบริบทที่แตกต่างจากเดิม อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมถูกทำให้เป็นสินค้าเพื่อธุรกิจการท่องเที่ยวความสัมพันธ์ในชุมชนเปลี่ยนไป อำนาจเงินเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้น อัตลักษณ์ชาติพันธุ์แปรเปลี่ยนไปเพื่อผลประโยชน์ ต่าง ๆ กัน (Asawarangsiikul, 2019) มีการซื้อขายที่ดินให้กับคนต่างถิ่น เกิดปัญหาที่ดินทำกิน รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ค่าครองชีพสูงขึ้นเกิดการแข่งขันเอาเปรียบกัน และกัน ต่างคนต่างแสวงหารายได้เพื่อสนองความต้องการของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์กำลังเปลี่ยนไปจากปัจจัยท้าทายต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบให้วิถีชีวิตที่เคยผูกพันกับการผลิตแบบยังชีพ และมีความหลากหลายกลายเป็นการผลิตเพื่อการค้าที่พึ่งพาภายนอกมากขึ้น มีมูลค่าการลงทุนที่สูงขึ้น และราคาผลผลิตผูกติดกับตลาดภายนอก ซึ่งล้วนส่งผลต่อแนวโน้มความมั่นคงทางอาหารที่จะเปราะบางมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาการพึ่งพาจากภายนอก และปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ทำให้อนาคตของกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงความมั่นคงทางอาหารมากขึ้นในขณะที่ยังนโยบายในระดับประเทศ และระดับโลกต่างมุ่งเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยการสร้างอาหารที่พอเพียง เข้าถึงใช้ประโยชน์ได้ และมีเสถียรภาพในองค์กรรวม แต่ละเลยวิถีการผลิตในชุมชนที่เคยเป็นฐานความมั่นคงทางอาหารในอดีต (Charoenratana, 2016) แต่จากการศึกษา พบว่า การสร้าง สายสัมพันธ์ในงานประเพณีต่าง ๆ ส่งผลให้ครอบครัวอบอุ่น บุตรหลานได้แสดงความกตัญญูกตเวทียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการรื้อฟื้นค่านิยมที่ดีงามของวัฒนธรรมในอดีต ในกระบวนการสร้างการคงอยู่ของอัตลักษณ์สำหรับเยาวชนชาติพันธุ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมต้องใช้รูปแบบสร้างการรับรู้ในเรื่องการมีบรรพบุรุษร่วมกัน ใช้ภาษาท้องถิ่นในการสื่อสารกัน นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นสิ่งที่ฝังแน่นอยู่ในการระลึกถึงของกลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม จากคนรุ่นปู่ ย่า สู่คนรุ่นลูกหลาน (Mamart, Leetrakul, Anansuchatkul, and Treekanukul, 2016) หลักคำสอนทางศาสนาทำให้เกิดความพอดี มีกฎระเบียบการอยู่ร่วมกันในชุมชนสร้างความเสมอภาคในการดูแลพื้นที่ทำมาหากิน

ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และเหมาะสมกับการเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตหวงห้ามของรัฐ สืบสานภูมิปัญญาให้คงอยู่และเป็นแนวทางให้กับชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ภูมิปัญญามาไปปรับใช้ในการดูแลรักษาพื้นที่ทำกินให้เรียบง่ายอยู่กับธรรมชาติอย่างสงบ (Chaichana, and Wongtaw, 2018)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาอัตลักษณ์กับการคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดน จังหวัดราชบุรี พบว่า จังหวัดราชบุรีนั้นมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์ มีวัฒนธรรม และประเพณีอันเป็นลักษณะเด่นเฉพาะของตนเอง ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงจะอาศัยอยู่ตามแนวชายแดนของจังหวัดราชบุรีมากที่สุด ในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์มีการนับถือผี แต่เมื่อมีการเผยแพร่ศาสนาเข้ามาในชุมชน ผีก็ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตมาจนถึงปัจจุบัน จากการลงพื้นที่สำรวจ ศึกษาปฏิทินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนรวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมในมิติต่าง ๆ ทำให้สามารถแบ่งอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ออกเป็น 4 กลุ่มคือ 1) อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายของคนทั่วไป 2) อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปัจจุบันได้เลือนหายไปแล้ว 3) อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องอาศัยวาระ หรือโอกาสพิเศษในการสื่อสาร และ 4) อัตลักษณ์ที่มีการปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะอัตลักษณ์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชนมักจะปรากฏเด่นชัดประกอบไปด้วย 1) ด้านสังคม 2) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) ด้านประเพณีและวัฒนธรรม (Chanthaprom et al. (2018) สอดคล้องกับ (Plianroong, 2021) ได้ศึกษาอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ในพหุวัฒนธรรมและการสื่อสาร พบว่า 1) สำนึกแห่งอัตลักษณ์ ที่มาและการระบุดัตถน การสำนึกอัตลักษณ์ในแต่ละบุคคล (subjective sense) ขึ้นกับความ “มีใจ” (psychological investment) หรือ “สำนึก” ต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ในกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง 2) การแสดงอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม พบว่า คนมักแสวงหาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่โดดเด่นและเป็นประโยชน์กับตน และ 3) บทบาทของสื่อและการอ้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์และคนพลัดถิ่น สำหรับ “สื่อ” (media) ของกลุ่มชาติพันธุ์หรือคนพลัดถิ่น (diaspora) มิได้หมายความว่าแค่สื่อกระแสหลักแต่ยังหมายรวมถึงสื่ออื่นๆ เช่น สถาบันหรือองค์กร หรือปฏิบัติการทางสังคมซึ่งอาจเรียกว่าเป็น “ชนบทใหม่” (neotraditional) นอกจากนี้ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาพบว่า สื่ออิเล็กทรอนิกส์เข้ามามีบทบาทสำคัญในกลุ่มชาติพันธุ์และคนพลัดถิ่นอย่างมาก และจากการศึกษาสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก่อนการเข้ามาของความทันสมัย: กรณีชุมชนชาวกะเหรี่ยงแห่งหนึ่งทางตะวันตกของประเทศไทยของ (Netawong, and Sriubon, 2022)

ดังนั้น อัตลักษณ์ที่จะส่งต่อการคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี จึงควรเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตมนุษย์กับธรรมชาติ ตามความเชื่อที่เหมาะสมของแต่ละช่วงอายุ เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในกลุ่มชาติพันธุ์ในอนาคต เน้นผลิตเพื่อยังชีพและมีความหลากหลาย พึ่งพาอาศัยภายนอกให้น้อยที่สุด ในเสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้านความมั่นคงทางอาหารจะต้องการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการจัดการแหล่งอาหารตามธรรมชาติ การผลิตพืชอาหารหลักที่มีความปลอดภัย เพียงพอ มีความหลากหลาย และ การเสริมสร้างศักยภาพด้านทุนบุคคลในชุมชน ให้มีการเฝ้าระวังความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตลอดจนการสร้างการเรียนรู้เรื่องความมั่นคงทางอาหารให้กับคนอื่น ๆ ในชุมชน (Chaichana, and Wongtaw, 2018)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ที่เสริมสร้างการอ้างทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ที่เสริมสร้างการอ้างทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์กับภาคีเครือข่ายจะส่งต่อการอ้างทางวัฒนธรรมในมิติที่แตกต่างกันออกไปดังต่อไปนี้ 1) การมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกันส่งผลให้เกิดการผสมกลมกลืนและ

การยอมรับระหว่างกัน มีการปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่ได้บนวัฒนธรรมคู่ขนานได้ 2) การมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้เกิดการยอมรับรวมถึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เริ่มมีอำนาจต่อรองเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานได้ 3) การมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับสถาบันอุดมศึกษาส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้ฟื้นฟู เชิดชู ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ก่อให้เกิดรายได้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน 4) การมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับโรงเรียนส่งผลให้เยาวชนมีความรักสมัครสมานสามัคคี และหวงแหนในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง และ 5) การมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับวัด ส่งผลให้เกิดความผูกพันระหว่างศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมเกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมยังมีข้อจำกัดอุปสรรคที่ขัดขวางนั้นคือ ข้อจำกัดด้านความรู้และความเข้าใจของประชาชน ข้อจำกัดดังกล่าวภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยอาศัยกระบวนการสื่อสารที่ชัดเจนกับประชาชน (Kayanha, and Sadakorn, 2020) จังหวัดราชบุรีมีจุดแข็งในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน เช่น มีทำเลที่ตั้งเข้าถึงง่าย เหมาะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรม 8 ชาติพันธุ์ ที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน มีจุดอ่อน เช่น ยังขาดแผนยุทธศาสตร์ และคณะทำงานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีโอกาส เช่น นโยบายเมืองเกษตรสีเขียวของทางภาครัฐ และจังหวัดใกล้เคียงมีศักยภาพการท่องเที่ยวสูง สามารถเชื่อมโยงเป็น คลัสเตอร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ อุปสรรค เช่น ประเทศคู่แข่งมีศักยภาพการท่องเที่ยวสูง และเศรษฐกิจโลกอยู่ในช่วงขาลง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดราชบุรี ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก เช่น การสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แหล่งวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลยุทธ์เชิงแก้ไข เช่น การสร้างแผนยุทธศาสตร์และจัดตั้งคณะทำงานบูรณาการทุกภาคส่วนภายในจังหวัดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน กลยุทธ์เชิงป้องกัน เช่น การยกระดับเศรษฐกิจการเกษตรท้องถิ่นเพื่อเป็นทุนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของพื้นที่ และกลยุทธ์เชิงรับ เช่น การจัดระเบียบการท่องเที่ยวโดยเอกชนในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและพื้นที่เปราะบาง (Rattaphong, Dhammabutra, Pooripakdee, and Tungbenchasirikul, 2019)

สรุป

การวิจัยเกี่ยวกับบริบทและแนวทางการสื่อสารของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนในจังหวัดราชบุรีได้รวบรวมข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินชีวิตในอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเมื่อภาครัฐเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่นี้ ความสำคัญของการวิจัยนี้คือการพูดถึงหลายปัจจัยที่มีผลต่ออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ความหลากหลายทางเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ที่ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมและประเพณีที่เฉพาะเจาะจงของแต่ละกลุ่ม การอาศัยตามแนวชายแดนทำให้ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงปรับตัวตามสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในพื้นที่นี้มีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ โดยมีความสำคัญเน้นที่ศาสนาและความเชื่อในผีที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต การตั้งความมั่นคงทางอาหารในอนาคตมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์เปลี่ยนแปลง โดยมีการนำเอาวัฒนธรรมจากคนไทยและการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อสนองความต้องการทางอาหารและรายได้ การรักษาและปรับปรุงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตามบริบททางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี และวัฒนธรรม ทำให้มีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์กับภาครัฐ อุดมศึกษา โรงเรียนและวัดมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและยอมรับในสังคม การคงอยู่ของชาติพันธุ์ในอนาคตได้รับการสนับสนุนผ่านการเน้นการผลิตเพื่อยังชีพ และการลดการพึ่งพาภายนอก เพื่อความมั่นคงทางอาหารในอนาคต การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในการจัดการสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ที่เสริมสร้างการอ้างทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดน ได้เน้นถึงการสร้างความร่วมมือในหลายด้าน ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญสำหรับการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนในอนาคตของพื้นที่ชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการสร้างสัมพันธ์และความสัมพันธ์ในชุมชนมีผลสำคัญต่อการเจริญเติบโตของกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีต โดยเฉพาะการมีความสัมพันธ์ทางสังคมและการถ่ายทอดศาสนาและวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น มีบทบาทสำคัญในการรักษาความเป็นกลุ่มและตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ข้อมูลจากการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการสร้างสัมพันธ์ในชุมชนในปัจจุบันและส่งเสริมความร่วมมือในกิจกรรมชุมชนที่เป็นไปในทิศทางยั่งยืน การปรับตัวเพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางเศรษฐกิจก็เป็นสิ่งสำคัญ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยวอาจถูกนำไปใช้ในการตลาดและท่องเที่ยว ซึ่งสามารถช่วยเสริมสร้างรายได้ในชุมชนและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า อัตลักษณ์และคงอยู่ของชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนจังหวัดราชบุรีมีลักษณะหลากหลายตามเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ มีการศึกษาแยกเป็น 4 กลุ่มตามลักษณะและการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ 1. อัตลักษณ์ที่รู้จักและถูกสืบทอด เช่น การนับถือศาสนาท้องถิ่นและประเพณีที่เป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนที่มีการสืบทอดจากรุ่นพ่อแม่ไปยังลูกหลาน 2. อัตลักษณ์ที่เลือนหายไป มีลักษณะที่ไม่ได้รับการสืบทอดมาต่อเนื่องและได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน 3. อัตลักษณ์ที่ต้องอาศัยวาระพิเศษในการสื่อสาร เช่น การใช้ภาษาท้องถิ่นที่ไม่แพร่หลายหรือการต้องอาศัยบริบทหรือโอกาสพิเศษในการสื่อสาร 4. อัตลักษณ์ที่ปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ทักษะและความรู้ใหม่เพื่อปรับตัวกับสถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ในการจัดการสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ที่เสริมสร้างการอ้างทางวัฒนธรรมสู่การกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวชายแดนของจังหวัดราชบุรีเป็นการผสมกลมกลืนและการยอมรับระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้เกิดความร่วมมือและการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานวัฒนธรรมคู่ขนานได้ การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองและการเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ การมีส่วนร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาและโรงเรียนช่วยให้เยาวชนมีความรักและหวงแหนในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง การมีส่วนร่วมกับวัดช่วยให้เกิดความผูกพันระหว่างศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมของพื้นที่ได้ดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวในกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้การสื่อสารที่หลากหลายเข้ามาช่วย

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในกลุ่มชาติพันธุ์

References

- Asawarangsikul, N. (2019). *Problems of Ethnic Groups in Thailand: Cultural Identity Changing National and International Academic Conferences. Topic: "Big Data and New Face of Asia: Reflection in Science, Arts, Social Science, and Humanities"*. Bangkok: Rangsit University.
- Bunvayaporn, M., & Chaiyanan, P. (2017). Communication to Maintain Ethnic Identity among Burmese Diasporas in Chiang Mai Province: A Case Study of Burmese Diasporas Residing in Mueang Chiang Mai District of Chiang Mai Province. *Journal of Communication and Integrated Media*, 5(2), 1-45.
- Chaichana, N., & Wongtaw, J. (2018). Food Security in a Cultural Dimension of the Pwo Karen Ethnic Group in Ban Thiphuye, Chalee Sub-District, Thong Phaphum District, Kanchanaburi Province. *Asia Social Issues*, 11(1), 43-71.
- Chanthaprom, N. et al. (2018). The Creativity of Activities for Enhancement the Community Identities in Nanglae Sub-District, Muang District, Chiang Rai. *Academic Social Science Journal*, 10(3), 127-140.
- Charoenratana, S. (2016). The Future of Food Security in the Karen Ethnic Group in Thailand: Community Challenges. *Journal of Social Research and Review*, 39(1), 147-180.
- Charoensuk, A. et al. (2020). *Effectively Upgrading the Community Economy: Multilateral Participation in the Area of Photharam District, Ratchaburi Province by Using Cultural Capital*. Ratchaburi: Muban Chom Bueng Rajabhat University.
- Community Tourism Bureau. (2019). *Handbook of Standards for Community-Based Tourist Attraction Management*. Bangkok: Special Area Development Administration for Sustainable Tourism.
- Dickman, S. (1996). *Tourism: An Introductory Text*. Sydney: Hodder Education.
- Inploy, U., & Saisang, P. (2020). Traditions and Rice Rituals: Relationships between Karens and the Supernatural. *Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao*, 8(2), 206-228.
- Kayanha, A., & Sadakorn, K. (2020). Public Participation Process Development in Thai Society through Political Communication Concept for Community Well-Being Reinforcing. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 4(1), 90-105.
- Kongpim, N. (2020). *Study of Cultural Identity for Bankhaw Community of Ranot Distract Songkhla Province to Conduct Creative Tourism Route*. (Master's Thesis). Prince of Songkla University. Songkla.
- Mamart, A., Leetrakul, S., Anansuchatkul, B., & Treekanukul, L. (2016). The Process of Establishing the Persistence for the Youth of Dara-ang Ethnic Group in Multicultural Society, Chiang Rai Province. *Journal of Social Academic*, 9(1), 1-12.
- Netawong, J., & Sriubon, S. (2022). *Report on the Situation of the Republic for the Year 2022*. Bangkok: Queen Sirindhorn Anthropology Center (Public Organization).

- Plianroong, S. (2021). Ethnic Identity in Cultural Pluralism and Communication. *Journal of Journalism*, 15(1), 198-228.
- Rattaphong, W., Dhammabuttra, P., Pooripakdee, S., & Tungbenchasirikul, S. (2019). Approaches for Sustainable Creative Tourism Development in Ratchaburi Province, Thailand. *Journal of Management Walailak University*, 9(4), 124-138.
- Thammawimutti, A., & Siriwong, P. (2017). Thai Song Dam Identity Maintenance: Discursive Practice to Strong Community Building of Hua Kao Jeen Village. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(1), 1552-1571.

การพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*

The Development of Career Maturity Norms among High School Students

¹สุมาลี ขำอิน, พัชรารณ ศรีสวัสดิ์ และ วิไลลักษณ์ ลังกา

¹Sumalee Kham-in, Patcharaporn Srisawat and Wilailak Langka

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sumalee.kh@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัย เรื่อง การพัฒนาแบบวัดและการเสริมสร้างวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคะแนนวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยรวมและรายด้าน 2) เพื่อพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนอาชีพ ด้านการสำรวจอาชีพ ด้านการตัดสินใจ และด้านข้อมูลของโลกการทำงานของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3) เพื่อประเมินระดับวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วยโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1, 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2, โรงเรียนในสังกัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ปีการศึกษา 2566 จำนวน 1,245 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การวางแผนอาชีพ การสำรวจอาชีพ การตัดสินใจ และข้อมูลของโลกการทำงาน จำนวน 32 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเบ้ ความโด่ง และค่า T-Score

ผลการวิจัย พบว่า คะแนนวุฒิภาวะทางอาชีพโดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนอาชีพ ด้านการสำรวจอาชีพ ด้านการตัดสินใจ และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีวุฒิภาวะทางอาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง มีเกณฑ์ปกติของแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพโดยรวมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ $T_{14.52}$ ถึง $T_{68.88}$ ($P_{.02}$ - $P_{97.05}$) และเกณฑ์ปกติของแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนอาชีพ มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ $T_{16.06}$ ถึง T_{67} ($P_{.03}$ - $P_{95.55}$) ด้านการสำรวจอาชีพ มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ $T_{19.20}$ ถึง $T_{67.06}$ ($P_{.10}$ - $P_{95.60}$) ด้านการตัดสินใจ มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ $T_{7.27}$ ถึง $T_{69.06}$ ($P_{.01}$ - $P_{97.17}$) และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ $T_{18.20}$ ถึง $T_{66.89}$ ($P_{.07}$ - $P_{95.44}$) และมีระดับวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ดังนี้ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีวุฒิภาวะทางอาชีพโดยรวมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 25.62) เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการ

วางแผนอาชีพ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 29.40) ด้านการสำรวจอาชีพ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 29.72) ด้านการตัดสินใจ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับค่อนข้างสูง (ร้อยละ 29.88) และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 29.64)

คำสำคัญ: ภูมิภาวะทางอาชีพ; เกณฑ์ปกติ; นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

Abstract

The research article titled “The development of career maturity norms among high school students” aimed at the following objectives: 1) to explore the career maturity norms among high school students overall and in each aspect; 2) to develop the career maturity norms overall and in each aspect, including career planning, career exploration, decision-making, and information about the working world of high school students; and 3) to evaluate the career maturity norms among high school students according to the criteria developed by the researcher. The study conducted exploratory research. A sample group used for the study consisted of 1,245 high school students in Bangkok who attended schools under Secondary Educational Service Area Offices 1 and 2, schools under Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation, and lastly, schools under Office of the Private Education Commission in the year B.E. 2566, who were chosen by multi-stage sampling. The tool used for data collection was a form measuring career maturity norms of high school students, which included 32 questions and 4 components: career planning, career exploration, decision-making, and information about the working world. Statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, skewness, kurtosis, and t-score.

From the study, the results reveal that the career maturity norms among high school students overall and in each aspect, including career planning, career exploration, decision-making, and information about the working world of high school students are at a high level. The normal criteria for overall career maturity norms among high school students ranges from T14.52 to T68.88 (P.02 – P97.05). The normal criteria for career maturity norms among high school students in each aspect have the following t-tests: career planning has t-tests ranging from T16.06 to T67 (P.03 – P95.55); career exploration from T19.20 to T67.06 (P.10 – P95.60), decision-making from T7.27 to T69.06 (P.01 – P97.17), and information about the working world from T18.20 to T66.89 (P.07 – P95.44). According to the criteria developed by the researcher, high school students have overall career maturity norms at a high level (25.62%). When examining each aspect, it is found that high school students have a high level of career planning (29.40%), a low level of career exploration (29.72%), a high level of decision-making (29.88%), and a low level of information about the working world (29.64%).

Keywords: Career Maturity; Normal Criteria; High School Students

บทนำ

การประกอบอาชีพมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบุคคลในการดำเนินชีวิต อาชีพจะบ่งบอกหน้าที่ของบุคคลที่ต้องทำเพื่อดำเนินชีวิต โดยแลกกับค่าตอบแทนเพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ซึ่งอาชีพจะมีหลากหลายหน้าที่ หลากหลายตำแหน่ง ทำหน้าที่ร่วมกันในหน่วยงาน อีกทั้งการทำงานยังมีผลให้บุคคลเกิดคุณค่ารวมถึงการได้รับการยอมรับจากสังคม การทำงานที่ชอบ ตรงกับความต้องการจึงถือเป็นรางวัลชีวิต ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลไม่ได้ทำงานอย่างมีความสุข ก็จะมีชีวิตไร้คุณค่าขาดความเคารพในตนเองและไร้จุดหมายหมาย (Boonsathirakul, 2021) ผู้ที่จะเริ่มเข้าสู่อาชีพควรจะรู้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอาชีพให้มากที่สุดก่อนที่จะตัดสินใจเข้าสู่อาชีพนั้น ๆ เพราะธรรมชาติทำให้คนเรามีอะไรที่แตกต่างกัน มีความสนใจแตกต่างกัน มีความสามารถแตกต่างกัน มีบุคลิกภาพแตกต่างกันจึงประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน แนวทางการเลือกอาชีพ คือ ต้องรู้จักตัวเอง โดยเริ่มจากการสำรวจรูปร่างและลักษณะของร่างกาย สติปัญญาและความสามารถ อารมณ์และจิตใจ ค่านิยม ทุนทรัพย์ ความชอบหรือความสนใจบุคลิกภาพ และความถนัดของตนเอง และต้องรู้จักอาชีพ ผู้ที่รู้จักอาชีพและมีความพร้อมของข้อมูลอาชีพที่ดีมักจะตัดสินใจเลือกเรียนในสาขาวิชาคณะหรือสถาบันการศึกษาที่ตนเองได้พิจารณาแล้วและเมื่อตั้งใจเรียนจนสำเร็จการศึกษาก็มักจะได้งานทำไม่ต้องอยู่ในภาวะตกงานหรือว่างงาน ดังนั้นการเลือกที่จะประกอบอาชีพจะต้องเริ่มต้นจากการมีวุฒิภาวะทางอาชีพของแต่ละบุคคล ซึ่งวุฒิภาวะทางอาชีพ (Career maturity) เป็นความพร้อมในการตัดสินใจเลือกอาชีพซึ่งประกอบไปด้วยความพร้อมด้านเจตคติและความคิด ที่มีต่อการวางแผนโครงการเลือกอาชีพ โดยการสำรวจตนเอง สำรวจอาชีพ และใช้ทักษะการคิดในการวางแผนตั้งเป้าหมายและดำเนินการสู่เป้าหมาย (Office of the Royal Society, 2021)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวุฒิภาวะทางอาชีพ พบว่ามีการศึกษางานวิจัยหลายเรื่องที่พยายามพัฒนาแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพ แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีจำนวนน้อย และเมื่อได้ศึกษารายละเอียดของแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพ เป็นแบบวัดที่ค่อนข้างเก่าและจากการสำรวจเรื่องแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย พบว่า ยังไม่มีการนำแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพดังกล่าวแล้วมาศึกษาเพิ่มเติม จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพ ที่เป็นแบบวัดพัฒนาการทางอาชีพ (Career development Inventory: CDI) แบบวัดพัฒนาการทางอาชีพ ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นฐานคิดในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบวัดทัศนคติและความรู้ในการพัฒนาอาชีพที่กำหนดวุฒิภาวะทางอาชีพโดยอิงตามทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของ Super ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ (Sharf, 2013) คือ การวางแผนทางอาชีพ (Career planning) การสำรวจอาชีพ (Career exploration) การตัดสินใจ (Decision Making) ข้อมูลของโลกการทำงาน (World of Work information) และความรู้ของกลุ่มอาชีพ (Knowledge of the Preferred Occupation Group) ในต่างประเทศ ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแบบวัดพัฒนาการทางอาชีพ เช่น งานวิจัยของ Patton, and Creed (2005) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาความเที่ยงตรงของแบบวัดพัฒนาการทางอาชีพแบบสั้นที่ใช้รูปแบบออสเตอร์เลีย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sadeghi et al. (2011) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบวัดพัฒนาการทางอาชีพแบบสั้น (จำนวน 33 ข้อ) ที่ใช้รูปแบบของออสเตอร์เลีย กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ประเทศอิหร่าน

สำหรับแบบวัดที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ จะเป็นประโยชน์ในการสำรวจและวิเคราะห์นักเรียนได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามมีความจำเป็นที่จะต้องนำแบบวัดไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา นักเรียนและรวมไปถึงการแก้ไขปัญหาของนักเรียนในด้านการเลือกอาชีพ โดยเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นระดับที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นระดับสูงสุดของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และเป็นช่วงเวลาที่นักเรียนต้องวางแผนในการตัดสินใจเลือกคณะและสถาบันอุดมศึกษาในการสอบคัดเลือกเข้าศึกษา

ในระดับอุดมศึกษา อาชีพในอนาคตและวางแผนการเลือกอาชีพให้ตรงกับความถนัด ความสามารถ ความชอบ ความสนใจ สติปัญญา ภูมิหลังตนเองและวิเคราะห์ตนเองได้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาอาชีพ เป็นช่วงของการสำรวจอาชีพและเลือกอาชีพ อายุ 15-24 ปี ซึ่งอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนเริ่มตระหนักถึงความสนใจ ความต้องการ ค่านิยม ความสามารถ และลักษณะบุคลิกภาพของอาชีพ ดังนั้น ภาวะทางอาชีพจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาภาวะทางอาชีพของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการแนะแนวและแผนกิจกรรมแนะแนว ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561-2565 ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งให้ความสำคัญนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นช่วงวัยที่มีความชัดเจนในการเลือกเส้นทางการศึกษาและการประกอบอาชีพควบคู่กับการเตรียมพร้อมเขาสู่ผู้ใหญ่อีกด้วย การให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนจึงเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเต็มเต็มความพร้อมในการศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้นและเตรียมเข้าสู่การประกอบอาชีพ (Career Preparation) ตามสาขาอาชีพที่ตนถนัด สนับสนุนนักเรียนได้นำความรู้ ความถนัดสู่การพัฒนาทักษะอาชีพและปรับตัวเข้ากับอาชีพ (Career Assimilation) ในสถานการณ์จริง โดยมีแผนการเรียนรู้ กิจกรรมแนะแนว รวมไปถึงการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลและกลุ่ม การปรึกษาเชิงจิตวิทยา ที่มีจุดเน้นและเป้าหมายที่ชัดเจนครอบคลุมทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม

จากสภาพการณดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นสิ่งสำคัญที่โรงเรียนควรให้ความสนใจและมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งปรับปรุงและพัฒนาภาวะทางอาชีพให้เกิดขึ้นกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพิ่มมากขึ้น อย่างน้อยให้อยู่ในระดับที่สามารถเลือกอาชีพตามความถนัดและความสนใจของตนเองได้ ผู้วิจัยจึงสนใจและนำเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบวัดภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการพัฒนากฎเกณฑ์ปกติ (Norm) ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้สำหรับตีความหมายของคะแนนที่ได้จากการใช้แบบมาตรฐาน ทำให้ทราบระดับความสามารถของผู้สอบแต่ละคน (Phrommaphan, 2005) ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะสร้างแบบวัดภาวะทางอาชีพสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตลอดจนดำเนินการหาเกณฑ์ปกติของภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเป็นเครื่องมือในการประเมินภาวะทางอาชีพสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้มีข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกอาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคะแนนภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบวัดภาวะทางอาชีพโดยรวมและรายด้านประกอบไปด้วยด้านการวางแผนอาชีพ ด้านการสำรวจอาชีพ ด้านการตัดสินใจ และด้านข้อมูลของโลกการทำงานของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. เพื่อประเมินระดับภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2566 ในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1, สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2, สังกัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 มีโรงเรียน 67 โรงเรียน (Secondary Educational Service Area Office Bangkok, Area 1, 2023) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 มีโรงเรียน 52 โรงเรียน (Secondary Educational Service Area Office Bangkok, Area 2, 2023) สังกัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีโรงเรียน 12 โรงเรียน (Education Office Bangkok, 2021) และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีโรงเรียน 109 โรงเรียน (Wikipedia, 2022) จำนวน 168,014 คน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

2) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบไปด้วยโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1, โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2, โรงเรียนในสังกัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษา โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ขั้นที่ 1 จากระดับสังกัด 4 สังกัด คือ 1) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 2) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 3) โรงเรียนในสังกัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และ 4) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ขั้นที่ 2 สุ่มสถานศึกษาแต่ละสังกัดในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดละ 4 โรงเรียน (โดยแบ่งตามขนาดของสถานศึกษา ได้แก่ ขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก รวมทั้งสิ้น 16 โรงเรียน ครอบคลุมทั่วทั้งกรุงเทพมหานคร แล้วผู้วิจัยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นระดับชั้น (Strata) มีเกณฑ์จำแนกขนาดของสถานศึกษา ดังนี้ (1) สถานศึกษาขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 500 คน (2) สถานศึกษาขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน 500-1,499 คน (3) สถานศึกษาขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียน 1,500-2,499 คน (3) สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีจำนวนนักเรียน 2,500 คน ขึ้นไป

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบการสุ่มกลุ่มตัวอย่างครบทั้ง 1,245 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย พบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 739 คน (ร้อยละ 59.4) และเพศชาย จำนวน 506 คน (ร้อยละ 40.6) และกระจายตามสังกัดต่าง ๆ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันมาก ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒส่งถึงผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยนำแบบวัดคุณภาพทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง และนำแบบวัดมาหาเกณฑ์ปกติ จำนวน 1,245 ชุด โดยใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 2 เดือน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเอง แบบวัดที่ได้เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของ Likert จำนวน 32 ข้อ จาก 4 องค์ประกอบ องค์ประกอบละ 8 ข้อ โดยมีวิธีการสร้างและการพัฒนาเครื่องมือวิจัย ดังนี้

ทั้งนี้ เครื่องมือดังกล่าวจะต้องได้รับการตรวจสอบคุณภาพทั้งความตรง (Validity) ความเที่ยง (reliability) และค่าอำนาจจำแนก (discrimination) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การตรวจสอบคุณภาพด้านความตรง (Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผล จำนวน 5 คน ทำการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างนิยามกับข้อรายการ โดยคำนวณหาค่า IOC: Index of Item Objective Congruence โดยมีเกณฑ์พิจารณาข้อรายการที่มีคุณภาพและใช้ได้ คือ จะต้องมียก IOC มากกว่าหรือเท่ากับ .05 ขึ้นไป (Kanjana-wasee, 2007) ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.6-1.00 ซึ่งทุกข้อรายการผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ

2) การตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยง (reliability) แบบวิธี Expected a posteriori (EAP) ตามการวิเคราะห์แบบพหุมิติ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ มีค่ามากกว่า .70 (Nunnally, 1967) ผลการวิเคราะห์ พบว่า มิติด้านการวางแผนอาชีพ การสำรวจอาชีพ การตัดสินใจ และข้อมูลของโลกรการทำงานมีความเที่ยง เท่ากับ .91 .91 .92 และ .90 ตามลำดับ ซึ่งผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำทุกด้าน

3) การหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของเครื่องมือ โดยการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อคำถามแต่ละข้อกับคะแนนรวมแต่ละมิติของแบบวัด (item - total correlation: r) เพื่อใช้พิจารณาคัดเลือกข้อรายการบางข้อที่ไม่มีคุณภาพทิ้งไปก่อนที่จะพัฒนาเป็นเครื่องมือวิจัยฉบับจริง โดยมีเกณฑ์พิจารณาข้อที่มีคุณภาพคือ มีค่ามากกว่า .20 ขึ้นไป (Kine, 1986) ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีค่าพิสัยอยู่ระหว่าง 0.33-0.78 ซึ่งมีค่าเกิน 0.20 ทุกข้อ

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียด ดังนี้

4.1) การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนที่ได้จากแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเบ้ และความโด่ง

4.2) การวิเคราะห์ผลการพัฒนาเกณฑ์ปกติของวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยการ แปลงคะแนนดิบเป็นคะแนนเปอร์เซ็นต์ไทล์ และคะแนนที่ปกติ สำหรับการแปลงคะแนนดิบเป็นคะแนนที่ปกติโดยใช้พื้นที่ใต้โค้งปกติ มีขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนแรก เรียงคะแนนตามลำดับจากคะแนนสูงสุดไปหาต่ำสุด ขั้นตอนที่ 2 แจกแจงความถี่ของคะแนน ขั้นตอนที่ 3 หาความถี่สะสม ขั้นตอนที่ 4 หาความถี่สะสม (ล่าง) + ครึ่งความถี่ ขั้นตอนที่ 5 คำนวณค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ โดยนำค่า (100/จำนวนคนทั้งหมด) ไปคูณกับ (ความถี่สะสม (ล่าง) + ครึ่งความถี่) และขั้นตอนสุดท้ายหาคะแนนที่ โดยใช้ตำแหน่งร้อยละของคะแนนจากตารางเทียบ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 คะแนนวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยรวม พบว่า ผลการวิเคราะห์คะแนนดิบของวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ย พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีวุฒิภาวะทางอาชีพ อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 116.94$, $SD = 22.81$) เมื่อพิจารณาแยกเป็นด้าน พบว่า ทั้งสี่ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนอาชีพ ด้านการสำรวจอาชีพ ด้านการ

ตัดสินใจ และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน อยู่ในระดับค่อนข้างสูง เช่นกัน ($\bar{X}$ =29.32, SD=6.28, $\bar{X}$ = 28.59, SD=6.69, $\bar{X}$ =30.13, SD=5.18 และ $\bar{X}$ =28.90, SD=6.57 ตามลำดับ) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์การกระจาย (CV) โดยภาพรวม พบว่า คะแนนคุณลักษณะทางอาชีพกระจายค่อนข้างน้อย (ร้อยละ 19.51) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้งสี่ด้านมีพิสัยของสัมประสิทธิ์การกระจายที่ใกล้เคียงกัน โดยด้านการสำรวจอาชีพมีสัมประสิทธิ์การกระจายสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านข้อมูลของโลกการทำงาน ด้านการวางแผนอาชีพ และด้านการตัดสินใจ (CV = ร้อยละ 23.40, 22.73, 21.42 และ 17.20 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาความเบ้หรือขนาดความไม่สมมาตรของการแจกแจงข้อมูล พบว่า คะแนนโดยภาพรวมมีลักษณะการกระจายแบบเบ้ซ้าย แสดงว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้คะแนนต่ำกว่าเฉลี่ย (Sk = -.38) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการตัดสินใจ ด้านข้อมูลของโลกการทำงาน ด้านการสำรวจอาชีพ และด้านการวางแผนอาชีพ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีลักษณะการกระจายแบบเบ้ซ้ายเล็กน้อย (Sk = -.54, -.36, -.34 และ -.29 ตามลำดับ) และเมื่อพิจารณาความโด่งหรือขนาดความสูงของการแจกแจงข้อมูล พบว่า โดยภาพรวมมีลักษณะการกระจายข้อมูลแบบสูงโด่ง (Ku = .21) แสดงว่า ข้อมูลส่วนใหญ่มีการกระจายน้อย ค่อนข้างกระจุกตัว และเมื่อพิจารณาเป็นรายมิติ พบว่า ทั้งสี่ด้านมีลักษณะการกระจายข้อมูลแบบสูงโด่ง โดยเรียงลำดับค่าความโด่งจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านข้อมูลของโลกการทำงาน ด้านการวางแผนอาชีพ และด้านการสำรวจอาชีพ (Ku = .29, .14, .08, และ .06 ตามลำดับ) โดยมีรายละเอียดดัง ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าสถิติพื้นฐานของคุณลักษณะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (N=1,245)

คุณลักษณะทางอาชีพของ นักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย	คะแนน เต็ม	Min	Max	$\bar{X}$	S.D.	CV%	Sk	Ku
การวางแผนอาชีพ	40	8	40	29.32	6.28	21.42	-.29	.08
การสำรวจอาชีพ	40	8	40	28.59	6.69	23.40	-.34	.06
การตัดสินใจ	40	10	40	30.13	5.18	17.20	-.54	.29
ข้อมูลของโลกการทำงาน	40	8	40	28.90	6.57	22.73	-.36	.14
รวม	160	36	160	116.94	22.81	19.51	-.38	.21

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบวัดคุณลักษณะทางอาชีพโดยรวมและรายด้าน ประกอบด้วย ด้านการวางแผนอาชีพ ด้านการสำรวจอาชีพ ด้านการตัดสินใจ และด้านข้อมูลของโลกการทำงานของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า

การพัฒนาเกณฑ์ปกติด้วยวิธีการหาค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile rank) และคะแนนที่ปกติ (Normalized T-score) โดยผู้วิจัยนำเสนอทั้งการแปลความหมายโดยภาพรวมทั้งฉบับ และการแปลความหมายโดยแยกตามแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนอาชีพ ด้านการสำรวจอาชีพ ด้านการตัดสินใจ และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน สำหรับการกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายแบบอิงกลุ่มนี้เป็นการนำคะแนนดิบที่ได้มาหาค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile rank) และคะแนนที่ปกติ (Normalized T-score) โดยมีรายละเอียดดัง ตาราง 2 และ 3

ตารางที่ 3 แสดงเกณฑ์ปกติคะแนนภาวะทางอาชีพ จำแนกตามด้านการวางแผนอาชีพ ด้านการสำรวจอาชีพ ด้านการตัดสินใจ และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในรูปแบบเปอร์เซ็นต์และคะแนนที่ปกติ (n=1,245)

ด้านการวางแผนอาชีพ (เต็ม 40 คะแนน)			ด้านการสำรวจอาชีพ (เต็ม 40 คะแนน)			ด้านการตัดสินใจ (เต็ม 40 คะแนน)			ด้านข้อมูลของโลกการทำงาน (เต็ม 40 คะแนน)		
คะแนน ดิบ	เปอร์เซ็นต์ ไทล์	คะแนน ที่	คะแนน ดิบ	เปอร์เซ็นต์ ไทล์	คะแนน ที่	คะแนน ดิบ	เปอร์เซ็นต์ ไทล์	คะแนน ที่	คะแนน ดิบ	เปอร์เซ็นต์ ไทล์	คะแนน ที่
40	95.55	67.00	40	95.60	67.06	40	97.17	69.06	40	95.44	66.89
39	93.84	65.41	39	94.02	65.57	39	95.66	67.13	39	93.78	65.37
38	91.65	63.82	38	92.03	64.07	38	93.57	65.20	38	91.69	63.85
37	88.93	62.23	37	89.57	62.58	37	90.77	63.27	37	89.11	62.33
36	85.63	60.64	36	86.61	61.08	36	87.15	61.34	36	86.00	60.80
35	81.71	59.04	35	83.11	59.58	35	82.65	59.41	35	82.33	59.28
34	77.19	57.45	34	79.07	58.09	34	77.26	57.47	34	78.11	57.76
33	72.11	55.86	33	74.51	56.59	33	71.03	55.54	33	73.36	56.24
32	66.52	54.27	32	69.49	55.10	32	64.10	53.61	32	68.14	54.72
31	60.55	52.68	31	64.06	53.60	31	56.68	51.68	31	62.53	53.20
30	54.32	51.08	30	58.34	52.10	30	49.00	49.75	30	56.64	51.67
29	47.98	49.49	29	52.43	50.61	29	41.37	47.82	29	50.60	50.15
28	41.68	47.90	28	46.47	49.11	28	34.05	45.89	28	44.55	48.63
27	35.60	46.31	27	40.58	47.62	27	27.28	43.96	27	38.62	47.11
26	29.86	44.72	26	34.91	46.12	26	21.26	42.03	26	32.95	45.59
25	24.59	43.12	25	29.55	44.63	25	16.10	40.09	25	27.64	44.06
24	19.86	41.53	24	24.60	43.13	24	11.83	38.16	24	22.79	42.54
23	15.72	39.94	23	20.14	41.63	23	8.43	36.23	23	18.46	41.02
22	12.20	38.35	22	16.20	40.14	22	5.82	34.30	22	14.68	39.50
21	9.27	36.76	21	12.80	38.64	21	3.90	32.37	21	11.46	37.98
20	6.90	35.16	20	9.93	37.15	20	2.52	30.44	20	8.78	36.46
19	5.02	33.57	19	7.57	35.65	19	1.58	28.51	19	6.60	34.93
18	3.58	31.98	18	5.65	34.16	18	0.96	26.58	18	4.86	33.41
17	2.49	30.39	17	4.15	32.66	17	0.56	24.65	17	3.51	31.89
16	1.70	28.80	16	2.98	31.16	16	0.32	22.72	16	2.48	30.37
15	1.13	27.20	15	2.10	29.67	15	0.15	20.78	15	1.72	28.85
14	0.74	25.61	14	1.45	28.17	14	0.09	18.85	14	1.17	27.33
13	0.47	24.02	13	0.98	26.68	13	0.05	16.92	13	0.78	25.80
12	0.29	22.43	12	0.65	25.18	12	0.02	14.99	12	0.51	24.28
11	0.18	20.84	11	0.43	23.68	11	0.02	13.06	11	0.32	22.76
10	0.09	19.24	10	0.27	22.19	10	0.01	11.13	10	0.20	21.24
9	0.06	17.65	9	0.17	20.69	9	0.01	9.20	9	0.12	19.72
8	0.03	16.06	8	0.10	19.20	8	0.01	7.27	8	0.07	18.20

จากตารางที่ 2 - 3 เกณฑ์ปกติของคะแนนภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยรวม กลุ่มระดับท้องถิ่น มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ $T_{14.52}$ ถึง $T_{68.88}$ ($P_{.02}$ - $P_{97.05}$) ภาวะทางอาชีพด้านการวางแผนอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มระดับท้องถิ่น มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่

T_{16.06} ถึง T₆₇ (P_{.03} - P_{95.55}) วุฒิภาวะทางอาชีพด้านการสำรวจอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มระดับท้องถิ่น มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ T_{19.20} ถึง T_{67.06} (P_{.10} - P_{95.60}) วุฒิภาวะทางอาชีพด้านการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มระดับท้องถิ่น มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ T_{7.07} ถึง T_{69.06} (P_{.01} - P_{97.17}) วุฒิภาวะทางอาชีพด้านข้อมูลของโลกการทำงานของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มระดับท้องถิ่น มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ T_{18.20} ถึง T_{66.89} (P_{.07} - P_{95.44})

การสร้างเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยนำเสนอทั้งแบบโดยรวม (ตาราง 2) ทั้งนี้ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ นอกจากนี้ แบบวัดฉบับนี้มีลักษณะเป็นองค์ประกอบจึงนำเสนอการแปลความหมายแยกเป็นแต่ละด้าน คือ ด้านการวางแผนอาชีพ ด้านการสำรวจอาชีพ ด้านการตัดสินใจ และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน (ตารางที่ 3) โดยมีการจำแนกตามกลุ่มระดับท้องถิ่น (จำนวน 1,245 คน) การแปลความหมายคะแนนใช้ค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile rank) ในการแบ่งระดับคะแนนแต่ละด้านด้วยเปอร์เซ็นต์ไทล์ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ตามหลักการแบ่งเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือ คือ ใช้เปอร์เซ็นต์ไทล์ 25 (หรือควอไทล์ 1), เปอร์เซ็นต์ไทล์ 50 (หรือ ควอไทล์ 2) และ เปอร์เซ็นต์ไทล์ 75 (หรือ ควอไทล์ 3) เป็นเกณฑ์ในการแบ่งช่วงคะแนน (Clark-Carter, 2005) สามารถแบ่งช่วงคะแนนได้ ดังนี้

1. เปอร์เซ็นต์ไทล์ 75.00 ขึ้นไป หมายถึง มีวุฒิภาวะทางอาชีพอยู่ในระดับสูง
2. เปอร์เซ็นต์ไทล์ 50.00 - 74.99 หมายถึง มีวุฒิภาวะทางอาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง
3. เปอร์เซ็นต์ไทล์ 25.00 - 49.99 หมายถึง มีวุฒิภาวะทางอาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
4. น้อยกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ 25.00 หมายถึง มีวุฒิภาวะทางอาชีพอยู่ในระดับต่ำ

วัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินระดับวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น พบว่า ผลการประเมินระดับวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ปรากฏดัง ตาราง 4 - 7 โดยผลการประเมินพบว่า โดยรวมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่มีวุฒิภาวะทางอาชีพระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 25.62 เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 29.40 ด้านการสำรวจอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ คิดเป็นร้อยละ 29.72 ด้านการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับค่อนข้างสูง คิดเป็นร้อยละ 29.88 และด้านข้อมูลของโลกการทำงานของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ คิดเป็นร้อยละ 29.64

ตารางที่ 4 แสดงการแปลความหมายของคะแนนวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยรวม

วุฒิภาวะทางอาชีพ	คะแนนดิบ	เปอร์เซ็นต์ไทล์	การแปลผล	จำนวนคน	ร้อยละ
เกณฑ์ปกติ ระดับท้องถิ่น	1) 132 ขึ้นไป	1) P _{75.00} ขึ้นไป	มีวุฒิภาวะทางอาชีพอยู่ในระดับสูง	319	25.62
	2) 119-131	2) P _{50.00} - P _{74.99}	มีวุฒิภาวะทางอาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง	307	24.65
	3) 101-118	3) P _{25.00} - P _{49.99}	มีวุฒิภาวะทางอาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ	317	25.46
	4) น้อยกว่า 101	4) น้อยกว่า P _{25.00}	มีวุฒิภาวะทางอาชีพอยู่ในระดับต่ำ	302	24.25

ตารางที่ 5 แสดงการแปลความหมายของคะแนนวุฒิภาวะทางอาชีพ ด้านการวางแผนอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วุฒิภาวะทางอาชีพ	คะแนนดิบ	เปอร์เซ็นต์ไทล์	การแปลผล	จำนวนคน	ร้อยละ
เกณฑ์ปกติ ระดับท้องถิ่น	1) 33 ขึ้นไป	1) P _{75.00} ขึ้นไป	มีวุฒิภาวะทางอาชีพด้านการวางแผนอาชีพอยู่ในระดับสูง	366	29.40
	2) 29-32	2) P _{50.00} - P _{74.99}	มีวุฒิภาวะทางอาชีพด้านการวางแผนอาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง	315	25.30
	3) 25-28	3) P _{25.00} - P _{49.99}	มีวุฒิภาวะทางอาชีพด้านการวางแผนอาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ	286	22.97
	4) น้อยกว่า 25	4) น้อยกว่า P _{25.00}	มีวุฒิภาวะทางอาชีพด้านการวางแผนอาชีพอยู่ในระดับต่ำ	278	22.33

ตารางที่ 6 แสดงการแปลความหมายของคะแนนวุฒิภาวะทางอาชีพ ด้านการสำรวจอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วุฒิภาวะทางอาชีพ	คะแนนดิบ	เปอร์เซ็นต์ไทล์	การแปลผล	จำนวนคน	ร้อยละ
เกณฑ์ปกติ ระดับท้องถิ่น	1) 33 ขึ้นไป	1) P _{75.00} ขึ้นไป	มีวุฒิภาวะทางอาชีพด้านการสำรวจอาชีพอยู่ในระดับสูง	336	26.99
	2) 29-32	2) P _{50.00} - P _{74.99}	มีวุฒิภาวะทางอาชีพด้านการสำรวจอาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง	308	24.74
	3) 24-28	3) P _{25.00} - P _{49.99}	มีวุฒิภาวะทางอาชีพด้านการสำรวจอาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ	370	29.72
	4) น้อยกว่า 24	4) น้อยกว่า P _{25.00}	มีวุฒิภาวะทางอาชีพด้านการสำรวจอาชีพอยู่ในระดับต่ำ	231	18.55

ตาราง 7 แสดงการแปลความหมายของคะแนนคุณลักษณะทางอาชีพ ด้านการตัดสินใจ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

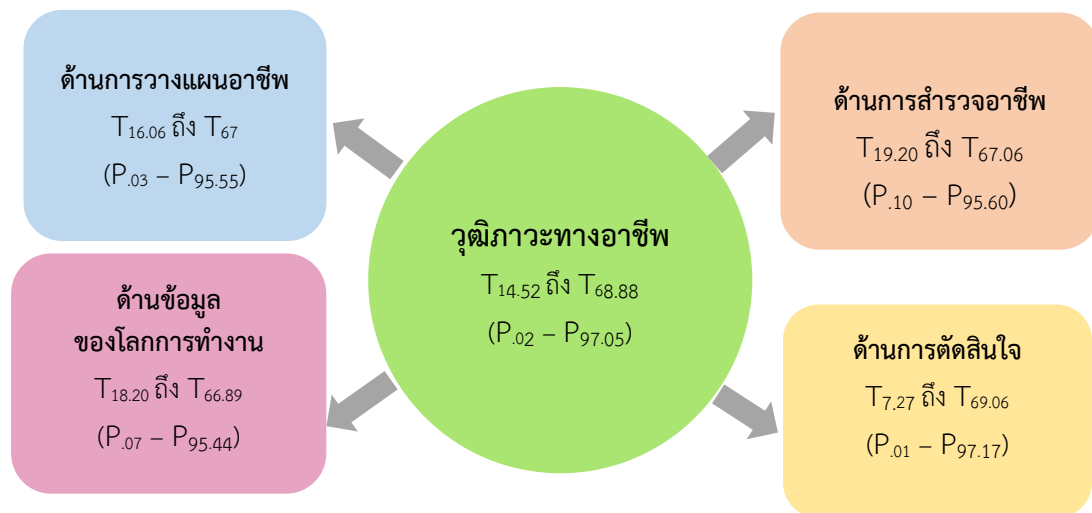
คุณลักษณะทางอาชีพ	คะแนนดิบ	เปอร์เซ็นต์ไทล์	การแปลผล	จำนวนคน	ร้อยละ
เกณฑ์ปกติ ระดับท้องถิ่น	1) 34 ขึ้นไป	1) P _{75.00} ขึ้นไป	มีคุณลักษณะทางอาชีพด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับสูง	361	28.99
	2) 30-33	2) P _{50.00} - P _{74.99}	มีคุณลักษณะทางอาชีพด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับค่อนข้างสูง	372	29.88
	3) 27-29	3) P _{25.00} - P _{49.99}	มีคุณลักษณะทางอาชีพด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ	217	17.43
	4) น้อยกว่า 27	4) น้อยกว่า P _{25.00}	มีคุณลักษณะทางอาชีพด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับต่ำ	295	23.69

ตารางที่ 8 แสดงการแปลความหมายของคะแนนคุณลักษณะทางอาชีพ ด้านข้อมูลของโลกการทำงานของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

คุณลักษณะทางอาชีพ	คะแนนดิบ	เปอร์เซ็นต์ไทล์	การแปลผล	จำนวนคน	ร้อยละ
เกณฑ์ปกติ ระดับท้องถิ่น	1) 33 ขึ้นไป	1) P _{75.00} ขึ้นไป	มีคุณลักษณะทางอาชีพด้านข้อมูลของโลกการทำงานอยู่ในระดับสูง	337	27.07
	2) 29-32	2) P _{50.00} - P _{74.99}	มีคุณลักษณะทางอาชีพด้านข้อมูลของโลกการทำงานอยู่ในระดับค่อนข้างสูง	336	26.99
	3) 24-28	3) P _{25.00} - P _{49.99}	มีคุณลักษณะทางอาชีพด้านข้อมูลของโลกการทำงานอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ	369	29.64
	4) น้อยกว่า 24	4) น้อยกว่า P _{25.00}	มีคุณลักษณะทางอาชีพด้านข้อมูลของโลกการทำงานอยู่ในระดับต่ำ	203	16.31

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบวัดคุณลักษณะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ คือ ได้แบบวัดมาตรฐานสำหรับการประเมินคุณลักษณะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 32 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.33 - 0.78 และมีค่าความเที่ยงแบบ EAP ในแต่ละองค์ประกอบ เท่ากับ .91 .91 .92 และ .90 ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวัดระดับคุณลักษณะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และเป็นการประเมินโดยใช้เกณฑ์ปกติของแบบวัดคุณลักษณะทางอาชีพโดยรวมและแยกเป็นรายด้าน ดังต่อไปนี้

Picture 1: Career Maturity Inventory Modal

จากแผนภูมิภาพผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ ดังนี้ แบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพเป็นการประเมินนักเรียน เรื่องการรู้จักและเข้าใจตนเองโดยมีคุณลักษณะที่แสดงถึงความสามารถของพัฒนาการในการวางแผนอาชีพ มีการสำรวจอาชีพ และมีทักษะในการตัดสินใจ โดยมีความรู้ความเข้าใจในข้อมูลของโลกการทำงาน นักเรียน มีช่วงคะแนนที่ฉบับรวม ตั้งแต่ T_{14.52} ถึง T_{68.88} (P.₀₂ - P_{97.05}) ประกอบไปด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. **การวางแผนอาชีพ (Career planning)** หมายถึง นักเรียนคิดแสวงหาข้อมูลที่หลากหลาย มีความเข้าใจและตระหนักในอาชีพที่ตนเองสนใจ มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับกับอาชีพที่สนใจ ตลอดจน มีการศึกษาข้อมูลสภาพการทำงาน ค่าตอบแทน แนวโน้มเกี่ยวกับงานและการสมัครงาน นักเรียนมีช่วงคะแนน ที่ ตั้งแต่ T_{16.06} ถึง T₆₇ (P.₀₃ - P_{95.55})

2. **การสำรวจอาชีพ (Career Exploration)** หมายถึง นักเรียนเต็มใจที่จะสำรวจหาข้อมูลพื้นฐาน ในอาชีพ มีวิธีการเก็บข้อมูล มีการศึกษาหาข้อมูลจากการใช้แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน ครู ที่ปรึกษา หนังสือ สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อใช้วางแผนเกี่ยวกับการศึกษาต่อและอาชีพ นักเรียนมีช่วง คะแนนที่ ตั้งแต่ T_{19.20} ถึง T_{67.06} (P.₁₀ - P_{95.60})

3. **การตัดสินใจ (Decision Making)** หมายถึง นักเรียนคิดตัดสินใจอาชีพที่ตนเองสนใจ จากการ ทบทวนสภาพความเป็นจริงของตนเอง โดยการวิเคราะห์ความสนใจ และความถนัดของตนเองรวมไปถึงการ วิเคราะห์ทางเลือกของอาชีพ และการจัดลำดับทางอาชีพที่สนใจ นักเรียนมีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ T_{7.27} ถึง T_{69.06} (P.₀₁ - P_{97.17})

4. **ข้อมูลของโลกการทำงาน (World of Work Information)** หมายถึง นักเรียนมีการศึกษา ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับอาชีพ บทบาทหน้าที่ในอาชีพที่เลือก การเข้าสู่อาชีพ และความก้าวหน้าในอาชีพ นักเรียนมีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ T_{18.20} ถึง T_{66.89} (P.₀₇ - P_{95.44})

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนมีคะแนนวุฒิภาวะทางอาชีพโดยรวมและรายงาน ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนอาชีพ ด้านการสำรวจอาชีพ ด้านการตัดสินใจ และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นวัยที่มีความต้องการวางแผน อาชีพ พยายามหาข้อมูลจากหลายแหล่ง มีความเข้าใจในอาชีพที่สนใจ มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับอาชีพ มีการสำรวจข้อมูลต่าง ๆ เช่น ข้อมูลทางด้านการศึกษา อาทิเช่น การเรียนเพื่อเข้าสู่อาชีพที่ตนเองสนใจ ข้อมูล

ทางด้านอาชีพ จะเป็นการศึกษาความรู้ บทบาทหน้าที่ การเข้าสู่อาชีพ และความก้าวหน้าในอาชีพ และข้อมูลทางด้านส่วนตัวและสังคม จากแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ที่เป็นตัวบุคคล เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน และสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของ Super (Chulasap, 2015) เป็นพัฒนาการอาชีพที่มีลำดับขั้นตอน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะอยู่ในขั้นที่ 2 การสำรวจอาชีพ (Exploration) ซึ่งในช่วงอายุ 15 ถึง 24 ขั้นนี้จะเป็นระยะของการสำรวจโดยที่บุคคลจะสำรวจตัวเอง และสำรวจอาชีพเพื่อแสวงหาข้อมูลและประสบการณ์ ซึ่งได้จากกิจกรรมในโรงเรียน การทำงานพิเศษ และประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีคะแนนวุฒิภาวะทางอาชีพโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าเกณฑ์ปกติของคะแนนแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพโดยรวมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ $T_{14.52}$ ถึง $T_{68.88}$ ($P_{.02}$ - $P_{97.05}$) และเกณฑ์ปกติของคะแนนวุฒิภาวะทางอาชีพรายด้านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ด้านการวางแผนอาชีพ มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ $T_{16.06}$ ถึง T_{67} ($P_{.03}$ - $P_{95.55}$) ด้านการสำรวจอาชีพ มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ $T_{19.20}$ ถึง $T_{67.06}$ ($P_{.10}$ - $P_{95.60}$) ด้านการตัดสินใจ มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ $T_{7.27}$ ถึง $T_{69.06}$ ($P_{.01}$ - $P_{97.17}$) และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน มีช่วงคะแนนที่ ตั้งแต่ $T_{18.20}$ ถึง $T_{66.89}$ ($P_{.07}$ - $P_{95.44}$) ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขออภิปรายเป็นประเด็นสำคัญ คือ การแปลคะแนนดิบที่ได้จากแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพเป็นคะแนนที่ปกติและแปลความหมายด้วยช่วงเปอร์เซ็นต์ไทล์ทั้งคะแนนโดยรวมและรายด้าน ซึ่งทำให้คะแนนที่แปลแล้วมีความหมายและง่ายต่อความเข้าใจอีกทั้งสามารถนำคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบกันได้ สอดคล้องกับ Piyaphimolsit (2009) ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของคะแนนเปอร์เซ็นต์ไทล์ คือสามารถทำให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจง่าย ทำให้การแปลความหมายมีความชัดเจน สามารถนำไปเปรียบเทียบความสามารถของผู้เรียนกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ภายในกลุ่มได้

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีวุฒิภาวะทางอาชีพอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 25.62) เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนอาชีพ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 29.40) ด้านการสำรวจอาชีพ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 29.72) ด้านการตัดสินใจ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับค่อนข้างสูง (ร้อยละ 29.88) และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 29.64) ทั้งนี้เป็นเพราะ จากข้อมูลรายด้านดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าคะแนนรายด้านที่อยู่ในระดับสูง คือ ด้านการวางแผนอาชีพ และด้านการตัดสินใจ เนื่องจากประเทศไทยมีการเติบโตของผูู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต ถ้าเทียบกับสิบปีก่อนถือว่าเติบโตหลายเท่าตัวโดยจากสถิติผูู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตจากตัวอย่างคนไทยกว่า 71.75 ล้านคน มีผูู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากถึง 61.21 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 85.3 ของประชากร (Kemp, 2023) ส่งผลให้นักเรียนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพื่อหาข้อมูลอาชีพที่ตนเองสนใจ หรือดูสื่อต่าง ๆ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพที่ตนเองสนใจได้มากขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น ข้อมูล 200 อาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการ (Ministry of Labor, 2015) ซึ่งไม่เพียงแค่อำนาจของอาชีพเท่านั้น แต่ในปัจจุบันพบว่ามีข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับอาชีพมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการทำงาน หรือคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถที่จำเป็นต่ออาชีพนั้น ๆ เช่นเดียวกันนักเรียนที่มีข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพก็สามารถวางแผนและตัดสินใจเลือกอาชีพที่ชอบด้วยตัวเองได้ อีกทั้งยังสามารถบอกเหตุผลประกอบการตัดสินใจของตนเองได้ อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่านักเรียนจะสามารถวางแผนและตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากในปัจจุบันอาชีพมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน ยกตัวอย่างเช่นอันดับงานที่ดีที่สุดในประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2010 ล้วนเป็นงานที่ยังไม่เกิดเลยในปี ค.ศ. 2004 (Ringwald, 2015) อีกทั้งตามรายงาน Future of Jobs 2023

ของ World Economic Forum (2023) ที่ทำการสำรวจความต้องการอาชีพขององค์กรในประเทศต่าง ๆ พบว่า องค์กรเหล่านั้นต้องการอาชีพใหม่ ๆ ในอีก 5 ปีข้างหน้า สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางด้านอาชีพ ไม่เพียงแค่นั้นสื่อต่าง ๆ ยังนำเสนออาชีพจำนวนมากกว่าเดิม หรืออาชีพใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากค่านิยมในอดีต ทั้งหมดนี้ส่งผลให้นักเรียนที่แม้จะศักยภาพในการเข้าถึงข้อมูลและมีตัวเลือกที่ตนเองสนใจ แต่ยังคงขาดกระบวนการที่จะทำให้นักเรียนเหล่านั้นเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองได้ จึงเป็นเหตุผลว่าเพราะอะไร ภาวะทางอาชีพในด้านการสำรวจอาชีพและด้านข้อมูลของโลกการทำงานของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงมีอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

ดังนั้น ในการเตรียมตัวเข้าสู่การประกอบอาชีพ (Career Preparation) จึงมีความสำคัญกับนักเรียนในช่วงวัยนี้ควรได้รับความรู้ทางด้านอาชีพต่างๆ เพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงกับความถนัด ความสามารถ ทักษะ หรือจุดเด่นของนักเรียนกับข้อมูลของอาชีพเหล่านั้นว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องหรือไม่ หากสอดคล้องก็จะเป็นตัวเลือกของนักเรียนที่จะต้องไปจัดลำดับความสำคัญต่อไป (Boonsathirakul, 2021) ทั้งนี้ ภาวะทางอาชีพมีความสำคัญมาก ดังที่ Super ได้กล่าวว่า ภาวะทางอาชีพ เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเลือกทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง โดยมีการวางแผน สำรวจตนเอง มีความรู้ด้านอาชีพอย่างเหมาะสม รู้จักตนเอง และตัดสินใจภายใต้ความรู้ (Sharf, 1992) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sugiyarlin, and Supriatna (2020) ที่พบว่า ภาวะทางอาชีพมีความสำคัญต่อนักเรียนวัยรุ่นมาก เนื่องจากเป็นส่วนสนับสนุนพัฒนาการทางอาชีพในอนาคต ทักษะในด้านการตัดสินใจเป็นวัตถุประสงค์หลักในภาวะทางอาชีพ ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้เกิดการประเมินการเลือกอาชีพของนักเรียน ข้อมูลระดับภาวะทางอาชีพ จึงเป็นส่วนที่ทำให้ครู หรือผู้ให้คำปรึกษาด้านอาชีพนำไปออกแบบโปรแกรมการพัฒนานักเรียนต่อไป

สรุป

คะแนนดิบของภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีภาวะทางอาชีพ อยู่ในระดับค่อนข้างสูงเมื่อพิจารณาแยกเป็นด้าน พบว่า ทั้งสี่ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนอาชีพ ด้านการสำรวจอาชีพ ด้านการตัดสินใจ และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน อยู่ในระดับค่อนข้างสูงเช่นกัน ในส่วนการแปลความหมายของคะแนนปกติที่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีภาวะทางอาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนอาชีพ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับสูง ด้านการสำรวจอาชีพ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ด้านการตัดสินใจ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และด้านข้อมูลของโลกการทำงาน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และผลการประเมินระดับภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น มีผลการประเมินพบว่า โดยภาพรวมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่มีภาวะทางอาชีพระดับสูง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 เกณฑ์ปกติที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนี้สามารถนำไปใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น ซึ่งการพัฒนาเกณฑ์ปกตินี้อยู่บนพื้นฐานของการประเมินผลแบบอิงกลุ่ม (norm reference)

1.2 เกณฑ์ปกติใช้ในการเปรียบเทียบกันภายในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น ไม่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับนักเรียนช่วงชั้นอื่น ๆ เนื่องจากนักเรียนช่วงชั้นอื่นอาจมีเกณฑ์ปกติแตกต่างกันได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 หากมีการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาและพัฒนามาตรวัดและเกณฑ์ปกติของวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนในช่วงชั้นอื่น ๆ ด้วย เช่น การพัฒนาเกณฑ์ปกติของแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำเครื่องมือไปใช้ประเมินได้อย่างครอบคลุม อีกทั้งจะได้ข้อมูลในเชิงเปรียบเทียบเพื่อใช้ในการพัฒนานักเรียนให้มีวุฒิภาวะทางอาชีพในระดับที่น่าพึงพอใจต่อไป

2.2 เพื่อเป็นการต่อยอดของงานวิจัย ควรศึกษาเรื่อง การพัฒนาเกณฑ์คะแนนจุดตัดควบคู่กับการสร้างเกณฑ์ปกติของแบบวัดวุฒิภาวะทางอาชีพ จะทำให้ได้ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบและทำให้การประเมินผลในภาพรวมมีความตรงมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรม ทุนพัฒนานักวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2566 รหัสโครงการวิจัย 183237 จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ และได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เลขที่โครงการวิจัย SWUEC-G395/2565E

References

- Boonsathirakul, J. (2021). *Life Career Development*. Bangkok: Cyber Print Group Co., Ltd.
- Chulasap, N. (2015). *Career Guidance*. Songkla: Nam Arts Advertising.
- Education Office Bangkok. (2021). *Educational Statistics Report, Academic Year 2021, Schools under Bangkok*. Retrieved May 3, 2023, from <https://webportal.bangkok.go.th/upload/user/00000116/PTay/EbookStat64.pdf>
- Kanjanawasee, S. (2007). *Traditional Testing Theory*. (5th ed.). Bangkok: CU Press.
- Kemp, S. (2023). *Digital 2023: Thailand Report*. Retrieved May 3, 2023, <https://datareportal.com/reports/digital-2023-thailand>
- Kine, P. (1986). *A Handbook of Test Construction: Introduction to Psychometric Design*. London: Methuen.
- Ministry of Labor. (2015). *200 Career Information that the Labor Market Needs*. Bangkok: Employment Promotion Division, Department of Employment, Ministry of Labor.
- Nunnally, J. (1967). *Psychometric Theory*. New York: McGraw-Hill.
- Office of the Royal Society. (2021). *Royal Institute Dictionary*. (2nd ed.). Bangkok: Tana Press Co., Ltd.
- Patton, W., Creed, P., & Spooner-Lane, R. (2005). Validation of the Short Form of the Career Development Inventory - Australian Version with a Sample of University of Students. *Australian Journal of Career Development*, 14(3), 49-59.
- Phrommaphan, B. (2005). *Components of a Standardized Test*. In the Teaching Document for the Course on Developing Academic Achievement Tests, Units 8-15, pp. 565-569. Bangkok: Sukhothai Thammathirat University.

- Piyaphimolsit, C. (2009). *Measurement Theory and Testing*. (Research Report). Songkla: Faculty of Education, Thaksin University.
- Ringwald, A. (2015). *3 Ways to Fix our Broken Training System*. Retrieved February 20, 2023, from <https://www.weforum.org/agenda/2015/01/three-ways-to-fix-our-broken-training-system>
- Sadeghi, A. et al. (2011). Validation of the Short Form of the Career Development Inventory with an Iranian High School Sample. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 11(1), 29-38.
- Secondary Educational Service Area Office Bangkok, Area 1. (2023). *Contact Information for Schools under Area 1*. Retrieved February 20, 2023, from <http://www.sesao1.go.th>
- Secondary Educational Service Area Office Bangkok, Area 2. (2023). *Contact Information for Schools under Area 2*. Retrieved February 20, 2023, from <http://www.sesao2.go.th>
- Sharf, R. S. (2013). *Applying Career Development Theory to Counseling*. (6th ed.). USA: Books/Cole/Cengage Learning.
- Sugiyarlin, S., & Supriatna, M. (2020, February). Adolescent's Career Maturity. In *Diversity in Education*. (pp. 232-235). Pendidikan Indonesia, Atlantis Press.
- Wikipedia. (2022). *List of Schools in Bangkok*. Retrieved May 3, 2023, from <https://th.wikipedia.org/wiki/List>
- World Economic Forum. (2023). *Future of Jobs Report 2023*. Retrieved May 3, 2023, from https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_

การพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*

The Development of Blended Learning System to Strengthen High School Students' Resilience

¹ศศิวัฒน์ ตันติบุญยานนท์, ธนะวัฒน์ วรรณประภา และ นคร ละลอกน้ำ

¹Sasiwat Tantiboonyanont, Thanawat Wannaprapha and Nakhon Lalognum

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Education, Burapha University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: 63810043@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาเปรียบเทียบพลังสุขภาพจิตระหว่างก่อนและหลังของผู้เรียน และ 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนเอกชนขนาดใหญ่ในจังหวัดสมุทรปราการ เลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 35 คน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน 2) แบบประเมินพลังสุขภาพจิต 3) แบบประเมินความพึงพอใจ และ 4) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เป็นการศึกษาเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับพลังสุขภาพจิตด้วยระบบออนไลน์และการทำกิจกรรมกลุ่มในสถานศึกษา โดยนักเรียนจะได้ทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิต Resilience Scale (RS-48, 13-18 years) ของกรมสุขภาพจิต ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่า t-test แบบ paired-sample t test

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตที่พัฒนาขึ้นนั้นทำให้จำนวนนักเรียนในกลุ่มพลังสุขภาพจิตต่ำและปานกลางลดลง แต่กลุ่มพลังสุขภาพจิตสูงมีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อนักเรียนได้ทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิตอีกครั้งหลังผ่านการเข้าร่วมโครงการวิจัย 2) การเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยระบบออนไลน์และแบบเผชิญหน้า เพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ทำให้ระดับพลังสุขภาพจิตของนักเรียนดีกว่าก่อนการเข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ประเมินความพึงพอใจระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตให้กับปัจจัยด้านกระบวนการสูงเป็นลำดับแรก โดยมีด้านปัจจัยนำเข้าเป็นลำดับที่สอง และปัจจัยด้านผลผลิตเป็นลำดับที่สามตามลำดับ

คำสำคัญ: พลังสุขภาพจิต; การเรียนรู้แบบผสมผสาน; ทฤษฎีจิตวิทยาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม

Abstract

This research article consisted of the objectives as follows: 1) to develop a blended learning system to strengthen high school students' resilience; 2) to study and compare resilience scales of the students before and after; and 3) to assess satisfaction with the blended learning system to strengthen high school students' resilience. Sample group of this research was a high school student at a large private school that offered high school education in Samut Prakan province. The sample was selected using simple random sampling by accepting applications. There were 41 people interested in participating in the initial project. When the process started and the project ended, 35 students were successful. The tools used in the research included a blended learning system, the Resilience Scale (RS-48, 13-18 years) of the Department of Mental Health, satisfaction assessment form, and semi-structured interview form. It was a study of knowledge about resilience through online systems and group activities in educational institutions. Students had to complete the Resilience Scale (RS-48, 13-18 years) of the Department of Mental Health both before and after participating in the project. Data analysis included finding the mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.) and paired-sample t test.

The research results found that: 1) the number of students in the low and medium resilience groups decreased, but the number of students in the high resilience group increased when students completed the resilience assessment again after participating in the project; 2) the blended learning system through online and face-to-face learning helped to strengthen resilience because the students' resilience level was better than before participating, with statistical significance at the 0.05 level; and 3) students participating in the project evaluated their satisfaction with the blended learning system to strengthen resilience in the process factor at the highest score, the input factor as the second highest and the output as the third highest, respectively.

Keywords: Resilience; Blended Learning; Rational Emotive Behavior Therapy (REBT)

บทนำ

พลังสุขภาพจิตเป็นทักษะที่สภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum, 2020) ระบุว่า เป็นที่ต้องการมากในองค์กรต่าง ๆ ประกอบกับสถานการณ์สังคมในยุคปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าและความทันสมัยด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำให้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะเห็นเด่นชัดในสังคมเมือง ส่งผลกระทบต่อเด็กวัยเรียน ทั้งจากการเผชิญสิ่งยั่วยุของสื่อสังคมออนไลน์รอบตัวและค่านิยมของผู้ปกครองในการคาดหวังเรื่องการศึกษาของลูกหลาน ทำให้เด็กมีปัญหาด้านการปรับตัว ความแปรปรวนด้านอารมณ์และจิตใจส่งผลต่อสุขภาพ ก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคม หรือความสัมพันธ์ทางเพศที่ไม่เหมาะสม ฯลฯ เพราะฉะนั้นเด็กที่ขาดทักษะชีวิตทั้งด้านตัวเองและด้านสังคม เมื่อจบการศึกษาแล้วจะมีปัญหาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ขาดความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต

ปรากฏการณ์ในปัจจุบันสะท้อนสิ่งที่เหนือความคาดหมายมากมาย “ความไม่แน่นอน” คือ “ความไม่แน่นอน” จากไมส์ คาสซิโอ (Cascio, 2020) นักพฤติกรรมศาสตร์ชื่อดังชาวอเมริกา ได้นำเสนอโลกรูปแบบใหม่เรียกว่า BANI ประกอบด้วย B-Brittle: ความเปราะบาง ขาดความยืดหยุ่น, A-Anxious: ความวิตกกังวล สร้างความรู้สึกหวาดกลัวกับทุก ๆ เรื่อง, N-Nonlinear: ความคาดเดาได้ยาก ความไม่คงเส้นคงวา ไม่มีความแน่นอน และ I-Incomprehensible: ความไม่เข้าใจ ว่าเกิดอะไรขึ้น ไม่สามารถกำกับหรือควบคุมอะไรได้เพื่อเป็นกรอบคิดในการอธิบายความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและแพร่หลายที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลก หลังจากมนุษยชาติเผชิญกับสถานการณ์การระบาดของโควิด-19

Resilience เป็นความสามารถหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงในการจัดการความเครียดและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี ในเหตุการณ์ความไม่แน่นอนของปัจจุบันและอนาคต ได้ถูกบัญญัติเป็นคำภาษาไทยไว้หลายคำ เช่น “ความยืดหยุ่นทางอารมณ์” (Panchatree, 2008), “ความสามารถในการยืนหยัดเผชิญวิกฤต” (Rungreangkulkij, and Kotnara, 2009), “ความสามารถในการฟื้นพลัง” (Roopkhai, 2014), “ภูมิคุ้มกันทางใจ” (Koolnaphadol, and Haenjohn, 2015), “ความหยุ่นตัวทางอารมณ์” (Koolnaphadol, 2016), “ความแข็งแกร่งในชีวิต” (Phophichit, 2017), “การฟื้นคืนทางอารมณ์” (Rongpol, (2020) เป็นต้น คำต่าง ๆ เหล่านี้มีความหมายทำนองเดียวกันในทางจิตวิทยา คือ ความสามารถของบุคคลในการปรับตัว เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์วิกฤต และสามารถฟื้นตัวกลับมาดำเนินชีวิตต่อไปได้ Fletcher, and Sarkar (2013) อธิบายว่าเป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจว่าทำไมคนบางคนจึงมีความอดทนและเติบโตได้ท่ามกลางแรงกดดันที่พวกเขาประสบในชีวิต

การวิจัยนี้ตระหนักถึงปัญหาสุขภาพจิตของวัยรุ่น เมื่อประสบกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า เป็นต้น โดยเฉพาะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จะมีสาเหตุมาจากความกังวลของการเรียน การสอบ การศึกษาต่อ อาชีพในอนาคต ซึ่งเป็นความคาดหวังของครอบครัว นอกเหนือจากความสนใจรูปลักษณ์ภายนอกของตนเองตามวัย (Boonsathirakul, 2021) สำหรับพื้นที่งานวิจัยอ้างอิงจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2564 ระบุว่า จังหวัดที่มีคะแนนสุขภาพจิตเฉลี่ยต่ำสุด คือ จังหวัดสมุทรปราการ และมีรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2563 ระบุว่า กลุ่มวัยเยาวชน (อายุ 15-24 ปี) เป็นกลุ่มที่มีคะแนนสุขภาพจิตเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ

การออกแบบระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มขีดความสามารถ (ป้องกัน) มากกว่าการลดความผิดปกติ (แก้ไข) เป็นการพัฒนาความเข้มแข็งและส่งเสริมความสามารถในการฟื้นตัวในการช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตามการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตให้ยั่งยืนจำเป็นต้องสร้างสิ่งแวดล้อม เช่น ครอบครัว ชุมชน (โรงเรียน) เป็นต้น ให้เป็นปัจจัยป้องกันและสนับสนุนพลังสุขภาพจิตให้คงอยู่ต่อไป โดยงานวิจัยนี้ เป็นการออกแบบและพัฒนาระบบฯ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานองค์ประกอบ 3 ประการของทฤษฎีพลังสุขภาพจิต (Ungar, 2018) ดังนี้ 1. ความเสี่ยง (Risk Exposure) ตัวอย่างเช่น สถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่สม่ำเสมอ 2. ผลลัพธ์ที่ต้องการ (Desired Outcomes) ตัวอย่างเช่น เจตคติเชิงบวกนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์จากเงื่อนไขของความทุกข์ยากลำบากที่เกิดขึ้น 3. กระบวนการป้องกัน (Protective Processes) ตัวอย่างเช่น การแยกแยะและท้าทายความคิดที่ไม่มีเหตุผลของบุคคลต่อประสบการณ์หรือเหตุการณ์ตามแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม

งานวิจัยนี้ จึงเป็นการพัฒนากระบวนการป้องกันผ่านระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เป็นการใช้เทคโนโลยีการศึกษาร่วมกับแนวคิดทางจิตวิทยา ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ทั้งแบบประสานเวลา (Synchronous Learning) ที่ผู้เรียนและผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรงในเวลาเดียวกัน และ

ไม่ประสานเวลา (Asynchronous Learning) ที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่มีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรงต่างเวลากัน มาใช้ในการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (กลุ่มเยาวชน) เพราะเมื่อพิจารณาจากแนวโน้มการเรียนรู้ในปัจจุบันและอนาคต การเรียนรู้คงไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงสถานที่ใดสถานที่หนึ่งอีกต่อไป การเรียนรู้สามารถดำเนินการได้จากทุกที่ทุกเวลาด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งเทคโนโลยีการศึกษาช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ Joyce et al. (2018) ที่ระบุว่า นอกจากการแทรกแซงด้วยการอบรมแบบเผชิญหน้าเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตแล้ว ยังมีการผสมผสานร่วมด้วยการบำบัดจิตด้วยหนังสือ การสัมมนาผ่านเว็บออนไลน์ หรือการฝึกสอนทางโทรศัพท์ เป็นต้น

การเรียนรู้แบบผสมผสาน คือ การเรียนรู้ที่มีการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนและการเรียนด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นส่วนตัวมากขึ้น ซึ่งการเรียนรู้แบบออนไลน์นี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามเวลาที่สะดวก ตามขีดความสามารถของตนเอง มีอิสระในการเรียนรู้ตามที่ตัวเองต้องการ ส่วนการเรียนการสอนในชั้นเรียนเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน การเรียนรู้แบบผสมผสานมีหลักการพื้นฐานที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้การช่วยเหลือและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน (Kardkarnklai, 2015) เพื่อเพิ่มความสามารถในการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ไม่ใช่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นการเตรียมความพร้อมเมื่อเกิดปัญหาขึ้นจะรับมืออย่างไร เป็นการสร้างเจตคติเชิงบวกต่อปัญหา การรู้จักตนเอง การตั้งเป้าหมายในชีวิต การรักษาความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง และการแก้ไขปัญหาเมื่อถึงคราวจำเป็น โดยมีเนื้อหาสาระตามแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม (Rational Emotive Behavior Therapy: REBT) ที่พบว่า มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและไม่มีเหตุผล แต่เมื่อมนุษย์มีความคิดที่ไม่มีเหตุผล มนุษย์จะรู้สึกวิตกกังวล มีความทุกข์ ความทุกข์ของมนุษย์จึงไม่ได้เกิดจากสิ่งแวดล้อม แต่เกิดจากการรับรู้และเจตคติต่อสถานการณ์เหล่านั้น ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมเป็นหนทางนำไปสู่การมีสุขภาพจิตดี ทฤษฎีนี้ยังช่วยให้บุคคลยอมรับความผิดพลาดจากการเรียนรู้เพื่อให้ชีวิตมีความสงบสุข (Corey, 2016) โดยมีเป้าหมาย คือ การขจัดความคิดไม่มีเหตุผลของบุคคลด้วยการวิเคราะห์แยกแยะและหาข้อผิดพลาดในความคิดนั้น ทำให้เกิดความคิดและพฤติกรรมเหมาะสม สามารถจัดการกับความเครียด ความวิตกกังวลได้ ไม่ทุกข์เพราะความคิดและมีความสุขง่าย ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพลังสุขภาพจิตระหว่างก่อนและหลังของผู้เรียน
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาครั้งนี้ เป็นการออกแบบและพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สังเคราะห์แนวคิด หลักการ ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Wright, Dyjur, Norman, and Kelly, 2022; Grotberg, 1995) และนำมาใช้ในการพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้าง

พลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน และผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. วิเคราะห์เอกสาร แนวคิด หลักการ ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้แบบผสมผสานและผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการศึกษา เป็นการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างข้อคำถามและการกำหนดประเด็นคำถามที่มีลักษณะยืดหยุ่นเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีทางจิตวิทยา เป็นต้น โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 ท่าน

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาที่วัดกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด เป็นการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) โดยเมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้ว ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1

ขั้นตอนที่ 2 สร้างต้นแบบระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อต้นแบบและประเมินต้นแบบระบบการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต เริ่มต้นจากการกำหนดกรอบแนวคิดของระบบ จากนั้นสร้างต้นแบบระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน และให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง วิพากษ์และประเมินระบบโดยการสนทนากลุ่ม นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มมาปรับปรุงแก้ไข และนำกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ตามคำแนะนำอีกครั้ง

2. แบบประเมินพลังสุขภาพจิต (Resilience Scale: RS-48, 13-18 years) พัฒนาโดยกองส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เป็นแบบมาตรประเมินค่า แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการดูแลและควบคุมตัวเอง ด้านความสามารถทางสังคม ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาและด้านการตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต จำนวน 48 ข้อ มีการวิเคราะห์หาคุณภาพด้วยการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาช มีค่าความเชื่อมั่น 0.881 (Ruetathip, and Rujirachakon, 2022)

3. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต เป็นแบบมาตรประเมิน 5 ระดับ มีทั้งหมด 3 ด้าน จำนวนรวม 18 ข้อ ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า 6 ข้อ ด้านกระบวนการ 7 ข้อ และด้านผลผลิต 5 ข้อ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาคำถามวัดได้ตรงตามจุดประสงค์ที่ต้องการจะวัดหรือไม่ เป็นการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) โดยเมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้ว ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.87

ขั้นตอนที่ 3 เสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ประกอบด้วยการเรียนรู้แบบออนไลน์ เป็นการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับพลังสุขภาพจิตจากอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ต ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตตามความสะดวกของผู้เรียน และการเรียนรู้แบบเผชิญหน้า เป็นกิจกรรมกลุ่มตามแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม จำนวน 8 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที ดังนี้

- กิจกรรมที่ 1: บุคลิกภาพ 4 ทิศ
- กิจกรรมที่ 2: รู้อารมณ์ รับความรู้สึก
- กิจกรรมที่ 3: ห้ามใจเอาไว้
- กิจกรรมที่ 4: ใจเขาใจเรา
- กิจกรรมที่ 5: คิดซ้อน ซ่อนเร้น
- กิจกรรมที่ 6: ก้าวไปด้วยกัน
- กิจกรรมที่ 7: มองวิกฤตเป็นโอกาส
- กิจกรรมที่ 8: ทางเดินของชีวิต

กลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นการจับสลากรายชื่อโรงเรียนเอกชนขนาดใหญ่ในจังหวัดสมุทรปราการ เมื่อได้โรงเรียนแล้ว ผู้วิจัยได้เปิดรับสมัครนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวนไม่น้อยกว่า 30 คน โดยมีเกณฑ์คัดเข้าและคัดออกของกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ว่า ต้องเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อายุระหว่าง 13-18 ปีที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย แต่หากไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบตามที่กำหนด หรือมีความประสงค์ออกจากการร่วมกิจกรรม โดยการถอนตัวนี้จะไม่มีการกระทบใด ๆ ต่อนักเรียนทั้งสิ้น

2. แบบประเมินพลังสุขภาพจิต แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ และส่วนที่ 2 คือ แบบประเมินพลังสุขภาพจิต (Resilience Scale: RS-48, 13-18 years) ของกรมสุขภาพจิต เป็นแบบมาตรประเมิน 3 ระดับ ด้วยข้อคำถามจำนวน 48 ข้อ มีทั้งหมดสี่ด้าน โดยแต่ละด้านจะมีเกณฑ์ในการแปลผลตามช่วงอายุ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงเกณฑ์การแปลผลแบบประเมินพลังสุขภาพจิตของเด็กช่วงอายุ 13-15 ปี

พลังสุขภาพจิต	ต่ำ	ปานกลาง	สูง
ด้านความสามารถในการดูแลและควบคุมตัวเอง	0-13	14-20	21-24
ด้านความสามารถทางสังคม	0-12	13-19	20-24
ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา	0-13	14-21	22-24
ด้านการตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต	0-12	13-21	22-24
คะแนนรวมพลังสุขภาพจิต	0-59	60-80	81-96

ตารางที่ 2 แสดงเกณฑ์การแปลผลแบบประเมินพลังสุขภาพจิตของเด็กช่วงอายุ 16-18 ปี

พลังสุขภาพจิต	ต่ำ	ปานกลาง	สูง
ด้านความสามารถในการดูแลและควบคุมตัวเอง	0-13	14-21	22-24
ด้านความสามารถทางสังคม	0-13	14-21	22-24
ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา	0-14	15-21	22-24
ด้านการตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต	0-13	14-21	22-24
คะแนนรวมพลังสุขภาพจิต	0-62	63-83	83-96

3. แบบประเมินความพึงพอใจ เป็นแบบมาตรประเมิน 5 ระดับ โดยมีระดับพึงพอใจ ดังนี้

5 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด

4 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจมาก

3 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจปานกลาง

2 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจน้อย

1 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจน้อยที่สุด

โดยใช้เกณฑ์การแปลผลในการแบ่งระดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.50 หมายถึง ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มากที่สุด

เป็นการประเมินความพึงพอใจ 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตที่พัฒนาขึ้น พบว่า ทำให้จำนวนนักเรียนในกลุ่มพลังสุขภาพจิตต่ำและปานกลางลดลง คือ จากร้อยละ 17.1 เหลือร้อยละ 8.5 และร้อยละ 65.8 เหลือร้อยละ 62.9 ตามลำดับ แต่กลุ่มพลังสุขภาพจิตสูงมีจำนวนเพิ่มขึ้น คือ จากร้อยละ 17.1 เป็นร้อยละ 28.6 เมื่อนักเรียนผ่านการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้และได้ทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิตอีกครั้ง

ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ เป็นนักเรียนชาย 22 คน (ร้อยละ 63) และเป็นนักเรียนหญิง 13 คน (ร้อยละ 37) อายุอยู่ระหว่าง 14-16 ปี มีการแบ่งกลุ่มตามผลคะแนนที่ได้รับจากการทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิต (Resilience Scale: RS-48, 13-18 years) ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีพลังสุขภาพจิตต่ำ ปานกลาง และสูง ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 3-5

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนนักเรียนตามลำดับพลังสุขภาพจิตก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการวิจัย

ระดับ พลังสุขภาพจิต	ก่อน		หลัง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ	6	17.1	3	8.5
ปานกลาง	23	65.8	22	62.9
สูง	6	17.1	10	28.6
รวม	35	100.0	35	100.0

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนนักเรียนตามระดับพลังสุขภาพจิตจำแนกตามเพศก่อนเข้าร่วมโครงการวิจัย

เพศ	ต่ำ (คน)	ร้อยละ	ปานกลาง (คน)	ร้อยละ	สูง (คน)	ร้อยละ	รวม (คน)	ร้อยละ
ชาย	4	66.67	13	56.52	5	83.33	22	62.86
หญิง	2	33.33	10	43.48	1	16.67	13	37.14
รวม	6	100.00	23	100.00	6	100.00	35	100.00

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนนักเรียนตามระดับพลังสุขภาพจิตจำแนกตามเพศหลังเข้าร่วมโครงการวิจัย

เพศ	ต่ำ (คน)	ร้อยละ	ปานกลาง (คน)	ร้อยละ	สูง (คน)	ร้อยละ	รวม (คน)	ร้อยละ
ชาย	1	33.33	14	63.64	7	70.00	22	62.86
หญิง	2	66.67	8	36.36	3	30.00	13	37.14
รวม	3	100.00	22	100.00	10	100.00	35	100.00

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาเปรียบเทียบพลังสุขภาพจิตระหว่างก่อนและหลังของผู้เรียนพบว่า ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตที่พัฒนาขึ้นนั้น ทำให้เกิดการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ด้านความสามารถในการดูแลและควบคุมตัวเองจากคะแนนเฉลี่ย 16.91 เป็น 18.00 ด้านความสามารถทางสังคมจากคะแนนเฉลี่ย 17.86 เป็น 19.06 และด้านการตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิตจากคะแนนเฉลี่ย 17.71 เป็น 19.06 ยกเว้นด้านการแก้ไขปัญหาที่นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยพบการเปลี่ยนแปลงลดลงเล็กน้อยหรือเกือบไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด จากคะแนนเฉลี่ย 17.80 เป็น 17.66 ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบพลังสุขภาพจิตของนักเรียนทั้งหมดก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการวิจัยแยกตามรายด้าน

รายการ	ก่อน		หลัง		t	p	ผลการเปรียบเทียบ
	$\bar{X}$		$\bar{X}$				
ด้านความสามารถในการดูแลและควบคุมตัวเอง	16.91	3.12	18.00	3.38	2.260	0.030*	แตกต่าง
ด้านความสามารถทางสังคม	17.86	2.78	19.06	3.06	2.323	0.026*	แตกต่าง
ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา	17.80	3.06	17.66	3.45	-0.350	0.729	ไม่แตกต่าง
ด้านการตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต	17.71	3.35	19.06	3.19	2.979	0.005*	แตกต่าง
พลังสุขภาพจิต	70.29	10.60	73.77	10.90	2.430	0.021	แตกต่าง

* มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

วัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินความพึงพอใจระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต พบว่าด้านปัจจัยนำเข้า เช่น ค่าชี้แจง รูปแบบ และเนื้อหาของกิจกรรม เข้าใจง่าย มีความหลากหลายและเหมาะสมกับระดับชั้น ได้คะแนนเฉลี่ย 4.10 เกณฑ์ความพึงพอใจมาก ด้านกระบวนการ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งด้วยตนเองและการทำงานเป็นกลุ่ม กิจกรรมเริ่มการเรียนรู้จากง่ายไปยากและมีความเหมาะสมกับระดับชั้น กิจกรรมทำให้เข้าใจและเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตให้ดีขึ้น ได้คะแนนเฉลี่ย 4.16 เกณฑ์ความพึงพอใจมาก และด้านผลผลิต เช่น กิจกรรมช่วยให้เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นและพยายามหาวิธีแก้ไขอย่างเป็นระบบ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้คะแนนเฉลี่ย 4.07 เกณฑ์ความพึงพอใจมาก นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยมีความพึงพอใจกับด้านกระบวนการเป็นลำดับแรก โดยมีด้านปัจจัยนำเข้าเป็นลำดับที่สอง และด้านผลผลิตเป็นลำดับที่สาม ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงความพึงพอใจต่อระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านปัจจัยนำเข้า	4.10	0.85	มาก	2
2. ด้านกระบวนการ	4.16	0.85	มาก	1
3. ด้านผลผลิต	4.07	0.85	มาก	3
รวม	4.11	0.85	มาก	

องค์ความรู้ใหม่

จากระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตนี้ ทำให้นักเรียนตระหนักรู้ในตัวเอง การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ และคนรอบข้าง มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับปัญหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และได้มีการตั้งเป้าหมายชีวิตให้ชัดเจน โดยวิธีการที่จะดำเนินไปสู่เป้าหมายอาจจะมีการยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอน การพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายตามแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม และกิจกรรมการพัฒนาพลังสุขภาพจิตของกรมสุขภาพจิตนั้น เพื่อ “ยอมรับ ปรับตัว เปลี่ยนแปลง (CAT Model - Coping, Adapting, Transforming)” เป็นการเรียนรู้แบบผสมผสาน กล่าวคือ การเรียนรู้เนื้อหาความรู้พลังสุขภาพจิตด้วยระบบออนไลน์และการทำกิจกรรมกลุ่มที่สถานศึกษา ประกอบด้วย 8 กิจกรรม เพื่อส่งเสริมความสามารถทั้ง 4 ด้าน 1) ความสามารถในการดูแลและควบคุมตัวเอง 2) ความสามารถทางสังคม 3) ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และ 4) การตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต ทำให้ผู้เรียนมีสติและความตระหนักรู้มีความต้องการจะปรับเปลี่ยนความคิดด้วยตนเองให้เข้าใจต่อสถานะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทุก ๆ วัน เพื่อหลุดพ้นเป็นอิสระจากความคิดเชิงลบที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตไปสู่บุคคลที่สามารถมีความสุขง่ายขึ้น รู้วิธีการรับมือกับเรื่องต่าง ๆ ที่เข้ามาไม่ว่าเรื่องดีหรือร้าย เรียนรู้การมีความสุขว่าไม่ใช่เรื่องยาก

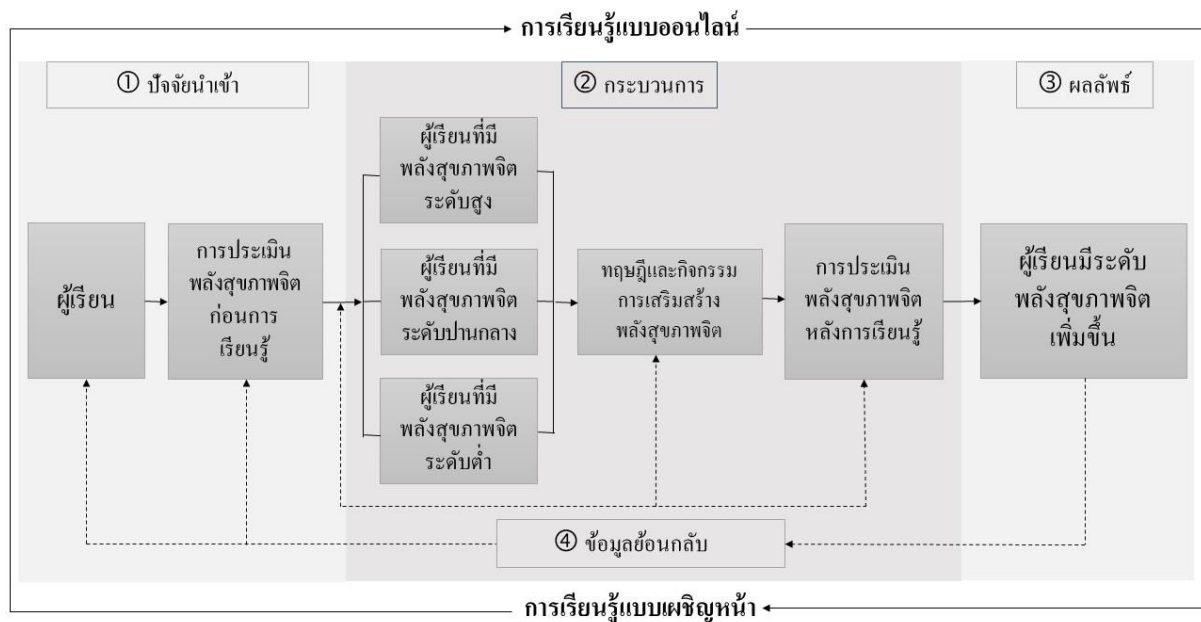

Figure 1: A Blended Learning System to Enhance Mental Health Empowerment.

ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต (รูปภาพที่ 1) เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการออกแบบและพัฒนาด้วยวิธีระบบ (System Approach) ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และข้อมูลย้อนกลับ โดยนำการเรียนรู้แบบผสมผสานที่เหมาะสมกับยุคสมัยและแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องประสบในแต่ละวัน มาสร้างเป็นระบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เป็นระบบที่ต้องการให้เกิดการป้องกันหรือลดความรุนแรงต่อปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าเป็นการแก้ไข กล่าวคือ ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการควบคุมตนเองเมื่อต้องเผชิญกับวิกฤตหรือการจัดการวิกฤตชีวิตนั่นเอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้น โดยมีการแบ่งการเรียนรู้เป็น 2 ลักษณะ คือ การเรียนรู้เนื้อหาเกี่ยวกับพลังสุขภาพจิตด้วยระบบออนไลน์ตามวันเวลาที่นักเรียนสะดวก โดยการใช้คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ต และการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกตามผลประเมินพลังสุขภาพจิตรายบุคคล เมื่อนักเรียนผ่านการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้และได้ทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิตอีกครั้ง จำนวนนักเรียนในกลุ่มพลังสุขภาพจิตต่ำและปานกลางลดลง แต่กลุ่มพลังสุขภาพจิตสูงมีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งนี้เป็นเพราะการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบอีเลิร์นนิ่งและการทำกิจกรรมร่วมกันในชั้นเรียนมีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้นักเรียน การจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เอื้อประโยชน์แก่ผู้เรียนในด้านการเข้าถึงข้อมูลและการเพิ่มช่องทางในการสื่อสาร ร่วมกับการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนจะช่วยส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น อยากมีส่วนร่วม และสนุกสนาน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องประสิทธิภาพของการเรียนรู้แบบออนไลน์และแบบผสมผสานจากโรงเรียน: การทบทวนอย่างเป็นระบบ (Topping, Douglas, Robertson, and Ferguson, 2022) รายงานผลสำรวจกว่าร้อยละ 85 ระบุว่า การเรียนรู้

แบบผสมผสานมีประสิทธิภาพมากกว่าการเรียนการสอนปกติ และการเรียนรู้แบบผสมผสานยังดีกว่าการเรียนรู้ด้วยระบบออนไลน์เพียงอย่างเดียว แสดงให้เห็นว่าการนำข้อดีของการเรียนรู้ทั้งสองแบบมาบูรณาการเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนสามารถสร้างความน่าสนใจและเกิดผลลัพธ์ในทางบวกกับผู้เรียนได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ใช้แนวทฤษฎีจิตวิทยาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ทำให้เกิดการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เป็นเพราะตามแนวคิดทฤษฎีข้างต้น มนุษย์เป็นผู้ที่มีทั้งเหตุผลและไร้เหตุผล แต่เมื่อสามารถฝึกฝนตนเองให้ปรับเปลี่ยนความคิดที่ไม่มีเหตุผลเป็นความคิดที่มีเหตุผลได้ จะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตให้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจไว้ สอดคล้องกับการวิเคราะห์งานวิจัยอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) และการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-analysis) เกี่ยวกับโปรแกรมการฝึกอบรมของ Joyce et al. (2018) พบว่าการฝึกอบรมพลังสุขภาพจิตตามแนวทางการแทรกแซง (Intervention) ด้วยทฤษฎีจิตวิทยาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ซึ่งคือรูปแบบหนึ่งของการบำบัดพฤติกรรมทางปัญญา (Cognitive Behavior Therapy: CBT) เป็นวิธีการที่สามารถเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตได้ เพราะมนุษย์มีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่สามารถปรับเปลี่ยนความคิดที่มีผลเชื่อมโยงต่อพฤติกรรม เพื่อลดความคิดเชิงลบที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต คือ ความเครียด ความวิตกกังวล ความคิดฟุ้งซ่าน รวมถึงภาวะซึมเศร้าที่เป็นปัญหาสุขภาพจิตในปัจจุบัน งานวิจัยนี้จึงไม่ใช่เป็นการรักษาบุคคลที่กำลังประสบปัญหาอยู่ แต่เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น เป็นเรื่องปกติที่ชีวิตจะต้องประสบความยุ่งยากไม่แน่นอน หากวัยรุ่นตระหนักรู้ในความจริงข้อนี้ มีทัศนคติในเชิงบวก กล่าวคือ รู้จักตนเอง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว เพื่อน สังคม โดยมีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน เขาเหล่านั้นจะสามารถสร้างสรรค์วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ มีสติยอมรับว่าปัญหาเกิดขึ้นแล้ว หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นอย่างที่คาดหวัง เพราะฉะนั้นจะต้องปรับตัวรับสภาพที่ไม่เหมือนเดิม และต้องเรียนรู้เปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุข

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ประกอบด้วย ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต เมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัยผู้เรียนมีความพึงพอใจในด้านการบวนการ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งด้วยตนเองและการทำงานเป็นกลุ่ม กิจกรรมเริ่มการเรียนรู้จากง่ายไปยากและมีความเหมาะสมกับระดับชั้น กิจกรรมทำให้เข้าใจและเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตให้ดีขึ้น เป็นลำดับแรกซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้พลังสุขภาพจิต เป็นเนื้อหาที่แตกต่างจากสาระวิชาการเรียนปกติ โดยผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และยังมีโอกาสทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกับเพื่อน ๆ เพื่อรู้จักตัวเองดียิ่งขึ้น ตลอดจนการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น รวมถึงการมีเป้าหมายในชีวิต ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง ดังนั้น หากนักเรียนจะต้องเผชิญกับอุปสรรคหรือปัญหาใด ๆ ก็จะมีเจตคติในทางบวกที่จะอดทนฟันฝ่าแก้ไขให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ทั้งนี้เป็นเพราะการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางจะส่งเสริมให้นักเรียนมีความเข้มแข็งในการควบคุมตนเองและมีความรับผิดชอบมากขึ้นกว่าการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าแบบดั้งเดิมแต่เพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับการวิเคราะห์งานวิจัยอย่างเป็นระบบ เรื่องการวิเคราะห์อภิมานของความแตกต่างในผลลัพธ์การเรียนรู้แบบผสมผสานและแบบดั้งเดิม และทัศนคติของนักเรียน (Yu, Xu, and Sukjairungwattana, 2022) ที่สรุปว่า ผลลัพธ์การเรียนรู้แบบผสมผสานดีกว่าผลลัพธ์การเรียนรู้แบบดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญ และผู้เรียนก็มีเจตคติเชิงบวกมากขึ้นด้วย เนื่องจากพลังสุขภาพจิตเป็นความสามารถทางอารมณ์ที่แตกต่างจากทักษะความรู้เชิงวิชาการ การทำความเข้าใจต้องใช้จินตนาการ ประกอบกับการทดลองปฏิบัติ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ด้วยการบรรยายเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอ การเรียนรู้แบบผสมผสานจึงเป็นวิธีการที่มีความหลากหลายช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาสาระได้สะดวก ไม่ถูก

จำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ ร่วมกับการทำกิจกรรมกลุ่มตามแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จนนำไปสู่การเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตต่อไป

สรุป

การเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต เป็นรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ลดข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ โดยผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้หลากหลายวิธีด้วยการนำเทคโนโลยี การศึกษามาช่วยสนับสนุนให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยนี้ที่แสดงว่า จำนวนนักเรียนในกลุ่มพลังสุขภาพจิตต่ำและปานกลางลดลง แต่ในทางตรงกันข้ามกลุ่มพลังสุขภาพจิตสูงมีจำนวนเพิ่มขึ้น ประกอบกับนำทฤษฎีจิตวิทยาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมมาเป็นวิธีการแทรกแซงให้ผู้เรียน เกิดการไตร่ตรองและใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล นำไปสู่ระดับพลังสุขภาพจิตที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้เมื่อบริบทของสังคมเปลี่ยนไป การเรียนรู้แบบผสมผสานยังสอดคล้องต่อการเรียนรู้ในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมและมีความยืดหยุ่นต่อรูปแบบการเรียนรู้ในอนาคต เป็นการคำนึงถึงผู้เรียนที่เติบโตมาในยุคดิจิทัล โดยทั่วไปการเรียนรู้แบบผสมผสานจะพบในการเรียนรู้เชิงวิชาการด้านสติปัญญา แต่เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตซึ่งเป็นคุณลักษณะด้านอารมณ์จิตใจ ก็มีความเหมาะสม เช่นเดียวกัน งานวิจัยนี้พบว่าปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน เช่น การอภิปราย การนำเสนอ จะช่วยให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ผ่านการสื่อสารและการสนทนาที่กระตือรือร้นจากมุมมองที่หลากหลาย การเรียนรู้แบบผสมผสาน จึงเป็นการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นที่นำมาเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตให้กับผู้เรียน เกิดการ “ยอมรับ ปรับตัว เปลี่ยนแปลง” ต่ออุปสรรคหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1.1 นักเรียนที่มีคะแนนพลังสุขภาพจิตต่ำจากการทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิต เป็นกลุ่มเป้าหมายเริ่มต้นหากจะมีการนำระบบไปใช้
- 1.2 สำหรับกลุ่มนักเรียนที่มีคะแนนพลังสุขภาพจิตปานกลาง-สูง จะต้องมีความรู้แนวทางรักษาระดับพลังสุขภาพจิตให้ต่อเนื่องคงอยู่และมีการพัฒนาต่อไป
- 1.3 ส่งเสริมการใช้ระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตไปสู่กลุ่มอื่น ๆ เช่น นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือนักเรียนในระดับอาชีวศึกษา โดยจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มนั้น ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

- 2.1 ศึกษาพลังสุขภาพจิตในรูปแบบการศึกษาในระยะยาว (Longitudinal Study) และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะในด้านความสามารถแก้ไขปัญหา เพื่อเสริมแรงและสร้างความคงอยู่ของพลังสุขภาพจิตในระยะยาว
- 2.2 การนำระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตนี้ไปบูรณาการกับสื่อสังคมออนไลน์ ที่ได้รับความนิยม เช่น TikTok หรือ LINE เป็นต้น

References

- Boonsathirakul, J. (2021). Crisis and Stress Coping of Senior High School Student. *Srinakharinwirot Academic Journal of Education*, 22(2), 204-219.
- Cascio, J. (2020). *BANI and Chaos*. Retrieved February 7, 2024, from <https://ageofbani.com/2022/04/bani-and-chaos/>
- Corey, G. (2016). *Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy*. (9th ed.). California: Cengage Learning.
- Fletcher, D., & Sarkar, M. (2013). Psychological Resilience: A Review and Critique of Definitions, Concepts, and Theory. *European Psychologist*, 18(1), 12-23.
- Grotberg, E. H. (1995). *A Guide to Promoting Resilience in Children: Strengthening the Human Spirit Vol. 8*. The Hague. Netherland: Bernard van Leer Foundation.
- Joyce, S. et al. (2018). Road to Resilience: A Systematic Review and Meta-Analysis of Resilience Training Programmes and Interventions. *BMJ Open*, 8(6), 1-9.
- Kardkarnklai, U. (2015). Hybrid Learning Design and Effective Components of E-Learning in English Writing Course. *Silpakorn University E-Journal*, 35(1), 1-31.
- Koolnaphadol, P. (2016). The Emotional Resilience Enhancement of Single Family Adolescent Students through Integrative Group Counseling Model. *Journal of Education and Social Development*, 12(2), 198-212.
- Koolnaphadol, P., & Haenjohn, J. (2015). *Education and Development of Resilience in the Elderly by Integrating the Process of Family Participation and Civil Society Networks*. (Research Report). Chonburi: Burapha University.
- Panchatree, S. (2008). *Effect of the Resilience Enhancement Program on Stress of Students Preparing for University Admission Examination*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Phophichit, N. (2017). Buddhist Psychological Factors Related to Resilience of Adolescents in Bangkok. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(1), 253-263.
- Rongpol, M. (2020). *The Enhancement of Emotional Resilience of Undergraduate Students Whose Families Were Affected by the Unrest Situation in the Southern Border Provinces through Integrative Counseling Model*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.
- Roopkhai, N. (2014). *Effects of Resilience and Academic Pressure on Academic Achievement of Secondary School Students with Academic Motivation as a Mediator*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Ruetathip, N., & Rujirachakon, S. (2022). Study of the Outcome of Mental Strength Development Program in Adolescents by the Resilient Development Program for Teenagers. *Journal of Sakon Nakhon Hospital*, 25(2), 54-62.
- Rungreangkulkij, S., & Kotnara, I. (2009). Resilience: A Review Literature. *Journal of Nursing Science and Health*, 32(1), 90-101.

- Suwanmaitri, S. (2009). *Counseling Manual for Strengthening Resilience*. Department of Mental Health, Ministry of Public Health. Bangkok: Beyond Publishing Co., Ltd.
- Topping, K. J., Douglas, W., Robertson, D., & Ferguson, N. (2022). Effectiveness of Online and Blended Learning from Schools: A Systematic Review. *Review of Education*, 10(2), 1-41.
- Ungar, M. (2018). *What Works: A Manual for Designing Programs that Build Resilience*. Retrieved February 17, 2024, from <https://resilienceresearch/whatworks>
- World Economic Forum. (2020). *The Future of Jobs Report 2020*. Geneva: World Economic Forum.
- Wright, A. C., Dyjur, P., Norman, D., & Kelly, P. (2022). *Guide Principles of Blended and Online Course Design*. Taylor Institute for Teaching and Learning. Calgary: University of Calgary.
- Yu, Z., Xu, W., & Sukjairungwattana, P. (2022). Meta-Analyses of Differences in Blended and Traditional Learning Outcomes and Students' Attitudes. *Frontiers in Psychology*, 13, 1-14.

การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน*

Improving the Product Quality of Fabrics Dyed with Natural Dyes Using the
Cultural Capital of Ethnic Groups in Takhian Pom Sub-District,
Thung Hua Chang District, Lamphun Province

¹เสนห์ ใจสิทธิ์, ²ญาณิศา โกมลสิริโชค, ³ไพรินทร์ ณ วันนา, ⁴อาเดช อุปันนท์ และ ⁵จันทร์สม์ ตาปูลิง

¹Sanae Jaisit, ²Yanisa Komonsirichok, ³Phairin Na Wanna, ⁴Ardej Upanan
and ⁵Chantarat Tapuling

^{1,3,4,5}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,3,4,5}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

²มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

²Rajamangala University of Technology Lanna, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sane.jai@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน 2) พัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรม และ 3) ถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ โดยศึกษาจากประชากร 3 หมู่บ้าน คือ 1) บ้านไม้สลิ 2) บ้านแม่แสม และ 3) บ้านห้วยไร่ส้มตัวอย่างโดยวิธีการเจาะจง โดยคัดเลือกจากประชากรบ้านไม้สลิ จำนวน 72 คน บ้านแม่แสมจำนวน 70 คน และบ้านห้วยไร่ จำนวน 90 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 232 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมเป็นการนำทุนวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ที่เป็นสี ลวดลาย ของกลุ่มชาติพันธุ์มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบเสื้อผ้า นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาตินิยมนำลูกเต๋อยมาประดับเป็นลวดลายต่าง ๆ ที่แฝงด้วยความเชื่อของชุมชนตนเอง 2) การพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย การผลิตที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค การสร้างความแตกต่าง การผลิตให้มีคุณภาพ และการวางแผนการผลิตอย่างเป็นระบบ และ 3) การถ่ายทอด และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยที่การถ่ายเทนั้นเป็นการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ และกลไก

*Received March 1, 2024; Revised August 27, 2024; Accepted September 12, 2024

การตลาด ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ นิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน หน่วยงานภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่ ส่วนการสร้างเครือข่ายนั้นเป็นการทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือกับ 7 หน่วยงาน คือ 1) วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน 2) สถาบันวิจัยหรือศูนย์ 3) องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม 4) โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน 5) สภาวัฒนธรรมตำบลตะเคียนปม 6) สภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง และ 7) วิสาหกิจชุมชนในตำบลตะเคียนปม

คำสำคัญ: ผ้าย้อม; สีธรรมชาติ; ทูทางวัฒนธรรม; กลุ่มชาติพันธุ์

Abstract

This research, titled "Improving the Product Quality of Fabrics Dyed with Natural Dyes Using the Cultural Capital of Ethnic Groups in Takhian Pom Sub-district, Thung Hua Chang District, Lamphun Province," has three main objectives: 1) To design the fabric products dyed with natural dyes incorporating the cultural capital of ethnic groups in Takhian Pom Sub-district, Thung Hua Chang District, Lamphun Province; 2) To develop a marketing mechanism for these naturally dyed fabric products by using the cultural capital of ethnic group; and 3) To transfer the knowledge and create a learning network about fabric dyeing with natural dyes within the community. The action research employs both qualitative and action research methods. The population for the study comprises three villages: Ban Mai Sali, Ban Mae Samae, and Ban Huai Rai. A purposive sampling method was used to select 72 people from Ban Mai Sali, 70 people from Ban Mae Samae, and 90 people from Ban Huai Rai, totaling 232 participants. Data were collected through in-depth interviews which used was an interview form and analyzed using content analysis.

The research findings are 1) the design of fabric products dyed with natural dyes leverages the cultural capital and identity of ethnic groups in Takhian Pom Sub-district. This includes integrating traditional colors and patterns into clothing designs and embellishing fabrics with millet in various patterns that reflect the community beliefs, 2) the development of a marketing mechanism for naturally dyed fabric products which focuses on meeting customer needs, differentiating products, ensuring quality production, and implementing systematic production planning, and 3) knowledge transfer activities involve educating participants about natural dyeing techniques. This effort includes collaboration with Lamphun Sangha college students, government agencies, and local people. The network creation involves agreements with seven organizations: Lamphun Buddhist College, Hariphunchai Research Institute, Takhian Pom Subdistrict Administrative Organization, Ban Mai Takhian School, Council of Cultural Affairs in Takhian Pom Subdistrict and Thung Hua Chang District, and community enterprises in Takhian Pom Sub-district.

Keywords: Dyed Fabric; Natural Colors; Cultural Capital; Ethnic Group

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพของชุมชน และใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่นของตน มุ่งรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเชื่อมโยงองค์กรชุมชนให้เป็นเครือข่าย ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน สอดคล้องกับวัฒนธรรม อัตลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้และการพึ่งตนเองของครอบครัว ก่อให้เกิดความสมดุลในชีวิต ชุมชนสามารถจัดการความรู้ภายในชุมชน รวมไปถึงการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2024) ของประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ซึ่งมุ่งเน้นผลิตภัณฑ์ที่เต็มไปด้วยเนื้อหาที่สร้างสรรค์ มีคุณค่าทางวัฒนธรรม และมีวัตถุประสงค์ชัดเจนทางการตลาด

ตำบลตะเคียนปม ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดลำพูน ห่างจากอำเภอเมืองลำพูน ประมาณ 80 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปะเกอะญอหรือกะเหรี่ยง ผู้ชายประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่ทำสวน ส่วนผู้หญิงทำงานบ้านพร้อมทั้งงานทอผ้าสำหรับใช้ในครัวเรือน การทอผ้าของผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลตะเคียนปมจะมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น คือ การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ จากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ดอกไม้ เปลือกไม้ ดิน ฯลฯ เป็นต้น สีที่ได้นั้นมีความแตกต่างกันไป ตามลักษณะวัตถุดิบที่นำมาผสมกัน วัสดุเหล่านี้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ก่อให้เกิดสารพิษตกค้างจากกระบวนการย้อมผ้า รวมทั้งลดความเสียหายของผ้า ความประณีต และเทคนิคการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชนเผ่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และทุนทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน วิธีการและเทคนิคเหล่านี้ทำให้ผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูนมีความโดดเด่น สามารถคว้ารางวัลตราสัญลักษณ์ G – Green ระดับทอง ประจำปี 2562 จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม แต่เนื่องจากตำบลตะเคียนปมเป็นพื้นที่ที่มีการทอผ้าเป็นงานหัตถกรรมในครัวเรือน ทอผ้าใช้ในครอบครัวของตนเอง มีการจำหน่ายเฉพาะในชุมชนเท่านั้น ไม่มีกลไกทางการตลาดที่สามารถกระจายสินค้าในระดับที่สูงขึ้น ประกอบกับผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ยังมีรูปแบบดั้งเดิม ไม่มีการประยุกต์รูปแบบ หรือปรับเปลี่ยนเป็นผลิตภัณฑ์ที่สนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในวิถีสังคมปัจจุบัน จึงส่งผลให้ผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ทำให้ขาดโอกาสในการสร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว (Khamthiya, 2023)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยเห็นว่าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรได้รับการสนับสนุน และยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในชุมชน โดยการยกระดับให้มีความหลากหลาย มีรูปแบบเป็นที่นิยมของผู้บริโภค อีกทั้งต้องการพัฒนากลไกทางการตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าย้อมสีธรรมชาติให้มีช่องทางที่หลากหลาย พร้อมทั้งการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับประชาชน และการสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อนำไปพัฒนาในระดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

- 1) ศึกษาและรวบรวมเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ และวิถีชีวิตของผู้คนในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ได้แก่ บ้านแม่แสม บ้านไม้สลี และบ้านห้วยไร่ โดยลงพื้นที่การสำรวจ สัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติ โดยใช้พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ บ้านแม่แสม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นสถานที่จัดกิจกรรม โดยได้เชิญตัวแทนกลุ่มหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านมาปรึกษาหารือร่วมกับนักวิจัย ดังภาพที่ 1

Picture 1: Researchers Are Conducting a Field Survey of Natural Dye Fabric Products Made by Ethnic Groups in Takhian Sub-District

- 2) ศึกษาและวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นนามธรรม และรูปธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีคุณค่าทางศิลปะ และการออกแบบ
- 3) ออกแบบร่างผลิตภัณฑ์ที่เป็นชุดสตรี โดยใช้ผ้าย้อมสีธรรมชาติของแต่ละกลุ่ม (ดังภาพที่ 2) เพื่อให้เห็นรูปแบบ ขนาด สัดส่วนของผลิตภัณฑ์ โดยแบบแต่ละกลุ่มมีรายละเอียด 3 ลักษณะต่อไปนี้

กลุ่มบ้านห้วยไร่

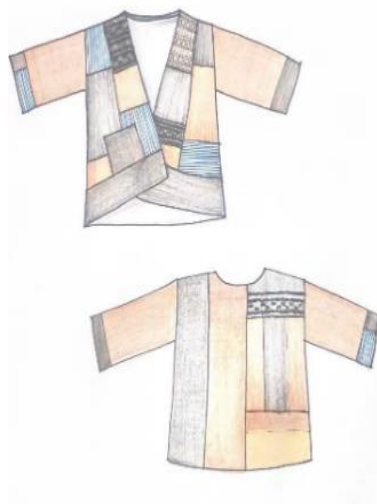

กลุ่มบ้านไม้สลี

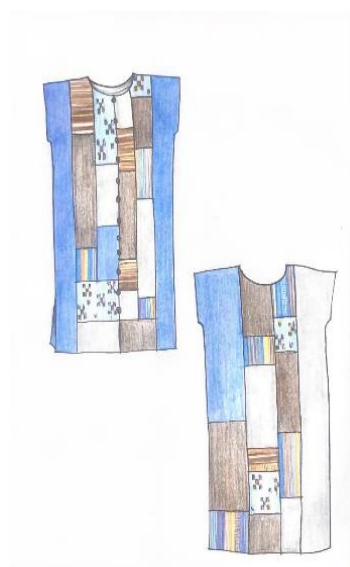
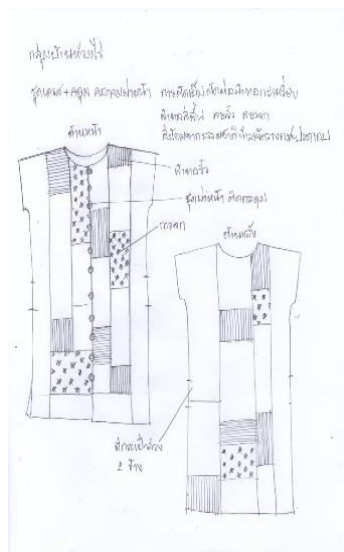

กลุ่มบ้านแม่แสม

Picture 2: The Fabrics Dyed with Natural Colors from the Three Production Groups

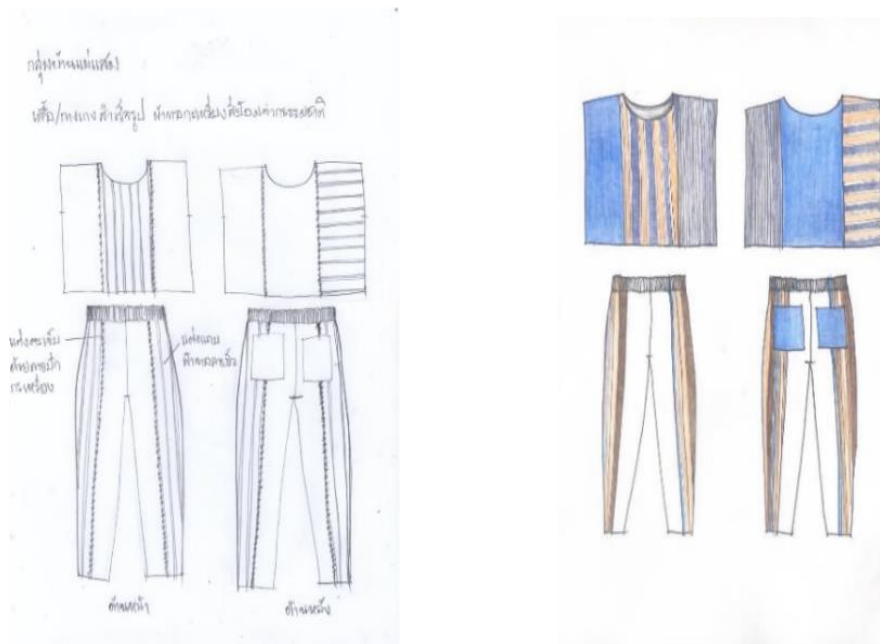
[illegible]

(2) การออกแบบร่างผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มบ้านห้วยไร่ กลุ่มจะเลือกออกแบบเป็นประเภทชุดติดกัน (ชุดเดรส) โดยเป็นการตัดเย็บผ้าทอสีย้อมจากธรรมชาติ ด้วยความหลากหลายของเทคนิคการทอผ้าสีพื้น ผ้าทอลายริ้ว และการจกลาย นำมาตัดเย็บ ตัดต่อ จัดวางองค์ประกอบพัฒนาให้มีความหลากหลายในรูปแบบชุดเดรสหรือสามารถสวมใส่เป็นเสื้อคลุมได้ในชุดเดียวกัน ดังภาพที่ 4

Picture 4: The Design Draft of Natural Dye Fabric Products by the Ban Huai Rai Group

(3) การออกแบบร่างผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มบ้านแม่แสม กลุ่มจะเลือกออกแบบเป็นประเภทชุดเสื้อ และกางเกง โดยมีการใช้ผ้าสีพื้นเย็บติดต่อกับผ้าลายริ้วจากผ้าฝ้ายทอมือย้อมจากสีธรรมชาติ เพื่อสร้างความสวยงามในการออกแบบ และตัดเย็บ อีกทั้งยังเป็นการควบคุมราคาต้นแบบผลิตภัณฑ์เนื่องจากไม่ต้องใช้ผ้าที่มีลวดลายทั้งชิ้น ซึ่งผ้าทอมือมีหน้าผ้าที่แคบ และข้อจำกัดต่อการใช้งาน จึงไม่สามารถตัดเย็บชิ้นงานที่ใช้ผ้าวางหน้ากว้างได้ จึงนำมาตัดต่อเป็นเสื้อและกางเกงในรูปแบบลำลองที่สวมใส่สบาย สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมไปถึงการผลิตที่ไม่ยุ่งยาก และมีโอกาสในการจัดจำหน่ายสูงขึ้น ดังภาพที่ 5

Picture 5: The Design Draft of Natural Dye Fabric Products by the Ban Mae Saem Group

ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของทั้ง 3 หมู่บ้านที่ออกแบบแล้ว มีความแตกต่างในลักษณะด้านกายภาพ คือ กลุ่มบ้านไม้สลิจะเป็นชุดเสื้อคลุม เหมาะสำหรับผู้หญิงวัยทำงานสวมใส่เพื่อไปทำงานหรือเป็นชุดสุขภาพสวมใส่ในโอกาสออกกำลังกาย กลุ่มบ้านห้วยไร่จะเป็นชุดติดกัน (ชุดเดรส) คอกลมผ่าหน้า เหมาะสำหรับผู้หญิงรุ่นหรือวัยกลางคน สวมใส่ท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะช่วงฤดูหนาวจะทำให้ร่างกายอบอุ่นเนื่องจากสามารถสวมใส่เป็นเสื้อคลุมตัวยาวได้ แต่ทั้งนี้กลุ่มบ้านแม่แสม จะมีการออกแบบที่แตกต่างไปจาก 2 หมู่บ้าน คือ จะเป็นชุดเสื้อผ้าและกางเกงในรูปแบบลำลอง เหมาะสำหรับทั้งผู้หญิง และผู้ชาย สามารถสวมใส่ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งยังสนองต่อความต้องการของตลาดในยุคปัจจุบัน

4) ทำต้นแบบหรือชิ้นงานผลิตภัณฑ์จริง เพื่อให้เป็นไปตามแบบร่างที่กำหนดไว้ โดย ทำแบบตัดและตัดเย็บให้ตรงตามแบบร่างให้มากที่สุด ดังภาพที่ 6

Picture 6: The Finished Prototype of Natural Dye Fabric Products

5) จัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าอ้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรม โดยจัดฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ และสมาชิกในชุมชน ด้านการออกแบบ การผลิต และกลไกการตลาด ดังภาพที่ 7

Picture 7: Knowledge Transfer Activities on Design, Production, and Marketing

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 7 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย พร้อมเตรียมเอกสารดำเนินการขอใบรับรองทางจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ระยะที่ 2 การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน และลงพื้นที่สำรวจผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของทั้ง 3 หมู่บ้าน และจัดประชุมระดมความคิดเห็น

ระยะที่ 3 การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ระยะที่ 4 ดำเนินการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ชาวบ้านในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยเชิญวิทยากรผู้มีความรู้เฉพาะทาง เพื่อเสริมความรู้ ความเข้าใจ

ระยะที่ 6 จัดเวทีกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากการวิจัย และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรม ให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ นั้นเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัย

ระยะที่ 7 สรุปองค์ความรู้ และจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ คู่มือ วีดีโอ เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมถึงการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอกู่หว้า จังหวัดลำพูน” ผู้วิจัยสรุปผลวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอกู่หว้า จังหวัดลำพูน โดยกลุ่มชาติพันธุ์ ใช้การออกแบบผลิตภัณฑ์แบบวิถีท้องถิ่นหรือวิถีชาวบ้าน โดยอาศัยรูปแบบเดิมจากบรรพบุรุษที่มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงามแบบสมัยใหม่ นอกจากนั้นผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาตินิยมนำเม็ดเดียวมาประดับเป็นลวดลายต่างๆ ที่แฝงไปด้วยความเชื่อของชุมชนของตนเอง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง และตระหนักถึงคุณค่าของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มในแนวทางวิถีตนเองได้อย่างเด่นชัด และมีวิธีการออกแบบตามแนววิถีท้องถิ่นที่จัดอยู่ในลักษณะประโยชน์ใช้สอยมาก่อนรูปแบบ (Form follow Function) ส่วนการทอผ้านั้น เป็นลักษณะภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ และมีการพัฒนาเทคนิคใหม่ โดยได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนมาจัดอบรม และให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมสีธรรมชาติ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความต้องการของลูกค้าจะอยู่เฉพาะบางกลุ่ม และผลิตภัณฑ์สินค้าที่ยังต้องเป็นรูปแบบดั้งเดิมและย้อมสีธรรมชาติ ยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย

สำหรับกระบวนการถ่ายทอดการย้อมสีผลิตภัณฑ์ ในอดีตมีการถ่ายทอดภายในครัวเรือนเท่านั้น เพื่อจุดประสงค์สำหรับใช้ในครัวเรือนให้กับสมาชิกในครอบครัว แต่ในปัจจุบันเป็นการถ่ายทอดความรู้สู่เยาวชนรุ่นใหม่ และบางหมู่บ้านในตำบลตะเคียนปม ยังพบว่ามีการท่องเที่ยวทั้งไทย และต่างชาติมีความสนใจเข้ามาเรียนรู้วิธีการย้อมสีธรรมชาติ และการทอผ้าจากเส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการย้อมสีถือเป็นภูมิปัญญาสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถสร้างคุณค่า เนื้อหา เรื่องราว ความตระหนัก และการรับรู้ต่อผู้คนที่กว้างขวาง

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนาโครงการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าอ้อมจากสิทธรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน มีแนวทางการพัฒนา 4 แนวทาง คือ **แนวทางที่หนึ่ง** ผู้ผลิตต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก โดยต้องมีการสำรวจความต้องการของผู้บริโภค โดยเฉพาะกลุ่มที่นิยมผ้าอ้อมสิทธรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบ **แนวทางที่สอง** การผลิตสินค้าของตนเองต้องมีความแตกต่าง ผลิตภัณฑ์ผ้าอ้อมสิทธรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นสินค้าที่มีความสวยงามในระดับหนึ่ง แต่หากพิจารณาในเชิงความคิดสร้างสรรค์นั้นอาจมีรูปแบบไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค ดังนั้นจะต้องมีการปรับปรุงสินค้าผ้าอ้อมสิทธรมชาติให้เกิดความแตกต่าง และมีรูปแบบที่หลากหลาย **แนวทางที่สาม** การผลิตสินค้าต้องมีคุณภาพ และเหมาะสมกับราคา **แนวทางที่สี่** การผลิตต้องมีการวางแผนผลิตอย่างถูกต้อง คือ ต้องอาศัยช่างฝีมือหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตเป็นผู้ผลิตสินค้า และอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มทอผ้า

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การถ่ายทอด และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าอ้อมจากสิทธรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน สามารถจำแนกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ

3.1 การถ่ายทอดการเรียนรู้ผ้าอ้อมจากสิทธรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม เป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้มีความรู้ และความสามารถเบื้องต้นในประเด็นต่างๆ โดยถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ 2 กิจกรรมหลัก คือ

1) การถ่ายทอดความรู้เรื่อง “แนวทางการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าอ้อมสิทธรมชาติ” โดยถ่ายทอดความรู้และทักษะเฉพาะด้านการออกแบบ และผลิตงานสิ่งทอ ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญเกี่ยวกับการออกแบบเบื้องต้น และกระบวนการย้อมสิทธรมชาติ ผลจากการถ่ายทอดครั้งนี้ สมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์เกิดความรู้ และทักษะเรื่องทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น แนวทางการนำทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบอย่างเหมาะสม การออกแบบให้สอดคล้องกับกลุ่มบริโภค การออกแบบให้มีความหลากหลายรูปแบบ กระบวนการย้อมสี และการผลิตที่มีคุณภาพ

2) การถ่ายทอดความรู้เรื่อง “กลไกการตลาด” โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญเกี่ยวกับ ต้นทุนวัสดุและการผลิต การสร้างแบรนด์ การสร้างอัตลักษณ์ให้ผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้บริโภค เทคนิคการย้อมช่องทางการจำหน่าย ผลจากการถ่ายทอดครั้งนี้ กลุ่มชาติพันธุ์เกิดความรู้ และทักษะในเรื่องวัสดุ การผลิต (กระบวนการและเทคนิค) การสร้างแบรนด์ ช่องทางการจำหน่ายต่างๆ การต่อยอดพัฒนา รวมถึงความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์

3.2 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าอ้อมจากสิทธรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการรับรู้ถึงคุณค่า และการส่งเสริม สนับสนุน เพื่อยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าอ้อมจากสิทธรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ให้มีคุณภาพดีขึ้น และเกิดความยั่งยืน โดยคณะวิจัยได้ทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือ MOU กับเครือข่าย จำนวน 7 เครือข่าย ได้แก่ 1) วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน 2) สถาบันวิจัยทรัพยากร 3) องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม 4) โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน 5) สภาวัฒนธรรมตำบลตะเคียนปม 6) สภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง และ 7) วิสาหกิจชุมชนในตำบลตะเคียนปม

1.2 ทูทางวัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่น และสามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ได้แก่

1) กระบวนการย้อมสีธรรมชาติ ในอดีตชาวกะเหรี่ยงจะปลูกฝ้ายในครัวเรือน และนำฝ้ายมาปั่นเป็นเส้นด้าย ย้อมด้วยสีธรรมชาติ สร้างลวดลายด้วยการทอ ปักด้วยเส้นด้ายและเม็ดเดือย นำมาใช้สอยในชีวิตประจำวันเท่านั้น ไม่ได้นำมาจำหน่าย

2) อัตลักษณ์ท้องถิ่น คือ 1) เส้นฝ้ายที่เกิดจากฝ้ายที่ปลูกเองในครัวเรือน 2) การทอผ้าผืนด้วยกี่เอว 3) การสร้างผลิตภัณฑ์ ประเภท ถุง (ถุงย่าม) เสื้อ และผ้าห่ม

2. Process (กระบวนการ) คือ การออกแบบผลิตภัณฑ์ และด้านการตลาด ลักษณะของกิจกรรมอบรม 2 เรื่องหลักคือ “แนวทางการพัฒนา และออกแบบผลิตภัณฑ์จากฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ” และ “กลไกการตลาด เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้าจากฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ” (ชื่อแบรนด์ที่จดจำง่าย การสร้างความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ ตราสินค้าหรือโลโก้ และกระแสความนิยม)

3. Output (ผลลัพธ์) คือรูปแบบ และชิ้นงานผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบของแต่ละกลุ่ม โดยที่ฝ้ายย้อมสีธรรมชาติแต่หมู่บ้านจะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน กลุ่มบ้านไม้สลิออกแบบเป็นเสื้อคลุม กลุ่มบ้านห้วยไร่ออกแบบเป็นชุดติดกัน (ชุดเดรส) และกลุ่มบ้านแม่แสม ออกแบบเป็นชุดเสื้อและกางเกง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าฝ้ายย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดลำพูน ในอดีตชุมชนแห่งนี้ใช้วิธีการออกแบบผลิตภัณฑ์แบบวิถีชาวบ้าน โดยอาศัยรูปแบบเดิมจากบรรพบุรุษที่มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงาม นอกจากนี้ก็นำเม็ดเดือยมาประดับเป็นลวดลายต่างๆ ที่แฝงด้วยความเชื่อ ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มชาติพันธุ์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง และตระหนักถึงคุณค่าของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มในแนวทางการพัฒนาได้อย่างเด่นชัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Narongwit, and Saengchanthai (2018) เรื่อง “การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าสำหรับสุภาพสตรีจากฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติใหม่แก้วพัฒนา จังหวัดกำแพงเพชร” ที่กล่าวว่า การพัฒนาและการผลิต ควรมีรูปแบบที่เรียบง่ายสวยงาม ทันสมัย สามารถผลิตได้ตามศักยภาพของชุมชน และวัสดุที่ใช้ผลิตต้องมีราคาไม่สูงมาก และยังสอดคล้องกับแนวทางของ Industrial Promotion Center Region 1 (n.d.) ที่กล่าวว่าหากต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนให้มีความแตกต่างทางโดยใช้ทุนวัฒนธรรม จำเป็นต้องนำการออกแบบเข้ามาร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยแต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ไว้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าฝ้ายย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดลำพูน มีแนวทางการพัฒนา 4 แนวทาง ได้แก่ **แนวทางที่หนึ่ง** คือ ผู้ผลิตต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก **แนวทางที่สอง** คือ การผลิตสินค้าของตนเองต้องมีความแตกต่าง **แนวทางที่สาม** คือ การผลิตสินค้าต้องมีคุณภาพ ทั้งเรื่องวัสดุ การผลิต และรูปแบบ **แนวทางที่สี่** คือ การผลิตต้องมีการวางแผนผลิตอย่างถูกต้อง ทั้งนี้เป็นเพราะกลไกตลาดต้องดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และมีความสัมพันธ์กัน

ทุกแนวทาง ถือเป็นรูปแบบของการพัฒนาการตลาดที่สำคัญ หรือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Aphibunyopas, and Klamsaengsai (2020) เรื่อง “การส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจหมู่บ้านท่ามาคำชาย : กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าฝ้ายอมศีธรรมชาติหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ที่กล่าวว่า รูปแบบการบริหารจัดการและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่จำเป็น และเป็นที่ต้องการ ได้แก่ การขยายช่องทางการจัดจำหน่าย การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การเพิ่มยอดขาย และการพัฒนาคน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chumoon (2010) เรื่อง “การพัฒนากระบวนการจัดการทางการตลาดในผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือ กรณีศึกษา: กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” ที่กล่าวว่า รูปแบบของกระบวนการจัดการทางการตลาดที่เหมาะสมของกลุ่มผู้ผลิตผ้าฝ้ายทอมือคือ ควรขยายตลาดเพิ่มไปยังกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวที่เลือกซื้อสินค้าที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น และสามารถสัมผัสได้ถึงคุณค่าเมื่อใช้หรือสวมใส่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การถ่ายทอด และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ฝ้ายอมจากศีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน สามารถจำแนกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ

3.1 การถ่ายทอดการเรียนรู้ฝ้ายอมจากศีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม เป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ รูปแบบของการให้ความรู้เกี่ยวกับ 2 กิจกรรมหลัก คือ 1) แนวทางการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ และ 2) กลไกการตลาด การถ่ายทอดการเรียนรู้ทั้ง 2 เรื่องนี้ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญควบคู่กัน ทั้งนี้เพราะการพัฒนา และออกแบบผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องใช้กลไกตลาดเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยการส่งเสริมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปสู่บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Aphibunyopas, and Klamsaengsai (2020) เรื่อง “การส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจหมู่บ้านท่ามาคำชาย: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าฝ้ายอมศีธรรมชาติหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ที่กล่าวว่า รูปแบบการบริหารจัดการและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่จำเป็น ได้แก่ การอบรมให้ความรู้ การวางแผนธุรกิจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ การขยายช่องทางการจัดจำหน่าย และการศึกษาดูงาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Akkasaeng, and Kritsanaputi (2009) เรื่อง “กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมศีธรรมชาติ” ที่กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การจดจำและปฏิบัติตาม สำหรับการตลาดนั้น จะพิจารณาจากความยากง่าย และต้นทุนทั้งหมดในการผลิต

3.2 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ฝ้ายอมจากศีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม เป็นกิจกรรมที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการรับรู้ถึงคุณค่าและการส่งเสริม สนับสนุน เพื่อยกระดับคุณภาพสินค้าฝ้ายอมจากศีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมให้มีคุณภาพดีขึ้น และเกิดความยั่งยืน โดยคณะวิจัยได้ทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือ MOU กับเครือข่าย จำนวน 7 เครือข่าย ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลงานวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้เพราะการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงระหว่างผู้คนในชุมชนกับภายนอกชุมชน รวมถึงการมีโอกาสดำเนินการสนับสนุน ส่งเสริมด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sisathan (2009) เรื่อง “กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้าของปกากะญอ: กรณีศึกษานบ้านแม่ระอาใน หมู่ 9 ตำบลแม่ตืน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่”

ที่กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้ามีส่วนในการสร้างรายได้และอาชีพเสริมให้แก่ชาวบ้าน ชาวบ้านได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิคต่างๆ ในการทอผ้า ช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านมีความสนใจที่จะพัฒนา และยังสามารถต่อยอดกับงานวิจัยของ Wannatrang, and Tukphimai (2017) เรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ผ้าทอมือจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดอุดรธานี และแขวงจำปาศักดิ์” ที่กล่าวว่า เครือข่ายแหล่งเรียนรู้ผ้าทอมือจังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา และแขวงจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ผ้าทอมือในระดับท้องถิ่น เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือแหล่งเรียนรู้ผ้าทอมือที่อยู่ในท้องถิ่นใกล้เคียงกัน โดยมีความร่วมมือในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานแหล่งเรียนรู้ผ้าทอมือร่วมกัน

สรุป

งานวิจัยเรื่อง การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการใช้ความรู้ด้านการออกแบบและกระบวนการผลิต (การย้อมสี) ไปพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ หรือกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ให้มีคุณภาพขั้นอีกระดับหนึ่ง ซึ่งในกระบวนการวิจัยมีความจำเป็นต้องศึกษา และวิเคราะห์เกี่ยวกับบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ทุนวัฒนธรรมดั้งเดิม อัตลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม มีคุณค่าเชิงสุนทรียศาสตร์ กลไกตลาด เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ออกแบบ/ผลิตชิ้นงานให้เกิดความสวยงาม และมีคุณค่าต่อการรับรู้ของผู้คนในชุมชนและผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม ผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่เป็นผลจากการวิจัยครั้งนี้จัดเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนเนื้อหา เรื่องราว ของชุมชนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นการใช้ทุนวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาถึงปัจจัยหรือองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และครอบคลุม เพื่อใช้เป็นแนวทางการออกแบบโดยใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับออกแบบงานผลิตภัณฑ์สิ่งทออย่างเหมาะสม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นการพัฒนาในแนวทางที่ให้ความสำคัญกับผู้บริโภค คุณภาพของผลิตภัณฑ์ และการวางแผน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้ความรู้หรือแนวทางนี้ไปประยุกต์ใช้กับกระบวนการผลิตชิ้นงานผลิตภัณฑ์สิ่งทอหรืองานหัตถกรรมอื่นที่หลากหลายมากขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 การถ่ายทอด และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยที่การถ่ายทอดนั้นเป็นลักษณะการถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่เน้นทักษะ และใช้ระดับความรู้พื้นฐาน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สามารถนำวิธีการถ่ายทอดที่เน้นทักษะไปใช้ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตงานหัตถกรรมอื่น ๆ ส่วนการสร้างเครือข่ายนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นแนวทางสร้างเครือข่ายทางด้านวิชาชีพเฉพาะด้านได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทำจากผ้าหรือวัสดุอื่น เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติขึ้นอีกระดับหนึ่ง

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทักษะด้านการออกแบบ และการย้อมผ้าสีธรรมชาติ ในวิถีของกลุ่มชาติพันธุ์

2.3 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

References

- Akkasaeng, D., & Kritsanaputi, W. (2009). Knowledge Management Process of Local Wisdom of Naturally Dyed Mudmee Silk. *Khon Kaen University Research Journal*, 9(4), 135-147.
- Aphibunyopas, J., & Klamsaengsai, S. (2020). Business Promotion and Development of Trading Village: A Case Study of Nhong Bua Daeng Organically-Dyed Weaving Group Community Enterprise, Nhong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province. *Thai International Tourism Academic Journal*, 16(2), 1-21.
- Chumoon, M. (2010). *The Development of Marketing Management for Cotton Products, Case Study: The Cotton Hand Weaving Groups at Don Muang Village Tambon Maerang, Amphur Pasang, Lamphun Province*. (Research Report). Retrieved July 30, 2023, from <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/280871>
- Industrial Promotion Center Region 1. (n.d.). *Community Product Development Project with Cultural Capital and Wisdom to the International Area In 8 Provinces in the Upper Northern Region*. (Unpublished Document). Bangkok: Department of Industrial Promotion, Ministry of Industry.
- Khamthiya, C. (2023). The Head of Ban Mae Sam Naturally Dyed Cloth Group. *Interview*. October, 30.
- Narongwit, P., & Saengchanthai, A. (2018). Design and Development of Bags for Women from Naturally Dyed Cotton, Cotton Weaving Groups with Natural Dyes, Silk Kaew Pattana Kamphaeng Phet Province. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 24(2), 59-96.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2024). *National Economic and Social Development Plan No. 13, (2023-2027)*. Retrieved July 30, 2023, from <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>

- Sisathan, P. (2009). *Learning Process and Transfer of Weaving Wisdom of Pakakayo: A Case Study of Ban Mae Ra-Ar Nai, Village No. 9, Mae Tuen Sub-District, Omkoi District, Chiang Mai Province*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Wannatrong, S., & Tukphimai, S. (2017). Development of a Network of Hand-Woven Fabric Learning Resources in Surin Province, Udon Meechai Province and Champasak Sub-District. *PULINET Journal*, 4 (3), 93-104.

การพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธี ของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร*

The Development of Novices within a Framework of Bowon
by Buddhist Peaceful Means at Wat Sarod, Bangkok

¹พระภิกษุ ธรรมจาโร เหลืองศีล และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Phra Phawat Dhammacharo Luangsin and Phrakrupalad Adisak Vajirapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: prawat2517@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสามเณรของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธี 2) เพื่อศึกษา วิเคราะห์พุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสามเณรของวัดสารอด และ 3) เพื่อพัฒนา และนำเสนอการพัฒนา สามเณรของวัดสารอด งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบอริยสัจโมเดลสอดคล้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามแนวนันไต 9 ขั้น โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นการเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลัก รวม 30 รูป/คน ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ 6 รูป แม่ชี 1 รูป กลุ่มอุบาสก อุบาสิกา 23 คน การวิจัยเชิงคุณภาพลงพื้นที่ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับสามเณรวัดสารอด คือ ขาดความรับผิดชอบต่องาน ไม่ตรงต่อเวลา ไม่สามารถที่จะซักจิวร เก็บจิวร ดูแลรักษาจิวร และเก็บสิ่งของเครื่องใช้ให้มีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยด้วยตนเองได้ ขอบหลบนั่งหลับในห้องน้ำ ความจำสั้น ขาดทักษะในการใช้ภาษาไทย ขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ ติดโทรศัพท์มีพฤติกรรมเสี่ยงติดเกมส์ มีอารมณ์ก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังคำสอนพระอาจารย์ต่อหน้าอย่างหนึ่งลับหลังอย่างหนึ่ง ไม่อยู่ในกฎระเบียบ ไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ไม่เคารพพระพี่เลี้ยง กระทำความผิดซ้ำ ๆ ซาก ๆ ขาดความกระตือรือร้นในการ เรียน พุดจาหยาบคาย และสามเณรกับพี่เลี้ยงขัดแย้งทะเลาะกันเอง 2. พุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสามเณร ของ วัดสารอดภายใต้กรอบบวรของวัดสารอด มุ่งที่หลักแห่งอริยสัจ 4 หลักกัจจวัตร 10 ประการ มาเป็น เครื่องมือใช้ในการปกครอง และนำเอาเครื่องมือแห่งไตรสิกขา พัฒนาที่ละขั้นที่ละตอนอย่างเหมาะสม กับธรรมชาติของสามเณร และ 3. ผลการพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบพลังบวร สามเณรต้องการมีพี่เลี้ยงดูแล อย่างใกล้ชิดให้คำแนะนำแนวทางการปฏิบัติที่ถูก ใส่ใจดูแลสามเณรให้อยู่ในโอวาท ทำให้สามเณรอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข มีสามัคคีปรองดอง มีความรู้ มีปัญญาแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ การพัฒนาสามเณร เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของพลังบวรที่ต้องร่วมมือกันในการพัฒนาสามเณร ทำให้ได้รูปแบบกอบัวโมเดล “KORBUA Model” มีองค์ประกอบย่อย 8 ประการ ได้แก่ กอบัวที่ 1 K=Knowledge มีความรู้ดี กอบัวที่ 2 O = Operation การจัดการ กอบัวที่ 3 B = Behave พากันประพฤติดี กอบัวที่ 4 R= Relation สานสัมพันธ์

กอบัวที่ 5 U = Unique มีลักษณะเฉพาะ กอบัวที่ 6 A = Assist อนุเคราะห์ผู้อื่น องค์ความรู้ใหม่ในงานวิจัยนี้คือ เพื่อพัฒนาสามเณรให้มีความเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี ทำที่น่าเลื่อมใส จิตใจสุขสม และอุดมปัญญา

คำสำคัญ: การพัฒนา; สามเณร; บวร; พุทธสันติวิธี; วัดสารอด

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate problems, needs, and concepts of novices in Wat Sarod within the framework of Bowon using Buddhist peaceful means; 2) to explore the Buddhadhamma conducive to the development of novices at Wat Sarod; and 3) to develop and present the development of novices at Wat Sarod. The study was based on *Ariyasacca* (the Four Noble Truths) model in accordance with the action research method under the 9-step research framework. The 30 key informants consisting of 6 monks, 1 nun, and 23 laywomen were chosen via purposive sampling. The qualitative data were collected through fieldwork and purposive in-depth interview.

From the study, the following results were found: 1) Problems related to the development of novices at Wat Sarod include lack of self-responsibility and punctuality, as well as a lack of self-discipline to wash and clean their own robes and personal things. They also have a habit of hiding and sleeping in the toilets, as well as short-term memory and poor knowledge of Thai language. Other problems include the lack of emotional intelligence and management, an addiction to smartphones and games, aggressive emotions, a lack of obedience to their teachers and dishonesty, violations of the precepts and Dhamma-Vinaya, a lack of respect for senior monks and the use of rude words, disputes between novices and their senior monks, and a lack of interest in studying; 2) The Buddhadhamma, which promotes the development of novices within the framework of Bowon through Buddhist peaceful means by Wat Sarod, includes *Tisikkhā* (the threefold learning) and 10 duties that can be used as tools to govern novices. *Tisikkhā* is a tool for gradually developing novices based on their individual natures; and 3) From developing novices within the Bowon framework, novices require close supervision from their mentors to guide them through proper practice and maintain discipline. This will also result in a happy coexistence and unity among them. They will have wisdom to distinguish between right and wrong. The development of novices focuses on the participation of Bowon power, and they should work together to develop novices. From the study, the "KORBUA" model was obtained with the following 8 sub-components: 1) "K" stands for Knowledge, 2) "O" stands for Operation, 3) "R" stands for Relation, 4) "B" stands for Behavior, 5) "U" stands for Uniqueness, and 6) "A" stands for Assistance. A new body of knowledge is divided into 4 aspects, namely decent personality, respectable personality, calm mind, and 4) intellectual capacity.

Keywords: Development; Novices; Bowon; Buddhist Peaceful Means; Wat Sarod

บทนำ

ในอดีตวัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ศิลปะวิทยาการแขนงต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย วิชาช่าง สาขาต่าง ๆ และการแพทย์ เป็นต้น โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้สอนควบคู่ไปกับการอบรมทางด้านศีลธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับศาสนาด้วย เหตุนี้ พ่อแม่จะส่งลูกชายในวัยเด็ก ไปอยู่วัดรับใช้พระสงฆ์ และในขณะเดียวกัน ก็ศึกษาเล่าเรียนวิชาแขนงต่างๆ ตามที่แต่ละคนถนัดควบคู่ไปกับการฝึกอบรมทางด้านจิตใจ ปลุกฝังคุณธรรม เมื่อเด็กโตขึ้นและมีศรัทธาปรารถนาจะบวชเป็นสามเณรเป็นผู้สืบต่อและดำรงรักษาพระพุทธศาสนา เพราะสามเณรมีสถานะเป็นผู้รับการบ่มเพาะคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ เพื่อเตรียมอุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่ออายุ 20 ปีบริบูรณ์ สามเณรจึงเป็นเหล้ากอของสมณะผู้เพียบพร้อมไปด้วยองค์ความรู้ที่ประสานคล่องกับพฤติกรรมของตนทั้งการคิด การพูดและการกระทำ อันจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการทำหน้าที่เป็นสามเณร (Phramaha Hansa Dhammahaso (Nithibunyakorn), 2002) โดยต้องสามเณรต้องได้รับการปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมมีระเบียบวินัยตรงต่อเวลาและมีการแต่งกายที่เหมาะสม (Phra Khamyod Paññādhara (Inphachant), 2017)

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ, ดร. เจ้าอาวาสวัดสารอดรูปปัจจุบัน เห็นความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนเป็นบุคคลที่สำคัญของชาติ ที่จะต้องได้รับการศึกษาและพัฒนาศักยภาพให้มีปัญญาและคุณธรรม เพื่อให้เป็นคนดีมีคุณภาพในอนาคตช่วยดำรงไว้ซึ่ง ชาติ พระศาสนา และพระมหากษัตริย์ได้รับความอุปถัมภ์จากภาคเครือข่ายโดยเฉพาะ มูลนิธิโพลพลีอ (ทางสว่าง) พร้อมด้วยศิษย์หลวงปู่สรวง เทวตาเดินดิน อุปถัมภ์หลักในการจัดโครงการบรรพชาสามเณรก่อบัว เมื่อปี พ.ศ. 2564 เป็นครั้งแรก โดยกำหนดจัด จำนวน 4 พื้นที่ ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ จัด ณ วัดหัวอ่างสามัคคี จังหวัดอยุธยา จัด ณ วัดหงส์ จังหวัดศรีสะเกษ จัด ณ วัดบ้านชะยุ้ง และ กรุงเทพมหานคร จัด ณ วัดสารอด โดยมีวัดสารอดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการจัดงาน ทั้งนี้ ได้รับความอุปถัมภ์จาก มูลนิธิโพลพลีอ (ทางสว่าง) พร้อมด้วยศิษย์หลวงปู่สรวง เทวตาเดินดิน (Representative of the Sangha Wat Sarod, 2023)

พุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสามเณรของวัดสารอดภายใต้กรอบบรรพชาของวัดสารอด คือ การนำแนวทางพัฒนาสามเณรตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ 1) ด้านศีล ของความเป็นคนดี มีวินัย มีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อหน้าที่การงาน เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา เป็นผู้มีความเสียสละและจิตสาธารณะ มีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและองค์กร โดยมีกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมพัฒนาศักยภาพมีการปรึกษาหารือร่วม ตัดสินใจร่วมกัน ด้วยสัมมาทิฐิ ดำเนินงานร่วมกันใน สัมมากรรมันตะ กำหนดวิถีร่วมกัน สัมมาอาชีวะ นำไปสู่การควบคุมระมัดระวังการใช้วาทะร่วมปรึกษาหารือ ในการดำเนินการกำหนดวิถีชีวิต โดยทางจิตตาวาระเปียบ กติกาใช้ร่วมกันในชีวิตและสังคม 2) ด้านสมาธิ เป็นผู้มั่นคงในอารมณ์ มีความอดทนและพากเพียรพยายาม สงบกำจัดความฟุ้งซ่าน ควบคุมอารมณ์เพื่อผ่อนคลาย ทบทวนความคิดของตนเอง โดยมีกิจกรรมพระพุทธศาสนาส่งเสริมพัฒนาศักยภาพมีการรับผิดชอบร่วมกัน สัมมาวายามะตรวจสอบร่วมกัน สัมมาสติ เห็น คิด ทาหรือ ทำการกำหนดวิถีชีวิต รับผิดชอบ ตรวจสอบด้วยใจที่มั่นคงสัมมาสติ นำไปสู่ความตั้งใจพยายามรับผิดชอบและตรวจสอบ นโยบายและโครงการต่าง ๆ ในทุกขั้นตอนร่วมกันด้วยจิตใจที่มั่นคงและแน่วแน่ต่อกระบวนการต่าง ๆ 3) ด้านปัญญา เป็นผู้มีเหตุผลในการที่จะตัดสินใจในการแก้ปัญหา ใช้สติปัญญามองเห็นปัญหาอย่างถ่องแท้ แก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด ปราดเปรื่องในเรื่องตามรู้อารมณ์ตนเอง รู้จักข่มใจตนเองเมื่อมีสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบทำให้พอใจหรือไม่พอใจในดำเนินชีวิตได้เหมาะสม โดยมีกิจกรรมพระพุทธศาสนาส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ การทำงานที่มีเห็นร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกัน เป็นสัมมาทิฐิ คิทธิริเริ่มร่วมกัน สัมมาสังกัปปะ นำไปสู่การใคร่ครวญในการดำเนินงานในหน้าที่อย่างใคร่ครวญ เห็นกลยุทธ์

ยุทธศาสตร์อย่างรอบด้าน แล้วตัดสินใจในการที่จะคิดริเริ่มร่วมกันในการทำงาน (Phramaha Hansa Dhammahaso (Nithibunyakorn), 2016)

หลักกิจกรรม 10 ประการ มาเป็นเครื่องมือใช้ในการปกครองและการพัฒนาสามเณร ภายใต้การศึกษา ค้นหาปัญหา สาเหตุที่เกิดปัญหา มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา และวางกรอบกำหนดแผนการพัฒนา สามเณรอย่างชัดเจนเหมาะสม โดยวิเคราะห์พิจารณาอย่างรอบคอบว่าจะดำเนินการอย่างไรให้สามเณรได้รับการพัฒนาเป็นสามเณรผู้มีบุคลิกภาพที่ดี ทำที่น่าเลื่อมใส จิตใจสุขุม และอุดมปัญญา โดยมุ่งการสอนเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้พัฒนาการที่ดีของสามเณร โดยมุ่งให้สามเณรได้เรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติของสามเณร เหมาะสมกับพื้นฐานอุปนิสัยของสามเณร แบ่งตามพื้นฐานของปัญญาความรู้พื้นฐานของสามเณร

ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจจากการได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจต้องการจำเป็นและความพร้อมของชุมชน วัดสารอดในการพัฒนาสามเณรของวัดสารอด เพราะวัดสารอดมีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน “สามเณรกอบัว” และการสนับสนุนส่งเสริมด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี นอกจากนั้นยังส่งเสริมให้สามเณรได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ สนับสนุนและส่งเสริมให้เหล่าสามเณรได้ฝึกอบรมเสริมองค์ความรู้จากวิทยากรในด้านต่าง ๆ มีการเดินทางศึกษาเรียนรู้นอกพื้นที่ ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เสริมสร้างประสบการณ์ใหม่เพื่อทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่สามเณรโดยนำเอาข้อวัตร 10 ประการมาเป็นข้อปฏิบัติชัดเจนให้สามเณรมีข้อปฏิบัติที่น่าเลื่อมใส ฝึกทักษะการสื่อสารและกล้าแสดงออก โดยมีพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด การพัฒนาสามเณรของวัดสารอดเพื่อเป็นที่พึ่งทาง ดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจจึงเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง คือ ชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสามเณรภายใต้กรอบบรรพชาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบบรรพชาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อพัฒนา และนำเสนอการพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบบรรพชาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ บริบท ความเป็นมา ความหมาย คุณค่าและความสำคัญ ปัจจัยความสำเร็จ เกี่ยวกับการพัฒนาโคกหนองนาโมเดลในยุคปัจจุบัน ตลอดจนแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบบรรพชา และงานศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานบริบทของพื้นที่กรณีศึกษา โดยเลือกพื้นที่แบบเจาะจง คือ วัดสารอด กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) หรือกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ รวม 30 รูป/คน ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ 6 รูป แม่ชี 1 รูป กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา 23 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาผู้วิจัยเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เมื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพ โดยกำหนดประเด็นในการศึกษา สร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและถอดแบบอย่างของความสำเร็จ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยและพัฒนาการควบคุม คุณภาพเครื่องมือ ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (Cohen, and Manion, 1994 as cited in Lincharearn, 2015) ได้แก่ บุคคล เวลา สถานที่ และนำเอาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาขั้นตอนที่ 1-3 มาบูรณาการ ตามหลักพุทธสันติวิธีกับศาสตร์สมัยใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการ

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยการบันทึก MP3 บันทึกวิดีโอ การจดบันทึกภาคสนาม (Field Note) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีแบบออนไลน์ ผ่าน ZOOM เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใช้การบันทึกวิดีโอ บันทึกเสียง จดบันทึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ ภาพถ่ายกิจกรรม การจัดประชุมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในประเด็น ผลกระทบที่เกิดขึ้น จากการดำเนินการ พัฒนาพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย โดยสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการ สังเคราะห์จัดหมวดหมู่ข้อมูล ลดทอนข้อมูล และจัดกระทำข้อมูลเกี่ยวกับ

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ และรับฟังความเห็นสาธารณะสำหรับ งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาสามเณรของวัดสารอดภายใต้กรอบบรรพชาของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา และความจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสามเณร ภายใต้กรอบบรรพชาของพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาสามเณรวัดสารอด ได้แก่ 1) สามเณรขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง 2) สามเณรเข้าเรียนไม่ตรง ต่อเวลา 3) สามเณรไม่สามารถที่จะซักจิวร เก็บจิวร ดูแลรักษาจิวร และเก็บสิ่งของเครื่องใช้ให้มีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยด้วยตนเองได้ 4) สามเณรชอบหลบนั่งหลับในห้องน้ำ 5) สามเณรมีความจำสั้น 6) สามเณรขาดทักษะในการใช้ภาษาไทย 7) สามเณรขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ ตนเองได้ 8) สามเณรเล่นโทรศัพท์ไม่ยอมนอนมีพฤติกรรมสู่มเสียงติดเกมส์ 9) สามเณรมีอารมณ์ก้าวร้าว 10) สามเณรไม่เชื่อฟังคำสอนพระอาจารย์ต่อหน้าอย่างหนึ่งลับหลังอย่างหนึ่ง 11) สามเณรไม่อยู่ในกฎระเบียบ ไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย 12) สามเณรไม่เคารพพระพี่เลี้ยง 13) สามเณรกระทำความผิดซ้ำ ๆ ซาก ๆ 14) สามเณรขาดความกระตือรือร้นในการเรียน 15) สามเณรพูดจาหยาบคาย และ 16) สามเณรกับพี่เลี้ยง ขัดแย้งทะเลาะกันเอง ความต้องการพัฒนาสามเณรของวัดสารอด โดยมีพี่เลี้ยงคอยกับกำดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้การให้คำแนะนำแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม และใส่ใจดูแลสามเณรให้อยู่ในโอวาท ทำให้ สามเณรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดการหล่อหลอมให้สามเณรเกิดความรักสามัคคีปรองดอง มีความรู้ตื่น เบิกบานในชีวิตของตนเองและครอบครัว มีปัญหาแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษา แนวคิด ทฤษฎี หลักธรรม ที่เกี่ยวกับสามเณรภายใต้กรอบบรรพชา โดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสามเณร ของวัดสารอดภายใต้กรอบบรรพชาของวัดสารอด คือ หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ประกอบกับการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสามเณรแบบมีส่วนร่วมและเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติภายใต้

กฎระเบียบข้อบังคับและเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย มีพระพีเลียงคอยเป็นผู้นำที่ดี ให้ความรัก ความปรารถนาดีมีเมตตา พิจารณาโดยแยกคายว่าจะดำเนินการอย่างไรให้สามเณรได้รับการพัฒนาเป็น สามเณรผู้มีบุคลิกภาพที่ดี ท่าทีน่าเลื่อมใส จิตใจสุขุม และอุทมปัญญา โดยพัฒนาทีละขั้นทีละตอน อย่างเหมาะสมกับธรรมชาติของสามเณร เหมาะสมกับพื้นฐานอุปนิสัยของสามเณร โดยแบ่งตามพื้นฐานของ ปัญญาความรู้ของสามเณร

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนา และนำเสนอการพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธีของ วัดสารอด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าผลการออกแบบการพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบบวร ทำให้ได้รูปแบบกอบัวโมเดล “KORBUA Model” มีองค์ประกอบย่อย 8 ประการ ได้แก่ กอบัวที่ 1 K=Knowledge มีความรู้ดี กอบัวที่ 2 O = Operation การจัดการ กอบัวที่ 3 B = Behave พากันประพฤติดี กอบัวที่ 4 R= Relation สานสัมพันธ์ กอบัวที่ 5 U = Unique มีลักษณะเฉพาะ กอบัวที่ 6 A = Assist อนุเคราะห์ผู้อื่น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

กอบัวที่ 1 K = Knowledge มีความรู้ดี

การอบรมเสริมความรู้เพื่อให้สามเณรเกิดความรู้ความเข้าใจการบวช โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจ ต่อบทบาทหน้าที่และข้อปฏิบัติตามกิจวัตรของสามเณร ทั้งนี้ มีการนำสามเณรลงพื้นที่ทัศนศึกษาสร้าง แรงบันดาลใจเสริมสร้างพลังศรัทธาในการบวชสามเณรผู้เป็นศาสนทายาทดี ความรู้จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะ ทำให้เป็นสามเณรเปลี่ยนพฤติกรรมจากวิถีชีวิตฆราวาสกับชีวิตนักบวชว่ามีความแตกต่าง ต้องมีความ ระมัดระวังสำรวม รักษาข้อวัตร ข้อปฏิบัติ ปฏิบัติที่ดีงาม เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตความเป็นสามเณร ที่แท้จริง

กอบัวที่ 2 O = Operation การจัดการ

การบริหารจัดการโดยมี “บวร” เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนเติมเต็มอำนวยความสะดวกการพัฒนา สามเณรให้เป็นผู้มีความรู้ดี มีปฏิภาณอันงดงาม น่าเลื่อมใส มีการจัดการทั้งด้านที่อยู่อาศัย ที่เพียงพอ เหมาะต่อการพักอยู่อาศัยปัจจัย 3 สะดวก การจัดการเพื่อให้สามเณรได้มีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะในด้าน ต่าง ๆ ในการดำรงตนที่เหมาะสมแก่ความเป็นสามเณร

กอบัวที่ 3 R= Relation สานสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ของสามเณรในฐานะกัลยาณมิตรที่ต้องสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ทะเลาะ ชัดแย้ง สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสามเณรที่มาจากต่างถิ่นต่างที่ มาจาก ต่างพ่อต่างแม่ การปรับตัวให้เข้ากันจึงสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้สามเณรบวชเรียนได้อย่างมีความสุขและ มีความพยายามที่จะเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองและประสบความสำเร็จเป็นศาสนทายาทที่ดี

กอบัวที่ 4 B = Behave พากันประพฤติดี

การส่งเสริมสนับสนุนให้สามเณรร่วมกันเป็นจิตอาสาพากันทำความดีอยู่เป็นประจำ สร้างประโยชน์ ให้เกิดขึ้นแก่ “บวร” โดยมี “บวร” ช่วยส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สามเณรได้พากัน ทำคุณงามความดีในมิติต่างๆ

กอบัวที่ 5 U = Unique มีลักษณะเฉพาะ

ความเป็นลักษณะเฉพาะที่ดี สามเณรมีความรู้ความสามารถที่ต่างกันจึงจะต้องส่งเสริมให้สามเณรให้ นำเอาความสามารถเฉพาะตนมาพัฒนาให้มีศักยภาพที่โดดเด่นเป็นการเฉพาะ ส่งเสริมให้สามเณรค้นหาพลัง ความสามารถของตนเองต่อไป

กอบัวที่ 6 A = Assist อนุเคราะห์ผู้อื่น

สามเณรช่วยงานส่วนรวม ด้วยความเป็นผู้มีน้ำใจ การงานในวัดมีสามเณรเข้ามาส่วนร่วมในการทำงาน ช่วยกัน เป็นการแบ่งเบาภาระงานในวัดได้ การออกโดยมีอาหารแห้งที่ได้มาจากการบิณฑบาตที่เหลื้อมาช่วยเหลืออนุเคราะห์คนในชุมชน ทุกคนยากไร้ ผู้ป่วยติดเตียง

การอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น การรู้จักให้ การแบ่งปัน การเสียสละ ความดีที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนทำได้ตามความเหมาะสม และสร้างสรรค์ ทั้ง การให้วัตถุธาน อกัฏฐาน ธรรมทาน การทำตนเป็นที่รู้จักท่านและตอบแทนคุณของผู้มีพระคุณอันเป็นคุณธรรมของคนดี เพื่อสื่อความหมายให้เป็นที่จดจำและย้ำเตือนใจให้แก่สามเณรของวัดสารอด คือ ภาพสัญลักษณ์ต่อไปนี้

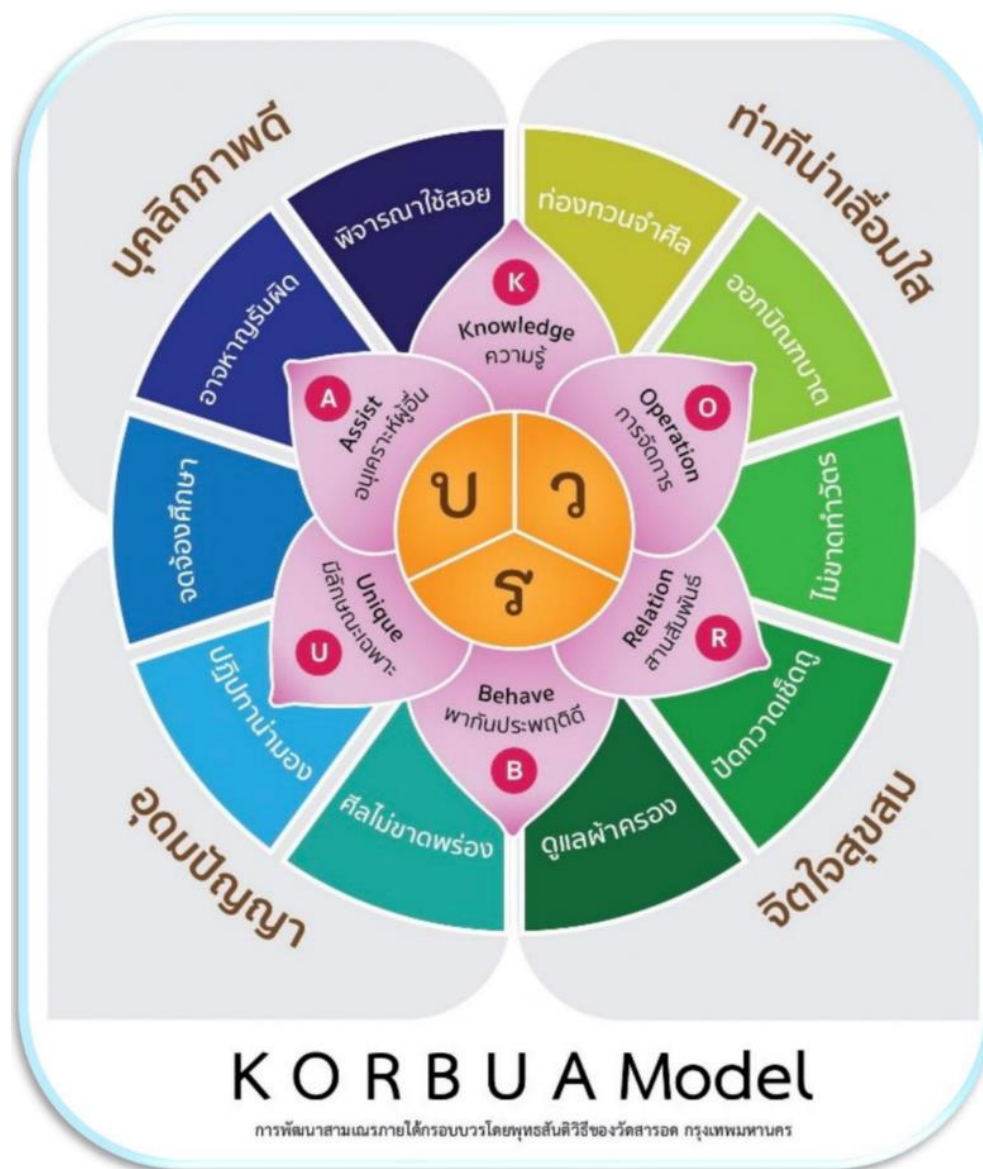
Picture 1: Symbol for the Development of Novices at Wat Sarod

คำอธิบายสัญลักษณ์

ดอกบัวทอง 4 ดอก หมายถึง อริยสัจ 4 เป็นกระบวนการพัฒนา กลีบกอบัว 6 กลีบ หมายถึง องค์ประกอบ 8 ประการของกอบัว โมเดล (KORBUA Model) เป็นกระบวนการเพื่อการพัฒนาสามเณรของวัดสารอดให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของชุมชนและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน เส้นสีทอง หมายถึง ความเจริญของการพัฒนาสามเณรของที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ชาวชุมชนมีความอยู่เย็น มีจิตใจเป็นสุข และปลูกปัญญา ให้สามเณรมีความรู้ทันและเบิกบาน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการพัฒนาสามเณรของวัดสารอดภายใต้กรอบบรรทัดฐานวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนา ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาสามเณรของวัดสารอด แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

Picture 2: New Knowledge Symbol of KORBOUA Model

1) **บุคลิกภาพดี** สามเณรก่อบัวมีบุคลิกภาพการนุ่งห่ม สบง จีวรที่เรียบร้อย การอุ้มบาตรเรียบร้อย การพูดประนมมือกับพระสงฆ์แสดงถึงบุคลิกภาพความอ่อนน้อมถ่อมตน การเดินสำรวมระวังเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น การเก็บผ้าสบงจีวร บาตร อาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น การทำความสะอาดที่อยู่อาศัยสำหรับจำวัดเรียบร้อยมากขึ้น (Representative of the novice Wat Sarod, 2023) 2) **ทำที่น่าเลื่อมใส** สามเณรก่อบัวมีทำที่น่าเลื่อมใส การแสดงทำที่ผ่านทางคำพูดที่ไม่ก้าวร้าว หยาดคาย ใช้ภาษาที่เหมาะสมแก่สมณสาธูป เป็นที่เลื่อมใสของชาวชุมชน การไม่แสดงอาการกระด้างกระเดื่องต่อครูบาอาจารย์ ดำรงตนอยู่ในหลักศีล 10 ประการอย่างเคร่งครัด ดำเนินชีวิตตามกิจวัตร 10 ประการโดยไม่ขาดพร้อง (Leader

Community of Wat Sarod, 2023) 3) **จิตใจสุขสม** สามเณรก่อบัวมีจิตใจสุขุมเยือกเย็นมากเพราะได้ปฏิบัติธรรมเจริญจิตภาวนาเกิดความสุขสงบภายในจิตใจมากขึ้น มีสมาธิจดจ่อทำให้สามเณรมีความจำที่ดีขึ้น เกิดความสุขจากสมาธิ และมีความสุขจากการได้เป็นผู้ให้ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว (Representative of the Sangha Wat Sarod, 2023) และ 4) **อุดมปัญญา** สามเณรก่อบัวมีภูมิความรู้ ที่ถูกต้องได้รับการสั่งสมความรู้จากการฟังธรรม จากการคิดพิจารณา และจากการเจริญภาวนาอยู่เสมอ สามเณรได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนผ่านการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี ทำให้สามเณร เกิดความรู้ในทางธรรมเป็นผู้ที่สามารถนำธรรมที่ได้ศึกษาปฏิบัติเป็นฐานพลังปัญญาที่สำคัญที่จะช่วยเป็นทางสว่างให้แก่ชีวิต ทำให้ชีวิตสามเณรอุดมด้วยปัญญาที่จะนำพาชีวิตให้เข้าถึงความสุขความเจริญในชีวิตต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยและข้อค้นพบดังที่กล่าวมาในผลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลจากการศึกษาวิจัยการพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบบรรพชาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาสามเณรวัดสารอด มีพฤติกรรมไม่เป็นที่น่าเคารพศรัทธาต่อชาวชุมชน ไม่มีความสำรวมระวังทั้งทางกาย วาจา ที่แสดงออกมาทำให้เสื่อมศรัทธา ซึ่งทางวัดยังขาดพระพี่เลี้ยงผู้นำที่เพียงพออย่างใกล้ชิด และรับผิดชอบสามเณรให้ได้รับการฝึกฝนอบรมและใช้ชีวิตเป็นสามเณรอย่างเหมาะสม ซึ่งการพัฒนาสามเณรต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ราชการภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยกันพัฒนาสามเณรให้ได้รับการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทางที่ดีโดยมีแนวทางการปฏิบัติตามหลักแห่งมรรควิธีตามแนวอริยสัจ 4 สอดคล้องกับแนวผลการวิจัยของ Phra Khamyod Paññadhara (Inphachant) (2017) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาริยมรรค 8 ที่เหมาะสมกับการพัฒนาเยาวชนไทย” พบว่า หลักอริยมรรคในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เถรวาท เป็นหลักธรรมการแสวงหาความจริงหรือสัจธรรมของพระพุทธเจ้า “มรรค” คือแนวทางในการปฏิบัติ หรือแนวทางการดำเนินชีวิตมี 8 ด้าน การนำหลักอริยมรรค 8 มาพัฒนาเยาวชนไทย คือ การใช้ปัญญาพิจารณาความดีความชั่ว การดำริออกจากกาม การงดเว้นจากการพูดเท็จ การทำการทำงานชอบ ไม่เบียดเบียน การประกอบอาชีพสุจริต การพยายามไม่ให้บาปเกิดขึ้นภายในใจ การใช้สติเป็นเครื่องพิจารณากาย เวทนา จิต ธรรม เพื่อกำจัดอกิเลสและโทมนัส และการปฏิบัติตามหลักกัมมัฏฐาน 40 เมื่อนำมาใช้พัฒนาเยาวชน จะมี 3 วิธี คือ แบบละมุนละม่อม แบบรุนแรง และแบบผสม เพื่อให้ได้เยาวชนที่เก่งและดี ดังนั้นสามเณรก็นับว่าเป็นเยาวชนที่สำคัญที่มีศรัทธาบวชเป็นสามเณรสืบทอดอายุพระศาสนาก็สามารถนำเอามรรคมีองค์แปดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อชีวิตที่ดีต่อไป และสามเณร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phramaha Hansa Dhammhaso (Nithibunyakorn) (2002) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง วิกฤตพุทธศาสนา: ศึกษากรณี การบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย (2523-2543) ผลการวิจัยสรุปความว่า สามเณรเป็นนักบวชที่ได้ผ่านรูปแบบของการบรรพชาเข้ามาเพื่อทำหน้าที่ที่สำคัญ คือสืบต่อและดำรงรักษาพระพุทธศาสนา เพราะสามเณรมีสถานะเป็นผู้รับการบ่มเพาะคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ เพื่อเตรียมอุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่ออายุ 20 ปี บริบูรณ์ สามเณรจึงเป็นเหล้ากอของสมณะซึ่งหมายถึงเหล้ากอของบุคคลผู้เพียบพร้อมไปด้วยองค์ความรู้ที่ประสานคล่องกับพฤติกรรมของตนทั้งการคิด การพูดและการกระทำ อันจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการทำหน้าที่เป็นสามเณรที่สำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยาวนานต่อไปและการที่พระพุทธศาสนาได้เปิดโอกาสให้เยาวชนซึ่งมีอายุไม่เกิน 14 ปี บวชเป็น สามเณรถือได้ว่าเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้กลายเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมและพระพุทธศาสนา

ในอนาคต การบวชสามเณรนอกจากจะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาพัฒนาตนเองแล้วยังมีความสำคัญต่อสังคมไทยและพระพุทธศาสนาในหลายด้านด้วยกัน เช่น ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและด้านคุณธรรม ในระหว่าง ปี พ.ศ.2523 – 2543 ได้มีปรากฏการณ์และวิกฤตการณ์เกิดขึ้นในสังคมไทยหลายด้านด้วยกัน ที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่พระภิกษุและสามเณรในสังคมไทยไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น 1) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่กระทบต่อการดำรงชีพ และการดำเนินชีวิต 2) ปัจจัยทาง ด้านสังคมที่พุทธบริษัทบางกลุ่มไม่เข้าใจในบทบาทและสถานภาพของ สามเณร 3) ปัจจัยทางด้านการเมืองที่รัฐพยายามจะจัดการศึกษาภาคบังคับ 12 ปี 4) ปัจจัยทางด้านการบริหารและจัดการของคณะสงฆ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า พุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสามเณรของวัดสารอดภายใต้กรอบบรรพชาของวัดสารอด มุ่งที่หลักแห่งอริยสัจ 4 สอดคล้องกับแนวคิดของ Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto) (1997) ได้กล่าวไว้ใน พุทธวิธีในการพัฒนาสามเณรต้นแบบว่า การพัฒนาสามเณรต้นแบบ พุทธวิธีที่นำมาใช้ในการสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนพัฒนาสามเณรต้นแบบที่ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นธรรมะที่เป็นแก่นแท้ของศาสนา ประกอบด้วยองค์ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค การพัฒนาเด็กด้วยหลักอริยสัจ 4 ตั้งแต่ระดับปฐมวัย คือให้เด็กฝึกคิดตามสภาพความเป็นจริงของสาเหตุที่เกิดขึ้นจะทำให้เด็กฝึกรูปแบบคิดแบบใช้ปัญหาในการสืบหาสาเหตุของปัญหา และคิดทางแก้ไข ทำให้ไม่แก้ปัญหาวัยอารมณ์และความรู้สึก รู้ว่าสภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นย่อมต้องมีสาเหตุของการเกิด มิใช่เกิดขึ้นเอง ปราศจากเหตุผล เมื่อเด็กได้รับการฝึกด้วยหลักของทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ตั้งแต่ระดับปฐมวัย แล้ว เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่เด็กจะเป็นคนมีเหตุผล แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการใช้ปัญญา มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นสาระสำคัญของการพัฒนาสามเณรต้นแบบในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้านโดยสอดคล้อง กับองค์ประกอบและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี 3 ด้าน คือ พฤติกรรมจิตใจและปัญญา มี สาระสำคัญ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และเน้นนำเอาเครื่องมือแห่งการบริหารนิยธรรมมาปฏิบัติโดยคณะสงฆ์ในวัด เป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับและเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย มีพระพี่เลี้ยงคอยเป็นผู้นำที่ดี ให้ความรัก ความปรารถนาดีมีเมตตา พิจารณาโดยแยบคายว่าจะดำเนินการอย่างไรให้สามเณรได้รับการพัฒนาเป็นสามเณรผู้มีบุคลิกภาพที่ดี ทำที่น่ายกย่อง จิตใจสุขุมและอุดมปัญญา โดยพัฒนาที่ละขั้นที่ละตอนอย่างเหมาะสมกับธรรมชาติของสามเณร เหมาะสมกับพื้นฐานอุปนิสัยของสามเณร โดยแบ่งตามพื้นฐานของปัญญาคำวรู้ของสามเณร โดยพัฒนาสามเณรได้นำหลักธรรมลงสู่การปฏิบัติโดยเฉพาะการบอเพาะพลังแห่งกตัญญูกตเวทิตาและเมตตาธรรม สอดคล้องกับผลวิจัยของ Phra Thanakrit Kalyanadhammo (Kertlamjiak) (2018) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักเมตตาธรรมเพื่อลดความรุนแรงในสังคมปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า เมตตาธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นการไม่เบียดเบียนต่อกันอันก่อให้เกิดความทุกข์ทางกาย ทางวาจา ทางใจ มีการจงล้งจงผลาญ ผูกเวรกัน การมีเมตตาธรรมทำให้ไม่มีการเบียดเบียนกัน หวังประโยชน์สุขต่อกัน ทำให้สังคมสงบสุข

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การอบรมเสริมความรู้เพื่อให้สามเณรเกิดความรู้ความเข้าใจการบวช โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่และข้อปฏิบัติตามกิจวัตรของสามเณร ทั้งนี้มีการนำสามเณรลงพื้นที่ทัศนศึกษาสร้างแรงบันดาลใจเสริมสร้างพลังศรัทธาในการบวชสามเณรผู้เป็นศาสนทายาทดี ความรู้จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เป็นสามเณรเปลี่ยนพฤติกรรมจากวิถีชีวิตฆราวาสกับชีวิตนักบวชว่ามีความแตกต่าง ต้องมีความระมัดระวังสำรวม รักษาข้อวัตร ข้อปฏิบัติ ปฏิบัติที่งดงาม เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตความเป็นสามเณรที่แท้จริง

การบริหารจัดการโดยมี “บวร” เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนเต็มเต็มอำนาจต่อการพัฒนาสามเณรให้เป็นผู้มีความรู้ดี มีปฏิบัติน่าชื่นชม น่าเลื่อมใส มีการจัดการทั้งด้านที่อยู่อาศัย ที่เพียงพอ

เหมาะต่อการพักอยู่อาศัยปัจจัย 4 สะดวก การจัดการเพื่อให้สามเณรได้มีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ในการดำรงตนที่เหมาะสมแก่ความเป็นสามเณร

ความสัมพันธ์ของสามเณรในฐานะกัลยาณมิตรที่ต้องสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ทะเลาะ ขัดแย้ง สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสามเณรที่มาจากต่างถิ่นต่างที่ มาจากต่างพ่อต่างแม่ การปรับตัวให้เข้ากันจึงสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้สามเณรบวชเรียนได้อย่างมีความสุขและมีความพยายามที่จะเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองและประสบความสำเร็จเป็นศาสนทายาทที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Inthasara (1986) ได้นำเสนอไว้ใน หนังสือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา สรุปว่า มนุษย์เราเกิดมาเพื่อพัฒนาตน หรือจิตใจให้ขึ้นสู่ความสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่มนุษย์จะขึ้นให้ถึงได้ ที่เรียกภาษาอังกฤษว่า Self-fulfilment คือ พัฒนาจนไม่มีความชั่วหลงเหลืออยู่เลย มีแต่ความดีล้วน ๆ

การส่งเสริมสนับสนุนให้สามเณรร่วมกันเป็นจิตอาสาพากันทำความดีอยู่เป็นประจำ สร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ “บวร” โดยมี “บวร” ช่วยส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สามเณรได้พากันทำความดีในมิติต่างๆ ความเป็นลักษณะเฉพาะที่ดี สามเณรมีความรู้ความสามารถที่ต่างกันจึงจะต้องส่งเสริมให้สามเณรให้นำเอาความสามารถเฉพาะตนมาพัฒนาให้มีศักยภาพที่โดดเด่นเป็นการเฉพาะ ส่งเสริมให้สามเณรค้นหาพลังความสามารถของตนเองต่อไป สามเณรช่วยงานส่วนรวม ด้วยความเป็นผู้มีน้ำใจ การงานในวัดมีสามเณรเข้ามาส่วนร่วมในการทำงานช่วยกัน เป็นการแบ่งเบาภาระงานในวัดได้ การออกโดยมีอาหารแห้งที่ได้มาจากการบิณฑบาตที่เหลือ มาช่วยเหลืออนุเคราะห์คนในชุมชน ทุกคนยากไร้ ผู้ป่วยติดเตียง การอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น การรู้จักให้ การแบ่งปัน การเสียสละ ความดีที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนทำได้ตามความเหมาะสม และสร้างสรรค์ ทั้ง การให้วัตถุทาน อกุศลทาน ธรรมทาน การทำตนเป็นที่รู้จักคุณท่านและตอบแทนคุณของผู้มีพระคุณอันเป็นคุณธรรมของคนดี การพัฒนาสามเณรตามรูปแบบกอบัวโมเดล เกิดจากการบูรณาการแนวคิดตามศาสตร์สมัยใหม่ร่วมกับพุทธธรรมทำให้เกิดองค์ความรู้เป็นแนวทางการปฏิบัติ การพัฒนาสามเณรครอบคลุมทั้งด้านกาย พุติกรรม จิตใจ และปัญญา เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ได้อย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ Phra Phrammabundit (2014) นำเสนอไว้ในหนังสือวิบุรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่พระพุทธศาสนากับความสมานฉันท์แห่งชาติ สรุปความว่า “การบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ช่วยทำให้คนเรามีดวงตา 2 ข้างวิบุรณเกิดองค์รวมที่สมบูรณ์

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยประสงค์ศึกษาการพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร เพื่อให้เป็นสามเณรที่มีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งในด้านพื้นฐานและงานในหน้าที่ที่สูงขึ้นของวัดสารอด ซึ่งสามเณรจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ วิธีการและแนวทางการนำไปปฏิบัติที่ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในการขับเคลื่อนงานในวัดให้มีประสิทธิภาพ ยกระดับศักยภาพของตนเองและกลุ่มในหลากหลายมิติ และเป็นผู้นำต้นแบบของสามเณรในการสร้างประโยชน์ส่วนรวม อันจะนำการปลูกฝังคุณลักษณะจิตอาสาให้เกิดขึ้น เพื่อส่งเสริมความสงบสุขแก่สังคมให้มีความกว้างออกไปและมีความมั่นคงยั่งยืนสืบไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัย “การพัฒนาสามเณรภายใต้กรอบบรรพชาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้

1.1 มหาเถรสมาคมกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาสามเณรในประเทศไทยโดยใช้กอบัวโมเดลเป็นกรอบในการพัฒนาและดำเนินการให้คณะสงฆ์ได้ขับเคลื่อนโครงการพัฒนาสามเณรกอแก้วในช่วงปิดภาคฤดูร้อนเพื่อพัฒนาบุคลากรทางศาสนาให้มีคุณภาพเป็นศาสนทายาทที่ดีเป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

1.2 รัฐบาลควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการจัดโครงการพัฒนาสามเณรภาคฤดูร้อนและสามเณรวชเรียน ด้วยการส่งเสริมการนำเอากอแก้วโมเดลเป็นกรอบในการพัฒนาสามเณรอย่างจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาบุคลิกภาพสามเณรเพื่อเสริมสร้างความเลื่อมใสแก่พุทธศาสนิกชนโดยพุทธสันติวิธี

2.2 การพัฒนาสามเณรจิตอาสาเพื่อสันติภาพชุมชนโดยพุทธสันติวิธี

2.3 การพัฒนาสามเณรธรรมาสันตทองเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมเสริมสร้างสังคมสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี

References

- Inthasara, W. (1986). *Human Resource Development according to Buddhist Principles, Volumes 1 and 2*. Bangkok: Bannakhan.
- Leader Community of Wat Sarod. (2023). New Knowledge Regarding the Development of Novice Monks at Wat Sarod. *Interview*. May 15.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Prayutto). (1997). *Buddhism Develops People and Society*. Bangkok: Local Printing House.
- Phra Khamyod Paññadharo (Inphachant). (2017). *A Study of Moral Cultivation of Students at Lao International College, Lao People's Democratic Republic*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phra Phrammabundit. (2014). *Integrating Buddhism and Modern Science Buddhism and National Reconciliation*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Phra Thanakrit Kalyanadhammo (Kertlamjiak). (2018). *Study of Applying the Principles of Loving-Kindness to Reduce Violence in Today's Society*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Hansa Dhammhaso (Nithibunyakorn). (2002). *Crisis in Buddhism: A Case Study of Novice Ordination in Thailand (C.E. 1980-2000)*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- _____. (2016). Peace Studies: the Buddhist Path to World Peace. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(sp1), 1-9.

Representative of the Novice Wat Sarod. (2023). New Knowledge Regarding the Development of Novice Monks at Wat Sarod. *Interview*. May 15.

Representative of the Sangha Wat Sarod. (2023). New Knowledge Regarding the Development of Novice Monks at Wat Sarod. *Interview*. May 15.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0
ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นรุ้*
The Development Model of Innovative Leadership toward Quality Education
in Thailand 4.0 Era for Educational Administrators under
Kalasin Secondary Education Area Office

¹ภูมิศักดิ์ แสนกันยา และ เสน่ห์ คำสมหมาย

¹Phumsak Saenkanya and Sanae Kamsommai

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

Graduate College of Management, Sripatum University Khon Kaen Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Phumsak1124@gmail.com

บทคัดย่อ

วิจัยและพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นรุ้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจงกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 160 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี จำนวน 3 คน เลือกแบบเจาะจง 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เลือกแบบเจาะจง 3) ทดลองใช้รูปแบบ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน โดยสมัครใจ และ 4) ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบประเมินองค์ประกอบ 2) แบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.93 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.55-0.85 แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.95 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.51-0.88 3) แบบสัมภาษณ์ 4) แบบทดสอบ 5) แบบสอบถามระดับพฤติกรรม 6) แบบสอบถามประสิทธิภาพ และ 7) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 2) รูปแบบ ประกอบด้วย 5 ส่วน (1) หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ (2) สารสำคัญของรูปแบบ (3) วิธีพัฒนาของรูปแบบ (4) การประเมินผลรูปแบบ และ (5) เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด 3) คะแนนประเมินความรู้หลังการพัฒนาสูงกว่าคะแนนก่อนการพัฒนา ระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา คะแนนจำแนกตามระดับการประเมิน อยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ประสิทธิภาพด้านความถูกต้องและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดและระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ; ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม; ประเทศไทย 4.0

Abstract

This research and development intended to achieve the following objectives: 1) Investigating the actual and desirable conditions of innovative leadership toward quality education in Thailand 4.0 era for educational administrators under Kalasin Secondary Education Area Office. The key informants included 9 experts chosen by purposive sampling. A sample group included 160 educational administrators chosen by stratified random sampling, as well as administrators from 3 educational institutions with best practice approach who were chosen via purposive sampling; 2) Developing and examining the model. The key informants were 7 experts chosen via purposive sampling; 3) Experimenting the model. The key informants comprised 8 educational administrators who were willing to participate in the study; and 4) Evaluating the efficiency of the model. The following tools were used in the study: 1) a factor evaluation form; 2) a questionnaire inquiring about current conditions with a reliability of 0.93 and a discrimination value of 0.55 - 0.85, as well as a questionnaire inquiring about desirable conditions with a reliability of 0.95 and a discrimination value of 0.51 - 0.88; 3) an interview form; 4) a test; 5) a behavioral test; 6) an efficiency survey; and 7) a satisfaction survey. The statistics used in the study were percentage, mean, standard deviation, and priority needs index (PNI).

From the study, the following results were found: 1) The current conditions are at a high level, whereas the desirable conditions are at the highest level. The first priority needs index is the innovative vision; 2) The model consists of the following 5 parts namely, (1) model principles and objectives, (2) model content, (3) model development process, (4) model evaluation, and (5) conditions for success. The model is of propriety and feasibility at the highest level; 3) The posttest of knowledge and the posttest of behavioral level are both higher than the pretest. The discrimination value is at the highest level; and 4) The accuracy, utility, and satisfaction levels of the model are at the highest levels.

Keywords: Model; Innovative Leadership; Thailand 4.0

บทนำ

ภาวะผู้นำการเรียนรู้ยุคใหม่ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักหลายองค์ประกอบ เช่น การเป็นผู้นำแบบสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่น ต้องบูรณาการศาสตร์และวิธีการอย่างหลากหลายเพื่อความสมบูรณ์ โดยนำเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาช่วยในการปฏิบัติงาน มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณและสะท้อนคิดเป็นหลัก มีการเรียนรู้ด้วยกันเป็นทีม นำหลักของความพอเพียงมาประยุกต์ใช้ มีการบริหารจัดการเปลี่ยนแปลง ให้เหมาะสมกับบริบทแวดล้อมโดยมีรูปแบบขึ้นมาใหม่ มีการสะท้อนผลตลอดเวลา ความเป็นพลวัตรเพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบหลักๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการขยายขีดความสามารถและสร้างคนที่มีความสามารถ และยังผลให้สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงขึ้น

มีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการจัดการศึกษา (Somprat, 2017) หลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560- 2564) ได้วางแนวทางไปสู่การปฏิบัติไว้ คือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” จุดเน้นประการหนึ่งคือการพัฒนานวัตกรรมและการนำนวัตกรรมมาใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติเพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศ โดยจะมุ่งเน้นการนำความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรม (Office of the National Economic and Social Development Board, 2017) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงนับว่ามีความสำคัญในยุคปัจจุบัน และจำเป็นต้องพัฒนาผู้นำให้เป็นผู้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมก่อนจะไปสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ (Marquardt, 2002) ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะต้องมีเพื่อสร้างความตระหนักและปรับเปลี่ยนทัศนคติ รวมทั้งความสามารถในการเปลี่ยนแปลงตนเองเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมให้สามารถเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ นำความคิดสร้างสรรค์นำไปเปลี่ยนเป็นการกระทำ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับสถานศึกษา อีกทั้งยังเป็นการนำความคิดเชิงนวัตกรรมมาช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์นวัตกรรมต่าง ๆ ในองค์กร นอกจากนี้ผู้นำเชิงนวัตกรรมมีหน้าที่หลักในการเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรไปสู่วัฒนธรรมนวัตกรรมอีกด้วย (Ministry of Education, 2016) ดังที่ Yusuf (2019) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลและโซเซียลมีเดีย ผลการวิจัยอาจบ่งชี้ว่าเทคโนโลยีโซเซียลมีเดีย นั้น จะเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นแพลตฟอร์มสำหรับการจัดการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในวิทยาลัยอาชีวศึกษาหรือไม่ ในการศึกษาครั้งนี้ได้มีการกำหนดนิยามของโซเซียลมีเดีย และการบริหารการศึกษาไว้ก่อนที่จะมีการวิเคราะห์เชิงลึกถึงการทำงานร่วมกันของแนวคิดเหล่านี้ จากนั้นจึงศึกษาการใช้โซเซียลมีเดียกับสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา ซึ่งได้ผลลัพธ์เป็นวิธีการที่จำเป็นในการใช้โซเซียลมีเดียให้ประสบความสำเร็จในทางปฏิบัติ และ Asio, and Bayucca (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่องระดับสมรรถนะทางดิจิทัลของผู้บริหารและความพร้อมของสถานศึกษาในการเรียนรู้ทางไกลในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีสมรรถนะทางดิจิทัลด้านการถ่ายวิดีโอ และตัดต่อรูปภาพอยู่ในขั้นต้น ขณะที่สมรรถนะทางดิจิทัลด้านการใช้โปรแกรมไมโครซอฟท์ออฟฟิศ การเข้าเว็บไซต์ อัปโหลดไฟล์ หรือประชุมออนไลน์ อยู่ในระดับปานกลาง และมีสมรรถนะทางดิจิทัลด้านการส่งอีเมล การดาวโหลดไฟล์ การส่งข้อความออนไลน์อยู่ในระดับสูง

เป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภสสค มุ่งเป้าไปที่การพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้และจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพ สถานศึกษาดำเนินการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดริเริ่มและสร้างสรรค์นวัตกรรม มีความรู้ มีทักษะ สมรรถนะตามหลักสูตร และคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมแบบพลวัตในยุคศตวรรษที่ 21 ทั้งในเรื่องของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเกิดโรคอุบัติใหม่ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สวนทางกับความทันสมัยของเทคโนโลยี ความล้าหลังทางนวัตกรรม การขาดนวัตกรรมสมัยใหม่ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้นักเรียนขาดศักยภาพทางการคิด ทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการต่อยอดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งการแก้ปัญหา ตัดสินใจ รวมไปถึงความคิดสร้างสรรค์ในการริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรม (The Secondary Educational Service Area Office Kalasin, 2022)

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภสสค จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษามีโอกาสได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ

สถานศึกษา และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศ อีกทั้งสามารถนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่เป็นผลจากการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการกำหนดนโยบาย การวางแผน การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม การติดตามภารกิจ การประเมินผล และการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ
4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีการดำเนินการวิจัย 4 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ

1.1 การศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา Higgins (1995); Ahmed, and Pervaiz (1998); De Jong, and Den Hartog, (2007); Linedegaard (2009) ซึ่งได้องค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 2) การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม 3) การมีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม 4) การแสดงบทบาทหน้าที่เชิงนวัตกรรม และ 5) การมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม

1.2 การตรวจสอบยืนยันและประเมินองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

1.3 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ

1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ จำนวน 274 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 160 คน ซึ่งได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie, and Morgan, 1970) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) (Srisa-ard, 2017)

1.4 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภสสนธุ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีนวัตกรรมในการบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จจนได้รับรางวัลระดับประเทศ จำนวน 3 คน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และ 2) แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด จำนวน 16 ข้อ แบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความเหมาะสม เท่ากับ 0.93 3) แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ จำนวน 16 ข้อ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.93 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.55-0.85 แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.95 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.51-0.88 และ 4) แบบสัมภาษณ์ จำนวน 5 ข้อ มีค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00

ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภสสนธุ์

2.1 ยกร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภสสนธุ์ ผู้วิจัยเป็นผู้ร่างเองโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1

2.2 ตรวจสอบยืนยันและประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภสสนธุ์ ด้วยวิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม เป็นคณาจารย์ระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบบันทึกการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ มีค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00 และ 2) แบบประเมินรูปแบบ จำนวน 41 ข้อ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภสสนธุ์

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภสสนธุ์ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมและนิเทศติดตามประเมินผลตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภสสนธุ์ ที่มีความสนใจร่วมพัฒนา จำนวน 8 คน โดยสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) คู่มือรูปแบบ 2) แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ จำนวน 20 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00 และ 3) แบบประเมินระดับพฤติกรรมตามแนวทางพัฒนาของรูปแบบ จำนวน 25 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00

ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมและนิเทศติดตามประเมินผล

กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ จำนวน 8 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (ที่เข้ารับการพัฒนามาตามรูปแบบฯ)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบประเมินความถูกต้อง และความเป็นประโยชน์ จำนวน 41 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00 และ 2) แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80-1.00

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ผลการวิจัย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าความต้องการจำเป็น โดยรวมรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิง นวัตกรรม	3.87	0.65	มาก	4.86	0.38	มากที่สุด	0.99	1
2. ด้านการทำงานเป็นทีม และ การมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม	4.15	0.75	มาก	4.73	0.55	มากที่สุด	0.55	4
3. ด้านการมีทักษะการคิด สร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม	3.95	0.88	มาก	4.77	0.49	มากที่สุด	0.83	2
4. ด้านการแสดงบทบาทหน้าที่ เชิงนวัตกรรม	3.98	0.76	มาก	4.75	0.45	มากที่สุด	0.77	3
5. ด้านการมีบุคลิกภาพเชิง นวัตกรรม	4.33	0.84	มาก	4.73	0.49	มากที่สุด	0.40	5
โดยรวม	4.04	0.80	มาก	4.77	0.47	มากที่สุด	0.73	

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.80) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.47) ลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ($PNI_{modified} = 0.99$) ลำดับที่ 2 ด้านการมีทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ($PNI_{modified} = 0.83$) ลำดับที่ 3 ด้านการแสดงบทบาทหน้าที่เชิงนวัตกรรม ($PNI_{modified} = 0.77$) ลำดับที่ 4 ด้านการทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม ($PNI_{modified} = 0.55$) และลำดับที่ 5 ด้านการมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม ($PNI_{modified} = 0.40$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำเชิงนวัตกรรม

รายการ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.79	0.42	มากที่สุด	4.76	0.43	มากที่สุด
ส่วนที่ 2 สารสำคัญของรูปแบบ	4.77	0.42	มากที่สุด	4.85	0.36	มากที่สุด
ส่วนที่ 3 วิธีพัฒนาของรูปแบบ	4.75	0.44	มากที่สุด	4.86	0.36	มากที่สุด
ส่วนที่ 4 การประเมินผลรูปแบบ	4.67	0.48	มากที่สุด	4.81	0.40	มากที่สุด
ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ	4.81	0.40	มากที่สุด	4.86	0.36	มากที่สุด
โดยรวม	4.76	0.43	มากที่สุด	4.84	0.37	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 สารสำคัญของรูปแบบ ส่วนที่ 3 วิธีพัฒนาของรูปแบบ ส่วนที่ 4 การประเมินผลรูปแบบ และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.43) และ ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.37) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

3.1 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ คณะแผนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมพัฒนาสูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนา ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ ที่ประเมินโดยกลุ่มผู้ประเมิน จำแนกตามระดับการประเมิน

การประเมินติดตามผล หลังการพัฒนา	ประเมินโดยกลุ่มผู้ประเมิน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับภาวะผู้นำ
ระดับปฏิกิริยา (Reaction Evaluation)	4.76	0.44	มากที่สุด
ระดับการเรียนรู้ (Learning Evaluation)	4.72	0.46	มากที่สุด
ระดับพฤติกรรม (Behavior Evaluation)	4.76	0.44	มากที่สุด
ระดับผลลัพธ์ (Results Evaluation)	4.72	0.46	มากที่สุด
โดยรวม	4.74	0.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินโดยกลุ่มผู้ประเมินเพื่อติดตามผลหลังการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ จำแนกตามระดับการประเมินโดยรวมและรายด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.44)

3.2 ผลการประเมินระดับพฤติกรรมตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ ก่อนและหลังการพัฒนา โดยรวมรายด้าน ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.46) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.46) สรุปได้ว่า พฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 4 เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ ผลการวิจัยพบว่า

4.1 ผลการประเมินความถูกต้อง และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 4 ผลการประเมินมาตรฐานความถูกต้องและมาตรฐานความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

รายการ	ความถูกต้อง			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.73	0.45	มากที่สุด	4.88	0.33	มากที่สุด
ส่วนที่ 2 สารสำคัญของรูปแบบ	4.78	0.42	มากที่สุด	4.90	0.30	มากที่สุด
ส่วนที่ 3 วิธีพัฒนาของรูปแบบ	4.69	0.47	มากที่สุด	4.88	0.34	มากที่สุด
ส่วนที่ 4 การประเมินผลรูปแบบ	4.83	0.38	มากที่สุด	4.96	0.20	มากที่สุด
ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ	4.69	0.48	มากที่สุด	4.81	0.40	มากที่สุด
โดยรวม	4.74	0.44	มากที่สุด	4.89	0.32	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ผลการประเมินมาตรฐานความถูกต้องและความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ มาตรฐานความถูกต้อง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.44) และมาตรฐานความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.32)

4.2 ผลการประเมินระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านวิธีการปฏิบัติตามของรูปแบบ ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.41) ด้านกระบวนการพัฒนา ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.43) และด้านคุณภาพการพัฒนา ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.44) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากวิจัยเป็นโมเดลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ ดังนี้

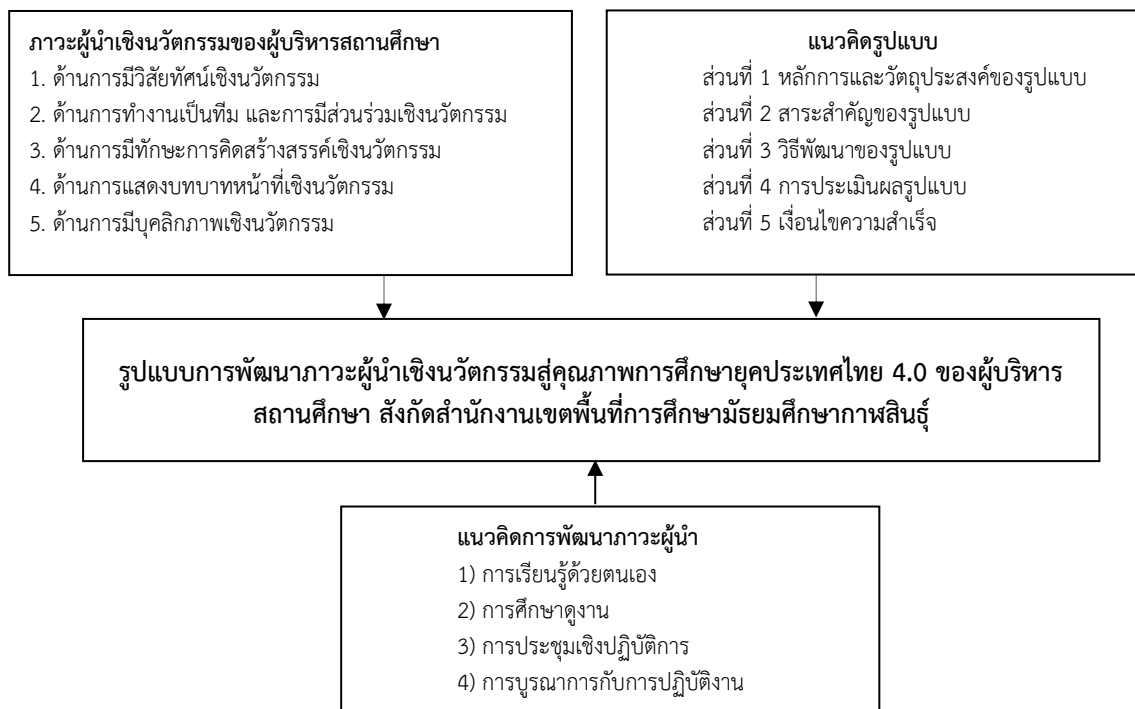

Figure 1: Knowledge from Research

จากภาพที่ 1 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ ไม่ได้มีขอบข่ายเพียงแค่เรื่องของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเท่านั้น การที่จะพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนั้น ต้องมีแนวคิดด้านต่าง ๆ ประกอบกันไม่ว่าจะเป็นแนวคิดรูปแบบซึ่งเป็น

โครงสร้างของนวัตกรรม ที่ประกอบด้วย 5 ส่วน ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 สารสำคัญของรูปแบบ ส่วนที่ 3 วิธีพัฒนาของรูปแบบ ส่วนที่ 4 การประเมินผลรูปแบบ ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ เป็นโครงสร้างรายละเอียดในการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ แนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง การศึกษาดูงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการบูรณาการกับการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำที่เป็นตัวแปรสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีกระบวนการในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม สามารถพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ มุ่งไปสู่การมีคุณลักษณะหรือภาวะผู้นำภาวะเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ด้านการทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม ด้านการมีทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ด้านการแสดงบทบาทหน้าที่เชิงนวัตกรรม และด้านการมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ พบว่ามี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม การมีทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม การแสดงบทบาทหน้าที่เชิงนวัตกรรม และการมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม มีสภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ซึ่งผลที่ปรากฏเช่นนี้อธิบายได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม นำไปสู่การบริหารจัดการสถานศึกษายุคใหม่ โดยสร้างนวัตกรรมให้ครอบคลุมทุกด้าน สนับสนุนให้มีการใช้นวัตกรรมหลายรูปแบบเพื่อทันต่อการเปลี่ยนแปลง และนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Patel (2012) ได้เสนอไว้ว่า ผู้นำเชิงนวัตกรรมจะต้องพัฒนาตนเองหรือรับการพัฒนาจากบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการมองอนาคตและคาดการณ์ได้อย่างรอบคอบ รอบด้านและเป็นขั้นตอน ดังงานวิจัยของ Alharbi (2021) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม โดยระบุประเด็นของวิสัยทัศน์ไว้ว่า ผู้นำเชิงนวัตกรรมจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับโลกในศตวรรษปัจจุบันซึ่งเป็นเครื่องมืออันทรงพลังที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จ ตระหนักและเข้าใจปัญหาของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และมีวิสัยทัศน์ที่เปิดกว้าง ยอมรับค่านิยมที่หลากหลายโดยค่านิยมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธและความช่วยเหลือระหว่างผู้นำและสมาชิกและการสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและสภาพแวดล้อมการสื่อสารแบบเปิด

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 สารสำคัญของรูปแบบ ส่วนที่ 3 วิธีพัฒนาของรูปแบบ ส่วนที่ 4 การประเมินผลรูปแบบ และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ดำเนินการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณด้วยการศึกษาองค์ประกอบตัวบ่งชี้

จากเอกสารตำรา เชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้องค์ประกอบตัวบ่งชี้ที่มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม นำมาสร้างแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแล้วนำมาวิเคราะห์ผลเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี นำมายกร่างและเข้าสู่กระบวนการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเพื่อวิพากษ์และประเมินคุณภาพของรูปแบบซึ่งเป็นวัตรกรรมก่อนนำไปทดลองใช้ สอดคล้องกับ Runcharoen (2014) ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบไว้ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ 5) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขของรูปแบบ ดังงานวิจัยของ Wannasee (2021) ได้ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) องค์ประกอบหลัก 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ และสอดคล้องกับ Pongsri (2019) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาแบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีองค์ประกอบหลัก 5 ประการ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการนิเทศการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยที่มีประสิทธิผล 4) การประเมินรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของการนำรูปแบบไปใช้ อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Haseesuk (2022) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาของรูปแบบ มี 3 หน่วย ได้แก่ (1) เข้าใจ (2) เข้าถึง และ (3) พัฒนา 3) กลไกของรูปแบบ 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบ กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการมีคะแนนประเมินความรู้หลังเข้ารับการพัฒนาสูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนเข้ารับการพัฒนา มีระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาทุกด้าน และมีผลการประเมินโดยกลุ่มผู้ประเมินเพื่อติดตามผลหลังการพัฒนา จำแนกตามระดับการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพมีจุดเด่นคือเป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ จึงมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมดังกล่าวให้เกิดขึ้นได้ ผ่านการเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญ และมีการนิเทศติดตามผลการพัฒนาและประเมินผลโดยกลุ่มผู้ประเมิน จึงทำให้ผู้ใช้รูปแบบมีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในทุกด้านอันส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Neuman, and Simmons (2000) ได้เสนอไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะเน้นการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยเน้นการวางแผนกลยุทธ์ การใช้ความคิดกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในนวัตกรรม โดยมุ่งพัฒนาโรงเรียนไปสู่โรงเรียนที่มีประสิทธิผลหรือคุณภาพ พัฒนานวัตกรรมอย่างมืออาชีพ ดังงานวิจัยของ Moonsrikaew (2020) ได้ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การติดตามผลหลังการพัฒนา โดยการประเมินระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ทำการประเมิน 4 ระดับ โดยกลุ่มผู้ประเมิน โดยรวมทุกระดับอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pawabutra, Dungchatom, and Hansuri (2020) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผลการทดสอบความรู้

เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล พบว่า คะแนนของผู้เข้ารับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ มีมาตรฐานความถูกต้องและความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบและผ่านการวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ มีการนำมาใช้จริงที่เป็นสถานการณ์ตามสภาพบริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ ส่งผลให้ผู้เข้ารับการพัฒนามีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติที่ดีเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ทำให้รูปแบบมีความถูกต้องและความเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับ McMillan, and Schumacer (2001) ได้เสนอไว้ว่า มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ เป็นมาตรฐานเพื่อให้แน่ใจว่าการประเมินผลจะช่วยให้การปฏิบัติงานของผู้ประเมินผลได้ข้อมูลตามต้องการมุ่งเน้นในด้านผลของการประเมินที่ต้องใช้ข้อมูลหรือสารสนเทศที่ผู้ใช้ผลการประเมินต้องการและนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานได้ และมาตรฐานด้านความถูกต้อง เป็นมาตรฐานที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของการปฏิบัติที่กำหนดคุณค่าได้กำหนดว่าวิธีการใช้ในการประเมินต้องมีความถูกต้องโดยผู้ให้ข้อมูลหรือสารสนเทศที่เชื่อถือได้ ต้องสามารถวัดในสิ่งที่ต้องการวัดได้จริงใช้วิธีวิเคราะห์และเสนอผลการประเมินที่ถูกต้อง ดังงานวิจัยของ Wannasee (2021) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Borwonchaidet (2017) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ลำดับที่ 2 ด้านการมีทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ลำดับที่ 3 ด้านการแสดงบทบาทหน้าที่เชิงนวัตกรรม ลำดับที่ 4 ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม และลำดับที่ 5 ด้านการมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม ตามลำดับ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 สาระสำคัญของรูปแบบ ส่วนที่ 3 วิธีพัฒนาของรูปแบบ ส่วนที่ 4 การประเมินผลรูปแบบ และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการทดลองใช้ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ กลุ่มเป้าหมายมีคะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมพัฒนา สูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนา ระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนา สูงกว่าก่อนการพัฒนา และผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า มาตรฐานความถูกต้องและความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษ

ยุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพหุ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการใช้รูปแบบบริหารจัดการเวลาในการเข้าร่วมให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาและวิธีการเสริมสร้าง บุคลากรกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานตำแหน่งและประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ เนื่องจาก การพัฒนาตามรูปแบบจะมีลักษณะต่อเนื่องและเป็นระบบ

1.2 ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ให้คำแนะนำ ติดตามผล ตลอดจนสนับสนุนและอำนวยความสะดวกการดำเนินกิจกรรมใดใดอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิด การสร้างสรรค์และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

1.3 ผู้บริหารในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของแต่ละองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ให้มี มุมมองแห่งอนาคตทั้งในประเทศไทยและในระบบสังคมโลก สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และค่านิยม รวมทั้งวัตถุประสงค์และภารกิจขององค์กรนั้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เมื่อนำมาจัดเรียงลำดับ ความต้องการจำเป็นพบว่าอยู่ในลำดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่จะมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมได้ต้องมีวิสัยทัศน์ เป็นตัวนำทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา ดังนั้นจึงควรมีการวิจัยและพัฒนาในประเด็นดังกล่าวให้มีความชัดเจนเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา เกิดคุณลักษณะดังกล่าวขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

2.1 การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การบริหาร สถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

2.2 การพัฒนากลยุทธ์เสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การบริหาร สถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

References

- Ahmed, P. K. (1998). Culture and Climate for Innovation. *European Journal of Innovation Management*, 1(1), 30-43.
- Alharbi, I. B. A. (2021). Innovative Leadership: A Literature Review Paper. *Open Journal of Leadership*, 10, 214-229.
- Asio, J. M. R., & Bayucca, S. A. (2021). Spearheading Education During the COVID-19 Rife: Administrators' Level of Digital Competence and Schools' Readiness on Distance Learning. *Journal of Pedagogical Sociology and Psychology*, 3(1), 19-26.

- Borwonchaidet, R. (2017). *The Developing Program to Enhance the Effective School Leadership for the School Principals under Provincial Administrative Organization*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- De Jong, J. P. J., & Den Hartog, D. N. (2007). How Leaders Influence Employees' Innovative Behaviour. *European Journal of Innovation Management*, 10(1), 41-64.
- Haseesuk, S. (2022). Model of Teaching Management on the Concept of Understanding, Connecting, Develop for Banmuangkae School under the Buriram Primary Educational Service Area Office 4. *Journal of Social Innovation and Mass Communication Technology*, 5(2), 1-10.
- Higgins, J. M. (1995). *Innovate or Evaporate: Test & Improve Your Organization's IQ-Its Innovation Quotient*. New York: New Management Publishing Company.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Lindegaard, S. (2009). *The Open Innovation Revolution: Essentials, Roadblocks and Leadership Skills*. New Jersey: Wiley.
- Marquardt, M. J. (2002). *Building the Learning Organization*. New York: McGraw-Hill.
- McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2001). *Research in Education: A Conceptual Introduction*. (5th ed.). New York: Longman.
- Ministry of Education. (2016). *Educational Development Plan of the Ministry of Education No. 12 (2017 - 2021)*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education.
- Moonsrikaew, N. (2020). *Developing a Program to Strengthen Innovative Leadership of Secondary School Administrators under the Office of Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Neuman, M., & Simmons, W. (2000). Leadership for Student Learning. *Phi Delta Kappan*, 82(1), 9-12.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). *National Economic and Social Development Plan No. 12*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Patel, E. (2012). *The Essentials of School Leadership*. London: Paul Chapman.
- Pawabutra, Ch., Dungchatom, S., & Hansuri S. (2020). Technological Leadership Development Model for the School Administrators in the Digital Age. *Journal of Educational Administration and Leadership*, 9(33), 1-11.
- Pongsri, S. (2019). *The Effectiveness Supervision Model in Thai Instruction of Private Primary School in The Northeastern Part of Thailand*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Runcharoen, T. (2014). *Professionalism in Organizing and Managing Education During the Second Round of Education Reform and the Third Round of External Evaluation*. (8th ed.). Bangkok: Khao Fang.

- Srisa-ard, B. (2017). *Preliminary Research*. (10th ed.). Bangkok: Suviriyasan.
- The Secondary Educational Service Area Office Kalasin. (2022). *Annual Action Plan for Fiscal Year 2022 (B.E. 2565)*. Kalasin: Secondary Educational Service Area Office Kalasin.
- Wannasee, J. (2021). *Educational Management in the Digital Era*. Phitsanulok: Rattanasuwan Printing 3.
- Yusuf, H. (2019). *Education Management in the Age of Digitality and Social Media: Exploring the Utilization of Digitality and Social Media to Improve the Management of Further Education from a Methodological Perspective*. (Master's Thesis). The University of Boston. USA.

การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง
ตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา*
The Competency Development of Mediators at Phra Khanong Criminal Court
Based on the Buddhist Peaceful Means to Increase Efficacy
in Mediating Criminal Cases

¹จาทรงค์ สรณวัตร และ อุดลย์ ชันทอง

¹Jaturong Sornnuwat and Adul Khunthong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Jaturong.s2501@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบท สภาพปัญหา สาเหตุของการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง 2) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา และ 3) นำเสนอการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน แล้วสรุปข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. บริบท สภาพปัญหา และสาเหตุของการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง มีปัญหาด้านการฝึกอบรม การเข้าถึงข้อมูล การประเมินผล การสนับสนุน การจัดการในการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอม 2. หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค 3. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย 6 กระบวนการ ดังนี้ 1) การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมในศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธ 2) การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาตามแนวทางพุทธสันติ โดยการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่และการบริหารงานยุติธรรมได้อย่างสำเร็จ 3) การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมในศาลอาญาตามแนวทางพุทธสันติวิธี (อริยสัจ 4) 4) ผลจากการพัฒนาสมรรถนะการจัดการของบุคลากรในศาลอาญาพระโขนงตามหลักอริยสัจ 4 5) องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิธีการพัฒนาสมรรถนะในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาตามแนวทางพุทธสันติวิธี และ 6) การติดตามการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมในศาลอาญาตามแนวทางพุทธสันติวิธี

คำสำคัญ: การพัฒนา; สมรรถนะ; ผู้ประนีประนอม; สันติวิธี; การไกล่เกลี่ย

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate context, problems, and causes for the competency development of mediators at Phra Khanong Criminal Court; 2) to explore the Buddhhadhamma favorable to the competency development of mediators at Phra Khanong Criminal Court based on the Buddhist peaceful means to increase efficacy in mediating criminal cases; and 3) to present the competency development of mediators at Phra Khanong Criminal Court based on the Buddhist peaceful means in order to increase efficacy in mediating criminal cases. The study used a qualitative research technique, collecting data through in-depth interviews with night key informants and focus group discussions with ten experts. The obtained data were summarized by content analysis.

From the study, the following results are found: 1) Context, problems, and causes for competency development of mediators at Phra Khanog Criminal Court include training problem, insufficient access to information, evaluation problem, lack of support, insufficient management in developing the mediators' competencies; 2) The Buddhhadhamma favorable to the development of mediators at Phra Khanong Criminal Court includes: *Ariyasacca* (the four noble truths), which consists of *dukkha* (suffering), *Samudaya* (the cause of suffering), *Nirodha* (the cessation of suffering), and *Magga* (the path leading to the cessation of suffering); 3) There are 6 processes for competency development of mediators at Phra Khanong Criminal Court based on the Buddhist peaceful means which are (1) The competency development of mediators at Phra Khanong Criminal Court based on Buddhist doctrine, (2) The competency development of mediators at Phra Khanong Criminal Court based on Buddhist peaceful means by integrating the Buddhhadhamma into the potential development of officers so that they can perform their job fairly and successfully, (3) The competency development of mediators at Phra Khanong Criminal Court according to *Ariyasacca*, (4) The results of developing the competencies of personnel at Phra Khanong Criminal Court according to *Ariyasacca*, (5) A body of knowledge about how to develop competencies in mediating criminal cases using Buddhist peaceful means, and (6) Following up the competency development of mediators at Phra Khanong Criminal Court based on the Buddhist peaceful means.

Keywords: Development; Competency; Mediators; Peaceful Means; Mediation

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมซึ่งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ด้วยเหตุผลสำคัญคือ ประการแรก ความจำเป็นที่ต้องรักษาตัวรอด รวมพลกำลังต่อสู้กับเผ่าพันธุ์อื่นที่อาจจะมาทำลายเผ่าพันธุ์ของตน ประการต่อมา มีความจำเป็นต้องรวมกำลังเข้าทำงานที่ใช้กำลังของคนเพียงคนเดียวหรือจำนวนน้อยทำไม่ได้ ประการสุดท้าย มีความจำเป็นทางจิตวิทยาที่มนุษย์จะต้องอยู่รวมกันเพื่อให้เกิดความอุ่นใจ เนื่องจากการเป็นสัตว์สังคมก็ต้องการหาเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกที่เป็นชุมชน เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นพวกเดียวกัน เป็นเครือญาติ เป็นครอบครัว แต่เมื่อมนุษย์อยู่กันเป็นกลุ่มในลักษณะของสัตว์สังคม และท่ามกลางทรัพยากรที่จำกัด

ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีความขัดแย้ง (Gersick et al. 1997) ซึ่งส่งผลให้เกิดข้อพิพาทเพิ่มมากขึ้น เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น สิ่งหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ ทำอย่างไรให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นระงับไป วิธีการหนึ่งที่ใช้ในการระงับข้อพิพาทมาเป็นเวลานานแล้ว (Bodhisai, 2022) คือ การฟ้องร้องคดีต่อศาล เพื่อให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด วิธีการทางศาลจึงเป็นวิธีการที่ได้ผลแน่นอนประการหนึ่งว่าสุดท้ายข้อพิพาทจะถูกระงับไปอย่างแน่นอน โดยคำพิพากษาอันเป็นที่สุด (Phutthacharoenlep, 2007)

การไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันเป็นเป้าหมายหนึ่งของศาลยุติธรรม เพราะนอกจากจะเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของคู่ความ (Thapwong, 2012) แล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ คู่ความทุกฝ่ายได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริงอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของงานอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนของศาลยุติธรรม (Siriyakonnurug, 2016) ศาลอาญาพระโขนงเป็นหน่วยงานอิสระ เป็นหนึ่งในองค์กรของศาลยุติธรรม มีภารกิจที่สำคัญในการบริการประชาชนเกี่ยวกับการส่งเสริมการอำนวยความยุติธรรม บุคลากรในหน่วยงานจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนภารกิจเหล่านี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แต่ที่ผ่านมายังมีปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการศาลอาญาพระโขนงโดยเฉพาะบุคลากรด้านผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง (Phrakhanong Criminal Court, 2024)

จากปัญหาดังกล่าวที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมในการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงนั้น มีค่อนข้างน้อยและในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนบทบาทและรูปแบบการทำงานเพื่อพัฒนาบุคลากรโดยเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม น้อมนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาบูรณาการตามแนวทางพุทธสันติวิธีเป็นแนวคิดที่น้อมนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีเป้าหมาย ด้วยการไม่เบียดเบียนกันทางกาย ทางวาจา และทางใจ รูปแบบการจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการที่เรียกว่าการไกล่เกลี่ย ที่ไม่สนับสนุนการใช้ความรุนแรง ในการใช้หลักอริยสัจเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เป็นการใช้เหตุผลไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาทำให้เกิดความสามัคคีปรองดองกัน นอกจากนั้นยังเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล เป็นการส่งเสริมความเป็นแบบอย่างที่ดี เสริมสร้างการอำนวยความยุติธรรมให้เป็นมาตรฐาน และให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลอาญาได้โดยง่าย โดยให้หน่วยงานยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ และดำเนินการไกล่เกลี่ยประนีประนอมอย่างซื่อสัตย์สุจริต มีมาตรฐานชัดเจนและอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกันและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด เพื่อลดความปัญหาขัดแย้งในมิติของความเชื่อ ทศนคติและหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งจากการใช้อำนาจเพื่อดำเนินการตามความเชื่อ หรือให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตนเองในลักษณะที่ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกว่าเป็นธรรม โดยอาศัยความปรารถนาดีต่อกัน ทั้งทางกาย วาจา ใจ ความประพฤติที่เรียบร้อย มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน และ เกื้อกูลในสิ่งที่ขาดแคลน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

ดังที่กล่าวมาผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและวิจัยในหัวข้อการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธี เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับศาล ซึ่งจะทราบและมีความเข้าใจถึงกระบวนการในการทำงาน รวมไปถึงเคยมีประสบการณ์ทำงานจริง และเมื่อผนวกรวมกับความสนใจในประเด็นของการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมความขัดแย้ง และการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในหัวข้อดังกล่าว รวมไปถึงศึกษาแนวทางพุทธสันติวิธีในการจัดการที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบริบทดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้มาใช้เป็นตัวอย่าง แนวทางการบริหารจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เพื่อให้ได้ข้อมูลนำไปเป็นแนวทางการแก้ไข และปรับปรุงการปฏิบัติงานของ

ผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้ศาลอาญาพระโขนงสามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา สาเหตุของการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม โดยมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บริบทสภาพปัญหาผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง หลักพุทธธรรมตามแนวพุทธสันติวิธีตามหลักอริยสัจ 4 การไกล่เกลี่ยคดีอาญา เพื่อนำผลการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าวมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือวิจัยในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแบบสัมภาษณ์ เป็นการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง (Open Interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ทราบข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มศาลและนักกฎหมาย ได้แก่ ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ เจ้าหน้าที่ศาลที่เกี่ยวข้อง หัวหน้าศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล และ/หรือเจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล ผู้ประนีประนอม ผู้ไกล่เกลี่ย จำนวน 3 ท่าน 2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ อาจารย์ นักวิชาการ ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรรัฐบาล และผู้บริหารระดับสูงขององค์กรเอกชน และนักธุรกิจ จำนวน 3 ท่าน และ 3) กลุ่มนักสันติวิธีและกลุ่มพระสงฆ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิของสำนักสันติวิธี พระเถระผู้ใหญ่ พระสงฆ์ และประชาชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป จำนวน 3 รูป

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้ การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อนำร่องกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา มาพิจารณาโดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและพุทธสันติวิธี 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านข้อกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี/การจัดการความขัดแย้ง/การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอม และ 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ศึกษาบริบท สภาพปัญหา สาเหตุของการพัฒนาสมรรถนะ ผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา จากการสังเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 นำมายกร่างศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับคณะผู้ทรงคุณวุฒิ นำเสนอกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา จนได้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาฉบับสมบูรณ์ แล้วนำเสนอกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่สมบูรณ์ ตามข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ด้วยการใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่ายในแต่ละครั้งจัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปร และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผล การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

ขั้นตอนที่ 7 สรุป ผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation) การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ดังภาพที่ 1

Picture 1: 9-step Research Framework

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบท สภาพปัญหา และสาเหตุของการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง ดังนี้ 1) ปัญหาการฝึกอบรมที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม ไม่มีความต่อเนื่องอย่างเหมาะสม ซึ่งทำให้ผู้เข้าอบรมไม่ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการฝึกอบรม นอกจากนี้ความเหมาะสมของเนื้อหาการฝึกอบรมไม่ตรงกับสายงานที่ทำ จึงทำให้ผู้เข้าอบรมไม่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม 2) ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการตัดสินใจคดีอาญาที่ต้องการข้อมูลที่ต้องและเป็นมาตรฐาน จึงจำเป็นต้องมีการนำระบบเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวก รวดเร็ว เข้าถึงง่าย พัฒนาระบบการเก็บข้อมูลที่มีมาตรฐาน รวมถึงการนำระบบเข้ามาใช้ในกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทด้วย จะต้องมีการเก็บข้อมูลที่ถูกต้อง และมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ 3) ปัญหาการประเมินของผู้ประนีประนอม เนื่องจากขาดการจัดทำตัวชี้วัดและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานตามแผนการปฏิบัติงาน 4) ปัญหาขาดการสนับสนุนที่เพียงพอกับความต้องการของผู้ประนีประนอม ขาดงบประมาณสนับสนุน ค่าตอบแทน การสร้างแรงจูงใจ การสนับสนุนการทำงานให้ตรงกับความสามารถ และ 5) ปัญหาการจัดการไม่เพียงพอหรือไม่ถูกต้องในการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอม จากขาดการวางแผนการพัฒนาสมรรถนะที่เหมาะสม จะช่วยเพิ่มความมั่นใจและสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ประนีประนอมในการพัฒนาสมรรถนะของตนเอง ขาดการติดตามและประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ โดยการติดตามและประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะจะช่วยให้ผู้ประนีประนอมสามารถปรับปรุงและพัฒนาสมรรถนะของตนเองได้อย่างเหมาะสม

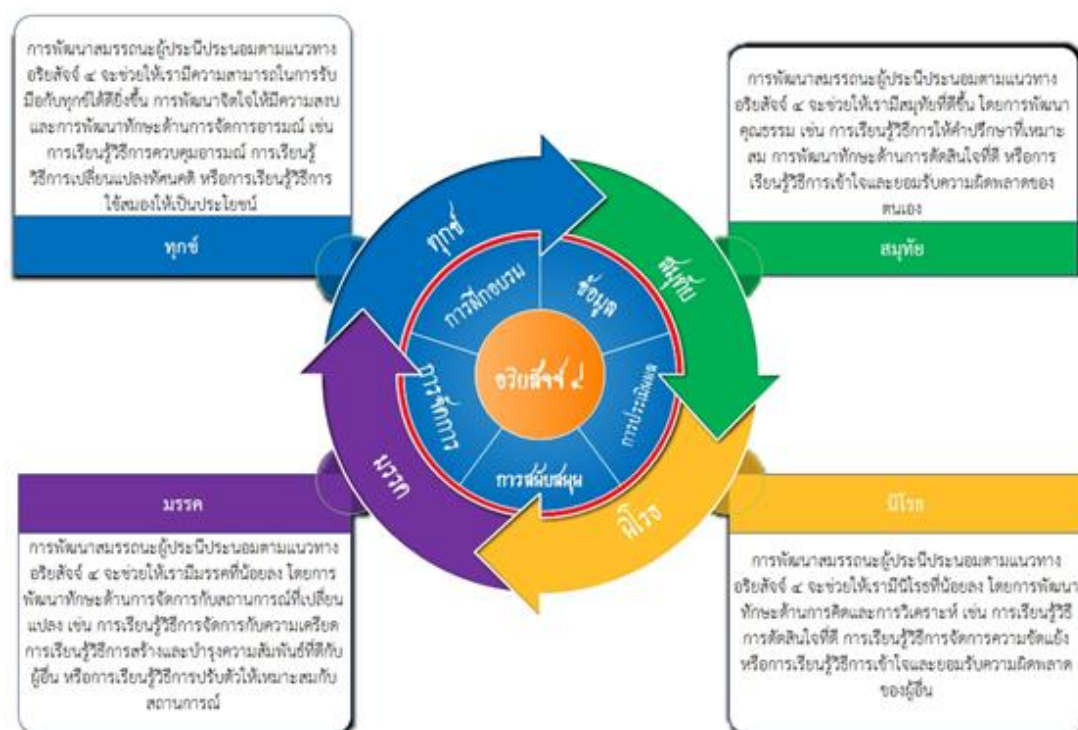
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ผลการวิจัย พบว่า ใช้หลักอริยสัจ 4 มาร่วมกับการทำงานให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประนีประนอมได้อย่างเหมาะสม เน้นไปที่การพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจริยธรรม 1) ที่พึ่ง ศาลยุติธรรมพร้อมเป็นที่พึ่งของประชาชนในโอกาสแรกที่ได้รับเดือดร้อนหรือมีข้อพิพาท 2) เทียงธรรม ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจตุลาการด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม 3) เท่าเทียม ศาลยุติธรรมอำนวยความสะดวกอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 4) ทันโลก ศาลยุติธรรมเป็นผู้นำ ในการใช้เทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่ทันสมัยในการบริหารงานและการพิจารณาพิพากษาคดี การส่งเสริมกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกในทุกขั้นตอนเพื่อให้ความขัดแย้งยุติลงด้วยความสมานฉันท์ เน้นไปที่การพัฒนาทักษะในการสื่อสาร การเขียนรายงาน และการนำเสนอข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสารกับผู้อื่นในที่ทำงาน และการนำเสนอข้อมูลในการพิจารณาคดีอาญา นอกจากนี้ยังต้องมีการเรียนรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลและการจัดการข้อมูล เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญอีกด้วย เนื่องจากสายงานด้านกฎหมายมีการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายและข้อบังคับอยู่เสมอ ดังนั้นผู้ประกอบการวิชาชีพในสายงานด้านนี้จึงต้องสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ประกอบด้วย 6 กระบวนการ ดังนี้ กระบวนการที่ 1: การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมในศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติ โดยเสริมคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาทักษะและ

ความรู้ สร้างสภาพแวดล้อมเอื้อการเรียนรู้ และสนับสนุนความร่วมมือในทีมงาน กระบวนการที่ 2: การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาตามแนวทางพุทธสันติ โดยการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่และการบริหารงานยุติธรรมได้อย่างสำเร็จ กระบวนการที่ 3: การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมในศาลอาญาตามแนวทางพุทธสันติวิธี (อริยสัจ 4) โดยการจัดอบรมฝึกปฏิบัติธรรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ดียิ่งขึ้น กระบวนการที่ 4: ผลจากการพัฒนาสมรรถนะการจัดการของบุคลากรในศาลอาญาพระโขนงตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงาน โดยเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ เพิ่มประสิทธิภาพลดความผิดพลาด และเสริมความเชื่อมั่นในกิจกรรมของศาลอาญา ทำให้บริการมีคุณภาพและเป็นธรรม กระบวนการที่ 5: องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิธีการพัฒนาสมรรถนะในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาตามแนวทางพุทธสันติวิธี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในระบบยุติธรรมอาญาตามแนวทางพุทธสันติวิธี โดยให้ความสำคัญกับการปรองดองและการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้กระทำความผิด การเข้าใจและการให้อภัยเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมมากขึ้น กระบวนการที่ 6: การติดตามการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมในศาลอาญาตามแนวทางพุทธสันติวิธีช่วยเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยการพัฒนาทักษะสร้างสภาพแวดล้อมส่งเสริมการเรียนรู้ วัดและประเมินสมรรถนะอย่างสม่ำเสมอ สร้างเครื่องมือช่วยในการติดตามข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินคดีอาญาและป้องกันความเสี่ยงได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

การบูรณาการกระบวนการการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ดังภาพที่ 2

Picture 2: The Competency Development of Mediators at Phra Khanong Criminal Court Based on Buddhist Peaceful Means in Order to Increase the Efficacy in Mediating Criminal Cases

จากภาพ การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธี เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ตามแนวทางหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค คือ การเรียนรู้เรื่องการจัดการคดีอาญาในแต่ละขั้นตอน การเตรียมความพร้อมก่อนการไกล่เกลี่ยคดี ช่วยให้ ผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงมีความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอในการดำเนินคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การพัฒนาสมรรถนะการฝึกอบรมของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธี (อริยสัจ 4) เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา: การพัฒนาสมรรถนะการฝึกอบรมของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางหลักอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค คือการเพิ่มความรู้ความเข้าใจในกฎหมายและกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เน้นการปฏิบัติจริงและการฝึกฝนในสถานการณ์จริง พัฒนาทักษะทางด้านการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม เนื่องจากการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเป็นสิ่งที่ต้องการการทำงานเป็นทีมอย่างมาก ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะทางด้านการกฎหมายและกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง

2. การพัฒนาสมรรถนะการเข้าถึงข้อมูลของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธี (อริยสัจ 4) เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา: การพัฒนาสมรรถนะการเข้าถึงข้อมูลของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดังนี้ 1) ทุกข์ การพัฒนาความรู้และทักษะของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงในด้านต่าง ๆ เช่น การเข้าใช้งานระบบคอมพิวเตอร์ การใช้โปรแกรมต่าง ๆ การเข้าถึงข้อมูล จากฐานข้อมูล ฯลฯ 2) สมุทัย ควรเน้นไปที่การพัฒนาทักษะในการวิเคราะห์และประเมินข้อมูล โดยผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงจะต้องสามารถวิเคราะห์และประเมินข้อมูลที่ได้รับได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม 3) นิโรธ ควรเน้นไปที่การพัฒนาทักษะในการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม โดยผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงจะต้องสามารถสื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) มรรค ควรเน้นไปที่การพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ โดยผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงจะต้องสามารถแก้ไขปัญหาและตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาสมรรถนะการประเมินผลของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา: การพัฒนาความสามารถในการประเมินผลของผู้ประนีประนอมเป็นเรื่องสำคัญ การใช้หลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ในกระบวนการประเมินผลนั้นจะช่วยให้ผู้ประนีประนอมในศาลอาญามีความเข้าใจและมองเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลของตนเองได้อย่างชัดเจน เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ การเปลี่ยนแปลงของกฎหมายและการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม มีการศึกษาและวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยี พัฒนาเทคโนโลยีใหม่เพื่อให้การประเมินผลของผู้ประนีประนอมในศาลอาญามีความแม่นยำและเป็นไปตามหลักอริยสัจดังกล่าวอย่างแท้จริง

4. การพัฒนาสมรรถนะการสนับสนุนของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา: การพัฒนาสมรรถนะการสนับสนุนของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค 4 มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้ 1. การพัฒนาทักษะการสื่อสาร 2. การพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ 3. การพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหา 4. การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม 5. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เช่น การจัดการฝึกอบรมและสัมมนา การจัดทำเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและ

การเรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและการเรียนรู้ และการให้การติดตามและส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะการสนับสนุนของผู้ประนีประนอมอย่างต่อเนื่อง และช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นในการประนีประนอมคดีอาญาของผู้ประนีประนอมและผู้เกี่ยวข้องทุกคน

5. การพัฒนาสมรรถนะการจัดการของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา: การพัฒนาสมรรถนะการจัดการของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มีการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจิตสำนึกทางวิชาชีพ รวมถึงมีทักษะในการวิเคราะห์ปัญหาและการตีความข้อมูลอย่างถูกต้อง ควรมีจิตสำนึกที่ มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง มีความเป็นธรรม และการพัฒนาจิตสำนึกทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ประนีประนอมสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินคดีอาญาให้สำเร็จลุล่วงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา มีประเด็นในการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บริบท สภาพปัญหา และสาเหตุของการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง ดังนี้ 1) ปัญหาการฝึกอบรมที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม 2) ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เพียงพอ และการเข้าถึงข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง 3) ปัญหาการประเมินผลเกี่ยวกับกระบวนการที่ใช้เพื่อวัดความสามารถของผู้ประนีประนอม 4) ปัญหาการสนับสนุนไม่เพียงพอหรือไม่เหมาะสมกับความต้องการของผู้ประนีประนอม และ 5) ปัญหาการจัดการไม่เพียงพอหรือไม่ถูกต้องในการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอม ทั้งนี้เป็นเพราะปัญหาการจัดการไม่เพียงพอหรือไม่ถูกต้องในการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอม จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ประนีประนอมสามารถพัฒนาความรู้และทักษะให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการทำงานในศาลอาญา เพื่อไกล่เกลี่ยปัญหาของคู่พิพาท และลดปัญหาของคู่พิพาทอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Limparangsri (2012) ที่กล่าวไว้ว่า กระบวนการไกล่เกลี่ย หมายความว่า การพูดคุยหารือปัญหาตัวละครตัวนี้เรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ยแต่เหตุที่เข้ามานั้นเนื่องจากการได้รับการขอพิพาทโดยมีตัวละครเข้ามาเกี่ยวข้องกับการพูดคุยหารือกันของคู่พิพาท (Mediator) เป็นผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาข้อพิพาทแต่อย่างใดร้องขอให้เข้ามาช่วยคู่พิพาทในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง”

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ ปัญหาของการเข้าถึงข้อมูล การสื่อสารระหว่างหน่วย การพัฒนาสมรรถนะ สมุทัย การพัฒนาความสามารถในการประนีประนอมในศาลอาญาพระโขนง ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มความสามารถในการประนีประนอมทำให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประนีประนอมได้อย่างเหมาะสม นิโรธ ความล่าช้าในการสื่อสารระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการเข้าใจที่ไม่ตรงกัน การแก้ไขปัญหาล่าช้าทำให้การพัฒนาความสามารถในการประพฤตินั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมรรค การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมในศาลอาญาพระโขนงเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานของผู้ประนีประนอม โดยจะมีกิจกรรม เช่น การฝึกปฏิบัติการจัดการคดีอาญา การฝึกทักษะการแก้ไขปัญหา การฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม และการฝึกทักษะการเป็นผู้นำ ทั้งนี้เป็นเพราะหลักอริยสัจ 4 เป็นหลักในการค้นหาต้นตอของปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะ

การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง จะต้องทราบต่อของปัญหาการเข้าถึงข้อมูล ปัญหาการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน เป็นต้น เสียก่อน จึงจะนำไปพัฒนาความสามารถของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนง เพื่อเพิ่มศักยภาพความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานของผู้ประนีประนอมให้เกิดทักษะการจัดการคดีอาญา ทักษะการแก้ไขปัญหา ทักษะการทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับแนวคิดของ Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto) (1998) ได้กล่าวไว้ว่า สารของศาสนาพุทธ คืออริยสัจ 4 ซึ่งมุ่งอธิบายการประยุกต์ใช้เครื่องมือพัฒนาองค์การหรือข้อหลักธรรม ในอริยสัจ 4 เป็นหลัก และเนื่องจากการพัฒนาองค์การ (OD) เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับคนในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Science) การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประนีประนอมของศาลอาญาพระโขนงโดยการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ทุกข์ (ปัญหา) การจัดการปัญหาในองค์การโดยใช้ศาสตร์ด้านการพัฒนาองค์การ (OD) เช่น การวินิจฉัย, การให้คำปรึกษา, ใช้นักพัฒนาองค์การ และคำปรึกษา ในการระบุปัญหา และการแก้ไขเพื่อส่งเสริมการพัฒนาในองค์การ การพิจารณากระบวนการต่าง ๆ ช่วยในการระบุปัญหาที่ต้องแก้ไขในองค์การ สมุทัย (สาเหตุ) ค้นหาสาเหตุของปัญหาในองค์การเพื่อแก้ไขได้อย่างถูกต้อง โดยใช้การวิจัยเชิงสาเหตุเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรเหตุกับผลที่เกิดขึ้น และใช้ศาสตร์ด้านพฤติกรรมองค์การเพื่อช่วยในการวินิจฉัยและค้นหาสาเหตุของปัญหา ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อหาคำตอบที่ชัดเจนเพื่อการแก้ไขปัญหในองค์การอย่างเหมาะสม นิโรธ (ความดับทุกข์หรือปัญหา) เมื่อค้นพบได้ว่าทุกข์หรือปัญหาคืออะไร พร้อมทั้งสามารถระบุสาเหตุที่แท้จริงได้อย่างถูกต้องแน่นอนแล้วต่อจากนั้นจึงละ หรือกำจัดสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าว เพื่อให้เข้าสู่ภาวะที่พ้นจากความทุกข์หรือให้เป็นไปตามสภาพที่ต้องการ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการไปถึงเป้าหมายที่องค์การกำหนดไว้นั่นเอง เช่น ผลของการไกล่เกลี่ยคู่ความมีการตกลงกันได้ ภาวะของการดับทุกข์นี้เป็นผลจากการแก้ไขหรือละสาเหตุ (สมุทัย) ได้ตรงจุดจึง ซึ่งตรงกับกิจในอริยสัจ 4 ที่ว่า นิโรธ ควรเข้าถึงหรือทำให้แจ้ง การกำจัดสาเหตุแห่งทุกข์จะทำให้เข้าสู่ภาวะนิโรธแล้ว สภาพที่ปราศจากปัญหาหรือความทุกข์ ก็สามารถเกิดขึ้นได้จากการลงมือปฏิบัติตามมรรควิธีหรือหนทางปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์ที่จะกล่าวต่อไป มรรค (หนทางปฏิบัติ) เป็นสิ่งที่ควรทำให้เจริญขึ้น (ภาวนา) ซึ่งหมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ทุกข์เกิดขึ้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กระบวนการการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ประกอบด้วย 6 กระบวนการ ดังนี้ กระบวนการที่ 1: การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมในศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติ โดยเสริมคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาทักษะและความรู้ สร้างสภาพแวดล้อมเอื้อการเรียนรู้ และสนับสนุนความร่วมมือในทีมงาน กระบวนการที่ 2: การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาตามแนวทางพุทธสันติ โดยการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่และการบริหารงานยุติธรรมได้อย่างสำเร็จ กระบวนการที่ 3: การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมในศาลอาญาตามแนวทางพุทธสันติวิธี (อริยสัจ 4) โดยการจัดอบรมฝึกปฏิบัติธรรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ดียิ่งขึ้น กระบวนการที่ 4: ผลจากการพัฒนาสมรรถนะการจัดการของบุคลากรในศาลอาญาพระโขนงตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงาน โดยเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ เพิ่มประสิทธิภาพ ลดความผิดพลาด และเสริมความเชื่อมั่นในกิจกรรมของศาลอาญา ทำให้บริการมีคุณภาพและเป็นธรรม กระบวนการที่ 5: องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิธีการพัฒนาสมรรถนะในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาตามแนวทางพุทธสันติวิธี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในระบบยุติธรรมอาญาตามแนวทางพุทธสันติวิธี โดยให้ความสำคัญกับการปรองดองและการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้กระทำความผิด การเข้าใจและการให้อภัยเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมมากขึ้น กระบวนการที่ 6: การติดตามการพัฒนา

สมรรถนะผู้ประนีประนอมในศาลอาญาตามแนวทางพุทธสันติวิธีช่วยเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยการพัฒนาทักษะ สร้างสภาพแวดล้อมส่งเสริมการเรียนรู้ วัดและประเมินสมรรถนะอย่างสม่ำเสมอ สร้างเครื่องมือช่วยในการติดตามข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินคดีอาญาและป้องกันความเสี่ยงได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติ มีหลายขั้นตอน เช่น การเสริมคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาทักษะ สนับสนุนความร่วมมือ อบรมฝึกปฏิบัติธรรม เพื่อปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงาน เพิ่มประสิทธิภาพ ลดความผิดพลาด และเพิ่มประสิทธิภาพในระบบ ยุติธรรมอาญา เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาและป้องกันความเสี่ยงได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะได้ คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยที่ดี ดังนี้: มีความรู้และความเข้าใจในกฎหมาย มีความเป็นกลางและรักษาความเป็นกลาง มีความคิดชัดเจน มีความยืดหยุ่นสูง มีทักษะในการติดต่อสื่อสาร เข้าใจกระบวนการของการระงับข้อพิพาท มีความอดทน มีความรู้ในเนื้อหาที่พิพาท มีความสามารถในการรักษาความลับ มีความสามารถที่จะจัดการกับสิ่งที่ไม่แน่นอน มีความกระตือรือร้น มีความเมตตา และเป็นผู้มีประสบการณ์ชีวิตมากมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Yuprasert (2007) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีควรมีคุณสมบัติดังนี้ 1. มีความรู้และเข้าใจกฎหมายอย่างแท้จริง ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านกฎหมายอย่างเป็นทางการ เพื่อให้สามารถสื่อสารและเจรจากับคู่ความได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยยังต้องสามารถอธิบายอย่างชัดเจนแก่ทั้งสองฝ่าย เพื่อให้คู่ความเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งการไกล่เกลี่ยที่ดีจะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุเป้าหมายอย่างเท่าเทียมได้อย่างเชื่อถือได้ 2. มีความเป็นกลางและรักษาความเป็นกลางอย่างยั่งยืน ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความเป็นอิสระและเป็นกลางโดยตลอด ไม่ควรเลื่อนหรือเอื้อมให้กับฝ่ายใด หากมีความสัมพันธ์กับฝ่ายใดก็ตาม เช่น เป็นญาติ หุ่นส่วน ที่ปรึกษากฎหมาย ทนายความ นายจ้าง ลูกจ้าง หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางการสมรส ควรเปิดเผยข้อเท็จจริงแก่ทุกฝ่ายหรือถ้าไม่สามารถทำได้ ควรพิจารณาถอนตัวเป็นไกล่เกลี่ยเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น 3. มีความคิดชัดเจน ผู้ไกล่เกลี่ยที่ถูกเลือกหรือเชื้อเชิญมาเป็นผู้กลางในการเจรจาควรมีความชัดเจนในการพูดและทำ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คู่ความทำการเจรจาร่วมกัน ความไม่ชัดเจนอาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือ ดังนั้นควรจำไว้ว่าความชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญ 4. มีความยืดหยุ่นสูง คุณสมบัตินี้จะช่วยให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีความอ่อนโยนและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ได้ และไม่เข้าข้างในเรื่องที่นอกเหนือจากหัวข้อของการไกล่เกลี่ย ควรเป็นผู้รับฟังที่ดีและมีสมาธิ และสามารถเสนอวิธีแก้ไขปัญหได้อย่างเหมาะสม 5. มีทักษะในการสื่อสาร ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความอ่อนโยนในการเจรจา และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงความเข้มแข็งในเรื่องที่พิจารณา และเปิดโอกาสให้คู่ความได้ชี้แจงและพูดคุยกัน เพื่อให้การเจรจาเป็นไปอย่างเท่าเทียม 6. มีความอดทน ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความอดทนและเมตตาต่อคู่ความ และพร้อมรับฟังปัญหาโดยเปิดใจให้ทุกฝ่ายชี้แจงและตอบสนองตามความเหมาะสม ต้องอยู่เหนือความขัดแย้งและไม่ตกเข้ามาลงในการโต้เถียงกับคู่ความ 7. มีความรู้ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความรู้ในเรื่องที่พิพาทเกี่ยวข้อง และเตรียมตัวค้นคว้าความรู้เพื่อให้สามารถระงับข้อพิพาทได้อย่างถูกต้อง 8. มีความสามารถในการรักษาความลับ ผู้ไกล่เกลี่ยควรรักษาความลับทุกประการ เพื่อป้องกันความไม่พึงประสงค์จากบุคคลอื่น 9. สามารถจัดการกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความยืดหยุ่นและสามารถแก้ไขปัญหาที่ไม่คาดคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 10. การจัดการกับความไม่แน่นอนเป็นทักษะสำคัญที่ผู้ไกล่เกลี่ยควรมี การเจรจาอาจเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด เช่นการไม่สามารถเห็นตาชอกกันหรือการสร้างความสับสน ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความอดทนและความเข้าใจในสถานการณ์นั้น การแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วนเพื่อป้องกันการเกิดข้อโต้แย้งระหว่างฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้ไกล่เกลี่ยควรพยายามให้คู่ความที่ได้รับอันตรายกลับมายุติการโต้เถียงได้อีกครั้ง 11. ความกระตือรือร้นเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ไกล่เกลี่ย เขาควรมองการเจรจาเป็นหน้าที่หลักซึ่งต้องรับผิดชอบอย่างตั้งใจ การเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือคู่ความให้เจรจากันได้อย่างเต็ม

ประสิทธิภาพ 12. ความเมตตาที่แสดงออกมาจากการเจรจาจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการไกล่เกลี่ย เนื่องจากพฤติกรรมชนิดนี้มักเกิดจากความตั้งใจที่ดี คู่ความจะรู้สึกถึงความน่าเชื่อถือและมีความมั่นใจในคู่ความอีกด้วย การไกล่เกลี่ยจึงจบลงด้วยความราบรื่นและสามารถประสบความสำเร็จ และความเมตตาที่ปรากฏออกมา จะเสริมให้คู่ความสามารถกลับมาเจรจากันอีกครั้งได้อย่างสมบูรณ์ และ 13. ผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีควรมีประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลาย มีความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขข้อพิพาท และมีความเชี่ยวชาญในการเจรจา ความชำนาญในการแก้ไขปัญหาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ไกล่เกลี่ยตลอดจนคู่ความที่มีความเข้าใจที่ดีในกระบวนการเจรจา

สรุป

การพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางพุทธสันติวิธีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เป็นหนึ่งในพุทธสันติวิธีที่สามารถนำมาใช้เป็นรูปแบบสำหรับจัดการความขัดแย้ง ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถใช้เป็นรูปแบบการแก้ไขปัญหความขัดแย้งเท่านั้น ยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพขึ้นใหม่ ด้วยหลักการให้อภัย ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนา สามารถใช้แก้ไขความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสมประกอบด้วย การพัฒนาสมรรถนะการฝึกอบรมของผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงตามแนวทางหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ประกอบด้วย การวางแผนการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอม เน้นไปที่การพัฒนาทั้งด้านการฝึกอบรม การเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการทำงานจริง การพัฒนาทักษะและความรู้เพื่อให้ผู้ประนีประนอมสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับมาใช้ในการแก้ไขปัญหและการดำเนินงานในศาลอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการพัฒนาทักษะและความรู้จะต้องเน้นไปที่การประยุกต์ใช้ในการทำงานจริง การพัฒนาทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์และการวางแผนอย่างรอบคอบ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนการสนับสนุนและการติดตามผลการพัฒนา เน้นไปที่การวัดและประเมินสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น โดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญา เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โดยเน้นการฝึกฝนทักษะและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประนีประนอม รวมถึงการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม เพื่อให้ผู้ประนีประนอมสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การจัดทำระบบการประเมินผล จะช่วยให้ผู้ประนีประนอมได้รับการวัดผลการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม โดยเน้นการวัดผลที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอม รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะและการติชมเพื่อช่วยให้ผู้ประนีประนอมสามารถปรับปรุงและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

1.3 การสร้างแรงบันดาลใจ ช่วยเสริมสร้างความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานของผู้ประนีประนอม โดยสามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอม หรือการให้ของขวัญและคำแนะนำเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน

1.4 การสนับสนุนและเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดเวลา เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ประนีประนอมสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยสามารถทำได้โดยการจัดทำห้องสมุดออนไลน์หรือการให้บริการเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะผู้ประนีประนอม รวมถึงการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.5 การสร้างวัฒนธรรมการทำงาน การสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของผู้ประนีประนอม โดยสามารถทำได้โดยการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการทำงาน รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมการทำงานของศาลอาญาพระโขนง และการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการทำงานของผู้ประนีประนอม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญา ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้จะประกอบไปด้วยความรู้ความสามารถทางกฎหมาย ความเข้าใจในหลักธรรมและจรรยาบรรณ ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจที่ถูกต้อง และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการสอนและการฝึกฝนผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญา โดยการศึกษาเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญามีความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ความเข้าใจดังกล่าวในการตัดสินใจที่ถูกต้อง

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้จะประกอบไปด้วยระบบฐานข้อมูล ระบบค้นหาข้อมูล และเครื่องมืออื่น ๆ ที่ช่วยให้ผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้อย่างรวดเร็วและสะดวก

References

- Bodhisai, A. (2022). *Pinai Regulatory Fine: A New Measure to Replace Criminal Punishment*. Retrieved February 1, 2024, from <http://online.fliphtml5.com/rkuhq/jcwX/#p=1>
- Gersick, K. E. et al. (1997). *Generation to Generation: Life Cycles of the Family Business*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Limparangsri, S. (2012). *Conflict Management and Dispute Mediation*. Bangkok: Dispute Resolution Office, Office of the Judiciary.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1998). *The Greatest Benefit of Life*. Bangkok: Thammasapa.
- Phrakhanong Criminal Court. (2024). *Article*. Retrieved February 1, 2024, from <https://crimpkc.coj.go.th/th/page/item/index/id/1>
- Phutthacharoenlep, N. (2007). *Conciliation in the Supreme Court: Problems, Obstacles and Solutions*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Siriyakonnu, N. (2016). *Domain Name Dispute Resolution through Methods of Mediation and Arbitration Appropriate for Thailand*. (Doctoral Dissertation). Ramkhamhaeng University. Bangkok.
- Thapwong, C. (2012). *Conflict Management and Mediation: Introduction to Dispute Mediation*. Bangkok: Office of the Court of Justice.
- Yuprasert, P. (2007). *The Process of Dispute Mediation*. Bangkok: Tana Press Co., Ltd.

การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี:
ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย
จังหวัดกาฬสินธุ์*

The Development of Model Volunteering Youth for Enhancing Peaceful
Community by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Ban Muad Ae
Community, Chao Tha Sub-District, Kamalasai District, Kalasin Province

¹ปัญญาธิ์ จุลไกรอนิสงส์ และ ถวิลวดี บุรีกุล

¹Panjaree Julkraianisong and Thawilwadee Bureekul

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: panjaree.jul@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบททั่วไป สภาพปัญหาชุมชน และคุณลักษณะจิตอาสาของเยาวชน ในชุมชนบ้านเหมือดแอ่ และแนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ตามหลักวิทยาการร่วมสมัย 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ภาควิชาการ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยวิเคราะห์ตามแบบบอยริสส์จิมเมล ใช้ขั้นตอนบันได 9 ขั้น ประกอบหลักการคิดเชิงออกแบบ ร่วมกับการใช้วิธีการ 5 ป. นำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และสติ มาบูรณาการสร้างเครื่องมือในการฝึกอบรม กับกลุ่มทดลอง 16 คน กิจกรรมในการฝึกอบรม 8 กิจกรรม

ผลการวิจัยพบว่า 1) เยาวชนในชุมชนยังขาดคุณลักษณะความเป็นจิตอาสา ปัญหาหาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการตั้งครุฑก่อนวัยอันควร ใช้แนวคิดทฤษฎีจิตอาสา การพัฒนาการของเด็กและเยาวชนทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ชุมชน และกระบวนการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข เป็นต้น 2) หลักธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบที่นำมาใช้ คือ สังคหวัตถุ 4 และสติ 3) กระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ด้วยรูปแบบ “YOUTH Volunteering Model” หลักการสำคัญ ดังนี้ Y = Yourself หมายถึง การเริ่มต้นจากตนเอง ทั้งด้านความคิด ทักษะ ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ ด้านจิตวิทยารวมไปถึง การมีคุณธรรมประจำใจที่จะช่วยเหลือบุคคลที่มีความลำบากกว่าตน O = Opportunity หมายถึง การมีโอกาสด้านการศึกษา ทางสังคม ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างโอกาสให้แก่ผู้อื่นในการสร้างจิตอาสา U = Unity หมายถึง ความสามัคคีและการร่วมมือกันให้เกิดผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จ T = Talk หมายถึง คำพูดเสริมสร้างทักษะในการสื่อสาร

สร้างความสัมพันธ์อันดีงามในการทำงานจิตอาสา **H = Hospitality** หมายถึง การเสียสละและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อสร้างคุณประโยชน์ต่อส่วนรวม

ผลการประเมินการนำกระบวนการไปใช้ พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากแบบประเมินหลังการทดลองสูงกว่า ก่อนการทดลอง และ คะแนนเฉลี่ยระยะติดตามผลหลังจบกิจกรรมสูงกว่าหลังการทดลอง แสดงให้เห็นว่า กลุ่มทดลองได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะในการเป็นต้นแบบจิตอาสาเพิ่มสูงขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนา; เยาวชนจิตอาสาต้นแบบ; ชุมชนสันติสุข; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the general context, community problems, and personalities of youth volunteerism in Ban Muad Ae Community, as well as concepts and theories about the development of model volunteering youth for enhancing peaceful community based on modern science; 2) to explore the Buddhadhamma conducive to the development of model volunteering youth for enhancing peaceful community; and 3) to develop and present the development process of model volunteering youth for enhancing peaceful community by Buddhist peaceful means. The study was based on *Ariyasacca* (Four Noble Truths) model and used the action research approach within the 9-step research framework. Design thinking, 5P techniques, *Saṅgahavatthu* (4 bases of social solidarity), and mindfulness were used to create training materials for a 16-person experiment group, including 8 activities.

The study achieved the following results: 1) Despite drug problems, crimes, and adolescent pregnancy, there is still a lack of volunteerism among community youth. Volunteerism has been used to help kids and youths acquire life skills such as positive relationships with individuals and communities, as well as to promote peaceful communities. 2) The Buddhadhamma conducive to the development of model volunteering youth for enhancing peaceful community is *Saṅgahavatthu* (4 bases of social solidarity). 3) The development process of model volunteering youth for enhancing peaceful community by Buddhist peaceful means is called 'YOUTH Volunteering Model'. The model has the following details: "Y" stands for Yourself, which refers to starting from yourself in terms of thinking, attitude, knowledge, understanding, psychology, and moral principles that will support those who are in difficult situations; "O" stands for Opportunity, which refers to educational and social opportunities to increase opportunity for people to volunteer; "U" stands for Unity, which refers to unity and collaboration aiming for successful outcomes; "T" stands for Talk, which refers to talk that enhances communication skills and fosters positive relationships in volunteering; and "H" stands for Hospitality, which refers to sacrifice and generosity in order to benefit the society.

After evaluating the model, it was discovered that the posttest is higher than the pretest. The posttest mean value of monitoring after activity is higher than the pretest. This

shows that the experiment group has increased their knowledge, attitudes, and skills as volunteer models.

Keywords: Development Process; Model Volunteering Youth; Peaceful Communities; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

จากแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ศ. 2563 – 2565 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2564) ได้รายงานและกำหนดแผนพัฒนาในเรื่องปัญหาสังคม ว่า เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น ปัญหาเด็กติดเกมส์ ทะเลาะวิวาท การแต่งกายไม่เหมาะสม การยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่าง ๆ เป็นต้น โดยมีแนวทางการแก้ไขพัฒนา คือ การควบคุมปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดปัญหา เช่น สถานบันเทิง ร้านเกมส์ การส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กและเยาวชนโดยการอบรมและพัฒนาบุคลากรและการสร้างจิตสำนึก ความมีวินัย เป็นต้น (Kalasin Provincial Office, 2021) สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอ กมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ในโอกาสร่วมบุญ บรรยายวิชาการ และมอบทุนการศึกษา จากการได้สนทนากับผู้นำชุมชน พบว่าพื้นที่นี้มีสภาพปัญหาเยาวชน อาทิ ติดยาเสพติด ติดเกมส์ ติดโซเชียล ชขาดการปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัว มีพฤติกรรมก้าวร้าวกับพ่อแม่ และครูอาจารย์ เด็กไม่มีมิติในเรื่องจิตอาสา ขาดมุมมองในเรื่องการมีส่วนร่วม ชุมชนหรือสังคม แต่จะมองเฉพาะเรื่องของตัวเองและกลุ่มเพื่อนสนิทเท่านั้น จึงมีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเห็นควรให้มีการพัฒนาเยาวชนให้มีความคิดและความเป็นผู้มีจิตอาสา เพื่อให้เกิดชุมชนสันติสุข ควรพัฒนาให้เยาวชนได้เห็นถึงความสำคัญของความเป็นจิตอาสาต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา การพัฒนาจิตอาสา มักใช้ทฤษฎีในกลุ่มพุทธิปัญญานิยม ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social cognitive learning theory) ของ Bandura ที่เชื่อว่าทฤษฎีการเรียนรู้ที่ระบุว่า พฤติกรรมส่วนบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสามกลุ่มที่แยกกันไม่ออก ประกอบไปด้วย พฤติกรรม (Behavior) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Factor) มีอิทธิพลต่อกันและกันอย่างต่อเนื่อง (Suppasorn, 2012)

แนวคิดการพัฒนาการของเด็กและเยาวชน พัฒนาการของเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 15-19 ปี พอสรุปได้ว่า มีความต้องการด้านสังคมสูง ต้องการวางแผนชีวิตของตนเอง ต้องการเป็นอิสระจากการควบคุมของพ่อแม่ในการตัดสินใจ สนใจการท่องเที่ยวและผจญภัย (Sai-sorn, 2013) ปัจจัยหลักในการพัฒนาสังคม คือ การพัฒนาเด็กและเยาวชนซึ่งการพัฒนาดังกล่าวเปรียบเสมือนการสร้างครอบครัว เพื่อก้าวสู่การขยายตัวไปในกลุ่มใหญ่ของคนในสังคม การพัฒนาเด็กและเยาวชนซึ่งถือว่าเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพต่อสังคมโดยรวม นั้นควรเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย เนื่องจากเด็กและเยาวชนในช่วงวัยนี้เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเด็กเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่ จึงมีความสนใจต่อตนเองและยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงต้องผ่านวัฒนธรรมการเรียนรู้การส่งเสริมให้มีวิถีคิด ทักษะการปรับตัวด้วยตนเอง มีทัศนคติ และขีดความสามารถของเด็กและเยาวชนให้มีความรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางสังคมกับการดำเนินชีวิตในอนาคต (Udom, 2016)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิต องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตเป็นความสามารถทางสังคม ความคิดอ่าน ความพยายามเพิ่มพูนปฏิสัมพันธ์ของตนเองกับผู้อื่นกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จ สามารถแก้ปัญหาในสถานการณ์วิกฤตที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาลดลงจน

เป็นความสามารถที่จะส่งเสริมสุขภาพของบุคคลและชุมชน (WHO, London, 1994) การเสริมสร้างความรู้และทักษะในความสามารถต่าง ๆ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะจิตสาธารณะหรือจิตอาสาให้กับเยาวชนมีความสำคัญและควรเร่งดำเนินการจัดทำเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันและลดสาเหตุของปัญหาในสังคม อีกทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชนได้ใช้ชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (Bunruang, 2012) และที่ผ่านมานี้ในสถานศึกษาต่าง ๆ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการการเรียนการสอนนักเรียน โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตการสร้างความเรียนรู้ สร้างประสบการณ์จริงหลากหลายรูปแบบที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียน มีการจัดการนันทนาการ กิจกรรมภายในสถานศึกษา เพื่อให้สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นต่อผู้เรียนในระดับต่าง ๆ ตามนโยบายระบบการศึกษาใหม่ ของกระทรวงศึกษาธิการ กระบวนการให้ความรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียน ที่เป็นกระบวนการทางสังคมประกอบด้วยการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และทักษะที่เน้นการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Asyo, 2014)

กระบวนการทางสังคมในการสร้างการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชน ผ่านการทำงานจิตอาสาต่าง ๆ เป็นรูปแบบของการขัดเกลาทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันของเด็กและเยาวชน ที่มีความสนใจความชอบเหมือนกัน โดยใช้ความรู้ ความสามารถ กำลังกาย กำลังใจ กระทำการช่วยเหลือบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นการแสวงหาประสบการณ์ในสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ เสริมสร้างทักษะชีวิตการเรียนรู้ นอกเหนือจากความรู้ในห้องเรียน สถานศึกษา และครอบครัว เป็นการเปิดกว้างโลกทัศน์แห่งการเรียนรู้ จากการปฏิบัติจากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นรอบตัว เรียนรู้ว่าจะอะไรคือสาเหตุของปัญหาที่ตนเองมีส่วนร่วมดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือแก้ไข เด็กและเยาวชนจะเริ่มเข้าสู่กระบวนการคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้ความรู้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ วางแผนการทำงาน ระดมความคิดแสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อลดข้อจำกัดในการทำงานจิตอาสา และในการทำงานร่วมกับสมาชิกจิตอาสาคนอื่น ๆ ก่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทักษะและประสบการณ์แบบต่าง ๆ เพิ่มเติมในการเข้าสังคมที่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และฝึกไปในคราวเดียวกัน สอดคล้องเหมาะสมอย่างยิ่งกับการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติตามพัฒนาการช่วงวัยรุ่นที่อยู่ในระหว่างการค้นหาตนเอง การสร้างความมั่นใจและหาคุณค่า ให้กับตนเอง เพื่อเป็นแนวทางการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมประเทศต่อไปในอนาคต (Tiyao, 2018)

แนวคิดและหลักธรรมเกี่ยวกับจิตอาสา ตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เมื่อศึกษาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาจะเห็นแนวคิดนี้อย่างชัดเจน คือ แนวคิดของสุเมธดาบสผู้ต้องการช่วยเหลือมนุษย์ให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏ สุเมธดาบสสมัยนั้นอยู่ในฐานะนักบวชผู้ประพฤติธรรมเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสตามวิถีของบรรดานักพรตทั้งหลายที่นิยมกัน และสุเมธดาบสมีศักยภาพเพียงพอที่จะฟังธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วบรรลุธรรมได้ ซึ่งในส่วนนี้เรียกว่าทำประโยชน์ของตนให้สำเร็จ แต่สุเมธดาบสมีแนวคิดที่จะช่วยผู้อื่นมากกว่าการบรรลุธรรมของตน จึงได้ลาผ้าคากรองและหนังสัตว์ลงบนเปลือกตนนอนคว่ำหน้าลงในพื้นนั้น เพื่อให้องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสาวก 4 แสนรูปได้เหยียบข้ามฝังไป ในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาแห่งความเอื้ออาทรต่อมวลมนุษยชาติ มีหลายหลักธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสา อาทิ สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ร่วมกับการสดี ซึ่งได้นำมาเป็นหลักธรรมในงานวิจัยนี้

ดังนั้น การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี จึงมีส่วนในการขัดเกลาทางสังคมภาคปฏิบัติให้กับเยาวชน ได้มีโอกาสสร้างสรรค์ประสบการณ์ และทักษะชีวิต รวมถึงการได้เรียนรู้ถึงความสามารถและศักยภาพของตนเอง ส่งเสริมให้เยาวชนได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นการทำงานที่เริ่มจากการให้ เสียสละ มีน้ำใจแบ่งปัน ฝึกการมีจิตสำนึกร่วม การเรียนรู้ถึงสิ่งที่ผิดและสิ่งที่

ถูกได้ลงมือทดลองปฏิบัติ เรียนรู้ปฏิบัติตนตามความเหมาะสมต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนการมีทักษะชีวิต เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ด้านจิตใจ ความคิดสติปัญญา สู่การประพฤติปฏิบัติของพฤติกรรมที่แสดงออก อันเป็นที่ยอมรับในสังคม ทั้งนี้ กระบวนการจิตอาสาจะเป็นแบบฝึกหัดสำหรับการเสริมสร้างการเรียนรู้ทักษะชีวิตได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแผนงานนโยบายปฏิรูปการศึกษาและลักษณะการเปลี่ยนแปลงของโลก เข้าสู่ศตวรรษ ที่ 21

โดยผู้วิจัยได้พัฒนาชุดฝึกอบรมใช้ในกระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ ซึ่งคาดว่าจะเป็นการออกของการบรรเทาหรืออาจจะช่วยแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีทางตะวันตกและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสา มาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างเป็นพลังในการขับเคลื่อนการสร้างภูมิคุ้มกันในด้านต่าง ๆ และเพิ่มทักษะความรู้ในเรื่องความเป็นจิตอาสาและในเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้ง ความรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนและสังคมด้วยหลักพุทธสันติวิธี เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีคุณลักษณะของความเป็นจิตอาสาซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริม หรือแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนให้ประพฤติตนได้อย่างเหมาะสมตามช่วงวัย และช่วยพัฒนาทางธรรมชาติตามความเป็นจริงของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน พร้อมกับการเตรียมตัวเข้าสู่ยุคสมัยในอนาคต ผู้วิจัยจึงได้นำกระบวนการพัฒนาไปสู่ความเป็นต้นแบบของจิตอาสา อันจะเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองของเยาวชนในพื้นที่อื่น ๆ ที่กำลังเจริญเติบโตขึ้นอันเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นการสร้างความเข้มแข็งมั่นคงของทรัพยากรมนุษย์ในชาติด้วยคุณภาพของพลเมืองที่เข้มแข็งในประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททั่วไป สภาพปัญหาชุมชน และคุณลักษณะจิตอาสาของเยาวชน ในชุมชนบ้านเหมือดแอ่ และแนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามหลักวิทยาการร่วมสมัย
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ดังมีขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยรวบรวมจากข้อมูลตำรา หนังสือวิทยานิพนธ์และงานวิจัยรวมทั้งศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารหนังสือที่เกี่ยวข้อง และได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี วิธีการพัฒนาจิตอาสาตามแนวคิดของศาสตร์ตะวันตก โดยค้นคว้าจากตำราวิชาการ บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลทั่วไป ห้องสมุด และรวมถึงสื่ออินเทอร์เน็ต website ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์บริบทชุมชน และวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคของความเป็นจิตอาสาของเยาวชน ในพื้นที่ชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน กลุ่มเยาวชน และสัมภาษณ์บุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถึงสถานการณ์ดังกล่าว โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำเครื่องมือวิจัยที่ได้ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ระบุไว้ในขอบเขตการวิจัยแล้วการออกแบบการวิจัยให้สอดคล้องกับสภาพบริบทพื้นที่

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน เพื่อศึกษาบริบท ความเป็นมา ปัญหาอุปสรรค และความต้องการในการพัฒนาของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ 1) กลุ่มแกนนำชุมชนและผู้แทนจากกลุ่ม อสม. รพ.สต. จำนวน 4 คน 2) กลุ่มผู้แทนครู/ผู้ปกครอง และพระสงฆ์ในพื้นที่ จำนวน 9 รูป/คน 3) กลุ่มผู้แทนนักวิชาการ/ด้านสังคมสงเคราะห์/ด้านจิตวิทยา จำนวน 3 คน 4) กลุ่มตัวแทนเยาวชน จำนวน 4 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการวิจัยแต่ละขั้นตอนของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมถึงการใช้เครื่องบันทึกเสียง การอัดวิดีโอ กล้องถ่ายภาพ สมุดบันทึก ปากกา มีดือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรมซูม โปรแกรมไลน์ เพื่อบันทึกข้อมูลสำหรับการวิจัยแล้วทำการวิเคราะห์และบูรณาการหลักพุทธธรรมและแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) โดยดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาแนวคิดหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยผู้วิจัยได้รวบรวมทั้งข้อมูลจากงานวิจัยเอกสารวิชาการและบทความที่เกี่ยวข้องจากเอกสารต่าง ๆ และเว็บไซต์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา ถึงแนวคิดพุทธสันติวิธีและการเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อเป็นฐานคิดในการนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์การพัฒนาจิตอาสาของเยาวชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

ขั้นที่ 2 ศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบสร้างเครื่องมือวิจัย และ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลเอกสาร ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2) วิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการถอดแบบอย่างความสำเร็จของต้นแบบการพัฒนา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์อธิบายตีความและสังเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อนำไปพัฒนาชุดฝึกอบรมการพัฒนาจิตอาสาของเยาวชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิพากษ์

จากนั้นผู้วิจัยได้จัดเตรียมเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชนที่เป็นจิตอาสา ให้เป็นจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ซึ่งประกอบไปด้วยชุดฝึกอบรม แบบประเมินก่อน/หลังเข้ารับกิจกรรม ใบงาน ใบความรู้ สื่อวีดิทัศน์ พร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์ เพื่อลงพื้นที่ดำเนินการจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 3 ขั้นการทดลอง ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ผ่านกระบวนการพัฒนาและขอคำแนะนำ ไปทำการทดลอง โดยนำชุดฝึกอบรมการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ใช้ผ่านตัวแทนจากกลุ่มเยาวชนที่ผ่านการคัดเลือกมา จำนวน 16 คน จึงนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่และนำเสนอกระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการตามแบบอริยสัจจโมเดล ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาจัดเป็นหมวดหมู่แล้วแยกออกประเด็น ๆ ตามจุดประสงค์ในการวิจัยและนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย จึงต้องใช้เทคนิคในการตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งที่มาของข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มและข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิพากษ์ (Seminars) มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive and analytic Study) โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นมาวิเคราะห์แยกประเภทหาข้อสรุป จากนั้นเก็บข้อมูลเพิ่มเติมและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์แนวทาง ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการพัฒนากระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย เป็นการสรุปผลการวิจัยตามหลักอุปนัยวิธี โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีและกรอบวิจัยที่เสนอไว้ข้างต้น โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ 1) ด้านข้อมูล 2) ด้านผู้วิจัยโดยการเปลี่ยนรูปแบบการสัมภาษณ์ และ 3) ด้านวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นมาข้อมูลที่ได้รวบรวมแล้วทำการสรุปเป็นข้อมูลเพื่อสะท้อนผลจากสิ่งที่ได้ทั้งจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎีหรือการสัมภาษณ์ ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แล้วจึงนำเสนอกระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบททั่วไป สภาพปัญหาชุมชน และคุณลักษณะจิตอาสาของเยาวชนในชุมชนบ้านเหมือดแอ่ และแนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามหลักวิทยาการร่วมสมัย ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาชุมชนบ้านเหมือดแอ่มีสาเหตุหลักจากสภาพปัญหาของเยาวชนในชุมชน ซึ่งพบว่าชุมชนดังกล่าว มีปัญหาของเยาวชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติด เยาวชนมีการติดสื่อบางชนิด อีกทั้งเยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าวไม่ว่าจะเป็นในกลุ่มเพื่อนและในครอบครัว ส่วนคุณลักษณะจิตอาสาในกลุ่มเด็กและเยาวชนยังไม่พบอย่างเป็นรูปธรรมที่ยั่งยืน มีเพียงร่วมกิจกรรมกับโครงการต่าง ๆ ที่ องค์การบริหารส่วนตำบลเจ้าท่าจัดขึ้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลทำให้ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน คณะสงฆ์ และครูในโรงเรียน มีความวิตกกังวลถึงภัยที่กำลังเข้ามาสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน แต่ก็ยังไม่มีการกระบวนการ วิธีการป้องกัน ในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ผู้แทนชุมชนและผู้วิจัยได้พิจารณาปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้แล้วมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการใช้แนวทางการพัฒนาเยาวชนจิตอาสา ซึ่งจะเป็นต้นแบบ

ของเยาวชนที่มีคุณลักษณะการมีจิตอาสา อีกทั้งได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง เพื่อการเสริมสร้างชุมชนให้เกิดสันติสุข ดังนั้นจึงมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าน่าจะเป็นทางออกหนึ่งของการแก้ปัญหาสร้างผลดีทั้งต่อเยาวชนเอง และต่อส่วนรวม

ผู้วิจัยสรุปวิเคราะห์สังเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ มีสาเหตุมาจาก 1) มีปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวกับยาเสพติดที่แพร่ระบาดสู่เยาวชน 2) เยาวชนมีการติดสื่อโซเชียล ใช้เวลาส่วนมากกับการใช้โซเชียล 3) เยาวชนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวทั้งในกลุ่มเพื่อนและในครอบครัว 4) กลุ่มเด็กและเยาวชนยังไม่มีคุณลักษณะจิตอาสาอย่างเป็นรูปธรรมที่ยั่งยืน มีเพียงร่วมกิจกรรมกับโครงการต่าง ๆ ที่ องค์การบริหารส่วนตำบลเจ้าท่าจัดขึ้นเท่านั้น

2. แนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข การพัฒนาจิตอาสา มักจะใช้ทฤษฎีในกลุ่มพุทธิปัญญานิยม ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่กล่าวว่า พฤติกรรมส่วนบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสามกลุ่มที่แยกกันไม่ออก ประกอบไปด้วยพฤติกรรม ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อกันและกันอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ควรเน้นเพิ่มเติมจากทฤษฎีนี้เพื่อให้มีความครอบคลุมก็คือ ตัวแบบ และการลอกเลียนแบบ ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้มีผลต่อการเรียนรู้ กล่าวคือ การดูหรือสังเกตจากตัวแบบก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้คนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการเป็นจิตอาสาต้นแบบ อีกแนวคิดหนึ่งที่สำคัญคือ หลักแห่งการเป็นจิตอาสา โดยจิตวิญญาณของการเป็นจิตอาสา (Volunteer Spirit) คือแนวคิดและกระบวนการที่ส่งเสริมให้บุคคลช่วยเหลือบุคคลอื่นหรือสังคม เพื่อป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาสังคม ด้วยความเสียสละ ความสมัครใจ ความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งของอื่นใด นอกจากความสุขใจ และความภาคภูมิใจในผลงานที่ตนเองได้บำเพ็ญประโยชน์โดยการช่วยเหลือบุคคลอื่นและสังคม ตามกำลังความสามารถของตนเองที่มีอยู่อย่างเต็มที่ นอกเหนือจากนี้ การมีทักษะชีวิต (Life Skills) ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางสังคม ความคิดอ่าน ความพยายามเพิ่มพูนปฏิสัมพันธ์ของตนเองกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จ มีความสามารถแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่วิกฤติตลอดจนเป็นความสามารถที่จะส่งเสริมศักยภาพของบุคคลและชุมชน อีกทั้งแนวคิดเกี่ยวกับ ชุมชนสันติสุข ซึ่งหมายถึง ระเบียบทางสังคมที่ชุมชนมีลักษณะของการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ มีการเคารพสิทธิมนุษยชน การปราศจากความรุนแรง และการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง ในสังคมที่สงบสุข ปัจเจกชนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและความเชื่อของตน และสามารถเข้าถึงโอกาสและความยุติธรรมที่เท่าเทียมกัน สังคมดังกล่าวเน้นการพูดคุย และให้ความร่วมมือ โดยมุ่งแก้ปัญหาความท้าทายและความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้วยสันติวิธี ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนโดยพุทธสันติวิธี

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นหากพิจารณาให้เห็นอย่างลึกซึ้งซึ่งพบว่ามีจุดมุ่งหมายเดียวกันกับการทำจิตอาสาคือนำพามาปฏิบัติให้มีความเมตตา กรุณา สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมส่วนรวมได้เกิดการเสียสละบางสิ่งบางอย่างให้ผู้อื่นเพื่อสร้างความสุขและประโยชน์แก่ตนเอง และส่วนรวม จึงต้องรู้ถึงเหตุและปัจจัยของปัญหาและสามารถลงมือแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุดของประเด็นของปัญหา

การวิเคราะห์ในขั้นนี้ของผู้วิจัยคือความพยายามที่จะชี้ให้เห็นวิธีการพัฒนาเป็นจิตอาสาแก้ปัญหาของเยาวชนที่เกิดขึ้นทั้งเรื่อง สิ่งเสพติด การติดเกมส์ และอื่นๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาทางด้านสังคม และครอบครัวในที่นี่ได้นำหลักสังคหวัตถุ 4 และสติ มาเพื่อเป็นการพัฒนาตนเองและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชน และชุมชน

ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 และสติ ที่สามารถนำมาฝึกฝนตนเอง ฝึกฝนเยาวชน และสมาชิกในชุมชน ให้สามารถพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าและสร้างชุมชนที่มีคุณภาพ อีกทั้งยังจะทำให้เยาวชนสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต และตามหลักการทางพระพุทธศาสนาซึ่งจะทำให้การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขเป็นไปด้วยความราบรื่นและมีโอกาสประสบความสำเร็จสูง คุณสมบัติที่สำคัญของผู้ที่มีจิตอาสา ได้แก่ การเสียสละ ทำตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความอดทนในการทำเพื่อผู้อื่น

หลักธรรมในเรื่อง สังคหวัตถุ 4 นั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ซึ่งกัน อันเป็นหลักธรรมสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นหลักการสงเคราะห์ ซึ่งหมายถึงการช่วยเหลือกัน ยึดเหนี่ยวจิตใจกันไว้ อีกทั้งยังสามารถเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลกอันหมายถึงสังคมแห่งมวลหมู่สัตว์ไว้ดุจสลักเกาะยึดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถและวิ่งแล่นไปได้ มี 4 ประการด้วยกันอันได้แก่ 1) ทาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือ สงเคราะห์ 2) ปิยวาจา การกล่าวถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะ น่าฟัง แนะนำในสิ่งที่เกิดประโยชน์ มีเหตุผล แสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สบายสามัคคี เกิดไมตรี 3) อัตถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา คือ การช่วยเหลือ รวมทั้งการช่วยแก้ปัญหาและการช่วยปรับปรุงส่งเสริมด้านจริยธรรม 4) สมานัตตตา ความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่หวังแก่ประโยชน์ส่วนตน “สติ” ในทางพุทธศาสตร์ แปลว่า ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เผลอ การคุมใจไว้กับกิจที่กำลังทำ หรือคุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้องหรือการปฏิบัติตนเอง หรืออธิบายเพิ่มเติมได้ว่า หมายถึง ความรู้ตัวในสิ่งที่คิด พูด และทำในชั่วขณะปัจจุบัน ไม่หลงลืม ไม่เผลอเลอะเลิน ไม่ประมาท สามารถยับยั้งชั่งใจตนเองได้ ป้องกันไม่ให้คิด พูด และกระทำการด้วยความหุนหันพลันแล่นหรือทำตามความเคยชิน หรือนิสัยเดิม ๆ อีกต่อไป นอกจากนี้ ยังต้องมองไปให้ทันกับความจริงที่เป็นไป ในที่สุดเราจะเห็นว่าสิ่งหนึ่งปรากฏขึ้น สิ่งนั้นหายไป เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ในที่สุดจะเห็นความเกิดดับนั่นเอง ต่อไปก็มองเห็นภาวะที่เรียกว่า ไตรลักษณ์ คือภาวะที่ไม่คงที่ เป็นการเห็นอนิจจัง เมื่อเห็นอนิจจังแล้วก็จะเห็นว่ารูปธรรมนามธรรมถูกความเกิดดับบีบคั้นให้คงอยู่สภาพเดิมไม่ได้ต้องแปรปรวนไป เราเรียกว่าเห็นทุกข์ เมื่อมันเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่เป็นตัวตนคงที่ เป็น อนัตตา อยู่อย่างนั้น เราก็ก็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ผู้เป็นจิตอาสาควรประกอบไปด้วยหลักการแห่งหลักสังคหวัตถุ 4 และสติ ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น การทำกิจกรรมส่วนรวม มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนร่วมโลก ผู้ทำหน้าที่จิตอาสาควรที่จะมีความเข้าใจต่อกระบวนการทำจิตอาสาต่างๆ เช่นเดียวกับหลักสังคหวัตถุ 4 และสติ ซึ่งเป็นกระบวนการนำพามนุษย์ยึดเหนี่ยวน้ำใจกันประสานใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์นอกจากนั้นในการพัฒนาเยาวชนจิตอาสายังมีหลักธรรมที่สำคัญที่ควรพิจารณาอีกหลายหัวข้อเมื่อผู้ทำหน้าที่เป็นจิตอาสาปฏิบัติอาศัยกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้แล้วย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยวิเคราะห์สังเคราะห์แม้จะไม่สามารถรับรู้ได้ว่าการพัฒนาจิตอาสาของเยาวชนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ เพราะเหตุที่ว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ของเยาวชน ชุมชน และครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความดีอันชุกชุมของเยาวชน หรือครอบครัวที่ไม่มีความเอาใจใส่ดูแลปล่อยปละละเลย เป็นปัญหาหนักที่เกินกว่าจะแก้ไขอันเป็นลักษณะที่อยู่นอกเหนือการควบคุมถึงกระนั้นตัวผู้ดูแลพัฒนาจิตอาสาต้องมีการเตรียมความพร้อม และสามารถรับมือกับเหตุการณ์เหนือการคาดการณ์เหล่านั้น ใช้หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้โดยการใช้วาจาด้วยถ้อยคำไพเราะยอมเสียสละเพื่อประโยชน์ช่วยเหลือแก่ผู้อื่น ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายสามารถปฏิบัติตนให้เข้ากับผู้อื่นได้ และต้องสามารถควบคุมตนเองไม่ให้เกิดอารมณ์ ให้มีสติกับการเป็นจิตอาสา แล้วก็จะสามารถสร้างและประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกลมไวย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า หลักจิตอาสาตามแนวทางพุทธสันติวิธี และการลงพื้นที่สัมผัสเพื่อให้นำมาประกอบเป็นแนวทางในการพัฒนาและนำเสนอกระบวนการ ผู้วิจัยจึงคิดวิเคราะห์และออกแบบ เพื่อนำเสนอเป็น ชุดฝึกกระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ซึ่งประกอบไปด้วย กิจกรรมต่าง ๆ จากการบูรณาการความรู้ด้านจิตอาสา และหลักพุทธสันติวิธี ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การปฐมนิเทศและสร้างข้อตกลงในการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นกิจกรรมเพื่อให้วิทยากรร่วมกับเด็กและเยาวชนได้สร้างความคุ้นเคย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เกิดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมกันสร้างกฎกติกาที่ใช้ในการอยู่ร่วมกัน และเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กและเยาวชน อีกทั้งเพื่อเป็นการประเมินผลก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

กิจกรรมที่ 2 จิตอาสาสำคัญอย่างไร ใครทราบบ้าง คือ กิจกรรมเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ให้เยาวชนได้รู้จักและเข้าใจความหมายและทั้งประโยชน์ของจิตอาสา อีกทั้งเพื่อให้เยาวชนได้มีการแลกเปลี่ยน และทำความเข้าใจทัศนคติ ประสบการณ์ของตนเองเกี่ยวกับการเป็นจิตอาสา

กิจกรรมที่ 3 ใคร ๆ ก็เป็นจิตอาสาได้ จริงหรือ เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนตระหนักรู้และเห็นความสำคัญของการเป็นจิตอาสา อีกทั้งส่งเสริมแนวคิดที่ว่าใคร ๆ ก็สามารถเป็นจิตอาสาได้เพื่อให้นักเรียนมีแรงจูงใจที่จะเป็นจิตอาสา

กิจกรรมที่ 4 หลักธรรม สังคหวัตถุ 4 จำเป็นอย่างไบบ้าง คือ กิจกรรมเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 รวมไปถึงเพื่อให้นักเรียนได้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความเป็นจิตอาสา กับหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 ตามหลักของกระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี

กิจกรรมที่ 5-8 “ทักษะชีวิต” มีสำคัญอย่างไร กับ จิตอาสา เป็นชุดของกิจกรรมต่อเนื่อง 4 กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถในการวิเคราะห์และบูรณาการเกี่ยวกับ ทักษะชีวิต ซึ่งชุดกิจกรรมนี้เริ่มต้นตั้งแต่การให้นักเรียนมีความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของตนเอง มีความเข้าใจตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการสื่อสารที่ดีและเหมาะสม เพื่อให้สามารถสร้างมุมมองและภาพลักษณ์ที่ดีต่อตนเอง และสื่อให้แก่ผู้อื่นได้ อีกทั้งเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นทีม มีความสามารถในการระบุปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน มีทักษะในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน รวมไปถึงเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ขั้นตอนวิธีการตัดสินใจในการจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อันจะนำไปสู่การเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

ทั้งนี้ ระหว่างการดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยจะมีกิจกรรมฝึกสติเป็นระยะ ๆ ตลอดการจัดกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรม เช่น ก่อนเริ่มกิจกรรม ก่อนพักรับประทานอาหาร หลังรับประทานอาหาร และช่วงเวลาการพักระหว่างกิจกรรม ตลอดจนกระตุ้นให้มีการนำวิธีการฝึกสติกลับไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาความเป็นจิตอาสาสำหรับเยาวชน โดยใช้วิธีการ 5 ป. ได้แก่

1. ป.ปลูก เพื่อการตื่นรู้ในการทำงาน: สร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วม สร้างความเห็นถูกปลูกปัญญาด้วยการทำวัตร การรักษาศีล การทำสมาธิภาวนาแผ่เมตตาจิตต่อกัน

2. ป.ปลูก การฝึกสติเพื่อปลูกจิตสำนึกการทำงาน: จัดกิจกรรมสานสายใยผู้นำและเยาวชนด้วยการเสวนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างแรงบันดาลใจในการทำงานต้องอาศัยจิตวิญญาณของความรักในอาชีพหรืองานที่ตนทำ มีจิตจดจ่อในการทำงาน สร้างการตื่นตัวระมัดระวังเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

3. ป.ปรับ เพื่อการเข้าหากันฉันมิตร: เปิดโอกาส สอบถามความห่วงใย ชักชวนแนะนำปรับความคิด ความรู้สึก ปรับทัศนคติในการอยู่ร่วมกัน ปรับความเข้าใจปรับอารมณ์ในการทำงานหรือปรับท่าทีการทำงาน การอยู่ร่วมกัน

4. ป.เปลี่ยน เพื่อผลการทำงานที่ดีและมีความสุข: เปลี่ยนทัศนคติมุมมองและหันมามีความสัมพันธ์ที่ดี ของผู้ร่วมงาน ส่งต่องานด้วยสำนึกของความรับผิดชอบและด้วยความใส่ใจเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงาน สร้างความสามัคคีเข้าใจกับเพื่อนร่วมงาน มีความอ่อนน้อมถ่อมตน สงเคราะห์เกื้อกูลกัน แบ่งปันเอื้อเฟื้อและ ช่วยเหลือกันและกัน

5. ป.เป็น เพื่อเป็นเยาวชนไทยหัวใจจิตอาสา: คือเป็นความสำคัญของเยาวชนต้นแบบ ที่มีต่อส่วนรวม เป็นผู้มีจิตเป็นผู้ให้ คิดดี คิดทางบวก มีความหวังดีต่อผู้อื่น เป็นความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ อยากช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทนและส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ ผู้ที่มีจิตสาธารณะจะแสดงพฤติกรรมที่อาสา ทำประโยชน์ เพื่อส่วนรวม โดยในการวิจัยครั้งนี้จะส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและ แก้ไขความขัดแย้ง ความรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชนและสังคมผ่านกระบวนการการจัดการความขัดแย้ง โดยพุทธสันติวิธี ให้เข้าใจในการระงับข้อพิพาทเบื้องต้น เพื่อฝึกให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลตนเอง ชุมชน และสังคม

จากผลการประเมินการนำกระบวนการไปใช้กับกลุ่มทดลอง พบว่า ก่อนการอบรม หลังการอบรม และระยะติดตามผล พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบประเมินหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะและการเป็นต้นแบบจิตอาสาเพิ่มสูงขึ้น รวมทั้ง คะแนนเฉลี่ยจากแบบประเมินระยะติดตามผลหลังจบกิจกรรมสูงกว่าหลังการทดลอง แสดงให้เห็นว่า กลุ่มทดลองนอกจากได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะ ที่เพิ่มสูงขึ้นแล้ว ยังมีการคงอยู่ของการเป็นต้นแบบจิตอาสาต่อเนื่องด้วย

องค์ความรู้ใหม่

Figure 1: Youth Volunteering Model

องค์ความรู้ใหม่ คือ การสังเคราะห์ชุดองค์ความรู้ออกมาในรูปแบบของแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมทั้งคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่าประโยชน์ รูปแบบ แนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจง่าย) นอกเหนือจากนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์และนำเสนอองค์ความรู้ในการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบด้วย YOUTH Volunteering Model ซึ่งประกอบไปด้วยหลักการที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

Y จากคำว่า Yourself หมายถึง การเริ่มต้นจากตนเอง ทั้งความคิด ทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ ด้านจิตอาสา รวมไปถึง การมีคุณธรรมประจำใจก่อนที่จะช่วยเหลือบุคคลที่มีความยากลำบากได้อย่างเหมาะสมต่อมาก็คือ

O จากคำว่า Opportunity หมายถึง การมีโอกาสด้านการศึกษา โอกาสทางสังคม เพื่อเสริมสร้างโอกาสให้แก่ผู้อื่นในการสร้างจิตอาสา

U จากคำว่า Unity หมายถึง ความสามัคคีและการร่วมมือกันให้เกิดผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จ

T จากคำว่า Talk หมายถึง คำพูดเสริมสร้างทักษะในการสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์อันดีงามในการทำจิตอาสา

H จากคำว่า Hospitality หมายถึง การเสียสละและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อสร้างคุณประโยชน์ต่อส่วนรวม หลักการต่าง ๆ จากองค์ความรู้เหล่านี้จะสามารถนำไปใช้ประกอบกับกระบวนการการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบได้ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บริบทชุมชน สภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการจำเป็น ในชุมชน ได้แก่ ประชากรมีรายได้น้อยต้องการอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ ขาดแหล่งน้ำสะอาดสำหรับอุปโภค บริโภค เทคโนโลยีสารสนเทศยังขยายไม่ครอบคลุมทั่วพื้นที่ อีกทั้งปัญหาในเรื่องการแพร่ระบาดของยาเสพติด เยาวชนติดสื่อออนไลน์ ติดโทรศัพท์มือถือ ปัญหาตั้งครรภก่อนวัยอันควร เยาวชนบางกลุ่มมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เป็นต้น และศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ทั้งนี้เป็นเพราะเยาวชนในสังคมปัจจุบันสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้รวดเร็วจากสื่อโซเชียล ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องที่เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่สามารถหาได้ง่ายจากหลากหลายช่องทาง ปัญหาสังคมอื่น ๆ อีกทั้งความไม่รอบคอบรัดกุมปล่อยปละละเลยของผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญอันจะส่งผลให้เยาวชนมีโอกาสพลัดพลั้งถึงขั้นเดินทางผิด เสียคน เสียอนาคต ทั้งยังมีโอกาสติดสื่อโซเชียล มีโอกาสที่จะทำให้พฤติกรรมของเยาวชนเกิดความก้าวร้าวส่งผลกระทบต่อชุมชน ในชุมชนแห่งนี้กลุ่มเยาวชนมีเพียงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางกิจกรรม มีส่วนร่วมกับโครงการต่าง ๆ บางโครงการ ดังนั้นแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการใช้แนวทางการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาให้เป็นต้นแบบของเยาวชนที่มีคุณลักษณะการมีจิตอาสา อีกทั้งได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองเพื่อการเสริมสร้างชุมชนให้เกิดสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับ Tiya (2018) ศึกษาวิจัยเรื่อง ขบวนการจิตอาสา: การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนเองของเยาวชน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบของขบวนการจิตอาสาของเยาวชน คือ การก่อรูปจากความคิดและอุดมการณ์ได้แรงบันดาลใจจากครอบครัวและต้องการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าว ลักษณะงานจิตอาสาเป็นงานกิจกรรมเชิงประเด็นสังคมและกลุ่มเป้าหมาย มีโครงสร้างและระบบงานแบ่งตามหน้าที่ งานบริหารจัดการ งานธุรการเอกสาร งานนันทนาการ และแรงงาน มีการปลูกฝังวิธีคิดการปฏิบัติงาน ถ่ายทอดขั้นตอนเทคนิคและเป้าหมายงาน

2) กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านกระบวนการจิตอาสาของเยาวชน คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในสังคมสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากการเป็นผู้ให้ ผู้ช่วยเหลือผู้อื่น 3) ความเชื่อมโยงของกระบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน ๓ ด้าน คือ ด้านกาย เยาวชนใช้เวลาว่างทำงานจิตอาสา มีบุคลิกภาพกล้าแสดงออกเชื่อมั่นเห็นคุณค่าตนเอง ด้านจิตใจ เยาวชนเข้าใจภาวะอารมณ์ตนเองและผู้อื่น มีความอดทน ด้านความคิดสติปัญญา เยาวชนพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองมีระเบียบ รู้จักให้มีกระบวนการคิด ในความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ปรับตัวเข้ากับคนอื่น และในความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมตระหนักว่าสังคมไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่งแต่เป็นเรื่องของทุกคน การทำเพื่อสังคมสามารถเริ่มต้นจากตนเอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การที่บุคคลจะเป็นผู้ที่มีความคิดและการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นหรือสังคมนั้น ต้องเป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งทัศนคติ และความดำริไปในแนวทางที่ถูกต้อง มีศีลธรรมเป็นเบื้องต้นก่อน จึงจะสามารถทำงานเพื่อผู้อื่นได้ ประกอบไปด้วยหลักธรรมที่มีประโยชน์และเอื้อต่อการดำเนินงาน เป็นจิตอาสา คือ สังคหวัตถุ 4 ที่เป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องของ ทาน คือ การให้ทาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของของตนแก่บุคคลอื่น ด้วยเห็นว่าสิ่งของของตนเสียสละไปนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ ซึ่งจิตอาสาที่ดีควรมีความเสียสละ พร้อมทั้งจะสละเวลา แรงกาย แรงใจ และประโยชน์ส่วนตน เพื่อทำทานให้กับผู้อื่น ที่ตกยากหรือมีความต้องการ ปิยวาจา คือ การใช้วาจาที่ดี เหมาะสม ไม่หยาบคาย รักษาหน้าใจ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ส่งเสริมการสร้างสายสัมพันธ์ที่ดี ต่อมาคือ อตถจริยา คือ การประพฤติตนเป็นประโยชน์ ซึ่งเปรียบได้ดังหัวใจของการเป็นจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่น สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงสังคมของการเป็นจิตอาสาที่ว่าด้วยการช่วยเหลือบุคคลอื่นให้ได้รับความสุข เสริมสร้างให้เกิดสังคมแห่งการช่วยเหลือและเอื้ออาทร และหลักสุดท้าย คือ สมานัตตตา หรือ ความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่หวังแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือหวังผลประโยชน์จากผู้อื่น เพราะจุดประสงค์ของการเป็นจิตอาสา คือ ความภาคภูมิใจ และความสบายใจในตน ที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นผู้ทำประโยชน์แก่สังคม มีคุณภาพจิตที่เข้มแข็งพร้อมที่จะเสียสละ เป็นแบบอย่างแก่คนอื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดที่ว่า ตามหลักการในพระพุทธศาสนา สามารถเรียกบุคคลผู้มีจิตอาสาว่า “เป็นผู้บำเพ็ญบริตติประโยชน์” คือประโยชน์เกื้อกูลแก่บุคคลอื่น เพราะเป็นบุคคลผู้มีจิตใจที่คิดเพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่น และมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่นอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนไม่เห็นแก่ทุกข์ยากลำบากส่วนตน หรือปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Suphasorn, Somsri, and Saetwong (2012) ที่กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์และผสมผสานกันอย่างเป็นกระบวนการ ให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติตามกรอบของกฎระเบียบในสังคม ด้วยการอบรมฝึกฝนให้ความรู้ความเข้าใจ ปฏิบัติจิตสำนึกการเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละ ไม่หวังสิ่งตอบแทน บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมทั้งหลักของสติ ซึ่งหมายถึง ความรู้ตัวในสิ่งที่คิด พูด และทำในขณะปัจจุบัน ไม่หลงลืม ไม่เลินเล่อพลั้งเผลอ ไม่ประมาท สามารถยับยั้งจิตใจตัวเองได้ ป้องกันไม่ให้คิด พูด และทำอย่างหุนหันพลันแล่นหรือทำตามความเคยชิน หรือนิสัยเดิม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางจิตวิทยาที่เป็นศาสตร์ตะวันตก ซึ่งให้ความหมายว่า เป็นการคงไว้ซึ่งการรู้ตัวทุกขณะในความคิดอารมณ์ความรู้สึก ความรู้สึกทางกาย และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว รวมไปถึงการยอมรับ ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลตั้งใจอยู่กับความคิดและความรู้สึกทั้งหลายโดยไม่ไปตัดสินผิดถูกในขณะนั้น เมื่อคนเราได้ฝึกสติแล้ว กระบวนการของความคิดของคนเราจะถูกปรับให้อยู่กับความรู้สึกที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบัน ไม่ต้องหมกมุ่นกับอดีตหรือวิตกกังวลถึงอนาคต ส่งผลให้เกิด

ประสิทธิภาพของการทำงาน ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นจิตอาสา เพราะทำให้อยู่กับปัจจุบัน ให้อยู่กับงานจิตอาสาที่กำลังคิด กำลังวางแผน กำลังลงมือปฏิบัติ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จากการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เกิดความรู้ ความเข้าใจในความหมาย ประโยชน์ ของ “จิตอาสา” ทั้งที่เกิดขึ้นกับตนเองและส่วนรวม ทำให้เกิดความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการเป็นจิตอาสา ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะเป็นจิตอาสา ซึ่งจากการแลกเปลี่ยนความเข้าใจ ทศนคติ ประสบการณ์ของตนเองเกี่ยวกับการเป็นจิตอาสา ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น รู้สึกภาคภูมิใจในตนเองในการเป็นจิตอาสา โดยพบจากคะแนนเฉลี่ยจากแบบประเมินหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองได้รับการพัฒนาความรู้ ทศนคติ และทักษะในการเป็นต้นแบบจิตอาสาเพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งคะแนนเฉลี่ยจากแบบประเมินระยะติดตามผลหลังจบกิจกรรมสูงกว่าหลังการทดลอง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองนอกจากได้รับการพัฒนาความรู้ ทศนคติ และทักษะในการเป็นต้นแบบจิตอาสาเพิ่มสูงขึ้นแล้ว ยังมีการคงอยู่ของทักษะการเป็นต้นแบบจิตอาสาต่อเนื่องด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ Anprasit (2012) ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งพบว่า ชาวบ้านในชุมชนได้ให้ความหมายจิตอาสา คือ การกระทำด้วยใจจริง ช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้เท่าที่ตนทำได้โดยไม่อยู่นิ่งเฉย เพื่อที่จะนำชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งสู่การที่เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ และในด้านองค์ประกอบ/คุณลักษณะของผู้มีจิตอาสา คือ เป็นผู้ที่พร้อมจะเสียสละเพื่อส่วนรวมทั้งร่างกายแรงใจ รวมทั้งด้านเวลาและเป็นผู้ที่มีความเมตตา มีความซื่อสัตย์ โดยประพฤติตนเป็นบุคคลตัวอย่างให้กับผู้อื่นด้วยการยึดคุณธรรม จริยธรรม พร้อมกับมีความความขยันอดทน และเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดีเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย เป็นที่ปรึกษาให้ผู้อื่นได้ถ่ายทอดความรู้ความสามารถของตนให้กับผู้อื่น และมีภาวะความเป็นผู้นำและมีความกระตือรือร้น

การวิจัยนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่สำหรับการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบด้วย YOUTH Volunteering Model ซึ่งประกอบไปด้วยหลักการที่สำคัญ ๕ ประการ ดังนี้ Y จากคำว่า Yourself หมายถึง การเริ่มต้นจากตนเอง ทั้งความคิด ทศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ ด้านจิตอาสารวมไปถึง การมีคุณธรรมประจำใจก่อนที่จะช่วยเหลือบุคคลที่มีความยากลำบากได้อย่างเหมาะสม ต่อมาคือ O จากคำว่า Opportunity หมายถึง การมีโอกาสทางการศึกษา โอกาสทางสังคม เพื่อเสริมสร้างโอกาสให้แก่ผู้อื่นในการสร้างจิตอาสา U จากคำว่า Unity หมายถึง ความสามัคคีและการร่วมมือกันให้เกิดผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จ T จากคำว่า Talk หมายถึง คำพูดเสริมสร้างทักษะในการสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์อันดีงามในการทำจิตอาสา H จากคำว่า Hospitality หมายถึง การเสียสละและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อสร้างคุณประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยใช้วิธีการ 5 ป. ได้แก่ 1. ป.ปลูก เพื่อการตื่นรู้ในการทำงาน 2. ป.ปลูก การฝึกสติเพื่อปลูกจิตสำนึกการทำงาน 3. ป.ปรับ เพื่อการเข้าหากันฉันมิตร 4. ป.เปลี่ยน เพื่อผลการทำงานที่ดีและมีความสุข 5. ป.เป็น เพื่อเป็นเยาวชนไทยหัวใจจิตอาสา โดยผ่านกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรม ทั้งนี้พบว่านักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกิดความรู้ ความเข้าใจในความหมาย ประโยชน์ ของ “จิตอาสา” ทั้งที่เกิดขึ้นกับตนเองและส่วนรวม ทำให้เกิดความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการเป็นจิตอาสา ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะเป็นจิตอาสา ซึ่งจากการแลกเปลี่ยนความเข้าใจ ทศนคติ ประสบการณ์ของตนเองเกี่ยวกับการเป็นจิตอาสา ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น รู้สึกภาคภูมิใจในตนเองในการเป็นจิตอาสา สอดคล้องกับการศึกษาของ Anprasit (2012) ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบการขัดเกลาทางสังคมแต่ละสถาบันวิธีการที่ทุกสถาบัน ใช้คือการขัดเกลาทางสังคม ทั้งครอบครัวศาสนาและโรงเรียนได้ใช้มากที่สุดคือ การอบรม/

สั่งสอนด้วยวาจา และวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง รวมถึงวิธีการลงโทษ ทั้งวาจาและตีด้วยไม้เรียวในการเปรียบเทียบรูปแบบการเลี้ยงดูหลัก ๆ ที่ทุกสถาบันในความสำเร็จ ในการอบรมเลี้ยงดู ได้แก่ วิธีการอบรมที่เหมือนกันทั้งสามสถาบัน คือ การอบรมสั่งสอนด้วยวาจาและวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง เมื่อพิจารณาเฉพาะในวิธีการลงโทษและวิธีการจูงใจให้รางวัล พบว่า สถาบันที่นำมาใช้คือ ครอบครัวและโรงเรียน ในขณะที่สถาบันทางศาสนาไม่เน้นใช้วิธีการนี้ ส่วนวิธีการให้เรียนรู้ด้วยตัวเอง สถาบันที่ใช้มากที่สุดคือครอบครัวและศาสนา สำหรับวิธีการสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกันกับสถาบันครอบครัวได้นำมาใช้

สรุป

การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของชุมชนบ้านเหมือดแอ่ มีสาเหตุมาจาก 1) มีปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวกับยาเสพติดที่แพร่ระบาดสู่เยาวชน 2) เยาวชนมีการติดสื่อบางอย่าง ใช้เวลาส่วนมากกับการใช้สื่อบางอย่าง 3) เยาวชนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวทั้งในกลุ่มเพื่อนและในครอบครัว 4) กลุ่มเด็กและเยาวชนยังไม่มีคุณลักษณะจิตอาสาอย่างเป็นรูปธรรมที่ยั่งยืน มีเพียงร่วมกิจกรรมกับโครงการต่าง ๆ ที่ องค์การบริหารส่วนตำบลเจ้าท่าจัดขึ้นเท่านั้น การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้แก่หลักสังคหวัตถุ 4 และสติ มาเพื่อเป็นการพัฒนาตนเองและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชน และสมาชิกในชุมชน ให้สามารถพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าและสร้างชุมชนที่มีคุณภาพ อีกทั้งยังจะทำให้เยาวชนสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต และตามหลักการทางพระพุทธศาสนาซึ่งจะทำให้การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขเป็นไปด้วยความราบรื่นและมีโอกาสประสบความสำเร็จสูง คุณสมบัติที่สำคัญของผู้ที่มีจิตอาสา ได้แก่ การเสียสละ ทำตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความอดทนในการทำเพื่อผู้อื่น โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์จากการนำชุดฝึกไปทดลองกลุ่มตัวอย่างพบว่า คะแนนเฉลี่ยจากแบบประเมินหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และคะแนนเฉลี่ยจากแบบประเมินระยะติดตามผลหลังจบกิจกรรมสูงกว่าหลังการทดลอง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะและทักษะในการเป็นต้นแบบจิตอาสาเพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งมีการคงอยู่ของทักษะการเป็นต้นแบบจิตอาสาต่อเนื่องด้วย และนำเสนอองค์ความรู้ในการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบด้วย YOUTH Volunteering Model หลักการต่าง ๆ จากองค์ความรู้เหล่านี้จะสามารถนำไปใช้ประกอบกับกระบวนการการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ควรส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้ที่รับฟัง และเชื่อฟังหลักคำสอนจากผู้ใหญ่ และทางศาสนา เคารพพุดด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ปราศจากการใช้อารมณ์ และมีสติกับปัจจุบันตามแนวทาง Youth Volunteering Model

1.2 ชุมชนควรกำหนดระเบียบให้มีการจัดทำกิจกรรมที่เหมาะสมในชุมชนเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติดูแลเยาวชนและการพัฒนาชุมชน ชุมชนควรมีนโยบายในการปรับกระบวนการหรือการพัฒนา กิจกรรมต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นให้มีการนำ Youth Volunteering Model เข้ามาปรับใช้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

2.2 ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนจิตอาสาต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

2.3 ศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขอย่างยั่งยืน

References

- Anprasit, D. (2012). *Socialization Model to Promote Volunteerism in the Community: A Case Study of Bang Namwan Community Phra Pradaeng District, Samut Prakan Province*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Asyo, P. (2014). *Revealing the Focus of Organizing Education on Citizenship Duties in the 21st Century*. Retrieved January 18, 2022, from <http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/39671-6848.pdf>
- Bunruang, P. (2012). *Lifelong Education*. Retrieved January 18, 2022, from <http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/39671-6848.pdf>
- Kalasin Provincial Office. (2021). *Strategy and Information for Provincial Development Group Kalasin Province Development Plan 2020-2022*. Retrieved January 20, 2022, from <https://www.kalasin.go.th/t/th/planproject/planp-a/2561-2565-2563.html>
- Sai-sorn, S. (2013). *Integration of Buddhist Principles in Volunteer Work*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Suphasorn, P., Somsri, T., & Saetwong, S. (2012). *The Process of Developing Volunteerism according to Buddhism*. (Research Report). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Tiyao, B. (2018). *Volunteer Movement: Socialization and Personal Development of Youth in Bangkok and Surrounding Areas*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- WHO. (1994). *Life Skill Education for Children and Adolescents in School*. London: Department of Health.

การสังเคราะห์นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาจิตวิญญาณ ความเป็นครูของครูรุ่นใหม่*

The Synthesis of Innovative Contemplative Education to Develop the Spirit of Teacher for the New Generation of Teachers

¹ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์, ²ประสาธ เมืองเฉลิม และ ³วาสนาไทย วิเศษสัตย์

¹Channarong Wisetsat, ²Prasart Nuangchalerm and ³Wassanathai Wisetsat

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

¹Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University, Thailand.

²Faculty of Education, Mahasarakham University, Thailand.

³The Secondary Educational Service Area Office Buriram, Thailand.

³Corresponding Author's Email: wasana.thai@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาองค์ประกอบจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ และเพื่อพัฒนานวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ระยะที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู ระยะที่ 2 ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ ณ สถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา ฐานข้อมูลที่ใช้ในการสืบค้น 6 ฐาน ได้แก่ Thailis Google Scholar Eric Research Gate Springer และ ProQuest เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษา แบบประเมินความสอดคล้อง แบบสังเกตการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา และแบบสัมภาษณ์การจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ 3 แห่ง ได้แก่ สถาบันจิตตานุภาพ โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา และ ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การรับผิดชอบหน้าที่ของครู (2) การเสียสละในงานของครู (3) ความเสมอภาคต่อนักเรียน และ (4) ความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์ 2) แนวทางการใช้นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นการนำนวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในเชิงกระบวนการ 3 ลักษณะ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาชีววิทยา การจัดอบรมโดยโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษา และ การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาออนไลน์

คำสำคัญ: จิตวิญญาณความเป็นครู; นักศึกษาวิชาชีพครู; การจัดการเรียนรู้

Abstract

The research article intended to investigate the elements influencing the spirit of teachers for the new generation of teachers, as well as to build innovative contemplative education to foster the spirit of teachers for the new generation. The study was conducted in three stages: 1) synthesizing documents relevant to innovative contemplative education to enhance the spirit of teachers; 2) researching empirical data in schools connected to the organization of innovative contemplative education. There were 6 database used for retrieval which were Thailis, Google, Scholar, Eric, Researchgate Springer, and ProQuest. The instruments used were the synthesis form of innovative contemplative education, the index of item objective congruence, the observation form for organizing contemplative education, and the interview form for organizing contemplative education. Three educational institutes were chosen to study empirical data: Willpower Institute, Lamphlaimat Phatthana School, and Contemplative Education Center at Mahidol University.

From the study, the following results are found: 1) There are 4 elements influencing the spirit of teachers for the new generation of teachers namely (1) teachers' responsibilities; (2) teachers' sacrifice at work; (3) equality for students; and (4) confidence in human potential. 2) The guidelines for using innovative contemplative education to foster the spirit of teachers for the new generation refer to the use of innovative contemplative education in three paradigms: learning management in the teaching profession, training by using contemplative education programs, and the creation of a learning network for online innovative contemplative education.

Keywords: Spirit of Teachers; Student Teacher; Learning Management

บทนำ

ครูนับว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนานุชนวัยให้เติบโตสมบูรณ์ การที่ครูจะสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้และทักษะการสอนที่ดีเท่านั้น แต่ยังต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู (Teachers Spirituality) อีกด้วย (De Souza, Bone, and Watson, 2016) จิตวิญญาณความเป็นครูนั้นสำคัญมาก ซึ่งประกอบด้วย การรับผิดชอบหน้าที่ของครู การเสียสละในงานของครู ความเสมอภาคต่อนักเรียน และความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์ (Lawthong, and Visessuvanapoom, 2010) ครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจะใส่ใจ ทุ่มเท มุ่งมั่น และพัฒนานักเรียนเต็มศักยภาพที่เขามี จนนักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ (Brantmeier, Lin, and Miller, 2010)

การศึกษาของประเทศไทยนั้นมีความต้องการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครูเป็นอย่างยิ่งดังที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศได้ระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในยุทธศาสตร์ใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนาครู โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพมีจิตวิญญาณความเป็นครู (At the meeting of the President of Rajabhat Universities Nationwide, 2017) และระบุในมาตรฐานความรู้วิชาชีพครูฐานสมรรถนะ ซึ่งได้กำหนดความรู้ และคุณลักษณะพื้นฐานของครูที่แสดงออกในการจัดการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งใน

ด้านคุณลักษณะความเป็นครูกำหนดว่าต้องมีคุณลักษณะการแสดงออกที่สะท้อนถึงการเป็นผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู (Secretariat Office of the Teachers Council of Thailand, 2018) นอกจากนี้ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยพบว่า จิตวิญญาณความเป็นครูยังเป็นคุณลักษณะสำคัญของครูมืออาชีพ (Chalabang, 2016) และจากการศึกษาพบว่าในประเทศไทยมีการใช้แนวทางจิตตปัญญาศึกษาสำหรับพัฒนาครูที่ชัดเจน 2 แห่งคือ ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล และ กิจกรรมจิตศึกษาของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา (Chaiyabang, 2018; Asdornnithee, 2013)

หากมองในบริบทจังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ดปี 2561-2565 ที่ต้องการส่งเสริมให้บุคลากรครูมีจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อจะได้พัฒนาเยาวชนได้อย่างมีคุณภาพ (Strategy and Information of Roi-et Provincial, 2017) สอดคล้องกับความต้องการผลิตครูของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดที่ต้องการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู และ สอดคล้องกับความต้องการคุณภาพของครูบรรจุใหม่ของของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่มีความต้องการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูใหม่ให้มีจิตวิญญาณความเป็นครูที่เหมาะสมกับโลกดิจิทัลในอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่รับผิดชอบในการผลิตบัณฑิตวิชาชีพครู จึงเห็นว่าจิตวิญญาณความเป็นครูเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาวิชาชีพครู เมื่อจบไปเป็นครูจึงจะสามารถพัฒนาเยาวชนไทยให้เติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ด้วยเหตุผลที่สำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษานวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ จึงได้สังเคราะห์นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาอันจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูให้แก่ครูศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการการวิจัยโดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู

แหล่งข้อมูล

1. เอกสารงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวกับการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ ที่สืบค้นจากฐานข้อมูล 6 ฐาน ได้แก่ Thailis Google Scholar Eric Research Gate Springer และ ProQuest ซึ่งผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง จากการสืบค้นทำให้ได้งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศทั้งสิ้นจำนวน 55 เรื่อง

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน จำนวน 5 ท่าน ในการพิจารณาความสอดคล้องสัมพันธ์ระหว่าง แนวคิดพื้นฐานกับนวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสังเคราะห์นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่จากแนวคิดพื้นฐาน ออกแบบในลักษณะเป็นตาราง

2. แบบประเมินความสอดคล้อง ระหว่าง แนวคิดพื้นฐานกับนวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนดำเนินงาน

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยในประเทศไทยและต่างประเทศ จำนวน 55 เรื่อง สำหรับพัฒนานวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่
2. ศึกษาแนวคิดพื้นฐานสำหรับกำหนดองค์ประกอบของจิตตปัญญาศึกษาความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ ได้แก่ แนวคิดของ Lawthong, and Visessuvanapoom (2010)
3. ศึกษาแนวคิดพื้นฐานสำหรับสังเคราะห์เป็นนวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ ได้แก่ แนวคิดจิตศึกษาของ Chaiyabang (2018) โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของ Asdornnithee (2013) ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล แนวคิดต้นไม้แห่งจิตตปัญญาศึกษาของ Duerr (2014) และ แนวคิดเชิงพุทธปรัชญาของหลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร อ่างอิงใน Mari, Siriwan, and Chaisuk (2021)
4. สังเคราะห์นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ จากแนวคิดพื้นฐานที่ศึกษา จะได้ว่าจิตตปัญญาศึกษาความเป็นครู มี 4 องค์ประกอบ และนวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษา มี 4 แนวทาง
5. ประเมินความสอดคล้องของการสังเคราะห์นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ โดยขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องและให้ข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 2 ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ ณ สถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา

แหล่งข้อมูล

1. สถาบันจิตตานุภาพ ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์การจัดกิจกรรมทำสมาธิ การอบรมพัฒนาจิต สัมภาษณ์พระอาจารย์ผู้ให้คำแนะนำ และผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรม
2. ห้องเรียนจิตศึกษา โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ในการจัดการเรียนรู้ของกิจกรรมจิตศึกษา สังเกตการจัดกิจกรรม สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์การจัดอบรมพัฒนาครูของศูนย์จิตตปัญญาศึกษา สังเกตการจัดกิจกรรม สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 5 ท่าน ในการพิจารณาความสอดคล้องและให้ข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสังเกตการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา เป็นการสังเกตการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาของอาจารย์ผู้สอนมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดพื้นฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งจะสังเกต 4 ประเด็น
2. แบบสัมภาษณ์การจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง มีข้อความถามจำนวน 5 ข้อ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในการสร้างแบบสังเกตการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาและแบบสัมภาษณ์การจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา
2. สร้างแบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องเหมาะสม และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจนได้ ฉบับสมบูรณ์
3. ศึกษาข้อมูล ณ สถาบันจิตตานุภาพ ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์การจัดกิจกรรมทำสมาธิ การอบรมพัฒนาจิต สังเกตการจัดกิจกรรมและบันทึกผลในแบบสังเกตการจัดกิจกรรม จากนั้นสัมภาษณ์สัมภาษณ์พระอาจารย์ผู้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมโดยใช้แบบสัมภาษณ์

4. ศึกษาข้อมูล ณ โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา โดยศึกษาข้อมูลการจัดการเรียนรู้ของกิจกรรมจิตศึกษา สังเกตการจัดกิจกรรมและบันทึกผลในแบบสังเกตการจัดกิจกรรม จากนั้นสัมภาษณ์ครูผู้จัดกิจกรรมเพิ่มเติมโดยใช้แบบสัมภาษณ์

5. ศึกษาข้อมูล ณ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยศึกษาข้อมูลการตอบรมของศูนย์จิตตปัญญาศึกษา สังเกตการจัดกิจกรรมและบันทึกผลในแบบสังเกตการจัดกิจกรรม จากนั้นสัมภาษณ์อาจารย์ผู้จัดกิจกรรมเพิ่มเติมโดยใช้แบบสัมภาษณ์

6. จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่สังเกตได้จากทั้ง 3 แห่ง แกะไขปรับปรุง องค์ประกอบ และนวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู แสดงผลการวิจัยดังตารางที่ 1 และ ตาราง 2

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์จิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

จิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่			
ฐานข้อมูลสืบค้น	แนวคิดพื้นฐาน	องค์ประกอบ	ความเหมาะสม
1) Thailis	ดัดแปลงแนวคิดของ	จิตวิญญาณความเป็นครูของครู	ประเมินความเหมาะสม
2) Google Scholar	Lawthong, and Visessuvanapoom	รุ่นใหม่ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่	ของแนวคิดโดย
3) Eric	(2010)	1. การรับผิดชอบหน้าที่ของครู	ผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ย
4) Research Gate		2. การเสียสละในงานของครู	4.00 มีความเหมาะสม
5) Springer		3. ความเสมอภาคต่อนักเรียน	ของแนวคิดในระดับมาก
6) ProQuest		4. ความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์	

จากตารางที่ 1 พบว่าองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ ผู้วิจัยดัดแปลงแนวคิดของ Lawthong, and Visessuvanapoom (2010) มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับผิดชอบหน้าที่ของครู การเสียสละในงานของครู ความเสมอภาคต่อนักเรียน และความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์ เมื่อประเมินความเหมาะสมของแนวคิดโดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ย 4.00 มีความเหมาะสมของแนวคิดอยู่ในระดับมาก ในส่วนของการสังเคราะห์นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ นำเสนอดังตารางต่อไป

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษา			
ฐานข้อมูลสืบค้น	แนวคิดพื้นฐาน	การจัดกิจกรรม	ความเหมาะสม
1) Thailis	1. แนวคิดจิตศึกษาของ	นวัตกรรมจิตตปัญญา	ประเมินความเหมาะสมของแนวคิดโดย
2) Google Scholar	Chaiyabang (2018)	ศึกษา คือ การนำหลัก	ผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ย 4.20 มีความ
3) Eric	โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา	คิดจิตตปัญญาศึกษาไป	เหมาะสมของแนวคิดในระดับมาก
4) Research Gate	2. แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา	ใช้ในการส่งเสริมจิต	
5) Springer	ของ Asdornnithee	วิญญาณความเป็นครู	
6) ProQuest	(2013) ศูนย์จิตตปัญญา	ในเชิงกระบวนการทัศน์ 3	
	ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล	ลักษณะ ได้แก่	
	3. แนวคิดต้นไม้แห่งจิตต	1) จัดการเรียนรู้ใน	
	ปัญญาศึกษา ของ Duerr	รายวิชาชีพครู	
	(2015)	2) จัดอบรมโดย	
	4. แนวคิดเชิงพุทธปรัชญา	โปรแกรมจิตตปัญญา	
	ศึกษาแนวคิดของ	ศึกษา	
	Luangphor Viriyang	3) สร้างเครือข่ายชุมชน	
	Sirintharo (2016) อ้างอิง	การเรียนรู้จิตตปัญญา	
	ใน Mari, Siriwan, and	ศึกษาออนไลน์	
	Chaisuk (2021)		

จากตาราง 2 พบว่า นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูนักศึกษาวิชาชีพครู ใช้แนวคิดจิตศึกษาของ Chaiyabang (2018) โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของ Asdornnithee (2013) ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล แนวคิดต้นไม้แห่งจิตตปัญญาศึกษาของ Duerr (2015) และแนวคิดเชิงพุทธปรัชญา ศึกษาแนวคิดของ Luangphor Viriyang Sirintharo (2016) ได้แนวทางการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู ในเชิงกระบวนการทัศน์ 3 ลักษณะ ได้แก่ จัดการเรียนรู้ในรายวิชาชีพครู จัดอบรมโดยโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษา และสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาออนไลน์

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนานวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่แสดงผลการวิจัย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษา จากการศึกษาค้นคว้าเชิงประจักษ์

ศึกษาข้อมูล	การเก็บข้อมูล	แนวทางการใช้นวัตกรรม
ห้องอบรมพัฒนาสมาธิจิตสถาบันจิตตานุภาพ	ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์การจัดกิจกรรมทำสมาธิ การอบรมพัฒนาจิต สังเกตการจัดกิจกรรมและบันทึกผลในแบบสังเกตการจัดกิจกรรม จากนั้นสัมภาษณ์สัมภาษณ์พระอาจารย์ผู้ให้คำแนะนำ	แนวทางการใช้นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู ในเชิงกระบวนการทัศน์ 3 ลักษณะ ได้แก่
ห้องเรียนจิตศึกษาโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา	สังเกตการจัดกิจกรรมจิตศึกษาและบันทึกผลในแบบสังเกตการจัดกิจกรรม จากนั้นสัมภาษณ์ครูผู้จัดกิจกรรมเพิ่มเติม	1) จัดการเรียนรู้ในรายวิชาชีววิทยา
ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล	สังเกตการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา บันทึกผลในแบบสังเกตการจัดกิจกรรม จากนั้นสัมภาษณ์ครูผู้จัดกิจกรรมเพิ่มเติม	2) จัดอบรมโดยโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษา
		3) สร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาออนไลน์

จากตารางที่ 3 พบว่า จากการศึกษาค้นคว้าเชิงประจักษ์ทำให้ได้ แนวทางการใช้นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู ในเชิงกระบวนการทัศน์ 3 ลักษณะ คือ 1) จัดการเรียนรู้ในรายวิชาชีววิทยา เป็นการจัดการบรรยากาศคลื่อนสมองต่ำ ลักษณะการจัดการเรียนรู้ จะสอดแทรกบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาชีววิทยาวิชาที่เกี่ยวข้อง อุดมการณ์และจิตวิญญาณความเป็นครู ศาสตร์การสอน หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นต้น 2) จัดอบรมโดยโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของโปรแกรม จุดมุ่งหมายของโปรแกรม เนื้อหาของโปรแกรม รูปแบบการอบรมของโปรแกรม และ การวัดและประเมินผลของโปรแกรม โดยกิจกรรมการอบรมออกแบบเป็น 3 โมดูล และ 3) สร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาออนไลน์ เป็นการสร้างกลุ่มการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาออนไลน์ โดยใช้เพจ Facebook หรือ ฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อเป็นการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการจัดกิจกรรมกับนักเรียน โดยข้อมูลนี้ได้ทั้งจากนักศึกษาวิชาชีววิทยา และครูในภาครัฐ

องค์ความรู้ใหม่

Picture 1: Guidelines for Using Contemplative Education Innovation to Foster the Teaching Spirit of New Teachers

จากภาพที่ 1 จะได้ว่าแนวทางการใช้นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู ในเชิงกระบวนการ 3 ลักษณะ ได้แก่ จัดการเรียนรู้ในรายวิชาชีพครู จัดอบรมโดยโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษา และสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาออนไลน์ รายละเอียดดังนี้

1) จัดการเรียนรู้ในรายวิชาชีพครู เป็นการจัดบรรยากาศคลื่อนสมองต่ำ การใช้ท่าทีครูที่ถ่อมถ่อม การใช้จิตวิทยาต้านบวก การสร้างแรงบันดาลใจ การใช้กิจกรรมกำกับสติ เบรนยิม การยืดหยุ่นร่างกาย บอดี้สะแกน การอยู่กับปัจจุบันขณะ การฟังและเล่าวรรณกรรมสีขาว สนุกสนาน และอื่นๆ ลักษณะการจัดการเรียนรู้ จะสอดแทรกบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาชีพครูวิชาที่เกี่ยวข้อง อุดมการณ์และจิตวิญญาณความเป็นครู ศาสตร์การสอน หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นต้น

2) จัดอบรมโดยโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของโปรแกรม จุดมุ่งหมายของโปรแกรม เนื้อหาของโปรแกรม รูปแบบการอบรมของโปรแกรม และ การวัดและประเมินผลของโปรแกรม โดยกิจกรรมการอบรมออกแบบเป็น 3 โมดูล โมดูลที่ 1 พัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูตามแนวกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โมดูลที่ 2 พัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูตามแนวกิจกรรมจิตศึกษา และโมดูลที่ 3 พัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูตามแนวกิจกรรมเชิงพุทธปัญญา

3) สร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาออนไลน์ เป็นการสร้างกลุ่มการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาออนไลน์ โดยใช้เพจ Facebook หรือ ฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อเป็นการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการจัดกิจกรรมกับนักเรียน โดยข้อมูลนี้ได้ทั้งจากนักศึกษาวิชาชีพครู และครูในภาครัฐ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ Wisetsat, and Wisetsat (2021) ได้ดัดแปลงแนวคิดของ Lawthong, and Visessuvanapoom (2010) มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรับผิดชอบหน้าที่ของครู (Teacher Responsibility) 2) การเสียสละในงานของครู (Teacher Charity) 3) ความเสมอภาคต่อนักเรียน (Treat Students Equally) และ 4) ความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์ (Believe in Human Competency) สอดคล้องกับ Chalakbang (2016) จิตวิญญาณความเป็นครูประกอบด้วย 1) คุณลักษณะส่วนตัวและการมีคุณธรรม จริยธรรม 2) การตระหนักรู้และปฏิบัติตามบรรณวิชาชีพครู เช่น ทำงานเพื่อเด็ก ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู การเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น 3) รักและศรัทธาในวิชาชีพครู 4) ความเชี่ยวชาญในการสอน และ 5) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ Tongpetchdaesho, and Pongsapitch (2015) อาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ได้กล่าวว่า จิตวิญญาณความเป็นครูประกอบด้วย 1) ด้านเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู 2) ด้านความรักความเมตตาต่อศิษย์ 3) ด้านความเสียสละ 4) ด้านความอดทน 5) ด้านความซื่อสัตย์ และ 6) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ศิษย์

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการใช้นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู ในเชิงกระบวนการทัศน์ 3 ลักษณะ คือ 1) จัดการเรียนรู้ในรายวิชาชีพครู เป็นการจัดบรรยากาศคลื่อนสมองดำ การใช้ท่าทีครูก็ถนัดมิตร การใช้จิตวิทยาต้านบวก การสร้างแรงบันดาลใจ การใช้กิจกรรมกำกับสติ เบรณยิม การยืดหยุ่นร่างกาย บอดี้สะแกน การอยู่กับปัจจุบันขณะ การฟังและเล่าวรรณกรรมสีขาว สนุทริยสนทนา และอื่นๆ ลักษณะการจัดการเรียนรู้ จะสอดคล้องกับบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาชีพครูวิชาที่เกี่ยวข้อง อุดมการณ์และจิตวิญญาณความเป็นครู ศาสตร์การสอน หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นต้น 2) จัดอบรมโดยโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของโปรแกรม จุดมุ่งหมายของโปรแกรม เนื้อหาของโปรแกรม รูปแบบการอบรมของโปรแกรม และ การวัดและประเมินผลของโปรแกรม โดยกิจกรรมการอบรมออกแบบเป็น 3 โมดูล โมดูลที่ 1 พัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูตามแนวกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โมดูลที่ 2 พัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูตามแนวกิจกรรมจิตตศึกษา และโมดูลที่ 3 พัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูตามแนวกิจกรรมเชิงพุทธปัญญา 3) สร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาออนไลน์ เป็นการสร้างกลุ่มการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาออนไลน์ โดยใช้เพจ Facebook หรือ ฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อเป็นการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการจัดกิจกรรมกับนักเรียน โดยข้อมูลนี้ได้ทั้งจากนักศึกษาวิชาชีพครู และครูในภาครัฐ สอดคล้องกับการพัฒนานักกิจกรรมจิตศึกษาของ Thongmee (2016) ที่ได้พัฒนานักกิจกรรมจิตศึกษาด้วยกิจกรรมจิตศึกษาที่มีกิจกรรมหลากหลาย และพัฒนาในรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้จิตศึกษาเพื่อพัฒนาปัญญาภายใน ซึ่งเผยแพร่ออนไลน์ไว้ที่ <https://sites.google.com/site/jittasuksa> นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Wisetsat, and Wisetsat (2021) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาสามารถศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครูได้ จากที่อภิปรายมาจะเห็นว่าจิตวิญญาณความเป็นครูเป็นสิ่งสำคัญเร่งด่วนที่ควรส่งเสริมให้กับนักศึกษาวิชาชีพครู ดังนั้นจึงนโยบายไว้ในมาตรฐานความรู้วิชาชีพครู ฐานสมรรถนะของครูสภา ซึ่งได้กำหนดความรู้ และคุณลักษณะพื้นฐานของครูที่แสดงออกในการจัดการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งในด้านคุณลักษณะความเป็นครูกำหนดว่าต้องมีคุณลักษณะการแสดงออกที่สะท้อนถึงการเป็นผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู (Secretariat Office of the Teachers Council of Thailand, 2018) และระบุไว้ในยุทธศาสตร์ใหม่มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนาครู โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพมีจิตวิญญาณความเป็นครู (At the

meeting of the President of Rajabhat Universities Nationwide, 2017) และระบุไว้ในมาตรฐานผลการเรียนรู้ ของมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ โดยระบุด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้ครูแสดงออกซึ่งความรัก ศรัทธาและภูมิใจในวิชาชีพครู มีจิตวิญญาณความเป็นครู และปฏิบัติตน ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู (Ministry of Education, 2019)

สรุป

องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับผิดชอบหน้าที่ของครู การเสียสละในงานของครู ความเสมอภาคต่อนักเรียน และความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์ แนวทางการใช้นวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นการนำนวัตกรรม จิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในเชิงกระบวนการ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาชีพครู 2) การจัด อบรมโดยโปรแกรมจิตตปัญญาศึกษาโดยกิจกรรมการอบรมโดยออกแบบเป็น 3 โมดูล ได้แก่ โมดูลพัฒนา จิตวิญญาณความเป็นครูตามแนวกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โมดูลพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูตาม แนวกิจกรรมจิตศึกษา และโมดูลพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูตามแนวกิจกรรมเชิงพุทธปัญญา และ 3) การ สร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาออนไลน์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 พบว่าองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับผิดชอบหน้าที่ของครู การเสียสละในงานของครู ความเสมอภาคต่อนักเรียน และความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์ ดังนั้นหากผู้สอนต้องการที่จะส่งเสริมหรือวัดและประเมิน จิตวิญญาณ ความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ ควรที่จะยึดให้ครบถ้วนทุกองค์ประกอบ

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พบว่านวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมจิตวิญญาณ ความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ มี 4 แนวทาง ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจแก่นักศึกษาวิชาชีพครูในการเรียนรู้ การใช้ หลักจิตวิทยาด้านบวกในการจัดการเรียนการสอน การให้นักศึกษาวิชาชีพครูร่วมกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา และการสร้างวิถีปฏิบัติในชุมชนหล่อหลอมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ ดังนั้นหากผู้สอนจะนำ แนวทางนี้ไปใช้ควรนำไปปรับใช้ร่วมกันทั้ง 4 แนวทาง สำหรับกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา มี 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมกำกับสติ กิจกรรมการยืดหยุ่นร่างกาย กิจกรรมการสร้างสรรค์ กิจกรรมเรื่องเล่าเร้าพลัง กิจกรรม สุนทรียสนทนา และกิจกรรมการให้ข้อมูลด้านบวก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมได้เอง คณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สามารถนำนวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมการคิดเชิงนวัตกรรมของครู รุ่นใหม่ ไปจัดการเรียนการสอนโดยนำไปปรับใช้ในกลุ่มรายวิชาชีพครู

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำนวัตกรรมจิตตปัญญาศึกษาที่พัฒนาขึ้นไปพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทดลอง ใช้และเปรียบเทียบกับแนวทางดั้งเดิม

2.2 ควรศึกษาผลที่เกิดขึ้นและสัมพันธ์กับจิตวิญญาณความเป็นครู เช่น ผลสัมฤทธิ์ กรอบแนวคิด และความเป็นนวัตกรรมของครูรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นไป

References

- Asdornnithee, S. (2013). *Seeking Intellectual Knowledge in Contemplative Education*. Nakhon Pathom: Contemplative Education Centre, Mahidol University.
- At the Meeting of the President of Rajabhat Universities Nationwide. (2017). *The New Strategy of Rajabhat University to Develop Local According to The Royal Patronage*. Bangkok: Ministry of Education.
- Brantmeier, E. J., Lin, J., & Miller, J. P. (2010). *Spirituality, Religion, and Peace Education*. USA: Information Age Publishing, Inc.
- Chaiyabang, W. (2018). *Contemplative Education for Inner Wisdom*. (9th ed.). Mahasarakham: Apichat Printing.
- Chalakbang, W. (2016). The Spirituality of Teachers: A Key Characteristic of Professional Teachers. *Nakhon Phanom University Journal*, 6(2), 123-128.
- De Souza, M., Bone, J., & Watson, J. (2016). *Spirituality Across Disciplines: Research and Practice*. Dordrecht: Springer International Publishing.
- Duerr, M. (2015). *The Tree of Contemplative Practices*. Center for Contemplative Mind in Society. Retrieved January 3, 2023, from <http://www.contemplativemind.org/practices/tree>
- Lawthong, N., & Visessuvanapoom, P. (2010). Development of the Teacher Spirituality Scale. *Journal of Research Methodology*, 23(1), 25-54.
- Mari, P., Siriwan, I., & Chaisuk, P. (2021). A Meditation Teaching Model to Secondary School Students in Accordance with the Meditation Style of Phrabhommamongkholayan (Wiriyang Sirindharo). *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*, 8(1), 246-260.
- Ministry of Education. (2019). *Undergraduate Standards Department of Education (Four-Year Course) B.E. 2562*. Bangkok: Ministry of Education.
- Secretariat Office of the Teachers Council of Thailand. (2018). *Teachers' Professional Development: Competency Framework*. Bangkok: The Teachers' Council of Thailand.
- Strategy and Information of Roi-et Provincial. (2017). *The Revised Development Plan of Roi Et Province (2018- 2022) for the Fiscal Year 2021*. Retrieved January 3, 2023, from http://209.15.97.134/ckfinder/userfiles/images/PDF/plan_2565/plan_2561_2565.pdf
- Thongmee, P. (2016). *Contemplative Education Lesson Plans for Develop Inner Wisdom*. Buriram: Leannokkala.
- Tongpetchdaesho, P., & Pongsapitch, C. (2015). Teacher Spirituality and Career Advancement Predicting Job Involvement of Teachers. *Journal of Chandrakasem*, 21(40), 79-88.
- Wisetsat, C., & Wisetsat, W. (2021). Learning Management Guideline Using by Contemplative Education to Enhance Teachers Spirituality of Pre-Service Teachers. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 27(1), 92-104.

มาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*

Legal Measures to Protect the Rights of Victims in Criminal Cases under the Constitution of the Kingdom of Thailand Buddhist Era 2560

¹พัฒน์ พ่วงสมุทร และ รัฐฐา ฤาแรง

¹Pattanee Paungsamut and Radchada Lurang

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Faculty of Law, Western University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pattanee2508@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาความหมาย แนวคิดทฤษฎี แนวคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และต่างประเทศ คำพิพากษาของศาล มาตรการทางกฎหมายและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) เพื่อศึกษาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ 4) เพื่อนำมาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสม เพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารจากตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย สื่ออิเล็กทรอนิกส์ของไทยและของต่างประเทศ มีการจัดทำสนทนากลุ่ม มีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 6 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้พิพากษา 3 คน กลุ่มพนักงานอัยการ 3 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจ 3 คน กลุ่มทนายความ 3 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานกระบวนการยุติธรรม 3 คน กลุ่มประชาชนและนักศึกษา 25 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับอิทธิพลจากกฎหมายธรรมชาติและได้รับการพัฒนาในปฎิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยนำแนวทางการคุ้มครองสิทธิมาใช้ตามมาตรฐานสากล นอกจากนี้ ยังมีการนำหลักกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีในปี 2539 มาใช้ในการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม 2) พบปัญหา 4 ประการ ได้แก่ การที่ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลความคืบหน้าของคดี การขาดความชัดเจนของกฎหมายในการเรียกค่าสินไหมทดแทน การไม่ปฏิบัติตามหลักสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ และข้อบกพร่องในกฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของผู้เสียหายในคดีอาญา 3) เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศและประเทศไทย พบว่ากฎหมายของประเทศเยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ มีระบบที่ชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย โดยเฉพาะการแยกกระบวนการสอบสวนและพิจารณาคดี การให้สิทธิผู้เสียหายมีส่วนร่วม การจัดตั้งกองทุนชดเชย และการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) เสนอว่าแนวทางจากต่างประเทศสามารถนำมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในประเทศไทย

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย; ผู้เสียหายในคดีอาญา; รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

Abstract

The objectives of this research article are: 1) to study the definitions, theoretical concepts, court rulings, and legal measures related to the protection of victims' rights in criminal cases under the 2017 Constitution of the Kingdom of Thailand and foreign legal systems, including relevant court decisions, legal measures, and previous research; 2) to examine the factual and legal issues in the protection of victims' rights in criminal cases; 3) to analyze and compare the protection of victims' rights in criminal cases between Thailand and foreign countries; and 4) to propose legal measures from foreign countries that can be adapted to improve the efficiency of Thailand's laws in protecting victims' rights. This research adopts a qualitative approach by studying legal documents, academic textbooks, research papers, and electronic sources from both Thailand and abroad. Focus group discussions and in-depth interviews were conducted with six groups: three judges, three prosecutors, three police officers, three lawyers, three justice officials, and 25 members of the public and students.

The findings are as follows: 1) The concept of human rights protection for victims in criminal cases has been influenced by natural law and developed in the Universal Declaration of Human Rights (1948), leading Thailand to adopt rights protection measures according to international standards. Furthermore, the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), which Thailand ratified in 1996, was incorporated to ensure victims' rights in the justice process. 2) Four key issues were identified: victims' lack of access to case progress information, unclear laws on claiming compensation, failure to comply with constitutional fundamental rights, and legal exceptions regarding victims' expenses in criminal cases. 3) A comparison of legal measures between Thailand and countries like Germany, the United States, and the United Kingdom revealed that these countries have clear systems for protecting victims' rights, particularly in separating investigation and trial processes, allowing victims to participate, establishing compensation funds, and integrating cooperation among relevant agencies. 4) It is recommended that foreign approaches be adapted to enhance the effectiveness of victim rights protection in Thailand.

Keywords: Legal Measures; Victims in Criminal Cases; Constitution of the Kingdom of Thailand

บทนำ

รัฐมีหน้าที่คุ้มครองประชาชนและรักษาความสงบสุข เมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญา ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยา โดยรัฐจะต้องนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หรือหากไม่สามารถหาผู้กระทำความผิดได้ รัฐต้องแจ้งสิทธิและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงสิทธิตามกฎหมาย การเยียวยาความเสียหายควรครอบคลุมทั้งด้านทรัพย์สิน ร่างกาย และจิตใจ เพราะผู้เสียหายเป็นส่วนหนึ่งของ

กระบวนการยุติธรรม และมีสิทธิในการดำเนินคดี เช่น การร้องทุกข์ การฟ้องคดีแพ่ง การคัดค้านการปล่อยตัวผู้ต้องหา รวมถึงสิทธิในการได้รับค่าชดเชยจากรัฐผ่านกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 258 ได้กำหนดการปฏิรูปประเทศในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน การปฏิรูประบบราชการ และการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ในขณะเดียวกัน ยังมุ่งเน้นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม โดยประชาชนควรเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงเกินควร ทั้งนี้ การพัฒนาและบูรณาการข้อมูลของหน่วยงานรัฐเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Bureau of Legal Affairs, The Secretariat of the Senate, 2017)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบในประเทศไทยคือ การไม่แจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบ และไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับคดีได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้ผู้เสียหายถูกมองข้ามและไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเต็มที่ตามที่กฎหมายกำหนด การวิจัยเพื่อหามาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Criminal Procedure Code, 1934) นอกจากนี้ ยังมีการปฏิรูปด้านกฎหมายเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกฎหมายและเข้าใจง่ายขึ้น พร้อมทั้งการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเพื่อลดความล่าช้าและความไม่เท่าเทียมทางสังคม เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในทุกขั้นตอน จากประเด็นปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้ว่าบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมแล้วก็ตามแต่ยังคงส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเพราะยังมีความไม่ชัดเจนบางประการ อีกทั้งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายลำดับรองแล้วไม่พบว่ามีความครอบคลุมใดบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในประเด็นปัญหาเหล่านี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิดทฤษฎีและวิวัฒนาการของการยกระดับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศบางประเทศ และของประเทศไทย แนวคำพิพากษาของศาล มาตรการทางกฎหมาย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อนำมาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสม เพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากตัวบท กฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย บทความจากวารสารหรือนิตยสารทางกฎหมาย เอกสารประกอบการสัมมนา สถิติ ข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหา สรุปและข้อเสนอแนะ มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมาย และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับสิทธิที่กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แล้วนำมาตั้งคำถาม

2. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัยแล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมก่อนนำไปเก็บข้อมูล

3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบมีโครงสร้างโดยเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์รายบุคคลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับประชากรกลุ่มที่ 1-5

3.2 การสัมภาษณ์รายกลุ่ม โดยการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups) ในการสัมภาษณ์เป็นรายกลุ่มจากประชาชนและนักศึกษาโดยกลุ่มประชาชน อาจจะมาจากอาจารย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์และผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลในขณะสัมภาษณ์ ได้แก่

4.1 เครื่องบันทึกภาพและเสียงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครบถ้วน

4.2 การจดบันทึกขณะและหลังการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยจดบันทึกย่อข้อมูลสำคัญ ๆ ในขณะที่ยังเกี่ยวกับการแสดงสีหน้า ท่าทาง แล้วนำมาบันทึกรายละเอียดเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ใช้ 2 วิธี ประกอบด้วยการวิจัยเอกสารและวิธีวิจัยภาคสนาม กล่าวคือ

5.1 การวิจัยเอกสาร ศึกษาค้นคว้ากฎหมายที่มีผลต่อสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต และงานวิจัยของต่างประเทศบางประเทศและของประเทศไทย

5.2 การวิจัยภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคลเชิงลึก บุคลากรในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมและที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกลุ่มประชากร 5 กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน และการสัมภาษณ์รายกลุ่มด้วยการสนทนากลุ่มย่อย เป็นกลุ่มประชาชนและนักศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 20 คน รวมจำนวนทั้งหมด 35 คน

6. วิธีการสัมภาษณ์

6.1 วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

6.2 วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยการวิเคราะห์สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups) และนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์เชิงพรรณนาและสรุปผล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่ามีแนวคิด ทฤษฎีที่สำคัญ ดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน มีความสืบเนื่องมาจากแนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งมองว่าเป็นสิ่งที่เกิดและมีขึ้นตามธรรมชาติ สิทธิของมนุษย์ (The Rights of Man) นั้นมีอยู่

แต่เดิมตามธรรมชาติ ต่อมา ในศตวรรษที่ 20 จึงได้เปลี่ยนมาใช้คำว่า “สิทธิมนุษยชน (Human Right)” โดยสิทธิของมนุษย์นั้นหมายถึงสิทธิของมนุษย์ในการไม่ถูกเลือกปฏิบัติเพราะมองว่าสิทธิของมนุษย์เป็นสิทธิตามธรรมชาติ หลักการของสิทธิมนุษยชนดังกล่าวในเวลาต่อมาได้มีการนำแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์มาบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) (Universal Declaration of Human Rights, 1948) ด้วย โดยมีการกล่าวถึงสิทธิความเป็นมนุษย์ที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันและได้รับการดูแลให้ความปลอดภัย

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความตกลงแห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) ถือว่าเป็นการที่รัฐต่าง ๆ ให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และถือเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นมาตรฐานให้ประเทศสมาชิกที่ร่วมลงมติรับรองได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้เกิดผลในประเทศของตน และนำหลักการในปฏิญญาสากลดังกล่าวมากำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายภายใน ภายหลังต่อมา ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนจึงได้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา นอกจากนี้ ยังมีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งยังได้รับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้อีกด้วย โดยประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของกติกานี้เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 โดยรัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้รับที่จะ (1) ประกันว่าบุคคลใดที่สิทธิหรือเสรีภาพของตนซึ่งรับรองไว้ในกติกานี้ถูกละเมิดต้องได้รับการเยียวยาอย่างเป็นผลจริงจึง โดยไม่ต้องคำนึงว่าการละเมิดนั้นจะกระทำโดยบุคคลผู้ปฏิบัติตามหน้าที่ (2) ประกันว่าบุคคลใดที่เรียกร้องการเยียวยาดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากฝ่ายตุลาการ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติที่มีอำนาจ หรือจากหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจตามที่กำหนดไว้ โดยระบบกฎหมายของรัฐ และจะพัฒนาหนทางการเยียวยาด้วยกระบวนการยุติธรรมทางศาล (3) ประกันว่าเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจต้องบังคับการให้การเยียวยานั้นเป็นผล โดยจะเห็นว่าการกีดกันระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มีความสอดคล้องกับอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เนื่องจากมีต้นแบบมาจากอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จะเห็นได้จากการกำหนดถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1.3 แนวคิดของการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา บัญญัติหลักการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้โดยเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 (พ.ศ. 2528) โดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในการประชุมสภาป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดครั้งที่ 7 ได้มีมติรับรองตามปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ซึ่งได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 1985) เป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายในคดีอาญา และยังถือว่าเป็นการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ปฏิญญาดังกล่าวยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญาตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนถึงกระบวนการสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมทั้งยังให้คำจำกัดความของ “ผู้เสียหายจากอาชญากรรม” ว่าหมายถึง ผู้ซึ่งได้รับความเสียหายทั้งร่างกายหรือจิตใจหรือด้านอื่น ๆ อันเป็นที่ยมาจากการกระทำละเมิดต่อกฎหมายอาญา และยังรวมถึงทายาทหรือครอบครัวของผู้เสียหาย รวมทั้งบุคคลที่เข้าไปช่วยเหลือผู้เสียหายด้วย โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ที่กระทำผิดจะได้รับโทษหรือจำคุก หรือมีความสัมพันธ์กับผู้เสียหายหรือไม่แต่อย่างใด

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่ามีปัญหาที่สำคัญ 4 ประการ คือ

2.1 ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและความคืบหน้าในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาเกี่ยวกับคดีของตน กรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและความคืบหน้าในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาเกี่ยวกับคดีของตน ซึ่งผู้เสียหายควรได้รับการเยียวยาหรือชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งตามกฎหมายรัฐต้องแจ้งสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลตั้งแต่เริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจนสิ้นสุดกระบวนการตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการเข้ามามีส่วนร่วมและรักษาสีทิมของผู้เสียหายนั่นเอง แต่ในทางปฏิบัติแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติรับรองสิทธิในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่ผู้เสียหายแล้วก็ตาม แต่ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติของกฎหมายใดรับรองว่าหน่วยงานใดหรือผู้ใดต้องเป็นผู้แจ้งสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาให้แก่ผู้เสียหายทราบ และไม่มีกำหนดไว้ว่าควรอยู่ในขั้นตอนใด ควรแก้ไขอย่างไร

2.2 ความไม่ชัดเจนของกฎหมายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งแม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ อีกทั้งยังกำหนดรับรองถึงกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือแก่ร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่มีหน่วยงานใดๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ถูกกำหนดให้ทำหน้าที่หรือรับผิดชอบการดำเนินงานในส่วนนี้ ประกอบกับเมื่อผู้เสียหายจะไปติดต่อจริงกลับต้องประสบกับกระบวนการทำงานที่ยุ่งยากซับซ้อน ไม่มีหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการบังคับคดีในทางอาญาตามคำพิพากษาให้แก่ผู้เสียหาย อีกทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายในคดีอาญาให้แก่ผู้เสียหายพบว่าไม่มีหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในการแจ้งสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการได้รับเงิน ค่าชดเชย หรือค่าทดแทนใด ๆ ในคดีอาญาแต่อย่างใด ควรแก้ไขอย่างไร

2.3 ผู้เสียหายไม่ได้รับการรับรองและการปฏิบัติตามหลักการแห่งสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดไว้ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับตนเอง โดยเมื่อเกิดมีการกระทำความผิดตามกฎหมายเกิดขึ้นแล้ว ในทางปฏิบัติไม่มีหน่วยงานใดในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานต้นน้ำ กลางน้ำ หรือปลายน้ำเลยของกระบวนการยุติธรรมเลยที่ปฏิบัติหน้าที่ในการแจ้งสิทธิขั้นพื้นฐานตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้อย่างสมบูรณ์ เริ่มตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ทำการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ของผู้เสียหายในคดีอาญาให้แก่ผู้เสียหายทราบทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิต่าง ๆ อันควรได้รับโดยไม่มีเหตุอันควร ควรแก้ไขอย่างไร

2.4 ข้อยกเว้นในกรณีที่มีการเรียกร้องสิทธิหรือใช้สิทธิตามกฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายบางฉบับที่ให้สิทธิแก่คู่ความที่จะได้รับประโยชน์จากการมีข้อยกเว้นของกฎหมายที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ได้แก่ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่กำหนดเป็นข้อยกเว้นในกรณีที่มีการเรียกร้องสิทธิหรือใช้สิทธิตามกฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ยกเว้นค่าใช้จ่ายในชั้นบังคับคดีให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งการได้รับยกเว้นตามสิทธิที่กำหนดไว้ในบทมาตรานี้เป็นเพียงข้อยกเว้นเฉพาะซึ่งไม่รวมถึงกรณีของผู้เสียหายในคดีอาญาด้วย ทั้ง ๆ ที่ผู้เสียหายในคดีอาญานั้นเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายจากการกระทำความผิดตามกฎหมายอาญา แต่กลับต้องมารับผลร้ายและได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้นโดยที่เหยื่อผู้เคราะห์ร้ายนั้นมิได้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือรู้เห็นในการกระทำความผิดด้วยแต่อย่างใด ควรแก้ไขอย่างไร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของเสียหายในคดีอาญา ในต่างประเทศและในราชอาณาจักรไทย มีดังนี้

3.1 กฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การดำเนินคดีอาญาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ผูกขาดโดยรัฐโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมีการควบคุมดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่ได้ละเลยการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา และยังได้มีการแยกการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้องออกจากการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษาโดยแต่ละขั้นตอนกำหนดให้มีองค์กรต่าง ๆ มีบทบาทหน้าที่ต่างกันไปเพื่อทำหน้าที่ช่วยกันค้นหาความจริง โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการกำหนดคำนิยามหรือความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” ไว้อย่างชัดเจน แต่ตีความคำว่าผู้เสียหายจะเป็นไปตามหลักในเรื่องกระบวนการพิจารณาบังคับให้ฟ้อง อีกทั้งผู้เป็นหัวหน้าของเจ้าพนักงานและสมาชิกในครอบครัวของผู้ตายมีสิทธิที่จะร้องทุกข์ตามกฎหมายอาญาของเยอรมันและมีสิทธิที่จะยื่นคำฟ้องได้อีกด้วย สำหรับอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับสิทธิของเหยื่อในการได้รับการดูแลคุ้มครองในเรื่องการชดเชยเยียวยาความเสียหายในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีปัญหาเกิดขึ้นไม่มากนัก เพราะกฎหมายบัญญัติแยกกันไว้ค่อนข้างชัดเจนระหว่างสิทธิของผู้เสียหายและรวมถึงผู้แทนของผู้เสียหายในการฟ้องร้องคดีอาญาว่าสามารถดำเนินคดีอาญาได้ในเรื่องใดและกับผู้ใดบ้าง รวมทั้งผู้เสียหายแต่ละรายควรได้รับการเยียวยาชดเชยความเสียหายมากน้อยแค่ไหนเพียงใด ซึ่งตามหลักกฎหมายของเยอรมัน ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์กล่าวโทษเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ โดยผู้เสียหายที่เป็นเอกชนสามารถเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญาได้เองในกรณีที่เป็นการทำความผิดอาญาไม่ร้ายแรงตามฐานความผิดที่มีการกำหนดไว้ แต่ในกรณีความผิดอาญาร้ายแรงผู้เสียหายในคดีอาญาอาจเริ่มต้นกระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยการฟ้องคดีเองได้ไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากสำนักงานอัยการ แต่การดำเนินการฟ้องร้องคดีโดยเอกชนเป็นผู้เสียหายส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากกรณีที่พนักงานอัยการไม่ดำเนินการฟ้องร้องคดีนั้นเพราะเห็นว่าเป็นคดีที่มีได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะ (Sangsaraphan, 2013)

สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน (The German Code of Criminal Procedure) ได้แก่ สิทธิในการตรวจสอบสำนวนคดี, สิทธิในการเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณา, สิทธิการดำเนินคดี, สิทธิได้รับทราบข้อมูลในการดำเนินคดี, สิทธิในการซักถาม, สิทธิในการฟ้องร้อง, สิทธิในการถอนฟ้อง, สิทธิในการอุทธรณ์, สิทธิในการยื่นคำร้อง และสิทธิในการขอหมายเรียกในส่วนของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามหลักกฎหมายของประเทศเยอรมันให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นกฎเกณฑ์โดยกำหนดไว้เป็นแบบแผนปฏิบัติของศาลและเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแยกการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้องออกจากการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษา

หลักในการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมี 2 หลัก คือ หลักในการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย คือ พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการสืบสวนเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น และจะต้องดำเนินการฟ้องร้องเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษหากได้ความจากการสืบสวนสอบสวนว่าสามารถดำเนินความผิดกับผู้กระทำความผิดได้ และหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจซึ่งให้อำนาจแก่พนักงานอัยการในการเลือกระหว่างการยื่นคำฟ้อง หรือยุติคดี แม้จะได้ความจากการสืบสวนว่าสามารถดำเนินความผิดกับผู้ต้องหาได้ก็ตาม (Yurachat, 2008)

สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับคดีอาญาที่ตนเป็นผู้เสียหาย ซึ่งได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมัน ซึ่งกำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา เช่น กรณีที่ผู้เสียหายเป็นพยานในคดีอาญา กรณีที่พนักงานอัยการแจ้งความเห็นสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาให้ผู้เสียหายทราบ กรณีที่เป็นการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงการสิ้นสุดการพิจารณาคดีของศาล (Singkaneti, 2019)

3.2 กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญาอย่างยุติธรรมโดยจะคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและชีวิตของบุคคลเหล่านั้น และเมื่อมีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้วจะต้องดูแลและให้การบริการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม โดยที่การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับและครอบคลุมในเรื่องสำคัญ ๆ รวมทั้งการได้รับการเยียวยาจากผู้กระทำผิดและจากรัฐ รวมถึงการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการช่วยเหลือและคำแนะนำด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบสัมพันธ์กัน สำหรับความหมายของคำว่าผู้เสียหายนั้น กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาก็ไม่มีคำนิยามกำหนดไว้ แต่มีการกำหนดคำนิยามของคำว่า “เหยื่อ” ไว้ว่าหมายถึง บุคคลที่ได้รับความทุกข์ทรมานโดยตรงทางกาย ความรู้สึก หรือความเสียหายทางการเงินอันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดกฎหมายอาญาหรืออาชญากรรมซึ่งรวมไปถึงผู้แทนของสถาบัน และในกรณีที่ผู้เสียหายมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้ไร้ความสามารถ ผู้ถูกทำให้ทุพพลภาพหรือเสียชีวิตผู้ใดหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ (1) คู่สมรส (2) ผู้พิทักษ์ (3) ผู้ปกครอง (4) บุตร (5) ญาติสายโลหิตเดียวกัน (6) คนอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกในครอบครัว (7) บุคคลที่ถูกกำหนดโดยศาล โดยการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองนั้นจะต้องดำเนินการให้เร็วที่สุด และผู้เสียหายที่จะได้รับความคุ้มครองนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่ได้มีส่วนในการกระทำความผิดในคดีนั้นด้วย สำหรับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยหลักการพื้นฐานทั่วไปในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาในชั้นบังคับคดี ได้แก่สิทธิที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายเต็มจำนวนและทันต่อเวลาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยไม่ชักช้าโดยปราศจากเหตุผลสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมและด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เสียหายในคดีอาญา

นอกจากนั้น กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกายังได้กำหนดไว้ว่า เจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมมีความรับผิดชอบในการรับรู้ถึงสิทธิต่าง ๆ ต่อผู้เสียหายในคดีอาญา ดังนี้

- 1) ระบุตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหาย
- 2) แจ้งสิทธิที่ผู้เสียหายควรทราบ
- 3) แจ้งชื่อหน่วยงานที่ผู้เสียหายสามารถติดต่อเพื่อขอความช่วยเหลือได้
- 4) แจ้งสถานที่ที่ผู้เสียหายสามารถขอรับบริการทางการแพทย์ และสงเคราะห์จากรัฐบาลแบบฉุกเฉิน การฟื้นฟูช่วยเหลือผู้เสียหายตามกฎหมายอื่น การให้คำปรึกษา การเยียวยา หรือความช่วยเหลืออื่นทั้งของรัฐและเอกชน
- 5) การคุ้มครองความปลอดภัยจากผู้ต้องสงสัยหรือจำเลย
- 6) เจ้าหน้าที่ต้องให้ความมั่นใจแก่ผู้เสียหายว่า ทรัพย์สินของผู้เสียหายที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีจะต้องได้รับคืนในเวลาที่เหมาะสมทันทีเมื่อทรัพย์สินดังกล่าวไม่จำเป็นต้องใช้แล้ว (Kasa, 2021)

3.3 กฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศอังกฤษใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ได้รับอิทธิพลแนวคิดมาจากระบบกฎหมายโรมัน และผสมผสานกับจารีตประเพณีของแต่ละท้องถิ่นเข้าด้วยกัน จนเป็นกฎหมายที่ใช้ร่วมกันทั่วราชอาณาจักร และการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษนั้นเป็นไป

ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้เมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้น โดยมีหลักการควบคุมอาชญากรรมโดยประชาชนของประเทศอังกฤษเป็นที่พบเห็นได้อย่างชัดเจน ต่อมา เมื่อมีการร้องให้มีการแก้ไขระบบการดำเนินคดีอาญาของอังกฤษแล้ว บทบาทของผู้เสียหายเริ่มลดลง การชดเชยค่าเสียหายจึงไม่เป็นที่ยอมรับในการดำเนินคดีอาญาปรับเปลี่ยนมาเป็นการทดแทนโดยรัฐเปรียบเสมือนข้อผูกพันทางสังคมที่เสมือนเป็นนโยบายทางสังคมและการขยายระบบสวัสดิการ เพราะพิจารณาว่ารัฐควรยอมรับความรับผิดชอบนี้ ดังนั้น ผู้เสียหายจะได้รับการทดแทนเพียงเท่าที่สมควร การเข้าไปมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบของผู้เสียหายในความผิดนั้นจะถูกนำมาพิจารณาด้วยโดยหลักที่ว่าผู้เสียหายตัวเขาเองควรรับผิดชอบด้วย โดยกฎหมายทดแทนค่าเสียหายของอังกฤษโดยรัฐมีการเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้

- 1) จะต้องมิเหตุผลอย่างเพียงพอว่า รัฐจะไม่มี ความรับผิดชอบจ่ายเงินทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม (ผู้เสียหาย) ทุกประเภททุกความผิด
- 2) จะต้องมิวิธีปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ คำนียามอาชญากรรมหรือประเภทความผิดที่รัฐจะจ่ายเงินทดแทนให้แตกต่างจากอาชญากรรมที่รัฐจะไม่จ่ายเงินทดแทนให้
- 3) จะต้องมิวิธีการตรวจสอบผู้มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนความเสียหาย และผู้ไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนความเสียหายอย่างยุติธรรมและป้องกันการฉ้อฉล
- 4) ค่าใช้จ่ายในการบริหารงานจะต้องไม่สูงเกินไป

ในปัจจุบัน ศาลอังกฤษมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิดจ่ายชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่ให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้ผู้กระทำผิดจ่ายชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย เช่น

พระราชบัญญัติยัตทรัพย์ ค.ศ. 1870 กำหนดว่าภายหลังจากศาลได้พิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดแล้ว ให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อศาลเพื่อพิจารณาสั่งให้ผู้กระทำผิดจ่ายชดเชยค่าเสียหายหรือสูญเสียอันเกิดจากการกระทำผิด ยกเว้นทรัพย์ที่เสียหายหรือสูญหายโดยอุบัติเหตุจากการขนส่งทางรถยนต์บนถนนหลวง

พระราชบัญญัติการบริหารอาญายุติธรรม ค.ศ. 1914 กำหนดให้ศาลแขวงมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิดที่จิตใจหรือเจตนาทำลายทรัพย์สินผู้อื่น จ่ายค่าชดเชยเป็นสัดส่วนกับทรัพย์สินซึ่งถูกทำลายนั้น

พระราชบัญญัติอาญายุติธรรม ค.ศ. 1948 กำหนดว่า ในกรณีที่ศาลได้พิพากษาสั่งให้รอการลงอาญาโดยการคุมประพฤติหรือกำหนดเงื่อนไขการปลดปล่อยหรือดำเนินการปลดปล่อยโดยสมบูรณ์แก่ผู้กระทำผิดแล้ว ศาลอาจจะสั่งให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าชดเชยค่าทรัพย์สินที่สูญหายนั้น ๆ ตามแต่ศาลจะพิจารณาเห็นสมควร

พระราชบัญญัติว่าด้วยความเสียหายจากจลาจล ค.ศ. 1886 กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องให้ผู้ก่อการจลาจลจ่ายค่าชดเชยค่าเสียหายที่ผู้นั้นได้กระทำไปในระหว่างที่จลาจลนั้นด้วย

พระราชบัญญัติลักทรัพย์ ค.ศ. 1968 กำหนดว่าในกรณีที่สินค้าถูกลักขโมยและศาลได้พิพากษาให้ลงโทษผู้กระทำผิดในข้อหาลักทรัพย์หรือรับของโจรแล้ว ศาลจะสั่งให้ผู้กระทำผิดส่งคืนสินค้าหรือชดเชยค่าเสียหายแทนสินค้าที่ถูกลักขโมยไปนั้นกลับคืนมาให้แก่ผู้เสียหายในมูลค่าไม่น้อยไปกว่าทรัพย์ที่ถูกขโมย (Puengchalarugs, 1996)

3.4 กฎหมายของราชอาณาจักรไทย

3.4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

มาตรา 25 วรรคสี่ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 27 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน...”

มาตรา 29 บัญญัติว่า “บุคคลต้องไม่ได้รับโทษอาญาเว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลใดให้การเป็นปฏิกษัตต่อนตนเองมิได้

คำขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

3.4.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 245 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือแก่ร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้น หรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

3.4.3 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

ผู้เสียหายควรได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิดอาญาด้วย นอกจากนั้นในบางกรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีฐานะยากจนไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะนำมาชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้เสียหายได้ หรือในบางกรณีรัฐเองก็ไม่สามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรมตามสมควร นอกจากนั้น รัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองความปลอดภัยให้กับประชาชนอีกด้วย ดังนั้น เมื่อรัฐไม่สามารถควบคุมมิให้เกิดอาชญากรรมได้ รัฐจึงต้องรับผิดชอบในการชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายนั้นให้แก่ผู้เสียหายซึ่งหลักการนี้ได้มีการบัญญัติรับรองเรื่องสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับความช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นับตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา (Seema, 2019)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า การนำมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางในการปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทยพบว่าประเทศต่าง ๆ เช่น เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ มีระบบกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอย่างชัดเจนและเป็นระบบ การนำแนวทางเหล่านี้มาปรับใช้ในประเทศไทยสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้ โดยมีแนวทางที่เหมาะสมดังนี้

1. การแยกขั้นตอนระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาคดี จากตัวอย่างของประเทศเยอรมนี พบว่าการแยกขั้นตอนระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาคดีช่วยให้กระบวนการยุติธรรมมีความเป็นธรรมมากขึ้น การนำแนวทางนี้มาใช้ในประเทศไทยจะช่วยให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างโปร่งใส ผู้เสียหายสามารถเข้าถึง

กระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ ทั้งในขั้นตอนของการสอบสวนและการพิจารณาคดี ซึ่งจะทำให้เกิดความเป็นธรรมและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสม

2. การให้สิทธิผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับการที่ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม เช่น การให้สิทธิในการตรวจสอบสำนวนคดี การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย และการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับสถานะของคดี การปรับใช้แนวทางนี้ในประเทศไทยจะทำให้ผู้เสียหายสามารถรับรู้และติดตามความคืบหน้าของคดีได้มากขึ้น รวมถึงได้รับความคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลและการชดเชยค่าเสียหาย

3. การจัดตั้งกองทุนชดเชยความเสียหาย ในประเทศอังกฤษ มีการจัดตั้งกองทุนจากรัฐเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายที่ไม่สามารถรับการชดเชยจากผู้กระทำผิดได้ การจัดตั้งกองทุนในลักษณะนี้ในประเทศไทยจะช่วยให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา แม้ในกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่สามารถชดเชยค่าเสียหายได้ กองทุนนี้จะทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเยียวยาผู้เสียหายอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

4. การบูรณาการและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกาและเยอรมนี มีกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ และศาล แนวทางนี้จะช่วยให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมีความต่อเนื่องและมีการทำงานที่สอดคล้องกัน การนำแนวทางนี้มาใช้ในการประเทศไทยจะช่วยให้การคุ้มครองผู้เสียหายในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. การกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับคดีและการให้คำปรึกษา การปรับใช้แนวทางนี้ในประเทศไทยจะช่วยลดความซ้ำซ้อนในกระบวนการยุติธรรมและช่วยให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง

การนำมาตรการทางกฎหมายที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายไทย จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาให้มีความครอบคลุมมากขึ้น มีประสิทธิภาพในการเยียวยา และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแนวทางการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาจากต่างประเทศ เช่น เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ สามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองผู้เสียหาย โดยมีประเด็นสำคัญ 5 ประการ

1. การแยกขั้นตอนการสอบสวนและพิจารณาคดี - ช่วยให้การดำเนินคดีมีความโปร่งใสและเป็นธรรมมากขึ้น

2. สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม - ผู้เสียหายสามารถติดตามคดีและขอคำปรึกษาทางกฎหมายได้

3. การจัดตั้งกองทุนชดเชย - เพื่อเยียวยาผู้เสียหายที่ไม่สามารถรับการชดเชยจากผู้กระทำผิดได้

4. การบูรณาการระหว่างหน่วยงาน - ส่งเสริมความต่อเนื่องในการคุ้มครองผู้เสียหาย

5. บทบาทที่ชัดเจนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - ลดความซ้ำซ้อนในกระบวนการยุติธรรม

การนำมาตรการเหล่านี้มาปรับใช้จะทำให้ระบบการคุ้มครองสิทธิในประเทศไทยมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา โดยเริ่มจากแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดของกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งมองว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีโดยธรรมชาติ ไม่ควรถูกละเมิด แนวคิดนี้ได้รับการสืบทอดและพัฒนาเป็นสิทธิมนุษยชนในระดับสากล เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights, 1948) ที่เน้นการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและปลอดภัยของมนุษย์ทุกคน (United Nations, 1948)

การวิจัยนี้ยังได้นำเสนอความสำคัญของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR) ที่เน้นการรับประกันว่าผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาอย่างมีผลจริง และการเยียวยานั้นต้องได้รับการพิจารณาจากระบบตุลาการหรือหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมายของรัฐ ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของกติกานี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งยืนยันถึงความมุ่งมั่นของรัฐไทยในการปฏิบัติตามมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา (United Nations, 1966)

นอกจากนี้ การรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาระดับสากลได้รับการเสริมด้วยปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 1985) ซึ่งกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนถึงสิ้นสุด (United Nations, 1985) จากผลการวิจัยนี้ การบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในระบบกระบวนการยุติธรรมเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการแก้ไขกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น การปรับปรุงกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2561 ให้มีความชัดเจนในเรื่องบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกรมคุ้มครองสิทธิในการให้ข้อมูลและคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย (Department of Rights and Liberties Protection, 2018) เพื่อให้เกิดผลอย่างแท้จริงและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า มีปัญหาสำคัญ 4 ประการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและข้อมูลที่ได้รับตามกฎหมายได้อย่างเต็มที่

1. ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและความคืบหน้าในกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญา ผู้เสียหายควรได้รับการแจ้งสิทธิและข้อมูลความคืบหน้าเกี่ยวกับคดีของตนเองตั้งแต่เริ่มกระบวนการยุติธรรมจนถึงขั้นตอนสุดท้าย แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีกฎหมายหรือหน่วยงานใดที่กำหนดให้มีการแจ้งข้อมูลเหล่านี้แก่ผู้เสียหายอย่างชัดเจน การแก้ไขปัญหานี้ควรเน้นการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจนว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งข้อมูลสิทธิให้ผู้เสียหายทราบในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม (Pemberton, 2010)

2. ความไม่ชัดเจนของกฎหมายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา แม้ว่ากฎหมายไทยจะรับรองสิทธิของผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนและการชดเชยความเสียหาย แต่ในทางปฏิบัติ ผู้เสียหายยังคงประสบปัญหาในการเข้าถึงสิทธิดังกล่าวเนื่องจากกระบวนการดำเนินงานที่ซับซ้อน ไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนในการดำเนินคดีและบังคับคดีให้ผู้เสียหายได้รับค่าชดเชย การแก้ไขควรมุ่งเน้นการจัดตั้งหน่วยงานหรือระบบที่ดูแลเรื่องการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Goodey, 2005)

3. ผู้เสียหายไม่ได้รับการรับรองและปฏิบัติตามหลักการแห่งสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ แม้ว่า

รัฐธรรมนูญจะบัญญัติรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายในคดีอาญา แต่ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น พนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่ได้ทำการแจ้งสิทธิต่าง ๆ แก่ผู้เสียหายอย่างครบถ้วน ส่งผลให้ผู้เสียหายเสียสิทธิบางประการที่ควรได้รับตามกฎหมาย การแก้ไขควรมุ่งเน้นการฝึกอบรมและกำกับดูแลเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด รวมถึงการสร้างกลไกในการตรวจสอบว่าผู้เสียหายได้รับข้อมูลและการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามสิทธิของตน (Laxminarayan, 2012)

4. ข้อบกพร่องในกรณีที่มีการเรียกร้องสิทธิหรือใช้สิทธิตามกฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย กฎหมายบางฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ยกเว้นค่าใช้จ่ายในบางกรณีให้แก่คู่ความ แต่ไม่ได้ครอบคลุมถึงผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งทำให้เหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดในคดีอาญาต้องแบกรับค่าใช้จ่ายเอง การแก้ไขควรขยายข้อบกพร่องเหล่านี้ให้ครอบคลุมถึงผู้เสียหายในคดีอาญาด้วย เพื่อให้การเยียวยาและการบังคับคดีเป็นไปอย่างเท่าเทียม (Zedner, 2002)

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามผลการวิจัยจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายให้ชัดเจนขึ้น สร้างกลไกการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจนสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงสิทธิและการเยียวยาที่ควรได้รับตามกฎหมายได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ได้ทำการศึกษาและเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย โดยพบว่าประเทศต่าง ๆ มีมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนและครอบคลุมในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ในขณะที่ประเทศไทยยังคงมีช่องว่างในการบังคับใช้และการปฏิบัติตามกฎหมายที่ควรต้องปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1. กฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายของเยอรมนีแสดงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างครอบคลุม ตั้งแต่ขั้นตอนการฟ้องร้องไปจนถึงการพิจารณาคดี โดยให้สิทธิผู้เสียหายในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี การยื่นฟ้อง และการตรวจสอบสำนวนคดี กฎหมายเยอรมันยังมีกระบวนการที่แยกชัดเจนระหว่างการฟ้องร้องในชั้นสอบสวนและการพิจารณาคดีในศาล ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เสียหายได้รับความยุติธรรมและการเยียวยาอย่างเต็มที่ (Sangsaraphan, 2013)

2. กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาได้กำหนดสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้อย่างชัดเจน โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้เสียหายอย่างเป็นธรรม และให้ความคุ้มครองตั้งแต่การระบุตัวผู้เสียหาย แจ้งสิทธิที่ควรได้รับ ไปจนถึงการให้คำปรึกษาและบริการฟื้นฟูผู้เสียหาย โดยระบบของสหรัฐอเมริกามีมาตรการที่เอื้อต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจและทรัพย์สินของผู้เสียหาย รวมถึงการชดเชยค่าเสียหายจากทั้งผู้กระทำความผิดและจากรัฐ (Kasa, 2021)

3. กฎหมายของประเทศอังกฤษ ในประเทศอังกฤษ การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญามีลักษณะเฉพาะที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาได้โดยตรง ระบบกฎหมายนี้ให้สิทธิผู้เสียหายในเรื่องการเรียกร้องค่าชดเชยจากผู้กระทำความผิด และมีการวางระบบการชดเชยความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดอาญา โดยให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดจ่ายค่าชดเชยใช้ต่อผู้เสียหาย รวมถึงการจัดตั้งกองทุนของรัฐเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายในกรณีที่ไม่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ (Puengchalarugs, 1996)

4. กฎหมายของราชอาณาจักรไทย กฎหมายไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดสากล โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ได้กำหนดสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และการชดเชยจากรัฐ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายยังคงมีช่องว่างอยู่ ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงสิทธิของตนได้อย่างครบถ้วนเนื่องจากขั้นตอนที่ซับซ้อนและขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน (Seema, 2019)

การศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนากฎหมายไทยได้ โดยเฉพาะการจัดตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในทุกขั้นตอน การบังคับใช้กฎหมายและการชดเชยค่าเสียหายควรมีการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรมและรวดเร็วตามที่กฎหมายบัญญัติ

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า การนำมาตราทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศ เช่น เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ มาปรับใช้กับประเทศไทย พบว่า มีความเหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ดังนี้

การแยกขั้นตอนระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาคดี จากประเทศเยอรมนี พบว่า การแยกขั้นตอนระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาคดี ช่วยให้กระบวนการยุติธรรมมีความเป็นธรรมและโปร่งใสมากขึ้น การนำแนวทางนี้มาใช้ในประเทศไทยจะช่วยให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้เต็มที่ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสม (Sangsaraphan, 2013)

การให้สิทธิผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม เช่น สิทธิในการตรวจสอบสำนวนคดี การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย และการรับข้อมูลเกี่ยวกับสถานะของคดี การปรับใช้แนวทางนี้ในประเทศไทย จะทำให้ผู้เสียหายสามารถติดตามความคืบหน้าของคดีได้มากขึ้น รวมถึงได้รับการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลและการชดเชยค่าเสียหายอย่างเป็นธรรม (Kasa, 2021)

การจัดตั้งกองทุนชดเชยความเสียหาย ในประเทศอังกฤษ มีการจัดตั้งกองทุนจากรัฐเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายที่ไม่สามารถรับการชดเชยจากผู้กระทำผิด การจัดตั้งกองทุนในลักษณะนี้ในประเทศไทยจะช่วยให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา แม้ในกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่สามารถชดเชยค่าเสียหายได้ กองทุนนี้จะทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเยียวยาผู้เสียหายอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม (Puengchalarugs, 1996)

การบูรณาการและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกาและเยอรมนี มีกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ และศาล การนำแนวทางนี้มาใช้ในประเทศไทย จะช่วยให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมีความต่อเนื่องและมีการทำงานที่สอดคล้องกัน ทำให้การคุ้มครองผู้เสียหายในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Seema, 2019)

การกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับคดีและการให้คำปรึกษา การปรับใช้แนวทางนี้ในประเทศไทย จะช่วยลดความซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรม และช่วยให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง (Singkaneti, 2019)

การนำมาตราทางกฎหมายจากประเทศที่ประสบความสำเร็จมาปรับใช้กับกฎหมายไทย จะช่วยพัฒนาระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาให้มีความครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการเยียวยาผู้เสียหายตามมาตรฐานสากล

สรุป

การวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายธรรมชาติ โดยปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) เป็นแนวทางสากลในการคุ้มครองผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม การวิจัยพบว่ากระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยยังมีปัญหา เช่น ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึง

ข้อมูลหรือความคับหน้าของคดี และมีความไม่ชัดเจนในกฎหมายเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทน แม้ว่ารัฐธรรมนูญไทยจะรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย แต่ในทางปฏิบัติมีปัญหาด้านการแจ้งสิทธิและการบังคับใช้กฎหมาย การศึกษาและเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของประเทศต่าง ๆ เช่น เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ พบว่ามีการคุ้มครองผู้เสียหายอย่างครอบคลุม เช่น การให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการจัดตั้งกองทุนชดเชยจากรัฐ ดังนั้น การนำมาตรการเหล่านี้มาปรับใช้ในประเทศไทยจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรปรับปรุงกฎหมายให้ชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ควรมีการกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจนและลดความซับซ้อนเพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องสิทธิได้ง่ายขึ้น

1.2 ควรมีการบูรณาการหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ อัยการ และศาล ควรทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมีความต่อเนื่องและครอบคลุมทุกขั้นตอน

1.3 ควรมีการให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ โดยจัดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและสิทธิผู้เสียหายแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน

1.4 ควรมีการจัดตั้งกองทุนชดเชยความเสียหาย ในกรณีที่ไม่สามารถเรียกร้องค่าชดเชยจากผู้กระทำผิดได้ รัฐควรจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือและเยียวยาผู้เสียหายอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาการปรับใช้กฎหมายจากต่างประเทศเพิ่มเติม โดยเฉพาะประเทศที่มีระบบคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายที่มีประสิทธิภาพ เพื่อหามาตรการใหม่ๆ ที่สามารถปรับใช้ในประเทศไทยได้

2.2 วิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ ศึกษาการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่เพื่อตรวจสอบว่ามีการปฏิบัติตามกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

2.3 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับคดีแพ่ง ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญากับคดีแพ่ง เพื่อวิเคราะห์และหาแนวทางในการปรับปรุงสิทธิและการเยียวยาในทั้งสองประเภทของคดี

References

- Bureau of Legal Affairs, The Secretariat of the Senate. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560*. Bangkok: (Green Office) Printing Office, The Secretariat of the Senate.
- Conway, H. (2010). Access to Justice for Victims of Crime. *Journal of Criminal Law*, 74(5), 433-448.
- Criminal Procedure Code. (1934, June 6). *Royal Gazette*. Vol. 52, p.598.
- Department of Rights and Liberties Protection. (2018). *Ministerial Regulation on the Division of the Department of Rights and Liberties Protection, Ministry of Justice, B.E. 2561*. Bangkok: Ministry of Justice.

- Dignan, J. (2005). *Understanding Victims and Restorative Justice*. United Kingdom: Open University Press.
- Fattah, E. A. (2010). *Victims of Crime: Problems, Policies, and Programs*. USA: Palgrave Macmillan.
- Karmen, A. (2016). *Crime Victims: An Introduction to Victimology*. (9th ed.). USA: Cengage Learning.
- Kasa, S. (2021). *Protection of Victims' Rights in Criminal Cases: A Study of Information about Criminal Prosecutions*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Lloyd-Bostock, S. (2007). Victims in the Criminal Justice System. *Law and Society Review*, 41(1), 119-144.
- Puengchalarugs, V. (1996). *Protection of the Injured Persons' Right to Apply for Restitution of the Property or the Value There of in Criminal Cases*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Sangsaraphan, W. (2013). *The Rights of Crime Victims: A Research of Crime Victims Protecting System Under Thai Criminal Procedural Law*. (Doctoral Dissertation). Thammasat University. Bangkok.
- Seema, S. (2019). *Compensation for Victims in Criminal Cases*. Bangkok: The Secretariat of the House of Representatives.
- Singkaneti, B. (2019). *Fundamental Principles of Rights, Liberties, and Human Dignity*. (6th ed.). Bangkok: Winyuchon.
- Smith, R. (2019). *Justice Denied: Victims in the Criminal Justice System*. USA: Springer Press.
- United Nations. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. Retrieved January 16, 2023, from <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- _____. (1966). *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*. Retrieved January 16, 2023, from <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>
- _____. (1985). *Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*. Retrieved January 16, 2023, from <https://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm>
- Yurachat, S. (2008). *The Injured Persons and their Participation in Criminal Cases*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.

รูปแบบการบริหารจัดการน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยั่งยืน*

Sustainable Water Management Model of Communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

อนุชิตา แสงอรุณ

Anuchida Saengarun

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: anuchidasangaroons@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสถานการณ์ปัญหาและผลกระทบเรื่องน้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. ศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3. ยกระดับและสร้างเครือข่ายการจัดการน้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้อาศัยในชุมชน นักวิชาการด้านน้ำ ผู้แทนภาครัฐ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์โดยวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1. สถานการณ์น้ำในอดีตและผลกระทบเรื่องน้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอุทกภัยในพื้นที่มีหลายปัจจัย ทั้งที่เป็นปัจจัยทางธรรมชาติ และปัจจัยที่เกิดขึ้นจากมาตรการ โดยปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น ฝนตกรุนแรงและต่อเนื่องเป็นเวลานาน ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ลุ่มทางระบายน้ำอุดตัน ส่วนปัจจัยที่เกิดขึ้นจากมาตรการ เช่น แผนการจัดการน้ำ การใช้ที่ดิน และการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและบรรเทาอุทกภัยไม่ได้ถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลกระทบทางตรงที่เกิดจากอุทกภัยส่งผลให้น้ำท่วมอาคาร บ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง คนและสัตว์เลี้ยงอาจได้รับอันตรายถึงชีวิต ระบบสาธารณูปโภคและระบบสาธารณูปการได้รับความเสียหาย เส้นทางคมนาคมอาจถูกตัดขาดเป็นบางพื้นที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและประชาชนได้ร่วมกันวางแผนหาแนวทางเพื่อการแก้ไขปัญหา น้ำท่วม การบรรเทาวิกฤติอุทกภัย เพื่อเตรียมพร้อมรับมือ และสถานการณ์ฉุกเฉินที่จะเกิดขึ้น 2. ในส่วนของการบริหารจัดการน้ำของชุมชน การวิจัยพบว่าการดำเนินการหลายขั้นตอน ได้แก่ การสำรวจและเก็บข้อมูลการใช้ น้ำ การวิเคราะห์แนวโน้มปัญหา การกำหนดหลักการบริหารจัดการน้ำ การสร้างคณะกรรมการน้ำชุมชน รวมถึงการฝึกอบรมสมาชิก และการส่งเสริมการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีการจัดการน้ำเสียและวางแผนการใช้น้ำในชุมชน 3. การยกระดับการจัดการน้ำในชุมชนใช้เทคนิค 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) ในการลดการใช้น้ำ ใช้น้ำซ้ำ และบำบัดน้ำเสียเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อพัฒนาการจัดการน้ำที่ยั่งยืนในพื้นที่ต่าง ๆ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการน้ำ; การมีส่วนร่วมของชุมชน; ความยั่งยืน; การบรรเทาอุทกภัย

Abstract

This research aims to: 1) Study the water situation, problems, and impacts in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; 2) Examine the water management processes in local communities within the province; and 3) Enhance and build networks for sustainable water management in the area. This qualitative research employs an action research approach, involving 15 participants, including local government officials, community leaders, residents, water experts, and government representatives. The primary tool for data collection was in-depth interviews, with data analyzed through descriptive analysis.

The findings revealed: 1) The water situation and impacts in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province show that floods are caused by both natural and management-related factors. Natural factors include prolonged heavy rainfall, the low-lying geography of the area, and clogged drainage systems. Management-related factors include ineffective water management plans, land use policies, and flood prevention measures. Direct impacts of the floods include damage to buildings, homes, infrastructure, and threats to human and animal lives. Public utilities and transportation networks were also affected. Local government agencies and the community collaborated to develop flood mitigation strategies to prepare for future emergencies. 2. In terms of community water management, the study found several key steps: surveying and collecting water usage data, analyzing problem trends, establishing water management principles, creating community water committees, training community members, and promoting efficient water use. Wastewater management and community water planning were also important aspects. 3. To improve community water management, the 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) technique was applied. This includes reducing water usage, reusing water, and treating wastewater for reuse. Additionally, creating collaborative networks between the government, private sector, and community is crucial for developing sustainable water management practices in various areas.

Keywords: Water Management; Community Participation; Sustainable; Flood Mitigation

บทนำ

น้ำเป็นแหล่งกำเนิดชีวิตของสัตว์และพืช และน้ำยังมีความจำเป็นทั้งในภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ประโยชน์ของน้ำ ได้แก่ สำหรับ อุปโภค บริโภค เป็นที่อยู่อาศัยของปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ ในการอุตสาหกรรม ต้องใช้น้ำใน ขบวนการผลิต ใช้ล้างของเสีย ใช้หล่อเครื่องจักรและระบายความร้อน การทำนาเกลือโดยการ ระเหยน้ำเค็มจากทะเล น้ำเป็นแหล่งพลังงาน พลังงานจากน้ำใช้ทำระเหิด ทำเขื่อนผลิต กระแสไฟฟ้าได้ แม่น้ำ ลำคลอง ทะเล มหาสมุทร เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญ เป็น ทัศนียภาพของริมฝั่งทะเลและน้ำที่ใสสะอาดเป็นแหล่งท่องเที่ยวของมนุษย์ น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตน้ำถูกนำมาใช้ในการอุปโภคและบริโภคแนะนำให้ใช้แล้วค่อยจะถูกไปถึง ออกตรงแหล่งน้ำธรรมชาติอีกครั้งหนึ่งระบบหมุนเวียนดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นเมื่อถูกนำมาใช้ในครัวเรือนการเกษตรและอุตสาหกรรมในอัตราสูงและถูกปล่อยทิ้งลงสู่แหล่งน้ำในลักษณะของน้ำเสียที่มี

ปริมาณมากเกินไปจนความสามารถที่แหล่งน้ำธรรมชาติจะปรับตัวได้ทัน ทำให้แหล่งน้ำมีคุณภาพเลวลงและในที่สุดก็กลายเป็นน้ำเน่าเสีย สิ่งมีชีวิตที่เคยอาศัยอยู่ในน้ำก็ไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้อีก ปริมาณน้ำเสีย ที่ปล่อยทิ้งจากบ้านเรือน อาคาร จะมีค่าประมาณร้อยละ 80 ของปริมาณน้ำใช้ (Pollution Control Department, Ministry of Natural Resources and Environment, 2023)

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ น้ำตามสภาพธรรมชาติที่ประชาชนทุกท้องที่อาศัยใช้ ได้แก่ น้ำในบรรยากาศ (ฝน) น้ำผิวดิน และน้ำบาดาล นับเป็นผลิตผลจากธรรมชาติที่เราไม่สามารถผลิตเพิ่มขึ้นมา หรือลดปริมาณที่มีอยู่ในธรรมชาติได้เองตามต้องการ บางปีอาจเกิดฝนแล้งเป็นเหตุให้น้ำในแม่น้ำลำธารมีน้อย จนไม่สามารถแบ่งปันได้ทั่วถึง หรือบางปีฝนตกชุกต่อเนื่องจนเกิดความเสียหายเนื่องจากน้ำท่วมทรัพย์สินและพื้นที่ชุมชน ตลอดจนการมีน้ำเสียหรือมลพิษทางน้ำเกิดขึ้นในหลายท้องที่ตามมาอีกด้วย นับเป็นวิกฤตการณ์เกี่ยวกับน้ำ ซึ่งปัจจุบันนี้เกิดขึ้นอยู่ตามท้องถื่นต่าง ๆ ทุกภาคของประเทศไทยในสภาพค่อนข้างใกล้เคียงกันแทบทุกปี (Maiklad, 2023)

สถานการณ์ความต้องการใช้น้ำของประเทศไทย ยังคงพบว่ามีปริมาณสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตามการขยายตัวทาง เศรษฐกิจและจำนวนประชากรของ โดยสามารถแบ่ง ความต้องการใช้น้ำได้ 4 ประเภท ดังนี้ 1. การใช้น้ำเพื่อการเกษตร ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีการใช้น้ำ สูงสุด สัดส่วนร้อยละ 75 ของปริมาณการใช้น้ำทั้งหมด 2. การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการท่องเที่ยว มีความต้องการใช้น้ำปีละ 4,783 ล้านลูกบาศก์เมตร และคาดว่า ในอนาคต ปี พ.ศ. 2580 ความต้องการน้ำจะเพิ่มเป็นปีละ 5,991 ล้านลูกบาศก์เมตร ตามการขยายตัวภาคบริการและ การท่องเที่ยวของประเทศ โดยเฉพาะตามเมืองหลักในภูมิภาค เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสงขลา และแหล่ง ท่องเที่ยวสำคัญที่มีชื่อเสียงระดับโลก เช่น กรุงเทพมหานคร ชายฝั่งทะเลอันดามัน และเกาะสมุย รวมถึงการเติบโต ของแหล่งท่องเที่ยวในเมืองรอบบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตก จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดชุมพร 3. การใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม มีความต้องการใช้ปีละ 1,913 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยคาดการณ์ความต้องการใช้น้ำ ในอนาคต ปี 2580 จะเพิ่มเป็นปีละ 3,488 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก เช่น กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงพื้นที่ภาค ตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมหลักของประเทศ 4. การใช้น้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศ มีปริมาณความต้องการ น้ำ เพื่อการรักษาระบบนิเวศ ในฤดูแล้ง รวมทั้งประเทศปีละ มากกว่า 27,000 ล้านลูกบาศก์เมตร (Announcement of the Office of the National Water Resources, “The 20-Year Master Plan for Water Resource Management (2018-2037)”, 2019)

ข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรระบุว่า ประเทศไทยมีเนื้อที่ที่ใช้เพื่อทำการเกษตร 149.2 ล้านไร่ ดังนั้น การบริหารจัดการพื้นที่ เกษตรกรรมจะต้องเป็นการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งต้องอาศัยหลักการสำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านสินค้า ด้านคน และด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2014) และทรัพยากรที่สำคัญของการเกษตร คือทรัพยากรน้ำ ซึ่งมาจากน้ำใต้ดิน น้ำท่า และน้ำฝน การใช้น้ำเพื่อการเกษตร มีการใช้น้ำ มากกว่าร้อยละ 75 ของปริมาณการใช้น้ำทั้งหมด โดยแบ่งเป็น พื้นที่เกษตรในเขตชลประทาน เป็นการใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำ ผ่านระบบชลประทาน ซึ่งมีการเพาะปลูกในฤดูแล้ง จึงมีการใช้น้ำ ปริมาณมากโดยมีพื้นที่ 32.75 ล้านไร่ และพื้นที่นอกเขต ชลประทานเป็นการเกษตรใช้น้ำฝน น้ำท่า และน้ำใต้ดิน โดยมี พื้นที่ 117 ล้านไร่ การขาดแคลนน้ำขึ้นอยู่กัปริมาณน้ำฝนและ สภาพภูมิประเทศ โดยสรุปความต้องการน้ำรวมทั้งประเทศ (ปี พ.ศ. 2558) ประมาณ 147.749 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถ เข้าถึงแหล่งน้ำในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แหล่งเก็บน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวน 102.140 ล้านลูกบาศก์เมตร ที่เหลือ ไม่สามารถจัดการน้ำให้กับพื้นที่เกษตรนอกเขต

ชลประทาน เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในปีพ.ศ. 2558 ได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยจัดทำยุทธศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ. 2561- พ.ศ. 2580) ซึ่งเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 60 ที่กำหนดให้รัฐบาล ต้องจัดทำแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี เพื่อเป็นเป้าหมายการพัฒนา ประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาวตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนให้สอดคล้องและบูรณาการให้บรรลุ เป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนด ภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลง ของจำนวนประชากร โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สภาพสังคมและ สิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ประเทศจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ระยะยาว พร้อมทั้งแนวทางยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินการ โดยกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโต บนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยมีเป้าหมาย การพัฒนา คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ และความเป็นหุ้นส่วน ความร่วมมือระหว่างกันอย่างบูรณาการบนพื้นฐานการเติบโต ร่วมกัน มีการสร้างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน เพื่อคนรุ่นต่อไปอย่าง แท้จริง

การพัฒนาประเทศที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ ทำให้เกิดปัญหาการใช้ น้ำที่เพิ่มขึ้นตามการเติบโตของประชากรและเศรษฐกิจ ปัญหาการขาดแคลนน้ำและการแย่งชิงน้ำเกิดขึ้น เนื่องจากการใช้ทรัพยากรน้ำที่ไม่เหมาะสมและการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศลุ่มน้ำ การขยายพื้นที่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมทำให้ความต้องการน้ำในฤดูแล้งเพิ่มสูงขึ้น การจัดการน้ำอย่างยั่งยืนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อตอบสนองความต้องการน้ำในทุกภาคส่วน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่สำคัญที่มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำน้อย ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญในการเกษตรกรรมและการขนส่ง อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่นี้จำเป็นต้องมีการวางแผนที่สอดคล้องกับการใช้น้ำอย่างเหมาะสมและยั่งยืน เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศและตอบสนองต่อความต้องการน้ำของชุมชนและภาคเศรษฐกิจ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การจัดการน้ำมีประสิทธิภาพ ประชาชนสามารถมีบทบาทในการศึกษาและค้นคว้าปัญหาน้ำในชุมชน ร่วมวางแผน กำหนดแผนงาน และตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างยุติธรรม นอกจากนี้การติดตามและประเมินผลของโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับน้ำจะช่วยให้การใช้น้ำในชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการในระยะยาว (Maiklad, 2007) ดังนั้นผู้วิจัยการศึกษาการจัดการน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยให้ความสำคัญกับการให้ความรู้แก่แกนนำชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพกระบวนการเรียนรู้และริเริ่มในชุมชน พัฒนาระบบรวบรวมและจัดทำข้อมูลระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกัน สร้างกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ฯลฯ เหล่านี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพทางสังคม สามารถร่วมกันนำพาให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทุกด้านเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาและผลกระทบเรื่องน้ำในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำ ของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อยกระดับและสร้างเครือข่ายการจัดการน้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การจัดการน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในการเก็บข้อมูล มีกระบวนการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบ เกี่ยวกับการจัดการน้ำของชุมชน

ตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย เป็นการสร้างแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบการสนทนากลุ่ม กับผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำหรือประธานชุมชน และผู้อาศัยในชุมชนในขอบเขตพื้นที่ที่ทำการวิจัย อย่างมีโครงสร้าง เกี่ยวกับปัญหา และผลกระทบจากน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การพัฒนากระบวนการจัดการน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และต้นแบบการพัฒนากระบวนการจัดการน้ำและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้เกิดความยั่งยืน

ตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารตีพิมพ์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของชุมชน นำผลสังเกตการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ มาแยกตามวัตถุประสงค์ ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของชุมชน อย่างไร โดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีเพื่อให้เห็นชุดความรู้กระบวนการ และแนวทางการสร้างต้นแบบของการพัฒนาระบบการจัดการน้ำและสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

ตอนที่ 4 การประชุมกลุ่มเฉพาะ เพื่อสร้างความสมบูรณ์ของข้อมูล สรุปเป็นชุดความรู้ ประกอบการสัมมนาให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สรุปเป็นต้นแบบของการพัฒนาระบบการจัดการน้ำและสิ่งแวดล้อม ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชน

ตอนที่ 5 สรุปผล และรายงานผลการวิจัย สรุปและนำเสนอผลการศึกษา โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบ ของปัญหา กิจกรรม และแนวทางการพัฒนาต้นแบบของการพัฒนาระบบการจัดการน้ำและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ให้เกิดความยั่งยืน ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษามาเผยแพร่ให้ภาครัฐ ผู้ประกอบการ เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ชุมชน ประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการน้ำของชุมชน เพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเรื่องน้ำชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจากอดีต ได้แก่ **ปัญหาน้ำล้นตลิ่ง** ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นหนึ่งในปัญหาที่สำคัญทางทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนเมื่อฝนตกหนัก ซึ่งสาเหตุสำคัญมาจากการตกฝนที่มีปริมาณมากทำให้น้ำท่วมขังได้ง่าย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีภูเขาติดตั้งของที่นั้งที่ไม่เหมาะสมและการใช้ประโยชน์จากประชากรทำให้มีความเสี่ยงมากขึ้น โดยมีการแก้ปัญหาโดยใช้พื้นที่เป็นทางการ

น้ำท่วมขัง และอุทกภัย การที่น้ำท่วมขังและอุทกภัยที่มีลักษณะรุนแรงมักเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีลักษณะดังนี้

ฝนตกหนักในช่วงฤดูฝน ฤดูฝนในภูมิภาคกลางของประเทศไทยมักมีฝนตกหนักและต่อเนื่อง เมื่อมีฝนตกอย่างหนัก ๆ น้ำที่ไหลลงจากที่สูงไปยังพื้นที่ต่ำซึ่งเป็นราบลุ่มจะส่งผลให้น้ำท่วมขังได้มากขึ้น ทำให้พื้นที่ต่ำเช่น ทุ่งนา หรือพื้นที่ที่มีการก่อสร้างต่าง ๆ ตกอยู่ในเขตน้ำท่วมได้ง่ายมากขึ้น

ระบบระบายน้ำที่ไม่เพียงพอ บางพื้นที่ของจังหวัดมีระบบระบายน้ำที่ไม่เพียงพอหรือไม่เป็นระบบ

พื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วม จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นราบลุ่มซึ่งทำให้น้ำฝนหรือน้ำที่ไหลจากแม่น้ำและคลองสามารถขังอยู่ได้ง่าย พื้นที่ที่รับน้ำนองเป็นธรรมชาติยังมีสภาพจุดสูงต่ำต่างกัน น้ำท่วมขังบางครั้งอาจสูงถึงเขตที่พื้นที่สูงสุดของพื้นที่ทั้งหมด

ผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นปกติในพื้นที่นี้เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่ลุ่มน้ำ และมีการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศโดยมีผลจากมรสุมต่าง ๆ เช่น ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พายุหมุนจากอ่าวเบงกอล และพายุไต้ฝุ่น โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหา และให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประสบภัย อย่างไรก็ตาม มีข้อจำกัดในการจัดการแก้ไขปัญหา และการประกันภัยเพิ่มขึ้นเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากบริษัทประกันภัยของเอกชนไม่สามารถรับประกันความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้

ในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนนั้น มีการทำแผนการจัดการน้ำ การใช้ที่ดิน และการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและบรรเทาอุทกภัย ซึ่งมักมีการดำเนินการเช่นการขุดแม่น้ำ การกักเก็บน้ำในสระ และการสร้างบ่อกักเก็บน้ำ เพื่อลดปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน นอกจากนี้ ยังมีการระบายน้ำลงคลองชลประทานเพื่อป้องกันความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่นั้น

โครงการการขุดแม่น้ำเจ้าพระยาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีผลกระทบอย่างมากต่อชุมชนท้องถิ่น ทั้งเช่นการเพิ่มโอกาสในการพัฒนาและการเชื่อมโยงพื้นที่เพื่อการค้าขายที่สะดวกสบาย แต่ก็เกิดปัญหาทางสังคม เช่น ความไม่พอใจและปัญหาการจัดการน้ำที่ไม่เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหานี้ควรพิจารณาผลกระทบทั้งด้านบวกและลบก่อนดำเนินการต่อไปด้วยความระมัดระวังในการจัดการน้ำอย่างมีระเบียบและมีความเข้าใจต่อความต้องการของชุมชนที่ถูกผลกระทบโดยตรงในพื้นที่นั้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์กระบวนการในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่ามีความจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน โดยการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญ ข้อมูลการใช้ น้ำในชีวิตประจำวัน เกษตรกรรม และอุตสาหกรรมถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบปัญหาและความต้องการของชุมชน จากนั้นจะนำไปสู่การกำหนดหลักการและแนวทางในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครอบคลุมทั้งการจัดการน้ำเสีย การส่งเสริมการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และการควบคุมคุณภาพน้ำ

การวางแผนและดำเนินการบริหารจัดการน้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นการแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ การจัดการน้ำเสีย และการบำรุงรักษาแหล่งน้ำ การจัดตั้งคณะกรรมการน้ำชุมชนเพื่อมีบทบาทสำคัญในการวางแผนและติดตามการดำเนินงาน รวมถึงการสร้างเครือข่ายชุมชนที่มีความรู้และทักษะในการจัดการน้ำ นอกจากนี้ยังเน้นให้ชุมชนมีการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความเข้าใจและความสามารถในการจัดการน้ำในพื้นที่

ในส่วนของการมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่มผู้ใช้น้ำมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการน้ำ โดยมีการสนับสนุนจากทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน รวมถึงกลุ่มผู้ใช้น้ำในภาคอุตสาหกรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรเหล่านี้ช่วยให้การจัดการน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ทั้งในด้านการใช้น้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในระยะยาว

วัตถุประสงค์ที่ 3 การยกระดับและสร้างเครือข่ายการจัดการน้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าการยกระดับการจัดการน้ำที่ยั่งยืนในชุมชนสามารถทำได้โดยการนำเทคนิค 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) มาปรับใช้ในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ การลด (Reduce) การลดการใช้น้ำโดยใช้เทคโนโลยีและมาตรการต่าง ๆ เช่น การใช้เครื่องมือที่ประหยัดน้ำ เช่น ระบบน้ำหยด ในการเกษตรที่ใช้น้ำได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การติดตั้งอุปกรณ์ปรับปรุงให้น้ำที่ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ มีประสิทธิภาพที่สุด เพื่อลดการสูญเสียในกระบวนการต่าง ๆ การนำน้ำไปใช้ซ้ำ (Reuse) การใช้น้ำที่ใช้แล้วใหม่ในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การใช้น้ำทิ้งจากเครื่องซักผ้าในการรดต้นไม้หรือใช้ในการล้างพื้นที่สีเขียว เพื่อลดการใช้น้ำในกิจกรรมที่ไม่จำเป็น การรีไซเคิลน้ำ (Recycle) การบำบัดน้ำเสียและนำกลับมาใช้ใหม่ในกิจกรรมที่ต้องการน้ำที่มีคุณภาพต่ำลง เช่น การใช้น้ำที่ถูกบำบัดจากเสียงานต่าง ๆ เพื่อใช้ในการซักผ้าและการรดน้ำพืช

นอกจากนี้ยังต้องมีการสร้างความมั่นคงทางด้านแหล่งน้ำ เช่น การกักเก็บน้ำฝนและการพัฒนาพื้นที่การเกษตรที่มีระบบการจัดการน้ำที่มั่นคงและปลอดภัย เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการน้ำในปริมาณที่เพียงพอและมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น

ด้วยการนำเทคนิค 3Rs มาปรับใช้ในการบริหารจัดการน้ำที่ชุมชน เชื่อว่าจะช่วยลดการใช้น้ำที่ไม่จำเป็นลง เพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ และเสริมสร้างความยั่งยืนในการจัดการน้ำในชุมชนให้ดีขึ้น

การสร้างเครือข่ายภาคีที่มีความร่วมมือระหว่างภาคราชการ เอกชน ศาสนา สื่อสารมวลชน ประชาสังคม วิชาการ และประชาชนในการจัดการน้ำเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างมาก เพราะเป็นการรวมกลุ่มคนที่มีความเชี่ยวชาญและความสนใจในเรื่องน้ำมาด้วยกันเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาการจัดการน้ำให้ดียิ่งขึ้นในชุมชนต่าง ๆ โดยได้จัดกิจกรรมร่วมกัน และจัดเวทีประชุมสัมมนาเครือข่ายในการจัดการน้ำร่วมกับชุมชน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญได้แก่

กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและวัตถุประสงค์ของการเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งสามารถเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการน้ำ และการพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับน้ำในชุมชน

เลือกสถานที่และเวลาที่เหมาะสม การเลือกสถานที่ที่สะดวกและเหมาะสมที่สุดสำหรับการเชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถเข้าร่วมได้ง่ายและมีความสะดวก

วางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การกำหนดแผนการที่ชัดเจนเพื่อให้ทุกคนเข้าใจว่ากำหนดการและกิจกรรมที่จะทำอะไรบ้าง และใช้เครื่องมือการสื่อสารที่เหมาะสม เช่น การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารออนไลน์ หรือการประชุมห้องประชุมต่าง ๆ

สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองและเปิดกว้าง การสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองและเปิดกว้างสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งช่วยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาแนวคิดและโครงการใหม่ ๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการจัดการน้ำได้

การสรุปและวางแผนการดำเนินงาน เพื่อความร่วมมือในการจัดการน้ำในระยะยาว การสรุปผลการประชุมและวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการน้ำในระยะยาว โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการพัฒนานโยบายเกี่ยวกับน้ำ

องค์ความรู้ใหม่

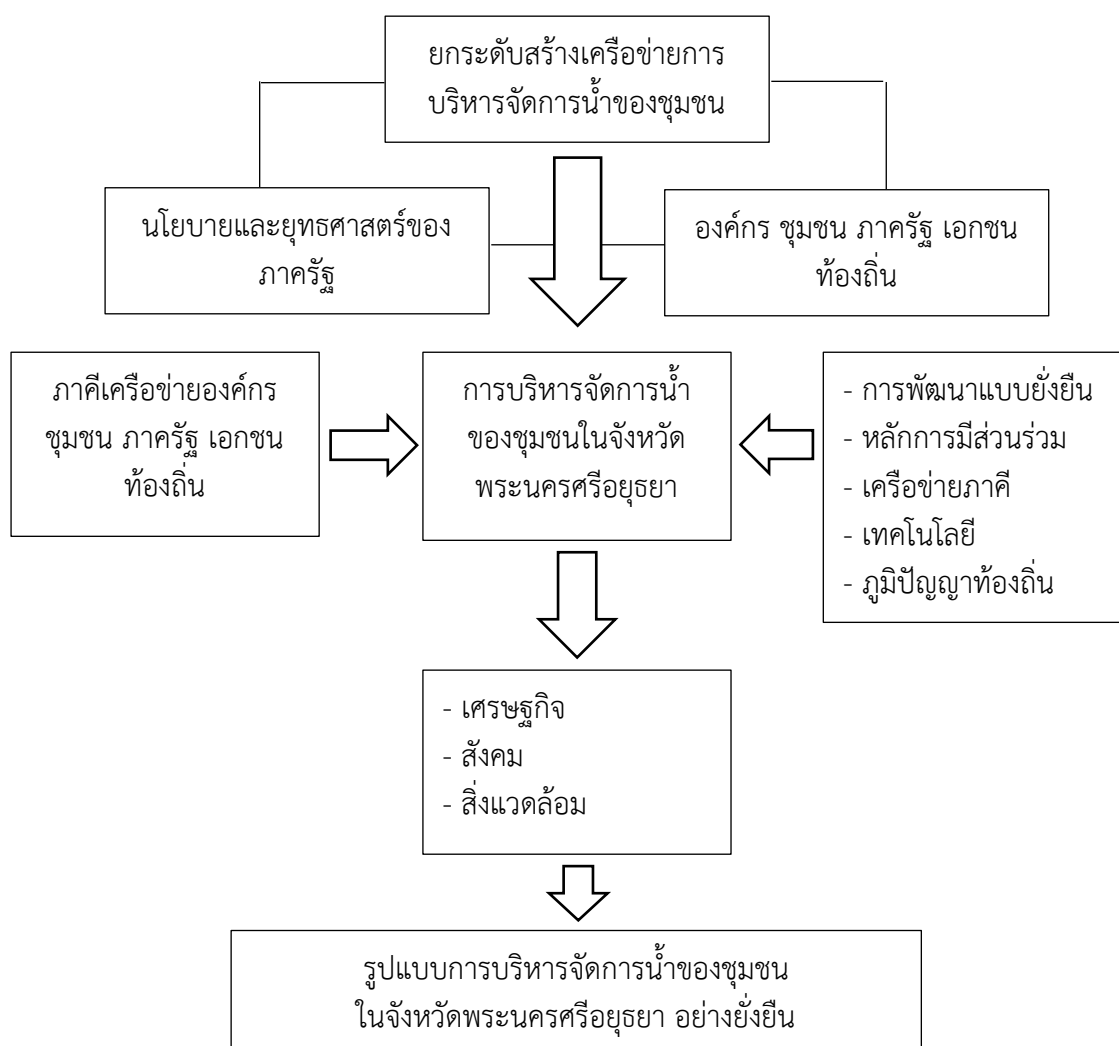

Figure 1: Knowledge Synthesized from the Research

แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายภาคี สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ ดังนี้

1. กำหนดยุทธศาสตร์ และดำเนินนโยบาย การบริหารจัดการน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. การวางแผนร่วมกันตามนโยบายของภาครัฐ ระหว่างประชาชน ท้องถิ่น องค์กรที่เกี่ยวข้อง

3. การสนับสนุนคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ

4. มีแหล่งน้ำในชุมชนที่พอเพียงกับการอุปโภค บริโภค รักษาแบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม

5. การสร้างภาคีเครือข่าย การทำงานอย่างเป็นทีม มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้กัน

6. ติดตามผล ประเมินผล แก้ไขปัญหาต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการน้ำในชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น ควรประกอบด้วยการศึกษานโยบายของรัฐ ชุมชน และท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการ

พัฒนาอย่างยั่งยืนที่ตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบันโดยไม่กระทบต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนในอนาคต

1. การศึกษานโยบายของรัฐ ชุมชน และท้องถิ่น นโยบายเหล่านี้เป็นแนวทางในการวางแผนและดำเนินการที่สอดคล้องกับความต้องการและลักษณะเฉพาะของพื้นที่
2. การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เช่น รัฐบาล ท้องถิ่น เอกชน และชุมชน ช่วยเสริมสร้างการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้การจัดการน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับพื้นที่
4. การพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึงการตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง
5. การยกระดับภาคีเครือข่ายและการประสานงาน การสร้างความร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองและรักษาความสมดุลเชิงนิเวศของธรรมชาติ
6. การสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนมีจิตสำนึกในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ และมีความสุขในชีวิต พร้อมทั้งมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

7. ความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน การดำเนินการทั้งหมดนี้ต้องสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้เศรษฐกิจและสังคมมีความเจริญอย่างยั่งยืนและสมดุล

การบริหารจัดการน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการศึกษานโยบาย การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยี การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขในทุกด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 สถานการณ์น้ำในอดีตและผลกระทบเรื่องน้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอุทกภัยในพื้นที่มีหลายปัจจัย ทั้งที่เป็นปัจจัยทางธรรมชาติ และปัจจัยที่เกิดขึ้นจากมาตรการ โดยปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น ฝนตกรุนแรงและต่อเนื่องเป็นเวลานาน ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ลุ่ม ทางระบายน้ำอุดตัน ส่วนปัจจัยที่เกิดขึ้นจากมาตรการ เช่น แผนการจัดการน้ำ การใช้ที่ดิน และการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและบรรเทาอุทกภัยไม่ได้ถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลกระทบทางตรงที่เกิดจากอุทกภัยส่งผลให้น้ำท่วมอาคาร บ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง คนและสัตว์เลี้ยงอาจจะได้รับอันตรายถึงชีวิต ระบบสาธารณสุขและระบบสาธารณูปโภคได้รับความเสียหาย เส้นทางคมนาคมอาจถูกตัดขาดเป็นบางพื้นที่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและประชาชนได้ร่วมกันวางแผนแนวทางเพื่อการแก้ไขปัญหาท่วม การบรรเทาวิกฤติอุทกภัย เพื่อเตรียมพร้อมรับมือ และสถานการณ์ฉุกเฉินที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nobnob (2011) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการบรรเทาปัญหาอุทกภัย กรณีศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า สาเหตุมาจากน้ำล้นตลิ่งและน้ำท่วมขัง ประชาชนได้มีการเตรียมตัวในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และเห็นว่าอุทกภัยเป็นเรื่องปกติในพื้นที่ แต่การเกิดอุทกภัยทวีความรุนแรงขึ้น ผลกระทบจากอุทกภัยและมูลค่าความเสียหายด้านเศรษฐกิจและสังคมเพิ่มขึ้นจากอดีต หน่วยงานเกี่ยวข้องได้ทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย และให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประสบภัย แต่เนื่องจาก

มีข้อจำกัดของการจัดการแก้ปัญหาและอุทกภัยในพื้นที่ยังคงเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความต้องการประกันภัยเพิ่มมากขึ้น แต่บริษัทประกันภัยของเอกชนไม่สามารถแบกรับความเสี่ยงของความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังนั้นประชาชนทุกระดับรายได้ต้องการให้รัฐสนับสนุนการประกัน และพบว่ายิ่งระดับรายได้ต่ำมีความสนใจมีประกันสูงขึ้น รัฐจึงควรเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการอุทกภัย โดยการทำประกันภัยเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่ควรเข้าร่วมให้การช่วยเหลือโดยเฉพาะกลุ่มรายได้ต่ำซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ที่มีความต้องการประกันความเสี่ยงในรูปแบบของการประกันอุทกภัยมากเมื่อเทียบกับกลุ่มรายได้ที่สูงกว่า เพื่อช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ให้มีหลักประกันที่มั่นคง และส่งเสริมประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักการประกันอุทกภัยอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ German et al. (2007) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการลุ่มน้ำแบบบูรณาการ: วิวัฒนาการของแนวคิดและวิธีการในโครงการเชิงนิเวศของที่ราบสูงในแอฟริกาตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยนี้จะเน้นการศึกษาวิวัฒนาการแนวคิดของการจัดการลุ่มน้ำภายในเนื้อหาของการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในโครงการที่ราบสูงทางตะวันออกของทวีปแอฟริกา ซึ่งมีการศึกษาโดยใช้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยในเนื้อหา ระบุว่าจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำในครั้งนี้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับ "การมีส่วนร่วม" และ "การบูรณาการ" ในการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำรวมถึงระเบียบวิธีการของข้อตกลงของกระบวนการดำเนินงานในพื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยมีประเด็นคำถามวิจัยที่ว่า ชุมชนในพื้นที่ตระหนักในปัญหาทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นในพื้นที่หรือไม่ อย่างไรก็ตามมีแนวทางการกำหนดกระบวนการใช้น้ำอย่างรู้มีส่วนร่วมได้ส่วนเสียกำหนดด้วยความตระหนักในปัญหาเหล่านั้นหรือไม่ วิธีการมีส่วนร่วมและการบูรณาการ จะถูกนำมาดำเนินการในทางปฏิบัติ โดยทำการเลือกพื้นที่นำร่องที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไปเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับแนวคิดพื้นฐานการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำที่ได้รับการกลั่นกรองและปรับปรุงวิธีการให้ดีขึ้น ทั้งนี้ เป็นที่ชัดเจนว่า "การมีส่วนร่วม" ในการพิจารณาปัญหาและการดำเนินโครงการจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกระดับ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 กระบวนการในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การบริหารจัดการน้ำในชุมชนของจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เช่น การทำงานร่วมกันในการคิด ทำ และหาแนวทางแก้ไขปัญหา การขุดลอกและขยายคลองธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเพื่อการจัดการน้ำที่ยั่งยืน ซึ่งส่งผลดีต่อการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและการป้องกันภัยน้ำท่วม ทำให้ชุมชนมีความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว รวมถึงการจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำเพื่อการใช้น้ำที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ การปรับปรุงลำน้ำเพื่อลดปัญหาการขัดข้องและป้องกันน้ำท่วมหรือขาดแคลน การสร้างพื้นที่แก้มลิงเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงฤดูแล้ง และการจัดการน้ำในชุมชนโดยให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนการที่มีการรับฟังความคิดเห็นและมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานอย่างยั่งยืนและไม่เสื่อมโทรมสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kositsakulchai (2004) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการน้ำตามแนวทางการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษา พบว่า ข้อมูลด้านการวางแผนจัดการน้ำในระดับจังหวัดยังคงค่อนข้างจำกัด จังหวัดสมุทรสงครามมีสภาพขาดแคลนน้ำและสภาพน้ำท่วมไม่รุนแรงนัก แต่ระบบวางแผนจัดการน้ำระดับจังหวัดที่จะพัฒนาขึ้น ในการดำเนินงานขั้นต่อไปยังจำเป็นต้องให้สารสนเทศด้านสภาพขาดแคลนน้ำและสภาพน้ำท่วม นอกจากนี้ ในระดับท้องถิ่นระบบควรจะต้องให้สารสนเทศด้านคุณภาพน้ำ และด้านระบบสาธารณสุขเพิ่มเติม โดยเริ่มดำเนินการในพื้นที่ตำบลนำร่องกับนักวิจัยท้องถิ่น สอดคล้องกับ Pukogkoi, and Zumitzavan (2019) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านไถ่น อำเภอยะยี่ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า เทศบาล

ตำบลบ้านโต้น มีวิธีการบริหารจัดการน้ำด้วยการใช้สิ่งก่อสร้าง คือ สถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า กระจายน้ำตามคลองตาดคอนกรีตและท่อ ครอบคลุมพื้นที่เกษตรได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีการแบ่งและมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบชัดเจน พบปัญหา คือ การกระจายน้ำไม่ทันความต้องการของผู้ขอรับบริการในช่วงภาวะฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน ซึ่งทำให้เกิดความแห้งแล้ง และปัญหาด้านงบประมาณพัฒนาแหล่งน้ำไม่เพียงพอ ด้านแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 การยกระดับและสร้างเครือข่ายการจัดการน้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การยกระดับการจัดการน้ำที่ยั่งยืนในชุมชนสามารถทำได้โดยการนำเทคนิค 3 Rs (Reduce Reuse Recycle) มาปรับใช้ในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างความมั่นคงทางด้านแหล่งน้ำ การลดการใช้น้ำด้วยเทคโนโลยีประหยัดน้ำและการใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ การนำน้ำไปใช้ซ้ำ และการรีไซเคิลน้ำเพื่อให้น้ำสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ นอกจากนี้ยังต้องมีการสร้างความมั่นคงทางด้านแหล่งน้ำ เช่น การกักเก็บน้ำฝนและการพัฒนาพื้นที่การเกษตรที่มีระบบการจัดการน้ำที่มั่นคงและปลอดภัย เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการน้ำในปริมาณที่เพียงพอและมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น ทั้งนี้การสร้างเครือข่ายภาคีที่มีความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ศาสนา สื่อสารมวลชน ประชาสังคม วิชาการ และประชาชนในการจัดการน้ำ เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนให้กับการบริหารจัดการน้ำในชุมชน โดยทำให้เกิดการร่วมมือในการพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับน้ำ และการสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำในทุกวัย นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมและการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำในพื้นที่ของตนเองเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาและการใช้น้ำที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Karnjiradet, Rattanasermpong, and Suksamran (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานีตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัย พบว่า ระบบข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำสู่ความยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณ มีเหตุผล ผลการวิจัย พบว่า ทุกภาคส่วนต้องรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำของจังหวัด นำมาจัดเก็บข้อมูลด้วยโปรแกรมด้านสารสนเทศภูมิศาสตร์ เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลต่าง ๆ โดยเป็นระบบที่สามารถรองรับข้อมูลเพิ่มเติมในอนาคต และสามารถนำไปปรับปรุงใช้งานผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ในภายหลัง

สรุป

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาประสบปัญหาน้ำท่วมขังและอุทกภัยอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน สาเหตุหลักมาจากฝนตกหนักและระบบระบายน้ำที่ไม่เพียงพอ ส่งผลให้พื้นที่ราบลุ่มในจังหวัดเกิดน้ำท่วมขังได้ง่าย ซึ่งปัญหานี้มีผลกระทบอย่างมากต่อเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากน้ำที่ท่วมขังอาจทำลายพืชผลทางการเกษตร รวมถึงทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ ทำให้ต้องมีการดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา เช่น การขุดแม่น้ำ การกักเก็บน้ำในสระ และการสร้างบ่อกักเก็บน้ำ รวมถึงการระบายน้ำลงคลองชลประทาน เพื่อป้องกันความเสียหายและบรรเทาปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนในพระนครศรีอยุธยา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาแนวทางการจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเอง โดยเริ่มจากการสำรวจและเก็บข้อมูลการใช้น้ำในแต่ละภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐเรือน เกษตรกรรม หรืออุตสาหกรรม เพื่อทำความเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการน้ำของแต่ละชุมชน จากนั้นจึงนำข้อมูลเหล่านี้ไปวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการน้ำเสีย

การส่งเสริมการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ หรือการควบคุมคุณภาพน้ำ นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการน้ำชุมชนเพื่อมีบทบาทสำคัญในการวางแผนและติดตามการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

การสร้างเครือข่ายการจัดการน้ำในชุมชนยังเป็นอีกแนวทางที่สำคัญ โดยการนำเทคนิค 3 Rs (Reduce, Reuse, Recycle) มาปรับใช้ในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การลดการใช้น้ำในกระบวนการต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีประหยัดน้ำ การนำน้ำที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำในกิจกรรมที่ไม่ต้องการน้ำที่มีคุณภาพสูง และการบำบัดน้ำเสียเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การนำแนวทางเหล่านี้มาใช้ จะช่วยให้การจัดการน้ำในชุมชนมีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการจัดการน้ำ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้การแก้ไขปัญหาทั่วทั้งน้ำท่วมและการพัฒนาทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในภาพรวมการบริหารจัดการน้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต้องอาศัยการวางแผนที่เป็นระบบ มีการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเต็มที่ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการน้ำเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเปิดให้มีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ และการใช้ความรู้และประสบการณ์ท้องถิ่นในการพัฒนานโยบาย เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนตามระยะเวลายาวนาน

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ การวางแผนน้ำชุมชนที่เหมาะสม การจัดสรรน้ำให้เหมาะสมตามความต้องการของชุมชน

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดกลยุทธ์การสร้างการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยกระบวนการรวมทั้ง ภาครัฐ ภาคประชาชน/ชุมชน และภาคเอกชน เข้ามาดำเนินการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน โดยกำหนดแผนและโครงการระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ รูปแบบการบริหารจัดการน้ำด้วยนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาแผนการจัดการน้ำที่เหมาะสมสำหรับชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ วิเคราะห์การสร้างความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

References

- Announcement of the Office of the National Water Resources, “The 20-Year Master Plan for Water Resource Management (2018-2037)”. (2019, September 18,). *Royal Gazette*, Vol. 136, Part (Special) 234 d, pp. 11.
- German, L. et al. (2007). Participatory Integrated Watershed Management: Evolution of Concepts and Methods in an Ecoregional Program of the Eastern African Highlands. *Agricultural Systems, Elsevier*, 94(2), 189-204.

- Karnjiradet, Th., Rattanasermpong, M., & Suksamran, S. (2018). A Model of Community Participation in Water Management in Uthai Thani Province according to the Philosophy of Sufficiency Economy. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(2), 537-552.
- Kositsakulchai, E. (2004). *Estimating Crop Water Use in Large-Scale Irrigation Projects Using Remote Sensing*. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Maiklad, P. (2007). *Resource Management, Integrated Sustainable*. (Mimeograph Document). Bangkok: Kasetsart University
- Maiklad, P. (2023). *Solutions for Thailand's Water Management*. Retrieved May 25, 2023, from <https://tdri.or.th/water/thaipublica20140309/>
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2014). *Agricultural Production Management Based on Agricultural Land Management Approaches*. Retrieved May 25, 2023, from <https://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER073/GENERAL/DATA0000/0000109.PDF>
- Nobnob, N. (2011). Guideline of Flood Disaster Mitigation: Case Study of Phranakhon Si Ayutthaya Province. *Asian Creative Architecture, Art and Design*, 13(2), 25-35.
- Pollution Control Department, Ministry of Natural Resources and Environment. (2023). *Water Quality Management*. Retrieved May 25, 2023, from <https://www.pcd.go.th/waters>
- Pukogkoi, A., & Zumitzavan, V. (2019). Sustainability of Water Management of Local Administration: A Case Study of Banton Prayuen Khon Kaen. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(10), 5067-5078.

รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น*

Model of a New Normal Classroom Management for Private Schools under the Jurisdiction of Khon Kaen Provincial Education Office

¹สุจิตรา หล้าอามาตย์ และ สุธรรม ธรรมทัศนานนท์

¹Sujitra La-Aramart and Sutum Tummatasananon

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น
Graduate School of Management, Sripatum University Khon Kaen Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tonaor4@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 2) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น 3) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น 4) ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 298 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางพัฒนา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 6 คน เลือกแบบเจาะจง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจง กลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 20 คน โดยสมัครใจ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการประเมิน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 30 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ แบบสัมภาษณ์ประเด็นการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ แบบสอบถามความเหมาะสมของรูปแบบ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสอบถามประสิทธิภาพ และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 ด้านการเรียนการสอน 2) รูปแบบฯ ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ (1) หลักการและวัตถุประสงค์ (2) วิธีการดำเนินการ (3) กลไกการดำเนินการ (4) แนวทางการพัฒนา และ (5) เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) คะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมพัฒนา สูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนา ระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา 4) ความเหมาะสมและด้านความเป็นประโยชน์ของรูปแบบฯ อยู่ในระดับมากที่สุด และระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารจัดการชั้นเรียน; วิถีใหม่

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to explore current and desirable conditions, as well as the needs; 2) to develop the model of a new normal classroom management for private schools under the Khon Kaen Provincial Education Office; 3) to experiment the model of a new normal classroom management for private schools under the Khon Kaen Provincial Education Office; and 4) to evaluate the model of a new normal classroom management for private schools under the Khon Kaen Provincial Education Office. A stratified random sample of 298 school administrators and teachers was used to investigate current and desirable conditions. Six school administrators and teachers were chosen through purposive sampling to serve as key informants in the research of development guidelines. Key informants were nine experts who were identified through purposive sampling. The model was experimented on a group of 20 school administrators and teachers who agreed to participate in the study. The key informants for model evaluation were 30 school administrators and teachers chosen through purposive sampling. The study's tools comprised a questionnaire questioning about desirable conditions, an interview form, interview points for connoisseurship, a questionnaire inquiring about model propriety, a test, an observation form, an efficiency questionnaire, and a satisfaction survey. The statistics employed were percentages, means, standard deviations, and the priority needs index (PNI).

From the study, the following results were found: 1) The current conditions are at a high level, whereas the desirable conditions are at the highest level. The first priority needs index is the teaching and learning aspect; 2) The model consists of the following five parts namely, (1) model principles and objectives, (2) model content, (3) model development process, (4) model evaluation, and (5) conditions for success. The model is of propriety at the highest level; 3) Both the knowledge and behavioral level posttests are higher than the pretest; and 4) The propriety, utility, and satisfaction levels of the model are at the highest levels.

Keywords: Model; Classroom Management; New Normal

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาในมาตรา 6 ที่กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติ ปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และมาตรา 8 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการ 3 ประการ คือ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ภายใต้มีวิสัยทัศน์ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” โดยประเด็นหลักของเป้าหมายปฏิรูปการศึกษามี 3 ประเด็น คือ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้

อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารและจัดการศึกษา ทั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบไว้ 4 ประการ คือ การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ การพัฒนาครูยุคใหม่ การพัฒนาสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และการพัฒนาการบริหารจัดการใหม่ (Ministry of Education, 2010)

การบริหารจัดการศึกษารับความกดดันใหม่หลังวิกฤตโควิด-19 ผู้บริหารต้องมีการบริหารจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความกดดันใหม่โดยมีแนวทางในการบริหาร ได้แก่ การเตรียมความพร้อมในการเรียนการสอนออนไลน์ด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยี การออกแบบหลักสูตรโดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน การบริหารจัดการโรงเรียนและครูให้ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ มีการหารือและวางแผนร่วมกันของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ประกอบการในภาคธุรกิจและภาคประชาสังคม พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมถึงการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของครูและนักเรียน (Duangchuen, 2020) โดยการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ เป็นการจัดชั้นเรียนซึ่งคือความรับผิดชอบของครูแต่ละคนภายในชั้นเรียนทั้งด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการมีปฏิสัมพันธ์ทั้งครูและนักเรียนถูกระเบียบนโยบายและผลผลิตวัสดุอุปกรณ์ความรู้ نرمยทางอารมณ์และทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในชั้นเรียน (Gilpatrick, 2010) การบริหารจัดการชั้นเรียนมีความสำคัญ 1) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้หรือเกิดได้น้อยถ้ามีสิ่งรบกวนในชั้นเรียนอยู่ตลอดเวลาด้วยปัญหาด้านพฤติกรรมของนักเรียน 2) นักเรียนที่อยู่ในชั้นเรียนที่ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย สิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนมีเสียงดังและสิ่งรบกวน หรือการจัดที่นั่งไม่เหมาะสม อาจเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาทางวินัยนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวหรือทำให้นักเรียนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ 3) การกำหนดคุณลักษณะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนไว้ล่วงหน้าจะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการในชั้นเรียน เพราะจะทำให้ให้นักเรียนมีแนวทางในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่แสดงอาการหรือพฤติกรรมที่จะเป็นการรบกวนการเรียนของผู้อื่น 4) ชั้นเรียนที่มีการจัดการกับพฤติกรรมของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม จะทำให้ครูสามารถดำเนินการสอนได้อย่างเต็มที่ โดยไม่เสียเวลากับการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน และ 5) การจัดการชั้นเรียนให้นักเรียนมีวินัยในการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร โดยคำนึงถึงกฎระเบียบของชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะยังมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้แล้วยังมีผลในระยะยาว คือ เป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยเพื่อการเป็นพลเมืองดีในอนาคต (Khanitharangkun, 2008)

สภาพปัญหาของโรงเรียนเอกชน พบว่า รัฐบาลให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเอกชนเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาของรัฐ โดยได้กำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาครูให้มีคุณภาพสูงขึ้น แต่แนวทางในการปฏิบัติจริงการพัฒนาครูให้มีคุณภาพตามนโยบายของรัฐมีแค่เพียงบางส่วนหรือบางโรงเรียนยังไม่ได้สนับสนุนให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐอย่างเหมาะสม จึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนเกิดความไม่พอใจต่องานที่ทำ ส่งผลให้การทำงานของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนลดน้อยลงและมุ่งที่จะเปลี่ยนงานส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียนกอปรกับทางด้านครูสภาได้กำหนดข้อบังคับในด้านมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู พ.ศ. 2548 โดยครูจะต้องมีมาตรฐานทางด้านความรู้ในด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วยด้านภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านจิตวิทยาสำหรับครู ด้านการวัดและประเมินผล การศึกษา ด้านการบริหารจัดการในห้องเรียน ด้านการวิจัยทางการศึกษา ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาและด้านความเป็นครูทำให้ครูต้องพัฒนาตนเองให้ได้ถึงมาตรฐานที่รัฐกำหนด อีกทั้งผู้บริหารโรงเรียนเอกชนต้องมีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

โดยการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ (Office of the Private Education Commission, 2022)

จากความสำคัญที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้มีวิธีปฏิบัติและผลงานที่เป็นเลิศ เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและการบริหารจัดการชั้นเรียนของสถานศึกษาเอกชนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เพื่อความคงอยู่ของสถานศึกษาเอกชนและสร้างความสามารถในการแข่งขันในเวทีการพัฒนาคุณภาพทั้งในระดับชาติและระดับสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่
 - 1.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ (Bull and Solity, 1987; McKown and Weinstin, 2003; Joyce, Fisher and Hoover, 2003)
 - 1.2 ตรวจสอบยืนยันและประเมินองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่
2. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น
 - 2.1 นำผลการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้องค์ประกอบของการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและสร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ แล้วนำไปตรวจสอบค่าดัชนีความเที่ยงตรงของข้อคำถาม
 - 2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
 - 1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู โรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น จำนวน 129 โรงเรียน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 129 คน ครู จำนวน 516 คน รวม 1,032 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู โรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น จำนวน 298 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random sampling)

2.3 วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ แบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 5 ด้าน 24 ข้อ ตามองค์ประกอบตัวบ่งชี้ที่มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 - 1.00 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน เท่ากับ 0.91 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ เท่ากับ 0.92

3. การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่

3.1 นำข้อมูลจากการวิเคราะห์ความต้องการความจำเป็น (Need Assessment) ในขั้นตอนที่ 2 กำหนดคุณสมบัติของโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกรณีศึกษาโดยกำหนดคุณสมบัติเป็นโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่นที่มีการบริหารจัดการชั้นเรียนโดยใช้เทคโนโลยี เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยติดต่อส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อขอศึกษาข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์ จำนวน 3 โรงเรียน

3.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แนวทางการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 6 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 - 1.00

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น โดยใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็น และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ จากนั้นนำมายกร่างรูปแบบ

2. การตรวจสอบยืนยันและประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ มีค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 - 1.00 และ 2) แบบสอบถามความเหมาะสมของรูปแบบ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 38 ข้อคำถามตามองค์ประกอบและวิธีปฏิบัติของรูปแบบฯ ค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 - 1.00

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาตามรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ด้วย จำนวน 90 ชั่วโมง 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง จำนวน 9 ชั่วโมง 2) การศึกษาดูงาน จำนวน 6 ชั่วโมง

3) การประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 12 ชั่วโมง 4) การบูรณาการกับการปฏิบัติงาน จำนวน 63 ชั่วโมง ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมและนิเทศติดตามประเมินผล

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 20 คน โดยความสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ มีลักษณะเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นของทดสอบ เท่ากับ 0.91 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.51-0.82 ความยาก (p) เท่ากับ 0.26-0.68 2) แบบสังเกตพฤติกรรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 - 1.00

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น

หลังจากการพัฒนาด้วยวิธี 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง จำนวน 9 ชั่วโมง 2) การศึกษาดูงาน จำนวน 6 ชั่วโมง 3) การประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 12 ชั่วโมง 4) การบูรณาการกับการปฏิบัติงาน จำนวน 63 ชั่วโมง รวม 90 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมสะท้อนผลประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนเอกชน จำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสอบถามประสิทธิภาพ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ ค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 - 1.00 2) แบบสอบถามความพึงพอใจ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 14 ข้อ ค่าความตรงด้านเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 - 1.00

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น โดยรวม

การบริหารจัดการชั้นเรียนวิถี ใหม่ของโรงเรียนเอกชน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (I-D) D	ลำดับ
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ	$\bar{X}$	SD.	ระดับ		
1. ด้านกายภาพ	3.39	0.54	ปานกลาง	4.59	0.51	มากที่สุด	0.354	3
2. ด้านสังคม	3.38	0.54	ปานกลาง	4.61	0.51	มากที่สุด	0.363	2
3. ด้านการเรียนการสอน	3.33	0.55	ปานกลาง	4.63	0.52	มากที่สุด	0.388	1
โดยรวม	3.37	0.54	ปานกลาง	4.61	0.51	มากที่สุด	0.368	

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.54) สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.51) และความต้องการจำเป็น เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการเรียนการสอน (PNI_{modified} = 0.388) ด้านสังคม (PNI_{modified} = 0.363) และด้านกายภาพ (PNI_{modified} = 0.354) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) วิธีการดำเนินการ ประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ด้านการเรียนการสอน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ด้านสังคม และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ด้านกายภาพ 3) กลไกการดำเนินการ 4) แนวทางการประเมิน และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า คะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมพัฒนา สูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนา และระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวัดความรู้ความเข้าใจก่อน-หลังการพัฒนา

คนที่ (7)	ก่อนพัฒนา (20)	ร้อยละ	หลังพัฒนา (20)	ร้อยละ
1	12	60.00	18	90.00
2	12	60.00	17	85.00
3	12	60.00	16	80.00
4	14	70.00	18	90.00
5	15	75.00	17	85.00
6	12	60.00	17	85.00
7	13	65.00	16	80.00
8	15	75.00	18	90.00
9	14	70.00	18	90.00
10	12	60.00	18	90.00
11	12	60.00	18	90.00
12	12	60.00	18	90.00
13	13	65.00	16	80.00
14	13	65.00	17	85.00
15	13	65.00	16	80.00
16	14	70.00	18	90.00
17	14	70.00	18	90.00
18	12	60.00	18	90.00
19	12	60.00	17	85.00
20	13	65.00	18	90.00
$\bar{X}$	12.95	64.75	17.35	86.75
S.D.	1.05	5.25	0.81	4.06

จากตารางที่ 2 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ มีคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนา เฉลี่ย 12.95 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 64.75 และมีคะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมพัฒนา เฉลี่ย 17.35 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 86.75

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. กระบวนการการพัฒนา	4.67	0.51	มากที่สุด
2. แนวทางปฏิบัติตามรูปแบบ	4.70	0.52	มากที่สุด
3. คุณภาพการพัฒนา	4.80	0.51	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม	4.72	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คุณภาพการพัฒนา ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.51) แนวทางปฏิบัติตามรูปแบบ ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.52) และกระบวนการการพัฒนา ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.51)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากวิจัยเป็นโมเดลรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ดังนี้

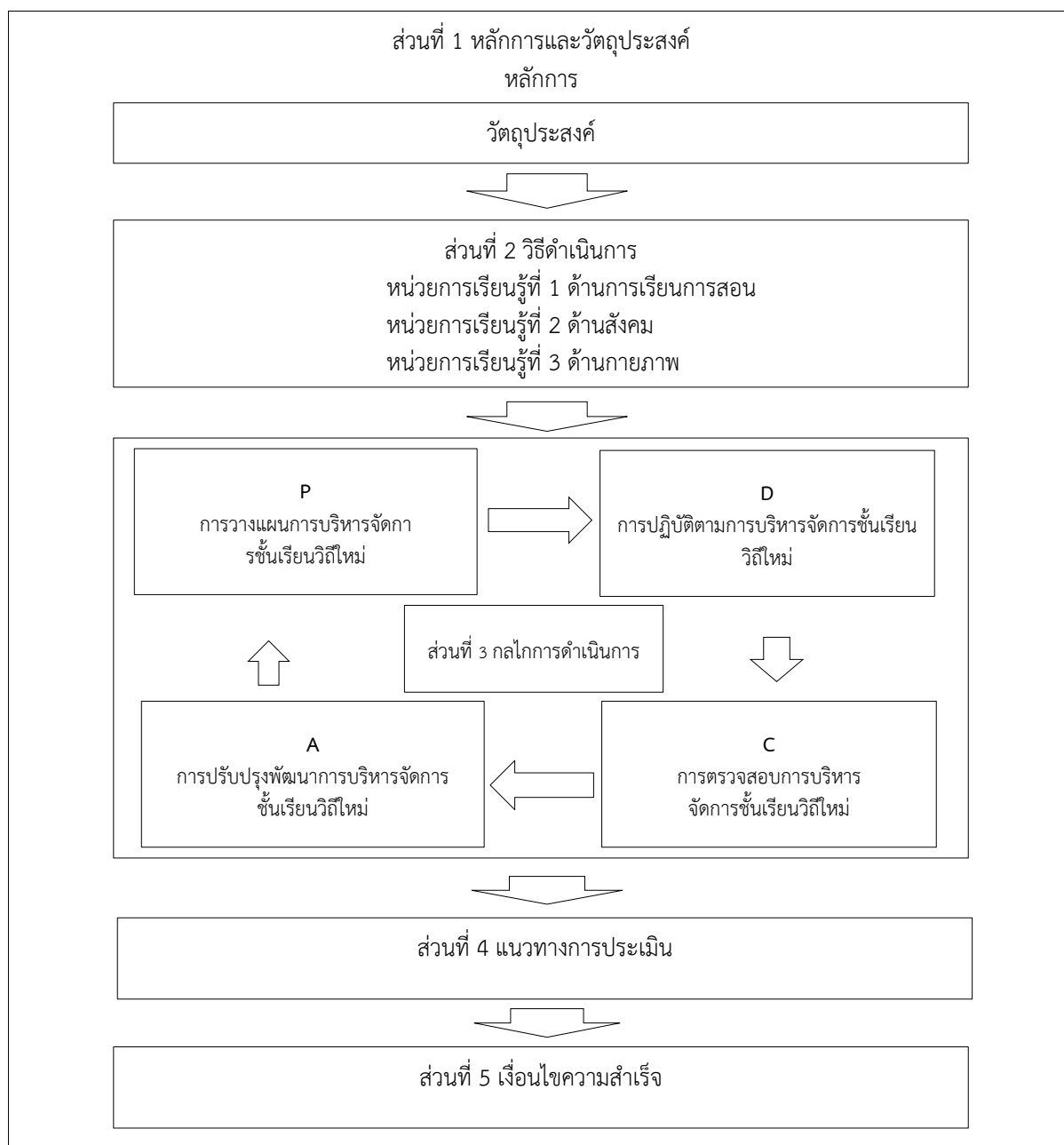

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากภาพที่ 1 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) วิธีการดำเนินการ ประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ด้านการเรียนการสอน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ด้านสังคม และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ด้านกายภาพ 3) กลไกการดำเนินการ 4) แนวทางการประเมิน และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ เป็นนวัตกรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จคือเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนให้มีสมรรถนะในการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ซึ่งเป็น

ผลกระทบจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับผลกระทบภายหลังที่มีโรคระบาด ซึ่งการบูรณาการใช้เทคโนโลยีเป็นหลักในการจัดการเรียนชั้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพ และผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ผู้บริหารและครูสามารถจัดการชั้นเรียนตามรูปแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลเป็นที่ยอมรับกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อสร้างความมั่นใจในการเรียนการสอนให้กับโรงเรียนเอกชนตามสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 ด้านการเรียนการสอน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ จากตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้องค์ประกอบ 3 ด้าน 24 ตัวบ่งชี้ ที่ผ่านการตรวจสอบยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 กลุ่ม ได้แก่ คณาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา นำไปสร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น จากนั้นนำมาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพบว่าด้านการเรียนการสอนมีความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่อยู่ในอันดับ 1 แสดงให้เห็นว่า ภายหลังจากสถานการณ์โรคอุบัติใหม่ผู้เรียนไม่ได้มาเรียนรู้หรือเรียนแบบเผชิญหน้ากันในห้องเรียนส่งผลให้การเรียนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลไม่ดีเท่าที่ควร จึงมีความต้องการในด้านนี้สูง ด้วยการเรียนการสอนเป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ตามความคาดหวัง ดังที่ Bull และ Solity (1987) ได้นำเสนอว่า การบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ด้านการเรียนการสอนเป็นการจัดเนื้อหาในหลักสูตรของโรงเรียนและผลการตัดสินใจที่ครูเลือกความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นและเหมาะสมสำหรับนักเรียนมาสอนในระดับอายุและขั้นตอนการเรียนรู้ของนักเรียนการวางแผนการเรียนการสอน การให้นักเรียนการจัดระบบการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละวันเหล่านี้คือลักษณะสำคัญขององค์ประกอบด้านการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jenson (1998) ทำการวิจัยพบว่าสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพในห้องเรียนเกิดขึ้นได้ด้วยการท้าทายความสามารถและด้วยการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) สภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพหรือสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จะเหมาะสมแก่การพัฒนาเสมอ แต่การท้าทายความสามารถของนักเรียนถ้าน้อยเกินไปนักเรียนจะเกิดความเบื่อหน่าย ถ้ามักเกินไปจะทำให้ นักเรียนรู้สึกถูกคุกคาม ดังนั้น การท้าทายที่ดีต้องมีเพื่อกระตุ้น สร้างประสบการณ์ที่สนุกสนาน เหมาะกับระดับความสามารถของนักเรียน ไม่ทำให้นักเรียนเกิดความท้อแท้คับข้องใจ และข้อมูลย้อนกลับไม่จำเป็นต้องมาจากครูเสมอไป ข้อมูลย้อนกลับอาจมีหลายรูปแบบ ได้แก่การประเมินของเพื่อน การเขียนบันทึกประจำวัน การทำกิจกรรม หรือการนำเสนอผลงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Owens (2009) ได้ทำการศึกษาห้องเรียนกับการเปลี่ยนแปลง (Room for Chang) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อดูว่า ประสิทธิภาพทางการศึกษาของครูและการวางแผนของห้องเรียนมีความสอดคล้องกัน (Match) หรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ครูมีการวางแผนการใช้พื้นที่ของห้องเรียนอย่างมีเป้าหมาย ครูทุกคนมีการออกแบบพื้นที่ของห้องเรียนที่ไม่สมบูรณ์และมีการใช้สิ่งของส่วนตัวหรือที่หาได้มาตกแต่งห้องเรียน ก่อนเปิดภาคเรียนครูทุกคนจะเตรียมพร้อมและให้ความสำคัญกับการจัดห้องเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าการขาดทักษะในการจัดห้องเรียนของครูจะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ

รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ (1) หลักการและวัตถุประสงค์ (2) วิธีการดำเนินการ (3) กลไกการดำเนินการ (4) แนวทางการพัฒนา และ (5) เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่จากหลากหลายแหล่ง นำมาสังเคราะห์ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นการตรวจสอบยืนยันนวัตกรรม พบว่ามีการสร้างรูปแบบตามโครงสร้างที่นักวิชาการ นักการศึกษาได้นำเสนอไว้ ดังที่ Runcharoen (2003); Khaemmanee (2007); Bunprasert (2009); Keeves (1988) ได้เสนอว่ารูปแบบ ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 วิธีดำเนินการ ส่วนที่ 3 กลไกการพัฒนา ส่วนที่ 4 แนวทางการประเมิน และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jungsuthiwong (2017) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดระเบียบปฏิบัติในชั้นเรียนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ การออกแบบการเรียนรู้และนวัตกรรม การจัดห้องเรียน 4) กระบวนการ ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาดูงาน การอบรมเชิงปฏิบัติการ การฝึกปฏิบัติการ การนิเทศ กำกับ ติดตาม และ 5) การวัดและประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sripila (2020) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการชั้นเรียนแบบผู้เรียนมีส่วนร่วม ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการชั้นเรียนแบบผู้เรียนมีส่วนร่วมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการชั้นเรียนแบบผู้เรียนมีส่วนร่วม ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมจัดการด้านบรรยากาศในชั้นเรียน การมีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมด้านวินัยในชั้นเรียน ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่ามีความเหมาะสมในทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น พบว่า คะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมพัฒนา สูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนา ระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สร้างรูปแบบตามโครงสร้างที่นักวิชาการได้นำเสนอไว้ และผ่านการตรวจสอบยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ นำมาสร้างคู่มือทดลองใช้พบว่าเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความมุ่งหมาย ด้วยการจัดการชั้นเรียนเป็นการดูแลส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มที่ตามศักยภาพซึ่งเป็นการสนับสนุนผู้เรียนโดยตรงจากผู้บริหารและครู ดังที่ Gilpatrick (2010) ได้นำเสนอว่าการบริหารจัดการชั้นเรียนเป็นความรับผิดชอบของครูแต่ละคนภายในชั้นเรียนทั้งด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการมีปฏิสัมพันธ์ทั้งครูและนักเรียนกฎระเบียบนโยบายและผลผลิตวัตถุประสงค์อุปกรณ์ความรู้ نرمยทางอารมณ์และทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในชั้นเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Courtney (2009) ได้ทำการพัฒนากลยุทธ์การจัดการในห้องเรียนของนักศึกษาวิชาครู (Student Teacher) ซึ่งที่จะทำการวิจัยพบว่า ครูก่อนประจำการมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตัวเอง (Self-efficacy) มีแนวโน้มที่จะมีทักษะการจัดการห้องเรียนได้ดีและทำอาชีพนี้ได้ยาวนานประสบการณ์จากการทำงาน และโอกาสที่จะได้มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในกลุ่ม เป้าหมายมีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของครูก่อนประจำการ ในด้านทักษะการจัดการห้องเรียน พบว่า ผลของการมี

ส่วนร่วมในการศึกษาครั้งนี้เป็นที่ประจักษ์ว่าครูก่อนประจำการมีความรู้ด้านวิชาการ แต่ในด้านทักษะการจัดการห้องเรียนยังจำเป็นต้องมีการประชุมสัมมนาเพื่อกระตุ้นและพัฒนาความรู้ให้มากขึ้นอีก โดยในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับ 1) การสำรวจหาวิธีการจัดการห้องเรียนของครูก่อนประจำการจากรายงานฝึกประสบการณ์ 2) เปรียบเทียบความเชื่อมั่น (Self-efficacy) ก่อนและหลังฝึกประสบการณ์ นอกจากนี้ พบว่า ครูก่อนประจำการที่เข้าร่วมโครงการได้เรียนรู้ว่าการประชุมกลุ่มได้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการในชั้นเรียนได้รับความสะดวกขึ้น รวมทั้งยังสร้างให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และความเชื่อมั่นในการจัดการในชั้นเรียนของครูนี้จะส่งผลสัมฤทธิ์โดยตรงต่อการเรียนของนักเรียน

รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น มีความเหมาะสมและด้านความเป็นประโยชน์ของรูปแบบฯ อยู่ในระดับมากที่สุด และระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น จากข้อมูลที่เป็นทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างถูกต้องและครบถ้วนตามหลักวิชาการ นำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่สมัครใจ แล้วมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง จากนั้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนเอกชน ประเมินประสิทธิภาพด้านความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ และผู้เข้าร่วมพัฒนาประเมินความพึงพอใจจากการเข้าร่วมเพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ดังที่ Cipani (2004) ได้นำเสนอว่าการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ มีความสำคัญคือ ช่วยให้ครูผู้สอนมีความเป็นผู้นำในชั้นเรียน ครูได้รับการพัฒนาทักษะในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กนักเรียน ครูได้มีความเข้าใจในวิชาชีพครู ช่วยขับเคลื่อนให้นักเรียนพบแนวทางและประสบผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jungsuthiwong (2017) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ผลของการหาประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า 3.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า คู่มือการใช้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3.2 ผลการยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการประเมินของผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) พบว่า คู่มือการใช้ และรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านความเป็นประโยชน์และด้านความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Haseesuk (2021) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาของรูปแบบ มี 3 หน่วย ได้แก่ (1) เข้าใจ (2) เข้าถึง และ (3) พัฒนา 3) กลไกของรูปแบบ 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gandolfi, Ferdig, and Kratcoski (2021) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสำรวจการจัดการศึกษารูปแบบใหม่โดยนำเทคโนโลยีการเรียนรู้และความหลากหลายมาใช้ในการจัดการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่าการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในครั้งนี้ทำให้สหรัฐอเมริกาเกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลายมากขึ้น โดยเฉพาะกับนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือเป็นชนกลุ่มน้อยซึ่งยิ่งทำให้ชนกลุ่มนี้เข้าถึงเทคโนโลยีฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์เพื่อสนับสนุนการเรียน

การสอนและการเรียนรู้ลดลงด้วย ดังนั้นจึงต้องมีการสำรวจความต้องการและจัดกลยุทธ์ในการดำเนินการเทคโนโลยีที่หลากหลายในการจัดการศึกษา ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นสาเหตุทำให้ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลเพิ่มขึ้นในสังคมมากกว่าทางเศรษฐกิจ

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 ด้านการเรียนการสอน รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ (1) หลักการและวัตถุประสงค์ (2) วิธีการดำเนินการ (3) กลไกการดำเนินการ (4) แนวทางการพัฒนา และ (5) เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมพัฒนา สูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมพัฒนาระดับพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา ประสิทธิภาพด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นประโยชน์ของรูปแบบฯ อยู่ในระดับมากที่สุด และระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การเรียนการสอน เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่นให้บรรลุผลสำเร็จได้ ผู้บริหารในระดับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ควรมีการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน อย่างเป็นรูปธรรม

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติตามนโยบายการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน มีการมอบหมายงานตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา และส่งเสริม สนับสนุน นิเทศและติดตามอย่างต่อเนื่องโดยทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้พบองค์ความรู้ที่สำคัญคือ รูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น สามารถนำองค์ความรู้และนวัตกรรมไปใช้ในการบริหารจัดการชั้นเรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง โดยใช้ความสำคัญกับด้านการเรียนการสอน ด้านสังคม และด้านกายภาพของการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สำหรับประเด็นการวิจัยต่อไปควรทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการชั้นเรียนวิถีใหม่ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ด้านการเรียนการสอน เพราะมีความต้องการจำเป็นอยู่ในอันดับ 1 ด้วยการวิจัยและพัฒนา เช่น การพัฒนาระบบการบริหาร หรือการพัฒนากลยุทธ์

References

Bull, Sh., & Solity, J. (1987). *Classroom Management: Principles to Practice*. New York: Croom Helm.

- Bunprasert, U. (2009). *Research on Educational Administration*. (2nd ed.). Bangkok: Dhurakij Pundit University.
- Burden, P. R. (2003). *Classroom Management: Creating a Successful Learning Community* (2nd ed.). New York: Wiley.
- Cipani, E. (2004). *Punishment on Trial: A Resource Guide to Child Discipline*. Reno, NV: Context Press.
- Courtney, D. P. (2009). *Student Teacher and Classroom Management: The Development of Strategy's*. MI, USA: Proquest LLC.
- Duangchuen, D. (2020). Educational Management Accepting the New Normal after the COVID-19 Crisis. *Journal of Management Arts*, 4 (3), 783-795.
- Gandolfi, E., Ferdig, R. E., & Kratcoski, A. (2021). A New Educational Normal an Intersectionality-led Exploration of Education (Learning Technologies, and Diversity During COVID-19. *Technology in Society, Elsevier*, 66, 101637.
- Gilpatrick, R. S. H. (2010). *Classroom Management Strategies and Behavioral Interventions to Support Academic Achievement*. Minnesota: Walden University.
- Haseesuk, S. (2022). Teaching and Learning Management Model Based on the Concept of Understanding, Access and Development of Ban Muang Kae School under the Buriram Primary Educational Service Area Office, Area 4. *Journal of Social Innovation and Mass Communication Technology*, 5(2), 1-10.
- Jenson, E. (1998). *Introduction to Brain Compatible Learning*. Del Mar, CA: Turning Poit.
- Joyce, M., Fisher, J., & Hoover, G. (2003). *The Key Elements of Classroom Management*. Alexandria, VA: Association for supervision and Curriculum Development.
- Jungsuthiwong, S. (2017). *New Classroom Management Model Schools under Local Administrative Organizations in the Northeastern Region*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Keevep, P. J. (1988). *Educational Research, Methodology and Measurement International Handbook*. Oxford: Pergamon Press.
- Khaemmanee, T. (2007). *Teaching Science: Knowledge for Organizing an Effective Learning Process*. (7th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Khanitharangkun, S. (2008). Classroom Management of Professional Teachers. *Journal of Education Loei Rajabhat University*, 1(2), 1-19.
- McKown, C., & Weinstein, R. S. (2003). The Development and Consequences of Stereotype Consciousness in Middle Childhood. *Child Development*, 74(2), 498-515.
- Ministry of Education. (2010). *Basic Education Core Curriculum 2008*. (3rd ed.). Bangkok: Agricultural Cooperative Assembly Press of Thailand.
- Office of the Private Education Commission. (2022). *Annual Report 2022*. Bangkok: Office of the Private Education Commission.

- Owen, C. (2009). *Room for Change: Decision Made by K-3 Teachers in Designing Classrooms*. MI, USA: Proques LLC.
- Runcharoen, T. (2003). *School Administration in the Era of Educational Reform*. Bangkok: Khaofang.
- Sripila, A. (2020). *Classroom Management Model with Student Participation of Secondary Schools in the Northeastern Region*. (Doctoral Dissertation). Maha Sarakham University. Maha Sarakham.

กระบวนการพัฒนาขันติธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี*

The Development Process of Religious Tolerance for peaceful Coexistence by Buddhist Peaceful Means

¹อรวรรณ พรจุลศักดิ์, พระธรรมวัชรบัณฑิต และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Orawan Ponjulsakdi, Phra Dhammawatcharabundit,
and Phra Pramote Vadakovid

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: orawan.ponjulsakdi@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา วิเคราะห์ สภาพปัญหา บริบท ความจำเป็นและแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาขันติธรรมทางศาสนาตามแนวทางสมัยใหม่ของ UNESCO 2) ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อ กระบวนการพัฒนาขันติธรรมทางศาสนา 3) พัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาขันติธรรมทางศาสนา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ตัวอย่างชุมชนที่ใช้ในการวิจัยคือ ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หมู่ที่ 1, 2, 3, 4 และ 5 จำนวน 2,407 ครัวเรือน มี 3 ศาสนาคือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม โดยเป็นงานวิจัยรูปแบบบอริยสังโมเดล สอดคล้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ภายใต้กรอบ การดำเนินการวิจัย 9 ขั้นตอน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงจำนวน 25 รูป/คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

ผลการศึกษามีดังนี้ 1) สภาพปัญหาของชุมชนคือ (1) พื้นที่สาธารณะบนถนนมีน้อยเกินไป ไม่เพียงพอในการใช้ร่วมกันช่วงน้ำท่วมซึ่งปรากฏทุกปี (2) ทำให้เกิดความขัดแย้งการแย่งการใช้ พื้นที่ สาธารณะ (3) ส่งผลทางอารมณ์ ความอดทน อटकั้น ไม่พุดกัน (4) ขาดผู้นำที่เข้าใจมาช่วยแก้ความขัดแย้ง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องนำแนวคิดสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับปรัชญาขันติธรรมของ UNESCO มาบูรณาการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีผลตามเป้าหมาย 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาขันติธรรมทาง ศาสนาเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติในสังคม คือ ขันติธรรม ได้แก่ การอยู่ร่วมกันในความแตกต่าง การยอมรับ กัน การเคารพกัน การอนุญาต ในความแตกต่าง 3) ผู้วิจัยได้พัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาขันติธรรม ทางศาสนา ตามองค์ประกอบ 9 ประการของขันติธรรม TOLERANCE MODEL ได้แก่ เสริมสร้างขันติ T = Tolerance, ส่งเสริมโอกาส O = Opportunity, สันติภายใน L = Love, สังเคราะห์ร่วมรู้ E = Empathy, สุขสันต์ สังสรรค์ R = Relationship, สร้างสรรค์สิ่งดี A = Advice, สันติสนุนสันติวิธี N = Nonviolent, สื่อสารเสนาะ C = Communication, เสาะหาพยายาม E = Effort ส่งผลในกระบวนการพัฒนาขันติธรรมทาง ศาสนา ให้ชุมชน มีความรักความสามัคคี ทำให้เกิดสันติภาพในชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนา; ขันติ; การอยู่ร่วมกัน; สันติสุข; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to explore and analyze problems, context, and needs, as well as concepts related to development of religious tolerance according to the modern science approach of UNESCO; 2) to explore the Buddhist peaceful means conducive to the development process of religious tolerance; and 3) to develop and present the development process of religious tolerance for peaceful coexistence. The communities selected as a sample group were Ban Pom Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, Village Nos. 1, 2, 3, 4, and 5, with a total of 2,407 households and three religions: Buddhism, Christianity, and Islam. The study was based on *Ariyasacca* (the Four Noble Truths) model in accordance with the action research method under the 9-step research framework. The in-depth interview was conducted with 25 persons. The obtained data were analyzed and the findings were presented in a descriptive method.

From the study, the following findings were found: 1) Community problems included (1) There is insufficient public space on the road for common use, and flooding occurs on every year, (2) resulting in conflict in the use of public spaces, (3) resulting in emotional offenses, and people must be patient while not speaking to one another, and (4) a lack of leaders who can assist in conflict resolution. In order to accomplish its objectives and be effective, it is necessary to incorporate modern science concepts that are in line with UNESCO's Declaration of Tolerance; 2) The Buddhist peaceful means conducive to the development process of religious tolerance for peaceful existence is tolerance. Tolerance involves coexisting despite differences, accepting and respecting one another, and acknowledging difference; and 3) The research has developed and presented the development process of religious tolerance called the "Tolerance Model," which consists of nine components with the following details: "T" stands for tolerance, "O" stands for opportunity, "L" stands for love, "E" stands for empathy, "R" stands for relationship, "A" stands for advice, "N" stands for nonviolent, "C" stands for communication, and "E" stands for effort. As a result, the development of religious tolerance enables communities to maintain sustainable love, unity, and peace.

Keywords: Development; Tolerance; Coexistence; Happiness; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

สันติธรรม (Thai Tripitakas: 22-12/14/592-594) เป็นข้อธรรมที่สำคัญในพุทธศาสนา เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับคนกลุ่มมากที่อยู่รวมตัวกันใช้พื้นที่อาณาบริเวณร่วมกัน แต่สามารถอยู่รวมกันได้อย่างสันติสุข แม้จะมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมความหลากหลายชาติพันธุ์ ถ้านำหลักสันติธรรมมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ก็สามารถเกิดสันติสุขได้โดยง่าย ซึ่งแม้ผลกระทบจากความแตกต่างของชาติพันธุ์ ศาสนา จะมีปัญหา เพียงไรก็สามารถบรรเทาได้ ในระดับหนึ่ง ซึ่งปัญหาการหาแนวทางอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นประเด็นหลักสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารประเทศไม่เพียงในประเทศไทย ทั่วโลกก็ประสบ

ปัญหาเดียวกันต่างก็พยายามหามาตรการแก้ไข ผ่อนปรน กันตลอดมา สำหรับในสังคมไทยก็เช่นกัน ได้มีการค้นหาการสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืน ด้วยการจัดกระบวนการพัฒนาสันติสุขอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในด้านการพัฒนา จิตภาพ กายภาพ ปัญญาภาพ เช่น การจัดการอบรมทางศาสนา การฝึกสมาธิ หรือการสร้างกิจกรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทั้งนี้ องค์กรจากที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ อาทิ องค์การสหประชาชาติ นักวิชาการ นักวิจัย นักบริหาร ลงความเห็นพ้องกันว่า สันติสุขจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีสันติภาพ สันติภาพจะเกิดขึ้นยากถ้าไม่มีขันติธรรม ขันติธรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องด้วยพุทธสันติวิธี

สำหรับปัญหาในสังคมชุมชนประเทศไทย มักจะเกิดจากความไม่เข้าใจกัน ขาดการยอมรับ ไม่อดทน ต่อความแตกต่าง ในการอยู่ร่วมกันซึ่งในที่นี้ส่วนหนึ่งหมายถึง ความศรัทธาของการนับถือศาสนาหลัก คือ พุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ที่ต่างกัน แต่ด้วยภูมิประเทศต้องอยู่ร่วมกันจากการสืบทอดมรดก ต่อกันมาหลายชั่วอายุคน จึงต้องมาอยู่ร่วมกัน แบ่งปัน และยอมรับ ในสิ่งที่อีกฝ่ายเป็นอยู่ ซึ่งต้องใช้ข้อธรรมของแต่ละศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ การให้วิสัยทัศน์เรื่องขันติธรรมของ 3 ศาสนา พุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์เพื่อประกอบเป็นข้อมูลในการศึกษาปัญหาในการวิจัยนี้ ในการสัมภาษณ์ กล่าวถึงว่าชุมชนกลุ่มน้อยคือพุทธศาสนิกชนและชุมชนคริสตชนในการอยู่ร่วมกันกับชุมชนมุสลิม เป็นภาวะที่ต้องอดทน ยอมรับ และต้องผูกมิตรไมตรีกับมุสลิมส่วนใหญ่ (97%) ที่อยู่ในหมู่บ้านที่ทำการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน รวมทั้งจากการสัมภาษณ์ในการลงพื้นที่ พบว่างานวิจัยที่ผ่านมายังไม่มีการทำวิจัยมุ่งประเด็นกระบวนการพัฒนาขันติธรรมทางศาสนาให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอย่างยั่งยืนในสังคมพหุวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับพหุสังคม จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสนใจทำวิจัยเพื่อสร้างกระบวนการหรือโมเดลที่สามารถใช้เป็นแบบอย่างร่วมกันทุกศาสนาในการพัฒนาขันติธรรมโดยใช้แนวทางพุทธสันติวิธี ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาหลักพุทธธรรม ประเด็นความอดทน พบว่าเป็นหนึ่งในคุณลักษณะฆราวาสธรรม 4 ได้แก่ 1. สัจจะ 2. ทมะ 3. ขันติ 4. จาคะ (Thai Tripitakas: 7/6920-6929/298) ซึ่งเป็นธรรมะสำหรับคฤหัสถ์ที่มีอาชีพวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข พร้อมทั้งจากการรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหลากหลายอาชีพ และผู้นำศาสนาหลักในประเทศไทย แล้วนำมาพัฒนากระบวนการสร้างให้ เป็นมาตรฐานและเป็นต้นแบบเพื่อส่งเสริมชุมชน องค์กรหลากหลายให้ สามารถนำมาบูรณาการ เกิดเป็นประโยชน์ต่อสังคมพหุวัฒนธรรมได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหา ความจำเป็นและแนวคิดทฤษฎีกระบวนการพัฒนาขันติธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมตามแนวทางสมัยใหม่ของ UNESCO
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาขันติธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาขันติธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามการวิจัยตามบันได 9 ขั้น ของหลักสูตรสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อก้าวสู่การวิจัยและพัฒนา ได้กำหนดแนวทางดำเนินการไว้ 2 หัวข้อ ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัยอริยสัจโมเดล มีกระบวนการดังนี้ ค้นหาทุกข์ คือขั้นวิเคราะห์ปัญหา บริบท สภาพทั่วไป ของชุมชนตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ว่า คืออะไร วิเคราะห์ความจำเป็นของชุมชนเป้าหมาย ในการวิจัย ซึ่งได้ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน สันติสนทนาออนไลน์ จัดเวทีสานเสวนาร่วมทั้งการลงพื้นที่และออนไลน์แบบกลุ่มและเดี่ยวกับบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการวิจัย ในบทที่ 2 ผู้วิจัยได้พบ สภาพปัญหาในการอยู่ร่วมกัน วิเคราะห์สาเหตุของการเกิดทุกข์หรือปัญหาสังคมของชุมชนสามศาสนา คือ สาเหตุหลักคือภาวะเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง เป็นผลให้ไม่สนใจด้านสังคมหรือร่วมกิจกรรม นิโรธ คือ ขั้นวางแผนเป้าหมายของการวิจัยได้แก่การสร้างกระบวนการสร้างหลักสูตร และนำไปสู่การสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญสะท้อนวิสัยทัศน์ของแต่ละศาสนาและนำมาพัฒนากระบวนการขั้นตอนธรรม โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ของการวิจัย มรรค คือขั้นหากลยุทธ์เครื่องมือนำไปสู่การพัฒนา กลุ่มเป้าหมายคือประชากรชุมชนตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องการเสริมสร้างขั้นตอนธรรมเพื่อผลของสันติสุขในมิติของพฤติกรรม กายภาพ และจิตตภาพ โดยไม่ขัดแย้งกับศาสนาใดศาสนาหนึ่ง

2. ขั้นตอนการวิจัยตามแนวทางบันได 9 ขั้น ผู้วิจัยใช้กรอบวิธีดำเนินการตามวิจัยประกอบด้วย บันได 9 ขั้น ด้วยวิธีการและผลลัพธ์ดังนี้

บันไดวิจัยขั้นที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบท ความจำเป็น ของบุคคล ชุมชน องค์กร พบว่า สภาพปัญหาของชุมชนมีความแตกต่างทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีพื้นที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกันน้อย จึงมีความจำเป็นต้องจัดสรรเวทีในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกันอย่างถ่องแท้และ ตรงกันโดยสอดคล้องกับปณิญาขั้นตอนธรรมของยูเนสโก

บันไดวิจัยขั้นที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และถอดแบบอย่างของความสำเร็จหรือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาขั้นตอนธรรมทางศาสนา ได้แก่ แนวคิดจากปณิญาสากล ยูเนสโก แนวคิดด้านการสื่อสาร ทฤษฎีการไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolence Communication) (Rosenberg, 1999) แนวคิดจากผู้นำศาสนา ทฤษฎีความคิดจากองค์ประกอบ 10 ประการ (Kline, 2000) ถอดแบบอย่าง ความสำเร็จจากสันติสนทนา รวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบในบันไดขั้นต่อไป

บันไดวิจัยขั้นที่ 3 ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการขั้นตอนธรรม ทางศาสนาโดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักขั้นตอนธรรมที่ปรากฏในขรรษาธรรม 4 เป็นหลัก และข้อธรรมประกอบ ในอปริหานิยธรรม (Thai Tripitakas: 21/60/14) สารานิยธรรม (Thai Tripitakas: 11/300-301/7303-7324) ซึ่งมีประเด็นเชื่อมโยงกันในความอดทนอดกลั้นในมิติพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยึดอุดมการณ์ ของการเผยแผ่ด้วยการมีขั้นตอนธรรม จนได้รับคำนิยามว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ

บันไดวิจัยขั้นที่ 4 บูรณาการพุทธสันติวิธีกับศาสตร์สมัยใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความ จำเป็น จากการประชุมผู้นำ 5 ศาสนาครั้งที่ 1 เรื่อง ส่งเสริมขั้นตอนธรรมทางศาสนาตามประกาศของยูเนสโก ปี 1995 จากแนวคิดปณิญาขั้นตอนธรรมของ UNESCO ผู้วิจัยนำมาบูรณาการกับหลักพุทธสันติวิธี มีหลักการ ที่สำคัญคือ ไม่มีสันติ ย่อมไม่มีสันติ ขาดสันติเท่ากับขาดสันติ ถ้าไม่มีสันติ เราไม่สามารถอยู่ร่วมกันในความ แตกต่างได้

บันไดวิจัยขั้นที่ 5 สร้างกระบวนการหรือหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับประชากรในชุมชน โดยการ สัมภาษณ์วิสัยทัศน์ของ ผู้ทรงคุณวุฒิในการพัฒนาขั้นตอนธรรมทางศาสนา โดยมี 6 หัวข้อดังนี้ 1. หลักการพัฒนา 2. อุดมการณ์พัฒนา 3. วิธีการพัฒนา 4. กิจกรรมการพัฒนา 5. ทักษะการพัฒนา 6. กระบวนการพัฒนา

บันไดวิจัยขั้นที่ 6 พัฒนากลุ่มเป้าหมาย เป็นการนำ โมเดลหรือกระบวนการที่ได้จาก Focus Group และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชากรชุมชนตำบลบ้านป้อมลงไปใช้ในการพัฒนาพัฒนาสันติธรรมทางศาสนา ลงสู่การพัฒนากลุ่มเป้าหมายจริง จำนวน 30 คน ระยะเวลา 2 วัน เชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้ง 3 ศาสนา ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ข้าราชการ ประชาชน พระภิกษุ ในพื้นที่เป้าหมาย มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาสันติธรรมทางศาสนา

บันไดวิจัยขั้นที่ 7 ประเมินผลกระทบจากการดำเนินการนำโมเดลไปใช้ในการพัฒนาสันติธรรมทางศาสนาในพื้นที่เป้าหมาย จากการประเมินผลด้วย ศาสนิกจำนวน 37 รูป/คน มีความพอใจและเข้าใจความหมายของ สันติธรรมมากขึ้น เข้าใจในการยอมรับการอยู่ร่วมกันในความแตกต่างของพหุสังคม ยอมรับในความเชื่อและศรัทธาของแต่ละศาสนา

บันไดวิจัยขั้นที่ 8 นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ (Body of Knowledge) ผลลัพธ์ และสันตินวัตกรรม ผู้วิจัยนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เป็น TOLERANCE MODEL ขั้นตอนวิธี ที่เป็นสากลและใช้ในการเสริมสร้างสันติธรรมได้กับทุกศาสนาและพื้นที่

บันไดวิจัยขั้นที่ 9 กระบวนการติดตาม รักษา และพัฒนาต่อยอด โดยผู้วิจัยได้ไปติดตามผลยัง สถานที่ของสามศาสนาและขอให้ผู้นำศาสนาที่ได้เข้าร่วมเสนอนำประเด็นการพัฒนาสันติธรรมเป็นหัวข้อหนึ่งในการประชุมหรืออบรม ซึ่งได้รับความสนใจและขอให้จัดเจ้าหน้าที่ไปอบรมเรื่องนี้เดือนละครั้ง

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยในรูปแบบ อริยสัจโมเดล ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมภายใต้กรอบการวิจัยตามบันได 9 ขั้น โดยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและแนวคิด ทฤษฎีกระบวนการพัฒนาสันติธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมตามแนวทางสมัยใหม่ ผลการวิจัยพบว่า

1) บริบทของชุมชนตำบลบ้านป้อม ซึ่งเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม มี 3 ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม อยู่ร่วมกัน วิถีชีวิต จึงมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง การประกอบอาชีพในบริเวณหมู่บ้านที่ทำการวิจัยคือ หมู่ 1-5 จะมีอาชีพเกษตรกรทำนาเสียส่วนใหญ่ ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ราบรื่น มีความขยัน ประกอบสัมมาอาชีพ มีฐานะปานกลาง มีอาชีพค้าขายเสริมรายได้ จากการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นผู้รับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 97.5 ผู้รับถือศาสนาพุทธเพียงร้อยละ 1.5 ใกล้เคียงกับผู้รับถือศาสนาคริสต์ร้อยละ 1 ศาสนาสถานของตำบลบ้านป้อมที่ทำการวิจัยนี้เป็นที่ตั้งของมัสยิด 3 แห่ง โบสถ์คริสต์จักร 2 แห่ง วัดพุทธ 1 แห่ง ชุมชนอยู่ร่วมกันเทียบด้วยหลักของศาสนาพุทธคือ “แบ่งปัน สือสารไพเราะ สงเคราะห์ สม่่าเสมอ” (Thai Tripitakas: 21-9/13/350-392) โดยเจ้าอาวาสวัดท่าการ้องจะเป็นหลักในการอนุเคราะห์ต่าง ๆ

2) สภาพปัญหา ต้นเหตุหลักจะเป็นด้านภูมิทัศน์ เพราะพื้นที่ของชุมชนตำบลบ้านป้อม เป็นพื้นที่ราบลุ่ม บ้านเรือน ถนนในซอยจะถูกน้ำท่วมขัง เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก ซึ่งเป็นปัญหาต่อเนื่องกันทุกปี ปัญหาสาเหตุความขัดแย้งมาจากการจัดสรรพื้นที่จอดรถบนถนนของชุมชนซึ่งจัดกันตามสะดวกและมีไม่มากพอให้รถหรือสัมภาระขึ้นไปจอดพักช่วงน้ำท่วม ส่งผลให้บางหมู่บ้านชาวบ้านไม่พูดกันหรือไปมาหาสู่ร่วมกิจกรรมกันอย่างพร้อมเพรียงเท่าที่ควร ส่วนปัญหารุนแรงถึงขั้น ขาดความอดทน ไปตดสินกันที่โรงพักยังไม่ปรากฏ เพราะ หัวหน้าสามศาสนามีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถปรามลูกบ้าน ให้เข้าใจกันได้ ส่วนการทำนาทำได้

เพียงปีละ 1 ครั้งในช่วง หน้าฝน สำหรับหน้าแล้งฝนทิ้งช่วงไม่สามารถทำนาได้ ทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ จึงหันมาใช้วิถีชีวิตและเวลามาทำการค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคเสริมรายได้

3) ความต้องการจำเป็น ในช่วงประเทศไทยและทั่วโลกเผชิญกับไวรัสโควิด-19 เมื่อสามปีที่ผ่านมา และ ข้ำเติมด้วยปัญหาการสู้รบระหว่างรัสเซียและยูเครน ได้ส่งผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากราคาผันผวนของ น้ำมัน รวมทั้งการท่องเที่ยวซึ่งเป็นรายได้หลักของประเทศไทยทุกภูมิภาค ถึงแม้ชุมชนตำบลบ้านป้อม ครอบคลุมส่วนใหญ่อยู่ในฐานะไม่ถึงขั้นเรียกว่าลำบาก แต่ก็ได้รับผลกระทบเรื่องเศรษฐกิจถดถอย ส่งผลให้มีความจำเป็นต้องใช้ความอดทน อดกลั้นมากกว่าปกติ โดยเฉพาะสภาพปัญหาของชุมชนซึ่งกระทบกับอุทกภัย ทุกปีอย่างหนักเป็นระยะยาวนานหลายเดือนในบางปี ประกอบกับการดำเนินชีวิตที่ต้องมุ่งด้านเศรษฐกิจ เป็นหลัก ทำให้ขาดพื้นที่และเวลาในการจัดกิจกรรมพบปะพูดคุยกัน จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยเวทีในการ สื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกันอย่างลึกซึ้ง โดยจัดสาระให้สอดคล้องกับปฏิกิริยาของยูเนสโกเพื่อการ อยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการสื่อสารมีความจำเป็นต้องอาศัยผู้นำ ทางศาสนาเป็นฐานสำคัญ โดยนโยบายหลักของสหประชาชาติ ข้อที่ 16 ที่ระบุนี้ เชื่อมโยงกับ การยอมรับ ในความแตกต่างอย่างเต็มใจซึ่งต้องยึดอุดมการณ์ด้วยพุทธธรรมหลักคือ “ขันติ โสรัจจะ” นั่นเอง

ดังนั้น กระบวนการพัฒนาสันติธรรมทางสามศาสนาตามแนวทางสมัยใหม่และหลักธรรมศาสนาพุทธ นิิกายเถรวาทมีความสอดคล้องสามารถนำมาประยุกต์ร่วมกันได้ โดยความต้องการและจำเป็นสำหรับ ผู้ที่จะ ทำหน้าที่เป็นวิทยากรสันติธรรมที่ดีจะต้องรู้เข้าใจในหลักคำสอนศาสนาพุทธและศาสนาอื่นและนำแนวทาง สมัยใหม่มาประยุกต์เข้าด้วยกันเพื่อให้การนำเสนอสันติธรรมสอดคล้องกับศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนา อิสลาม คือการ “ปรับศาสตร์สมัยใหม่เข้าหาศาสนาพุทธ”

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษา วิเคราะห์ หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาสันติธรรมทาง ศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม พบว่า หลักการอยู่ร่วมกันของสามศาสนา คือพุทธศาสนิกชน คริสต์ศาสนิกชนและมุสลิม ต้องใช้วิธี “การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง สร้างสรรเสวนา” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ กระบวนการพัฒนาสันติธรรม ซึ่งเชื่อมโยงกับการปฏิบัติตามหลักพุทธสันติวิธีของชุมชนตำบลบ้านป้อม โดยแยกเป็น 3 หัวข้อที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้

1) เอื้อเพื่อแบ่งปันกัน ทำกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญ ตรงกับหลักพุทธธรรม (อปปริหานิยธรรม 7) เช่น การมาประชุมร่วมกัน สร้างสรรค์กิจกรรมที่ทุกสถาบันรวมใจเป็นหนึ่งเดียวคือกิจกรรมเกี่ยวข้องกับสถาบัน พระมหากษัตริย์ และวันสำคัญของ ชาติเปิดโอกาสให้ผู้นำของชุมชนและคนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกัน โดยไม่ ผิดหรือละเมิด ข้อบัญญัติทางศาสนา

2) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ด้วยการไม่ละเมิดในสิทธิเสรีภาพทางความคิด การไม่ใช้ความ รุนแรงในการตัดสินความขัดแย้ง การอดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ รวมทั้งการยอมรับในความศรัทธา ของศาสนาอื่นตรงกับวิถีการของศาสนาพุทธ (ฆราวาสธรรม)

3) ความรัก เมตตา การเข้าใจ การเห็นอกเห็นใจ จริงใจต่อกัน แบ่งปัน สื่อสารกันด้วยปิยวาจา ไม่เสแสร้งในการแสดงออกที่ตรงกันข้ามกับในความคิด (พรหมวิหาร 4)

จึงกล่าวได้ว่า หลักพุทธสันติวิธีเป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหาในการเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพสำหรับ ชุมชนพหุวัฒนธรรมให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ด้วยการจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันเพิ่มขึ้นกว่าเดิม จะช่วยในการ มีปฏิสัมพันธ์โดยเฉพาะ ด้านการสื่อสารที่เป็นประโยชน์ต่อกัน โดยมุ่งสันติธรรมทางศาสนาประกอบด้วย 1) การอนุญาต อนุญาตให้คนอื่นคิดแตกต่างจากเราได้ 2) การอยู่ร่วม เป็นการอยู่ร่วมในความแตกต่าง อย่างเข้าใจ 3) การเคารพ เป็นการเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน และ 4) การยอมรับ เป็นการยอมรับว่า

ความแตกต่างว่าเป็นความสวยงามและสิทธิส่วนบุคคล โดยอาศัยการสื่อสารอย่างสันติและเสวนาหาทางออกร่วมกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาสันติธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมโดยพุทธสันติวิธี ณ ชุมชนตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการพัฒนาสันติธรรมให้มีพื้นฐานตามหลักสันติธรรมที่บัญญัติเป็น หนึ่งใน 4 ข้อของพระวาจาธรรม 4 ประการ รวมทั้งกรอบแนวคิดหลักโดยพุทธสันติวิธี (Framework) คือ “การรวมใจรวมกำลัง เพิ่มพลังสามัคคี” (อปรีหานิยธรรม) “อดทน อดกลั้น ไม่กล่าวร้าย ทำใจให้ผ่องแผ้ว” (โอวาทปาติโมกข์) “เมตตาจิต วาจาเสนาะ ทำการเหมาะสม แบ่งปันผลประโยชน์ ปฏิบัติตามกฎอันควร” (สาราณียธรรม) จากนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดกระบวนการพัฒนาสันติธรรมทางศาสนา โดยแบ่งออกเป็น 6 หัวข้อประกอบด้วย 1) ศึกษาและส่งเสริมสันติธรรมของแต่ละศาสนา 2) นำเสนอวิธีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข 3) ใช้การสื่อสารที่ดี 4) เสริมสร้างสันติภายใน 5) เพิ่มพูนทักษะในการใช้เครื่องมือ 6) พัฒนาจิตปัญญา ในการพัฒนากระบวนการด้วยการนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริง ซึ่งมีข้อสังเกตทั้งสามศาสนาในประเด็นความเหมือนและแตกต่างกัน ความเหมือนคือมีจิตสำนึกเดียวกันทั้ง 3 ศาสนา ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามสามารถบูรณาการร่วมกันพัฒนาสันติธรรมของแต่ละศาสนาได้โดยง่าย ด้วยพื้นฐานความเป็นคนไทยอยู่ในผืนแผ่นดินไทย และมีสถาบันกษัตริย์ที่เป็นศูนย์รวมใจเดียวกัน ความแตกต่างคือ พิธีกรรม ความศรัทธา การไม่เข้าใจกันซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยได้มีข้อสรุปเพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาสันติธรรมทางศาสนา เป็นสูตรและขั้นตอน โดยมี 9 องค์ประกอบ (9 ส) ดังนี้

1) เสริมสร้างสันติ (Tolerance) ความสำคัญของการพัฒนาสันติธรรมที่ควรเสริมสร้างให้ยกระดับขึ้นเรื่อย เนื่องจากมีประโยชน์และสำคัญระดับองค์กร UNESCO จัดรางวัลให้บุคคลหรือสถาบันเสนอชื่อรับรางวัล เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและแก้ไขปัญหา กระตุ้นให้เกิดวิถียุทธธรรมทางสันติธรรม

2) ส่งเสริมโอกาส (Opportunity) เนื่องด้วยสันติธรรมของแต่ละศาสนามีความเชื่อ การเสริมสร้างและวิธีการที่แตกต่างกัน เช่นศาสนาพุทธใช้การทำภาวนาสมาธิ ศาสนาคริสต์ใช้การอ้อนวอนขอพรจากพระเจ้า ศาสนาอิสลามทำการละหมาด เมื่อเราทราบหลักการของแต่ละศาสนาจึงเป็นโอกาสที่

3) สันติภายใน (Love) คือแนวทางสร้างความรู้สึกรักและเมตตาจากจิตภายใน ด้วยการใช้กิจกรรมหรือเครื่องมือให้ชุมชนต่างศาสนาสามารถใช้หลักเดียวกันได้ เช่นการทำสมาธิ สงบจิตนิ่ง พิจารณาจากภายในแผ่สันติสุข ความรักและเมตตา ไปให้คนรอบข้าง ใช้วิธีการทำโยคะ หรือ การตามลมหายใจ อาณาปานสติ เช่น กิจกรรม การทำโยคะ การทำเจริญสติด้วยการนับเลข คณนายน (เป็นสูตรการทำสมาธิของพุทธศาสนา โดยการการนับลมหายใจเข้า-ออก แนวอานาปานสติ ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค)

4) สังเคราะห์ร่วมรู้ (Empathy) การอบรมให้กับชุมชนพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้วยพุทธวิธี เป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังทั้งภาษาพูดและภาษากาย การให้ผู้พูดบรรยายปัญหาความขัดข้องใจโดยตั้งใจฟังอย่างมีส่วนร่วมในปัญหานั้นเป็น วิธีการที่ผู้เป็นวิทยากรต้องศึกษา จะได้รับความเชื่อถือและ ศรัทธาจะเป็นผลต่อเนื่องในการให้ความไว้วางใจ รู้สึกสนิทสนม

5) สุขสันต์ สังสรรค์ (Relationship) การรวมตัวกันทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ หรือการร่วมจัดงานวันเทศกาลสำคัญตามประเพณีที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาใด เพื่อการกระชับสัมพันธ์ไมตรีเป็นกุศโลบายอันหนึ่ง ที่ควรจัดให้รวมตัวกัน จะเกิดความเข้าใจต่อกัน ปัญหาขัดแย้งจะลดน้อยลงไป

6) สร้างสรรค์สิ่งดี (Advice) จัดการอบรมหรือสันติสนทนา (Dialogue) ปรับทัศนคติ ให้ศาสนิกทุกศาสนามีทัศนคติที่ถูกต้องในประเด็น สันติ ซึ่งหมายถึง การยอมรับ การเข้าใจ การเคารพ การอยู่ร่วมกันในความแตกต่างอย่างสันติสุข

7) สันติวิธี (Nonviolent) เป็นประเด็นที่ทั่วโลกต้องการเพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม คือการแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง อันเป็นเส้นทางที่ต้องฝึกเสริมสร้างสันติ

8) สื่อสารสนทนา (Communication) ความอดทน อดกลั้น จะเชื่อมโยงกับอารมณ์ที่รับรู้ทางอายตนะทั้ง 5 ดังนั้น การสื่อสารด้วยการใช้ภาษาพูดหรือภาษากายต้องได้รับการฝึกด้วยการประยุกต์นำเครื่องมือมาประกอบการอบรม ให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น วิทยากรต้องมีทักษะจากการเรียนรู้ปรับปรุงความชำนาญให้ทันสมัยกับสถานการณ์ตลอดเวลา

9) เสาะหาพยายาม (Effort) การจะพัฒนาสันติธรรมให้อยู่ในระดับสากล ใช้ได้กับทุกชาติพันธุ์ ชนชั้นทุกศาสนา หรือไม่มีศาสนา เป็นงานที่ต้องอาศัยความพยายามในการเรียนรู้ และที่สำคัญต้องใช้หลักการอดทนเท่านั้น จึงจะประสบผลสำเร็จได้ดี

ซึ่งสามารถนำเสนอแนะกระบวนการพัฒนาสันติธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมโดยพุทธสันติวิธี เป็นรูปแบบโมเดลได้ดังนี้

Figure 1: TOLERANCE Model

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการพัฒนาขั้นธรรมของผู้นำเพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชนสันติสุข

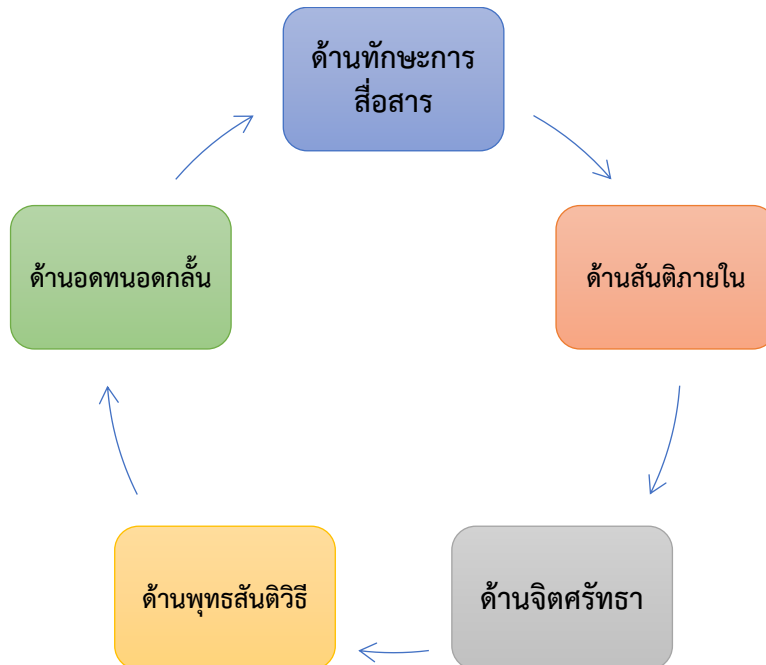

Figure 2: The New Body of Knowledge

จากแผนภาพที่ 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จึงได้ค้นพบและสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาขั้นธรรมสำหรับชุมชนที่พัฒนาและชุมชนอื่นจากขั้นธรรม อีกทั้งยังจะเกิดผลลัพธ์กระบวนการพัฒนาขั้นธรรมของผู้นำเพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชนสันติสุขได้ ซึ่งแบ่งออกเป็นการพัฒนาภายนอก 1 ประการ คือ ด้านทักษะการสื่อสาร และการพัฒนาภายใน 4 ประการคือ ด้านสันติภายใน ด้านจิตศรัทธา ด้านพุทธสันติวิธี ด้านอดทนอดกลั้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) การพัฒนาด้านทักษะการสื่อสาร ได้แก่ การเห็นถูกด้วยการมองตามความเป็นจริงทั้งผู้ส่งและรับสาร โดยใช้การฟังแบบเข้าหากันนุ่มให้เป็นแนวเดียวกัน ฟังแบบรอบคอบการมีสติอยู่กับปัจจุบันขณะ ทั้งผู้ส่งและรับสาร รับฟังด้วยการเอาใจใส่ผู้อื่นด้วยสติ จะทำให้เข้าใจมากขึ้นมองในมุมที่แตกต่างได้ รวมถึงการใช้กริยาวาจาที่เหมาะสม เป็นจริง มีประโยชน์ และไม่มือคด

2) การพัฒนาด้านสันติภายใน จะต้องมีการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ทั้งด้านจิตใจ และที่สำคัญที่สุดคือปัญหาที่จะเข้าถึงความจริงของโลกและชีวิต การที่บุคคลจะพัฒนาตนหรือพัฒนาชีวิตของเขาได้ เขาต้องการสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะสังคมที่เอื้อ คือสังคมที่มีสันติภาพ ในกรณีนี้ สันติภาพของชุมชนหรือสังคมจึงเอื้อโอกาสแก่การที่แต่ละบุคคลจะได้พัฒนาชีวิตของตนให้บรรลุถึงสันติ เพราะถ้าสังคมไม่มีสันติภาพ บุคคลแต่ละคนก็ประสบความติดขัดยากลำบาก หรือสูญเสียโอกาส ไม่สามารถพัฒนาตนให้บรรลุสันติได้ ฉะนั้นสันติภาพของสังคมจึงเป็นสภาพเอื้อต่อสันติภาพของแต่ละบุคคล

3) การพัฒนาด้านจิตศรัทธา หรือที่เรียกว่าการเป็นผู้มีจิตสาธารณะ ที่เข้าใจถึงการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีจิตสาธารณะ เป็นการนำหลักการสงเคราะห์กันและกัน มีความปรารถนาดี

ต่อผู้อื่นให้มีความสุข พ้นจากทุกข์ และการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมมาใช้เพื่อรวมพลังเป็นหนึ่งเดียว เกิดเป็นความรัก ความสามัคคีในการพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า และเป็นประโยชน์ ในเบื้องต้นต้องพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมตามหลักภาวนา 4 เพื่อให้เป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์และมีจิตใจที่เบิกบาน ผ่องใสมีคุณธรรม ดำเนินชีวิตที่ดีงาม หากผู้สังคมใดมีสมาชิกที่พัฒนาจิตสาธารณะที่เป็นไปตามหลักดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งตนเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวมสืบไป

4) การพัฒนาด้านพุทธสันติวิธี คือการศึกษาหลักการทางพระพุทธศาสนานั้น สามารถนำหลักธรรมหลายประการเข้ามามีคุณธรรม เพื่อก่อให้เกิดสันติวิธี ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 และหลักสารณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมที่สามารถตอบโจทก์แห่งการปฏิบัติในสังคมร่วมสมัยได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งสามารถใช้ได้กับทุกเชื้อชาติ วรรณะ โดยไม่ได้แบ่งแยกให้เกิดความแตกต่างกัน ตลอดทั้งหลักธรรมอีกมากมายที่จักนำมาใช้ให้เข้ากับบริบทของปัญหาเรื่องราวนั้น ๆ

5) การพัฒนาด้านอดทนอดกลั้น เป็นการสร้างเสริมบุคลิกภาพ คือ บุคลิกภาพที่เป็นลักษณะที่ปรากฏภายนอกได้แก่สภาพนิสัยจำเพาะ หรือลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลหนึ่ง ที่แสดงออกมาในรูปพฤติกรรมทางกาย วาจา ต่อบุคคลอื่น หรือต่อสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของบุคคลนั้น และบุคลิกภาพที่เป็นลักษณะที่ปรากฏภายใน ได้แก่ สภาพลักษณะนิสัย ซึ่งการประยุกต์หลักขันติธรรมใช้นั้น ควรยึดหลักของเบญจศีล-เบญจธรรม ที่ประกอบด้วยหลักประกันร่างกาย หลักประกันทรัพย์สิน หลักประกันครอบครัว หลักประกันสังคม และหลักประกันตนเอง รวมไปถึงการประกอบอาชีพตามหลักขันติธรรม คือการประกอบสัมมาอาชีพ ด้วยการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจอย่างมีความอดทนดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง

อภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการพัฒนาขันติธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมโดยพุทธสันติวิธีสามารถอภิปรายผลการวิจัย โดยสรุปประเด็นตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการพัฒนาขันติธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมตามแนวทางสมัยใหม่ สืบเนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์การเปลี่ยนแปลงรวดเร็วทุกวัน สภาพปัญหาของชุมชนตำบลบ้านป้อม จะมีประเด็นหลักคือ ปัญหาด้านพื้นที่การใช้ร่วมกันเมื่อเกิดปัญหาอุทกภัย เกิดการแย่งชิงพื้นที่สาธารณะในการย้ายสิ่งของมากองบนถนน อีกทั้งพื้นที่จอดรถที่มีจำกัดสาเหตุจากปัญหานี้ไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งจากการวิจัยนี้ยังพบอีกว่าในปัจจุบันเกิดการความสับสนในบทบาทและความเข้าใจในการรับผิดชอบของผู้นำชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Tachateerapreda, Hongthai, and Preechanan (2017) กล่าวว่า เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการจัด กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีความเข้าใจเกี่ยวกับขันติธรรม อยู่ในระดับน้อยมาก ควรจัดอบรมให้ความรู้การเป็นกระบวนการขันติธรรมและนอกเหนือจากนี้ต้องกำหนดคุณลักษณะของผู้นำ เพื่อสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในตัวผู้นำชุมชน และพร้อมส่งต่อคุณค่าให้กับบุคคล องค์กรและทุกสังคมให้เกิดสันติสุขได้ซึ่งสอดคล้องกับ Phra Natthaphon Sirivaddhano (2019) พบว่า สิ่งสำคัญผู้นำต้องมี คุณธรรม จริยธรรม เกิดขึ้นในจิตใจเพื่อจะเป็นแบบอย่างให้กับคนในองค์กรนั้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนาขันติธรรมเพื่อสอดคล้องกับโลกาภิวัตน์จึงมีความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันโดยเฉพาะกับสังคมที่แตกต่าง ซึ่งมักมีความรู้สึกแปลกแยกอยู่ภายใน แต่ไม่แสดงออก ส่วนทางออกของปัญหานี้ สอดคล้องกับ Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto) (2003) ที่ได้นำเสนอในหนังสือ “มองโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์” ซึ่งมีตอนหนึ่งกล่าวว่า เรื่องการอยู่ร่วมกันของสังคมระหว่างศาสนา ฝรั่งใช้คำว่า Tolerance ได้แก่การมีขันติธรรม ฝรั่งได้แก้อดทน ต่างจากคติของ

พระเจ้าอโศก ใช้คำว่า “สมวายะ” ที่ไม่ใช่แค่เพียง Tolerance ต้องอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความปรองดองสามัคคี สิ่งที่ต้องให้ชุมชนยอมรับความรู้สึกละประพัตติตนได้ดังกล่าวดังกล่าวต้องมาจากการพัฒนาสันติภายใน จึงจะสะท้อนสู่ภายนอก ต้องส่งเสริมการเรียนรู้ ในการอยู่ร่วมกัน เพราะไม่สามารถหนีปัญหาที่เกิดแบบเดียวกันทุกปี ชุมชน ต้องอยู่กับปัญหานี้ตลอดไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ข้อสังเกตทั้งสามศาสนาในประเด็นความเหมือนและแตกต่างกัน ความเหมือนคือมีจิตสำนึกเดียวกันทั้ง 3 ศาสนา ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม สามารถบูรณาการร่วมกันพัฒนาขั้นศีลธรรมของแต่ละศาสนาได้โดยง่าย ด้วยพื้นฐานความเป็นคนไทยอยู่ในผืนแผ่นดินไทย และมีสถาบันกษัตริย์ที่เป็นศูนย์รวมใจเดียวกัน ความแตกต่างคือ พิธีกรรม ความศรัทธา การไม่เข้าใจกันซึ่งกันและกัน ดังนั้น การพัฒนาจิตมนุษย์เป็นเป้าหมายเพื่อสร้างศักยภาพในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องใช้หลักสันติวิธีที่มีจุดร่วมที่คล้ายคลึงกัน เป็นแนวทางที่สามารถนำมาปฏิบัติร่วมกันได้โดยไม่ขัดต่อหลักคำสอนของแต่ละศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับ Wijitwatcharak, and Phramaha Arun Panyaruno (2019) ที่ได้อธิบายว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างความสมานฉันท์ ด้านเมตตาทางกาย วาจา ใจ มโนกรรม จะได้ผลอย่างยั่งยืน ดังที่ได้กล่าวถึงปัญหาความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ที่มีผลกระทบกับวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกพื้นที่ในโลกเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางด้านการสื่อสาร การเดินทาง การศึกษา การพัฒนาขั้นศีลธรรมตามแนวทางสมัยใหม่ต้องประยุกต์ เข้ากับหลักพุทธธรรม และสอดคล้องกับ Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto) (2011) กล่าวว่า มนุษย์เป็นส่วนสำคัญที่มนุษย์จะต้องเกี่ยวข้องกันในชีวิต เมื่ออยู่กับเพื่อนมนุษย์ แล้วขยายกว้างออกไป ก็สร้างหรือมีความสุขได้ คือ 1) มีเมตตา 2) มีกรุณา 3) มีมุทิตา 4) มีอุเบกขา และสิ่งสำคัญมนุษย์จะสมบูรณ์ ต่อเมื่ออยู่ด้วยปัญญา และสอดคล้องกับแนวคิดของ Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto) (2013) ที่อธิบายว่า สังคมพุทธวัฒนธรรมต้อง จับมือกันทำงาน เราต้อง แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง เพราะว่าเรามาจากพื้นฐานที่หลากหลาย เป็นพุทธวัฒนธรรมแต่เรามุ่ง เป้าหมายเดียวกัน การนำเสนอกระบวนการพัฒนาขั้นศีลธรรมโดยพุทธสันติวิธี ด้วยวิธีการให้ผู้รับการอบรมมีส่วนร่วมแสดงออก (Two way communication) การสนทนาแบบสันติวิธี ด้วยการสื่อสารที่ดี (ปิยวาจา) สอดคล้องกับทฤษฎีของตะวันตกของ SMCR ของ Berlo (2017) ที่กล่าวถึง การสื่อสารมีส่วนเชื่อมโยงกับระดับความอดทนอดกลั้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการใช้ในชีวิตประจำวันและกับสังคมรอบข้าง ซึ่งเริ่มจากคนในครอบครัว โดยการแบ่งออกเป็น 4 ส่วนให้นำมาใช้ในการเป็น 1) ผู้ส่งสารหรือเจรจา (Sender) ต้องมีบุคลิกภาพน่าศรัทธา น่าไว้วางใจ 2) เนื้อหาข้อมูล (Message) ต้องมีสาระตรงประเด็นสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้ 3) ช่องทางรับสาร (Channel) เปรียบได้กับการรับโดยอายตนะ 5 คือการรับด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย การสัมผัส เพื่อนำเข้าสู่ กระบวนการรับรู้ใหม่เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการสัมพันธ์ภาพที่ดีกับคนรอบข้าง

สรุป

กระบวนการพัฒนาขั้นศีลธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมโดยพุทธสันติวิธี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากชุมชนตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า กระบวนการพัฒนาขั้นศีลธรรมทางสามศาสนาตามแนวทางสมัยใหม่และหลักธรรมศาสนาพุทธนิกายเถรวาท มีความสอดคล้องสามารถนำมาประยุกต์ร่วมกันได้ โดย ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นวิทยากรขั้นศีลธรรมที่ดีจะต้องรู้ เข้าใจในหลักคำสอนศาสนาพุทธและศาสนาอื่นและนำแนวทางสมัยใหม่คือปัญญาขั้นศีลธรรมของยูเนสโก มาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อให้การนำเสนอขั้นศีลธรรมสอดคล้องกับศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม

คือ การปรับศาสตร์สมัยใหม่เข้าหาศาสนาพุทธ โดยการนำหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาสันติธรรมทางศาสนา คือ การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง สร้างสรรค์เสวนา ข้อธรรมหลักที่ทุกศาสนาสามารถใช้ร่วมกันได้คือ ฆราวาสธรรม 4 รวมทั้งกรอบแนวคิดหลัก (Framework) คือ “การรวมใจ รวมกำลัง เพิ่มพลังสามัคคี” “อดทน อดกลั้น ไม่กล่าวร้าย ทำใจให้ผ่องแผ้ว”(โอวาทปาติโมกข์) “เมตตาจิต วาจาเสนาะ ทำการเหมาะสม แบ่งปันผลประโยชน์ ปฏิบัติตามกฎอันควร” (สาราณียธรรม) 3) การพัฒนาและนำเสนอกระบวนการมี 6 ประเด็นโดยเน้นการพัฒนาสันติภายใน และนำคุณลักษณะมาสรุปนำเสนอกระบวนการพัฒนาสันติธรรมเป็นสูตรด้วย 9 องค์ประกอบให้ชื่อว่า Tolerance Model โดยนำไปเสนอกลุ่มเป้าหมายในช่วงการติดตามผลเพื่อใช้ในการอบรมของแต่ละชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในการศึกษาการพัฒนาสันติธรรมโดยพุทธสันติวิธีมีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า แนวทางที่จะบรรเทาปัญหาการกระทบกระทั่งกัน มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือการยอมรับความแตกต่างของการปฏิบัติตามหลักสันติธรรมของแต่ละศาสนา โดยไม่พยายามเปลี่ยนแปลงปัจเจกศรัทธา ให้ความเคารพในสิ่งที่ทุกศาสนาเคารพ ไม่แสดงอาการดูแคลนหรือ Bully ในสิ่งที่แปลกแตกต่าง เพิ่มเวลาปฏิสัมพันธ์เพื่อปฏิสนธารต่อกันมากขึ้น เพิ่มเวทีในการสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจ ด้วยการจัดการประชุมศาสนสัมพันธ์ มาสังสรรค์ ร่วมกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยสลับกันเป็นเจ้าภาพแต่ละผู้นำศาสนา อาทิ การจัดกลุ่มจิตอาสาทุกศาสนา การจัดเทศกาลอาหารหรือการแสดงออกทางวัฒนธรรมของแต่ละศาสนา เป็นต้น

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักธรรมอุปทานิยธรรมและโอวาทปาติโมกข์จะมีข้อธรรมที่ตรงกับการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างทางศรัทธาได้ผลตรงประเด็น ดังนั้น การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสันติภายในควรเริ่มที่ตัวเราเองก่อนโดยใช้สติเป็นฐานหลัก เพื่อเข้าใจ เข้าถึง จึงจะสามารถพัฒนาด้านสันติธรรมภายในต่อไปได้ การแผ่ความรักต่อมวลมนุษยชาติได้โดยปราศจากอคติ จึงจะส่งผลต่อการพัฒนาสันติธรรมสู่ภายนอก ซึ่งต้องจัดอบรมส่งเสริมความรู้ ด้านจริยธรรม คุณธรรมเพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาสันติธรรมทุกศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขแท้จริง

1.3 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การพัฒนาสันติธรรมต้องให้ความสำคัญของการเจรจา เป็นอันดับแรก ดังนั้น การสื่อสารหรือปฏิสนธารต่อกันในเชิงลบหรือการแสดงออกด้านกายภาพที่ไม่สุภาพ มีผลกระทบที่สำคัญต่อความอดทน และต้องลดอคติซึ่งสะท้อนความอดทนอดกลั้นให้อยู่ในกรอบของความพอดีต่อสถานการณ์นั้น เพื่อการสร้างสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาในขั้นต่อไปได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสันติธรรมทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีดังนี้

- 2.1 ศึกษาวิธีการพัฒนาสันติธรรมทางจิตภาพ กายภาพ และปัญญาภาพ
- 2.2 ศึกษาวิเคราะห์สังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคอื่นของไทย
- 2.3 ศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสันติธรรม

References

- Berlo, D. K. (2017). Communication as Process: Review and Commentary. *Annals of the International Communication Association*, 1(1), 11-27.
- Kline, N. (2000). *The Ten Components of a Thinking Environment*. Retrieved October 5, 2021, from <https://www.coachingcultureatwork.com/wp-content/uploads/Nancy-Klines-Thinking-Environment.pdf>
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2011). *Way to Peace*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto). (2021). *Benefits of Patience*. A Special Sermon Delivered in the Buddhist Holy Day at Wat Prayurawongsavas Woravihara. Retrieved October 10, 2022, from <https://www.watprayoon.com/main.php?url=about1&code=content147&id=158>
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2003). *Ways to Think about Buddhist Principles*. (9th ed.). Bangkok: Dharmasarn Co., Ltd.
- Phra Nattapon Sirivattano. (2019). Performance Effective of Public Health Volunteers in Muang District of Chaiyaphum Province. *Journal of MCU Alumni Association*, 7(2), 34-43.
- Rosenberg, M. B. (1999). *Nonviolent Communication: A Language of Compassion*. Del Mar, Canada: Puddle Dancer Press.
- Tachateerapreda, S., Hongthai, S., & Preechanan, C., (2017). The Participatory Action Research Project: Strategic Development for the Mobilization of Community Enterprise in Nakhon Ratchasima Province. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences, Burapha University*, 25(49), 215-245.
- Wijitwatchararak, K., & Phramaha Arun Panyaruno. (2019). Promotion of the Sangha Volunteer Spirit Network of the Lower Central Region in Thailand. *Journal of Social Sciences and Buddhist Anthropology*, 6(7), 350-364.

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการเงินที่มีผลต่อสถาบันทางการเงินไทย ในศตวรรษที่ 21*

The Impact of Changes in Financial Innovations Affecting Thai Financial Institutions in the 21st Century

¹วัลลก สุรทศ, พระปลัดสุระ ญาณธโร และ พระครูปริยัติปัญญาโสภณ

¹Wallop Surathos, Phrapalad Sura Yanatharo and Phrakhupariyatpanyasophon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wallop.su2507@gmail.com

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมทางการเงินเป็นโอกาสสำคัญสำหรับสถาบันการเงินไทยในการเติบโตและพัฒนา แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นความท้าทายที่สถาบันการเงินต้องเตรียมพร้อมรับมือ สถาบันการเงินที่สามารถปรับตัวและนำนวัตกรรมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและเติบโตอย่างยั่งยืน นวัตกรรมการเงินที่มีผลต่อสถาบันทางการเงินไทยในศตวรรษที่ 21 ที่น่าสนใจ คือ Robotic Process Automation (RPA) บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการเงินที่มีผลต่อสถาบันทางการเงินไทยในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) พบว่า ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการเงิน คือ Robotic Process Automation (RPA) ที่มีผลต่อสถาบันทางการเงินไทยในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การลดต้นทุน การปรับปรุงคุณภาพบริการ การสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ และการปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัล จากข้อค้นพบดังกล่าว มีประโยชน์ คือ การนำ Robotic Process Automation (RPA) มาใช้ในสถาบันการเงินไทยเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า เพิ่มประสิทธิภาพของระบบทางการเงิน เพราะนอกจากจะช่วยให้สถาบันการเงินมีขีดความสามารถในการแข่งขันมากขึ้นแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจโดยรวมอีกด้วย

คำสำคัญ: ผลกระทบ; นวัตกรรมการเงิน; สถาบันการเงิน; ศตวรรษที่ 21

Abstract

Financial innovation provides significant opportunities for Thai financial institutions to expand and develop, but it also presents a challenge for financial institutions to address. Financial institutions that can adapt and successfully carry out innovation will gain a competitive advantage and achieve long-term growth. Robotic Process Automation (RPA) is an interesting financial innovation that will have an impact on Thai financial institutions in the 21st century. This academic article employed content analysis to explore the impacts of

*Received February 27, 2024; Revised September 19, 2024; Accepted September 24, 2024

changes in financial innovations affecting Thai financial institutions in the 21st century. The study found that changes in financial innovation, particularly Robotic Process Automation (RPA), has an impact on Thai financial institutions in the 21st century by increasing work efficiency, lowering costs, improving service quality, creating new innovations, and adapting to the digital age. According to the findings, the adoption of Robotic Process Automation (RPA) in Thai financial institutions is a reasonable investment to improve the efficiency of the financial system. This is because, in addition to making financial institutions more competitive, it boosts overall economic growth.

Keywords: Impact; Financial Innovations; Financial Institutions; 21st Century

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างรวดเร็ว และภาคการเงินได้รับผลกระทบด้วย การพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ทำให้เกิดนวัตกรรมทางการเงินหรือ FinTech ขึ้นมา ซึ่งเป็นการนำเอาเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับบริการทางการเงินแบบดั้งเดิม (Nittayakamolphon, 2022) ทำให้เกิดรูปแบบธุรกิจใหม่ ๆ ที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมทางการเงินมีผลกระทบต่อสถาบันทางการเงินไทยในหลากหลายด้าน ได้แก่ ธุรกิจ FinTech ใหม่ ๆ เข้ามาแข่งขันกับสถาบันการเงินแบบดั้งเดิม ทำให้สถาบันการเงินต้องปรับตัวและพัฒนาวัตกรรมการใหม่ ๆ เพื่อรักษาลูกค้า ผู้บริโภคหันมาใช้บริการทางการเงินผ่านช่องทางดิจิทัลมากขึ้น ทำให้สถาบันการเงินต้องปรับปรุงช่องทางการให้บริการให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น สถาบันการเงินต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานจากเดิมที่เน้นการให้บริการที่สาขา มาเป็นการให้บริการผ่านช่องทางดิจิทัลมากขึ้น ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมทางการเงินเป็นโอกาสสำคัญสำหรับสถาบันการเงินไทยในการเติบโตและพัฒนา แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นความท้าทายที่สถาบันการเงินต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง สถาบันการเงินที่สามารถปรับตัวและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งนวัตกรรมการเงินที่สำคัญที่มีผลต่อสถาบันทางการเงินไทยในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ Robotic Process Automation (RPA) โดย Robotic Process Automation (RPA) หรือ กระบวนการอัตโนมัติของหุ่นยนต์ คือ เทคโนโลยีที่ใช้ซอฟต์แวร์หุ่นยนต์เข้ามาทำหน้าที่เลียนแบบพฤติกรรมของมนุษย์ในการทำงานซ้ำ ๆ ที่ต้องใช้กฎเกณฑ์ตายตัว เช่น การป้อนข้อมูล การคัดลอกข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และอื่น ๆ โดยไม่ต้องอาศัยการเขียนโปรแกรมที่ซับซ้อน ลักษณะสำคัญของ Robotic Process Automation (RPA) คือ Robotic Process Automation (RPA) สามารถทำตามขั้นตอนการทำงานที่มนุษย์ทำได้ เช่น การคลิก การพิมพ์ การคัดลอก และวางข้อมูล ทำงานได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำตลอด 24 ชั่วโมง ลดความผิดพลาดที่เกิดจากมนุษย์ ไม่จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบเดิมมาก สามารถนำมาใช้กับระบบที่มีอยู่ ช่วยลดต้นทุนและเวลาในการทำงาน เพิ่มผลผลิต และลดความผิดพลาด สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาได้ตามความต้องการของธุรกิจ Robotic Process Automation (RPA) (Asairat, 2023) จึงเป็นผู้ช่วยสำคัญในงานของสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านเอกสารและข้อมูลให้มีความคล่องตัวมากขึ้น รวมถึงช่วยในเรื่องการตรวจสอบกระบวนการทำงานในภาพรวมได้อย่างทันทั่วทั้งที่ (Bank of Audhya Public Company Limited, 2023) เพื่อให้พนักงานแต่ละคนได้ไปทำงานอื่นที่มีความสุขและเครียดน้อยกว่าแทน (Singpong,

2023) สถาบันการเงินไทยใช้ Robotic Process Automation (RPA) เพื่อดำเนินการให้เป็นระบบอัตโนมัติ ซึ่งรวมถึงการวิจัยลูกค้า ที่เป็นการรวบรวมข้อมูล การสร้างโปรไฟล์ลูกค้า การเสนอผลิตภัณฑ์ การเปิดบัญชี ที่เป็นการกรอกข้อมูล การตรวจสอบเอกสาร การอนุมัติเบื้องต้น การดำเนินการสอบถาม ที่เป็นการตอบคำถาม การโอนสายและการป้องกันการฟอกเงิน ที่เป็นการตรวจสอบธุรกรรม การรายงาน สถาบันการเงินมีการใช้ Bot ที่เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ถูกออกแบบมาให้ทำงานโดยอัตโนมัติตามคำสั่งที่ตั้งโปรแกรมไว้จำนวนมากเพื่อทำการป้อนข้อมูลปริมาณมากของมนุษย์โดยอัตโนมัติ ประโยชน์ของการใช้ RPA ในสถาบันการเงิน ได้แก่ เพิ่มประสิทธิภาพ ลดความผิดพลาด เพิ่มความแม่นยำ ปรับปรุงคุณภาพบริการ สร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า (Axmann&Harmoko ,2020) โดยเทคโนโลยี RPA กำลังได้รับความนิยมอย่างมากในสถาบันการเงินไทย เนื่องจากเห็นผลตอบแทนที่คุ้มค่าและสามารถปรับใช้ได้กับงานหลากหลายประเภท ขั้นตอนเหล่านี้รวมถึงการดำเนินการที่ใช้เวลานานและอิงตามกฎที่ทำให้การทำงานอัตโนมัติง่ายขึ้น (Hashdork.com, 2024)

บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมทางการเงินที่มีผลต่อสถาบันทางการเงินไทยในศตวรรษที่ 21 โดยมีนวัตกรรมการเงิน คือ Robotic Process Automation (RPA) ที่มีผลกระทบต่อสถาบันการเงินไทยในศตวรรษที่ 21 และนำข้อมูล Robotic Process Automation (RPA) ที่ได้รับไปเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังที่สามารถช่วยให้สถาบันการเงินไทยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ลดต้นทุน และปรับปรุงคุณภาพบริการได้อย่างมาก และสามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความหมายของนวัตกรรมและองค์กรนวัตกรรม

นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสู่สิ่งใหม่หรือการปรับปรุงจากสิ่งเดิม ที่เกิดจากการนำความรู้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไปพัฒนาให้เกิดคุณค่าต่อลูกค้า ต่อองค์กร ต่อสังคมและต่อประเทศชาติ หรือหมายถึง การทำสิ่งใหม่ที่ดีกว่าเดิม ในขณะที่องค์กรนวัตกรรม(Innovation Organization) เป็นการรวมองค์ประกอบทุกสิ่งภายในองค์กรเพื่อปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการองค์กรไปสู่รูปแบบใหม่ ซึ่งเน้นที่เป็นการสร้างสรรค์บรรยากาศภายในองค์กรให้เหมาะต่อการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลาซึ่งเอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการบริการหรือกระบวนการทำงานให้ดีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า และสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กร (McKinsey, and Company, 2022)

Meksuwan (2022) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดการนวัตกรรม ประกอบด้วย โครงสร้างองค์กร บุคลากร และกระบวนการ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความเชื่อมโยงกันและส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการสร้างนวัตกรรม คือโครงสร้างองค์กร (Structure) ที่มีการทำงานร่วมกันของทุกระดับในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างนวัตกรรม มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวและรองรับการเปลี่ยนแปลง การให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะนำมาซึ่งมุมมองที่หลากหลาย การทำงานเป็นทีมข้ามสายงานจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และไอเดียใหม่ ๆ การมีหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านนวัตกรรมโดยเฉพาะจะช่วยขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสรรค์ บุคลากร (People) คือ พนักงานต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะที่หลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าทำ และเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและประเมินผลการทำงาน มีกลไกในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะที่ทันสมัยกระบวนการ (Process) คือ กระบวนการทำงานต้องมีความชัดเจนและไม่ซับซ้อน องค์กรต้องสรรหาบุคลากรที่มีความสามารถและมีความคิดสร้างสรรค์ องค์กรต้องมีระบบการพัฒนาบุคลากรที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร องค์กรต้องมีระบบการประเมินผลที่เป็นธรรมและเชื่อมโยงกับเป้าหมายขององค์กร

แนวคิดระบบซอฟต์แวร์อัตโนมัติ (Robotic Process Automation : RPA)

ระบบ Robotic Process Automation (RPA) เป็นนวัตกรรมการเงินรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ โดยมีนักวิชาการให้ความหมาย ได้แก่

Asatiani, and Penttinen (2016) ได้กล่าวว่า Robotic Process Automation (RPA) เป็นเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยที่สามารถทำงานแทนมนุษย์ได้อย่างรวดเร็วและคุ้มค่า

Willcocks, Lacity, and Craig (2015) ได้กล่าวว่า Robotic Process Automation (RPA) คือ ซอฟต์แวร์ประเภทหนึ่งที่สามารถเลียนแบบกิจกรรมในการทำงานภายใต้กระบวนการของมนุษย์ สามารถทำสิ่งที่ต้องทำซ้ำ ๆ ได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำกว่ามนุษย์อย่างไม่มีรู้จักเหน็ดเหนื่อย และสามารถทำงานได้อย่างอิสระโดยไม่ต้องใช้ความฉลาดทางอารมณ์ เหตุผล การตัดสินใจ และการโต้ตอบกับลูกค้าแต่อย่างใด

Bruno, Johnson, and Hesley (2017) ได้กล่าวว่า Robotic Process Automation (RPA) คือ ระบบซอฟต์แวร์ที่มีความสามารถในการลอกเลียนแบบพฤติกรรมการใช้งานแพลตฟอร์มทางเทคโนโลยีของมนุษย์

Mendling et al. (2018) ได้กล่าวว่า Robotic Process Automation (RPA) ว่าเป็นเทคโนโลยีขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางธุรกิจแบบใช้ พนักงานเป็นผู้ดำเนินการในระดับหน้าที่มากที่สุด

Sornnurak (2020) ได้กล่าวว่า Robotic Process Automation (RPA) คือ ระบบซอฟต์แวร์ที่ล้ำสมัยที่มีความสามารถในการทำงานภายใต้กระบวนการต่าง ๆ ที่เป็นมาตรฐาน โดยเฉพาะกระบวนการทำงานที่อยู่บนแพลตฟอร์มต่าง ๆ หรือระบบงานบนคอมพิวเตอร์ที่หลากหลายแบบซ้ำ ๆ แทนมนุษย์ได้อย่างไม่รู้รู้จักเหน็ดเหนื่อย รวดเร็ว แม่นยำและคุ้มค่า

Panyatrilak (2018) ได้กล่าวว่า Robotic Process Automation (RPA) คือ การประมวลผลของระบบคอมพิวเตอร์ มาสร้างหุ่นยนต์หรือ Robot ขึ้นมาเพื่อให้ทำงานซ้ำ ๆ ที่มีรูปแบบตายตัว สำหรับให้ทำงานแทนมนุษย์ในการจัดการกับข้อมูลและการนำข้อมูลจาก Application หนึ่งไปประมวลผลและป้อนลงไปยังอีก Application หนึ่งนั่นเอง แนวทางนี้สามารถช่วยลดความผิดพลาดในการทำงานลงได้เป็นอย่างมาก อีกทั้งยังสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานด้วยความเร็วในการประมวลผลและจัดการกับข้อมูลที่สูงขึ้นได้ รวมถึง Robot เหล่านี้ยังทำงานได้ตลอด 24 ชั่วโมง 7 วันต่อสัปดาห์ และทำให้มนุษย์ซึ่งเป็นพนักงานนั้นมีเวลาไปทำงานในเชิงสร้างสรรค์ให้กับธุรกิจมากยิ่งขึ้น

G-Able (2023) ได้กล่าวว่า Robotic Process Automation (RPA) มี 2 ประเภท คือ Attended RPA Robotic Process Automation (RPA) จะเริ่มทำงานเมื่อเกิดการสั่งการเท่านั้น เมื่อเราต้องการใช้งานและป้อนคำสั่งรวมถึง Input Data เข้าไป Attended RPA จึงจะเริ่มทำงานตามคำสั่งในเวลา User ต้องการ และ Unattended RPA โปรแกรมมาให้ทำงานอัตโนมัติตลอด 24 ชั่วโมง เมื่อมีการอัปเดตเกิดขึ้น Unattended RPA จะประมวลผลและทำงานทันที เหมาะสำหรับงานที่มีขนาดใหญ่หรืองานที่ต้องการระบบอัตโนมัติมารองรับ เป็นต้น

สถาบันทางการเงินไทยในศตวรรษที่ 21

ในศตวรรษที่ 21 นี้ สถาบันทางการเงิน เช่น ธนาคาร มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรมการเงิน ได้แก่ แดน มองต่างแดน (Mongtangdan, 2018) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ในศตวรรษที่ 21 ทำให้สถาบันการเงินสามารถเข้าถึงชุดข้อมูลใหม่ เนื่องจากข้อมูลจะถูกรวบรวมจากธุรกรรมการเงินและกิจกรรมอื่น ๆ ของลูกค้า ผู้ให้บริการมีข้อมูลมากขึ้นและละเอียดขึ้น ทั้งข้อมูลภาพรวมและระดับบุคคล เช่น

ข้อมูลทางสังคม (social data) กระแสเงินสด รูปแบบการใช้จ่าย และธุรกิจ การออม การลงทุน เป็นต้น (Wonglimpiyarat, 2018)

สถาบันการเงินจะมีการนำระบบซอฟต์แวร์อัตโนมัติ เช่น Robotic Process Automation (RPA) เครื่องจักร หุ่นยนต์ และปัญญาประดิษฐ์มาทำงานแทนมนุษย์มากขึ้น เช่น *Call Center* เป็นระบบอัตโนมัติที่สามารถตอบคำถามหรือเสนอบริการแก่ลูกค้าได้ ทั้งในระบบข้อความ (เช่น facebook, line) และระบบเสียง (โทรศัพท์) โดยที่ลูกค้าไม่ทราบว่ากำลังสื่อสารกับ AI เพราะ AI สามารถตอบสนองลูกค้าได้รวดเร็ว ด้วยข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วน และไม่ใส่อารมณ์กับลูกค้า (Satti, and Irum, 2014)

Bangkok Bank Public Company Limited (2022) ได้กล่าวว่า สถาบันการเงิน ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ได้มีโอกาสต่อยอดความร่วมมือระดับภูมิภาคระหว่างฮ่องกง-อาเซียน หนุนเศรษฐกิจทั้งสองฝ่ายเติบโตก้าวกระโดด เน้นส่งเสริมความร่วมมือการค้าการลงทุนในอุตสาหกรรมใหม่-เชื่อมโยงเทคโนโลยีและนวัตกรรม หวังหนุนเศรษฐกิจก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน สำหรับโอกาสการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างฮ่องกงและอาเซียน ได้เสนอข้อคิดเห็นไว้ คือ ส่วนภาคบริการควรเน้นเทคโนโลยีการเงิน (FinTech) และการลงทุนด้านนวัตกรรมที่ต้องสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) ฮ่องกงและอาเซียนควรทบทวนด้านการเชื่อมโยงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมระหว่างกัน ต้องเชื่อมต่อด้านดิจิทัลที่แข็งแกร่งผ่านเครือข่ายข้อมูลภาคพื้น ดาวเทียม และเคเบิลใต้น้ำ อันจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงด้านข้อมูล ด้านอีคอมเมิร์ซ และการศึกษา ที่จะนำพาเศรษฐกิจของทั้งสองฝ่ายเดินหน้าสู่โลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน รวมถึงในระหว่างทางที่ต้องมีความร่วมมือระหว่างกันในระดับด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์และการปกป้องข้อมูลควบคู่กันไป

Mingsakul (2023) ที่กล่าวว่า ในศตวรรษที่ 21 สถาบันการเงินได้ให้ความสำคัญกับเรื่อง “Digital First” หรือ “ดิจิทัลต้องมาก่อน” ยังเป็นกลยุทธ์สำคัญทั้งในแง่การสร้างประสบการณ์ใช้งานให้ลูกค้า (Customer experience) ทุกกลุ่ม รวมถึงการบริหารจัดการภายในองค์กรของสถาบันการเงินเอง เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและพฤติกรรมของลูกค้าแต่ละราย (Customer Insight Analytics) เพราะช่วยให้สถาบันการเงินสามารถออกแบบพัฒนาบริการให้เฉพาะเจาะจงหรือตอบโจทย์ลูกค้าแต่ละรายได้อย่างรู้ใจ (Hyper-personalization) โดย Alan McIntyre ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาบันการเงินของ Accenture ได้คาดการณ์ว่า ภายในปี 2025 เราอาจไม่จำเป็นต้องพกบัตรเครดิต ไม่จำเป็นต้องยืนยันตัวตน และไม่จำเป็นต้องทำธุรกรรมผ่านโทรศัพท์มือถือ แต่สามารถทำธุรกรรมได้สะดวกสบายผ่านอุปกรณ์ที่สามารถสวมใส่ได้ (Wearable devices) เช่น นาฬิกาอัจฉริยะ หรือสั่งการทำธุรกรรมผ่านลำโพงอัจฉริยะ ระบบอัจฉริยะภายในบ้าน (Smart home system) เป็นต้น นอกจากนี้ สถาบันการเงินควรต้องสร้างระบบนิเวศ (Ecosystem) และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อรองรับการให้บริการในรูปแบบ Embedded Finance นอกจากนี้ประชากรกลุ่ม Gen Z ซึ่งจัดเป็นกลุ่มที่ชื่นชอบและมักทดลองเทคโนโลยีใหม่ ๆ (Tech-driven consumer) กลายเป็นกลุ่มที่มีอำนาจซื้อและความมั่งคั่งมากขึ้นและกลายเป็นลูกค้าหลักของสถาบันการเงินในอนาคตอันใกล้ รวมทั้งการโจมตีทางไซเบอร์ (Cyber Attack) และการฉ้อโกง (Fraud) ก็มีความก้าวหน้าไปตามเทคโนโลยีด้วย

ทิศทางนวัตกรรมการเงิน

ระบบเศรษฐกิจการเงินในปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่ดิจิทัล (digital transformation) หรือสู่การเป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เป็นนวัตกรรมการเงิน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มีผู้ให้บริการหน้าใหม่ทั้งที่อยู่ในและนอกภาคการเงินเข้ามาแข่งขันกันได้มากขึ้น เกิดการพัฒนาหรือปรับปรุงบริการทางการเงินให้สะดวก รวดเร็ว ตอบโจทย์ และเข้าถึงลูกค้าได้ดีขึ้น และเกิดความเสี่ยงต่อภาคการเงิน

ไทย อาจทำให้คนที่ปรับตัวไม่ทันต้องตกขบวน ซึ่งในระยะยาวจะกลายเป็นปัญหาเศรษฐกิจ และซ้ำเติมให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำยิ่งรุนแรงขึ้น ความเสี่ยงรูปแบบใหม่ ๆ อาทิ การโจรกรรมข้อมูลรูปแบบใหม่ การคุกคามและภัยไซเบอร์ในหลายรูปแบบ หรือความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินทรัพย์ดิจิทัล หากไม่รู้เท่าทัน เป็นต้น (Featherman, and Pavlou, 2003) ภาวะวิกฤตโควิด 19 ทำให้เป็นตัวเร่งให้ภาคการเงินเปลี่ยนผ่านไปสู่ดิจิทัลเร็วขึ้นมาก (Bank of Thailand, 2022)

ในศตวรรษที่ 21 นี้ เทคโนโลยีถูกพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดดและเข้ามามีบทบาทต่อสถาบันการเงินเป็นอย่างมาก (Kaewjamrat, 2021) โดยใช้แนวคิดการการเงิน เช่น ระบบซอฟต์แวร์อัตโนมัติ (Robotic Process Automation : RPA) ที่สามารถลดค่าใช้จ่าย และลดเวลาในงานที่ต้องทำซ้ำ ๆ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และคุณภาพของงานออกมาดีขึ้น ซึ่งเป็นที่ยอมรับของบุคลากรภายในองค์กร จึงทำให้เห็นได้ว่า Robotic Process Automation (RPA) เป็นหนึ่งในตัวกระตุ้นให้บุคลากรหันมาปรับกระบวนการทำงานให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลเพิ่มขึ้น มีความแม่นยำและถูกต้องสูงขึ้น และยังสามารถทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพนักงานขององค์กรเอง ลูกค้าและผู้รับบริการ ได้รับประสบการณ์ที่ดีขึ้น รวมทั้งยังส่งผลให้องค์กรได้เริ่มกระตุ้นการทำงานแบบดิจิทัล ซึ่งนำไปสู่ผลตอบแทนที่ดีในด้านอื่น ๆ ด้วย RPA (Ringim, Razalli, and Norlena, 2015) ในปัจจุบันได้ถูกพัฒนาให้เป็นเทคโนโลยีที่ Low Code หรือ No Code ซึ่งหมายความว่าเทคโนโลยีที่คนใช้ไม่จำเป็นต้องมีความรู้ในด้านการเขียนโปรแกรมก็สามารถใช้เทคโนโลยีนี้ได้ (Momkaew, 2022)

Mingsakul (2023) ได้กล่าวว่า รายงาน Fintech and Bank ฉบับที่ 25 โดย Backbase และ IDC พบว่า ลูกค้ามากกว่าร้อยละ 63 ยินดีที่จะเปลี่ยนไปใช้สถาบันการเงินยุคใหม่ (neobanks) และสถาบันสินเชื่อดิจิทัลในปี 2025 และร้อยละ 48 ของสถาบันการเงินต้องการใช้เทคโนโลยี AI / Machine Learning Robotic Process Automation (RPA) ส่งผลให้สถาบันการเงินสามารถให้บริการลูกค้าได้ดีขึ้นด้วยต้นทุนที่เหมาะสม ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการอัตโนมัติของ Robotic Process Automation (RPA) การประยุกต์ใช้ Robotic Process Automation (RPA) ในสถาบันการเงินไม่ใช่แค่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานเท่านั้น แต่ยังช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายอีกด้วย โดยสามารถลดค่าใช้จ่ายได้ร้อยละ 20-50 เนื่องจากทำให้ซับซ้อนในการดำเนินงานซ้ำ ๆ ลดลง ปัจจุบันพนักงานจึงมีเวลาในการโฟกัสไปที่การสร้างชิ้นงานมากขึ้น การบันทึก Workflow ไว้อย่างชัดเจนและถูกต้อง Robotic Process Automation (RPA) ก็จะสามารถดำเนินการทุกอย่างได้อย่างสมบูรณ์โดยมีความสอดคล้องกัน และช่วยตรวจจับความผิดปกติที่เกิดขึ้นในระบบได้ด้วย ซึ่งเป็นการลดความเสี่ยงและจำกัดข้อผิดพลาดระหว่างการปฏิบัติงาน ทั้งนโยบายต่อต้านการฟอกเงิน (AML) และการจัดให้ลูกค้าแสดงตน (KYC) ต่างก็ต้องการข้อมูลของสถาบันการเงินและการปฏิบัติตามกฎต่าง ๆ ดังนั้น Robotic Process Automation (RPA) จึงจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเพื่อจำกัดข้อผิดพลาดและการฉ้อโกงในการทำธุรกรรม ช่วยในการระบุข้อผิดพลาด เป็นกระบวนการทบทวนและตรวจสอบ ช่วยการประมวลผลทางบัญชี โดย Robotic Process Automation (RPA) จะทำการป้อนข้อมูลโดยอัตโนมัติและรวบรวมข้อมูลจากระบบต่าง ๆ เข้ามาอย่างง่ายดาย ซึ่งเป็นการช่วยจำกัดข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นระหว่างการป้อนข้อมูลด้วยตนเองในการทำบัญชี เครื่องมือตัวนี้สามารถเปลี่ยนกระบวนการทำงานต่าง ๆ ให้เป็นแบบอัตโนมัติได้อย่างแม่นยำ เช่น การเรียกเก็บเงิน การจัดการบัญชี การชำระเงินแบบอัตโนมัติ เป็นต้น (Winactorsupport.com, 2023) การเข้าสู่ยุคดิจิทัล และการเปลี่ยนวิธีการทำงานสู่การทำงานแบบ Work-from-anywhere เป็นแรงผลักดันสำคัญให้การใช้เทคโนโลยี Robotic Process Automation (RPA) เติบโตขึ้นทั่วโลก โดยมูลค่าตลาดของเทคโนโลยี Robotic Process Automation (RPA) ในปี 2020 อยู่ที่ 1.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และคาดว่าจะเติบโตอย่างก้าวกระโดดเป็นเกือบ 5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2025 หรือ

คิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ย (CAGR) สูงถึงร้อยละ 21.2 ซึ่งสถาบันการเงินเป็นอุตสาหกรรมที่มีการนำเทคโนโลยี Robotic Process Automation (RPA) มาประยุกต์ใช้ในสูงสุดในช่วงปี 2020-2025 โดยมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 29 ของมูลค่าตลาดรวมทุกอุตสาหกรรม จากในปี 2020 ที่มีมูลค่าตลาดอยู่ที่ 4.58 ร้อยล้านดอลลาร์สหรัฐ คาดว่าจะพุ่งขึ้นเป็น 3.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2025

ประโยชน์ของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีระบบอัตโนมัติในสถาบันการเงิน ทำให้การให้บริการลูกค้ามีความรวดเร็วมากขึ้น ความรวดเร็ว ฉับไวในการให้บริการ เช่น กระบวนการเมื่อลูกค้าเริ่มทำธุรกรรมครั้งแรกกับสถาบันการเงินโดยใช้ระบบอัตโนมัติ (Automated Onboarding) สามารถลดความล่าช้าในการตรวจสอบเอกสารข้อมูลของลูกค้า กระบวนการทำความรู้จักลูกค้า (KYC) ทำให้ลูกค้าได้รับความสะดวกสบายและความรวดเร็วตั้งแต่การเริ่มมีปฏิสัมพันธ์ครั้งแรกกับสถาบันการเงิน และระบบอัตโนมัติยังสามารถประมวลผลหรืออนุมัติการทำธุรกรรมได้โดยอัตโนมัติ

สรุป

ผลกระทบของ Robotic Process Automation (RPA) ที่มีต่อสถาบันการเงินไทยในศตวรรษที่ 21 มีดังต่อไปนี้

1. การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน Robotic Process Automation (RPA) ช่วยให้สถาบันการเงินสามารถดำเนินงานได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น เช่น การตรวจสอบเอกสารประกอบการขอสินเชื่อ เช่น สลิปเงินเดือน ทะเบียนบ้าน การวิเคราะห์ความเสี่ยงในการปล่อยสินเชื่อ การคำนวณดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ การประมวลผลข้อมูลลูกค้าจำนวนมาก เช่น การอัปเดตข้อมูลส่วนบุคคล การวิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้า (Asairat, 2023)

2. การลดต้นทุน คือ การใช้ Robotic Process Automation (RPA) ได้ลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ได้แก่ การลดค่าใช้จ่ายในการจ้างพนักงาน เช่น การป้อนข้อมูลลูกค้าใหม่ การอัปเดตข้อมูลบัญชี ลดค่าใช้จ่ายในการจ้างงาน เช่น ค่าจ้าง สวัสดิการ และค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม การลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานอื่น ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์เอกสาร ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บเอกสาร ลดการใช้กระดาษและพื้นที่ในการจัดเก็บเอกสาร ได้แก่ Robotic Process Automation (RPA) สามารถสแกนและประมวลผลเอกสารต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เช่น สัญญา ใบเสร็จรับเงิน (Asairat, 2023)

3. การปรับปรุงคุณภาพบริการ Robotic Process Automation (RPA) ช่วยให้สถาบันการเงินสามารถให้บริการลูกค้าได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น ลดความผิดพลาดในการทำงาน และเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้า ได้แก่ การตอบคำถามลูกค้าที่ซ้ำซาก เช่น การสอบถามยอดคงเหลือในบัญชี การเปลี่ยนรหัสผ่าน Robotic Process Automation (RPA) เมื่อลูกค้าต้องการเอกสารใด ๆ สถาบันการเงินสามารถส่งเอกสารให้ลูกค้าได้ทันที สามารถส่งแจ้งเตือนให้กับลูกค้าเกี่ยวกับธุรกรรมที่ผิดปกติ หรือแจ้งเตือนเมื่อมีโปรโมชั่นใหม่ ๆ (Lacity, Willcocks, and Craig, 2017)

4. การสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ Robotic Process Automation (RPA) สามารถนำมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ เช่น แอปพลิเคชันที่สามารถตอบคำถามลูกค้าเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเงินได้หลากหลายประเภท เช่น สินเชื่อ การลงทุน บัตรเครดิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เช่น พัฒนาผลิตภัณฑ์ประกันภัยที่ปรับเปลี่ยนตามพฤติกรรมของลูกค้า โดยใช้ Robotic Process Automation (RPA) ในการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้จ่ายของลูกค้า และนำข้อมูลมาประมวลผลเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของลูกค้า (Menthaka, 2021)

5. การปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัล การนำ Robotic Process Automation (RPA) มาใช้เป็นการแสดงว่า สถาบันการเงินไทยกำลังปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัล และสามารถแข่งขันกับคู่แข่งรายใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ทันสมัยและเป็นมืออาชีพให้กับสถาบันการเงิน ได้แก่ การใช้ Robotic Process Automation (RPA) ในการประมวลผลข้อมูลลูกค้าที่ทำธุรกรรมผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น ธนาคารออนไลน์ Mobile Banking การเชื่อมต่อกับระบบของพันธมิตรทางธุรกิจ เพื่อสร้างระบบนิเวศทางการเงินที่ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างหลากหลาย (Sornurak, 2020)

References

- Asairat, K. (2023). *Applying Robotic Process Automation in Energy Supply Chain Organizations in Thailand*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Asatiani, A., & Penttinen, E. (2016). Turning Robotic Process Automation into Commercial Success-Case Opus Captica. *Journal of Information Technology Teaching Case*, 6(2), 1-12.
- Axmann, B., & Harmoko, H. (2020). Robotic Process Automation: An Overview and Comparison to Other Technology in Industry 4.0. *10th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)* (pp. 559-562). Piscataway, New Jersey: IEEE.
- Bangkok Bank Public Company Limited. (2022). *Bangkok Bank Opens 3 Opportunities for Further Cooperation Hong Kong-ASEAN*. Retrieved November 3, 2022, from <https://www.bangkokbank.com/th-TH/About-Us/News-and-Media/News-Detail?ID=F5BC6A91-2AFA-43C2-9066-6FC8EDCDA276&Tag=New>
- Bank of Thailand. (2022). *2.2 Answers to Comprehend the Future of Thailand Financial Economy*. Retrieved February 1, 2022, from https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/news-and-media/news/2022/n0665t_qa.pdf
- Bruno, J., Johnson, S., & Hesley, J. (2017). *Robotic Disruption and the New Revenue Cycle: Robotic Process Automation Represents an Immediate New Opportunity for Healthcare Organizations to Perform Repetitive, Ongoing Revenue Cycle Processes More Efficiently and Accurately*. Retrieved December 12, 2022, from <https://www.hfma.org/finance-and-business-strategy/innovation-and-disruption/55353/>
- Featherman, M. S., & Pavlou, P. A. (2003). Predicting E-services Adoption: A Perceived Risk Facets Perspective. *International Journal of Human-Computer Studies*, 59(4), 451-474.
- G-Able. (2023). *RPA: Long-Term Cost Savers Work Smarter in Digital Age*. Retrieved December 12, 2023, from <https://www.g-able.com/th/insights/what-is-rpa>
- Hashdork.com. (2024). *Introduction to Robotic Process Automation (RPA)*. Retrieved April 25, 2024, from <https://hashdork.com/th/robotics-process-automation-rpa/>

- Kaewjamrat, Y. (2021). *DeFi: A New Type of Financial Service that Shakes up Financial Institutions*. Retrieved December 7, 2021, from <https://www.nsm.or.th/nsm/th/node/6408>
- Lacity, M., Willcocks, L. P., & Craig, A. (2017). *Service Automation: Cognitive Virtual Agents at SEB Bank*. The Outsourcing Unit Working Research Paper Series (17/01). London, UK: London School of Economics and Political Science.
- McKinsey & Company (2022). *Emerging Consumer Trends in a Post COVID 19 World*. Retrieved September 17, 2024, from <https://www.mckinsey.com/capabilities/growth-marketing-and-sales/our-insights/emerging-consumer-trends-in-a-post-covid-19-world>
- Meksuwan, W. (2022). *Innovation and Technologies for Human Resource Development*. (2nd ed.). Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Mending, J. et al. (2018). How Do Machine Learning, Robotic Process Automation, and Blockchains Affect the Human Factor in Business Process Management? *Communications of the Association for Information Systems*, 43, 1-23.
- Menthaka, P. (2021). *The Application of Robotic Process Automation Affecting Operational Risks: Case Study of Funds Transfer Payment Operations at Commercial Bank in Thailand*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Mingsakul, P. (2023). *Technology Trends in Banking in 2023*. Retrieved February 16, 2023, from <https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/tech-trend-2023>
- Momkaew, Ch. (2022). *RPA Technology: Digital Workers of Future World*. Retrieved January 12, 2023, from <https://www.chula.ac.th/news/94172/>
- Mongtangdan, D. (2018). *Financial and Banking Trends in the 21st Century (3): Focus on Personalized Service and the Use of Machines Instead of People More*. Retrieved March 22, 2024, from <https://drdancando.com/แนวโน้มการเงินการธนาคาร/>
- Nittayakamolpun, P. (2022). *The Financial Technology Transformation and Effects on the Efficiency of Commercial Banks in Thailand*. (Doctoral Dissertation). Maejo University. Chiang Mai.
- Panyatrilak, S. (2018). *Efficiency of Using Robotic Process Automation (RPA) System: Case Study Airport Tax Refund of an Airline*. (Master's Thesis). Ramkhamhaeng University. Bangkok.
- Ringim, K. J., Razalli, R., & Norlena, H. (2015). The Relationship between Information Technology Capability and Organizational Performance in Nigerian Banks. *International Journal of Business Research and Development*, 4(2), 1-10.
- Satti, M. K., & Irum, S. (2014). The Moderating Effect of IT Capability on the Relationship between Business Process Reengineering Factors and Organizational Performance of Bank. *European Journal of Business and Management*, 6(37), 1-21.
- Singpong, J. (2023). *Employees Attitude in SCG JWD Logistics Group towards Applying Robotic Process Automation (RPA) Technology in Company*. Retrieved December 7, 2023, from <https://mmm.ru.ac.th/MMM/IS/vlt16/6414991215.pdf>

- Sornnurak, Ch. (2020). *The Application of Robotic Process Automation (RPA) in Operations Support for the Competitive Advantage in Thai Commercial Banking Industry: Case Study of ABC Bank Operation Group*. (Master's Thesis). Prince of Songkla University. Songkla.
- Willcocks, L., Lacity, M., & Craig, A. (2015). The IT Function and Robotic Process Automation. *The Outsourcing Unit Working Research Paper Series* (pp. 1-39). London School of Economics and Political Science, Research Online Documents on Economics. Retrieved March 9, 2024, from https://eprints.lse.ac.uk/64519/1/OUWRPS_15_05_published.pdf
- Winactorsupport.com. (2023). *RPA-The Powerful Tool in Banking Industry*. Retrieved December 7, 2023, from <https://winactorsupport.com/th/rpa-the-powerful-tool-in-banking-industry/>
- Wonglimpiyarat, J. (2018). *Financial Innovation System towards Technology Commercialization*. (2nd ed.). Bangkok: Thammasat University Press.

กลยุทธ์การตลาดกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร*

Marketing Strategies for Agro-Ecotourism

¹ธนัญภัทร์ ศรีเนธิยาศิน, ²ยุทธพงษ์ สีสากิจไพศาล, ³วินาภรณ์ แต่งจ้อย, ⁴สฤณี ศรีโยธิน และ ⁵จิรัฐ ขวนชม

¹Tananyaphat Srinathiyawasin, ²Yutthapong Leelakitpaisarn, ³Winaphorn Tangjui, ⁴Sarid Sriyothin and ⁵Jirat Chuanchom

^{1,2,3,4}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

⁵คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

^{1,2,3,4}Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University, Thailand.

⁵Faculty of Management Sciences, Suan Dusit University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ctumtim@gmail.com

บทคัดย่อ

การเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวหรือชุมชน ในด้านกลยุทธ์การตลาดกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร มุ่งหวังให้ผู้ประกอบการมีความเข้าใจในกลุ่มลูกค้าที่มีความต้องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับหลักการคิดขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. คือ ทรัพยากรท้องถิ่น ต้องให้คนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล ไม่ทำลายหรือบุกรุกเพิ่ม แต่นำทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่มาสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และมีระบบการจัดการที่ดีที่ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะทางกายภาพที่เป็นเอกลักษณ์สามารถใช้เป็นจุดขาย มีประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงยังมีภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อสร้างความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สามารถสร้างรายได้ให้กับการท่องเที่ยว ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ชุมชน และชาวบ้านให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ การเลือกใช้กลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวหรือชุมชนต้องให้ความสำคัญ และสามารถนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: กลยุทธ์การตลาด; การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร; การท่องเที่ยวชุมชน

Abstract

Preparing tourism business operators or communities for agro-ecological tourism marketing strategies aims to understand customer groups who have a need for agro-ecological tourism, which is consistent with the principles of the Tourism Authority of Thailand (Public Organization), or TAT. Local resources must be protected by locals without destruction or further encroachment, but rather by utilizing existing local resources to create tourism activities and having a good management system. Each area has unique physical characteristics

*Received November 27, 2023; Revised January 5, 2024; Accepted January 8, 2024

that can be used as a selling point, such as local traditions, culture, and local wisdom, to distinguish it from other tourist attractions. These are elements that can generate income for tourism by stimulating the economy of tourism business operators, communities, and villagers to become self-sufficient. As a result, selecting the right marketing strategy for agro-ecological tourism is a decision that tourism business operators or communities must prioritize and use appropriately.

Keywords: Marketing Strategies; Agro-Ecotourism; Community Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรเป็นแนวคิดการสร้างการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรในวงกว้างและเกิดความยั่งยืนในมิติด้านสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (05) ประเด็นการท่องเที่ยว ช่วงที่ 2 ของยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566 - 2580) ฉบับปรับปรุงให้ความสำคัญกับการรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลก จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศด้านชนบทธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนให้คุณค่ากับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Office of the National Economic and Social Development Council, 2023)

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. มีแผนพัฒนาพื้นที่พิเศษให้เกิดมูลค่าทางการท่องเที่ยว ซึ่งมีการบริหารจัดการในมิติต่าง ๆ ได้แก่ มิติด้านทรัพยากรท้องถิ่น มิติด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น มิติด้านวิถีชีวิตท้องถิ่นและมิติด้านเศรษฐกิจฐานราก และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้หลักสมดุลใน 3 มิติ คือ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม-วัฒนธรรม เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยหลักการคิดของ อพท. คือ ทรัพยากรท้องถิ่น ต้องให้คนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล ไม่ก่อให้เกิดการทำลายหรือบุกรุกเพิ่ม แต่นำทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่มาสร้างเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยไม่ทำลาย และยังคงมีระบบการจัดการที่ดีที่ไม่ไปทำลายทรัพยากรธรรมชาตินั้น ได้แก่ การกำจัดขยะ การดูแลสภาพแวดล้อม แหล่งน้ำ แหล่งพลังงาน การดูแลสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในสภาวะล่อแหลมซึ่งอยู่ในเกณฑ์ของเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก หรือ GSTC และเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย หรือ CBT Thailand (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization), 2021)

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน โดยมีผู้นำกลุ่มทำหน้าที่แบ่งความรับผิดชอบด้านต่าง ๆ ให้กับสมาชิกกลุ่ม แต่จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล ยังพบปัญหาในการจัดการที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่ม การจัดการดูแลพื้นที่ที่ยังไม่มีระบบการจัดการที่ดี ขาดการปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสม ไม่มีระบบการให้บริการลูกค้าที่ดี ไม่มีแผนในการจัดการฐานการเรียนรู้ สมาชิกในกลุ่มขาดความกล้าหรือไม่พัฒนาตนเองต้องพึ่งพาแต่ผู้นำกลุ่ม ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขาดความรู้ในการลดผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยว ขาดการใช้กลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของลูกค้า และความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nadee (2018) พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวการเกษตรเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

หลักการพื้นฐานคือ มีการยกระดับรายได้ คุณภาพชีวิตของเกษตรกร รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งหวังให้เกิดประสบการณ์ทางการเกษตรและสันติภาพแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีการจัดให้ได้มาตรฐาน และมีปัญหาทางด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากชุมชนขาดความรู้ และขาดความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพของภาคีเครือข่าย จึงยังต้องพัฒนาในด้านการบริหารจัดการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านกิจกรรม

การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นทรัพยากรของท่องเที่ยวเป็นหลัก หรือมีผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ หรือเทคนิคเทคโนโลยีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่ให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น ไร่ ฟาร์ม สวน ศูนย์การเรียนรู้ แปลงสาธิต เป็นต้น (Ministry of Tourism & Sport, 2021) โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับคนในชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นวิถีชีวิตที่อยู่ในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ของคนในชุมชน และยังสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน จึงขอเสนอประเด็นกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

ในด้านการใช้กลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร Srinathiyawasin et al. (2023) พบว่าผู้ประกอบการหรือชุมชน จะดำเนินการในสิ่งที่ตนเองมีความถนัดหรือง่ายสำหรับการจัดการเพียงฝ่ายเดียว โดยไม่ได้สนใจว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวมีความต้องการอะไรบ้างจากการมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร ไม่เคยทำการสำรวจความต้องการของลูกค้าที่มาใช้บริการ ซึ่งการให้บริการในลักษณะนี้อาจไม่ตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากที่เคยทำอยู่ เมื่อนักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำจึงไม่พบสิ่งที่แปลกใหม่หรือสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการเพิ่มเติมจากที่ผ่านมา จึงไม่สามารถสร้างความประทับใจ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่เคยได้มาท่องเที่ยวแล้วไม่กลับมาเที่ยวซ้ำ หรือไม่เกิดการบอกต่อให้ญาติ เพื่อน คนรู้จัก ได้มาเที่ยวตามโปรแกรมเดิม

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นว่าการเลือกใช้กลยุทธ์การตลาดเพื่อจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร เป็นสิ่งที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น เพื่อแก้ไขปัญหา ให้ความรู้ หรือมุมมองเพิ่มเติมในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร เนื่องจากกลยุทธ์การตลาดที่ดี และมีความเหมาะสม สามารถสนองความต้องการของลูกค้าได้ตรงกับสิ่งที่ลูกค้าต้องการอย่างแท้จริง จะสามารถช่วยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนได้ เกิดการจ้างงาน ลดปัญหาการย้ายถิ่นฐานของคนในพื้นที่ในการไปทำงานทำที่พื้นที่อื่น และเกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนจนส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นศัพท์บัญญัติที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) นำมาใช้อย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2541 โดยให้ความหมายตรงกับคำว่า Ecotourism ในภาษาอังกฤษ ศัพท์บัญญัตินี้ได้รับความเห็นชอบจากราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติศัพท์แล้ว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้คำนิยามว่า “การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม และชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ” นอกจากคำว่า Ecotourism แล้วยังมีคำอื่น ๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกันอีกหลายคำ เช่นคำว่า Agritourism แปลว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นในด้านเกษตรกรรม เพื่อให้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของพืชผลไร่นา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มีบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ได้ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้หลากหลาย ดังเช่น Wechabutsakorn (1995) (as cited in

Chiworawat, 2002) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ และต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย นอกจากนี้ Kraiphanon (1996) (as cited in Chiworawat, 2002) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (Nature Conservation) และมุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่น (Local Development) เป็นประการสำคัญ สำหรับในต่างประเทศ สมาคมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ธรรมชาติในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายไปสู่แหล่งธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจในวัฒนธรรมและธรรมชาติของสถานที่นั้น โดยไม่รบกวนและเปลี่ยนแปลงสภาพทางชีววิทยาของพื้นที่ และให้ชาวบ้านในพื้นที่โดยรอบมีรายได้จากการท่องเที่ยวด้วย (Nuanmeche, 1995 as cited in Chiworawat, 2002)

ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายไปสู่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชน บนพื้นฐานการรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ และการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Scientific and Technological Research, 1997) เสนอไว้ในรายงานมีดังนี้

1. ต้องมีการควบคุม ดูแล รักษา และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงสภาพ เดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหว ง่ายต่อการถูกกระทบ หรือพื้นตัวได้ยาก
2. ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมที่มีอยู่แต่เดิม
3. ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และการมีรายได้แต่เพียงอย่างเดียว
4. ต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรในท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือการให้ประชาชน มีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ
5. ให้องค์กรต่าง ๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการจัดการที่เหมาะสม
6. นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่าง ๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรรและกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึง และเพียงพอ
7. สนับสนุนการศึกษาวิจัย และประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน
8. มีการใช้กฎหมายในการควบคุมดูแลและรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และการสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย
9. จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างถูกต้อง

10. จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในทางแนวดิ่งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารและ การจัดการร่วมกันในทุกระดับ

ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สิ่งที่ชุมชนต้องมีการจัดการคือ การคงสภาพเดิมที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยวไว้ให้มากที่สุด จัดกิจกรรมที่เหมาะสม สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และวัฒนธรรมของชุมชน องค์กรต่าง ๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และนำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่าง ๆ อย่างมีความสำคัญ สนับสนุนการศึกษาวิจัย และประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน ใช้กฎหมายในการควบคุมดูแลและรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งตามนโยบายท่องเที่ยวนี้จะเกี่ยวข้องกับคน 2 ส่วน คือ หนึ่งในคนในชุมชน คือ ผู้ประกอบการ หัวหน้ากลุ่ม ชาวบ้านในชุมชน และสองหน่วยงานภาครัฐ คือ หน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว การดูแลพื้นที่ และการควบคุม ส่งเสริม นโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง 2 กลุ่มต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากชุมชนบางที่ก็ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ และทำไปตามความต้องการของตนเองเป็นหลัก จนลืมไปว่าทุกคนควรมีอาชีพหลักที่เป็นรายได้ประจำ ส่วนการจัดการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมในวันหยุดหรือสำหรับคนที่ว่างงานให้มีช่องทางในการสร้างรายได้เสริม

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

The Tourism Authority of Thailand (TAT) (2001) ได้ระบุรายละเอียดขององค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยว

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Natural-based tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการ อนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably managed tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน ปฏิบัติตามแผนได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุม

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation-based tourism)

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไปความสมบูรณ์จะลดน้อยลง จนอาจกลายเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสระบบนิเวศ (Ecotourism) มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับความสนใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาติ (ที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ไว้) ลักษณะเฉพาะนี้จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่งานการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural tourism หรือ Historical tourism) แม้ว่าจะมีความคาบเกี่ยวกันในพื้นที่ก็ตาม ในทำนองเดียวกันกับการท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural tourism) จึงไม่ใช่งานท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยว นั้น ๆ ด้วย ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงมีบางส่วนจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หรือแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งอาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Rungruang (2016) ได้ทำการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและภูมูงค์ คำตำบลแก่งเค้ง อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 การจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 การรวมกลุ่มเป็นองค์กรของชุมชน องค์ประกอบที่ 3 อัตลักษณ์ของชุมชน องค์ประกอบที่ 4 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติชุมชน องค์ประกอบที่ 5 การจัดการการท่องเที่ยว และ องค์ประกอบที่ 6 การเป็นชุมชนที่มีเอกภาพแบบพอเพียง และยังสอดคล้องกับ Nimboonjat (2015) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขาสนหนอกว้าว (อุทยานแห่งชาติเขาแหลม) ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว องค์ประกอบที่ 2 ด้านเส้นทางคมนาคม องค์ประกอบที่ 3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก องค์ประกอบที่ 4 ด้านที่พัก องค์ประกอบที่ 5 ด้านกิจกรรม องค์ประกอบที่ 6 ด้านการบริหารการท่องเที่ยว และที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ด้านกิจกรรม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านที่พัก ตามลำดับ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร เกิดขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติหรือการเกษตรกรรม ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ โดยชุมชนมีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมทางการเกษตรกรรม ภายใต้การจัดการการท่องเที่ยว อย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ก่อให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (Katpiyarat et al. 2018) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรจึงเป็นสิ่งที่ประเทศไทยได้ผลักดันให้ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและการอนุรักษ์เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งไปสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลางสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ให้เห็นถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกคน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2023)

จากที่ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถสรุปประเด็นได้ ดังต่อไปนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพธรรมชาติ สภาพสังคม เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ และต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่น วัฒนธรรม และชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยเอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนและท้องถิ่นเป็นสำคัญ นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ต้องมีการควบคุม ดูแล รักษา และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงสภาพ เดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม มีการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรในท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมของชุมชน องค์กรต่าง ๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่าง ๆ อย่างมีความสำคัญ สนับสนุนการศึกษาวิจัย และประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน ใช้กฎหมายในการควบคุมดูแลและรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างถูกต้อง จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในทางแนวตั้งและแนวนอน โดยมีองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ด้านกิจกรรมหรือการจัดการเรียนรู้ (2) การจัดการการท่องเที่ยว (3) อัตลักษณ์ของชุมชนหรือสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (4) การรวมกลุ่มชุมชนหรือการเป็นชุมชนที่มีเอกภาพแบบพอเพียง (5) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติชุมชน (6) ด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาด อีกทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรจึงเป็นสิ่งที่ประเทศไทยได้ผลักดันให้ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและการอนุรักษ์ เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งไปสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) กลยุทธ์การพัฒนา กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมการพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพรองรับนักท่องเที่ยวทั่วไป (2.2) ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งและบริการการท่องเที่ยวคุณภาพในพื้นที่เมืองรองที่มีศักยภาพและมีเส้นทางท่องเที่ยวให้กระจายอย่างทั่วถึง

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

การกระทำของคนแต่ละคนจะมีกระบวนการของพฤติกรรมเป็นของตนเองอยู่ตลอดเวลา ทุกคนต่างก็จะมีเหตุจูงใจหรือความต้องการ (Motives) ทั้งที่แตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกัน และจะมีสิ่งยึดถือต่าง ๆ ภายในความคิดของตนเอง ซึ่งเกิดจากประสบการณ์เดิม และพร้อมจะรับเอาเรื่องราวต่าง ๆ จากภายนอกเข้ามาได้ตลอดเวลา

แรงจูงใจสำคัญที่ทำให้คนเดินทางจำแนกออกเป็น 6 ชนิด ดังนี้ (Prarasakul, 2013)

1. แรงจูงใจทางด้านสรีระหรือทางกายภาพ (Physical) ได้แก่ ความต้องการที่จะพักผ่อนหย่อนใจจากความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ความต้องการที่จะได้พักผ่อนเพราะต้องการหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจ
2. แรงจูงใจทางด้านวัฒนธรรม (Cultural) ความสนใจที่จะได้สัมผัสวัฒนธรรมที่แปลกใหม่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวชมบ้านชมเมือง ได้เห็นสถาปัตยกรรมที่แปลก ๆ ได้เห็นวิถีชีวิตที่แปลก ๆ เช่น การท่องเที่ยวเพื่อชมวัด การไปร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม

3. การท่องเที่ยวเพื่อที่ต้องการตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกบางอย่าง (Emotional) นักท่องเที่ยวบางคนมาท่องเที่ยวเพราะต้องการเห็นสิ่งที่ในอดีต สิ่งที่ไม่ได้ในโลกปัจจุบัน บางคนชอบกลับไปใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมที่ต่างไปจากโลกปัจจุบัน นักท่องเที่ยวที่มีแรงจูงใจประเภทนี้เรียกว่า แรงจูงใจทางการถวิลหาอดีต นักท่องเที่ยวพวกนี้จะชอบชมพิพิธภัณฑ์ ชอบชมบรรยากาศที่ให้ความโรแมนติก แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการก็จะต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่สนองความต้องการทางด้านนี้

4. การท่องเที่ยวเพื่อให้ได้มาซึ่งสถานภาพ (Status) แรงจูงใจทางด้านนี้คือ แรงจูงใจที่อยากได้ชื่อว่าเป็นนักท่องเที่ยวแล้วมีหน้ามีตา มีคนพูดถึงหรือชื่นชมเมื่อได้ทำสำเร็จ เช่น ไปท่องเที่ยวในประเทศที่ยังไม่มีใครเคยไป บางคนต้องการได้ชื่อว่าเป็นคนทันสมัยน่าแพชั่น ก็จะชอบท่องเที่ยวเพื่อซื้อสินค้าที่ทันสมัย

5. แรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง (Personal Development) บางคนเดินทางเพื่อหาความรู้ และทักษะใหม่ ๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ นักเรียนที่มีฐานะดีเดินทางไปเรียนภาษาอังกฤษในต่างประเทศในช่วงฤดูร้อน หรือคนไทยที่อยากไปเรียนการทำอาหารที่ประเทศฝรั่งเศส หรือชาวตะวันตกที่หลงใหลอาหารไทยเดินทางมาเรียนการทำอาหารไทยในเมืองไทย เป็นต้น

6. แรงจูงใจส่วนบุคคล (Personal) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากเหตุผลส่วนตัวของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการที่จะไปเยี่ยมเยียนญาติมิตรเพื่อนฝูงที่อยู่ห่างไกลกัน ความต้องการที่จะหาเพื่อนใหม่ ความต้องการที่จะเอาใจผู้อื่นด้วยการพาไปเที่ยว

โดยมีงานวิจัยตามแนวคิดของ Chaimoolwong (2019) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษาชุมชนบ้านแม่แจ่ม อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวพร้อมครอบครัว ด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีสมาชิกร่วมเดินทางเฉลี่ย 7 คน ช่วงเวลาในการเดินทางมาท่องเที่ยวคือช่วงวันหยุดเทศกาล/ ประเพณี ใช้เวลาในการท่องเที่ยวเฉลี่ย 1 วัน เข้าพักที่โรงแรม เคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชนบ้านแม่แจ่มแล้ว 1 ครั้ง มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวต่อคนเฉลี่ย 1,103 บาท โดยเลือกซื้อสินค้า/ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรประเภทสินค้าเกษตรแปรรูป กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่นิยมคือ การพักผ่อนตามอัธยาศัย การถ่ายภาพ/ ชมวิวทิวทัศน์ และการเลือกซื้อของฝาก/ที่ระลึก และแนวคิดของ Kakaew (2015) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่สวนเกษตร จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน โดยครอบครัวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมาท่องเที่ยว และส่วนใหญ่ยังเดินทางมาท่องเที่ยวกับเพื่อน โดยรถยนต์ส่วนตัว เคยมาท่องเที่ยวที่สวนเกษตรแล้วครั้งหนึ่ง มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางต่อคน 500-1,000 บาท มีความสนใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเกี่ยวกับผลไม้สด รวมถึงยินดีจ่ายเงินซื้อของพื้นเมืองและของที่ระลึก 500-1,000 บาท มีการเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีการเดินทางแบบไปเช้าเย็นกลับ อีกทั้งพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร คือมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวแตกต่างกัน โดยพฤติกรรมนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวพร้อมครอบครัว และเพื่อน ด้วยรถยนต์ส่วนตัว ในวันหยุด อีกทั้งยังเป็นการมาท่องเที่ยวซ้ำ โดยมีการซื้อสินค้าทางการเกษตร ของที่ระลึก รวมถึงสินค้าแปรรูปทางการเกษตร นักท่องเที่ยวต้องการพักผ่อน ถ่ายภาพชมธรรมชาติ และแนวคิดจาก Chaisri, Panyapong, and Doungmala (2017) พบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อท่องเที่ยวและพักผ่อน เป็นการเดินทางมาครั้งแรกโดยรถยนต์ส่วนตัว มาเช้าเย็นกลับ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางต่อคนประมาณ 1,001-1,999 บาท โดยทราบข้อมูลจากเพื่อน ญาติ คนรู้จัก และภาพรวมมีความประทับใจต่อการมาท่องเที่ยว

จากที่ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร จะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรจะมีส่วนที่คล้ายกันคือ เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก โดยรถยนต์ส่วนตัว ช่วงเวลาในการเดินทางมาท่องเที่ยวคือ ช่วงวันหยุดเทศกาล/ประเพณี โดยทราบข้อมูลจากเพื่อน ญาติ คนรู้จัก ซึ่งปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีความต้องการในการถ่ายภาพเป็นที่ระลึก มีความสนใจโดยมีการซื้อสินค้าทางการเกษตร ของที่ระลึก รวมถึงสินค้าแปรรูปทางการเกษตร พฤติกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาทำให้ผู้ประกอบการหรือชุมชนต้องมีความเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างความประทับใจและก่อให้เกิดการกลับมาเที่ยวซ้ำ หรือบอกต่อให้กับคนรู้จักได้มาท่องเที่ยวตามโปรแกรมเดิมของตนเอง สิ่งที่ควรนำไปเพิ่มเติมหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่น เมื่อต้องการทราบถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวควรทำการสำรวจความต้องการของลูกค้าที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร ลูกค้าส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว ที่จอดรถ จุดบอกทาง จึงมีความสำคัญมากเพราะจะเป็นสิ่งที่สามารถอำนวยความสะดวกได้ตั้งแต่เริ่มต้น การรับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวมาจากเพื่อน ญาติ คนรู้จัก ดังนั้นสิ่งที่สำคัญคือการสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวได้รู้สึกชอบจนนำไปบอกต่อแก่คนรู้จัก นั่นหมายถึงการท่องเที่ยวที่มีความคุ้มค่าในการเดินทางมาท่องเที่ยว อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวคือการถ่ายรูปภาพเป็นที่ระลึกถึงของสถานที่ท่องเที่ยว และกระแสของโลกออนไลน์ทำให้พฤติกรรมของคนชอบลงภาพตามโซเชียลมีเดีย (Social Media) เมื่อไปท่องเที่ยวหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีมุมที่จัดไว้ให้ถ่ายรูปได้สวยงามดูดี สร้างความน่าจดจำ และควรมีจุดถ่ายภาพที่ติดชื่อสถานที่เป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย นักท่องเที่ยวยังมีความสนใจในการซื้อสินค้าทางการเกษตร ของฝาก ของที่ระลึก และสินค้าแปรรูปทางการเกษตร โดยสินค้าทางการเกษตรต้องมีความปลอดภัยหรือปลอดภัยพิช เป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ส่วนของฝากและของที่ระลึก ก็ควรมีความโดดเด่นไม่เหมือนกับที่อื่น หรือมีการบอกแหล่งผลิตของสินค้าที่ทำจากชุมชน

กลยุทธ์การตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

แนวคิดกลยุทธ์การตลาด

Kotler (1997) ได้ให้ความหมายของการตลาด หมายถึง การตอบสนองความต้องการที่เป็นประโยชน์หรือกิจกรรมของมนุษย์ที่ดำเนินไปเพื่อให้มีการตอบสนองความต้องการต่าง ๆ และสร้างความพึงพอใจระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคโดยอาศัยกระบวนการแลกเปลี่ยน (Komessopha, 2001) กลยุทธ์การตลาด (Marketing strategy) เป็นกลยุทธ์ที่ใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมาย (Target market) ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดเรื่องส่วนประสมทางการตลาด (Marketing mix) ที่นำมาใช้ในการดำเนินงานทางการตลาด ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าในตลาดเป้าหมายได้อย่างเหมาะสมในช่วงระยะเวลาที่กำหนด อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าบริษัทจะทำการวิเคราะห์เลือกทำการตลาดอย่างดีที่สุดแล้ว การที่จะพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคหรือลูกค้าในตลาดเป้าหมาย เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และยากที่จะเป็นไปได้ เนื่องจากวิธีการที่จะเลือกกระทำนั้น มีได้หลายทางที่จะตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคหรือลูกค้า

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix หรือ 7Ps)

Kotler (1997) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) หมายถึง ตัวแปรหรือเครื่องมือทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ บริษัทมักจะนำมาใช้ร่วมกันเพื่อตอบสนองความพึงพอใจและความต้องการของลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แต่เดิมส่วนประสมทางการตลาดจะมีเพียงแค่ 4 ตัวแปรเท่านั้น (4Ps) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) สถานที่หรือช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ (Place) และ

การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ต่อมา มีการคิดตัวแปรเพิ่มเติมขึ้นมา อีก 3 ตัวแปร ได้แก่ บุคคล (People) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) และกระบวนการ (Process) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดที่สำคัญทางการตลาดสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธุรกิจทางด้านการบริการ ดังนั้นจึงรวมเรียกได้ว่าเป็นส่วนประสมทางการตลาดแบบ 7Ps ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สิ่งที่บริษัทนำเสนอออกขายเพื่อก่อให้เกิดความสนใจโดยการบริโภคหรือการใช้บริการนั้นสามารถทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ โดยความพึงพอใจนั้นอาจจะมาจากสิ่งที่สัมผัสได้หรือสัมผัสไม่ได้ เช่น รูปแบบ บรรจุภัณฑ์ กลิ่น สี ราคา ตราสินค้า คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ความมีชื่อเสียงของผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่าย

2. ด้านราคา (Price) หมายถึง จำนวนเงินตราที่ต้องจ่ายเพื่อให้ได้รับผลิตภัณฑ์ สินค้าหรือบริการของกิจการ หรืออาจเป็นคุณค่าทั้งหมดที่ลูกค้ารับรู้ เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากการใช้ผลิตภัณฑ์ สินค้าหรือบริการนั้น ๆ อย่างคุ้มค่ากับจำนวนเงินที่จ่ายไป นอกจากนี้ ยังหมายถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ในรูปของตัวเงิน ซึ่งลูกค้าใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างราคา (Price) ที่ต้องจ่ายเงินออกไปกับคุณค่า (Value) ที่ลูกค้าจะได้รับกลับมาจากผลิตภัณฑ์นั้น ซึ่งหากว่าคุณค่าสูงกว่าราคาลูกค้าก็จะทำการตัดสินใจซื้อ (Buying Decision) ทั้งนี้กิจการควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งการกำหนดกลยุทธ์ด้านราคามีดังนี้ สถานการณ์ สภาพเศรษฐกิจ รูปแบบของการแข่งขันในตลาด ต้นทุนทางตรงและต้นทุนทางอ้อม

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place/Channel Distribution) หมายถึง ช่องทางการจำหน่ายสินค้าหรือบริการ รวมถึงวิธีการที่จะนำสินค้าหรือบริการนั้น ๆ ไปยังผู้บริโภคเพื่อให้ทันต่อความต้องการ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่ต้องพิจารณาว่ากลุ่มเป้าหมายคือใคร และควรกระจายสินค้าหรือบริการสู่ผู้บริโภคผ่านช่องทางใดจึงจะเหมาะสมมาก

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง เครื่องมือการสื่อสารทางการตลาด เพื่อสร้างความสนใจ (Motivation) ความคิด (Thinking) ความรู้สึก (Feeling) ความต้องการ (Need) และความพึงพอใจ (Satisfaction) ในสินค้าหรือบริการ โดยสิ่งนี้จะใช้ในการจูงใจลูกค้ากลุ่มเป้าหมายให้เกิดความต้องการหรือเพื่อเตือนความทรงจำ (Remind) ในตัวผลิตภัณฑ์ โดยคาดว่าจะการส่งเสริมการตลาดนั้นจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึก (Feeling) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior) การซื้อสินค้าหรือบริการ หรืออาจเป็นการติดต่อสื่อสาร (Communication) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อก็เป็นได้ ทั้งนี้จะต้องมีการใช้เครื่องมือสื่อสารทางการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ อย่างผสมผสาน

5. ด้านบุคคล (People) หรือบุคลากร หมายถึง พนักงานที่ทำงานเพื่อก่อประโยชน์ให้แก่องค์กรต่าง ๆ ซึ่งนับรวมถึงตั้งแต่เจ้าของกิจการ ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง ผู้บริหารระดับล่าง พนักงานทั่วไป แม่บ้าน เป็นต้น โดยบุคลากรนับได้ว่าเป็นส่วนผสมทางการตลาดที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นผู้คิดวางแผน และปฏิบัติงาน เพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้เป็นตามทิศทางที่วางกลยุทธ์ไว้ นอกจากนี้บทบาทอีกอย่างหนึ่งของบุคลากรที่มีความสำคัญ คือ การมีปฏิสัมพันธ์และสร้างมิตรไมตรีต่อลูกค้า เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ

6. ด้านกระบวนการ (Process) หมายถึง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีการและงานปฏิบัติในด้านการบริการที่นำเสนอให้กับผู้ใช้บริการเพื่อบริการอย่างถูกต้อง รวดเร็ว โดยในแต่ละกระบวนการสามารถมีได้หลายกิจกรรม ตามแต่รูปแบบและวิธีการดำเนินงานขององค์กร หากว่ากิจกรรมต่าง ๆ ภายในกระบวนการมีความเชื่อมโยงและประสานกันจะทำให้กระบวนการโดยรวมมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ

7. ด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) หมายถึง สิ่งที่ถูกค้าสามารถสัมผัสได้จากการเลือกใช้สินค้าหรือบริการขององค์กร เป็นการสร้างความแตกต่างอย่างโดดเด่นและมีคุณภาพ เช่น การตกแต่งร้าน การแต่งกายของพนักงานในร้าน การพูดจาต่อลูกค้า การบริการที่รวดเร็ว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจทางด้านการบริการที่ควรจะต้องสร้างคุณภาพ

จากที่ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร ซึ่งเป็นการตลาดที่สอดคล้องกับธุรกิจทางด้านการบริการ จึงนิยมใช้ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix หรือ 7Ps) โดยเมื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร จึงขอเสนอตัวอย่างการใช้ส่วนประสมทางการตลาดดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ สิ่งที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญในเรื่องของกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว ร่วมกับเพื่อนร่วมงาน โดยเป็นกิจกรรมที่ใช้วัตถุดิบจากพืชที่ปลูกในพื้นที่ โดยให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเตรียมวัตถุดิบ หรือวัสดุต่าง ๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชน พืช ผัก ที่นักท่องเที่ยวอาจจะไม่เคยรู้มาก่อน

2. ด้านราคา สิ่งที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการกำหนดราคาที่มีหลายช่วงราคา ตั้งแต่ราคาไม่แพงจนถึงสินค้าที่มีมูลค่าสูง ควรมีการกำหนดราคาที่มีหลากหลายระดับให้เลือก มีราคาแบบเป็นแพ็คเกจที่หลากหลายให้เลือก หรือการเลือกบางรายการข้ามแพ็คเกจได้ จะช่วยสร้างความสนใจและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย สิ่งที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการเพิ่มช่องทางผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media) หรือ สื่อสังคมออนไลน์ (ออนไลน์) ได้แก่ Facebook, YouTube, Instagram, TikTok และ Twitter โดยเลือกช่องทางใดช่องทางหนึ่งหรือหลายช่องทางก็ได้ ทางกลุ่มไลน์ (Line Group) โดยต้องเลือกให้เหมาะกับบริบทที่จะทำให้ผู้ขายและผู้ซื้อมาเจอกันในช่องทางต่าง ๆ

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด สิ่งที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ต้องเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง ต้องสร้างการรับรู้ มีการจัดการการท่องเที่ยวในฤดูกาลต่าง ๆ ที่แตกต่างกันผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย

5. ด้านบุคคล (People) สิ่งที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญในเรื่องของบุคลากรควรรู้จักจริงในสิ่งที่ทำ ต้องมีความรู้ที่แท้จริง ถูกต้อง และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจการเกษตรอินทรีย์หรือการเกษตรปลอดภัยได้ บุคลากรต้องมีความเป็นมิตร จริงใจ และเต็มใจให้บริการ

6. ด้านกระบวนการ สิ่งที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญในเรื่องของควมมีการจัดการระบบต่าง ๆ ให้ดีขึ้น แบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน ไม่ควรกำหนดหน้าที่โดยเจาะจงว่าต้องเป็นผู้นำกลุ่มเท่านั้น ต้องสร้างบุคลากรที่สามารถทำงานแทนกันได้ ต้องมีการเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ และเส้นทางการเรียนรู้หรือเส้นทางท่องเที่ยว ควรเพิ่มเรื่องการส่งต่อและผลักดันให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ควรมีการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เชื่อมโยงกับกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้สึกคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไปเพื่อการท่องเที่ยว

7. ด้านลักษณะทางกายภาพ สิ่งที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการมีเอกลักษณ์เฉพาะตามพื้นที่ มีผลผลิตที่แตกต่างจากที่อื่น โดยการสร้างผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น ใช้นวัตกรรมปลูกพืชให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัย หรือผลผลิตที่มีความปลอดภัยต่อการบริโภค

ส่วนประสมทางการตลาดที่กล่าวมาเป็นเพียงการยกตัวอย่างที่ค้นพบจากการทำวิจัยนำมายกตัวอย่างเพื่อให้เห็นภาพการกำหนดกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมกับสถานที่ สิ่งแวดล้อม ลักษณะทางกายภาพ และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญชุมชนต้องหาจุดเด่นของชุมชนให้พบและนำมาเป็นจุดขาย องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกันอาจทำให้การใช้ส่วนประสมทางการตลาดแตกต่างไปจากที่ยกตัวอย่างมา ซึ่งนั่นหมายถึง

ผู้ประกอบการกิจการด้านการท่องเที่ยวหรือชุมชนต้องทำการสำรวจข้อมูลของตนเอง เพื่อให้ได้แนวทางในการดำเนินธุรกิจของชุมชนต่อไป

สรุป

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ช่วยยกระดับรายได้ และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับเกษตรกร ซึ่งต้องสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศด้านชนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนให้คุณค่ากับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้หลักสมดุลใน 3 มิติ คือ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม-วัฒนธรรม เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง องค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ คือ (1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ (2) องค์ประกอบด้านการจัดการ (3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ (4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรต้องตระหนักว่า คนกรุงโยหาชีวิตชนบท ความสงบ เรียบง่าย อยากหากิจกรรมทำร่วมกับคนในครอบครัว หรือเพื่อนร่วมงาน ต้องการหาประสบการณ์แปลกใหม่ และหาของกินที่มีรสชาติอร่อย คนต่างพื้นที่อยากเห็นความแตกต่างจากพื้นที่ที่คุ้นเคย ซึ่งก็ล้วนแต่คาดหวังการบริการที่ดี และสามารถตอบโจทย์ได้ตรงกับความต้องการ การสำรวจความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญ ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรต้องสามารถจัดการกับความต้องการของคนต่างกลุ่มได้ มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายไว้รองรับคนหลายกลุ่ม ให้ได้รับประสบการณ์ตรงกับความต้องการมากที่สุด รวมถึงต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ยิ่งชุมชนไหนที่มีความสามัคคีกันจะมีการช่วยเหลือกันมาก ซึ่งจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์จากการมาท่องเที่ยวในชุมชน กลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางการดำเนินงานที่สามารถช่วยสร้างรายได้ เนื่องจากถ้าทำการตลาดได้ดีก็จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว คนในชุมชนมีงานทำในพื้นที่ โดยส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรมี 7 ด้านคือ (1) ด้านผลิตภัณฑ์ (2) ด้านราคา (3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (4) ด้านการส่งเสริมการตลาด (5) ด้านบุคคล (6) ด้านกระบวนการ (7) ด้านลักษณะทางกายภาพ ดังรายละเอียดที่กล่าวมาในข้างต้น อีกสิ่งหนึ่งที่ชุมชนต้องระวังคือต้องมีระบบการจัดการที่ดีที่ไม่ไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การกำจัดขยะ การดูแลสภาพแวดล้อม แหล่งน้ำ แหล่งพลังงาน การดูแลสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในสภาวะล่อแหลม และต้องมีการรักษาฟื้นฟูสภาพแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไป

References

- Chaimoolwong, S. (2019). *Factors Affecting the Agro-Tourism Motivations and Behaviors of Thai Tourists: A Case Study of Mae Jam Village, Mueang Pan District, Lampang Province*. Chiang Mai: Maejo University.
- Chaisri, A., Panyapong, S., & Doungrama, Th. (2017). *The Development for Tourism Marketion Strategy of Ecotourism Pa Hin Ngam National Park*. (Research Report). Chaiyaphum: Rajabhat Chaiyaphum University.

- Chiworawat, S. (2002). *Factors Affecting the Ecotourism Behavior of Thai Tourists in Mu Ko Chang National Park*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (2021). *DAST Tourism Management Create True Sustainability*. Retrieved November 1, 2023, from <https://www.dasta.or.th/th/article/424>
- Kakaew, K. (2015). *Agrotourism Behaviors of Thai Tourists at Agricultural Gardens in Rayong Province*. Bangkok: Dhurakij Pundit University.
- Katpiyarat, P. et al. (2018). Efficiency of Agro-Ecotourism: Case Study of Klong Khone Mangrove Conservation Center. *Veridian E-Journal Silpakorn Universit*, 11(3), 882-896.
- Komessopha, P. (2001). *Marketing Planning*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kotler, P. (1997). *Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation and Control* (14th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Ministry of Tourism & Sport. (2021). *Quality Standards for Agricultural Tourism Destinations (2nd Draft) Revised Edition*. Retrieved October 1, 2023, from <https://www.masci.or.th/wpcontent/uploads/2021/11/>
- Nadee, P. (2018). Agro-Tourism Development towards Sustainable Tourism. *Eau Geritage Journal Social Science and Humanity*, 8(2), 113-124.
- Nimboonjat, M. (2015). *The Tourism Factors and Participation of the Community in Fluencing the Sustainability of Eco-Tourism at Khao San Nhok Whour. (Khao Laem National Park)*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). *The Thirteenth Plan (2023-2027)*. Retrieved November 1, 2023, from https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_Final.pdf
- Prarasakul, L. (2013). *Consumer Behavior*. Bangkok: Vprint (1991).
- Rungruang, N. (2016). *The Components of Community Best Tourism Affecting Tourism Development at Angwangkea and Pukongkam in Kutkhaopun District Ubonratchathani Province*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Srinathiyawasin, T. et al. (2023). Tourist Behaviors towards Agro-Ecotourism in Suphanburi Province. *SDU Community Engagement Expo 2023*.
- Thailand Institute of Scientific and Technological Research. (1997). *Implementation of Tourism Policy to Preserve the Ecological System*. Bangkok: Author.
- The Tourism Authority of Thailand (TAT). (2001). *General Knowledge about Homestays*. Bangkok: Author.

การเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม คดีนักท่องเที่ยว*

Cross-Cultural Mediation Tourist Case

สมเกียรติ รัตนโอภาส

Somkiet Ratanaopath

ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี

Chonburi Juvenile and Family Court, Thailand.

Corresponding Author's Email: sss1990aone@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มุ่งเน้นให้ความรู้ความสำคัญกับการเจรจาไกล่เกลี่ยในคดีที่นักท่องเที่ยวที่มีปัญหาทางคดีไม่ว่าจะเป็นคดีอาญา การลักขโมย การโกง อุบัติเหตุ ฯลฯ คดีแพ่ง ผิดสัญญาการเข้าพัก คดีเช่าเรือเช่ารถ เป็นต้น ที่เกิดขึ้นระหว่างคนไทยกับคนต่างชาติซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความเข้าใจบริบทของความแตกต่างตั้งแต่การสื่อสารด้วย ภาษาพูด วิธีการพูด เช่น น้ำเสียงกระโชกโฮกฮาก น้ำเสียงดุตันเช่นชาวเกาหลี หรือบางประเทศวิธีการพูดค่อย ๆ พูด เช่น ชาวญี่ปุ่น เป็นต้น ยังมีภาษากาย และการแสดงออก ท่าทาง สีหน้า หุบโตะ ไม่ให้ความเคารพสถานที่ วัฒนธรรมที่ต่างในความเชื่อ ในศาสนาที่ต่างกัน ความนึกคิดวิธีปฏิบัติธรรมเนียมที่ต่างกัน ผู้ไกล่เกลี่ยคดีเหล่านี้ต้องเข้าใจบริบทของชนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่กระบวนการนี้ด้วย เพื่อให้การเจรจาไกล่เกลี่ย ประสบผลสำเร็จได้สร้างความเป็นมิตรที่ดีต่อชาวต่างชาติที่ต้องเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม การเข้าใจในธรรมเนียมวัฒนธรรมของชาวต่างชาติจะทำให้การเจรจาระหว่างคู่พิพาทที่เป็นชาวไทยง่ายขึ้น เพราะ ผู้เสียหายที่เป็นต่างชาติมักจะคิดว่าคนไทยที่มาไกล่เกลี่ยจะช่วยเหลือคนไทยด้วยกัน ดังนั้น ความเป็นกันเอง และการเข้าถึงวัฒนธรรมที่ต่างกัน จึงทำให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกได้รับความเป็นกลางจากผู้ไกล่เกลี่ย และทำให้ชาวต่างชาติยินดีที่จะเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ยและเมื่อคดีสำเร็จทุกฝ่ายได้รับความพึงพอใจจะทำให้ชาวต่างชาติกลับมาเที่ยวเมืองไทยอีกครั้งเป็นผลดีต่อประเทศชาติบ้านเมือง

คำสำคัญ: ไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม; คดีนักท่องเที่ยว; ไกล่เกลี่ยชาวต่างชาติ

Abstract

The research article attempted to provide knowledge regarding the importance of negotiating in cases when tourists face legal problems, whether they are criminal cases such as theft, fraud, accidents, etc., or civil cases such as breach of lodging contracts, boat rental cases, car rental cases, etc. All of these conflicts occur between Thais and foreigners, and mediators must comprehend the many contexts beginning with communication, such as spoken language and tone of voice. For example, Koreans speak harshly or aggressively, whereas Japanese communicate softly, etc. Physical language includes expressions and gestures (for example, facial expression and smashing the table, not paying respect to the places). Various cultures and religions have different ways of thought and customs. Mediators

*Received September 17, 2024; Revised October 1, 2024; Accepted October 8, 2024

must understand the context of the many nations involved in this process in order for the mediation to be successful and to foster cordial relationships with foreigners. Understanding foreign cultures and traditions will facilitate mediation between both Thai disputing parties, as foreign victims frequently believe that Thai mediators will side with their fellow Thais. As a result, friendliness and exposure to diverse cultures will enable the victim to feel impartial toward the mediators and encourage the foreigner to engage in the mediation process. So, if the case is successful and all parties are satisfied, the foreigner will want to return to Thailand, which is beneficial to the country.

Keywords: Cross-Cultural Mediation; Tourist Cases; Mediation with Foreigners

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยเรามีอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ที่ทำรายได้ให้ประเทศไทยเป็นลำดับต้น ๆ มีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวเมืองไทยเป็นจำนวนหลายสิบล้านคนทำให้เกิดปัญหาตามมา มีคดีเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมจำนวนมากในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น กรุงเทพฯ ภูเก็ต พัทยา เชียงใหม่ เป็นต้น และเกิดคดีที่ต้องเข้ามาในกระบวนการยุติธรรม เมื่อคู่ความที่มีคดีเข้ามาที่ศาล จะมีกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างชาวต่างชาติมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาหรือคดีแพ่งที่เกิดขึ้น ชาวต่างชาติมีความต้องการในการเจรจาค่าเสียหายอันเกิดจากการกระทำของร้านค้า ร้านอาหาร ร้านเช่า รถทัวร์ ร้านอาหารที่พักอาศัย โรงแรม เป็นต้น ทั้งนี้เมื่อคู่กรณีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลโดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนกลางจะต้องเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่ต่างกันระหว่างคนต่างชาติและมีวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยการวางตัวของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นสำคัญ

การไกล่เกลี่ยที่เราเห็นทั่วไป มักจะรับรู้ได้โดยทั่วไปคือการไกล่เกลี่ยคนที่มีเชื้อชาติเดียวกัน สัญชาติเดียวกันและมีวัฒนธรรมความเชื่อที่เหมือน ๆ กัน ถ้ามีการขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นผลที่จะนำมาพบกันและเจรจากันเพื่อให้ได้ข้อตกลงที่ทั้งสองฝ่ายเป็นที่พอใจของผลลัพธ์ที่จะได้

ในบางกรณีศาลยุติธรรมต้องเจอกับการไกล่เกลี่ยที่เป็นชาวต่างชาติซึ่งมีวัฒนธรรมความเชื่อลักษณะท่าทางที่ต่างไปจากคนไทยจะทำให้การมีการเจรจายากขึ้น เพราะอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากภาษาที่พูดออกมาคนละภาษา ทำให้เกิดความยุ่งยากในการเจรจาไกล่เกลี่ยมากขึ้น ทั้งนี้รวมถึงภาษากาย ลักษณะสีหน้า ท่าทางที่แสดงออกก็ต่างกัน ดังนั้น การเจรจาไกล่เกลี่ยที่จะสำเร็จได้โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีความเข้าใจวัฒนธรรมของชาวต่างชาติต่างภาษาที่จะเข้ามาไกล่เกลี่ยด้วย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีความเข้าใจและเข้าถึงความคิดของผู้พิพาทอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเป็นมิตรและความไว้วางใจต่อผู้พิพาท

วัฒนธรรมของแต่ละชาติมีความแตกต่างกัน เช่น ขอบสีไม่เหมือนกัน รูปเคารพต่างกัน ลักษณะการยืนการเดิน การนั่ง การพูดคุย การศึกษา เราสามารถใช้วัฒนธรรมและความเข้าใจในวัฒนธรรมของคู่ขัดแย้งมาทำให้เราก้าวข้ามพรมแดนกำแพงของวัฒนธรรมที่คุ้ยักขวางการเจรจาไกล่เกลี่ยได้ และภายในวัฒนธรรมของแต่ละชาติเอง ก็ยังมีวัฒนธรรมย่อย ๆ อีกมากที่จะทำให้เราเข้าใจผิดหรือเหมารวมอย่างผิดพลาดหรือไม่ก็ตีความหมายวัฒนธรรมนั้นปิดไป

วัฒนธรรม หมายความว่าอะไร คำว่า “วัฒนธรรม” ในภาษาไทย มาจากคำสองคำ คำว่า “วัฒน” จากคำศัพท์ “วฒฺ” ในภาษาสันสกฤต หมายถึงความเจริญ ส่วนคำว่า “ธรรม” มาจากคำศัพท์ “ธรม” ในภาษาสันสกฤต หมายถึงความดี เมื่อนำสองคำมารวมกันจึงได้คำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึงความดีอันจะก่อให้เกิดความงอกงามที่เป็นระเบียบเรียบร้อย ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้นิยามไว้

ว่า “สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา” (Royal Institute, 1993)

Mayer (2012) เห็นว่า วัฒนธรรมเป็นบรรทัดฐาน ค่านิยม ประเพณี และแบบแผนพฤติกรรมทั่วไปของกลุ่มคนแต่ละกลุ่ม ทุกคนจึงอยู่ในวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างและทับซ้อนกันอย่างหลากหลาย และทำให้แบบแผนวัฒนธรรมที่ทับซ้อนกันก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมและการจัดการความขัดแย้งของแต่ละคน เมื่อเกิดความขัดแย้งที่แตกต่างกันไป

Janosik quoted in Bercovitch (2009) เห็นว่า วัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 4 ระดับ คือ ประการแรก เรียนรู้พฤติกรรม โดยผ่านสิ่งที่ทำมากกว่าสิ่งที่คิด ประการที่สอง คุณค่า ประการที่สาม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น ประการที่สี่บริบท (บุคคล, สังคม)

Lewicki et al. (2001) เห็นว่า วัฒนธรรมกำหนดพฤติกรรมของคน และวัฒนธรรมของตะวันตกกับตะวันออกก็มีความแตกต่างกัน วัฒนธรรมเป็นการแบ่งปันคุณค่าและความเชื่อของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ในแต่ละประเทศก็มีวัฒนธรรมมากกว่าหนึ่งเดียวและยังสามารถข้ามพรมแดนประเทศไปได้อีกด้วย

Hall (1976) ได้แบ่งวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็น 2 ประเภท คือ บริบทโดยอ้อม (High Context) และบริบทโดยตรง (Low Context) เช่น คนจีนหรือญี่ปุ่นจะเป็นสังคมที่ไม่ทำอะไรตรง ๆ จะบ่งบอกเป็นนัย ขณะที่คนตะวันตกเป็นจะแสดงออกอย่างตรงไปตรงมาอย่างชัดเจน ดังนั้นคนตะวันตกกับตะวันออกจะมีความยุ่งยากในการแปลความหมายหรือทำความเข้าใจอีกฝ่ายได้อย่างถูกต้อง

Trompenaars (1993) เห็นว่า วัฒนธรรมเป็นระบบของการยอมรับความเชื่อและสมมติฐานที่ส่งผ่านจากเจเนอเรชันหนึ่งสู่อีกเจเนอเรชันด้วยกระบวนการเรียนรู้ วัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลงจากการบูรณาการคุณค่าใหม่และเก่าเข้าไว้ด้วยกัน

วัฒนธรรมจึงเป็นพฤติกรรมของกลุ่มคน ที่มีความเชื่อและมีคุณค่าของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มี ภาษา อาหาร การทักทาย เพลง การแต่งกาย พิธีกรรม และอื่น ๆ อันจะเห็นได้ชัดที่การแสดงออกอย่างชัดเจน แต่ยังมีวัฒนธรรมที่ไม่สามารถเข้าใจได้โดยง่าย เช่น ความเชื่อ ศาสนา แนวความคิดเกี่ยวกับเวลา แนวความคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม รูปแบบการตัดสินใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ยากจะเข้าใจถ้าไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มและทำความเข้าใจกับแนวคิดของกลุ่มเหล่านั้น

ทฤษฎีภูเขาน้ำแข็งเชิงวัฒนธรรม

แบบจำลองภูเขาน้ำแข็งทางวัฒนธรรมของฮอลล์ (Hall, 1976) ได้พัฒนาวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันของภูเขาน้ำแข็ง หากวัฒนธรรมของสังคมเป็นแบบอย่างภูเขาน้ำแข็ง ฮอลล์ให้เหตุผลมากกว่าที่มีบางแง่มุมที่มองเห็นได้เหนือน้ำ แต่มีขนาดใหญ่กว่า ส่วนที่ซ่อนอยู่ใต้พื้นผิว นั้นหมายความว่าอย่างไร?

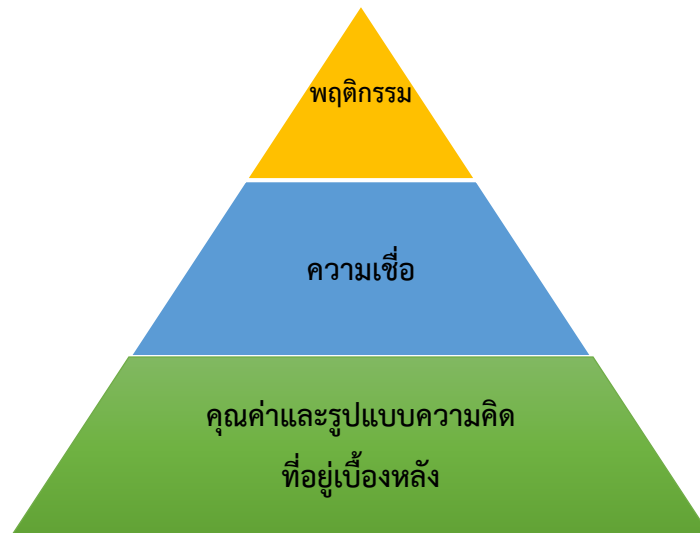

Figure 1: Cultural Iceberg Model (Hall, 1976)

ส่วนภายนอกหรือส่วนรับรู้ของวัฒนธรรมคือ สิ่งที่เรามองเห็นและเป็นยอดภูเขาน้ำแข็งและรวมถึง พฤติกรรมและความเชื่อบางอย่าง ส่วนภายในหรือจิตใต้สำนึกของวัฒนธรรมอยู่ต่ำกว่าพื้นผิวของสังคมและ รวมถึงความเชื่อ ค่านิยม และรูปแบบความคิดบางประการที่เป็นรากฐานพฤติกรรม มีความแตกต่างที่สำคัญ ระหว่างวัฒนธรรมที่มีจิตใต้สำนึกและไม่มีจิตใต้สำนึก

ตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างระหว่างการรับรู้ภายในและภายนอกของวัฒนธรรม

ภายใน	ภายนอก
เรียนรู้โดยปริยาย (Implicitly Learned)	เรียนรู้อย่างชัดเจน (Explicitly Learned)
มีสติ (Unconscious)	โดยไม่รู้ตัว (Conscious)
เปลี่ยนแปลงยาก (Difficult to Change)	เปลี่ยนง่าย (Easily Changed)
ความรู้เชิงอัตนัย (Subjective Knowledge)	ความรู้วัตถุประสงค์ (Objective Knowledge)

ฮอลล์ (Hall) แนะนำว่าวิธีเดียวที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมภายในของผู้อื่นคือการมีส่วนร่วมใช้ชีวิต อยู่ร่วมกัน วัฒนธรรมของพวกเขา การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเป็นครั้งแรก จะมีเพียงพฤติกรรมที่เปิดเผยที่สุด เท่านั้นที่จะปรากฏให้เห็น อย่างที่ใคร ๆ ใช้เวลามากขึ้นในวัฒนธรรมใหม่ ความเชื่อ ค่านิยม และรูปแบบ ความคิดที่อยู่เบื้องหลัง พฤติกรรมนั้นก็จะถูกเปิดเผย สิ่งที่ไม่เดลินี้สอนก็คือ เราไม่สามารถตัดสินวัฒนธรรม ใหม่จากสิ่งที่เราเห็นเพียงอย่างเดียวได้ เมื่อเราเข้าไปครั้งแรก เราต้องใช้เวลาทำความรู้จักกับบุคคลจาก วัฒนธรรมนั้นและ ได้ตอบกับพวกเขา โดยการทำเช่นนั้นเท่านั้นที่เราจะสามารถเปิดเผยค่านิยมและความเชื่อ ที่เป็นรากฐานของพฤติกรรมของสังคมนั้น ๆ ในสิ่งที่เรียกว่า ภูเขาน้ำแข็งแบบจำลอง ของการทำ ความเข้าใจ วัฒนธรรม สามารถสังเกตได้ประมาณ 10% ของ วัฒนธรรม แต่เพื่อให้เข้าใจส่วนที่เหลือ ต้องลง ลึกให้มาก

ทำไมวัฒนธรรมถึงเหมือนภูเขาน้ำแข็ง?

อุปมาที่เป็นประโยชน์สำหรับวัฒนธรรม คือ ภูเขาน้ำแข็ง วัฒนธรรมมีความคล้ายคลึงกับภูเขาน้ำแข็ง มาก มีบางแง่มุมที่มองเห็นได้และอื่น ๆ อีกมากมายที่สามารถสงสัย เดา หรือเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อความเข้าใจ

ในวัฒนธรรมเติบโตขึ้น เช่นเดียวกับภูเขาน้ำแข็ง ส่วนที่มองเห็นได้ของวัฒนธรรมเป็นเพียงส่วนเล็ก ๆ ของส่วนที่ใหญ่กว่ามาก

วัฒนธรรมที่อิงบริบทสูงกับวัฒนธรรมที่อิงบริบทต่ำ (High Context & Low Context Culture)

ในทวีปแต่ละทวีปและแต่ละประเทศ จะมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน ไม่ว่าไปท่องเที่ยวไปเรียนหรือการทำงาน จำเป็นต้องเรียนรู้บริบท (Context) เหล่านี้ เพื่อเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพื่อสามารถนำไปใช้ในการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคลหรือการสื่อสารเจรจาต่าง ๆ บริบททางวัฒนธรรม (Culture Context) กับ การสื่อสาร (Communication) ซึ่งมันจะมีความต่างกันระหว่างชาติตะวันตกกับชาติตะวันออก ที่เราเรียกกันว่า High Context และ Low Context นั้นเอง วัฒนธรรม (Cultural) ถึงมีความสำคัญกับการสื่อสารมาก ความหลากหลายทางวัฒนธรรมถือเป็นเรื่องที่บริหารจัดการยากที่สุดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะในการทำงาน โดยเฉพาะประเทศที่เป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างประเทศไทย มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมาก การสื่อสารกับผู้คนหลายเชื้อชาติ บางการกระทำหรือบางคำพูด อาจถูกนำไปตีความผิด ๆ ซึ่งกลายเป็นการสร้างความเข้าใจผิดระหว่างกันเลยก็ได้ โดยเฉพาะเวลาที่มีความจำเป็นต้องเจรจาหรือพูดคุย หรือเพื่อได้ข้อสรุป ถึงแม้ว่าบุคลิกภาพของคนแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างชัดเจนและแต่ละคนก็มีความมั่นใจด้วยกันทั้งสิ้น แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันในการเจรจาที่นอกเหนือจากการร่วมงานกันและการประชุม มันยังมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องทำการวางแผนการสื่อสารการเจรจาที่จำเป็นต้องเข้าใจเรียนรู้พื้นฐานด้านวัฒนธรรมของแต่ละประเทศพฤติกรรมของผู้คนในประเทศนั้น ๆ ด้วย การจะเข้าใจในวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มคนก็เหมือนกับการทำงานในยุคสมัยใหม่นั้นก็คือ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การไม่ยึดติดกับสิ่งที่เคยเรียนรู้มา และการเรียนรู้สิ่งที่เคยรู้ด้วยมุมมองใหม่ ๆ เพราะแต่ละการสื่อสารกับแต่ละกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกัน ก็จะต้องใช้วิธีที่ต่างกัน เพื่อให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ชอบและไม่ชอบทั้งหมดนั้นคือเหตุผลที่ต้องทำความเข้าใจบริบททางการสื่อสารในแบบ High Context Culture และ Low Context Culture เพื่อปิดช่องว่างทางการสื่อสารและความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นได้

วัฒนธรรมที่อิงบริบทต่ำ (Low Context Culture)

การสื่อสารนั้นจะมีความเข้าใจแบบตรงไปตรงมาไม่ต้องตีความมากมายหรือก็คือการพูดครั้งเดียวก็รู้เรื่องแล้ว ไม่ต้องให้พูดอะไรซ้ำไปซ้ำมาหลายรอบมีความชัดเจนในเนื้อหาที่สื่อออกมาไม่สลับซับซ้อน ส่วนมาก Low Context Culture จะเป็นประเทศแถบโซนตะวันตกมากกว่าซึ่งเราจะสังเกตได้ในเวลาการทำงานการประชุม โดยในบางครั้งอาจดูตรงและแรงเกินไปซึ่งนั่นก็เป็นลักษณะของ Low Context Culture แต่ในทางกลับกัน High Context Culture จะมีการสื่อสารที่สลับซับซ้อนมีการตีความหมายลึกซึ้งเป็นลำดับขั้นตอนเยอะกว่า โดยส่วนใหญ่จะเป็นประเทศในแถบเอเชียและประเทศไทยก็เป็นหนึ่งใน High Context Culture ด้วยเช่นกันลักษณะของ Low Context Culture สื่อสารแบบตรง ๆ ชัดเจน ไม่ซับซ้อน ไม่มีนัยแอบแฝง ต้องให้ความสนใจกับความหมายที่แท้จริงของคำมากกว่าบริบทรอบ ๆ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะน้อยเพราะเน้นเชื่อมโยงเพียงการสื่อสารในเรื่องต่าง ๆ เท่านั้น

วัฒนธรรมที่อิงบริบทสูง (High Context Culture)

เป็นการสื่อสารแบบอ้อม ๆ มีความละเอียดอ่อนรายละเอียดเยอะใช้ท่าทางแบบอวัจนภาษา (Non-Verbal) มาเกี่ยวข้องค่อนข้างมากกับการสื่อสาร เช่น น้ำเสียง ท่าทาง การเคลื่อนไหวของดวงตา การแสดงออกทางสีหน้าเพื่อสื่อความหมาย หลายครั้งสิ่งที่พูดออกมานั้นต้องนำมาตีความ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง อีกทั้งเน้นไปในเรื่องของการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อขับเคลื่อนความสำเร็จมากกว่าคนที่มีความ High Context Culture มาก ๆ จะมองว่าการสื่อสารของกลุ่ม Low Context Culture มีรายละเอียดที่น่าเชื่อถือและเสียเวลา และยิ่งมองอีกว่าการพูดของคนกลุ่ม High Context Culture นั้น

ตรงเกินไปแรงเกินไปบางคำพูดไม่จำเป็นต้องพูดก็ได้ดูไม่เหมาะสมกับบางสถานการณ์ เน้นความสำเร็จเป็นกลุ่มจากการสร้างความสัมพันธ์อันดีซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าความสำเร็จเฉพาะบุคคลแบบกลุ่ม Low Context Culture

เมื่อเราเข้าใจบริบทของชนชาติต่าง ๆ ที่ผู้ใกล้เคียงสามารถอิงบริบท สูง ต่ำ นี่นำมาใช้ เช่น การเจรจาใกล้เคียงหากผู้เจรจาใกล้เคียงเป็นชาวยุโรปหรืออเมริกา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่อิงบริบทต่ำ คือสามารถเข้าใจสิ่งที่สื่อออกมาจากคำพูด พูดอย่างไรก็จะหมายความว่าอย่างไร เช่น คู่พิพาทพูดว่าไม่ก็จะหมายความว่าไม่ ผู้ใกล้เคียงก็จะเข้าใจเรื่องราวความต้องการของผู้พิพาทได้ชัดเจน แต่หากผู้ใกล้เคียงพูดคุยกับคนที่มาจากวัฒนธรรมที่อิงบริบทสูง เช่น ชาวเอเชีย จีน ญี่ปุ่น ไทย อินโดนีเซีย เป็นต้น ผู้ใกล้เคียงต้องพยายามค้นหาความหมายที่แท้จริงของคำพูด เช่น พูดว่า “ไม่” จำเป็นที่ผู้ใกล้เคียงต้องค้นหาหรือสังเกตจากท่าทางจากสีหน้าแววตา น้ำเสียงที่พูดออกมา

การสื่อสารในการเจรจาใกล้เคียงผู้ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน

การสื่อสารเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของกระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง คู่เจรจาควรที่จะต้องตีความหรือเข้าใจตรงกัน แต่เมื่อการสื่อสารบอกเป็นนัยก็จะต้องมีการตีความกันมากขึ้น ทั้งโดยคำพูดและความเข้าใจในบริบทของคู่เจรจา เช่น ชาวยุโรป อเมริกันจะไม่สามารถอ่านสิ่งที่ชาวเอเชีย คน จีน ญี่ปุ่นแสดงออกมาได้ แม้แต่การยิ้มของคนจีนหรือญี่ปุ่นตีความได้ทั้งการบ่งบอกถึงความสุขภาพและกำแพงที่ซ่อนความรู้สึกไว้ โดยเป็นได้ทั้งการปฏิเสธหรือการร่วมมือ มีความโกรธหรือความยินดี ซึ่งการเข้าใจถึงวัฒนธรรมของชาวเอเชียถึงจะสามารถตีความหมายของการยิ้มของชาวตะวันตกได้ เช่นเดียวกับการยิ้มของคนไทย อาจจะหมายถึงยิ้มทักทาย ยิ้มเพราะไม่รู้ว่าจะพูดอะไร หรือฟังไม่เข้าใจสิ่งที่ชาวต่างชาติพูด อาจทำให้คู่เจรจาช้อพิพาทเข้าใจผิดได้ว่าเป็นการยิ้มเยาะเย้ย รวมถึงการแสดงความเป็นมิตร การสื่อสารของคนต่างวัฒนธรรมก็จะมีพฤติกรรมของการสื่อสารที่ต่างกันไป เช่น คนอเมริกันและยุโรปให้ความสำคัญกับการผลักดันพูดทีละคนและพูดทีละเรื่อง การขัดจังหวะเป็นสิ่งไม่สุภาพ แต่ในหลาย ๆ วัฒนธรรมการพูดซ้อนกันเป็นเรื่องธรรมชาติและยอมรับได้

การสื่อสารวัฒนธรรมส่งผลต่อการสื่อสารของคน ทั้งการพูด (Verbal) และไม่ใช่คำพูด (Non-Verbal) มีความแตกต่างกันรวมถึงในภาษากายที่อาจจะทำให้อีกฝ่ายรู้สึกว่าเป็นการดูถูกหรือทำให้อีกฝ่ายโกรธได้ จึงควรหลีกเลี่ยงการเข้าใจผิดเหล่านั้น ด้วยการทำความเข้าใจวัฒนธรรมของแต่ละแห่งอย่างรอบคอบ ด้วยการหาหนังสือ บทความ หรือสอบถามจากบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าใจในวัฒนธรรมนั้น ยกตัวอย่าง อย่างจับศีรษะชาวมาเลเซียเพราะเป็นที่อยู่ของจิตวิญญาณ การสัมผัสข้างจมูกของคุณในอิตาลี แปลความหมายว่า คุณกำลังไม่ไว้วางใจเขา จงสบตาชาวฝรั่งเศสตรง ๆ และอย่างตั้งใจ เมื่อเป็นเรื่องที่สำคัญ แต่การจ้องตาชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ควรทำเมื่อมีความสนิทกันก่อน เมื่อชาวญี่ปุ่นสูดอากาศผ่านฟันแสดงว่าคุณกำลังจะเจอปัญหา ชาวอเมริกันมักจะยืนไกลกว่าชาวลาตินและอาหรับ แต่ยืนใกล้กว่าชาวเอเชีย ในอเมริกามักจะจับมือกันยาวนานกว่าชาวยุโรป ส่วนชาวเอเชียจะสัมผัสกันเบา ๆ

การใช้วัฒนธรรมความเกรงใจและความสุภาพ สำคัญกว่าบอกความจริง โดยการเลี่ยงไม่บอกความจริงซึ่งบางสังคมจะถือสาหากที่ไม่บอกความจริง ถึงขั้นตัดสัมพันธ์กันได้ การใช้วัฒนธรรมแบบยุโรปหรืออเมริกาอาจถือว่าไม่จริงใจในการเจรจา แต่อาจจะใช้ไม่ได้กับวัฒนธรรมชาวเอเชีย เช่น จีน การสบตาน้อยหรือไม่ค่อยสบตา ไม่ได้แปลว่าอาจจะเกิดปัญหา แต่แปลว่าสุภาพและถ่อมตน ในบางวัฒนธรรมการสบตาตรง ๆ บ่งบอกถึงความใส่ใจและความเคารพ ในขณะที่วัฒนธรรมอื่นอาจสื่อถึงการดูถูกเหยียดหยาม

ในสหรัฐอเมริกา การแสดงความไม่เห็นด้วย และการยอมรับความขัดแย้ง ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำลายสัมพันธภาพ การระบุและรับรู้ความขัดแย้งเป็นการจำกัดขอบเขตของความขัดแย้งให้อยู่ในระดับที่ไม่กระทบต่อสัมพันธภาพได้ การพูดถึงความรู้สึกที่รุนแรงก็สามารถกระทำได้เพียงแต่ต้องไม่แสดงออกอย่างรวดเร็วหรือทันทีทันใด ในขณะที่บางสังคมการแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยหรือการเข้าไปร่วมความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ร้ายแรงและลำบากใจ

งานด้านการเจรจาไกล่เกลี่ยการสื่อสารถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และสิ่งที่นักเจรจาพึงประพฤติปฏิบัติ และข้อเสนอแนะที่พึงปฏิบัติต่อกัน เช่น อย่าจับหัวคนไทย อย่าตีกันชาวอินเดีย ให้เรียกนามสกุลชาวจีน อย่าตบไหล่ชาวญี่ปุ่นเพื่อแสดงความเห็นใจ

แนวทางเจรจาข้อขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ย คดีนักท่องเที่ยวน

1. **สภาพแวดล้อมในการไกล่เกลี่ย** การไกล่เกลี่ยที่มีผู้พิพาทเป็นนักท่องเที่ยวก่อนเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ยควรมีการปรับสภาพสถานที่เจรจาไกล่เกลี่ยให้ดูเป็นมิตรบางครั้งมีการโต้แย้งคำทอเสียงดังผู้ไกล่เกลี่ยต้องบอกหลักเกณฑ์ของการเจรจาให้ผู้พิพาททราบว่าให้มีการพูดจาเสนอความต้องการของแต่ละฝ่ายโดยฝ่ายหนึ่งฟังและรอคอยตอบปัญหาของแต่ละฝ่าย

2. **การสื่อสาร** ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีคู่กรณีตามวัฒนธรรม กันผู้ไกล่เกลี่ยจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่เป็นคู่กรณีกับชาวไทยตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2013 มีนักท่องเที่ยวชาวจีน 2 นาย โดน เรือ สปีดโบ๊ท แล่น ชนจนถึงแก่ความตายแถวแหลมบาลีฮาย พัทยา จังหวัดชลบุรี เป็นเหตุให้เสียชีวิต ผู้เสียหายมาศาล โดยมีครอบครัวฝ่ายชาย คือบิดามารดา และภรรยาฝ่ายชาย 2 ครอบครัวมาศาลพญาเพื่อเจรจาค่าเสียหายเยียวยาแก่ญาติผู้เสียหายทั้ง 2 ครอบครัว การเจรจาเป็นไปด้วยความสับสน ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความรู้ทางวัฒนธรรมภาษาจีนอยู่บ้าง จึงได้พูดภาษาจีนกับตัวแทนครอบครัวของทั้งสองครอบครัว การสื่อสารด้วยภาษาเดียวกันทำความเข้าใจว่าเป็นคนเชื้อชาติสายจีน เชื้อสายจีนเหมือนกันทำให้บรรยากาศในการเริ่มต้นเจรจาดีขึ้นเพื่อเป็นเพื่อการสร้างความไว้วางใจให้ชาวต่างชาติสบายใจ

3. **ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีประสบการณ์ในการเจรจาก่อน** การเจรจากับชาวต่างชาติซึ่งมีวิถีคิดภาษาพูดภาษากายที่ต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีพื้นฐานความเข้าใจวัฒนธรรมของแต่ละชาติ เช่น ชาวรัสเซียไม่ชอบยิ้มแต่ชาวไทยชอบยิ้ม เวลาเจรจาจึงต้องระมัดระวัง เพราะผู้พิพาทอาจจะกล่าวหาว่าไปยิ้มเยาะเย้ยเขาก็ได้หรือผู้พิพาทมีความเชื่อที่ต่างกัน เช่น ศาสนาอิสลามไม่ให้กินเนื้อสัตว์บางประเภทหรือห้ามดื่มสุราผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องมีประสบการณ์หลายด้านในการพูดคุยเจรจา

4. **ผู้ไกล่เกลี่ยมีความเป็นกลาง** การไกล่เกลี่ยทุกระดับของการผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความเป็นกลางไม่แสดงออกว่าเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยลำเอียง ตัวอย่างกรณีนักท่องเที่ยวจีนที่มาเจรจาเรื่องค่าเสียหายผู้ไกล่เกลี่ยเปิดโอกาสให้ผู้พิพาทได้แสดงออกและพูดถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้เสียหายอย่างเต็มที่ และผู้ที่เป็นจำเลยก็แสดงความต้องการที่จะจ่ายค่าเสียหายแก่ญาติผู้เสียหายอย่างไรโดยใช้เวลาในการพูดคุยพอ ๆ กัน

5. **การเจรจาต่อรองของผู้พิพาท** บางครั้งต้องแยกคุย ในการเจรจาต่อรองพูดคุยถ้ามีการแยกคุยต้องทำความเข้าใจกับผู้พิพาทที่เป็นชาวต่างชาติให้เข้าใจถึงการแยกการเจรจา เพราะในบางครั้งจะต้องมีการปรึกษาหารือในการยื่นข้อเสนอของแต่ละฝ่ายด้วยการพูดคุยกับผู้ไกล่เกลี่ย โดยการพูดคุยจะใช้เวลาในการพูดคุยพอ ๆ กัน เพื่อจะไม่ให้มีการเข้าใจผิดว่ามีการสมยอมกันระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยกับผู้พิพาทคนใดคนหนึ่ง

6. บางครั้งคู่กรณีมีโจทย์หลายคนแต่มีจำเลยคนเดียว ให้หาผู้แทนโจทก์หลายคน ให้เลือกผู้แทนมา 1 คน มาเจรจา เพื่อจะได้ไม่มีความสับสนในการเจรจากับบุคคลหลายคน

7. ใช้เวลาในการตัดสินใจ ของผู้พิพาทอย่างเต็มที่ เพราะนักทอ้งเที่ยวมีเวลาอยู่ในเมืองไทยน้อย

คดีใกล้เคียงตัวอย่าง นักท่องเที่ยวชาวจีน 2 คนเสียชีวิต

นักท่องเที่ยวชาวจีน 2 คนเสียชีวิตเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2513 ญาติผู้เสียชีวิต 2 ครอบครัว มาขอความเป็นธรรมกรณีเสียชีวิตจากเรือสปีดโบ๊ท รายละเอียด 8 ล้านบาท รวม 16 ล้านบาท ประเดิมเปิดทำการ ศาลแผนกคดีท่องเที่ยวในศาลจังหวัดพัทลุงวันแรก วันที่ 5 กันยายน ภายหลังศาลจังหวัดพัทลุง ทำการเปิดให้บริการศาลแผนกคดีท่องเที่ยวเป็นวันแรกก็พบว่า มีกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวจีนเดินทางมาแจ้งความ ร้องทุกข์กรณีเกิดเหตุเรือสปีดโบ๊ทชนกันกลางทะเล หน้าท่าเทียบเรือแหลมบาลีฮาย พัทลุงได้ 9 ตำบล หนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บหลายราย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสะเทือนใจ ในวันนี้ โศกจากบริษัท หลงไท จำกัด คือ นายกวง ไช้ พากรรยาและครอบครัวของผู้ตายซึ่งเดินทางมาจาก ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน คือ นางชุยเจี้ยนกว่า ภรรยาของ มร.เทา จัน อายุ 29 ปี และ หยางเฉียวจิน ภรรยาของนายดงเพยเป็น อายุ 30 ปี เข้าพบกับ นายสมเกียรติ รัตนโอภาส ผู้ไกล่เกลี่ยประจำศาลจังหวัด พัทลุง เพื่อขอความเป็นธรรมถึงกรณีที่เกิดขึ้น โดยให้ทางรัฐบาลไทยชดเชยค่าเสียหายให้ครอบครัวละ 8 ล้านบาท เนื่องจากรายได้หลักของครอบครัวส่วนใหญ่มาจากผู้เสียชีวิตทั้งสอง เมื่อขาดเสาหลักของครอบครัว ไปแล้วยังไม่ทราบว่า จะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร เพราะมีลูกที่ต้องส่งเสียเล่าเรียนด้วย ในเรื่องนี้คงจะต้อง นำเรื่องเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย เนื่องจากผู้เสียหายเรียกค่าชดเชยสูงมาก ทั้งนี้ ได้เรียกผู้ประกอบการ เจ้าของเรือเกิดเหตุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมหารือการช่วยเหลือที่แน่ชัดอีกครั้ง แต่หากไม่สามารถ ดำเนินการในกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ก็จะนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการในชั้นศาลต่อไป

การไกล่เกลี่ยมีความยากลำบากมาก เพราะมีญาติผู้เสียชีวิตมา 2 ครอบครัว ครอบครัวฝ่ายชาย มีพ่อแม่ผู้เสียชีวิต และภรรยาพร้อมบุตรผู้เสียชีวิต และญาติผู้เสียชีวิตมาศาล เพื่อขอเจรจาไกล่เกลี่ยค่าเสียหาย ครอบครัวละ 8 ล้านบาท

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยคดีนักท่องเที่ยว

1. การแจ้งกฎเกณฑ์การเจรจา ผู้ไกล่เกลี่ยนำญาติผู้เสียชีวิตทั้ง 2 ครอบครัวมานั่งพูดคุยกันทั้งหมด ทุกคนอยู่ในความเศร้าโศก สิ้นหวังวิตก เสียใจ ผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความเข้าใจในวัฒนธรรมและภาษาจีนมาเจรจา พร้อมกับญาติผู้เสียชีวิต โดยเจรจาหาตัวแทนในการเจรจากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ว่าผู้ใดสามารถเป็นตัวแทน ในการตัดสินใจในการเจรจาครั้งนี้ได้ เมื่อได้ผู้แทนฝ่ายญาติผู้เสียชีวิต จึงเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ยเจรจา

2. การสื่อสารเจรจา เริ่มด้วยผู้ไกล่เกลี่ยการพูดภาษาเดียวกันคือภาษาจีน เพื่อสร้างบรรยากาศ ความเป็นมิตร ทำความคุ้นเคย เช่น ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนเชื้อสายจีนเช่นกัน ถ้ามั่นใจ ชี้แจงผู้เจรจาด้วย เพื่อสร้าง บรรยากาศเป็นกันเอง และให้ชาวจีนที่มีวัฒนธรรมต่างจากคนไทย ให้มีความสบายใจสร้างบรรยากาศที่ดี ในการเจรจา การพูดคุย มีจำเลยซึ่งเป็นเจ้าของบริษัทเรือเข้าร่วมเจรจาค่าเสียหายด้วย

3. การแยกการเจรจา มีความสำคัญโดยการเจรจาจะใช้เวลาในการเจรจาแต่ละฝ่ายพอ ๆ กัน การไม่อคติ ไม่ลำเอียง เป็นกลางสำคัญมากในการเจรจา ด้วยบรรยากาศเศร้าโศกเสียใจของญาติทำให้มี การต่อว่า โต้เถียงกันในระหว่างเจรจา ผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องแยกคุยทีละฝ่ายเพื่อหาความต้องการที่แท้จริง ของแต่ละฝ่าย ฝ่ายผู้เสียหายต้องการ 8 ล้าน ฝ่ายจำเลยให้ได้ ครอบครัวละ 3 แสน จึงเป็นการยาก ที่จะไกล่เกลี่ยเจรจาทกลงกัน

4. การเจรจาที่ละฝ่ายกับฝ่ายญาติผู้เสียหาย (หาความต้องการที่แท้จริง) มีความยากลำบากมาก เพราะญาติผู้เสียหายเรียกร้องเริ่มต้นค่าเสียหายต่อครอบครัว 8 ล้านบาท ส่วนบริษัทเรือซึ่งเป็นจำเลย จะจ่ายให้ครอบครัวละ 300,000 บาท ผู้ไกล่เกลี่ยได้ให้ญาติผู้เสียหายแยกคุยกับจำเลย โดยผู้ไกล่เกลี่ยเสนอให้ลดเงินค่าเสียหายสักหน่อยเพื่อจะได้มีการเจรจากันต่อไปได้ เพราะยอดเงินที่เรียกมาเป็นเงินสูงมาก ในที่สุดฝ่ายญาติผู้เสียหายลดเงินให้เหลือครอบครัวละ 3 ล้าน ซึ่งการเจรจาเริ่มมีหนทางที่พอจะเป็นไปได้เมื่อมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมลดความต้องการ

5. การเจรจาที่ละฝ่ายกับฝ่ายจำเลย (บริษัทเรือ) เมื่อนำยอดเงินที่ฝ่ายญาติผู้เสียหายมาเสนอให้จำเลยเรื่องค่าเสียหายจำนวนเงิน 3 ล้านบาท ทางฝ่ายจำเลยจึงอ้างว่าทางบริษัทประกันจะให้เงินจากอุบัติเหตุครั้งนี้ครอบครัวละ 1.3 ล้านบาทให้แต่ละครอบครัว จำนวนเงินที่จะได้รวมเงินสดของจำเลย (บริษัทเรือ) เป็นเงินทั้งหมด 1.6 ล้าน ซึ่งยอดเงินค่าเสียหายที่ฝ่ายญาติผู้เสียหายต้องการยังห่างกันอยู่อีก 1.4 ล้านบาทต่อครอบครัว ทางผู้ไกล่เกลี่ยจึงได้นำเสนอให้ฝ่ายจำเลยหาเงินมาเพิ่มในส่วนที่จำเลยจะให้ 3 แสน เป็น 1 ล้านบาทเป็นเงินสดได้ไหมเพื่อจะได้มีอะไรไปเจรจาต่อรองกับญาติผู้เสียหายต่อไป แต่จำเลยไม่รับปากค่าเสียหายจำนวน 1 ล้านบาท ขอเวลาในการหาเงินก่อนโดยยังไม่รับปากฝ่ายจำเลยเพิ่ม

6. การเลื่อนการเจรจา ในการเจรจา ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ประเมินความน่าจะเป็นว่าถ้าเจรจาต่อไปจะสำเร็จหรือไม่ ในกรณีนี้ผู้ไกล่เกลี่ยประเมินได้ว่าผลสำเร็จเป็นไปได้ เมื่อฝ่ายญาติผู้เสียหายลดความต้องการที่ควรจะได้ 8 ล้านบาทเหลือ 3 ล้านบาท และฝ่ายจำเลยยินดีที่จะหาเงินมาเพิ่มให้แต่ไม่รับปากว่าจะได้เงินจำนวนที่ต้องการหรือไม่ จึงให้เวลาจำเลย (บริษัทเรือ) ไปหาเงินสดอีก ให้ครบ 1 ล้านบาท จึงบอกทั้ง 2 ฝ่ายให้เลื่อนการเจรจาไปอีก 1 วัน เพื่ออีกฝ่ายจะได้ไปหาเงินมาเยียวยาญาติผู้เสียหาย

7. การนำเสนอข้อต่อรอง ในการนำเสนอผลของการเจรจากับจำเลยให้ญาติผู้เสียหายรู้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะไปคุยกับทางญาติผู้เสียหาย ผู้ไกล่เกลี่ยจำต้องรู้ว่าฝ่ายจำเลย (บริษัทเรือ) สามารถจ่ายเงินสด 1 ล้านบาทได้ เพราะจะได้นำเงินสดให้แก่ญาติผู้เสียหายไปใช้ได้ทันทีไม่ต้องรอผลคดีจากศาล ซึ่งใช้เวลานานกว่าคดีจะสิ้นสุด

8. การเข้าใจวัฒนธรรมนำมาใช้ ผู้ไกล่เกลี่ยมองภาพรวมของการเจรจาและเข้าใจวัฒนธรรมการอยู่กินของครอบครัวชาวจีน พ่อแม่ฝ่ายชายผู้เสียชีวิตมาศาลพร้อมกับภรรยาและลูกผู้เสียชีวิต (สะใภ้) ทั้ง 2 ครอบครัวของผู้เสียชีวิตฝ่ายชายจะต้องใช้เงิน เมื่อทางฝ่ายจำเลย (บริษัทเรือ) สามารถหาเงินสดมาให้ครอบครัวละ 1 ล้านบาทได้ จึงเป็นโอกาสดีที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะเสนอกับญาติผู้เสียชีวิตว่าแต่ละครอบครัวจะได้เงินประกันชีวิตจากบริษัทประกันชีวิต คนละ 1.3 ล้านบาท เป็นเช็คเงินสด และผู้ไกล่เกลี่ยเสนอเงินสดที่ได้จากจำเลย (บริษัทเรือ) 1 ล้านบาท โดยนำเงินสดมากองต่อหน้าญาติผู้เสียหาย และให้ครอบครัวพ่อแม่ฝ่ายชายผู้เสียชีวิต 5 แสนบาท อีก 5 แสนบาทให้ภรรยาฝ่ายชายผู้เสียชีวิตไว้เลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งทำให้ญาติผู้เสียหายต่างพอใจในการรับเงินเยียวยา เพราะจะได้ไม่ต้องรอผลของคดีอาญาซึ่งใช้เวลานาน ในกระบวนการยุติธรรม รวมครอบครัวชาวจีน ได้เงินเยียวยาไปจำนวนเงิน 2.3 ล้านต่อครอบครัว

9. คดีตกลงกันได้ คดีไกล่เกลี่ยสามารถตกลงกันได้โดยทุกฝ่ายพึงพอใจ ฝ่ายผู้เสียหายได้รับเงินเยียวยาค่าเสียหายและไม่ติดใจเอาความในคดีแพ่ง ส่วนคดีอาญาฝ่ายจำเลยมีเหตุบรรเทาโทษในคดีอาญาจากการชดใช้เยียวยา ญาติผู้เสียหายได้รับการเยียวยาจนเป็นที่พอใจทุกฝ่าย

สรุป

การไกล่เกลี่ยในคดีนี้ค่อนข้างพิถีพิถัน มีความสำคัญที่ผู้ไกล่เกลี่ยในคดีเหล่านี้ ต้องเข้าใจและเข้าถึงบทบาทที่จะใช้ในการไกล่เกลี่ย การสื่อสารสำหรับชาวต่างชาติ มีโอกาสสร้างความเข้าใจผิดในการเจรจา เช่น บางวัฒนธรรม การส่งเสียงดัง ถือว่าปกติในขณะที่อีกประเทศน้ำเสียงการพูดอาจเบาและค่อย ๆ พูด

ในบางประเทศอย่างคนไทยชอบพูดไปยิ้มไป ซึ่งในระหว่างคดีถ้ามีการยิ้มอาจเป็นการเข้าใจผิดว่าเยาะเย้ยคู่พิพาท จากกรณีตัวอย่างคดีจะเห็นว่าการสร้างบรรยากาศอันเป็นมิตร และให้ความคุ้นเคยและเข้าใจวัฒนธรรมของผู้เสียหายมีความสำคัญ ความเป็นกลางทำให้คู่พิพาทไม่มีความรู้สึกว่า ผู้ไกล่เกลี่ยลำเอียงเพราะเป็นชนชาติเดียวกัน การเจรจาโดยแยกการเจรจาจะต้องอธิบายและทำความเข้าใจกับชาวต่างชาติให้เข้าใจว่าแยกคุยทำไม เวลาในการเจรจาควรให้ผู้เสียหายพอ ๆ กับจำเลย ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรมจึงต้องอาศัยความระมัดระวังและการทำความเข้าใจวัฒนธรรมของแต่ละฝ่ายเป็นอย่างมาก จำเป็นต้องเข้าใจวัฒนธรรมหลักหรือวัฒนธรรมของชาติที่เราเจรจาด้วยเพื่อบอกลักษณะกว้าง ๆ ของคนในชาตินั้น ๆ ได้ แต่ต้องไม่ลืมว่าในวัฒนธรรมใหญ่ก็มีวัฒนธรรมย่อยอีกเป็นจำนวนมาก และเพื่อไม่ให้เป็นการเข้าใจที่ผิดพลาดหรือการเหมารวมที่ไม่ถูกต้อง จึงควรทำความเข้าใจและค้นหาความต้องการที่แท้จริงของปัจเจกบุคคลว่ามีความต้องการอะไรในการเจรจา การผสมผสานทั้งสองแนวทางเข้าไว้ด้วยกันในการเจรจาข้ามวัฒนธรรมอาจเปรียบได้กับน้ำเค็มและน้ำจืดที่มาบรรจบกันแล้วกลายเป็นน้ำกร่อยที่สัตว์น้ำสามารถเจริญเติบโตได้เป็นอย่างดี

References

- Bercovitch, J., Kremenyuk, V., & Zartman, I. W. (2009). *The Sage Handbook of Conflict Resolution*. London: Sage Publications Ltd.
- Hall, E. T. (1976). *Beyond Culture*. New York: An Anchor Book/Doubleday.
- Lewicki, R. J., Saunders, D. M., & Minton, J. W. (2001). *Essentials of Negotiation*. New York: Irwin/Mcgraw-Hill.
- Mayer, B. S. (2012). *The Dynamic of Conflict*. San Francisco: John Wiley and Son, Inc.
- MGR Online (2013). *Chinese Tourists Ask for Compensation of 8 Million Baht per Speedboat Death*. Retrieved 5 May, 2024, from <https://mgronline.com/local/detail/9560000111916>
- Royal Institute. (1999). *Dictionary, Royal Institute Edition B.E. 2542*. Bangkok: Nanmeebooks Publications Co., Ltd.
- Trompenaars, A. (1993). *Riding the Waves of Culture: Understanding Cultural Diversity in Business*. London: The Economist Books.